3

ATTİLÂ İLHAN / YARAYA TUZ BASMAK

b

attilâ ilhan

yaraya tuz basmak

3. BASIM

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI
ATTİLÂ İLHAN / BÜTÜN ESERLERİ
ROMAN : 4 / 3

ISBN 975 - 494 - 513 - 6
95 . 06 Y. 0105 . 0819

Birinci Basım 1978
İkinci Basım 1982

Üçüncü Basım
Mayıs 1995

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46 / A
Telf 431 81 22 - 434 12 71
434 49 98 - 434 49 99
Faks 431 77 58
06420 Yenişehir - Ankara

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sk. 17/1
Telf 522 52 01 - 526 70 97
Faks 527 41 19
34360 Cağaloğlu - İstanbul

ATTİLÂ İLHAN

Aynanın İçindekiler

3

Yaraya Tuz Basmak

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

attilâ ilhan'ın kitapları

şiir

duvar (7. basım)
sisler bulvarı (7. basım)
yağmur kaçağı (6. basım)
ben sana mecburum (8. basım)
belâ çiçeği (5. basım)
yasak sevişmek (6. basım)
tutuklunun günlüğü (5. basım)
böyle bir sevmek (5. basım)
elde var hüzün (4. basım)
korkunun krallığı (2. basım)
ayrılık sevdâya dâhil (2. basım)

roman

sokaktaki adam (5. basım)
zenciler birbirine benzemez (4. basım)
kurtlar sofrası (4. basım)
aynanın içindekiler:
1 / bıçağın ucu (2. basım)
2 / sırtlan payı (3. basım)
3 / yaraya tuz basmak (3. basım)
4 / dersaadet'te sabah ezanları (3. basım)
5 / o karanlıkta biz
lena halde leman (7. basım)
haco hanım vay (2. basım)

deneme / anı

abbas yolcu*
yanlış kadınlar yanlış erkekler (2. basım)
anılar ve acılar :
1 / hangi sol (4. basım)
2 / hangi batı (3. basım)
3 / hangi seks (2. basım)
4 / hangi sağ
5 / hangi atatürk (2. basım)
6 / hangi edebiyat
7 / hangi laiklik
attilâ ilhan'ın defteri :
1 / gerçekçilik savaşı (2. basım)
2 / 'ikinci yeni' savaşı (2. basım)
3 / faşizmin ayak sesleri*
4 / batı'nın 'deli gömleği' (2. basım)
5 / sağım solum sobe
6 / ulusal kültür savaşı
7 / sosyalizm asıl şimdi (2. basım)
8 / aydınlar savaşı (2. basım)
9 / kadınlar savaşı

çeviri

kanton'da isyan (malraux / 3. basım)
umut (malraux / 3. basım)
basel'in çanları (aragon / 3. basım)

* *işaretli kitaplar tükenmiştir.*

"Bu kitapta anlatılanların
gerçek kişilerle ve olaylarla
hiçbir ilgisi yoktur.
Onları ben,
büyük bir aynanın
içinde gördüm.
Üstelik ayna dumanlıydı
ve olmayan bir şehirde
geziniyordu."

1950 / 51

Kasım / Aralık

"Türk Tugayı, yiğitlik sembolüdür. Düşman karşımızda çok üstün bir güçle belirdiği ve onun önünden çekilmek zorunda kaldığımız zaman, Türkleri savaşa soktum."

"Eğer elimin altında Türk birliği var olmasaydı, bugün bütün Amerikan birlikleri yokedilmiş bulunacaktı..."

VIII. Amerikan Ordusu
Komutanı
General Walker

Saat 13.47'de Tugay'dan bir telsiz emri: "Birlikler, yeni bir emre kadar, oldukları yerde kalacak!"

Takviyeli Keşif Takımı Wowan Boğazı'ndan çıkmıştı. Birinci Tabur'un uç mangaları çıkmak üzere, bu yüzden Üsteğmen Demir duyduğuna bir anlam veremedi, şoförüne eliyle işaret edip jeep'i durdurdu. Motorun sesi kesilir kesilmez, tehdit yüklü, ürkütücü bir uğultu, boğazın derinliklerinde yankılanıyor: Rüzgârın ormandan çıkardığı vınlama mı, değilse ne?

Birkaç dakika sonra, Tabur'dan emri tekrarladılar: "Araçlar olduğu yerde kalsın, bizimle teması kaybetmeyin, tamam!" Üsteğmen Demir, ağzını arayıp Tabur telsizinden durmanın nedenini soracaktı ki, aygıttan Keşif Kolu Komutanının sesi yükseliyor, o daha meraklı, üstelik sabırsız:

– ...neyi bekliyoruz peki? Biz burada çakılır kalırsak Tokchan'ı kim kurtaracak, iyi saatte olsunlar mı?

Cevap yok, anlaşılan Tabur'dakiler de fazla bir şey bilmiyorlar.

Üsteğmen Demir, jeep'ten, boğazın ayazına çıktı. Güneş çevrelerini saran sisi dağıtmış, kalay parıltılı kıyıcı bir soğuk bastırmıştı. Eksi on filan olmalı. Oysa öğleye kadar bir rakı dumanı içinde ilerlediler. Buz tozlarından ince mavi bulutlar uçurum boşluklarında yüzüyordu.

Üsteğmen Demir, Kara Başefendi'nin bulunduğu GMC'ye gidecek. Daha adımını atmadan, telsiz cızırdıyor. Bu sefer Adil Onbaşı, ormana yancı çıkardıkları keşif mangasının komutanı:

– ...teğmenim, yukardan bir asker kalabalığı geçiyor, ağaçlar önümüzü kestiğinden dost mu düşman mı olduklarını çıkaramadık. Tamam.

Hay Allah, kim bunlar? Tokchan'da Çinlilerin dağıttığı Güney Vietnamlılar mı, Amerikalılar mı, yoksa Çinliler mi?

Kara Başefendi, bu arada, GMC'den inmişti; ağır gövdesini, eğri bacakları üzerinde yaylandıra yaylandıra, ona kavuştu. Ağzı

hiç boş durmaz bu adamın, hep bir şeyler çiğner: Memleketten biraz leblebiyle üzüm getirmişmiş de, komutan arzu buyuracak olursa... Üsteğmen Demir kaşlarını çatınca, dakikasında lafı değiştiriyor:

– ...münasip görülürse Adil Onbaşı'ya emredelim, mangasıyla sezdirmeden hatt-ı bâlâya yanaşsın, kimmişler anlayalım.

Münasip görüldü. Üsteğmen Demir, Onbaşı'dan öğrendiğini Tabur'a rapor ederken, konvoy durdu duralı içini karartan olasılığı söylemeden edemedi:

– ...şaka maka, bütün Tugay boğaza uzanmış yatıyor, girişle çıkışı birer ağır makineli bölüğüyle tutup, yamaçlardan bir baskın verirlerse!...

Gariptir, Pusan'dan beri Üsteğmen Demir'in üstünde bir kötümserlik, içinde karanlık olasılıklar! İtirafa pek yanaşmıyor ama, sağ alt gözkapağının seğrimesinden ileri geliyor bu: Uğursuzluğunu kaç kere denemiş, çıkar da mübarek! Geçen hafta, Kaesong gerilla bölgesinde görevliyken, acemi şoförlerin antifirizleri unutup yirmi beş aracı bir çırpıda elden çıkarmaları, ona 'malum' olmadı mı? Ya Tugay'ın Kunuri'ye 'intikalinden' sonra birbirine zincirlenen aksilikler? 'Birleşmiş Milletler Kuvvetleri genel saldırıya geçti, biz ihtiyattayız' demeye kalmıyor, al sana bir Çin karşı saldırısı, en azından iki ordu gücünde: İlk atılımda cepheyi ortasından yarıp atıyorlar. Tokchan düştü. Güney Kore birlikleri, çil yavrusu gibi dağıldılar. Türk Tugayı'nın dün akşam ihtiyattan alınması, palas pandıras cepheye sürülmesi, bundan: General Mac Arthur'un hesaplarını altüst eden Çinliler durdurulacak!

Doğrusu bu görev Tugay'ın ilk önemli savaş görevi, General Yazıcı'dan, Adil Onbaşı'ya kadar herkes bunun farkında ya, şu terslikler olmasa: Sabah sabah, Binbaşı Mithat boğazda ilerlemeye başlayan Tugay'ı, dağların doruk çizgisinden paralel olarak izleyecek yerde Albay'dan gece 'harita üzerinde aldığı talimat hilâfına' bir doğrultu tutturup gidiyor, gitti gider. Şimdi, onun kollayacağı yörede, dost mu düşman mı belirsiz, bir asker kalabalığı; savunmaya elverişsiz bir arazide Tugay'ı olduğu yere çakan bu garip emir; bunlar yetmezmiş gibi, seğrimeyi sürdüren uğursuz sağ alt gözkapağı!

"– Şeytan diyor ki, çıkar at şu gözü!"

Derken, yine o uğultu: Birbirinin içinden gelişip açılan pat-

lamalara da benziyor, perde perde yükselip alçalan kalın bir titreşime de! Rüzgârdan olmadığı kesin: Korkunç soğuk, havayı kaskatı dondurmuş; mavimsi, gittikçe saydamlaşan bir buz aydınlığında, insanı tedirgin eden bir dinginlik duyumsanıyor yalnız, o kadar. Bir de, çok yukarılardan, ıslık ıslığa güneye akıp giden, türünü kimsenin çıkaramadığı iri kuşlar. Yaban kazları mı?

Oysa, iki elini yuvarlayıp iki kulağına boru etmiş, 'kudretten sürmeli' gözleri kısık, Kara Başefendi uğultuyu dinliyordu:

– ...komutan, dedi, dağın öteki yakasındaki Amerikan topçusu olmasın bu? İhtimal Tokchan'ı dövüyorlar.

Üsteğmen Demir, bunu düşünemediğine sıkıldı. Bereket o sırada, telsizden Keşif Kolu Komutanı Yüzbaşı Aziz'in alaycı sesi: Seslenişindeki içtenlikten belli, onları arıyor:

– Yakışıklı çocuk, beni duyuyor musun?

– Emret Yüzbaşım, burası Süngü.

– Breh breh breh, oğlum bu ne ses, Ferdi Tayfur halt etmiş! Bana bak, sana misafir yolluyorum, beş kişi: Dillerini sökemedik, galiba Çinlilerden kaçan Güney Koreli köylüler...

– Misafirin de sırası hani?

– Üzülme oğlum, gece yatısına gelmiyorlar, Tabur'a sevkedeceksin, Albay'a duyurduk, bekliyor. Fakat içlerinde bir 'parça' var, ayın ondördü, muharebede olmayacaktık ki!

Üsteğmen Demir'in gözlerinden yosun yeşili bir gülümseme geçiyor. 'Zizi Yüzbaşı'nın çapkınlığını bilmeyen kaldı mı? Gelirken gemi Colombo'ya uğrayacak oldu, hepi topu bir düzine subayın çıkmasına izin verdiler, seninki ne yapıp etmiş, aralarına katılmıştı, vapura en son dönüyor, 'hazır eli değmişken, bir barla bir iki genelevi denetlemiş', beğenmemiş de!

Yüzbaşı Aziz'in farkında olmadan telsizle verdiği haber, Üsteğmen Demir'in kafasını onca yoran uğultunun esrarını çözdü attı:

– ...baksana çocuk, gümbürtüyü duymadınız mı? Amerikan uçakları Tokchan'ı allak bullak ettiler, duman arş-ı âlâya çıkıyor: Bu gidişle deyyuslar, kurtarılacak şehir bırakmayacaklar bize.

Soğuktan cama kesmiş gökyüzünü titreten, ayaklarının altındaki donmuş toprağı kımıldatan, Tokchan bombardımanıymış meğer! Telsizi bıraktıktan sonra, Üsteğmen Demir, bir zaman düşündü: Hava gücüyle eşzamanlı savaşmak alışkanlıkları ne kadar

yetersiz! Tokchan dün öğleyin düşmedi mi, akşam brifinginde Albay ne sanıyordu, Çinli öncülerin çoktan Wowan Boğazı'nı tuttuklarını, mevzilendiklerini! Bütün gece bu yüzden bekledik, sabahtan beri her dönemeci düşmanla burun buruna geleceğiz diye korka korka dönüyoruz, oysa herifler uçakların korkusundan sinmiş, fırsat bulup üstümüze gelemiyorlar.

Duraklama uzayınca, subaylar birer ikişer araçlarından inmişlerdi, arkalarından astsubaylar, birkaç da çavuş. Biraz olsun ısınabilmek için kollarını çaprazlama gövdelerine vuruyorlar; kafalarının çevresinde, soluklarından mı, cıgaralarından mı anlaşılmaz bir duman, pat pat gidip geliyorlardı. Üsteğmen Demir, uzaktan Bölük Komutanı Yüzbaşı Cevdet'i farketti: Ağırbaşlı, sessiz, kedere de kahıra da yorumlanabilir bir durgunluk içinde! Onu görüp, Çin Denizi boyunca, –altı gün altı gece–, küpeşteden denize tükürerek, tekrarladığı sözleri hatırlamamak elde mi:

"– ...Kore, nere?"

Dün gece, Üsteğmen Demir, bu iki kelimeyi tesbih çeker gibi sıralayıp durmuştu. Nasıl sıralamasın? Kunuri'den Schongmyang'a paldır küldür gelmişler. Herkes, patırtı kıyamet, savaşılacak sanıyor, ağırlıklar bırakılıp, çıplak tüfek ve mermiyle niye gelinsin, öyle mi? Savaşılmaması caba!.. Yabancı, maytap mavisi yıldızların köpek gibi havladığı, kristal yansımalı bir buz karanlığında, uykusuz, şafağın sökmesi beklendi. Nasıl bir beklemek, hem: Ne başını sokacak bir dam, ne bir çadır altı; yalazı görülüp yer belli eder diye ateş yakmak yasak; kulaklar kirişte, eller tetikte!... Soğuk, akşamdan yalındı, burun kulak demeyip satır gibi düşürüyordu; gece ilerledikçe puslandı, ilkin yıldızları sildi, ardından zar zor seçilen boğazı, sırtlardaki ağaç karaltılarını; gece yarısına doğru bir de baktılar, göz gözü görmüyor. İşin kötüsü, arazi engebeli olduğundan mı, karargâh hayli uzakta kaldığından mı nedir, Tugay'la saatlerdir bağlantı kuramıyorlardı. Şu şimdi Tabur'un ardında eyleşen Topçu Bataryası Kunuri'den yola çıkmış, bunlara katılacak, hiç haberleri olmuyor: Bir hayal ordusunun askerleri gibi, gecenin belalı bir saatinde sisin ortasından ansızın peydahlanıyorlar ki, Allahtan nöbetçilerin gözüaçıklarına rastlamışlar, en ufak bir yanılma her iki yanın tuzağa düştüm sanmasına, süngü süngüye gelmesine yol açabilirdi, felaket!

O soğukta, Emireri Halil'in köylü kaygısızlığı ve sihirbaz el çabukluğuyla yaptığı, (nasıl, ne zaman, nerede hazırladığını kimsenin kestiremediği) sıcak çaylar olmasa donar mıydı ki? Ya da, durup durup, yalnız kendisini değil, bütün yeryüzünü ve geleceğini ilgilendiren bir ölüm kalım sorunu gibi, Yoko'yu hatırlamasa!... Her soluğuyla ciğerlerine gözle görünmez buz tozları dolar, damarlarının ağacına kar suyu salınmış gibi teninde sarsıcı ürpermeler gezinirken, gece, Yoko'yu düşünmek!

Üsteğmen Demir, onu, Taegu Belediyesi'nin 'Pyeng-Yang'ın kızılların elinden kurtarılışını kutlamak için düzenlediği' şenlikte görmüştü ilk: Delikanlı, apoletlerinin altında yalnız ve sıkılgan eskiyor, elinde boktan bir içki bardağı, yüreğinde sıkıntı, halka halka genişleyen eğlence çemberine katılamayışı bir yana, ne yapacağını bile kestiremiyordu. Bir ara baktı, sarı benizli zarif bir kız ona gülümsüyor. O da gülümsedi. Kız gülümsüyordu ama, nasıl kederli bir dalgınlığa gömülmüştü tanımlanamaz. Kendisine gülümsemediğini, gülümsemek ne kelime, belki onu görmediğini, Üsteğmen Demir neden sonra, 'bir halt edip' yanına sokulunca anladı. Bütün ağız boşluğuyla gülen, yetmiş iki dilden şakalaşan, sarhoş sululuklarıyla masalardan yerlere aka aka şarkı söyleyen dağdağalı kalabalıkta, Yoko, önemli bir sessizlik bulmuş, bir başına onu geliştiriyordu sanki: Kaybolmuş mutlulukların, dağılmış ailelerin, cephelerde kalmış sevgililerin, boşluklarında ruh gibi uçuştuğu derin bir sessizlikti bu, derindi ve büyüktü, Yoko'nun gülümsemesi ve dalgınlığı da katlanmak zorunda kaldıkları bu şenliğe değil, o sessizliğe aitti zaten.

İster istemez konuştular, daha doğrusu konuşamadılar. Yoko'nun İngilizcesi iyiydi ama, Üsteğmen Demir ancak çok ilkel cümleleri, çok yavaş söylenirse anlayabiliyordu. Yoko da öyle yaptı, ufacık bir çocukla konuşuyormuş gibi, gözlerini açа açа, kelimeleri heceleye heceleye, ona yaşantısını ve serüvenini anlattı. Demir, hiçbir şey anlamadığını sanıyor, bundan epeyce de utanıyordu. Utancı bütün gece sürüyor. Ancak Yoko'dan ayrıldıktan sonra her şeyini öğrenmiş olduğunu farkedince dünyalar onun oldu: Tam Koreli sayılmazmış Yoko, **(I'm not a real Korean!)** annesi tarafından Taegu'nun yerlisi sayılsa da, babası bir Japon mühendisi: Mançuko devleti zamanında, Kore'ye Nagazaki'den gel-

miş, orada evlenip mal mülk edinmiş; savaş patlayınca Mikado'nun buyruğuna giriyor, donanmada görev veriyorlar ona **(in the Navy),** Corrigodor'da çarpışırken öldüğü için Yoko babasını hiç hatırlamıyor, ama hiç. **(I've never seen my father, never!)**

Bir cayırtı koptu: Üsteğmen Demir, Yoko'nun yorgun inceliğini, söze sığmaz minyatür güzelliğini, Taegu Belediye Salonu'nda bırakarak, o dakika, Wowan Boğazı'ndaki sorumluluğuna döndü. Kara Başefendi'yle gözgöze geldiler. İkisinin de bakışlarında, it gibi üreyen soru işaretleri!

Telsizden Adil Onbaşı'nın sesi yükseliyor:

– ...alo Süngü, alo Süngü, burası Sağanak, burası Sağanak!

Üsteğmen Demir, aygıtı kavradı: – Evet, dedi, burası Süngü, seni dinliyoruz Sağanak, tamam!

– ...bunlar düzenli birlik, herhal düşman, yanaşmaya davrandık, görmediler ya kokumuzu aldı domuzlar, ateşlerini yedik, zayiatımız yoktur, tamam.

– ...üstünüze geliyorlar mı?

– ...yok! Tabanı yanmış it gibi, burunları doğrusuna gidiyorlar.

– ...iyi, gözetlemede kalın. En ufak şeyi bildirin, tamam.

Bunlar Çinlilerse, doruk çizgisi üzerinden açtıkları gediği genişletip, Birleşmiş Millet Kuvvetleri'nin gerilerine düşmeye çabalıyorlar. Tugay'ı çevirmeyi amaçladıkları belli! Üsteğmen Demir, elini alnına götürünce, bu dondurucu soğukta tere batmış olduğunu dehşetle gördü. Durumu çabucak Tabur'a duyuruyor. O sırada, öncü çıkardığı mangadan bir onbaşı, Yüzbaşı Aziz'in 'misafirleri'ni ardına takmış getirmez mi: Biri yaşlı, öteki genç, iki kadın; üç erkek! Tertemiz, bembeyaz pamuklu Kore giysileri içinde; beşi de ezik, bitkin ve umutsuz görünüyorlar. Erkeklerin biri yaralı, galiba ayağından, kollarını öbür ikisinin omuzlarına atmış. Konuşan o, kendi dilinden herhalde önemli lafları, leblebi gibi döküyor, kim anlayacak?

Onları Keşif Kolu'ndan bir İstihkâm Çavuşu'yla iki er getirmiş, arazi mayınlıysa arındırsınlar diye Aziz Yüzbaşı'nın emrine verilen istihkâmcılardan olacak. Çavuş, bir selam parlatıp getirdiklerini teslim ettikten sonra, Üsteğmen Demir'in tahminini doğruluyor:

– Evet Üsteğmenim epey bir arandık, yanımızda yöremizde mayın ne bulamadık: Kuru toprak, bütün donmuş! Yüzbaşım, neden durduk diye soruyor, bildiğiniz var mı?

– O ne biliyorsa! Yamaca düşman sarıyormuş. farkettiniz mi?
– Şu yamaca mı, hayır!
– Yüzbaşına bildir, gözünüzü de dört açın!
– Başüstüne Üsteğmenim!

Çavuş, iki adamını alıp gidince, Üsteğmen Demir 'misafirler' arasında 'Zizi Yüzbaşı'nın ay parçasını arıyor: Şu kız mutlaka, nasıl ufak tefek, nasıl narin, camdan yapılmış sanki, teni öyle ince ve saydam ki biraz zorlasan kemikleri görülecek! Yalnız dudaklarında gülümsemeye çalan bir bükülme seziyor Üsteğmen Demir, sevmiyor nedense, bir ara ayağı yaralı adamla bakışmalarını yakalıyor, onu da sevmiyor: İçinde bulundukları yılgınlık ve dağınıklıkla çelişen, kesin, hayli ikircikli bir bakışma; kafasına takıldı işte, onları Tabur'a gönderdikten sonra bile, genç kızın güzelliğine olduğu kadar, gülümsemesine ve o bakışına bir anlam vermeye uğraşıp duracak!

Birden, neyin farkına varıyor, peki? O kızı düşünüyorum, adamla bakışmasına anlam vermeye çalışıyorum sanırken, Yoko'yu düşündüğünün! Gece, eğlencenin harıltılı bir yerinde, (kahkaha, şarkı, çığlık, itiş kakış) masadaki içilmemiş içki bardaklarını deviriyorlar. Üsteğmen Demir, bu 'eşekliği' kendisi yapmış gibi nasıl eksikleniyor, görmeli. Ona hiç yakışmayan, eğreti durduğu kadar gülünç eden bir telaş. Oysa Yoko, titiz, işini bilir ev hanımı özeniyle, eline bir peçete aldı, masanın üzerine yayılan içkiyi usulca ona içirdi. Bir yandan da, "Ne önemi var canım, işte oldu bitti" anlamına bir şeyler söylüyor ki, Üsteğmen Demir ne demeye geldiklerini anlamadıktan başka, yarı duyulur bir sesle Türkçe karşılıklar verdiğini saptayıp büsbütün bozuluyor. O arada, etkisinden hâlâ kurtulamadığı başka bir şeyi gözledi ama: Yoko'nun elleri inanılmayacak kadar güzelmiş, bilekleri bilek değil birer kuğu boynu, parmakları ince ve uzun, yaldızlı beyaza boyanmış üçgen tırnakları, mücevher.

–... komutan, duruşumuzun esbabı belli oldu, savunma emri gelmiş!

Savunma emri mi gelmiş, olamaz. Kara Başefendi, yüzünü kararan enli kaşlarını, molla gözlerinin üstüne indiriyor; az önce, bir boy konvoyun gerilerine yürüyeyim demişti, tanıdığı bir astsubaydan duymuş, İkinci Bölük'ten, o da Tabur'dan duyasıymış!

Gerçek mi, uydurma mı? Üsteğmen Demir, bir üstlerine yıkılırcasına yükselen ormanlık doruklara, bir ayaklarının dibinde açılan uçurum boşluklarına baktı, böyle bir yerde savunmaya emir verebilmek için Amerikan Karargâhının toptan çıldırması gerektiğine hükmetti. Tokchan'ı kurtarmaya saldırtılan birliklerin yarı yolda durdurulması ne demekti hem? Şu gözünün seğrimesi yok mu, başlarına bir iş açacak ama, dur bakalım.

Saat 14.01'de, Tugay'dan yeni bir telsiz emri: "Bütün birlikler, bulundukları yerde dönecek, geldikleri istikamete yürüyüşe hazır olacaklar."

Emir, bir bakıma, Kara Başefendi'nin duyduklarını doğruluyor: Tugay Karargâhı, boğazı savunmaya elverişsiz bulmuş, Chongmyong Vadisi'ne çekilecek. Haksız sayılabilir mi? Daracık bir yol üzerinde, 'ikmal' olanakları sınırlı olur, topçunun mevzie girmesine uygun yer bulunmazsa, elbette hayır! Yalnız, avuç içi kadar yerde 'vasıtalar' nasıl dönecek? En ufak dikkatsizlik, direksiyonun şöyle değil böyle kırılması, kamyonların soldaki yalçın uçurumların dibini boylamasına yol açabilir. Motorlu topçunun işi, bütün bütün zor!

Üsteğmen Demir, emrin Tabur'dan tekrarını beklemedi. Kara Başefendi'yle komutası altındaki araçların durumlarını gözden geçirdiler. GMC'lerden birisi sayılmazsa, hepsi yolun az buçuk genişlediği bir kesimde kalmıştı. Bölüğün emri yerine getirmesi, korktuğu kadar güç olmayacaktı öyleyse. Teğmenlerden birini Kara Başefendi'yle öteki araçların dönüşlerini düzenlemekle görevlendirdi, takım komutanıyla sıkışık yerdeki GMC'nin manevralarına göz kulak olmaya kaldı.

– ...sağ yap, sağ yap, sağ yap, sağ...

– ...hop, hop, hooooop!

– ...geri bas, sol yap, toparla!

Wowan Boğazı, kıstırılmış kocaman böcekler gibi oldukları yerde gidip gelerek dönmeye çalışan kamyonların motor sesleriyle uğuldamaya başlamıştı: Devrilmiş, dev bir kovan sanki!

Üsteğmen Demir, bir yandan GMC'nin şoförüne kollarını sallaya sallaya yön veriyor, bir yandan da burnundan duman duman savrulan soluğun, bıyıklarının biçimli inceliği üzerinde kırağı gibi bembeyaz donduğunu duyumsuyordu. Soğuk iliklerine işlemişti. El ve ayak parmakları. duyarlıklarını çoktan yitirmişler. Ayaz, suratının derisini, ustura gibi yakarak alıyor.

...Mademki harbetmeye gelmiş, mesuliyetini müdrik bir subayım, soğuk beni bu kadar müteessir etmemeli. Barış garnizonlarındaki, hatta Sarıkamış'ta kış manevralarındaki rahatlığımı, nefsime itimadımı bir türlü bulamıyorum. İşler aksadıkça elimiz ayağımız birbirine daha çok dolanıyor. Neden? Kâğıt üstündeki planlara, müşkilâtla karşılaşmamış tatbikata alışmışım, bunları hüner saymışım; hakiki bir muharebenin hesaba gelmez şartları, acı sürprizleri üstümden aşıyor: Kendimi, mağlubiyete yatkın, her türlü kontrolü bırakmış, belki de müdafaasız addediyorum..."

GMC'yi ancak otuz kırk manevradan sonra istedikleri doğrultuya sokabildiler. Nefes almalarına kalmadı, Yüzbaşı Aziz'in İstihkâm Çavuşu yeni bir Güney Koreli köylü kalabalığı ile sökün etti: Bu defa, saçı başı dağınık, sümüğü burnunda donmuş ufacık çocuğunu elinden sürükleyen bir ana, gözleri yüzlerinden uçacakmış gibi her saniye pır pır üç beş delikanlı, yaşlı bir kadıncağız, sırtına dağıldı dağılacak bir denk vurulmuş boz bir de öküz!

Dakikalar ilerleyip, Wowan Boğazı'na akşam, dumanlı mor ve saçakları kanlı bir bulut halinde indikçe, Tokchan'dan bu tarafa sığınmaya gelenlerin sayısı inanılmayacak bir hızla artıyor. Tabur'da bunları bir kuytuda toplu tutmayı kararlaştırdıkları halde, başa çıkamıyorlar bir türlü: Önce bir asker, sonra bir ihtiyar, sonra bir çocuk derken, pek çoğu, ormanın boşluklarını, yumuşak ve ıslak ayaklarıyla sinsi sinsi dolduran sesler arasında toz oluyorlar.

Yoko'nun aklımdan çıkmaması, garip! Taegu'da yarı Japon, Koreli bir kız, pürüzsüz teni zeytin yeşiline çalan, saçları ve gözleri fosforlu siyah, bilekleri kuğu boynu, tırnakları mücevher! Peki ben, hep bol 'renkli' bir kız hayali kurmamış mıydım? Taa Bursa Işıklar'da Askeri Lise'de okurken, Dağcılık Kulübü'nde tesadüfen katıldığım bir çayda aklımı başımdan alan o İstanbullu genç dul gibi: Gözleri buğulu yeşil olacaktı da, saçlarının yansıması gözlerimi alacaktı hani? Savaş yıllarıydı sanırım, askeri okullar ordunun subay açığını kapatabilmek için hızlı bir eğitim düzenine girmişler, bir yılda iki sınıf programını uyguluyorlardı. Geceleri, çabucak nasıl subay çıkıp da, İstanbullu İncilâ Hanım'a evlenme teklif edeceğimi kurardım. İsmi İncilâ'ydı öyle ya, güldü mü vişne kızılı dudakları aralanır, düzgün dişleri pırıltılarla görünürdü. İyi ama, o nerde; dilini bile doğru dürüst anlamadığım, bu dalgınlığı koyu, dö-

külmüş içkileri hünerli elleriyle peçetelere içirip yokeden, renksiz ve ışıltısız Yoko nerde? Neden bu ikincisi içime yerleşti de...

Bir silah cayırtısıyla toparlanıyor. İlkin, hafif makineli salvosunu andırır kekelemeler, arkasından ortalığı velveleye veren yaylım ateş. Gözleri sonuna kadar açık, Teğmen'le bakışıyorlar. İkisinin düşüncesi aynı: Yeni durumlarına göre, çatışma arkalarına düşüyor. Takviyeli Keşif Kolu bir belaya çattı ama, ne? Bağlantı kurmak amacıyla, Üsteğmen Demir, telsiz aygıtını bıraktığı jeep'e seğirtecek oldu, daha varmadan tısss, silah sesleri başladıkları gibi kesiliyorlar. Birden, sisin gizli solumasından başka hiçbir şeyin işitilmediği, karanlık bir sessizlik. Az önce, olmayan sesleri mi işitmişlerdi yoksa?

– ...Süngü, Siper'i arıyor! Süngü, Siper'i arıyor! Tamam!

Yüzbaşı Aziz'in alaycı sesi yükselmekte gecikmedi:

– Ne o yakışıklı çocuk, korktun mu?

– Korkudan ziyade merak Yüzbaşım, zayiat mayiat?

– Yok!

– Fevkalade bir durum?

– Lafa bak, lafa: Fevkalade bir durum soruyor! Daha ne olsun oğlum, kral dedenin düdüğü gibi ortada kaldık, sisin içinden üstümüze veryansın ediyorlar, kimdir nedir kestiremiyoruz.

Üsteğmen Demir, 'ay parçası' Koreli kızın ayağından yaralı adamla bakışmasını, şimşek hızıyla hatırladı. Kuşkusunu söylemeden edemiyor:

– ...gerilla olamaz mı Yüzbaşım, öğleden beri az adam geçirmedik, neyin nesi olduklarını biliyor muyuz?

Üsteğmen Demir'in kuşkusu bir olasılıktı önce, biraz uzak, tartışılabilir bir olasılık; çok geçmeden, tehlikeli bir gerçek olduğu anlaşıldı: Yıldırıcı bir hızla, ne hızı, öfkeyle çöken karanlığın sis perdeleri arasında, yanıp sönen bir ışık gördüler, hem o, hem onun jeep'e dönmesinden yararlanarak bir şeyler yemesi için uğraşan Emireri Halil: Amerikan kumanyasından birkaç tuzlu bisküviyle bir çikolata almış, Üsteğmen'ine uzatıyordu, cama çarpmış gibi durdu, orada, taa uzakta, sisi yırtan sivri bir ışığın yanıp söndüğünü farketmişti. Üsteğmen Demir, Halil'in duraklamasından gördüğünü onun da görmüş olduğunu saptadı. Birlikte, karşıdan bir yerden işarete cevap verilip verilmediğini aradılar; karanlık da, sis de, o ta-

rafa öylesine büyük bir hışımla yığılmıştı ki, ilk bakışta dikkatlerine hiçbir şey çarpmadı: Motorların vahim, yükselip alçalan, sinir bozucu uğultularıyla dolu yoğun bir siyahlık! Sonunda, Halil'in geceleyin çıplak araziye çok daha alışık kırsal gözleri aradığını buldu, eşit aralıklarla yanıp sönen daha zayıf bir başka ışık! Lamı cimi kalır mı, düşman gerilerine sızmayı becermiş, şimdi saldırmaya hazırlanıyordu.

Geçen hafta, Dora Grubu'yla Kaesong bölgesinde gerilla avına çıkmışlardı ya, Üsteğmen Demir gizli bir tehdit, kalleş bir ölüm olasılığı halinde hissedilen bir düşmanla savaşmanın; Harp Okulu'ndan, hatta Askeri Lise yıllarından beri içisıra geliştirdiği savaş görüntüsüyle hiçbir ilgisi olmadığını iyice anlamış, ürkmüştü. Şimdi, görünmez bir yırtıcı hayvanın nemli tüyleri gibi ellerine yüzlerine bulaşan bu vahşi sisin derinliklerinde, o ışıkları görünce aynı ürküntüyü duydu. Tabur'a durumu basbayağı onun olmayan, oylumsuz, hafif çarpık bir sesle rapor etti, bundan dolayı ayrıca içerledi.

Sonra bir zaman ateş yakan erlerle uğraşıyorlar: Ateş yakmak böyle gergin bir ortamda, olacak şey mi? Nasıl farların yakılması yasaklanmışsa, ateş yakılması da öyle yasaklanmış! Gel de bunu, acımasız soğuktan iyice hırpalanmış erata anlat. Hele vasıtasını döndürmeyi zor da olsa başarmış, yola çıkmayı bekleyenler, sağdan soldan topladıkları çalı çırpıyla, isli, heybetli gölgeler büyüten, öbek ateşleri yakmaktan kendilerini alamıyorlar. Küfür, kül, duman, burada birisini bastırıyorsun, öteden bir başkası parlıyor. Tabur'dan çok kesin bir de telsiz emri yayıldığı halde!

Saat 19.20'de, yukarıdan, doruk çizgisi üzerinden silah sesleri işitildi. Önce sürekli, sonra kesik kesik. Üsteğmen Demir, GMC'lerin yanından jeep'e henüz dönmüştü. Gözü yine seğrimeye başladığı için, küfürün binini bir paraya diziyor; sisin ve karanlığın insana yüklediği kaybolmuşluk izleniminden, başka başka işaret ışıkları aramakla oyalanarak kurtulmaya çalışıyordu. Cayırtı o sırada koptu. Telsizden Adil Onbaşı'nın sesi aynı anda işitildi:

– ...Sağanak Süngü'yü arıyor, Sağanak Süngü'yü arıyor...

Üsteğmen Demir aygıtı sımsıkı kavramıştı:

– Evet Sağanak, burası Süngü, tamam!

– Üsteğmen'im bastırdılar, çepeçevre sarılmışız, neyse defettik ama birkaç yaralı...

Adil Onbaşı'nın sözleri yarıda kesildi. Yeniden, sis ıslaklığı içinde, keçeye sopayla vurulmuşu andıran kof silah sesleri! Üsteğmen Demir, bağlantıyı kurabilmek amacıyla boşuna sesleniyor:

– ...cevap ver Sağanak, seni dinliyorum. Cevap ver, Sağanak!

'Sağanak' cevap vermedi. Derhal Kara Başefendi'nin komutasında, gönüllü bir müfreze oluşturdular. Üsteğmen Demir, farkedilmesin diye ışıklarını yere tuttukları iki el fenerinin solgun aydınlığında, çevresini saran gönüllülere hangi yolu izleyip nereye varacaklarını, harita üzerinde gösterdi: Adil Onbaşı'yla mangasının 'akıbeti' mutlaka öğrenilmeli; ölü varsa ölüler, yaralı varsa yaralılar, düşmana bırakılmayıp mutlaka getirilmeliydi. Aşağıdan vuran aydınlık, gölgeleri yukarıya yukarıya uzattığı için, Kara Başefendi'nin de, ötekilerinin de, suratları korkunç, kanlı ve kıyıcı anlamlar kazanmışlardı. Kara Başefendi, 'müfreze'siyle ormanın karanlığında erimeden, Üsteğmen'ine basbayağı 'nizami' bir selam çaktı, sonra bu hareketine hiç yakışmayan bir köy imamı edası ve sesiyle:

– Komutan, dedi, sen hiç tasalanma, mukadderden ziyade olmaz, kitapta böyle yazılmıştır.

Üsteğmen Demir kalakaldı. Tarifi ve tesellisi olmayan eksiklenmeler içinde, adamlarının simsiyah bir bilinmezliğe savrulup gidişini bir süre izledi. Çok çabuk kayboldular. Gece ilerledikçe soğuk kalınlaşıyor, boğazı boydan boya kaplamış sisi dondurup, sinsi bir kırağı serpintisi olarak dibe ufalıyordu. Uzakta bir yerde, bir e silah atıldı. Hâlâ sürüp giden motor uğultularına rağmen, ufuktaı ufka genişleyerek yankılaşını irkiltici bir açıklıkla duydular.

Üsteğmen Demir'in omuzundan yorgun, adamakıllı nezleli bi. ses:

– ...işte böyle Üsteğmen, dedi: Onları bile bile ölüme gönderdiğini sanıyorsun değil mi? Boş ver kurban, boş ver!

Üsteğmen Demir, dişlerinin sedef parlaklığıyla çevresini aydınlatarak döndü: – Vay Yüzbaşım, siz miydiniz? Ne şeref?

Yüzbaşı Cevdet, görkemli zenci dudakları, Halep çıbanı, üniformasını iskeletinin üzerine giymiş izlenimini veren ünlü sıskalığı ile yanlış bir kavak gibi upuzun yanıbaşına dikilmişti. Parkasının başlığını kafasına geçirdiğinden mi nedir, büsbütün bir hayaleti andırıyor, titrediği konuşurken dişlerinin birbirine vurmasından belli oluyordu:

– ...aklında mı, Kızıldeniz'i geçerken sana dediklerim? Hani atlet fanilasıyla arka güverteye yan geliyor, sıcaktan dilimiz bir karış dışarda, kırlangıç balıklarına nişan atıyorduk. 'Bu ne cehennemdir' lafı ağzından düşmüyordu, çok ararsın demiştim bu cehennemi, yanlış mıymışım ha?

Ateşini avucunda sakladığı cıgarasından derin bir soluk aldı: Sıtmalı bir kızıllık, iri dudaklarına belli belirsiz yansıyor. Sesinde acı bir özlem, yolculuk günlerine döndü yine, dünyanın öbür ucuna, savaşmaya gitmiyorlar sanki, fazladan bir tatile çıkmışlar: Eylülün son günleri, İskenderun'da bindikleri Amerikan askeri taşıma gemisi Han, Bâb-ül-mendep'e doğru seyrediyor, sancağında onunla yarışa çıkmış yunus balıkları.

– ...radyodan bir haber duymuştuk ya, Birleşmiş Milletler Kuvvetleri 38. Arz derecesine varmışlardır filan, feşmekan, içimizden bazıları 'Biz Kore'ye ulaşmadan harp bitecek' diye hayıflandılar, evet...

Üsteğmen Demir, bulunduğu ilk saniye aralığından, Han'ın güvertesine gidip geliyor: Ter, yaldızlı bir sıvı, bütün tenine sıvanmış; kızgın güneşin denizden kaldırdığı cıvalı yansımalar, gözlerini kamaştırıyor; kulaklarında, Amerikalı Ordonat Yüzbaşı Robenson'un teybinden sabah akşam dinledikleri o baygın şarkı:

"Goodnight, Irene / goodnight!"

Tanrı da biliyor, 'hayıflananlar'dan birisi Üsteğmen Demir'di: Pusan'da karaya çıkar çıkmaz kuralları satranç oyunu gibi şaşmaz bir savaş bulacağını, olanca hünerini gösterebileceğini sanıyordu. Başını eğerek, biraz mahcup:

– ...yanlış bir harbe geldik, dedi. Umduğum, bulduğumdan çok farklıydı Yüzbaşım!

Sisin henüz sönmüş bir yanardağ ağzına benzettiği uçurumlardan bir puhu kuşu öttü. Sesi o derece sırt üşütücü, o kadar ürkütücü olasılıklarla doluydu ki, ürperdiler.

Yüzbaşı Cevdet, parmakları uzayıp uzayıp akan kemikli eliyle, Üsteğmen Demir'in omuzuna dostça vuruyor:

– ...mazlumları zalimlerden kurtaracaktın, öyle ya! Hay ced-

dine rahmet! Bir geldin ki ne zalim var, ne mazlum. Yo tövbe, zalim olan savaş, mazlumsa hepimiz, yani savaşanlar, ister bu tarafta olsun...

Sözünü bitiremedi, zincirleme üç kere aksırdı. Mendil bulmak için ceplerini talan ederken:

– ...şifayı kapmışız, dedi. Kar yağsa, bu soğuğun acısını alır, yağmıyor mübarek! Ha, ne dersin kurban, nakıs onu bulduk mu?

Halil, tam bu sözlerin üzerine, bir iyilik meleği gibi yanıbaşlarında peydahlanıyor: Hep öyle suçlu suçlu gülümseyip, boynunu bükerek! Ellerinde bir matara, iki alüminyum bardak. Bir pundunu bulup, kaşla göz arasında, yine çay kaynatmış! Üsteğmen Demir, ilk yudumu içerken yüzüne dağılan sıcak dumanları, kimsenin bilmediği, hiç kullanılmamış yepyeni bir mutluluk olarak yaşıyor. Yüzbaşı Cevdet'se, içmekten çok, bardağın sıcaklığını avuçlarına sızdırmaya çabalıyor gibi. Lafın ucunu da bırakmıyor ha:

– ...'Kafadar' Hakkı'yı tanırsın. Yüzbaşı yahu, Tahsin Paşa'nın Karargâh Subayı, dinle onun yalancısıyım: Seul'de bunları, Amerikan Sekizinci Ordu Karargâhına çağırıyorlar. General Walker'in Kurmay Başkanı, her kimse, Paşa'ya soruyor: 'Muharebeye girdiniz mi hiç?' Paşa diyor ki, 'Türk ordusu İstiklal Savaşı'ndan beri harbetmemiştir.' Doğru laf: Son defa istiklal için savaşılmıştı, ya şimdi? Ya şimdi ne için savaşılıyor?

Üsteğmen Demir, elinde olmayarak, neyi hatırladı peki; 241. Alay'ın komutasını devraldığı o bozkır mavisi ağustos günü, Albay Celâl Dora'nın Etimesgut'ta, tören düzenindeki birliklere söylediklerini elbet:

"– ...Kahraman askerler! Yurdumuzun sınırları artık bizim tabii ve coğrafi sınırlarımız değildir. Yurdumuza müteveccih komünist saldırısını Kore'de karşılayacak ve yurdumuzu denizler aşırı on binlerce mil uzakta, Kore dağlarında savunacağız."

Yüzbaşı Cevdet, Üsteğmen Demir'in içinden geçenleri sanki okumuştu: Ansızın beliren bir gece rüzgârının gizlice uğuldattığı doruklara uzun uzun baktı; zenci dudaklarından, Çin Denizi boyunca dilinden düşürmediği iki kelime, bir kere daha döküldü:

– Kore nere?

Birliğinin başına dönmeden, nedense eklemek gereğini duyuyor: – Yedi çocuk babasıyım, bir kıdemli yüzbaşı maaşıyla bun-

ları okutmak zorunda olmasam, gönüllü gelir miydim Cenab-ı Hak bilir!

Daha sonra, aralarında hiç sözü edilmediği halde, önemli bir soruya karşılık verirmiş gibi, ciddi ciddi söylediği şu sözler:

– ...sen bakma Malatya'lıyım dediğime, biz anasıl Adilcevaz'lıyız!

Birkaç adım attı, bir kere daha şiddetle aksırdı, karanlıkta kaybolmasıyla aksırması aynı saniyeye denk gelmişti, öyleki Üsteğmen Demir aksırığın şiddetinden onun tuz parça dağıldığı izlenimine kapıldı bir an. Yüzbaşı Cevdet aksırmasıyla sanki patlamış, siyah bir toz halinde geceye savrulmuştu.

Hay Allah! Yine o şenlik gecesi! Yoko, gözlerinde giderilmez bir hüzünle, neden eğilip eğilip ona aynı şeyleri söylüyor:

"– ...savaş korkunç, çok korkunç, çünkü hep alır, ya hiç vermez, ya da acılar verir, katlanılması güç acılar."

O sıra birden meydana çıkan Kore çalgıları, birbirini izleyen gizemli solumaları, tüyleri diken diken eden tınlamaları ve şaşırtıcı gong titreşimleriyle, Taegu Belediye Salonu'nu bin yıllık bir Uzakdoğu rüyasına dönüştürmüşlerdi: Ağzı çilek, gözleri iki bıçak çentiği, solgun bir kadın; ellerini, ama asıl parmaklarını, şaşılacak bir hızla çevresinde çoğaltarak, herkesi ağır içlenmelere sürükleyen bir şarkı söylüyordu. Üsteğmen Demir, Allah bilir o sıcak içilir Kore birasının etkisiyle mi, Yoko'ya deminden beri 'kızılları' nasıl duman edeceklerini anlatmış, üç beş dakikada Yalu Irmağı'nı aşıp, kan ter içinde Çin'e bile girmişti. Yoko, onu gittikçe daha kaygılı bakışlarla izliyor, fırsat buldu mu basbayağı özür dilermiş gibi:

"– ...War is terrible, diyordu, **so terrible! That it always takes but gives nothing or unbearable pain!"**

Düşüncesizlik mi, toyluk mu? Neden böyle demekte direndiğini Üsteğmen Demir hemen kavrayamamıştı. Daha bir süre saçmaladı durdu. Ayrılacaklarına yakın Yoko'nun ilk gördüğü andaki dalgınlığına, kocaman siyah bir pelerine sarınır gibi yeniden sarındığını farketti. Elini usulca elinin üzerine koyup, üzgünlüğünün nedenini sordu. Yoko, yine öyle özür dilermiş gibi fısıldayarak:

"– **...my love vas in the battle of Inchon,** dedi, sevgilim İnchon çıkarmasında öldü."

Saatine bir göz atıyor: 23.10! Birkaç dakika sonra, Tugay'dan

'bütün birliklerin Chongmyong doğrultusunda harekete geçmek üzere, hazır olmaları' bildiriliyor. Araçlar arasındaki uzaklıklar, ne pahasına olursa olsun, korunacak. Ortalama hız, saatte on kilometre, far yakmak yasak!

Üsteğmen Demir, dondurucu soğukta beklemekten nihayet kurtulduklarına sevinsin mi: Kara Başefendi komutasında doruk çizgisine gönderdiği 'müfreze' dönmeden harekete geçmeleri olasılığını düşünüp üzülsün mü? Kafası ikiye bölünmüş olsa da, yola çıkmak için gerekli emirleri veriyor. Gözleri hep dağlarda: Uzak uzak, karşılıklı yanıp sönen, işaret ışıkları! Sis, tortulaşıp da dibe çöktüğünden, başlarının üzerinde ışıklı buğday savrulurcasına belirmiş yıldızlar. Hayır, bu yıldızları tanımıyor. Yabancı.

Tam o sırada çıkardığı devriyenin toplamaya hazırlandığı nöbetçilerden birisi (galiba sol ileri uçtaki) karanlıkta gürledi:

– Dur, parola!

Bütün bölük, kulak kesildiler. Üsteğmen Demir, eli tabancasının kabzasında, soluğunu tutarak, nöbetçiyle birlikte verilecek cevabı bekledi; Kara Başefendi'nin yavan sesini işitince rahat bir ılıklığın yüreğinden bütün vücuduna dağıldığını apaçık duydu. Korktuğuna uğramamış, adamları daha fazla gecikmeden dönmüşlerdi ama, kötü haberlerle: Üç şehit, iki yaralı, Adil Onbaşı ve üç er kendini bilemeyecek halde, baygın. Besbelli kayıplar da var, ilk tutsaklar mı?

Kara Başefendi, yağlı gözleriyle karanlığı ağarta ağarta, durumu 'rapor edip' sözlerini pis bir yere bağladı:

– ...şehitleri taşıyamadık, iyi kötü gömdük, Allah rahmet eylesin! Yaralılardan birisi ağır. Yokarsı, Komutan, şöyle bir bakarsan ıpıssız, in cin top oynuyor, lakin her ağacın ardında bir düşman saklı diye yemin itsem, başım ağrımaz.

Kısacık sustu, daha çok kendine söylermiş gibi, ekledi:

– ...şu nalet boğazdan sağ salim çıkalım, sadaka dağıtmak farz oldu.

...Konvoy, karanlığı oyan motor uğultularıyla, saat 23.30'a doğru yola düşebildi. Soğuk, görünmez çanların ağır çınlamaları, halka halka genişliyor; ölüm, dağlarda kol geziyordu. Sis, soğuğun dehşetinden, yumuşak tüylü erkek bir hayvan gibi sinmiş; dere yataklarına, koyaklara, uçurum kuytularına saklanmıştı. Yıldızlar, kör-

lemesine ilerleyen araçların üstüne, fosforlu, dev örümcekler gibi sarkıyorlardı.

Üsteğmen Demir, jeep'te, şoförün yanındaki yerine oturmuştu; çenesi sımsıkı kilitli, gözleri ikide bir dizlerine kayıyor: Orada, Kara Başefendi'nin gömerken şehitlerden toplayıp, hareket ettikleri sırada eline tutuşturuverdiği, ufak tefek: Kasaba işi iki cüzdan, biri kanlı iki künye, gönderilmek üzere hazırlanmış bir mektup! Dayanamadı, kadranların büyülü ışığına tutarak, sonunda eğri büğrü yazılmış adresi okudu: "Bay Binali Hasırcı, Çarşı Mahallesi'nde Kahveci Duran Yılmaz eliyle, Islahiye/Maraş." Zarfın arkasına aynı kötü yazıyla askeri posta adresi çiziktirilmişti: "Bilâl Hasırcı tarafından / **İ.ST. Turkish Armed Forces Command TAP. 5401/ Tokio (Japan).**"

Kafasında tehlikeli bir soru işareti, yılan gibi kıvrılıyor:

–...şu iki adresin zıtlığı karıştığımız maceranın acayipliğini çırılçıplak ortaya koymuyor mu?"

Epeyce oluyor, Hint Okyanusu'nda bir akşam, (şarap rengi bulutlar ve küstah köpek balıkları), Yüzbaşı Aziz'le küpeşteye yaslanmış söyleşiyorlar; söz, nereden nereye, komutanlık sorununa gelip dayanıyor. Sırmalı sarı bıyıkları, batı renkleriyle bakır çalığına dönen Yüzbaşı, o afacan mahalle çocuğu havasını hiç bozmadan diyor ki:

– ...komutanlık, lafta güzeldir oğlum, başkalarının hayatına hükmetmek yok mu, bitirir adamı ha!"

Uçarılığından 'Zizi Yüzbaşı'nın ciddi konularda dediklerine kulak asılmazdı ya, bölüğün komutasını devralalı Üsteğmen Demir onun bu sözlerini düşünüyordu hep: Ne kadar haklıymış! Bölüğün asıl komutanı Kıdemli Yüzbaşı Sıtkı Seferoğlu, Tchandang bölgesinde gerilla kovalarken hastalanınca, en kıdemli üsteğmen olduğu için, Tabur'dan bölüğün komutasını onun almasını istiyorlar. Almasına aldı, ilk anda sevindi de! İtiraf etmiyordu ama, besbelli bir yanıyla, sorumluluk büyüdükçe başarı olanaklarının büyüdüğünü hesaplıyordu. Doğru dürüst savaşa bile bulaşmadan, bölük komutanlığının, yaşına da, tecrübesine de büyük geldiğini farketmişti oysa. Bu yüzden değil midir ki, bütün Tugay'da 'tecrübesiyle' ünlü, 'subaykıran' Kara Başefendi'nin yanında sık sık eksikleniyor, onun bunu kaçırmayışını gördükçe de çileden çıkıyordu.

Galiba en iyisi Yoko'yu hatırlamak! Ya titiz, işini bilir ev hanımı özeniyle, eline telaşsızca bir peçete alıyor, masanın üzerine yayılan içkiyi usulca ona içiriyor; ya da, gözlerinde yıldırıcı bir hızla yoğunlaşan kaygı bulutlarıyla, eğilip eğilip ona:

"– Savaş korkunç bir şey; diyor, **war is terrible, so terrible!"**

Yoko'yu, Taegu'dan ayrılacakları gün, ayaküstü bir kere daha görebilmişti. Ne diyeceklerini bilemeden, suçlu suçlu bakışıp durdular. Şehirde hummalı bir savaş gerilimi hüküm sürüyor; iki yanlarından patırtıcı jeep'ler, çeşitli askerler geçiyordu: Operet üniformalarıyla Puerto-Rico'lu subaylar, Zenci Amerikan çavuşları, tombul Siyamlı erler vb...

Üsteğmen Demir, ayrıldıktan sonra, o kısa buluşmalarını gerektiğince değerlendiremediğini düşünüp hayıflanmıştır. Ellerini olsun öpemez miydi? Kuğu boynunu andıran zarif bileklerinden tutup, avuçlarının tertemiz aydınlığını dudaklarına yaklaştırarak...

"– ...ne demek bu? Tutkun bir talebe miyim? İki kere gördüğüm, bir daha hiç göremeyeceğim Koreli bir kızın hayalini kuruyorum. Garip ama neden? Yoksa memlekette beni düşünecek Valde'den başka bir kadın bırakmadığımdan mı?"

Chongmyong Vadisi'ne, saat 01.30 dolaylarında vardılar. Onları, boğazdan çıkar çıkmaz, heybetli bir ateş şenliği karşıladı: Önleri sıra gelip konmaya geçmiş birlikler, önceki emirlere aldırmaksızın, karanlığın içinde ateşler yakmışlardı: Öbek öbek!

Üsteğmen Demir, jeep'in ön camından bir süre manzaraya baktı, sonra dişlerinin arasından mırıldandı:

– ...maşallah bu ne cümbüş? Sanki dağlarda düşman kaynamıyor!

Gözü fena halde seğriyordu.

Sonraları Üsteğmen Demir, (Tokyo'daki Amerikan Hastanesi'nin ağır yaralılar koğuşunda yatarken), yaralandığı anı değil de, neden daha önce yaşadığı bu dakikayı –hem de böyle net ve ayrıntılı olarak– hatırladığını çözemeyecektir: Devriyeden nöbetçilerin tekmilini almış, biraz olsun kestirebilir miyim diye jeep'ine doğrulmuştu, kapıyı açmadan, avuçlarına esnedi, sonra saatine baktı: Fosforlu rakamlar, sinsi yeşil parlıyordu: 03.25!

Hesapça, Yüzbaşı Aziz Komutasındaki Takviyeli Keşif Kolu, dönüşte üzerine artçı görevi düştüğünden Wowan Boğazı'ndan henüz çıkıyor. Yolda, ne görsünler? Amerikalı Muhabere Yüzbaşısı Lorenzo! Kolordu'nun Tugay'la bağlantısını sağlayan telsiz kamyonu arıza yapmış, yarı yarıya onarmışlar, bitinceye kadar bekleyebilirler miymiş acaba? Yüzbaşı Aziz, bir arkalarında eşkıya gibi gökten yıldız toplayan dağlara bakmış, bir Yüzbaşı Lorenzo'nun dövülmüş köpek gözlerine, için için: "Korkuyor kerata," diye düşünmüş, "ödü patlıyor."

Üsteğmen Demir işin bu tarafını çok sonra öğrendi. O dakika sadece, hafif puslu sessizliği parça parça dağıtan makineli tüfek seslerini işitiyor. Yalnız onları mı, yanılmıyorsa, havanlar da söze karışıyor sık sık: Tok, çabuk ve dikine patlayışlarla, cam bir küp gibi donmuş yıldız alacası gökyüzünü, delik deşik ediyorlar. Yankıların büyüklüğü ve sürekliliği, birden parlayan gürültüye, şaşırtıcı boyutlar veriyor. Durum kötü, çatışma boğazın çıkışında olduğuna göre, 'Zizi Yüzbaşı'nın başı belada!

Üsteğmen Demir'in, birbirine zincirleyerek bin kere sorduğu, hep aynı soru: "– Ne yapmalıyım? Ne yapmalıyım?"

Bir kere, konmaya geçerlerken Tabur Komutanı'nın söyledikleri, hâlâ kulaklarında çınlıyor. Bağa gözlüklü, kır düşmüş pos bıyıklarından aralıksız cıgara dumanı tüter, başlıca merakı Cevdet Yüzbaşı'yla fırsat buldukça bezik oynamak olan Binbaşı 'Baba' Saffet, halim selim, üstüne varılmadıkça gürültü çıkarmaz bir adamdı ama, Harekât Dairesi'nden ne tür bir konmaya geçileceğini öğ-

renince tepesi atmıştı, cıgarasının ateşiyle karanlığa kızıl imzalar atarak, ateş püskürüyordu:

"– ...yooo, mesuliyeti vardır bu işin, vebali vardır: Kolordu'dan sana savunma emredildiyse, savunma tertibi alacaksın; boğaz savunmaya elverişli değildi, anladık, peki vadiye çıkınca neden hazar ordugâhı gibi konmaya geçiyorsun: 10. Bölük ileri karakol olarak mevzi tutacakmış da, asker ziyadesiyle yorgun, vakit de ilerlemiş olduğundan... geç efendim, geç!"

İkincisi Kara Başefendi, yerden sanki yuvarlaklar halinde kabarıp cayırtıyla beraber yanıbaşında bitiyor. Az önce tenhada bir yerde namaza durmamış mıydı bu adam? Silah seslerini duyunca, anlaşılan, kopup gelmiş; biraz telaşın da karıştığı belirgin bir kaygıyla:

– Komutan, diyor, korktuğumuza uğradık. Elimizi tez tutalım, bu kavatlar bizi de koymayacak herhal!

Takım komutanlarından birbiri ardınca uğursuz haberler:

– ...şose cihetindeki nöbetçilerden ikisi, yerinde yok!

Ya da: – ...Keşif Kolu'yla bağlantı aradık, kuramıyoruz.

Zamanın akışı hızlanıverdi. Saniyeler, daha sık aralıklarla koşturuyorlar. Soğuk da kırıldı mı ne? Üsteğmen Demir, en güvenli sesiyle sağa sola emir yağdırıyor: Nöbetçileri yenileyin, gerekli yerlere çifter nöbetçi dikebilirsiniz! Sağdaki Takım, çatışma bölgesine derhal bir manga çıkarıp, durumu 'rapor etmeli': Saldıranlar kimler, düzenli birlikler mi, gerilla mı? Dikkat, Bölük 'teyakkuz durumu'na geçiyor, takım ve manga komutanları, zaruri tedbirleri alacaklar!

(...Bahçesinde telli kavakların pırıldadığı, o ahşap konak yavrusundan, bazı akşamüstleri, yaylı tambur sesleri duyulurdu. Cumba içlerindeki saksılarda, ağdalı mor üstüne pembe ebruli karanfiller çiçek açarsa da, pencerelerin kafesleri, usandırıcı bir inatla sımsıkı kapalı dururdu. Yalnız, seyrek misafirler uğurlanırken, çift kanatlı, çifte fenerli cümle kapısının aralığından, billur bir kadın kahkahası sokağa taşar, beklenmedik bir su serpintisi gibi ortalığı basbayağı serinletirdi...)

Ve kıyamet koptu. Birden uğradıkları baskına karşı koyabilmek için, ne zaman bulabildiler, ne fırsat. Az önce verilen emirlerin, henüz hiçbirisi uygulanmadan, havan mermileri, onların üstüne de yağmaya başlıyor. Yıldızlar, birer ikişer kendilerini bı-

rakıp, kamyonların, jeep'lerin, askerlerin arasında patlıyorlar sanki. Jeep'in biri, benzin deposundan mı ne isabet almış, öyle bir parlayış parlıyor ki, vahşi harıltısından çevresinde ne varsa kavruluyor. Birkaç asker, yanlış ve umutsuz, söndürmeye kalkıştılar. Olmadı elbet. Üstelik tam o ara, makineli tüfekler ve tabancalar, ıslık ıslığa iğneleriyle herkesi saracak bir ölüm ağı dokumaya girişiyorlar. Ortalık ana baba günü.

Üsteğmen Demir, bu koşuşma ortasında, avazı çıktığı kadar bağırdığını sanıyor, ne var ki, sesini bir türlü duyamıyor:

– ...hedefi küçültün, hedefi!

Ya da: – ...bu tarafa çekilin diyorum size!

O tarafa çekilmeye niyetlenen bir grup, daha sık, çekirdekli bir mermi sağanağına tutulunca, anlaşılıyor ki bölük çevrilmiştir. Durum çok mu umutsuz, yoksa Üsteğmen Demir'e mi öyle geliyor. İçinden hep, başka türlü hareket edebilseydi, kargaşalık bu kerteye varmazdı duygusu! Çok kötü bir duygu bu, yıldırıcı, küçük düşürücü! Dizginleri toparlayamıyorum, bölüğün denetimi elimden çıkıyor kaygılarıyla kendini yediği yetmezmiş gibi, bir de çevresinde gördükleri: Genç bir assubay, erlerini bir GMC ardında mevzie sokmaya uğraşırken, küt! bir havan mermisi: O dakika bacakları parçalanmış bir ceset, hızla büyüyen bir kan gölü! Beride iki üç er, fundalıkları bir koşu tutabilir miyiz diye fırlıyorlar, fakat boşuna! İki mitralyöz, ayağa kalkar kalkmaz onları yakalayıp bir güzel biçti; sarsıla sarsıla, sağa sola devrildiler.

Üsteğmen Demir, kendisini yine avaz avaz haykırırken yakalıyor ama, yine sesini duyamıyor. Sesi mi çıkmıyor, silahların patırtısından mı işitilmiyor acaba? Kafasında hep o saplantı, hep o görevimin üstesinden gelemiyorum, erata hâkim olamıyorum izlenimi! Ayrıca ne türlü bir emir vermesi gerektiğini bulup çıkaramıyor. Hoş, çıkarabilse kim uygulayacak: Herkes can derdine düşmüş! O sırada, fundalıkların sıklaştığı yörede, savuşmaya yeltenen bir iki er görür gibi oldu, aklı yerinden oynadı:

"– Yooo, hayır! Kaçamazlar, asla!"

Belki de daha beylik birtakım sözler: "– ...Türk ölür, kaçmaz!"

Tabancası elinde oraya koşmayı denedi, hafif makineli tüfeklerden birisi onu dakikasında yakalıyor, mermiler kulaklarında vızıldamaya başlamıştı ki, birden olduğu yerden koptuğunu, birkaç

adım öteye şiddetle savrulduğunu farketti: Yaralandım sandı ilkin, vücudunu filan yokladı, hayır! Neden sonra, yakınında patlayan iki havan mermisinin basıncıyla savrulduğunu kavrayabildi. Bu sayede, delik deşik olmaktan kurtulmuş sayılamaz mı? Bir süre aklını başını toparlayamıyor, beyni buharlaşıp duman duman kulaklarından çıkmış, kafatasının içi boşalmış sanki. Çalkantılı bir uçsuz bucaksızlık, dağdağalı bir boşluk! Yalnız bu dağdağalı boşlukta, gelirken Singapur açıklarında uçarken gördükleri o kocaman deniz kuşları, kanatlarını bir kere olsun kımıldatmaksızın geniş daireler çiziyorlar.

(...bitmek bilmeyen yaz öğle sonlarını; ince oymalı, telleri yaldızlı büyük kafeste, tünekten tüneğe sıçrayan iki kanarya; bir sevinç pırıltısı halinde uzayıp giden ötüşleriyle aydınlatırdı. Uzunca boylu, tombulca bir kadın, ağır siyah kirpikli yeşil gözlerini ışığa boğan bir neşeyle güler, gümrah siyah saçlarına oyalı bir tülbent atıp, arka bahçeye çiçekleri sulamaya inerdi: Orada, ayak seslerini duyar duymaz paldır küldür kanatlanan ürkek güvercinler vardı, vişnerengi küpe çiçekleri, bazen şebboylar, mutlaka karanfiller...)

Asıl saldırı, daha sonra ve ansızın: El bombalarını, dağılmış tesbih taneleri gibi rastgele savurup, makineli tabancalarıyla her kımıldayan şeye bir şarjör boşaltan, çığlık çığlık, bir gerilla kalabalığı olarak! Ateş sarhoşu namlularına eklenmiş, saz benizli adamlar, karanlığın ve soğuğun görünmüz noktalarından aynı anda fırlayıp, aynı anda bastırıyorlar. Böyle bağırmaları, acaba korkularından mı, yoksa öfkelerinden mi? Belki her ikisinden!

Baskının insan olarak somutlaştığını görür görmez, Üsteğmen Demir, az ötesindeki bir GMC'nin altına, bir atılımda ulaşıyor; kamyon lastiği ve mazot kokan bu siperden, başlıyor gözüne kestirebildiklerini tabancasıyla indirmeye; vurduklarından birisi, ayakları gövdesinin altından alınıvermişçesine kapaklandı; bir başkası gözleri kederli bir şaşkınlıkla sonuna kadar açılmış, yuvarlanıncaya kadar aralıksız ateş ederek, zincirleme mermilerini toprağa çaktı durdu; bir üçüncüsü, can alıcı bir yerinden vurulmamış olacak, onu görüp silahını üzerine çevirmeye yelteniyor, vuramıyor fakat: İkinci bir kurşun gelip göğsünü bulunca, dizleri bükülüveriyor, kaşla göz arasında yerle bir!

Üsteğmen Demir, dişleri birbirine kenetlenmiş, hem ateş ediyor, hem de içisıra fena halde sövüyordu:

"– ...bu biir, bu ikincisi, yanınıza bırakacak mıyız sanıyordunuz, haa itoğlu itler, şeytan tohumları, al bu da üçüncüsü işte..."

Hangisine baksa, hangisine ateş etse, Wowan Boğazı'nda o 'ay parçası' kızla anlamlı anlamlı bakışan ayağı sarılı adam sanıyor. Demek o kadar kuşkulanmış! `Benzemiyor da değiller hani! Kimdi o, "– Koreliler aynı kalıptan dökülmüş gibi birbirine benzer" diyen, Yüzbaşı Cevdet mi, yoksa 'Kafadar' Hakkı mı?

Hah, işte biri daha, burnunun doğrusuna geliyor, ölümüne geliyor inek! Üsteğmen Demir tabancasını doğrulttu, güzelce nişan aldı, tam ateş edecek, başka bir yandan atılmış bir mermi vızıldayarak burnunun ucundan geçip, GMC'nin dış lastiğine saplanıyor. Hızla o yana dönünce, on adım ötesinde, namlusu üçüncü bir göz gibi ona bakan, başka bir gerilla gördü: Saçlar alnına yapışmış, gözleri ip inceliğinde gençten bir adamdı bu, âdeta çocuk, elini çabuk tutsa Üsteğmen Demir'i ikinci atışta haklayabilir, hem Kore'deki, hem de yeryüzündeki serüvenine son verebilirdi, gecikti ama, birkaç saniye kadar gecikti, bu da hayatına mal oldu: Bir an, omzundan itmişler gibi sarsılıyor, arkasından silahı bir yana, kendisi bir yana!

Üsteğmen Demir, ateş etmeye vakit bulamamıştı, merminin atıldığı yere bir göz atınca, hayatını kurtaranın Kara Başefendi olduğunu saptadı: Kamburunu çıkarmış, sürüne sürüne yanına gelmeye çalışıyordu: Sanki, iri bir deniz kaplumbağası. Hemen arkasında, Halil.

Üsteğmen Demir, için için kararmasın mı:

"– ...hay Allah, neden elimizde olmaksızın en borçlu olmak istemediğimiz adamlara borçlanıyoruz. Beni kurtaran Kara Başefendi yerine Halil olamaz mıydı?"

Az sonra üçü GMC'nin altında bir araya geldiler. Kara Başefendi, Üsteğmen Demir'in herhangi bir teşekkür lafı etmesine meydan vermedi, kıyıdan köşeden vırt zırt çıkıveren gerillaları kollamayı bahane ediyor, komutanın yüzüne bakmadan konuşuyordu:

– ...baskın basanındır, komutan! Vakit zayi itmeden, tez savuşalım!

Üsteğmen Demir dinleniyor. Az önce hayatını kurtarmış birisine böyle davranmak hoşuna gitmese de, çaresi yok ki:

– başçavuş, burada komutan kim: Sen misin ben miyim?

Kara Başefendi, söylediklerini duymazlıktan geldi. Akları yağlı sarı köylü gözleri, molla kaşlarının altında kayboldular. Ne çiğniyorduysa yuttu. Çok yakınlarında bir yerde, patırtı kıyamet ateşe koyulmuş bir makineli tüfeğin gürültüsünü, bağırarak bastırmaya uğraşıp:

– ...şordan, dedi, bir patika dereye iniyor, görünmeden varabilirsek Tabur'a kavuşabiliriz, hiç olmazsa Cevdet Yüzbaşı'nın oraya...

Üsteğmen Demir ne yapılması gerektiğini o anda buldu çıkardı: Düzenli, taze bir güçle çabucak geri dönüp baskıncıları dağıtmak! Kara Başefendi'ye söylediklerinden utandı. Az önce yerinden kımıldamak istemeyen oydu, şimdi bir ayak önce gidebilmek için öbürlerini sıkıştıran o. Silahla birbirlerini koruyarak, teker teker, yılan yumuşaklığıyla ağıp ilkin ağaçları, sonra dereye inen bayırı tuttular. Bayırın eğilimine kendilerini salıverince, ayaklarının altında dere kıyısının sazlıkları.

Yukarda, doğudan, damar damar aydınlanmaya niyetli, yıldız alacası bir gök. Makineli tüfeklerin ve el bombalarının patlayışları, gümbürtülü yankılar yapa yapa, ufuktan ufka genişliyor. El yordamıyla, akıllara durgunluk veren bir sonsuzluğun, belirsiz sınırlarını yokluyor sanki. Havada nemli ot, çürümüş ağaç kabuğu kokusu.

Tehlike çemberinden kurtulabilmiş olmanın tadını, ağzını seyrek açan Halil, sevimli Rumeli şivesiyle çok önemli, biraz da ürkütücü bir söz söyleyerek çıkardı:

– ...a be ne iştir bu, biz mi bunları kurtarmaya geldik, onlar mı bizden kurtulmak ister?

Üsteğmen Demir, bir kenara çekilmiş, bağırsaklarını yırtan öğürtülerle, adam öldürmenin ve savaş sarhoşluğunun tiksindirici kahrını kusmaktaydı. Yumruklarını bütün gücüyle karnına bastırıp, üstüste yutkunarak kendini tutmaya çabalıyor; bunu beceremezse, sessiz sedasız kusmanın çaresini arıyordu. Faydasız! Pis, onu benliğinden iğrendiren geğirtili öğürtüler, ıslak fare ölüleri gibi, birbiri arkasından buz tutmuş kara toprağa yuvarlanıyorlar. Rezillik.

Ötede Kara Başefendi, sanki köy yerinde yıldızlı bir harman gecesi, oğluna dünyayı öğreten köy imamı, yayvan sesini taşıra taşıra, Halil'e neler anlatıyor neler:

– ...esasta Çini Caponu Korelisi hepsi bir, hiçbiri Müslüman olmamakla tekmili kefereden mâduttur, ehl-i iman değillerdir yani, Arapçada bunlar ehl-i harb tesmiye olunmuştur ki kırmak ziyadesiyle sevaptır: Cenk hali bildiğimiz gâvurla cenk hali gibi, ölenler şehitlik mertebesini ihraz eyler, Hak Taâla hepimize nasip eylesin, amin!

(...çocuk bahçeye çıktı mı, sağ alt kat penceresine, neden öyle içine bol korkunun da karıştığı heyecanlı bir saygıyla dönüp bakardı acaba? Artık kulakları çok zor duyan dedesinin, –ünlü Çukurcalı Hoca Rasim Efendi–, gümüş çerçeveli 'beyzi' gözlüklerinin üzerinden, onun yine güvercinleri kovaladığını farkedeceğinden mi korkardı? Yoksa Müslüman, süt köpüğü sakalı, muşmula kırışığı yüzü, rahlesi, kitabı ve 'fakfon' enfiye kutusuyla, onu böyle sadece görüvermenin bile, ağır bir saygısızlık, bağışlanması güç bir kabahat olduğunu mu sanırdı? Babası Feyzullah Efendi'nin, çocuk gibi eğilip elini öptüğünü gördüğü günden beri, dehşetli korkuyordu dedesinden. Bir bayram günüydü galiba, annesi ona bahriyeli takımlarını giydirmiş, ayrıca eline...)

Bereket versin, haritası ve cep feneri, Üsteğmen Demir'in üstünde kalmıştı. Öğürmesi yatışınca, bir ağaç dibine çöküp bulundukları yeri haritada buluyorlar. Anlaşılıyor, dereyi izlerlerse dosdoğru Tugay Karargâhına çıkacaklar. Üsteğmen Demir, içinden Tabur'a gitmeyi yeğliyor. Nasıl yeğlemesin? Başına gelenleri 'Baba' Saffet Binbaşı'ya çok daha rahat, çok daha kolay anlatabilir. Tugay'da kiminle karşılaşacakları belli mi? Bakarsın Albay Dora çıkar karşılarına, ya da savunma düzenini savsaklayıp Tugay'ı konmaya geçiren Harekât Dairesi Başkanı Binbaşı Türün, hatta Tahsin Paşa'nın ta kendisi! Ver bakalım, cevap verebilirsen!

Durumu bu derece karanlık görmesi, başarısızlığını önceden benimsemiş olmasından elbet:

"– ...bu ne talihsizliktir? Destan kahramanlıkları, çifter çifter madalyalar kurarak, kalk Türkiye'den Kore'ye gel, daha doğru dürüst ilk 'muharebe görevi'nde, bir avuç gerillanın haddini bildiremeyip bölüğünü kaybet! Divan-ı Harbe verirler adamı!"

Kara Başefendi akla yakın bir çözüm önerdi:

– ...komutan, bir eyyam yürüyelim, münasip bir yerde ikiye ayrılırız. Bir kısmımız Tabur'a gider, Binbaşı'mı uyarır, bir kısmımız Tugay istikametinde yoluna devam eder!

Öyle yaptılar. Yürüyüşleri hızlı, sessiz ve düşünceliydi. Elli adım kadar gitmişlerdi ki, seyrekleşen patlamaların kesildiklerinin farkına vardılar. Silah sesleri, –bir bakıma onlardan çok daha etkileyici olan yankılanmalar– susunca, soğuk, çelik zırhlı zalim bir şövalye gibi ansızın meydana çıktı. Sabah sisleri, sinsi ve uğursuz ihanet düşüncelerinden farksız, bir dağılıyorlar, bir toplanıyorlar. Uzak bir köyden, ürkmüş köpeklerin, boğuk havlamalarını mı işittiler? Yoksa bu bir düş, köpekler imgelemin yarattığı hayaletler miydi?

Üsteğmen Demir, garip şey, tekrar Taegu'ya dönmüştü. Cepheye hareketinden evvel, yine Yoko ile buluşuyorlar. İkisi de ne diyeceğini bilemiyor. Çevrelerinde, cephe gerisindeki bir garnizon şehrinin, hüzünlü, askeri sivilinden bol kalabalığı. Yoko, gözlerinde biriken kaygı bulutlarını aralayarak, durup durup ona:

"– **...War is so terrible,** diyor, savaş çok korkunç!"

Yakınlarındaki bir pagoddan çıkmış Zen rahibeleri, sarı harmaniyelerini dalgalandıra dalgalandıra geçiyorlar: Saçları ve kaşları bütün kazınmış, bunun yüzlerine sıvadığı çıplak şaşkınlıkla kafalarındaki havai mavi yansımalar, onları yeryüzü insanlığından çıkarıyor, sanki başka bir gezegenden gelmiş uzay yaratıkları.

Üsteğmen Demir, Yoko'nun savaşa değgin gözlemlerinin, onunkilerden çok daha gerçekçi, çok daha somut olduğunu, bir yanıyla seziyor: Yoko, ömründe eline silah almamış bir melez kadın, o ise çocukluğundan beri askerliği kutsal saymış bir erkek olduğu halde!

– ...üsteğmenim hele dur!

Halil, kafasını eğip bir süre sessizliği dinledi, sonra durmuş merakla ona bakan Kara Başefendi'yle Üsteğmen Demir'e müthiş bir şey söyledi: Hem de özür dilemeye benzeyen tedirgin bir sesle:

– ...ardımızdan birileri geliyeri!

Kulak kesildiler. Sessizliğin ürkütücü uğultusundan başka, ne bir ses, ne bir soluk. Wowan Boğazı'na yakut yeşili iri bir yıldız düştü. Daha beride, karşılıklı göz kırpışan casus ışıklarını seçer gibi oldular. Bir de uzaktan uzağa, hayal mi gerçek mi anlaşılmaz, o köpek havlamaları!

Üsteğmen Demir, tam: "– ...yok canım, bir şey yok, sana öyle gelmiş!" diyecekti. derenin boşluğundan ayak sesleri kulağına ça-

lınıyor: "Kim olabilir bunlar? İzimizi süren düşman mı, bizimkiler mi?"

– Çabuk sazlıklara gizlenelim! İkiniz karşıya geçin siz, ben burda kalacağım. Emir almadan ateş etmek yok ha! İcabederse bağırırım.

Sazlıklarda, yılan hışırtılarıyla, yerlerini alıyorlar. Üsteğmen Demir soludukça zehirli Kore karanlığını duman gibi ciğerlerine çektiği duygusuna kapılıyor, içi dışı sanki zifir, simsiyah. İyi ama, tabancasının kabzasını bu derece öfkeyle sıkması gerekli mi? İşin kötüsü, kulaklarına deminki ayak sesleri değil, içinde bulunduğu durumla hiç ilgisi olmayan eski sesler geliyor: Taegu Belediye Salonu'ndaki şenlikten, Kore çalgılarının bal damlasını andıran baygın tınlamaları, Yalova'daki bir kır gezmesinden, Askeri Liseli kahkahalar; Adil Onbaşı'nın telsizdeki ıslıklı sesi: "– ...Sağanak Süngü'yü arıyor, Sağanak Süngü'yü arıyor..."

Ne kadar bekledi, beş dakika mı, bir çeyrek mi? Üsteğmen Demir kestiremez; yalnız, dereye çökmüş sisleri, bataklık suları gibi dağıta dağıta, üstlerine birilerinin geldiğini saptadığı an, Yoko'nun avucunu neden öpmediğine yanıyordu. Hemen toparlandı. İki gözü, iki yeşil bıçak, karanlığa saplandılar. Çıt! Tabancasının emniyetini açıyor, gittikçe yakınlaşan ayak sesleri. Yüksek sesle bazı konuşmalar. Birkaç adım daha. Şimdi görünecekler.

Korku ve merak öyle içine yığılmış, düşmanı vurmaya öyle hazırlanmıştı ki, gelenlerin Türkçe konuştuklarını kavradığında, tetiğe bastı basacaktı. Olduğu yerde donakalıyor. Yalnız, ensesinden kuyruk sokumuna süzülen soğuk, ince bir ter. Yeniden seğrimeye niyetlenen sağ gözünün alt kapağı. Neden sonra Türkçe konuşanın, üstelik Yüzbaşı Aziz olduğunu buldu çıkardı. Demek, bir saniye daha gecikmiş olsaydı...

Yüksek sesle o tarafa sesleniyor:

– Yüzbaşım, az kalsın birinizi vuracaktım.

'Zizi Yüzbaşı' uçarılığından hiçbir şey kaybetmemişti. Neşesinden de:

– ...verilmiş sadakamız varmış, dedi. Bu gece, ne hikmetse, her önüne gelen bizi vurmaya kalkıyor, ama parlak çocuk...

Yanındaki onbaşı ve iki erle, sesine doğru ilerleyip dokunduruyor:

– ...elin değmişken birkaç Koreli vursaydın fena mı olurdu?

Yanına gelince, dostça omzunu sıvazladı: – ...boş ver, dalga geçiyorum. Sizin oraya uğrayacak olduk, duman etmişler ha?

– Yanlarına bırakmayız!

– Yok canım? Aferin aferin, subay dediğin böyle olmalı. Hatırladın mı, Cello baskına dikkat diye emir yayınlamıştı da, gırgıra almıştık adamı, haklıymış ki nasıl!

Cello dediği 241. Alay'ın Komutanı Albay Celâl Dora'ydı; gerçekten Han gemisi Pusan limanına yanaştığında subayları geminin salonuna toplamış, 19 maddelik bir uyarı emri çıkarmıştı. Emri unutmamıştı Üsteğmen Demir, "Muharebede en büyük bahtsızlık baskına uğramaktır" diye başladığını bile hatırlıyordu, istediği kadar hatırlasın, uygulamadıktan sonra neye yarar? Kuramsal düzeyde neyin yapılması, hangi tedbirin alınması gerektiğini ezbere biliyordu zaten, onu yıkan içinde çırpındıkları gerçekle bildiklerini uygulama olanakları arasındaki uyumsuzluk oluyordu hep: Şu tedbiri alabilmek, şu emri yerine getirebilmek şuna, şuna, şuna bağlıydı ki, bunların hemen hiçbirisi gerektiği zaman gerektiği yerde hazır olmuyordu. Olmayınca da...

'Zizi Yüzbaşı' burnuna gülüyor: – ...Oğlum komutanlık niye derler, işte bu senin olmuyor dediğin durumda iş başarmaya! Ötekisini babam da yapar!

Sol kolunu oynatamıyordu. Üsteğmen Demir sorunca, caka sattı:

– ...Allah Allah, yaralandık yahu, boru mu bu? Sen derdine yan, bu curcunada postu deldirmeyi beceremezsin, Saffet 'Baba' bir kalaylasın da gör!

Birden ciddileşiyor: ...bana bak, sizin Tabur'un Tugay'la telli irtibatı yapıldı mı? Karargâhı uyarmak lazım.

Üsteğmen Demir, kısaca niyetlerini anlattı. Keşif Kolu'ndan katılan dört kişiyle şimdi daha kalabalıklaşmışlardı, pekâlâ ikiye ayrılıp yarısı Tabur'a öbür yarısı Tugay'a...

Sözünü: – ...ben Tabur'a giderim, diye bağladı.

(... Feyzullah Efendi, sedire, bir ayağını altına alıp öteki dizini dikerek oturur, imamesi sarı püsküllü kehribar tesbihini elinden hiç eksik etmezdi. Kısa boylu, hayli de şişman olduğundan, uzaktan bakıldı mı, toparlanmış iri bir tesbihböceğini andırırdı. Akşamları

Suat Hanım, edalı edalı salınarak getirir, onun dizi dibine, silinmiş camları ve oğulmuş pirinçleriyle parıl parıl ışık saçan heybetli nargilesini koyardı; bambaşka bir evrendi sanki bu nargile, değiştirilmesi çok güç bir yaşama biçiminin baş koşulu gibi görünürdü. Hele bakan bir çocuksa...)

Hesap kitap, Kara Başefendi'yle onbaşının ve iki erin Tabur'a, subaylarla Halil'inse Tugay'a gitmesine karar verildi. Baskına ilişkin sorulara, komutanların karşılık vermesi daha akla yakındı çünkü. Adamakıllı saçaklı bir sis birikintisi yüzünden, karanlığın büsbütün göz gözü görmez bir hal aldığı bir kuytuda ayrıldılar. Beş dakika ya geçmiş ya geçmemişti ki, vadinin vahşi ıssızlığında, Tabur nöbetçilerinden birisinin gürlediği işitiliyor: "– Dur, parola!" İki subay, Tabur'un tetikte bulunduğunu saptayıp ferahlıyorlar.

Fakat Üsteğmen Demir'in içini hâlâ o kurt kemiriyordu. Yol boyunca çenesini tutamadı:

– ...İkinci Takım'a emir verdim, sizin tarafa keşif mangası çıkaracaklardı, durumu öğrenmek istiyordum. Tam bölüğü teyakkuza geçirdiğim sırada basıldık, düşünüyorum da hemen alarma geçmeliymişim, siz baskına uğrar uğramaz, hemen! Oysa ben tatbikat kafasıyla kademeli düşünüyorum, hata varsa burada: Önce teyakkuz keşif raporu, vaziyete göre alarm, herif bekler mi hiç?

Yüzbaşı Aziz güldü: – ...zinhar, dedi, çullanır.

Ya da sesinde gelin teli gibi pırıldayan olay kırıntıları: – ..yakışıklı çocuk, dedi, ne kadar ciddiye alıyorsun komutanlığını sen?

Ne zaman ciddiye almamıştı ki! Harıl harıl kurmaylığa hazırlanan, 'günün birinde, adı tarih kitaplarına geçecek bir komutan olmayı' kuran genç bir adamın komutanlığını ciddiye almaması olası mı?

O değil mi Harb Okulu hafta sonlarında, (bulgur gibi ufalanan rüzgârlı kar gözlerini yakar, buz tutmuş kaldırımlarda postalları ikidebir kayarken,) Ulus Meydanı'ndaki gazeteciden Almanca Signal dergilerini alıp, Alman ordularının bütün cephelerdeki zaferlerini merakla izleyen? Wermacht'ın ünlü komutanlarının, en çok da Rommel ile Von Runsted'in, savaş planlarını, uygulama yöntemlerini öğrenmeyi iş edinen? Düşündükçe, nasıl hatırlıyor: Kurayı çekip, Çakmak Hattı'nın az güneyindeki 'Küçük Kavaklı' çadırlı ordugâhına, altmış beş lira maaşla teğmen olarak gittiğinde, ya-

nında eşyadan çok, hanidir Türkiye'ye dökülüşmeye başlayan İngilizce savaş dergilerini götürmemiş miydi? Kaymak kâğıda basılmış, taze mürekkep kokan, gıcır gıcır dergilerdi bunlar, resimleri ve haritalarıyla 'müttefik' zaferlerinden haberler iletir, tanınmış komutanların başarılarını anlata anlata bitiremezdi.

Üsteğmen Demir, sonraları aşırı bir hayranlıkla bağlandığı General Mac Arthur'ü de, ya Neptun dergisindeki resimlerinden tanımıştı, ya Victory dergisininkilerden: Pembe damarlı mor bulutların altında, bordaları köpüklü boz muhriplerle, hüzünlü bir konvoy oluşturan kahırlı şilepler, eflatun bir denizde uzayıp gider: Rüzgâr ve köpük sağanaklarına meydan okuyan bir uçak gemisinin güvertesinde, kartal burunlu siyah gözlüklü bir generalin, bir savaş Tanrısı gibi ufuklara baktığı görülürdü. Ne etkileyici bir adamdı General Mac Arthur? Talihin şu garip cilvesine bak, Küçük Kavaklı karargâhında, millerce uzaktan ona hayranlık duyan Üsteğmen Demir'i, şimdi Güney Kore'ye, onun komutasında savaşmaya getiriyor. Mareşal Rommel gibi, General Mac Arthur gibi büyük bir komutan olmak! Savaş meydanlarında, ülkelerin ve halkların kaderleriyle oynamak! Ne görkemli bir düş, ne çekici bir gelecek tasarısı!

(...kartın sol köşesinde Fransızca **Photo Apollon/Péra Constantinople** yazısı göze çarpar, yaprak cigarası rengindeki fotoğrafta sevimli şişmanlığı açıkça görülen bir askeri doktor, kolağası üniformasıyla kasılmış dururdu: Yanıbaşında bir hasır masa, üzerinde birkaç çift cilt kitap, bir de çiçekleri yapma vazo. Resmin az berisinde, nefti kadifeden küçük bir yastığa, pırıl pırıl bir madalya iliştirmişti: İstiklal Madalyası! Gözleri zebercet yeşili, başı oyalı tülbentle örtülü o uzunca boylu, tombulca kadın, süt mavisi bileğini çırılçıplak eden bir hareketle elini uzatıp resmi oğluna gösterdi, kimseyle paylaşamayacağı bir sırrı verirmiş gibi:

"– ...sen, derdi, asker olacaksın Demir, amcan Hayrullah Beyin mesleğini sürdüreceksin!")

Tugay Karargâhı, vadi içerisinde, iki gözlü bir evdeymiş. Yaklaştıklarını, sıklaşan nöbetçilerden çıkarıyorlar. Sonunda, bir devriye çavuşu durumun önemini kavrayıp, onları karargâh nöbetçi subayına götürüyor. Yol boyunca, vahşi hayvan karaltılarına benzer GMC hayaletleri, bembeyaz dişleri ve cam kesilmiş göz aklarıyla

karanlığa çakılı başka nöbetçiler, gecenin sonsuzluğuna doğru eriyip azalan bir motor vınıltısı! Evin kapısında onları, gözlerinden uyku akan bir başgedikli devraldı. İçeriye bir girdiler, hayret: Sağa sola atılmış subay şapkalarının, parkalarının, bazı dosya ve haritaların üzerinde yumuşak ve narin ayaklarıyla sanki görünmez bir peri dolaşıyor: Uysal, dinlendirici, özlemlerle dolu bir müzik! Üsteğmen Demir'i, çağrışımlara kapılıp Taegu Belediye Salonu'na götüren bu dokunaklı şarkı Japonca, ama nereden geliyor?

Karanlıkta ve soğukta o kadar çok kalmışlardı ki, sobanın harıltılı sıcağına ve lüks lambasının küstah aydınlığına, katı birer şeymiş gibi handiyse çarptılar. Giysilerinin emdiği nem, dumanlar halinde usul usul tütüyordu. Birbirlerini görmek de şaşırtmıyor değil: Onların mı bu avurtları çökük, gözleri halka halka, sakalları uzamış yorgun suratlar? Demek gelirken, birbirlerini her zamanki suratlarıyla tasarlayıp konuşmuşlar. Hallerini görünce yadırgamaları bundan. Kolundaki kan lekesi ışıkta meydana çıkınca Yüzbaşı Aziz'in yarası da etkili bir gerçeklik kazanıyor. Alaya aldığı kadar hafif olmayabilir.

Nöbetçi subayı, 'Kafadar' Hakkı'ymış. Sabahın köründe, bir törene rahatça katılabilecek derecede hazır, çıkageliyor: İki dirhem bir çekirdek, tıraşı sinekkaydı, kirpiksiz mavi gözleri çakırkeyif! Sarkık yanaklarıyla çocuk kıçı suratında, sazan balığı ağzı, yanlış bir gülümsemeyle titriyor mu, ne?

– ...ooo maşallah! Film mi çeviriyoruz: Tugay'ın en çapkın yüzbaşısı ile en yakışıklı üsteğmeni teşriflerini getirmişler.

Cevaplarını beklemeden, kerevetin üzerinde, dosyaların altında kaybolmuş ufak bir transistorlu alıcıyı gösteriyor:

– ...nasıl? Aldanmıyorsam, Tokyo Radyosu! Pusan'da iki dolara düşürdüm, sudan ucuz. Çin istasyonlarını bile alıyor.

Yüzbaşı Aziz'in sarı bıyıkları, ışıkta, altın tozuna bulanmış gibi parlıyordu. Uçarı çapkın gülümsemesiyle taşı gediğine koydu:

– ...tamam Yüzbaşım, diyecek yok! Boğazın methalinde olup bitenleri de, Tokyo'yu duyabildiğiniz kadar duyabilseydiniz?

Yüzbaşı Hakkı'nın gözleri meraklı açıldı:

– Sahi yahu, bir şey mi oldu?

Karşılığı Üsteğmen Demir'den alıyor, sert, acıtıcı bir sesle hem: – daha ne olsun Yüzbaşım: Üstüste iki baskın, dağılan iki birlik, kim sağ kim şehit bilemiyoruz.

Yüzbaşı Hakkı, her yeni durumla karşılaştığında o gülünç balık ağzına bir cıgara iliştirir, sonra yanındakilerden ateş dilenirdi. Yine öyle yaptı. Cıgarasını Demir'in uzattığı çakmağa yaklaştırırken, Yüzbaşı Aziz'in kolundaki kan lekesi gözüne çarptı:

– O ne? Yahu sen yaralısın, çabuk doktora göndersek, jeep kapıda...

O andan başlayarak, hareketlerinde suçlu ezikliğine yakın bir telaş: Matarasına davranıp onlara 'iki yudum bir şey' içirmekte ısrar ediyor. Yüzbaşı Hakkı'nın 'kafadarlığı' iki eli kızıl kanda olsa 'içecek iki yudum bir şey' yaratmasından ileri gelmiyor mu? Yüzbaşı Aziz, içkinin kekre tadını suratını buruştura buruştura gidermeye çalışırken, dalgasını da geçiyor:

– ...bana bak 'Kafadar', bu içirdiğin Kore viskisiyse iki elim yakandadır. Amerikalıların ne dediğini biliyorsun, Kore viskisini içen yirmi dört saat yaşamıyor, doğru eşek cennetine!

– Ne Kore viskisi yahu, halis Haig and Haig!

Üsteğmen Demir, iç suçlamalarıyla tedirgin, sabırsızlandı:

– ...durumu Paşa'ya bildirmeyecek miyiz?

– Paşa uyuyor, az önce istirahate çekildi. İçerde Albay var.

Yüzbaşı Aziz sordu: – Cello mu?

– Evet.

– Yandık desene, iflahımızı kesecek, garanti.

Korktuklarına uğramıyorlar. Albay, rastladığı ilk iskemleye yorgunluğunu yığıvermiş, omuzlarında kaputu, dalgın cıgara içiyor. Kara yağız bir subay, hani berber koltuğundan kalktığı an bile, çatık yüzünde bir sakal gölgesi kalan adamlar vardır ya, onlardan: Kurtuluş Savaşına katılmış subay kuşağının artıkları, tıknazca, hafif göbekli! 241. Alay'ın eski subaylarını adamları saydığından mıdır nedir, Yüzbaşı'yla Üsteğmen'in heyecanlı selamlarını, belli belirsiz gülümseyerek aldı. Gözünün birisi fena kanlanmış, uykusuzluktan olmasın!

Daha ne diyecekleri belli olur olmaz, elini kaldırıp onları susturuyor. Odanın öteki ucundaki emir subayına bir emir:

– Paşa'yı uyandırın!

Tahsin Paşa kalkıp gelinceye kadar, haritanın üstünde Albay Dora'ya durumu açıkladılar. Ona bakarsanız, baskını düzenleyenler

daha önce mülteci kılığında hatların gerisine sızmış Koreli çeteciler, asıl 'taarruzun' eli kulağında, Çinliler girişecek, hem olanca güçleriyle!

Üsteğmen Demir, onu ilk defa bu kadar yakından görüyordu: Kalın siyah kaşları gözlerine yıkılmış, alnı epeyce açılmıştı. Üzerinde, görünmez bir tül gibi hareketlerini ağırlaştıran, saklı bir küskünlük, ağır bir hüzün dalgalanıyordu. Komutanlığını Etimesgut'ta törenle devraldığı 241. Alay'ı kasımın ilk günlerinde lağvedip Tugay'a katmadılar mı, onun üzüntüsü: Ne komutanlığı kaldı, ne karargâhı; Alay Sancağı'yla dımdızlak ortada! Dedikodusu günlerdir sürüyor, sözde durumu Ankara'ya Genelkurmay'a yazarak 'protesto' etmiş, verilen komutan yardımcılığı görevini üstüne almamış!

...Tahsin Paşa, biraz uykulu, son derece sakin, genç subayları dinledi. Albay'a dönerek:

– Üçüncü Tabur'a bir emir yazdırın Celâl Bey! dedi. On İkinci Bölük hazırlansın! Baskın mıntıkasına hareket edip vasıtaları ve etrafa dağılmış eratı toplasınlar.

– Başüstüne!

Paşa, bu defa, Üsteğmen Demir'le Yüzbaşı Aziz'e: – ...siz ikiniz, dedi, derhal oraya gidin, kılavuzluk edersiniz.

– Emredersiniz, Generalim.

Tugay Karargâhı'nın Tabur'la telefon bağlantısı sağlanmıştı. Paşa'nın emri Binbaşı 'Baba' Saffet'e aktarılırken, Üsteğmen Demir'le Yüzbaşı Aziz öteki odaya geçtiler. İkisi de o dakika yola çıkmak istiyorlardı ama, Yüzbaşı 'Kafadar', 'Zizi Yüzbaşı'nın yarasını sardırmadan hiçbir yere bırakmayacağını söyledi, o doktordan gelinceye kadar Üsteğmen Demir'i altına bir iskemle verip yanıbaşına oturttu. O da oturuyor, kuşkulu bakışlarla sağı solu kolladıktan sonra matarasından birkaç yudum alması, görülecek şey! Meğer bilgiçlik taslayacakmış: Ne yapsın, varlığına o da bununla önem kazandırmaya çabalıyor.

– ...de bakalım Üsteğmen, 'Zizi Yüzbaşı' hangi ülkeyi savunurken yaralandı, ha, Kore'yi diyeceksin öyle mi, demee, çünkü bu ülkenin adı Kore değil, Çosen, anlamı 'Sakin Sabahlar Ülkesi.'

Durdu, başını iki yanına salladı:

– ...vallahi, neler öğreniyor insan?

Üsteğmen Demir, bir ayak önce ateş hattına gitmek istiyor,

yüreği pır pır elinde, saatine göz attı: 05.10! Dehşetli şaşırdı: Bu kadar çok zaman geçtiğinin farkına varmamıştı: Baskıdan önceki saate bakışıyla şimdiki bakışı arasında, geçse geçse, çeyrek saat filan geçmiştir izlenimi! Yoksa çok yoğun yaşadığından mı?

İçtiği iki yudum içki, yediği ayazın ardından bu soba sıcaklığı, üzerine bir ağırlıktır çöktürüyor. Kemiklerini çatırdata çatırdata şöyle bir gerinebilse, şuracıkta bir köşeye kıvrılıp uyusa! Gözleri kapandı kapanacak! 'Kafadar' Hakkı'nın kılçıklı sesi, cep radyosundan dağılan yumuşak gece müziği gerçekliğini yitiriyorlar, birisi öbürünün içine giriyor, öbürü bunun anlamını silip değiştiriyor. Ardı ardına, yerli yersiz beliren, renkler ve görüntüler: Yoko. Yoko'nun bilekleri kuğu boynu, tırnakları mücevher zarif elinin, peçeteye uzanışı. (Balmumu sarısı, hafif küf yeşiline de çalıyor mu?) Üzerine çevrilmiş, üçüncü bir göz gibi bakan, simsiyah bir namlu ağzı. (Yeşiller, yeşiller, yeşiller, badem yeşilinden, camgöbeğine!) Singapur açıklarında, kanatlarını bir kere bile oynatmadan, gökte inanılmaz daireler çizen iri deniz kuşları. (Kükürt sarısı, gülkurusu, vişneçürüğü...)

'Kafadar' Hakkı'nın kulağını tırmalayan sesiyle toparlandı. Hâlâ konuşuyor mu bu adam? Sabahın bu saatinde anlatacak ne bulur?

– ...al şundan bir fırt daha, içini ısıtır yahu, zihnini parlatır: Hah şöyle, az sonra ihtiyacın olacak, dışarda ayaz paşa kol geziyor. Şimdi bak, üç ay evvel gelseymişiz yok mu, musonlar esiyormuş burada, firil firil, soğuk moğuk hak getire, savaşı da ona göre tabii..

Ya da ağırlaştırılıp derinleştirilmiş bir sesle ahkâm kesiyor:

– ...bu ülkenin de kaderi bok bir kader ha, başlangıçta Çin'le Japonya paylaşamamış, çekişmiş durmuş, sonraları Japonya ile Rusya! Meşhur Rus Japon harbini bilirsin, filmini görmüştük hani, o harb Kore'yi paylaşamadıklarından patlamış meğer, işe bak! Galip çıkınca Japonlar gelip bunların ümüğüne çöküyor...

Kapılar açılıp kapandı, girip çıkanlar oldu. Bir telefon zili, katlanılmaz bir diş ağrısı gibi uzuyor. Birileri, mekanizmasını şakır şakır açıp kapayarak, bir tüfeği doldurdular. 'Kafadar' Hakkı'nın önünde renkli bir kitapçık, kapağında folklor giyinmiş çekik gözlü bir kızcağız, iri iri Kore harfleri, İngilizce bir başlık: **"Guide of Korea."** Üsteğmen Demir'in bakışını yakalayınca, eksikleniyor biraz:

– ...Amerikalının birinden yürüttüm, 'faideli' kitap: Japon musikisinin, Kore musikisinden etkilendiğini bilir miydin bakalım, bilmezdin ya, Kore adı dersen Korya soyundan geliyor, bir tarihte bunlar...

Üsteğmen Demir, elinde olmadan gülümsedi: 'Kafadar' Hakkı, budur işte, işi gücü ayrıntılarla oyalanmak; Tugay'ın İskenderun'a hareket edeceği günlerde Ankara kitapçılarını bir bir dolaşıp, Korece - Türkçe sözlük arayan kim, o! Üsteğmen Demir, Kore'nin ne geçmişini umursuyor, ne geleceğini; onun gözünde 'üstün başarılar' kazanarak parlayacağı bir savaş meydanı Kore toprağı, o kadar, ilerde diyecekler ki...

'Zizi Yüzbaşı' çıktı geldi. Üstü başı Amerikan cıgarası ve ecza kokuyordu. Yarası gerçekten hafifmiş, pansuman yapmışlar, sarmışlar filan. Gözleri, lüks lambasının keskin ışığını, mavi camdan iki boncuk gibi içlerinde topluyor, afacan ışıltılar halinde, türlü yansımalar ve kırılmalarla çevresine saçıyor.

Önce bir telaş sordu: – Haydi, gidiyor muyuz?

Fiyaka satmadan da edemedi, ama: – ...mermi, dedi, kemiğe dokunmamış bile, adaleyi delip geçmiş, yat mat dediler, oğlum enayi miyim ben, beleşten zafer kazanacağız, işin ucunda sürü sepet madalya, tüydüm hemen!

Yeniden açılıp kapanan kapılar. Aralıksız telefon zili. İçerde birisi, Allah bilir Albay, bağıra çağıra bazı emirler veriyor ama, kime? Yüzbaşı Aziz'le Üsteğmen Demir'in çıkacakları sıra, küt! kapı açıldı: Giren, Paşa'nın emir subayı, suratından düşen bin parça oluyor. Hâlâ çalıp duran radyosunu işaret ederek, 'Kafadar' Hakkı'ya dedi ki:

– Sustur birader şu zırıltıyı! Tam sırası?

Tatsız bir sessizlik iyi kötü çatılayım dedi, içisıra uzak ve kaygı verici tüfek sesleri, havan gümbürtüleri uzayıp gidiyor, bitişik odadan telefona bağıran Tahsin Paşa'nın sesi:

– ...bütün birlikler teyakkuz durumuna geçsinler, derhal!

Üsteğmen Demir'le Yüzbaşı Aziz 'ne oluyor' anlamına bakıştılar. Emir subayı, durumu kırık dökük açıkladı:

– ...belki genel taarruz, anlayamadık! Saffet Binbaşı 10. Bölüğü gönderemiyor, 11. Bölüğe yüklenmişler çünkü: İki cenahtan dedi, en az iki tabur. Çinliler galiba! Topçu himayesi istediğine göre, esaslı bir şey zannederim.

Yüzbaşı Hakkı, şaşkın, omuzlarını kaldırıyor:

– ...topçu himayesi mi? Yahu topçular savunma tertibinde değil ki! Toplar mevzie girinceye kadar ohooo, ölme eşeğim ölme!

Bir yandan, yeni bir durumla her karşılaştığında yaptığı gibi, o gülünç sazan balığı ağzına bir cıgara eklemiş, ateş dileniyordu. Üsteğmen Demir, bir saniye aralığından, Binbaşı 'Baba' Saffet'i gördü sanki: Şapkası, inanılmayacak kadar sık, karabiber tuz karışımı saçlarının üzerinde basbayağı yüzüyor; pos bıyıkları, ağzını bütün örtmüş; hiç eksilmez cıgarasıyla, sağ eli altı parmaklı. Port Sait'te, herkes gibi güneş çarpmasından hastalandığında, bağa gözlüklerinin ardından hüzünlü hüzünlü gülerek demişti ki: "– Nasipte ölmek varsa, bari Kore'de ölelim, yolda güneş çarpmasından kuyruğu titretmek, yürekler acısı!"

...Üsteğmen Demir ve Yüzbaşı Aziz, daha fazla oyalanmadılar. Hele çıkarlarken, Harekât Dairesi Başkanı Binbaşı Türün, Üçüncü Tabur'la telefon bağlantısının kesildiğini söylemedi mi, içleri büsbütün içlerine sığamaz oldu. Dışarı bir çıktılar ki, Chongmyong Vadisi, alçaklarında sabah yıldızlarının deli deli parladığı alacalı mavi bir ışıkla yıkanıyor. Doğu yakası, damar damar toz pembelerin üflendiği şişe yeşiline dönmüş. Soğuk değdiği yeri jilet gibi yalıyor. Adamın soluğu, dağılmaya vakit bulamadan, bıyıklarında buz kırığı. Büyük yalnızlık.

Üsteğmen Demir, jeep'e doğru yürürken, kısa bir an durup havaları dinledi: Silah sesleri, şafağın yankılı boşluklarında, yırtıcı bir atmaca sürüsü gibi patır patır yükseliyor, iç karartan bir bulut halinde bu taraflara geliyordu. En belalı anlarda kullandığı öteki sesiyle, kendisinden bile gizlemeye çalışarak:

"– ...sağ gözümün alt kapağı seğriyecek de bir bokluk olmayacak öyle mi, dedi, görülmemiş şey!"

Deminden beri, Tugay'ın karargâh şoförlerine uğradıkları baskını anlata anlata bitiremeyen Halil, jeep'e son dakikada yetişebildi.

Öyle hızlı kalktılar.

İnsanın en yalın gerçekleri görmesini engelleyen toyluk mudur, yoksa tutkusal saplantılar, önüne geçilmez hırslı istekler mi?

Daha çok yaşamış, daha az hırslı olsa, Üsteğmen Demir, 1950 Kasım'ını kana boğan savaşların gerçek boyutlarını ve acı anlamını, daha önceden çıkaramaz mıydı, bunu çok düşünmüştür. Çıkaramadı ama, aradan yıllar geçti, İstanbul'da Taşlık'taki 'Şark Kahvesi'nde, siyah bir kuğu inceliğiyle yaşantısına giriveren o gazeteci kadın yok mu, Ümid Ersoy, işte onunla tartışırken ancak becerebildi bunu. Bir de sonbahardı ki: Dumanlı yağmurları dağlar yıkılırmışçasına gümbürtülü yağan, dışı külrengi, içi kestane kızılı.

Amerikan İstihbaratı, 38. ve 40. Çin ordularının, ekimin on beşinden beri, Mançurya sınırında yığınak yaptıklarını bilirmiş. Yalu Irmağı'nın bu yakasına geçtiklerini de öğrenmişler. Ne hikmetse, bunların, Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'nin saldırısına karşı, Mançurya sınırını korumak amacıyla mevzilendikleri fikrine saplanılıyor. Çinlilerin savaşa karışacakları kimsenin aklına gelmiyor. İşe bak, işe! Yanılgının büyüğü burada değil mi: Saldırını tasarladığın anda hesaba katmadığın olasılık, saldırıya kalkıştığın anda hesaplarını altüst edecek. Ediyor da! Çinliler bir yana, saldırı fena tasarlanmamış: Birleşmiş Milletler Kuvvetleri, doğu kesiminde sınıra yakın ya, hiç kımıldamayacaklar; düşman, merkez ve batı kesimlerinde bastırılıp sürülerek, en geç bir haftada Yalu Irmağı'na ulaşılacak. Hepsi bu kadar! Yirmi gün hazırlık, 24 Kasım sabahı, hücum!

550 rakımlı tepedeki çarpışmalarda tutsak düşmüş bir Çinli subayın üzerinden bir belge çıktı, şaşakaldılar. Çinli kurmaylar az değilmiş hani! Çin Orduları Grubu Komutanlığınca yüksek kademe subaylarına gönderilmiş bir emirdi bu, özet mözet şöyle diyordu: "Savunma amacıyla yerleşmiş ve hazırlanmış düşmana saldırmak çok kaybı gerektirir, başarısız olur. Düşmanı savunma mevzilerinden çıkarıp ileri harekete zorlayınız, onları hareket halinde yakalayıp karşı saldırıyla yanlarını ve gerilerini kuşatarak yok ediniz!" Amerikalılar Çin ordularının savaşa karışmayacaklarını sa-

nadursun, gerçekte onlar Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'nin ileri harekâta geçmelerini beklermiş! 24 Kasım'da ileri harekât başladı, 26 Kasım'da tasarladıklarını yaptılar: Merkezden güçlü bir karşı saldırı. 2. Güney Kore Kolordusu dağılıyor. Tokchan düştü: 9. Amerikan Kolordusu'nun sağ kanadı tehdit altında. Yalnız o mu, saldırı gelişirse, doğudaki bütün Birleşmiş Milletler Kuvvetleri'ni çevirebilirler.

9. Kolordu ihtiyatı Türk Tugayı'nın, önce Tokchan'ın kurtarılmasıyla görevlendirilip, sonra Wowan Boğazı'nda savunmaya geçmesinin emredilmesi bunu önlemek için.

28 Kasım sabahı, saat 06.00. Makineli tüfek taraklarının batıcı dişlerini kıra kıra, çılgın bir jeep, Tugay'dan ateş hattına savruluyor. Üçüncü Tabur karargâhına varır varmaz, Üsteğmen Demir'le Yüzbaşı Aziz fırlayıp Binbaşı 'Baba' Saffet'in karşısına çakılıyorlar: Kaşları çatık, sinirleri şemsiye telleri gibi gergin. Tabur Komutanı, bütün benliğiyle savaşın çalkantısına kapılmış, görmüyor geldiklerini; SCR 326 telsizine eğilmiş, o gürültü patırtı arasında sesini Onuncu Bölük Komutanı Yüzbaşı Cevdet'e ulaştırabilsin diye, bas bas bağırıyor:

– ...şimdi bana bak, Dokuzuncu Bölüğü soluna, On Birinci Bölüğü sağına yanaştırıyorum, böylelikle seni çeviremezler, sıkı dur, anlaşıldı mı? Ne? Nasıl? Topçu mu, tamam tamam, Tugay'ı ikaz ettik, çok gecikmezler!

Aygıtı bırakınca, acele bir cıgara yaktı: Salıverdiği bol duman pos bıyıklarının içinden öyle iştahla yükseliyor ki, bilmeyen biri, bıyıklarının tutuştuğunu sanır. Hâlâ onlardan habersiz, dudaklarına yapışmış tütünleri tükürerek, söylendi:

– ...Allah yardımcısı olsun!

O dakika, ilerden iki ağır yaralı getiriyorlar: Birisi çocuk çocuk gülümseyen, yüzü bezgin bir er, inanılmaz bir hızla kan kaybediyor, üniforması kıpkızıl, yapış yapış; öbürü, kefen beyazı suratında siyah bıyıkları başlıbaşına bir edepsizlik gibi duran bir astsubay, yoksa ölmüş mü?

O taraf kızılca kıyamet: Düşmanın Onuncu Bölüğün üstüne büyük kuvvetlerle yüklendiği, işitilen seslerden anlaşılabiliyor. Zincirlene zincirlene kördüğüm olan makineli tüfek takırtılarını, orasından burasından, ani, öfkeli patlayışlarla allak bullak eden el bombaları!

Nihayet görüşebildiler. Binbaşı Saffet, o halim selim, o yumuşak başlı adam, onları farkeder etmez, –asıl ve bağışlanamaz kabahatli onlarmış gibi– yüzlerine karşı parladı:

– ...yahu hani topçu himayesi? Din iman yok mu bu adamlarda? Onuncu Bölük peynir gibi ufalanıyor, karşısında asgari iki tabur, hanidir yalvar yakar olduk, hâlâ topçudan ses yok!

Üsteğmen Demir, 'Kafadar' Hakkı'nın sözlerini hatırladı: "–...topçu savunma düzeninde değil ki, toplar mevzie girinceye kadar, ohoo, ölme eşeğim ölme!" İçi sızladıysa da bir şey söylemedi, yanında durumu onun kadar bilen bir yüzbaşı olduğuna göre, söylemek ona düşmezdi. 'Zizi Yüzbaşı', uçarı ve dalgacı subay havasını hiç değiştirmeksizin:

– Binbaşım, dedi, kurdun boynu neden kalınmış bilirsin!

– Bilirim!, dedi Saffet Binbaşı, gözlüklerinin ardında gözleri ışığa bakarcasına kısılmıştı: – ...işini kendisi görürmüş de ondan!

– ...öyleyse, kıssadan hisse!

– ...topçudan hayır bekleme demek mi istiyorsun Aziz?

'Zizi Yüzbaşı', sanki muzipliğe hazırlanan bir mahalle çocuğu, sırmalı sarı bıyıklarının altından yanpiri yanpiri gülümsüyor:

– ...arife tarif gerekmez.

Oturup, durum muhakemesi yapıyorlar. Binbaşı Saffet, önce arazide, sonra harita üzerinde savaşın nasıl geliştiğini anlatıyor: Zayıf noktalar nereleri, kademeli savunma nerede uygulanabilir, karşı saldırı olasılıkları filan. Arkasından iş bölümü: Yüzbaşı Aziz, subayı yaralanmış Makineli Tüfek Bölüğü Komutanlığını geçici olarak üstleniyor. Üsteğmen Demir'e gelince, o, 550 rakımlı tepe yamacında 'ihtiyatta' bekleyen eratı savaş için tertipleyecek; çünkü bunlar, ilk baskına uğrayan takviyeli Keşif Kolu ile kendi bölüğünden kurtulmuş, İkinci Tabur ihtiyatı diye bir kenara ayrılmış erler. Şimdilik Tabur'a daha önce gelmiş olan Kara Beşefendi başlarında, bu bakımdan derhal jeep'e atlayıp...

Üsteğmen Demir, jeep'te, birliğinin başına giderken, sevince de, üzüntüye de benzer garip bir duyguya kapılıyor; bölüğünün bütünüyle telef olmadığını öğrenmekten sevinçli, çarpışmalara hemen katılamadığından üzgün. (...çünkü, annesi Suat Hanım, yaylı tamburunu ne zaman eline alsa, sürmesi hiç eksik olmayan zebercet yeşili gözlerinde söze sığmaz bir dargınlık yoğunlaşır, ince

bir hüzün pul pul belirip kaybolurdu: Dumanlı bir sarı mı dese, çağla yeşili mi dese, ne dese? Güneşin, pencere kafeslerinden Acem halısına benek benek düştüğü bir öğle sonu, çalgısının düşünceli titreşimleriyle, odasını dolduran tül çiçekleri ürperir, narin yeşillerini toz toz dökerlerdi sanki; Demir, annesinın bir şeylere üzüldüğünü bir türlü bulup çıkaramazdı. Bir keresinde Suat Hanım, Hacı Arif Bey'in bir şarkısını çalarken, yumuşak, içli bir göğüs geçirişten farksız sesiyle söylemeye de başlamış, yarısında hıçkırıklarla sarsılarak birden...) Üsteğmen Demir, 550 rakımlı tepeden bazı düşman birliklerinin kuzeye kaydıklarını gördü, dürbünü indirip dudaklarını ısırdı.

Birkaç adım gerisinde Kara Başefendi, gözleri kısık gaz lambaları, üzerinde budala bir 'hazım rehaveti' geviş getiriyordu. Gözetleme yerinde yalnızdılar. Üsteğmen Demir, komutasına verilen birlikte, adamlarından çoğunu bulmuş, Kara Başefendi'nin o daha gelmeden hepsini savaş düzenine sokmuş olmasına ayrıca sevinmişti: İyi kötü bir Takım oluşturuyor, baskın onurlarını zedelediğinden çoğu dövüşmeye istekli görünüyordu. Fakat şu düşman...

– ...dosdoğru Tugay'ın gerisine sarkacak bunlar, en azından bir Alay! Acele bir şeyler yapmak lazım!..

Telsizle Tabur'u aradı, zor bulabildi: Saffet Binbaşı biliyormuş, cızırtılar, mermi ıslıkları, mitralyöz küfürleri arasından bilgi veriyor:

– Tugay'dan az önce Albay geldi, durumu farketmiş, kuvvet ister, biz malum burada kanrevan içindeyiz, yarım Takım kadar bir şey verebildik, oraya gittiler.

Üsteğmen Demir, derhal 'hizmet arzediyor':

– Binbaşım biz hazırız, emredersiniz takviye olarak...

– Telaşı sevmem, ağır zayiat veriyoruz, başka yerden takviye isteyen çıkabilir, şu topçu da nerede kaldı bilmem ki...

Albay'ın 500 rakımlı tepe dolaylarında olması, Üsteğmen Demir'i şaşırtıyor, rahatlatıyor da: Garip bir rahatlık, gücüne inandığı bir üstün duruma el koymuş olmasından mı, sorumluluğu başkasına devretmiş olmanın hırsızlama keyfinden mi belirsiz. Binbaşı'nın söylediklerinden, kafasında pır pır yanıp sönen, tek bir cümle: ...biz malum burada kanrevan içindeyiz!"

Tekrar dürbüne davranınca, güneşten tel tel parıldayan or-

manın seyrek bir yerinde, ufak bir birliğin yokuşu tırmandığını hayal meyal seçiyor. Onlardan başkası olabilir mi? Çok geçmeden, o yöreden ilk silah seslerini işitiyorlar.

İşitmeleriyle çekirge yağmurundan beter, öldürücü bir mitralyöz salvosunu yemeleri bir oldu. Üstelik, yukardan. Kendilerini yere dar attılar. Çevrelerinde ne varsa sıçrıyor, patır patır. Havadan yere sanki bir ölüm yazısı yazıyorlar. Başlarında bir bela da bu: Birlikler baskınların düzensizliğini üstlerinden atamadıkları için işaret panoları yok, ortalık aydınlandı aydınlanalı havada mekik dokuyan Amerikan uçakları onları sık sık düşmanla karıştırıyor, mitralyözlerinin kıyıcı tarağından geçirmeye yelteniyor. Erat, hele erbaşlar, nasıl içerliyorlar buna, gözle görmedikçe inanılmaz. Avcı bombardıman uçağının heybetli gölgesi uğuldayarak akıp gidince, ana avrat söven mi ararsın, ardından yumruk sallayıp tehdit eden mi?

Fakat görev gecikmedi: Albay Dora, yarım Takım gücüyle, 550 rakımlı tepede çatışmaya girmişti. İkinci Tabur, ağır ağır yer değiştirip, Üçüncü Tabur'un 'cenahını emniyete aldığından', Binbaşı 'Baba' Saffet, Üsteğmen Demir'e 'vakit geçirmeksizin birliğiyle 550 rakımlı tepeye takviye gitmesi' emrini verdi.

Avcı hattına yayılıp ormana daldılar.

Işıktan yaldızlanmış sonbahar ağaçları, gece boyunca emdikleri sisi yaprak yaprak salıveriyor; bu dumanlı aydınlıkta, orman içi sessizliğini, tepeden aşağıya paldır küldür dökülen silah seslerinden başka, rüzgârın ağaçlardaki açı uğultusu, bir de insanın tüylerini diken diken eden çakal sesleri bozuyordu. İlkin sahiden çakal sesleri sanmışlardı, çok geçmeden ormanın kuytularında hızla yer değiştiren Çinlilerin birbirleriyle işaretleşmek için çıkardıkları sesler olduğunu anladılar: tiz, bazen sırt üşütücü bir çiğlikle upuzun uzayan, bazen kesik kesik!

Üsteğmen Demir'in gözü seğriyor ki, nasıl. Aşırı keskinleşmiş dikkat, tetik üstünde ilerlemenin gerilimi, şurada değilse burada, o ağaç ardında değilse ötekisinde, birtakım Çinli hayallerini kaşla göz arasında yaratıp siliveriyor. Berbat bir duygu bu! Çünkü, ne kadar kendilerini zorlarlarsa zorlasınlar, çürümüş yaprak, ağaç kabuğu ve nemli toprak kokan kınalı kızıl boşluklarda, tek canlı varlık görebilmeleri olanak dışı: Ürkek kanat çırpışlarıyla fırlayıp kaçan kuşlar, birkaç da sincap sayılmazsa elbet!

Üsteğmen Demir, aldıkları görevin can alıcı önemini, yorucu bir tırmanıştan sonra Takımıyla Albay'a kavuşunca kavrayacaktır: Tugay'ı çevirmeye ilerleyen Çinliler, yandan saldırıya uğrayınca ister istemez durmuş, 550 rakımlı tepede ayrı bir cephe açmışlardı. Dürbünle bakıldı mı, batıdaki sıra tepeleri de ele geçirdikleri, mevzilenip savaşa hazırlandıkları açıkça görülüyordu. Besbelli, karşılarındaki birliğin gücünü kestiremiyor, önemsiyorlar. Albay Dora, önce Üsteğmen'in getirdiği 'ateş takviyesini' öğrenmek istedi: İki Bazoka, bir A, 4 Makineli Tüfeği, bir Takım er! İki saattir onları yokuştan aşağı sürmek için üstüste hücum tazeleyen düşmana direniyor, (nasıl yürek paralayıcı çığlıklar atarak saldırıyor Çinliler?) çevirme hareketinin iyice durdurulabilmesinin, 550 rakımlı tepenin kesinlikle elde edilmesine bağlı olduğunu düşünüyordu. Üsteğmen Demir, savaş meydanına ulaşmış olmanın heyecanıyla mı, Harb Okulu'ndan beri kendisini hep, süngü takmış ilerleyen bir birliğin en başında, elinde tabancasıyla düşmana 'savlet ederken' tasarladığından mı nedir, farkında olmaksızın:

– Albayım, diyor, süngüyle saldıralım!

Kaşlarının karanlık perdesi altında Albay'ın kayıp gözleri, dikenli bir ışıltı halinde sivriliyorlar. Tam cevap vereceği sırada, batıya uzanan sırtlardan yağan yoğun bir makineli tüfek ateşi, dürbününe davranıyor hemen, düşmanla 'müsademeye geçenlerin' takviye gönderilmiş İkinci Tabur'un Beşinci Bölüğü'nden olduklarını çıkarıp ferahlıyor, dürbününü indirirken Üsteğmen Demir'e kısaca:

– Evet, diyor, süngüyle saldıracağız, birliğini ona göre tertiple Üsteğmen!

...Süngüyle saldırdılar. Hücum, yokuş yukarıya yapıldığından, tehlikeli ve zordu. Yanlış bir güneş, süngüden süngüye yansıyarak, ormanı kıpırtılı bir ışık cümbüşüne boğuyor; kesilmiş damardan boşalan kanın kızıl uğultusu, göğüs göğüse vuruşmanın tuzlu sarhoşluğuna gerçek dışı boyutlar katıyordu. O sarsıcı 'Allah! Allah!' sesleri, savaş görmüş eski bir tâbiye hocasından dinlediği, Harb-ı Umumi zabit ve kumandanlarının hatıralarında okuduğu gibi vardılar; mermi vızıltılarını silecek bir ululukla yükseliyor, bu yüzden vurulup düşenler, durup dururken kendilerini yere atmış izlenimini uyandırıyordu. Üsteğmen Demir, ilk atılımda iki Çinliyi vurmuş, bir başkası onu vurmak üzereyken kim olduğunu bilmediği bir erin

süngüsüyle delik deşik edilmişti: Adamın, bağırsakları lakır lakır avuçlarına dolarken gözlerinde beliren dehşet, bin uykusuz geceyi karabasan diye doldurabilir, ağzı bir karış açık kurt gibi uluduğu halde sesinin işitilmeyişi, insanı çileden çıkarabilirdi. Rastgeldiklerini süngüleyerek, yıldırıcı bir hışımla ilerlediler. Kan ve zaman, birbirine karışarak aktı. Bir an geldi ki, süngüler yüksek noktaları oldukça çıplak 550 rakımlı tepenin üzerinde, parıl parıl parıldadılar. Acı şavkları, yukarda dolaşan Amerikan uçaklarına vurunca, şaşkın pilotlar, aşağıda vuruşanların Türkler olduğunu nihayet anlayıp, kanatlarını sallayarak onları selamladı.

Gelgelelim, o belalı 28 Kasım gününden Üsteğmen Demir'in bir türlü unutamadığı, karanlık basıncaya kadar tepeyi ellerinde bulundurmaları değil, Kolordu Komutanlığı'nın emriyle Simin-ni yöresine çekilmek zorunda bırakılmış olmalarıdır. Tokyo Amerikan Askeri Hastanesi'nde yattığı günlerde, bunalımlı bazı geceler, aynı çekilişi aynı azapla tekrar tekrar yaşar, tepeden tırnağa tere batmış uyanırdı.

Doğrusu çekileceklerini sanmıyordu o, gün boyunca hem Üçüncü Tabur, hem İkinci Tabur, üstün düşman kuvvetlerinin saldırısına pekâlâ dayanmış, 550 rakımlı tepede olduğu gibi "mevzii muvaffakiyetler' bile kazanmıştı. O halde çekilmek niye? Bunu ancak akşama doğru öğrendiler: Türk Tugayı, 38. Çin Ordusu karşısında böyle inatla direnedursun, 40. Çin Ordusu'nun karşısına düşen 2. Amerikan Tümeni tutunamamış, bu yüzden onların geri çekilmesi zorunlu hale gelmişti. Dokuzuncu Kolordu Komutanlığı bir yandan inatçı direnişiyle Sekizinci Ordu'yu kurtardığını bildirip Türk Tugayı'nı kutlarken, öbür yandan 'mevzii düzeltmek amacıyla beş kilometre kadar gerileyip, batıda yeni ve geniş bir cephe üzerinde savunma için tertiplenmesini' emrediyordu.

Bu haber Tugay Karargâhı'nda hoş karşılanmadı: Bir kere, o günü başarıyla kapatmış birliklerin geri alınmasına bozuluyorlar ya, asıl beş kilometre gibi yakın bir yere çekilmek canlarını sıkıyor. Bu sıkıntıyla, çekilmenin kötü örgütlenmesi de cabası! Üsteğmen Demir, –artçı kaldığı için– o sıra bu gerçeği bilemezdi. Simin-ni baskınından sonra Tugay darmadağın olup Seul'de zar zor toparlanabilince durumu 'Kafadar' Hakkı'dan öğreniyor:

"– ...şimdi bak, sabahberi karargâhta koşuşmaktan imanım

gevremiş, akşama doğru kendimi dışarı atıyorum; neden dersen, nedeni belli: Bir fırt, bir fırt daha, çeke çeke matarayı boşaltmışız, bir Amerikan başçavuşu var, Macgregor dedikleri, herif bana viski vaat etmiş, deyyusu kıstırabilirsem kıstırdım, yoksa yandık otuz birle, çekilme emri geldiğine göre, bir daha içecek zıkkımı nerede bulurum, Allah bilir! Paşa, çekilmenin planlamasını Faik Binbaşı'ya bırakmış, Türün'e, dışarı çıkınca ne görüyorum, seninki jeep'in başında, ayakta, SCR 300 telsiziyle tabur komutanlarını birer birer bularak açık emir veriyor, çekileceğiz, hazır olun filan diyerek! Kurmay değiliz, amenna; olacağımız da yok, tamam; lakin düşmanla böyle canciğer kuzu sarması iken, şifresiz çekilme emri vermek ne demek, biliriz. Bir vakit orada dikilip muhavereleri dinledim, Allah seni inandırsın, 'Baba' Saffet yok mu, Binbaşı, fena bozuldu efendi, baktım Türün'e kafa tutuyor, karanlık basalı yıl oldu, hangimiz hangi sırayla çekileceğiz, bunları bildirin, yoksa birlikler birbirine karışacak, iş çorbaya dönecek falan filan!.. Haksız mı? Yerden göğe haklı olduğunu sonradan hep gördük! Daha oracıkta, geçen erat şöyle bir yoklanıyor, taburlar bütün karışmış! Vebali kimin boynuna bunun, herhalde Amerikalıyı bulamayıp dibine darı ekilmiş bir matara ile ortada dımdızlak kalan 'Kafadar' Hakkı'nın değil, öyle mi? Dahası, Türün Binbaşı, çekilmeyi yerinde düzenleyeceğim diye jeep'e atlayıp taburlara gidiyor, biz ne haltedeceğimizi düşünmeye dalmışız, ulan, o Koreli casusların fenerleri elli adım ötemizde yanıp sönmeye başlamaz mı; bre aman yakalayın şunları; nerede, koydunsa bul, koşturduğumuz adamlar elleri boş dönüyorlar, ama ışıklar az ilerde yine göz kırpıyor, delirmek iş mi canım?.."

Ağaçlar geceyi sevdiğinden mi ne, karanlık ormana çok daha önceden dağılmış, etrafı arada mitralyöz teyelleriyle beklenen, ürkütücü bir siyaha boyamıştı. Gün boyunca tüten namlu, işleyen süngü, akşam ayazında usul usul soğuyor; yaralı iniltileri, tasalı gümbürtüleri uzaktan uzağa işitilen ağır toplar, silahlar susar susmaz meydana çıkan gurbet garipliğini, katlanılmaz bir yoğunluğa ulaştırıyordu. Üsteğmen Demir, o arada, acaba duygusal bir yakınlık, bir iç desteği aradığından mı Yoko'yu düşünüyor; yoksa, savaşın kıyıcılığını, ölüme kıl payı gerilimleri yaşadıktan sonra, onun gözlerine bulutlar yığan korku ve kaygısını haklı bulduğundan mı? Hop! Yeniden Taegu'da o cephe gerisi kalabalığının ortasında bir-

birlerinden ayrılıyorlar; yeniden, onun elini olsun öpmeyi akıl edemediği için kendisini ayıplıyor.

Tugay'ın çekilmesini iki artçı bölük örtecekti: Birinci ve On Birinci Bölükler! Üsteğmen Demir'in Takımı düşmanla burun buruna olduğundan artçı ucunu oluşturuyor, komuta bakımından Yüzbaşı Cevdet'in bölüğüne bağlanıyordu. Düşman ateşi durmuş, ormanı ağaç uğultularının zaman zaman dalgalandırdığı, tehlikeli bir sessizlik kuşatmıştı. İrili ufaklı ne kadar yıldız varsa, o anda gökyüzüne serpildiler. Çatışma tavsayınca, soğuk, o çelik zırhlı acımasız şövalye yeniden peydahlanmıştı; kulak burun demeyip satırıyla düşürüyordu. İlk birlikler saat 19.00'a doğru çekiliyorlar. Üsteğmen Demir, hınzır elektrik fenerlerinin sürekli işaretlerini görüyor, orman içlerinden gerilerine bazı düşman birliklerinin sızdıklarından kuşkulanıyor. Kuşku denebilir mi buna, kesin bir inanç!

Borular, o sıra duyuldu işte: Yabancı bir ordunun ne dediği anlaşılmaz borazanları, karanlığı hant hant oyuyor; dört yanını kollamaktan yorgun düşmüş askerde, asap diye bir şey bırakmıyor! Çevrelerinde, her dakika hain ayak sesleri, gizemli fısıltılar. Her an, her ağacın arkasından, bir tüfekle ucunda bir adamın çıkabilmesi olasılığı! Çinliler çekilmenin kokusunu aldılar, bu sefer ağaçları tutuşturuyorlar: Çatırtılı, dumanı fena halde kıvılcım üreten vahşi bir yangın, cesetlerin ve terkedilmiş silahların tepesine gelip kuruluyor. Ne bir yangını, bir, iki, üç, dört, beş yangın: Birisi burada, öbür ikisi yüz elli adım kadar ötede, diğerleri hayli uzak. Yangınla beraber, ıslak odun ve yanık et kokusu. İğrenç!

Üsteğmen Demir, epeyce bir zaman, yeryüzünde bir cehenneme atıldığı izleniminden kurtulamadı. Daldan dala, ıslık ıslığa atlayan nar çiçeği alevler; arasıra, tutuşmuş ağaçlardan birisinin, bir kor, kıvılcım ve duman şenliği arasında devrilişi, bu izlenimi güçlendiriyordu. İşin kötüsü, yangın büyüdükçe karanlığa sığınmak olanağı kalmıyor, görülüyorlar; yalap yalap açılan bu aydınlıkta çekilmeye hazırlandıklarını gizleyebilmek çok zor. Düşman da bundan yararlanıp, makineli tüfeklerle her tarafı önce didik didik didikledi, arkasından ürkütücü çığlıklar atarak üstlerine çullandı: Boğaz boğaza savaştılar.

Çekilme sırası onlara gelince, sekiz taze ölü bırakıp, birerle kolda yola düşüyorlar. Arkalarında yangın, avını şaşırmış kızgın fa-

kat kör bir gergedan, hışımla soluyor. Hep uzaktan ne dediği anlaşılmaz Çinli borazanlar. Pır pır, işaret ışıkları. Üsteğmen Demir, düşmanla aynı doğrultuda, belki yanyana ilerlediklerini duyumsuyor; her saniye birbirlerinin üstüne düşebilirler, her saniye bir çatışma çıkabilir. Kara Başefendi yanına sokulup sağ gerilerinden sinsi ayak seslerinin onları izlediğini haber verdi. Ne yapsalar acaba? Bir ara Yüzbaşı Cevdet'le karşılaştılar; zenci dudakları, görkemli Halep çıbanı ve takır takır birbirine vuran beygir dişleriyle upuzun ve bitmez tükenmezdi:

– Kurban, dedi, adamlarına mukayyet ol, şehitlerin üniformalarını giyerek aramıza karışıyorlar, az önce birini tepeledik.

Arkasından, yerinde bir uyarı: – ...postallar çok gürültü ediyor, söyle Takımına çıkarsınlar, eldivenlerini süngülere giydirtsen iyi olur, parıldamaz!

Ses çıkarmadan, birkaç adım yürüdüler. Düşmanın yürüyüş doğrultularını kestirdiği, çevrelerine düşen havan mermilerinden belliydi. Yüzbaşı Cevdet gökyüzüne baktı, utanılacak bir suç itiraf edermiş gibi: – ...hava karlayacak, dedi, şarklıyız, kokusundan anlarız.

Sonra, nedense kulağına eğilip: – ...harb, hayati ve zaruri olmadıkça, harb bir cinayettir. Bu lafları bir yerden hatırlamıyor musun?

Silahlı bir iskelet takırtısıyla jeep'ine uzaklaşırken, ardında belalı bir soru bırakıyor:

– ...zaruri ve hayati bir harb mi bu yaptığımız? Hadi gözüm üstüne!

Üsteğmen Demir donakalmıştı: Çok iyi bildiği, Harb Okulu'nda iken Harb Tarihi kitabının birinci sayfasına eliyle yazdığı bu sözleri, kimin söylediğini şimdi bir türlü bulup çıkaramıyordu. Üstelik (...babası Feyzullah Efendi, nargilesini tokurdatırken önüne Son Posta gazetesini bayrak gibi açıp, Orhan Ural'ın 'Pazarola Hasan Bey'ini heceleye heceleye okumaya daldı mı, annesiyle olan gizli dargınlığını oğluna bile açıklamış olurdu. İncelikle sürdürülen, hiç kavgaya dönüşmemiş, edilgin ve yorucu bir dargınlıktı bu, karı kocanın yaşantılarını ayrı ayrı geliştirmeleri, gündelik sorunlar dışında hiçbir şeyi paylaşmamaları biçiminde görünürdü. Annesiyle babasının, Muradiye'deki konak yavrusu evde beraber değil yan ya-

na yaşadıklarını, Askeri Lise'ye yazılıncaya kadar, Demir uzak uzak sezmiş olsa da, hiçbir zaman gereğince anlayamamış, anladığı gün ise dalayıcı bir mutsuzluğun ağulu bir bitki gibi içinde büyüdüğünü sanmıştı. Öyle ki...) Simin-ni'ye kavuştuklarında kafası hâlâ başka yerde olduğundan, ne sokakları tıklım tıklım dolduran sahra mutfağı, GMC, ambülans ve motorlu topçu kalabalığı dikkatini çekti, ne de köye handiyse düşmanla birlikte girmiş olan birliklerdeki başıboşluk: Dar pencerelerinde çekik gözlü kuşkuların görünüp kaybolduğu, çarpıntılı, soğuktan kaskatı kesilmiş bir karanlıkta, görünmez subaylar yüksek sesle birlik numaralarını tekrarlayarak, acı acı askerlerini arıyorlardı. Tahsin Paşa ile Amerikalı danışmanları az önce ayrılmış, Tugay Karargâhı'nın taşındığı Kaechong'a gitmişti. Simin-ni'de, hızla bulutlanan, yıldızları yarı yarıya dökülmüş lanetli bir gök altında, cephe gerisindeymişçesine 'istirahat-ı mutlaka'ya geçmiş üç piyade ve bir topçu taburu ile havan bölüğü, akşam karavanasına hazırlanıyordu: Dehşetli aç, adamakıllı yorgun, fena halde dağınıktılar. Hepsini, oyuklarından havan mermileri düşen, kuytularında casus ışıkları pır pır eden, şu düşman karanlığa manga manga rastgele yerleştirilmiş bir bölük asker koruyacaktı. Ne hayal!

Hayalin büyüklüğünü, temellerinin yanlışlığını, Üçüncü Tabur Komutanı Binbaşı 'Baba' Saffet, bozgundan sonra Tugay Kaechong'da yeniden tertiplenince, Kurmay Başkanlığı'na verdiği 'resmi' raporda şöyle belirtecektir:

"...umumi zan hilafına Simin-ni baskını muntazam birliklerce başlatılmış olmayıp, daha evvel köy içindeki binalara iskan edilmiş muhacir kılıklı çetecilerin merkezden muhite taarruzlarıyla inkişaf etmiş, şiddetli makineli tüfek ateşine refakat eden el bombaları ile hal-i istirahatte ve esasen yorgun olan eratın maneviyatı tahrip edildikten sonra, bir anda saflarımızda görülmüşlerdir."

"Baskının ikinci safhasında, Simin-ni köyünü kuşattığı anlaşılan muntazam düşman birliklerinin, şiddetli havan ve makineli tüfek ateşi refakatinde tekrarından birgüna geri kalmadıkları taarruzlarla karşı karşıya kalmışızdır. Taburların, Simin-ni'ye intikalini müteakip, Tugay Karargâhı ile zaruri addedilebilecek muhabere irtibatları kurulmamış olmakla, içerden ve dışardan kademeli olarak başlatılıp devam ettirilen bu taarruzlara, birliklerin

ahenkli ve rabıtalı bir müdafaa tertibiyle cevap vermesi imkânı bulunamamıştır."

Üsteğmen Demir, baskına uykuda yakalanmasını, uzun süre bağışlamadı. Günü savaşarak geçiren Halil'in bilinmez hangi elçabukluğuyla bulup buluşturduğu bir kap sıcak yemeği yemiş, Yüzbaşı Cevdet'in fısıldadığı o müthiş sözün acaba Mustafa Kemal'in mi olduğunu düşünürken, jeep'te uyuyakalmıştı. Bir de garip rüya: Sözde evleniyor, gelin kimsenin aklına gelmeyecek birisi, Yoko: İncili duvağın sisli tülünden dalgın gülümsüyor, güzelliği baş döndüren ellerinde zarif bir buket! Üsteğmen Demir'i tedirgin eden, asıl Suat Hanım'ın Yoko'yu beğenmeyişi, zebercet yeşili gözleri nasıl olmuşsa kurt gözlerine dönüşmüş, diplerinde safran sarısı şimşekler çakıp çakıp kayboluyor, bunlara bakarsanız 'valde' gelini beğenmemekle kalmıyor, kızmış da! İncilâ Hanım olsaymış, yine neyse!..

İlk el bombalarıyla sıçrayarak uyandı. Saat 01 suları. Soğuktan yüzünün yarısı donmuş. Simin-ni'nin her yanından patır kütür silah sesleri geliyor. Baskın şaşkınlığının öfkeli bağrışmaları. Tabancasını kapıp jeep'ten dışarı fırladı, tam bir kargaşalık: Kimin nereden saldırdığı belli olmadığı gibi, saldırıya hangi düzenle direnileceği de belirsiz. Birlikler arasında bağlantılar işlemiyor. Uyku sersemi, herkes can telaşına düşmüş. Bre nerede bu çocuklar? Halil, Yılmaz, Başefendi! Yıl kadar süren bir iki dakikalık aramadan sonra takımından bazı er ve erbaşları iki ateş arasına sıkışmış buluyor, o da şarjörünü yenileyerek...

Harb Okulu'nda onlara Sevkülceyş okutan iki isimli bir Yarbay vardı, öğrenci gereksiz bir böbürlenme saydığı iki ismine de boş vermiş, (Ahmet Tayfur muydu, neydi o?) ona kestirmeden bir ad uydurmuştu: 'Hımbıl Çavuş'. Omuzları felaket düşük, gözleri iğnebaşı, kulaklarından tutam tutam kıl fışkırmış, 'İstiklal Madalyası' göğsünde eğreti, bir garip subaydı rahmetli. Simin-ni baskını sırasında olsun, baskını izleyen o yürekler acısı gerileme boyunca olsun, Üsteğmen Demir bu adamı düşündü durdu. Nedeni şu mu acaba? Savaşta başarının sırlarını sayarken, 'harb insiyaklarının ehemmiyetinden', yeterince gelişmiş olmasından söz ederdi 'Hımbıl Çavuş', derdi ki:

"– ...harb insiyakları öğretilmez, tecrübeyle edinilir; hazarda

fevkalade intibaını veren bir birlik, muharebede sırf harb insiyakları bulunmadığı için vahim hatalara düşebilir."

Düşmediler mi? Düştüler, hem de nasıl: Savaş güdüleri yeterince gelişmiş olsaydı da, Simin-ni'de konaklarken savunma tedbirlerini ona göre alsalardı; baskına uğrayınca böylesine gafil avlanır, içinde kar, mazot ve barut kokularının çarkıfelek gibi döndüğü bu acımasız karanlıkta, bir insan, araç ve silah kalabalığı olarak Kunuri yoluna paldır küldür dökülürler miydi? Nasıl kahredici bir dökülüş: Tampon tampona jeep'ler, GMC'ler, seyyar mutfaklar, ışık da yakmadıkları için, iç bayıltan bir yavaşlıkla zar zor ilerliyor. Kimsede, kimsenin yüzüne bakacak hal kalmamış. Herkesin yüreği, aşağılık bir bubi tuzağı gibi, ilk dokunuşta patlamaya hazır.

Üsteğmen Demir, durduğu yerde onu bu derece kemirip azaltan duygunun utanç mı, yoksa korku mu olduğunu düşünürken, kalın birtakım ayak sesleri, dev bir tesbihten kopmuş taneler gibi, yol boyuna döküldüler. Yaşlı, hayli hüzünlü bir ses, soluk soluğa:

– ...arkadaşlar, diye bağırıyordu, arkadaşlar beni dinleyin: Ben Albay Dora'yım, Tugay'ın emri şudur: Kunuri'de toplanacağız, Kunuri'den öteye gidilmeyecek! Tekrar ediyorum...

Albay, jeep'in yanıbaşından tıknaz bir karaltı olarak geçti. İki emir subayı, birisi kollarında çocuk ölüsü gibi narin bir şey tutarak, onu izliyordu. Üsteğmen Demir ilkin neyin götürüldüğünü bilemedi. Bunun, gönderinden çıkarılarak katlanmış bir sancak, lağvedilen 241. Alay'ın sancağı olduğunu anlayınca içinde bir devlet çöktü. Askeri Lise yıllarından bu yana, şan, şeref, yiğitlik diye öğrendiği ne varsa, o dakika anlamlarından boşalmış, yırtık balonlar gibi oradan oraya savrulmaya başlamıştı. Zaten utanç verici olan bu kaçaklar gecesi, çığrından çıkmıştı büsbütün. Delikanlının soluğu boğazına sığmıyor; çaresiz bir tedirginlikle kendi kendinden kurtulmaya, ruhunu gövdesinden çıkarmaya çabalıyordu. Hiçbir yerine hiçbir kurşun değmemişti ama, fena halde yaralanmıştı.

Yine de içinde gizli bir umut: "– Kunuri'de toparlanırız, bir adım öteye gitmeyiz!" umudu! Öyle ya, Tugay'ın ağırlıkları, Yarbay Poyrazoğlu komutasında Kunuri'de değil mi: Sıhhiye Bölüğü orada, Oto Bölüğü orada, Karargâh Bölüğü'nün önemlice bir kısmı! Tugay'ın gerisini 'emniyete alıp' emirsiz çekilenleri durdursalar, yeter; ne gerileme kalır, ne gerileme utancı! Kunuri'ye sabahın iki-

sinde, bulutlar bütün yıldızları silip atmış, ortalığı soğuk bir kar pusu kaplamışken varılıyor ki, şehir 2.Tümen cephesinden dökülüşen araçlar ve askerlerle karman çorman! Güç bela Tugay'ın çadırlı ordugâhını buluyorlar, kimseler yok! Islıklı alevlerle yanan bir iki çadır, bir de ne yapacağını şaşırmış Karargâh Bölüğü Yüzbaşısı. Ağır ruhsal sarsıntılara uğramışların sarsaklığıyla çadırları söndürmeye uğraşıyor, önüne gelene:

– Gittiler, diyor. Hepsi gittiler!

Ya da önemli bir şey hatırlamış gibi: –... ha, diyor, evet: Sunchon'a! Nereye gidecekler, Sunchon'a tabii!

Üsteğmen Demir, nasıl olup da Sunchon yoluna düştüklerini çoktan unutmuş. Bir türlü unutamadığı, cılız, sert ve buruşuk, sanki zeytin çekirdeği, bir Amerikalı zenci çavuşun, ağzına kadar dolu bir pick-up'ın direksiyonundan eğilerek, dolmuş yapar gibi sokaklarda bağırışı:

– Sunchon!.. Pyeng-Yang!.. Seul!.. Pusan!..

Cephe gerisi izinleri aynı tarihte çıktığı için Tokyo'ya birlikte gittikleri Yüzbaşı Aziz, onu Ginza Caddesi'ne açılan yan sokaklardan birisindeki o ünlü geyşa evine götürdüğü akşam, bilinmez hangi çağrışımlarla Sunchon'da 'bizzat şahit olduğu bir başka ric'at kepazeliğini' Üsteğmen Demir'e şöyle anlatmıştır:

"– ...biz düşmanın yakın takibinden paçayı kurtarıp Sunchon'a vardığımızda, sabahın dördü filandı. Yalan olmasın, belki dört buçuk. Ulan bir baktık, şehrin girişini bizimkiler kesmiş, öteye vasıta bırakmıyor. Anan yahşı, baban yahşı, ııııh, Safder Binbaşı vardı ya, rahmetli, Nuh diyor, Peygamber demiyor. Meğerse yolu kestiren Cello'ymuş. Kunuri'de toparlayamadığı eratı Sunchon'da toparlayacak! Laf aramızda, üç beş yüz kişi kadar toplamış da: Bir avuç sıhhiyeci, biraz motorlu topçu, epeyce de piyade! Yalnız herkesin kulakları tavşan gibi havada, höt desen tabanları yağlayıp kaçacaklar! Cello nerde diyoruz. Tümen Komutanını görmeye gitti diyorlar, Tugay'ın akıbetini soracakmış! Tamam oğlum, Sunchon'da ihtiyat bırakılmış bir Amerikan Süvari Tümeni olduğu doğru, doğru ya, gördüğümüz conilerden ipi kırmak üzere olduklarını çakıyoruz. Hele Kunuri'den dökülüşen Amerikalıların Pyeng-Yang istikametine geçip de, Türklerin kalmaları yok mu, adamı hilafsız fırttırır!"

"– ...eh, sonunda korktuğum başıma geldi, millet baktı Cello ortalarda görünmüyor, Safder Binbaşı'nın herkese yetişmesi olmayacak şey, vasıtalara atlayıp, birer ikişer pırr! Bak, ben askerliği meslek diye yapan herifim, öyle mi; bayrak mayrak laflarına karnım toktur, lakin ekmek çarpsın, iş boka sardıkça arkadaşların sağdan soldan tüymesi dehşetli kanıma dokundu da, hani başka zaman olsa, başı ben çekerdim belki, bu sefer yapamadım ulan; tam tersine, Safder Binbaşı'yla ufak ufak yola uzayanları durdurmaya çalışıyorum; yapmayın, etmeyin, ayıptır oğlum, daha bir sürü piyaz, ama laf dinleyen beri gelsin! Uzun lafın kısası, Cello başka bir binbaşıyla dönüp geldiğinde Türk olarak biz kaç kişi kalmıştık, bil bakalım: on kişi, on: Beşi subay, beşi er, topu topu on kişi, evet bozdur bozdur harca! Cello'nun tepesi attı tabii, sen olsan atmaz mı; atladı jeep'ine, sen olsan atlamaz mısın; düştü peşlerine, sen olsan..."

"– ...yolda sıhhiyecileri yakaladık, kıç kıça Kızılaylı bir düzine kadar ambülans, ağır ezgi fıstıki makam! Bölük Komutanı bir Doktor Binbaşı, öyle şeyler söylüyor ki, ulan oğlum dedim, tamam, şimdi hapı yuttuk! Meğer Tahsin Paşa şehit olmuş, Emir Subayı Hurşit Yüzbaşı keçileri kaçırmış: Kendini yerden yere vurur, çekilmekte direnirmiş! Evet, koskoca adam bunlar, yemin billah! Gören eden diyorsun, bir ambülans şoförü, komutanım ben gözlerimle gördüm diyor, Tugay'a yaralı almaya gitmiştim, Generalim jeep'ine binmek üzere çıktı, o saat Çinliler başına üşüşüp süngülediler...

"– ...daha bir sürü boktan havadis! Oto Bölüğü'nün baskına uğradığını anlatıyorlar, vasıtaların yarısını zorla kurtarabilmişler, öteki yarısı içlerindeki subay ve erlerle birlikte imha edilmiş. Kurtulanların ne olduğu, meçhul! Fecaat canım! Ayrıca Sıhhiye Bölüğü'nden kayıp hekimler mi ararsın, o curcunada yolunu izini şaşırmış karargâh subayları mı? Uzatmayalım, ortalık ağarayım derken umudu Pyeng-Yang'a bağlayıp gazladık, Cello önde, biz arkada varıyoruz: Sahi be, sizi orada Amerikan misafirhanesinde bulmuştuk, çay may ikram etmiştiniz...

Pyeng-Yang, Üsteğmen Demir'in belleğinde, telörgüyle çevrilmiş, büyük ve sağlam bir bina olarak kalmıştır. Bozgun gecesinin kar tozutan boşluklarından subay ve erler, diken diken sakalları.

kanlı gözleri ve yırtık körükler gibi hışıldayan ciğerleriyle, telaş telaş çıkıp bu binaya dalıyor; bilinmez hangi kaygının itişiyle, girer girmez, tehlike bastırırsa nereden ve nasıl kaçabileceklerini araştırmaya koyuluyordu. Herkesi bezdirici bir güvensizlik sarmıştı. Önce kendilerine olan güvenlerini yitirmişlerdi, sonra komutanlarına! Her uyarı, dikkatsiz sarfedilmiş her söz hummalı kırgınlıklara yol açabiliyor; eğri bir bakış, bir küfür yanardağının ana avrat patlamasına neden olabiliyordu. Yemekhaneden çıkıp koğuşlara geçtikleri sırada, durup dururken konukevinin Amerikalı personeliyle dalaştılar. Araya girenler olmasa, atışma büyüyüp meydan kavgasına dönüşecek. Neyse ki önleniyor, öfkeliler bir zaman pencere önlerinde cıgara üstüne cıgara yakıp söyleniyorlar, adamakıllı canı sıkılan komutansa Amerikalı Albay'dan özür dilemek zorunda kalıyor, iyi mi?

Üsteğmen Demir'in içine bir türlü yatıramadığı, zehirli sarmaşıklar gibi hepsini saran söylentiler. Neler söylemiyorlar ki: Türk Tugay'ı 'kâmilen imha edlimiş', General şehit düşmüş, Emir Subayı çıldırmış, Çinliler Seul'e giden bütün yolları kesmişler vs. vs... Nasıl olur canım, bu kadar kısa sürede, bu kadar kolay mı yenilmek? Savaşa başlamanla bütün zafer olasılıklarını kaybetmen bir oluyor. Hayır olamaz! Mutlaka, yanlış! Onlar ki bu kadar hazırlanmışlardı, yürekliliklerine ve silahlarının gücüne inanmışlardı, bir gecede nasıl böyle darmadağın olabilir, akıl almaz bir düzensizlikle yüzlerce kilometre geri çekilebilirler? Ne uykusuzluk artık, ne soğuk Üsteğmen Demir'e koyan, tek bir mermi yemediği halde bilmediği bir yerinde varlığını duyumsadığı o yara yok mu, o görünmez, o derin, ince ince işleyen yara, o koyuyor işte: Komutanlık yeteneklerinden kuşkuya düşmüştü, savaş ustalığına güveni sarsıldı, şimdi komutanlarına ve erlerine olan inancı ufalanıyor. Hayır, olamaz! Olmamalı!

Ağır bir yanlışlık var: Ondan ya bir gerçeği, –ama çok önemli bir gerçeği– saklamışlar, ya o kendisini bir başkası sanmış! Nerede o yabancı savaş dergilerindeki kanlı resimlere dalıp, ülkeler fethettiği günler? Nerede o süngü takmış birliğinin önünde ölümsüz gibi saldıran genç subay? Üsteğmen Demir, Pyeng-Yang'daki Amerikan Konukevi'nde, askerlerin insanlığını keşfediyor, insanların yenilebilirliğini. Bu, bütün gençliğinin yıkılışı değil midir?

Oysa, (...eski 19 Mayıs şenliklerinde, bando mızıka, Harbiye Marşi'na tumturaklı bir heybetle geçer, Harb Okulu geçide başlayınca tribünler alkıştan yıkılırdı. Şeref tribününde, hepsi Harbiye'den çıkma zamanın büyükleri: Sırtında frağı, elinde silindir şapkasıyla Milli Şef İnönü, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ve Millet Meclisi Başkanı Kâzım Karabekir! Türkkuşu planörleri, büyük, beyaz kuşlar, havada çeşitli gösteriler yapar; onlar, beyaz pantolonları ve atlet fanilalarıyla, alana yayılıp vücut hareketlerindeki ustalıklarını gösterdikçe, seyirci genç kızların heyecandan dilleri tutulurdu. Hele göz kırpmadan kurdukları piramitlere, tehlikeli yer jimnastiği hünerlerine sıra geldi mi! Sonra bir düdük sesi duyulur, birden dağılırlar, alanın ortasında dev bir ay yıldız çizecek biçimde yeniden düzenlenirlerdi. Alkışlar, sayısız kuş sürüleri havalanırmış gibi kanat çırpardı, her taraftan...) gelen haberler, saldırıya kalkmış birliklerin, Çin karşı saldırısına dayanamayıp dağıldıklarını kesinleştirse de, Birleşmiş Milletler Komutanlığı'nın savaşın gidişindeki denetimini bütünüyle yitirmediğini belli ediyordu.

Gerçekten akşam, külrengi kar tozu, yenilgi yılgınlığı, geleceğin belirsizliğinden doğan yürek çarpıntıları arasında, Amerikan Konukevi'ni kuşatırken, bunu kanıtlayan bir şey oldu: Seul'deki 8. Ordu Karargâhı ile bağlantı sağlamış olan Konukevi Komutanı Amerikalı Albay, Türk birliklerine 'ikmalleri yapılmak üzere, derhal Seul'e hareket etmeleri' emrini ulaştırdı. Karanlığı yırtık, adamakıllı saçaklı, şurasından burasından ağır yaralılar, yarı gömülmüş ölüler, kopuk tank paletleri, parazitten anlaşılmaz telsiz konuşmaları sızan, kar ıslağı akşam saatlerini, araçlarının benzin ve yağ eksikliklerini gidermekle geçiştirip, bu defa, Pyeng-Yang/Seul yoluna dökülüşüyorlar.

Saat 20.00. Yukarıda, iyice alçalmış bulutları enli kanatlarıyla çarpa çarpa dağıtan, görünmez helikopterler. Hepsinin ensesine kırık bir bıçak gibi saplı o müthiş soru: "– General öldü mü? Tugay'dan kurtulan yalnız biz miyiz?" Altı yüz kişi, ya var, ya yok. Konukevinde subay ve assubayların adları saptanmış, sınıflarına bakılmadan eldeki erlerden yeni birlikler tertiplenerek başlarına komutanlar atanmış olduğundan, bu seferki gidiş daha derli toplu, daha disiplinli. Yol, bir yandan yeni bir düzene sokulmak için onlar

gibi Seul'e inen, bir yandan Çinlileri durdurmak amacıyla cepheye çıkan birliklerin başıboş trafiğiyle tıklım tıklım. Gelenler gidenlere boş boş bakıyor. Gidenler gelenlere bakamıyor. 'Zizi Yüzbaşı', bu yığılmayı garipsemiş olmalı, bir ara şakaya vurdu:

– Oğlum, dedi, iyi ki Çinlilerin uçakları yok, hava hâkimiyeti bizde, bu kalabalığı pamuk gibi atarlardı ha!

Herkesin tüylerini ürperten sözlerine kimse gülmedi, ona soğuk soğuk baktılar. Seul, yorgun bir ejderha, uzaktan uğulduyordu.

Birkaç ay sonra, Hantan Çayı dolaylarında 308 rakımlı tepeyi ele geçirmeye savaşıyorlar. Kunuri günleri geride kalmış çoktan, Türk Tugayı 156 rakımlı tepe savaşlarında 'üstün başarı göstererek seçkin birlik unvanını kazanmış'! Yüzbaşı Cevdet'le Üsteğmen Demir, Seul'de o zaman olup bitenleri tartışmak gereğini duyuyorlar yine de; neden, ikisi de bunu kestiremiyor, sırt sırta gelmiş yanlışlıklara özür mü arıyorlar, yoksa damaklarında sulfato gibi duyumsadıkları eski bir acının saklı nedenini mi? Üsteğmen Demir, pek pek bir hafta on gün içinde pisi pisine şehit düşecek Cevdet Yüzbaşı'nın, son görüştükleri sabah söylediklerini ömrü oldukça unutmayacaktır. O Cevdet Yüzbaşı ki, gemi azıya almış nezlesinin elinde tutsak, aksıra öksüre bir hal oluyor, daha Seul'e varıp uçak alanında çadırlı ordugâha geçtikleri anda bile, şaşmaz gerçekçiliğiyle:

– ...bu yaptığımızın askerlikteki adı, diyordu, 350 kilometre 'emirsiz ricattır' kurban, divan-ı harpte biter!

Seul, külrengi bulut tozuna batmış, gireni çıkanı belirsiz, korkulu bir cephe gerisi rüyasıydı sanki; dengesiz, bulduğu her boşluğa saldıran, yorgunluğu yüz çizgilerinde katılaşmış bir asker yığılmasının ağırlığı altında çatırdıyor; zarif boynuzlu pagodları, minyatür kuleleri, allak bullak edilmiş günlük yaşantısıyla, ne kadar uğraşsa, işe yarar bir belirginlik edinemiyordu. Biraz da kar yüzündendi galiba bu, ince bir rüzgâr vınıltısıyla bazen bulgur bulgur düşen, bazen irileşip bembeyaz bir yaprak dökümünü andıran kar yüzünden!

Oysa, ıslak çadırlarda üşüyor, dumanı yaslı cıgaraları uç uca ekleyerek, ne olduğunu bilmedikleri bir haber, aydınlık bir haber bekliyorlardı. Bekledikleri, 1 Aralık günü öğleden sonra çıkagelmez mi? Müideyi, Ordu Harekat Dairesi'ne çağrılıp Tahsin Paşa ile ora-

dan telefonla görüştürülen Albay, döner dönmez, bütün subay, assubay ve erleri toplayarak veriyor:

– ...Tugayımız hamdolsun kurtulmuştur. Biraz evvel General'le görüştüm. Pyeng-Yang'tadır ve sıhhattedir. Ordunun verdiği emirle Tugay orada toplanacak ve ikmalimiz orada yapılacaktır. Biz de, General'in emri gereğince, yarın hareket edip Pyeng-Yang'ta Tugay'a iltihak edeceğiz...

Tanrı da biliyor, sevinemediler. Tam tersi oldu: Çadır aralarında üçerli beşerli gruplar toplaşıp, hır çıkardılar. Neler demiyorlardı ki: Albay onları aldatıyormuş, General'in Çinli süngüleriyle delik deşik olduğunu görenler bir iki kişi değilmiş, koca Tugay'dan kala kala şu birkaç yüz kişi kalmış, onun başını da şan şeref uğruna Albay yiyecekmiş! Yüzbaşı Cevdet upuzun boyuyla aralarından sipsivri seçiliyor, takırdaya takırdaya kollarını sallayarak, neden dolayı Albay'ın sözlerine inanmak gerektiğini anlatmaya çalışıyordu. Üsteğmen Demir, gereğine ve doğruluğuna inanmadığı bir savaşı sürdürmek uğrundaki bu çabasına şaştığını söylediği sabah, Yüzbaşı Cevdet acı bir gülümsemeyle demişti ki:

"– ...hacalet diye bir keyfiyet vâr, askerlik hacalet kaldırmaz, geber daha iyi! Ceddine rahmet, Muhsin Hoca gelip de bana, 'Yüzbaşım, ben bunların ağzını beğenmiyorum. Albayı bu sevdadan vazgeçirmekten, vazgeçmezse işini bitirmekten bahsediyorlar' deyince, durumun vahametini kavradım. Vardık doktoru bulduk, Binbaşı Seyfi Bey'i, ikisi, Sıhhiye Bölük Komutanı ve Tugay İmamı sıfatlarıyla Albay'a çıkıp, keyfiyeti naklettiler. Cello dehşetli içerlemiş, çadırın içinde dört dönermiş öfkesinden. Bilahare bildiğin üzere hepimizi içtima etti ve de..."

Kar, sulusepkene dönmüştü. Zaman zaman aşağılık bir yağmur kadar ıslatıyordu. Albay'ın yattığı Amerikan boğman çadırında, isteksiz toplandılar. Gecikenler, –bu arada, Üsteğmen Demir–, çadırın dışında kaldı. Ruhunu büyük bir karanlık kaplamıştı. Bu iğrenç karanlığın kulaklarından, burun deliklerinden, sızıp aktığını sanıyordu. Omuzlar ve enseler arasından, Albay'ın önce yatağa uzatılmış Alay Sancağı'nı kaldırıp diktiğini gördü; sonra öfkesi gittikçe boğuklaşmasından belli olan kahırlı sesiyle, söylediklerini duydu:

– ...Tugay imha edilmişse, sizin can-ı aziziniz onlardan daha

mı kıymetlidir? Ayrıca, kanlarından şüpheye düştüğüm bazı kişiler, sizi Tugay'a iltihak etmek için Pyeng-Yang'a götürmekte ısrar edersem, beni harcayacaklarmış! Bunu konuşup ve tasarlayıp da yerine getirmeyen kahpe evladıdır. Ben de hepinizin huzurunda, namus ve şerefim üzerine yemin ediyorum ki, emrime itaat etmeyenlerin ve buradan bir adım daha geriye gitmeye tevessül edenlerin beyninde tabancamı patlatacağım...

Albay'ın acı sözleri, Üsteğmen Demir'in ruhundaki katran karanlığına kızgın arılar gibi yapışıyorlardı. Ondan sonra, Tugay İmamı Muhsin Hoca, **"–Esteizzübillah!"** diye söze başlayıp, Kur'an-ı Kerim'den iki ayet, Hadis-i Şerif'ten bir parça okudu. Ardından aynı oturaklı sesle:

– ...Cenab-ı Hak ve Feyyaz-ı Mutlak buyurmuşlardır ki, dedi, ey ümmet-i müslimin, dar zamanlarınızda büyüklerinizin etrafında toplanınız: Sizleri, selamete ulaştıracak tek yol budur. Esasen...

Üsteğmen Demir, utançla başını eğdi: İçindeki yara açılmıştı, fena halde kanıyordu.

9. AMERİKAN KOLORDUSU KOMUTANLIĞINDAN
TÜRK TUGAYI KOMUTANLIĞINA

28 Kasım 1950

1 – Türk Tugayı bugün sabahtan beri yaptığı inatçı savaşlar, giriştiği süngü hücumları sayesinde üstün düşman kuvvetlerini üzerine çekmiş; bu kesimde düşmanın çok üstün kuvvetle kalkıştığı saldırıları kırmış, IX. Kolordunun sağ kanadını koruduğu gibi, 8. Ordu sağ kanadının serbest kalması yararına büyük başarılar kazanmıştır.

Türk Tugayı'nı bu başarısından dolayı yüceltir ve kutlarım.

2 – Türk Tugayı, bundan sonra çekilmekte olan 2. Amerikan Tümeni'nin sağ kanadıyla bağlantı kurmak üzere, 5 mil kadar batıdaki (ilişik harita üzerinde işaretli) cepheye çekilip tertiplenmelidlr.

9. Amerikan Kolordusu
Komutanı

Nisan / Mayıs

Kim derdi ki Üsteğmen Demir, Tokyo'ya, iki hafta sonra, hem de ağır yaralı olarak dönecektir?

Uçağın lombozundan, şehir, güneş vurmuş telli bir yağmurun altında, pırıl pırıl görünmüştü. Varla yok arası bulutlar, iki yanlarından akıyor, aşağıda Şinagava Körfezi camgöbeği bir ayna gibi parlıyordu. Üsteğmen Demir, Yüzbaşı Cevdet'in ani ölümüne hâlâ üzüldüğünden mi, yoksa uçak yolculuğunu bir türlü sevemediğinden mi, nedense çenesini kilitlemiş, Seul'den beri susuyor. Doğrusu ona bıraksalar, iznini Yoko'yla geçirmeyi yeğlerdi: Onun ince ve uzun, tırnakları mücevher, kuğu boynu ellerini bir kere daha tutabilmek, belki bu defa dudaklarına götürüp öpebilmek için, bir koşu Taegu'ya atlayıp, bir şenlik gecesinden unutulmuş, gülümsemesi sisli o genç kızı aramaya değmez mi? Bu yüzden ne Yokohama ile Tokyo'yu birbirinden ayırabildi, ne Sumida Irmağı ile Arakava Kanalını?

Oysa 'Zizi Yüzbaşı', daha Kimpo Havaalanı'nda uçağa biner binmez, Japondan Japon kesilmişti. Zaten Türk Tugayı'nın izinlilerini götüren iki uçaktan ikincisine, ucu ucuna yetişmişti ya, o ayrı hikâye: Geceleyin, birkaç arkadaş 'âlem yapmışlar'; Amerikalıların Sarı Yılan **(Yellow Snake)** adını taktıkları bir çengi oynuyor bir pavyonda, öyle bir çengi ki sadece boynunun ve parmaklarının hareketleriyle bir papazı baştan çıkarabilir, eh yattıklarında sabahın üçü filan... Bir yandan da, önünde Yüzbaşı Lorenzo'dan istediği bir Tokyo Şehir Planı, Üsteğmen Demir'i ufak ufak iğneleyerek, beş uzun gün, 'âdeta bir ömür' geçirecekleri 'büyülü şehri' anlatıyor:

– ...Tokyo üçe ayrılır, Şitamachi sanayi bölgesi, Yamate oturma bölgesi, bir de iş merkezi Marunouchi...

Ya da, çapkınca gözünü kırparak: – ...parlak çocuk, Lorenzo'dan öyle adresler almışım ki, diyor, ağlarsın!

Uçak Tokyo üzerine varınca, işi, eliyle önemli yerleri göstermeye kadar vardırdı, oldum olası Tokyo'da yaşamış sanki, parmağını rastgele uzatıp kafadan atıyor:

– ...işte Haneda Havaalanı, birazdan ineceğiz.
– ...şu ağaçlıklı yer, İmparatorluk Sarayı!
– ...aaa bak, Hibia Parkı!
– ...şurası Toşima olacak, şurası da Bunkio!

Üsteğmen Demir, dayanamadı: – Pes birader, dedi, 'Kafadar' Hakkı'dan aşağı kalmıyorsun!

Gülüştüler. Aslında o, içisıra hâlâ savaşıyor: Kumyongjong-ni dolaylarında, 156 rakımlı tepeyi ele geçirmek için kan döküyorlar, topçu hedefini kaybetmiş, kısa düşen mermiler, 3.Tabur'un başına bela, Topçu İrtibat Subayı bataryasıyla bağlantı kuramıyor, telsizde ıslıklar, kırmızı bir sakal gölgesinin sardığı yüzünde, gözleri ufalıp gitmiş! Yo hayır, Hantan Çayı'nı geçmeye kalkışmışlar, öbür kıyıda pirinç tarlaları, bütün batak, jilet atılmış gibi adamın yüzünü çizgi çizgi yakan, ince, buzlu bir yağmur, el bombaları öncülerin üzerine patır patır dökülüyor! Peki ne bunlar, dondurucu soğukta, çetin bir düşmanla kıyasıya çarpışmanın getirdiği alışkanlıklar mı; savaşa ayarlı bir belleğin, başka bir duruma geçince şaşırmasından doğan serseri çağrışımlar mı?

Haneda Havaalanı'nda onları Tokyo'daki Türk İrtibat Heyeti'nden subaylar bekliyordu. Gelenleri Amerikan konukevlerine dağıtmak amacıyla getirilmiş bir sürü de araç, 'Zizi Yüzbaşı' kaçamakların adamı, pabuç bırakır mı kolay, uçak piste inerken Üsteğmen Demir'in kulağına eğiliyor:

– Enayiliği bırak oğlum, bana uy, biraz yaşamış olalım; Kemal alana gelmişse, tamam, konukevine gitmeyiz, doğru otele, cephenin kirini üstümüzden attık mı, ver elini Ginza Caddesi!

Bir de soruyor: – Kemal'i tanımıyor musun, Kemal Çam, üsteğmendir, Allah bilir aynı devredensiniz!

Üsteğmen Demir, Kemal'i şöyle böyle tanıyordu, yine de Yüzbaşı Aziz'in tasarladıklarını gerçekleştirdiler, izinliler daha konukevlerine dağıtılmadan onlar 'yüksek rütbeli subayların ikamet ve istirahatine tahsis edilmiş' ünlü Daichi Oteli'ne kapağı atmışlardı. Başlıbaşına bir şehir bu otel, yedi yüz odalı diyorlar, barı lokantası, dans ve kumar salonları içinde, binbaşı rütbesinin altındaki subaylar resmen giremezmiş, ya 156 rakımlı tepe savaşlarından sonra Türklerin saygınlığı iyice arttığından, ya da Üsteğmen Kemal Çam'ın becerikliliğinden, 'Zizi Yüzbaşı' ile Üsteğmen Demir beşinci

katta iki odaya yerleştiler, ama nasıl 'renkli film gibi' iki oda, irili ufaklı abajurlarda bol ışık, ellerinin altında telefonlar, musluklarda dumanı tüten sıcak su. Yorgun bedenleri sahici bir yatağın tertemiz yumuşaklığına değer değmez, iki şeyden birisi gerçek olmaktan çıkıyor: Pirinç tarlalarının sırnaşık bataklığında soğuktan ve rutubetten titreyerek sabahlayışları mı rüya, yoksa orada hâlâ Çinlilerin saldırmasını bekliyorlar da, sabunu leylak kokularıyla köpüren bu banyo, diri ve ışıltılı duşun buharlı sıcaklığı, pembe çiçekli havluların tüylü okşamaları mı?

Ginza Caddesi'ne bir çıkıyorlar, ince eflatun, kalın mor savrulmalarla dolu, lacivert Japon akşamı: Yağmur sonrası serinliği, neonların renk renk çığlıklarıyla darmadağın! Ne kadar çok ışık, ne kadar çok ışık! Trafiğin yoğunluğu adamın başını döndürüyor. Ya sesler, seslerin bolluğu ve çeşitliliği? Aylardır Kore'nin sarp kayalıklarında, sapa ormanlarında; genişlemiş soluklarına, düşmanın gizli tehdidine kulak vermeye alışmış, ses diye makineli tüfeklerle havanların gümbürtüsünü işitmiş izinli askerler için; Ginza Caddesi, barış hayalleri üreten vitrinleri, ışıklı reklamları, trafik işaretleri, çekik gözlü kısa boylu kalabalığıyla, cömert ve şaşırtıcı. Hadi bakalım, yine o 'rüyada mıyız?' duygusu!

Üsteğmen Demir, bir yanıyla bu ışık, ses, renk denizinin ortasında yüzedursun, bir başka yanıyla garipseyip çevresinden soyutlanıyor: Çocukluğundan kalma bir alışkanlık, hangi büyük şehrin ana caddelerinden birinde dolaşacak olsa, farkına bile varmadan vitrinlerdeki, reklamlardaki yazıları, bazen gazetelerin başlıklarını okur, okumaya savaşır. Sen gel Tokyo'da becer bunu, olmayası bir şey! Japon alfabesinin çetrefil harfleri, onunla Japon gerçeği arasına engeller çekiyor sanki, bir türlü aşılamayan, sakladığı gizleri bir türlü dışarıya vermeyen engeller. (Pusan'a ilk çıktığında böyle olmamış mıydı?) Büyük mağazalardan birinin vitrininde, Amerikalılara özgü yapılardan birisinin kapısında, İngilizce iki üç satır görecek de, iyi kötü sökebilecek!

Bir zaman, otelde yazdıkları kartpostalları atacak posta kutusu arandılar. Çoğunu 'Zizi Yüzbaşı' gönderiyor. Hole iner inmez iç cebinden meşin kaplı küçük bir defter çıkardı, içinde belki yüz adres, çeşitli şehirlerde çeşitli pavyonlarda tanışılmış kadınların adresleri, İstanbul'da Tabarin Bar'da sözün gelişi, ya da Londra Bar'da, An-

kara'da Kristal Pavyon'da olabilir, İzmir'de Garden Bar'da filan! 'Zizi Yüzbaşı' defterine ad takmış, yanağını çukurlaştıran o playboy gülümsemesiyle, sayfalarını okşayarak, 'Dahili Hizmet Talimatnamesi'nden kinaye 'Harici Hizmet Talimatnamesi' diyor. İşin garibi onca adres içinden ancak yirmi beş kadarını 'Tokyo'dan sevgiler' göndermeye layık buldu.

Üsteğmen Demir'in boğazı düğüm düğüm: Yakışıklılığıyla ün salmış, lisedeyken adı bu yüzden 'Jön Demir'e çıkmış ama, doğrusu ne öyle kart gönderecek takım takım flörtleri var, ne de hüzünlü cephe mektupları yazacak 'renkli' bir sevgilisi: Çekingenlikten mi, gururundan mı, beceriksizlikten mi acaba; ya o beğendiği kıza sokulamamış, ya beğendiğini annesine beğendirememiş, sokulanı da onun gözü tutmamış! O zaman ne oluyor, bir kart Bursa'ya 'valdeyle pedere' yazıyorsun, birkaç tane eski garnizon arkadaşlarına, tamam! Garip şey, Taegu'daki o telaşlı ayrılma anında, elini öpmeyi akıl edemediği gibi, Yoko'nun adresini almayı da düşünememiş. Almış olsaydı belki ona da birkaç satır...

Oysa 'Zizi Yüzbaşı' onu, istese de istemese de, neon çavlanlarının şakır şakir boşaldığı barlara sürüklüyor ki, ne yanını dönse, kadın! Amerikan işgali Tokyo'da **yankee** beğenisine uygun bir sürü eğlence yerinin yerden fışkırmasına neden olmuş. Minyatür yapılı düş kadınları, Japon eğitiminin soylu inceliğini, ruj, rimel, Allah ne verdiyse parçalayıp, **chewing-gum** çiğneyen, Camel ya da Chesterfield cıgaraları tüttüren Broadway yosmalarına öykünmüşler. Daha elini içki bardağına uzatmadan, yanıbaşında birkaçı birden beliriyor: **"Hello darling!"** Bazıları benzeyiş tam olsun diye gözlerinin çekikliğini ameliyatla yok ettirmiş, umut bu ya, bakarsın Ohio'lu, ya da İllinois'lu bir çavuş çıkar, gönlünü kaptırır, evlenmeye yeltenir!.. Tavanı dönen aynalı dans pistlerinde, Frank Sinatra'nın, Doris Day'in ünlü şarkıları yanıp yanıp sönüyorlar. 'Zizi Yüzbaşı' ipin ucunu kaçırmış, işi gücü kafayı çekip sabahlara kadar kızlarla dans etmek! Üsteğmen Demir'se gerçeğin ana çizgisinden sık sık kayıp, Tokyo'da cephe gerisi izninde değil de, kendisini **technicolor** bir Amerikan filminde buluyor.

İyileştikten sonra bile kafasını karmakarışık edecek o geyşa evine **(geicha house)** gitmeselerdi de, Mamasan Shamisen'i görmeseydi, Tokyo'dan bu yanlış izlenimle mi ayrılacaktı? Belki de!

Belki mi, muhakkak! Ama ağaçlar arasında kaybolmuş o ev, sazdan örülmüşe benzer duvarlarını titreştiren o görkemli müzik, dikkat boşluklarında hepsi aynı gizemli kadının çoğulları sanılabilecek o zarif ve süslü fahişeler, önceki dört hovardalık gecesinin izlerini öylesine sildiler, Üsteğmen Demir'in belleğinde öylesine yaldızlı, pullu ve boncuklu renklerle yer ettiler ki, değil yalnız o gece, o beş günlük cephe gerisi izni, o koca Tokyo, bütün Japonya o evle, o evin anılarıyla özdeşleşti.

Geç yattıkları için öğleye doğru uyanmışlar, geceki yorgunluğun acısını, banyolarının köpüklü sıcaklığında baylanlanarak çıkarmışlardı. Yemekten sonra geleneksel alışverişe çıkıp, geleneksel şeyleri aldılar: Japon fenerleri, Fuji-Yama yelpazeler, fotoğraf makineleri, teypler, el radyoları. Akşam, Daichi Oteli'nin barında yüksek iskemlelere tünemiş, Martini içiyorlar. Gizli hoparlörlerden o şarkı dağılıyor yine: **"Goodnight Irene, goodnight!"** 'Zizi Yüzbaşı'nın sırmalı sarı bıyıkları kıpır kıpır, bir cevher yumurtlayacak ya, dur bakalım. Sonunda baklayı ağzından çıkardı:

– Bu gece sıkı dur oğlum. Lorenzo'dan aldığım adreslerin en sıkısına gidiyoruz: Usulen **Geisha - house** deniyor, ama bildiğin kerhane, evet.

Bindikleri taksi, telaşlı bir yağmur şehrinin vaşak postu gibi benek benek ara sokaklarına dağılırken, bir de 'eski kulağı kesik' açıklamalarına girişmesin mi:

– ...erkeklerin bir, kadınların iki ağzı vardır, malum: Biri yukarda, öbürü aşağıda! Mamasan Shamisen, işittiğim doğruysa, cigarayı her iki ağzıyla içermiş! Böyle şey görülmüş mü? Gerçi ben...

Colombo'da uğradığı genelevlerden birinde, böyle marifetli bir yosma göstermişler ona, vakit dar olduğundan deneyemiyor, hevesi demek kursağında kalmış, fırsatını bulunca...

Üsteğmen Demir, elektrik yeşili şimşek yansımalarının ufka simsiyah çizip bozduğu bina hayaletlerine dalıyor, parayla yapılan çapkınlıkları oldum bittim sevememiş, ne zaman, nerede yapmaya kalkıştıysa, ağzına yüzüne bulaştırmıştır, hele orospuların bayağılığı fazla belirgin, davranışları göze batacak derecede hayasız olursa!.. "Zizi Yüzbaşı'ya takılmayıp, acaba bu son izin gecesini otelde mi geçirseydi?

Fakat, hayır: Ejderha işlemeli bir fenerin aydınlattığı bir bahçe kapısı önünde durdular; parmaklıkların ötesi, bütün ağaç; ağaçların arasında çatısının boynuzları şöyle böyle seçilebilen bir Japon konağı, sarmaşıkların sıklığından pencereleri boğulmuş. Kapıyı açıp bahçeye adım attıkları sırada ortalığı yemyeşil yalayıveren şimşek, hırsızlama zevklerin eşiğinde onları sanki suçüstü yakalıyor. Basbayağı utanıyorlar. Adamın içini tazeleyen şu nemli toprak ve ıslak ot kokusu olmasa, korkulu bir rüyaya yanlışlıkla daldıklarını, bu yüzden başlarına türlü işler açacaklarını sanabilirler.

Yola çıkmadan telefon etmişlerdi, çok iyi karşılandılar: Önce yaşlı başlı bir kadın çıktı karşılarına, İngilizce konuşuyor, kimonolu, başında eski Japon topuzları, topuzlarında inci kakmalı fildişi taraklar, Yüzbaşı Aziz'le Üsteğmen Demir'in önüne hasırdan örülmüş terlikler sürdü, pabuçlarını çıkarıp terlikleri giyince onları içeriye, salona aldı. Tertemiz, hafif loş bir salondu burası, Japon göreneğine göre döşenmiş, oturulacak yerler, masalar, sehpalar alçak tutulmuştu. İyice bastıran yağmur camları hırsla dövüyor, şimşeklerin içeriye dolup boşalışı duvarların genişleyip daraldığı izlenimini veriyordu. Ne yapacaklarını bilemediklerinden, birer cıgara yaktılar. 'Zizi Yüzbaşı', bilinmez kaçıncı defa 'şu İngilizceyi doğru dürüst kıvıramamış olmasına' sövüp sayıyordu ki, ne sihirdir, ne keramet, yanıbaşlarında iki geyşa peydahlandı: Ufacık ağızları, iskambildeki kupa işareti, kaşları geleneğe uygun tamamıyla alınıp, kalemle, daha yukardan daha ince çekilmiş, kimonolarında kıvılcım saçan krizantemler!

İçlerinden birisi ellerini kavuşturup Üsteğmen Demir'in önünde eğilerek, önemli bir sır verir gibi adını söyledi:

– Mishiko!

Gülhane'de yatarken aklına geldikçe, Üsteğmen Demir, Mishiko'ya o gece yeterince sevgi ve yakınlık göstermediğini düşünüp, hayıflanmıştır. Neden? Beğenmediğinden mi, elbette hayır: Mishiko, başdöndürücü baharat kokuları dağıtan, teni muhallebi esmeri, gözleri kızıl kestane, yumuşak bir kadındı; yanında olmak erkeği evcilleştiriyor, hele Japon çalgılarını çalarken onu dinlemek, değişik bir yaşantıda ömür boyu beraber olmak özlemlerini uyandırıyordu. Öyleyse, başka bir nedenden ileri gelmekteydi Üsteğmen Demir'in dikkatinin dağılması: Belki çapkınlık sırasında yal-

nız kalmayı gereksinmesinden, belki 'Zizi Yüzbaşı'nın şöyle dokunup geçtiği Mamasan Shamisen'e takılıp kalmasından! İşin kötüsü gülüşahenk yemekler yendiği, içkiler içildiği, çalgılar çalındığı halde, ortalarda ne Mamasan Shamisen görünüyordu, ne meydana çıkacağına ilişkin bir belirti.

Onu, neden sonra görebiliyorlar. Alkolün damarlarında mavi bir alev gibi akmaya koyulduğu sıra, insanın aklına saltanatlı batıları, büyük kuşların ağır kanat vuruşlarını getiren, uğultulu bir gong tınlaması duyuluyor. O dakika iki geyşa, içine ürkekliğin de karıştığı bir saygıyla kalkıyorlar yerlerinden, konuklarına yine eğilerek birer selam verip salonun iç duvarındaki kapıya yöneliyorlar; iki kanatlı, bambu kamışından, sürgülü bir kapı, Mishiko bir ucundan tutuyor, öbürü öteki ucundan, usul usul çekerek açıyorlar: İlk göze çarpan, az ama ustaca ışıklandırılmış Budha heykeli, tahtadan oyulmuş, vernikli filan, gözlerine –fağfur mu, akik mi, her neyse– değerli taşlar yerleştirilmiş, insanı büyüleyen bir parıltıyla âdeta bakıyor. Budha'nın iki yanında, ince ince tüten iki buhurdan, önünde yarı taht yarı divan acayip bir sedir, sedirin üzerinde oturmuş mu uzanmış mı anlaşılamayan Mamasan Shamisen!

Karanlık bir Uzakdoğu masalının heyecanlarıyla yüklü iki subay, hayret ve merakla, birbirlerinin gözlerini aradılar. Yüzbaşı Aziz, gördüklerinin gerçekliğini doğrularcasına fısıldadı:

– Evet oğlum, ta kendisi! Beğendin mi?

Yalancı bir dinsellikle, sahici bir cinsellik usturuplu bir incelikle kaynaştırılmıştı doğrusu, sözde bir Budha tapınağında ermiş bir rahibeyi, kutsal ezgiler çalan çalgıcıları, Tanrısal danslarıyla varlıklarını Budha'ya adayan bakireleri görüyorlardı; oysa gizliden gizliye her şey, günahların ta dibine inmek, kutsalı da cinselliğe bulaştırmak tutkusunu kızıştırsın diye düzenlenmişti.

Yıllar geçtikçe belleğinde öyle yoğurmuş, öyle değişik yer ve biçimlerde, öyle başka başka tasarlamıştır ki, Üsteğmen Demir, Mamasan Shamisen'i ilk gördüğü haliyle tam hatırlayamaz. Daima ya biraz eksik, ya biraz fazla. Kesinlikle çıkarabildiği Budha rahibesi görünümünde olduğu, bir Budha rahibesinin özelliklerini taşıdığı! Görür görmez, çok fena çarpılmıştı. Ensesinden başlayarak bütün vücudunu sıcak bir ter bastı. Bir zaman bakamıyor bile. Gözlerini ya çalgıcılara, ya kibar bir uysallıkla yanıbaşına dönmüş olan

Mishiko'ya kaçırıyor: Ezici bir utanç, aşırı bir tedirginlik içindedir, erkekliğinin öfkeli bir kobra gibi ayağa kalktığını saptıyor çünkü.

Mamasan Shamisen, galiba, çevresindeki tavus kuyruğu renklerinin canlılığı ve parlaklığıyla gözlerini kamaştırmaktaydı: Sütlü eflatun, ağdalı mor, kükürtlü yeşil ipekliler. Balık pulu ışıltıları saçan, besbelli gümüş, iki büyük buhurdanlık. Önce göremedikleri, şimdi için için zıngırdadığını uzaktan görebildikleri, tütün rengi koskoca bir gong! Bu çerçeve ortasında o, kanarya sarısı harmaniyesini bir göğsünü açıkta bırakarak, ötekini omzundan düğümlemiş, sereserpe uzanmıştı; altında çıplak olduğu seziliyor, bu da adamın aklını başından alıyordu.

Her Budha rahibesi gibi, saçları ve kaşları kökünden kazınmış, onlardan farklı olarak, yüzü son derece özenle boyanmıştı. Bir kere dazlaklığı öbürlerinde olduğu kadar kof bir boşluk duygusu, yanlış bir çıplaklık izlenimi uyandırmıyor; ayrıca, uzak ve gizli maviliği, gözlerinin çevresini gölgeleyen firuze mavisiyle uyuştuğundan gerçek dışı bir alımlılık kazanıyor. Üstelik yok edilmiş kaşların yüze getirdiği fazla aydınlığı, gözleri, siyah kuyruklarla şakaklarına doğru uzatıp azaltmışlar. Kirpikleri, hem takma kirpiklerle pekiştirilmiş, hem suluboya laciverdi yoğun bir rimelle. Dumanlı bakışlarını büsbütün buğulandırıyor bu. Dudakları kızıl, bayrak kızılı, iyice uzun ve sipsivri tırnakları da. Sereserpe oturuşu yüzünden, daha dikleşen tek göğsünün, ucu ve çevresi de boyalı: Pembe kahverengi mi, kakao köpüğü mü?

Kapılar açıldığı halde onları görmezden gelip, parmakları arasındaki kalın, hayli kocaman King Edward purosunu dudaklarına götürüp, derin soluklar çekişinde, hükmedici bir yan, bir ulaşılmazlık öğesi, bir yücelik var. Işığı su mavisi yansıtan çıplak kafası üzerinde, kıvrılıp bükülerek, tütsülere karışan puro dumanları.

Üsteğmen Demir, yaprak cıgarasını farkeder etmez, elinde olmadan Yüzbaşı Aziz'in yolda söylediklerini hatırlıyor: "–...işittiklerim doğruysa, Mamasan Shamisen cıgarayı her iki ağzıyla içermiş!" Hay Allah, öteki ağzıyla içtiği cıgara bu elindeki mi?

Her şey öyle ayarlanmıştı ki çalgılar susup öteki kızlar çekilince, iki subayla Mishiko, yeniden meydana çıkan yağmur tıpırtısı, buhurdanlardan dağılan günlük kokusu ve Mamasan Shamisen'le yapayalnız kaldılar. O, Budha'nın ta kendisi gibi gü-

lümseyerek, bir Üsteğmen Demir'e bakıyordu, bir Yüzbaşı Aziz'e. Sonra eliyle onları çağırdı, yanında yer gösterdi. Oturdular. Belki gerçek, belki oyun; tını farkı olmayan, tek düze bir sesle, epeyce gelişmiş bir İngilizce konuşuyor; Üsteğmen Demir dediklerinden çoğunu anlayamıyordu: Adlarını sorsa gerek, rütbelerinin ne olduğunu, nerede savaştıklarını! Aslında Üsteğmen Demir, yeterince İngilizcesi olsa da söylediklerini çıkaramaz; sanki bir büyüye yakalanmış, gözlerini yüzüne dikmiş, alışılmadık çizgilerini, par par yanan renklerini, belleğine kazıyor. Mamasan Shamisen'in her hareketi bir kışkırtma; her davranışı, belalı, uçsuz bucaksız bir sevişmeye çağrı: Yaldızlı mavi gözkapakları yarı açık, ufacık burun delikleri ürpere ürpere, yaprak cıgarasını ağzına bir götürüyor, şeytanca imalarla dudaklarının arasına bir alıyor, iki erkek üzerine zemberek gibi boşanmamak için kendilerini zor zaptediyorlar.

Bir ara Üsteğmen Demir'e döndü, elini uzatıp parmaklarının sırtıyla yanağını okşarken, Mishiko'ya Japonca bir şeyler söyledi. Anlaşılan gidin demekti bu, geceyi Yüzbaşı Aziz hazırlamıştı, elbet Mamasan Shamisen'le o kalacak, Üsteğmen Demir'e Mishiko'nun yumuşak, muhallebi esmeri kadınlığıyla yetinmek düşecekti. Öyle oldu, yalnız tuhaf bu ya, Üsteğmen Demir çıkarken sanki saydam bir kopyasını orada, Budha heykelinin yanında bıraktı, Mamasan Shamisen'in saydam bir kopyasını da beraberinde aldı götürdü. Bütün çabaları boşuna! Mishiko'yla sevişmesinin bir türlü kıvam tutmayışı bundan, şakaklara doğru yükselen, kirpikleri abartılmış o çekik gözlerden, yaprak cıgarasını çok nazik bir organmış gibi hafifçe ısıran dişlerden kopamıyor ki!.. Etiyle kemiğiyle istediği kadar Mishiko'yu sarıyor sarmalıyor, öpüyor okşuyor olsun, içisıra sevistiği Mamasan Shamisen! Öyle ki, yanılıp yakılıp imgeleminde yaprak cıgarasını 'öteki ağzına' nasıl götürdüğünü canlandırır canlandırmaz, makineli tüfek gibi sarsıla sarsıla, Mishiko'nun içine boşalıyor: Cehennem sıcağı ve duman duman!

...ertesi akşam, Haneda Havaalanı'na varır varmaz, Üsteğmen Demir'in yüreğinde bir korku! Şinagava Körfezi, kaşlarını ebruli mor çatmış, magnezyum yeşili şimşekler, aralıksız titreşimlerle ufkunda çatal çatal! Ya sağ gözünün seğrimeye başlamasına, ne buyrulur? Uğursuzluk eksik olmuyor ki! Akla uçağın kazaya uğraması geliyor elbet, şu şimşeklere baksana, buluttan buluta atlayan ateş-

ten mekikler, uçak havalanıp Kore'ye doğrulunca motorların birine bir yıldırım, bir yıldırım daha, tamam, ölümlerden ölüm beğen: O dakika kavrulup kül olmak mı, yoksa tutuşup, saçakları denizi süpüren bir bulut ortamında, ateşten bir göktaşı gibi düşerek, casır casır sulara gömülmek mi?

Dahası var: İki arkadaşı, kibarlık olsun diye, arabasıyla alana getiren Üsteğmen Kemal'in ulaştırdığı haber basbayağı iç karartıcı: İki gündür Türk Tugayı 25.Tümen komutasında çetin saldırılar yapıyormuş, ayaklarının tozuyla zorlu bir savaşa katılacaklar, ister misin gözünün seğrimesi bu çarpışmalarda başına gelecek bir belanın işareti olsun? Olur mu, olur! Yüzbaşı Aziz hiç tınmadı, ne havanın her dakika yıldırım demetleri yağdıracak derecede elektrikli olmasına aldırıyor, ne cepheye döner dönmez çetin bir savaşa girmeleri olasılığına! Dün geceden beri sanki uyurgezer, suratında şapşal şapşal bir sırıtma, cıgarasını ön dişleri arasına kıstırıp durmadan:

– Hoşaf gibiyim, hoşaf, diyor. Beni bitirdi kaltak!

Uçakta, yine 'eski kulağı kesik' kişiliğine bürünüp, çokbilmiş havasıyla attı tuttu biraz:

– ...sen ne sanıyorsun, adı Shamisen öyle mi, yooo, bir çalgı gördün hani, gitara benzer, shamisen işte o, çalmasını iyi kıvırdığından Amerikalılar buna onun adını takıyor, fena mı etmişler?

Daha sonra, sağa sola göz atıp herkesin kestirdiğini saptayınca, iç cebinden bir resim çıkarıp gösterdi: Mamasan Shamisen'in cıgarayı 'öteki ağzıyla' nasıl içtiğinin resmi bu, kınalı loşlukta yaprak cıgarasının ateşi Merihli gözü gibi kıpkızıl parlıyor! Mamasan Shamisen'i ilk gördüğünde, ensesinden başlayıp nasıl bütün gövdesini ateş bastıysa, Üsteğmen Demir'i yine öyle ateş bastı. Ne diyeceğini şaşırdı. Bir an ışığı su mavisi yansıtan o dazlak başı görür gibi oldu, üzerinde soyut yılanlar gibi birbirine düğümlenen cıgara ve tütsü dumanlarıyla! Yüzbaşı Aziz, yaptığı 'hasar'ın farkında bile olmadan, caka satıyordu:

– ...diyeceksin ki günahtan korkmaz mı bu karı, korkmaz, çünkü imanı Budha imanı değil, çaktın mı, şinto bu, başka bir dinden, onun rahatlığıyla numarasını yapıyor, fakat ateş pahası ha!..

Kaba, hoyrat ve haşarı rüzgâr, sabah Kimpo Havaalanı'na

iner inmez onları karşıladı, ateş hattına çıkıp mevzilerine dağılıncaya kadar peşlerini bırakmadı. Palas pandıras her boşluğa saldırıyor; açık kapı, pencere kanadı ne bulursa çat çat çarpıp; ortalıktaki boş benzin bidonlarını devirerek tangır tungur sürüklüyordu. Kof bir rüzgârdı aslında, dokuması gevşek, ekmek içi kabarmış, ne istediğini bilmeyen; ne var ki, izin dönüşü herkesi etkiliyor; sıhhiye çadırlarının uçacakmış gibi sarsılışını, GMC brandalarının büyük tokatlar atarak üst üste şaklayışını gördükçe, hepsinin içi kararıyor, suratı asılıyordu.

Alay Karargahı'nda öğrendikleri, keyiflerini büsbütün kaçırdı: Alay, kavaklık bölgede keşif üssü göreviyle savunmadayken, gece başlayan ve sabaha kadar tekrarlanan şiddetli düşman taarruzları defedilmişti ama, İkinci Tabur Komutanı Mithat Binbaşı'yla aynı taburdan biri yüzbaşı öbürü teğmen iki subay şehit düşmüştü: İlk saldırı yoğun ateşle savuşturulmuş, sonra düşman topçusu işi biraz tavsatıyor, Tabur Komutanı, emir ve muhabere subaylarıyla savunma bölgesinde olup bitenlere bir göz atalım diye sığınaktan çıkıyorlar, bir ağacın altında durmuş konuşurlarmış, tepelerine küt! bir mermi, bir parçası Binbaşı'nın başını boynundan hart diye koparıp...

Üsteğmen Demir, daha Tokyo'da iken, Mamasan Shamisen'in adresini 'Zizi Yüzbaşı'dan istemeye karar vermişti. İsteyemedi. Tek kelime konuşmadan ayrıldılar. O Üçüncü Tabur'a, bölüğünün başına dönecek, Alay Komutanlığı'nın İkinci Tabur Komutan vekilliğine getirdiği Yüzbaşı Aziz daha bir süre karargâhta kalacaktı. Rüzgâr, deli homurtularla ağaç aralarından boşanıyor; makineli tüfek takırtılarını, boğuk ve uzak patlamaları, hatta insan seslerini karmakarışık getirip üstlerine yığıyordu. Bir elleriyle uçmasın diye şapkalarını tutarak, kucaklaştılar. Yüzbaşı Aziz'in gülümsemesi, sırmalı bıyıklarının pırıltısıyla yine aydınlık; boncuk mavisi gözleri, muzip ve afacandı ama; alt dudağının bükülüşünde mi, göz kapaklarının hafifçe kısılışında mı nerede, belli belirsiz bir kaygı gölgesi dolaşıyordu. Rüzgâr anaforları arasında, Üsteğmen Demir, bindiği jeep'le bir sinek gibi kaybolurken, ilk defa olarak 'Zizi Yüzbaşı'nın hiç de göründüğü kadar neşeli ve umursamaz olmayabileceğini düşündü. Bu arada, ölümünü de: Sağ alt gözkapağı seğriyip duruyordu.

Akşamın çökmesiyle mor dumana bürünen ormanın derinliklerine daldıkça, etkisi azalıyor ama, rüzgârın uğultusu çoğalıyor. Tabur Karargâhı yakınlarında, geriye yaralı götüren iki ambülansla karşılaşıyorlar, ilk nöbetçileri geçince miğferi sık ve sert saçlarının üzerinde handiyse yüzen, Binbaşı 'Baba' Saffet'le: Çevresine, kır düşmüş pos bıyıklarından fosur fosur cıgara dumanı savurtuyor yine, gözleri, tek camı çatlamış bağa gözlüklerinin gerisinde, yorgunluktan çökük, uykusuzluktan kanlı.

Selamını aldıktan sonra, omuzuna pat pat vurup, Üsteğmen Demir'e şaka yollu soruyor:

– Bana bak Tokyo fatihi, senin 'Kartal'ı görebildin mi bari?..

'Kartal' dediği General Mac Arthur, Hantan Çayı dolaylarında savaştıkları gece, Üsteğmen Demir onu ne kadar beğendiğini komutanına söylemişti, demek unutmamış.

– Ne gezer Binbaşım, teypti. radyoydu derken, beş gün su gibi geçiyor.

– Hadi hadi, külahıma anlat sen onu: 'Zizi Yüzbaşı'yla değil miydiniz, meyhane kerhane dolaşmaktan, Allah bilir...

Saffet Binbaşı, iyice küçülmüş cıgarasından bir yenisini yaktı, ötekini yere atıp dikkatle ezdi. Sonra bambaşka, daha kalın, epeyce ciddi bir ses bularak, Üsteğmen'e bölüğünün cephedeki durumunu anlatıyor:

– ...yaralılar sizin ordandı, havanla dövüyorlar. Az önce Kara Başefendi'yle konuştuk, geceye taarruz bekliyoruz dedi, etrafta çakal gibi uluyorlarmış, muhtemeldir, tertibatını ona göre al, bu rüzgârda bir de ormanı ateşe verirlerse, eh, şanına layık bir istikbal merasimi hazırlamış olurlar.

Üsteğmen Demir jeep'e binerken, arkasından seslendi:

– ...ihtiyatlı ol çocuk, ölü kahraman istemiyorum, bana diri komutan lazım anladın mı?

Sabaha kadar, saldırıdan göz açamadılar. Bölük o gün elini çabuk tutup bazı önemli mevzileri kapmıştı. Çinliler anlaşılan çok içerlemişler buna, acısını gece çıkaracaklar: Önce havan ateşi adamakıllı sıklaşıyor, isabetli sayılmaz ama, ne sinir bırakıyor adamda, ne moral! Ağaçları tutuşturması, cabası: Ateş, öfkesinden hâlâ dört dönen rüzgârın etkisiyle, öyle çabuk yayılıyor ki, bağıra çağıra üstlerine gelen düşmanla mı, yoksa yangınla mı uğraşacaklarını kes-

tiremiyolrar. Sağ kanatları, ateşten bir duvar. Islık ıslığa genişleyen, sinsi ve kalleş bir duman, gözlerine doluyor, burun deliklerini pamuk gibi tıkayıp, mangaların arasına kalın bir perde çekiyor. Alevlerin obur harıltısına, dayanabilirsen dayan! Bir yandan, yıldız yağmurları yağdıra yağdıra devrilen ağaçlar, bir yandan yangın aydınlığında kıpkızıl kesilmiş süngülerin sırtısıra parıldayışı! Üsteğmen Demir, bu kanlı kargaşalıkta, birkaç kere kendisini, sağa sola avaz avaz bağırıp acımasız bir ustalıkla ateş ederken yakalıyor ve tanıyamıyor: Daha dün gece, kolları arasında Mishiko'nun muhallebi esmeri kadınlığını yumuşacık tutarak, hayalinde Mamasan Shamisen'in alımlı dazlaklığıyla sevişen o mahçup adam, bu mu? Bu artık bölüğüne 'hâkim', öldürmeye kanıksamış, savaşın da zaferin de varlığını hiçbir şekilde yüceltmeyeceğini anlamış, 'ihtiyar' asker?

...156 rakımlı tepeyi ele geçirdiğimiz günlerdi. Şubat başları, Kunuri'yi unutmuşuz, fiyakamızdan yanımıza varılmıyor. Amerikan gazetelerinde her gün bir övgü, filmimizi çekmeye sinemacılar gelmiş! Yüzbaşı Cevdet, cephane kasasının üstündeki oyun kâğıtlarını elinin tersiyle iterek demişti ki:

"– Kulak asma, kurban: Daha elli 156 rakımlı tepe zaptetsek, benim kafamda bu muharebe asla 'zaruri ve hayati' olamaz, olamaz çünkü bizim olmayan bir toprakta, bizim olmayan bir gaye için kan dökmekteyiz. Hele uğruna harbettiğimiz Kore milletinin davamıza arka çıktığını söylemek, fevkalade müşkül. Yalan mıyım?"

Kâğıtları karıştırmaya niyetliyken durmuş, hiddetle tamamlamıştı:

"– ...lakin kabahat kimdedir, bizlerde mi? Ne münasebet, bizi buralara gönderen o politikacı güruhu yok mu? ah?..."

Tokyo'da beş günlük cephe gerisi izni macerasından sonra, tekrar içine daldığım cehennem, bana neden Cevdet Yüzbaşı'nın gözlerini hatırlatıyor? Vazife hissi dışında bu memlekete, bu insanlara yabancı oluşumdan, yabancı kalışımdan mı? Muharebede eskidikçe, kendime bile yabancılaşmıyor muyum? Gelirken, Han gemisinin güvertesinden deniz ufkuna dalıp batan güneşe karşı 'muzaffer başkumandanlık' hayalleri kuran Üsteğmen Demir nerede, buradaki vazifesini 'hayırlısıyla bitirip' sağ salim sılaya dönmeyi iple çeken Üsteğmen Demir nerede?

Bizim Harb Okulu'ndaki Sevkülceyş hocası 'Hımbıl Çavuş' ne

kadar haklıymış! Yıllarca evvel söyledikleri kulaklarımdan gitmiyor. İğnebaşı gözlerini şiddetli ışığa bakarmışçasına kırpıştırır, sağ elindeki cetvelle sol eline vura vura derdi ki:

"– ...vaka zahmetlidir biraz, fakat harbetmedikçe askerlik basit bir memuriyettir nihayet, harb onu cihanşümul bir macera şekline sokar, revnaklandırır. İhtişamı kadar sefaleti de mebzul bir macera!"

Allah rahmet eylesin, müstesna bir adammış; harbin ihtişamını yaşamak henüz nasip olmadı, sefaletinden nasibimizi fazlasıyla almaktayız: Süngünün deştiği bir karından bağırsakların kerih kokulu baloncuklarla boşaldığını görmek, âdiyattan. Napalm bombalarının, bir bölük Çinli askeri kav gibi tutuşturup yakıvermesi, gündelik iş. Casustur diye, kuzeyli güneyli ayırdetmeden rastladığımız her Koreliyi tevfik etmemiz emniyet icabı. Çinlilerin, çekilirken, bazı askerlerini ağaçlarda salkım salkım asılmış bırakmaları, alelade bir müşahede! Ölüm bile, gündelik hayatta varlığını etrafında çok seyrek hissettiğin ölüm bile, ehemmiyeti haiz olmayan bir gerçek!

Geceden, ağzında pis bir kül tadıyla çıktı: Yüzü gözü ise bulanmıştı, yüreği ufunetli.

Çinlilere direndiler. Bölük, alışkanlığın verdiği esneklikle saldırıları karşılıyor, her seferinde yangından kaçmış izlenimi uyandırıp düşmanı aldatarak baraj ateşiyle avlıyordu. Ölü, yaralı, kıyamet! Epeyce kırılmış olmalılar ki, şafak sökerken, yaralılarını bile toplamaksızın çekiliyorlar. Tesadüf bu ya, ani patlamalarıyla adamı serseme çeviren kaba rüzgâr, son karanlıkları önüne katıp o ara bölgeden uzaklaşıyor. Sessizlik. Koyu nefti ormanın ve sincap grisi sabah dumanlarının üstünde, dağ çileği pembelerinin yer yer lekelediği uslu yeşil ve camkırığı mavi koskoca bir gök. Bir de ne, yanmakta olan ağaçların, iç ürperten çatırtıları mı?

Üsteğmen Demir, Halil'in –ne sihirdir, ne keramet– demleyip getirdiği çayı yudumluyor, bir yandan da biri kasığından, öbürü göğsünden ağır yaralı iki erin geriye alınmalarına gözkulak oluyordu.

İnanılacak şey mi, adını sanını kimsenin bilmediği bir orman kuşu, cıvıl cıvıl şarkısını, billur bir su gibi üstlerine döküverdi. Bir savaş sabahı serinliğinde, cephe gerisi izninden henüz dönmüş

iken, böyle barış sevinciyle dolu bir kuş sesi işitmek! Üsteğmen Demir, gece boyunca süren yıldırıcı çatışmayı da, o anda yaptığı işi de bütünüyle anlamsız, hatta aptalca buluyor. Miğferini sıyırıp atıyor başından. Üff be! Bir cıgara. Dumanlarını, ufukta kıpkızıl bir yara gibi ipince çizilen güneşin sırtına üflesin mi?

O gün akşama doğru, Tabur Telsizi, Binbaşı 'Baba' Saffet'in bölük komutanlarını gece yapılacak brifinge çağırdığını bildirdi. Alayın saldırıya geçeceğini duymuşlardı ya, anlaşılan o görüşülecek, kim, ne zaman, nereden saldırıyor, kim kimi destekliyor, kimler yedekte filan!

Üsteğmen Demir, sular kararıp, ormanın diplerinde Çinlilerin çakal ulumaları yankılanmaya başlayınca, yola çıkıyor. Gönlünde bir boşluk, titrek ışıklı çizgiler halinde belirip, kaybolan duraksamalar, yargı bozulmaları, gözlem çağrışımları! Çarpışmasız geçen gün, ne kadar kendisini 'tahkimat'la avutmaya zorlasa, kaldırıp kaldırıp onu Daichi Oteli'nin renkli konforuna, Ginza Caddesi'nin ışıklı reklamlarına; daha da kötüsü, buz beyazı dişleriyle nazik bir organı ağzında tutarmış gibi yaprak cıgarasını usulca ısıran Mamasan Shamisen'in büyülü salonuna atıyor. Unutabilmek elde mi? Brifingte aklını başına devşirip, dikkatini görevine yoğunlaştırabilse bari!

Allah Allah, Tabur Karargahı'nı olması gereken yerde bulamıyor, bir posta eri bırakmışlar, dediğine bakılırsa çevreye sık sık havan mermileri düştüğünden, Binbaşı, orasını sakıncalı görerek çadırın yerini değiştirmiş, çok uzakta değilmiş canım, bir kilometre kadar ilerde, orada toplanılacak. Üsteğmen Demir'in en son hatırladığı, çadıra girmeden gökyüzüne bakıp ateşböceği sürüsüne benzer yıldızları gördüğü: Uçsuz bucaksız bir kadife siyahlığının ürkütücü boşluklarında fosforlu yeşil parlıyorlardı. Sonra, ayakları birden yerden kesildi, uçtu basbayağı, başının üzerine düşerken, aklından, uzayın tumturaklı saltanatını her görüşünde olduğu gibi, "–Aslolan o, evren, ötesi teselliden ibaret!" diye bir düşünce geçti mi geçmedi mi, bilinmez. Patlamayı bile doğru dürüst işitmedi ki!

Telli bağlantısı daha önce yapılmış olan Alay Santralı saat 22.05'te acı acı çalıyor: Üçüncü Tabur'dan kim olduğu anlaşılamayan bir ses, telaşlı telaşlı: "– Alarm! diyor, taburun bütün subayları şehit, ağır yaralılar var, acele ambülans gönderin!" Alay

Komutanı Albay Dora, az önce Binbaşı 'Baba' Saffet'le görüşmüş, saldırıya ilişkin bazı 'talimat' vermişti. İnanamadı. Üçüncü Tabur'u yeniden aradılar. Ses yok. Bir daha. Yine ses yok. Orada tatsız bir şey olmuştu ama, ne? Albay Dora, jeep'inin hazırlanmasını emretti, 'bizzat' gidip bakacak. Hareket etmesine kalmıyor, santral onbaşısı, Üçüncü Tabur'la bağlantı sağladığını haber veriyor. Tabur'un Muhabere Takım Komutanı telefon başındaymış. Üsteğmen Kaya'nın bildirdikleri, şaşırtıcı olduğu kadar, garip sayılabilir. Diyor ki:

– ...ne olduğumuzu bilmiyorum, Albayım! Biraz evvel bir infilak, evet, Tabur Karargâhı'nda, bir subay arkadaşımız şehit, bazıları ağır yaralı, acele doktor gönderin!

İyi ama, nedir bu patlama, bu sözlerin onu açıklamayışı şaşırtıcı yanı; garip yanı ise, Tabur'da Sıhhiye Takımı, takımın iki tabip subayı olduğu halde hekim istemesi. Peki, hekimler de mi şehit? Hayır! Birkaç dakika sonra tekrar çalan telefonda Sıhhiye Takım Komutanı Doktor Yüzbaşı Cemal, heyecandan boğuklaşan sesiyle, tamamlayıcı bilgi vermeye çalışıyor:

– ...Albayım, Tabur Kumandanı'nın çadırında ani bir patlama oldu. Ne olduğunu, nereden neyin atıldığını anlayabilmiş değiliz. Vaziyet kötü: On İkinci Bölük Komutanı Yüzbaşı Halil derhal ölmüş; Tabur Komutanı Yardımcısı Yüzbaşı İhsan çenesinden, Tabur Harekât Subayı Yüzbaşı Nail belinden, Yedinci Bölük Komutanı Üsteğmen Demir kasıklarından ve başından ağır yaralıdırlar. Tabur Komutanı Binbaşı'mla iki çadır nöbetçisi de hafif yaralı...

Olaydan hafif yaralı kurtulan Üçüncü Tabur Komutanı Binbaşı 'Baba' Saffet, 241. Alay Komutanlığına sonradan verdiği raporda patlamayı 'resmen' şöyle anlatacaktır:

"...ertesi gün yapılması mukarrer her taarruz hakkında brifing tertibi mutadımız olmasına binaen, o gece saat 22'de Tabur Karargâhı'nda bulunmaları lüzumu, telsiz emriyle bölük komutanlarına tebliğ olunup, mezkûr saatte karargâhımız erkânı subaylarla içtima etmiş bulunuyorduk. Toplantıya son gelen Yedinci Bölük Komutanı Vekili Üsteğmen Demir Çukurcalı'nın çadıra dahil olduğu an, On İkinci Bölük Komutanı Yüzbaşı Halil Çayan'ın orada mevcut bir kasaya oturmasıyla infilak vukubulmuş, bizzat ben bulunduğum yerden çadırın dışına savrulduğum gibi, öteki subay ar-

kadaşların kanrevan içinde sağa sola fırlatıldıklarını müşahede ettim."

"...ayakta ilk tedavimi müteakip, vak'a yerinde tetkikat yapan heyetle vardığımız kanaat odur ki, karargâh çadırının bulunduğu mahale düşman bir havan mermisinden hazırladığı bubi tuzağını bırakmış, infilak merhum Yüzbaşı Halil'in otururken herhangi bir hareketiyle tuzağa temas etmesi neticesinde ve ani olarak meydana gelmiştir. Binaenaleyh, karargâh çadırının nakli keyfiyetinin, Üçüncü Tabur'a güzide subaylarından birinin şehit, birçoğunun ağır yaralanmasına malolduğu addolunabilir ki, bunun mesuliyeti şahsıma terettüp ediyorsa..."

Ne uğursuz, ne çarpıntılı bir geceydi, o gece: Birden bastıran düşmanın saldırısı sürerken; yaralılar, havada lamba gibi masmavi asılıp kalan aydınlatma fişekleri, havan öksürükleri, mitralyöz çiçekleri arasından derlenip toparlanmış, zar zor gemiye alınmıştı. Üsteğmen Demir'in yarasını yanlış mı değerlendiriyorlar, kargaşalığa mı geliyor, ne oluyor, Kızılhaç uçaklarıyla dosdoğru Tokyo hastanelerine ulaştırılacak yerde, geceyarısına doğru çevredeki Amerikan Sahra Hastanesi'ne getiriliyor. Meğer onlar da emir almışlar, acele cepheye yanaşılacak, başlarını kaşımaya vakitleri yok; dahası, kasıkların karman çorman halini, sol kaşın üstünü boylu boyunca yarıp atmış öteki yaranın derinliğini görür görmez, durumun ciddiliğini kestirip, Pusan'daki İsveç Hastanesi'ne gönderilmesine karar veriyorlar bu yaralının; yıldız alacasında, ilk istasyondan, ilk sıhhiye trenine bindirilerek...

Üsteğmen Demir, Pusan'daki hastanede kendini bilmeden iki hafta yattı. Solgun mavi bakışlı, uzun boyunlu, kuzey sarışını hemşirelerin, yanlış melekler gibi sessiz sedasız dolaştıkları, son derece temiz, çok sessiz bir yerdi burası, arasıra bir koğuştan kan sızar gibi bir inilti sızıyor, bazen de cephedeki gerilimi hâlâ yaşayan bir yaralının uykusu arasında emirler verdiği işitiliyordu: **"– Fire!... Fire!"** Hekimler, başındaki yarayı ilkin önemsemiyorlar, kasığındakiyle uğraşıyorlar, görünüşüne bakılırsa daha tehlikeli bir yara, biçimli iyileştirilemezse ilerde dert çıkabilir, hemşirelerin bakıp bakıp dudaklarını ısırmaları, başlarını iki yana sallamaları bundan! Hasta, onca uğraştıkları halde, bir türlü kendine gelemeyince, alnı açmış yaranın sarsıntı sırasında beyni zedeleyebileceği düşünü-

lüyor; röntgen möntgen, hayır kafatası yarılmış, yara hayli derin, geçtikten sonra izi de kalacak ya, beyin örselenmiş sayılamaz pek! Öyleyse hastanın sürekli dalgınlığı neden, neden ölümle hayat arasında bulup yerleştiği dumanlı bölgeden çıkamıyor? O zaman Pusan'daki hekimler de durumun göründüğünden ağır olduğuna hükmediyorlar, yaralandığı gece yapılması gereken şey günlerce sonra yapılabiliyor ancak. Üsteğmen Demir Kızılhaç uçağına bindirilip Tokyo'ya yollanıyor.

O, Tokyo'ya ikinci gelişinin farkında olmadı elbet, kendinde değildi ki! Burnundan besleniyor, serum veriliyor, sidiği sondayla dışarı alınıyordu: Simin-ni baskınında olsun, 152 rakımlı tepe dolaylarında savaşırken, ya da Hantan Çayı'nı geçerken olsun, gösterişli kalıbı, org gibi uğuldayan erkek sesi, şaşırtıcı çevikliğiyle, erlerini olduğu kadar komutanlarını etkileyen yakışıklı genç subay, şimdi parmağını oynatabilmek gücünden yoksun, ruhsuz bir et ve kemik külçesi halinde yatıyor, hayattan çok daha fazla ölüme yakın görünüyordu: Rengi uçmuştu; iri kirpikli yosun yeşili gözleri örtülünce, yüzüne bir solgunluk, ama nasıl, hasta çocuklarınkine benzer, insanı huzursuz eden, bir ceset solgunluğu çökmüş; alnından yukarıya başını kaplayan sargıların pamuk aklığı, bu solgunluğa bir zehir sarılığı eklemişti.

Baygınlığı ilk ameliyat öncesine kadar sürdü. Ameliyathane, göz kamaştırıcı krom ve sırça aydınlığıyla, ters kapanmış dev bir kavanoza benziyordu. Ameliyat masasına yatırılıp da narkoz maskesi yüzüne geçirilince, bir an kendine gelir gibi oldu; dişlerinin arasından, Türkçe bilmedikleri için kimsenin anlamadığı bir kelimeyi mırıldandı:

– Anne!

Muradiye'deki, ahşap, cumbalı, konak yavrusu ev, Teğmen Demir'in gözüne, Küçük Kavaklı çadırlı ordugâhından izinle ayrılıp Bursa'ya döndüğü yaz, epeyce ufak gözükmüştü: Geçen zaman, çocukluğunun odaları hantal, sofaları bitmez tükenmez, merdivenleri kalabalık konağını, iki yanından sanki sıkıştırıp, üstünden bastırarak, olağan ölçülere indirivermiş!...

Yıllardan kaçtı, 1943 mü? Savaş, olanca şiddetiyle sürüyordu. Uzunköprü'den Edirne'ye hareket edeceği sabah, –kuş cıvıltılarının ışıktan toplar halinde patlayıp dağıldığı bir haziran sabahı– General Patton komutasındaki VIII. Amerikan Ordusu'nun Sicilya'ya çıktığını radyodan işitip deliye döndüğünü nasıl unutur? İstanbul'da Sirkeci Garı'nın tenha loşluğuna iner inmez aldığı gazetelerden, koca koca başlıklar üzerine sıçrıyor: **"Müttefikler Sicilya'da tutundu/İki gün içinde seksen bin asker, yedi bin vasıta, üç yüz tank çıkarıldı/Almanlar geri çekiliyorlar."**

Rumeli ilkbaharının kuduz soğuğu, Küçük Kavaklı'daki ordugâhta, çadırına öfkeli boğa gibi dört yanından saldırırken, geceleri o, lambanın ölü aydınlığında, General Von Manstein'ın Doğu Cephesi'nde kalkıştığı saldırıyı haritalardan izlemiş; Rusların hızlı ilerleyişini nasıl durdurup, onları Bielegorod ötesine nasıl sürdüğüne akıl erdirememişti. Von Manstein, on altısı zırhlı elli tümen, sayısız Kaplan ve Panter tankı, sekiz namluluymuş diye işitip şaştıkları **nebelwerfer** adındaki yeni icat toplarla, Kursk çıkıntısında hâlâ Rus hatlarına yükleniyor; savaşın gidişini, –Doğu cephesinde olsun–, Almanların yararına çevirmeye çabalıyordu.

Teğmen Demir, 'Hacıağa'ların savaş yosmalarıyla safa sürdüğü İstanbul'da oyalanmadan, sabah sabah, Galata Rıhtımı'ndan Marakaz'a binmişti: Mudanya üzerinden, Bursa'ya gidecek! Trakya yığınağında geçirdiği çetin kıştan, onca 'mahrumiyetten' sonra, artık köhnediği besbelli olan Marakaz da, tahta bavullu, örme sepetli yolcular da, İstanbul gazetelerini böyle rastgele bir satıcıdan alıp günü gününe okuyabilmek de, ona adamakıllı lüks geliyor; bir ya-

nıyla dünya cephelerindeki savaş durumunu izleyedursun, öteki yanıyla başlarına gelen korkunç olayı hatırlayıp kahroluyordu: Savaş uzadıkça Türkiye de darlığa düşmüş, ekmeği, şekeri, gazı karneye bağlamıştı ya, orduda yiyecek sıkıntısı pek çekilmiyor, yalnız yeterince hayvan yemi bulunamıyordu. Tuttular, hayvanlı kıtalara, küsbeye benzer bir yem gönderdiler, besleyiciymiş, tok tutarmış falan filan! Tabur'un ikmal işlerinde kullanılan atlara yedirecek oluyorlar, aman Allah, koskoca katanalar devrilip ölüyor. Ardından öğrenildi ki bütün hayvanlı kıtalarda 'keyfiyet' budur, felakete küsbenin sebep olduğu anlaşılıp da yasaklanıncaya kadar...

Ayrıca, annesini nasıl bulacağını merak ediyordu. Oğlu 'gurbete çıkalı', Suat Hanım, 'hemen her hafta askeri posta adresine bir mektup göndermeyi katiyyen ihmal etmemiş', satırları merdiven merdiven soldan sağa yükselen, düzensiz fakat okunaklı yazısıyla, tozpembe, gülkurusu, havai mavi parşömen kâğıtları doldurup doldurup, 'dört duvar arasında bir gül gibi solup gitmesinden' yakınıp durmuştu; 'ahbaplarından layıkıyla zevk alamıyor, tek sırdaşı Letafet Hanım ailecek Kütahya'ya göçeli, kendisini ziyadesiyle yalnız hissediyordu'. Teğmen Demir, annesinin 'kadr-ü-kıymeti bilinmemiş, gençliği heder edilmiş, her yüzüne bakılır kadın gibi halinden şekvacı olduğunu' bilirdi elbet, yakın zamanlara kadar onu bütün kalbiyle haklı da bulurdu ama, son mektuplarında kâbus yoğunluğuna erişen kötümserliğine bir anlam veremeyip yadırgıyor, hastalanmış olmasından basbayağı kaygılanıyordu.

Ne kadar yanılmış!.. Oğlu, 'şıkır şıkır üniformasıyla, aslan gibi karşısına çıkıverince', Suat Hanım tanıyamamıştı: Kırkını geçeli, güzellikleriyle namlı zebercet yeşili gözleri eskisi kadar iyi seçemiyor, 'burnunun üstünde camekân taşımayı' gururuna yediremeyip gözlük takmaya yanaşmadığından, sık sık yanılıyordu. Bu sefer de öyle oldu, salıncaklı iskemlesine oturmuş, 'Tombul Teyze' albümüne mi bakıyor, floş mu sarıyordu ne, o iri, o bol yankılı sesiyle Demir: "– Anne!" deyiverince, şöyle bir sıçradı; sağ elini çenesine yükselterek, kısacık, ensiz bir çığlık attı; delikanlıya sıkı sıkı sarıldıktan sonra:

"– ...Allah iyiliğini versin e mi? dedi. Yüreğimi oynattın!"

Ansızın karşısında bulduğu Demir, bıraktığı anda bilinmez hangi sihirle sırra kadem basacaktı sanki, onu ısrarla kollarının ara-

sında tutuyor, göğüs geçirerek aynı kelimeyi tekrarlayıp, duruyordu:

"– ...oğlum! Oğlum! Oğlum!"

Yaşlanmış sayılamaz, hep o 'revnaklı' kadındı annesi, İstanbullu olmakla övünen, dudağının boyası, gözünün sürmesi tamam, kuytularında görünmez avizeler şıngırdayan sesinin tınlaması yerinde: Belki gerdanı sarkmıştı biraz, bir de tülbent mülbent dinlemeyip pırıltısıyla göz alan saçlarındaki beyaz birkaç tel!

Akşama kadar ne yapacağını bilemedi, çok yalnız yaşayanların o tutarsız, çağrışımlara tutsak ağız kalabalığıyla neler anlatmadı ki! 'Babasının' gün geçtikçe 'tahammülfersa' bir adam olduğunu söyleyip dururken, hop, 'Letafet Hanım'ın Kütahya'dan elceğiziyle çizip gönderdiği' masa örtüsü örneğine atlayıvermiş, onu bitirmeden, 'Douglas' bıyığın Demir'e 'fevkalade yakıştığına', arkasından 'hani Orhangazi eşrafından Süleymanoğulları vardır ya, küçük kerimeleri Nihal'i doğrusu gözünün pek tuttuğuna!' Her cümlesini askıda bırakıp, kapılara pencerelere dönüp "– Mebrûkeee!" diye bağırması, ömür:

"– ...Mebrûke kızım, hamamı kızdıralım, Demir ağabeyin yıkanıp dökünsün! Yolların kiri pası..."

Ya da "– Mebrûke, hani çay demleyecektin?"

Demir'i görünce sevinçten şaşkına dönmüş yorgun evlatlığı, böyle yapmakla büsbütün serseme çeviriyor, gel de anlat!

Arka bahçede oturdular. Demir, sulanmış sıcak taşlık, baygın hanımeli, demli çay kokularıyla yarı sarhoş, annesini rüyada gibi dinliyordu. Hele evin iki ünlü kanaryası sözleşmişçesine şakımaya koyulup, 'makaraları' çeki çekiverince, garip bir izlenime kapıldı: Subay çıkmamış sanki daha, Çakmak Hattı dolaylarında iki çetin Rumeli kışı geçirmemiş, Harbiye'den yaz iznine Bursa'ya geliyor, her gelişinde olduğu gibi öğrenci sorumluluğundan evin kapısı önünde soyunup 'bir evin bir oğlu' sorumsuzluğuna kavuşuyor, ne âlâ memleket! Şimdi bir hamam, askeri lise yıllarındaki düzeni hâlâ bozulmamış odasında biraz istirahat, babası dükkânı kapatıp çarşıdan dönünce aşağıya inerek...

Feyzullah Efendi, hayır, oğlunu hiç de umduğu gibi karşılamadı. Subay çıktı, yıldızları omuzlarına taktı diye besbelli önemsiyor; sen demeyi bırakıp dilini siz'e çevirmesi bundan; üstelik, 'Ru-

meli'de, hudut boylarında vatanı beklemekle' dünyada olup bitenleri herkesten çok daha iyi bileceğine, değerlendirebileceğine inanmış; biraz hoşbeşten sonra sarı püsküllü tesbihini avucunda toparlayıp, nargilesinin ateşine baka baka:

"– ...ahval nasıl, diye sormasının temel nedeni bu, askeriye harbe taraftar değilmiş deniyor, hassaten Fevzi Paşa, hakikat mi?"

Yemeği bitirmeden, saatin sekizi çeyrek geçtiğini farkeder etmez, eski RCA radyolarının üzerine atılıp, düğmesini çevirmesi niye, Radyo Gazetesi'ni dinleyecek! Nurettin Artam'ın sesi, yıldızların avuç avuç Uludağ'a savrulduğu pırıltılı bir gök altında, avluya yayılıyor:

"– ...aziz dinleyiciler, bu akşam siyaset dünyasının manzarası şöyle görünüyor: Gelen haberlere bakılırsa, Sicilya'ya önemli kuvvetler çıkaran Müttefikler adanın içlerine doğru direnişle karşılaşmadan ilerlerken, Doğu Cephesinde Almanların giriştiği taarruz..."

Suat Hanım, kocasının radyo başındaki kaygılı ciddiliğine gizli bir alayla gülümsüyor gibi, tam bir gülümseme mi, yooo, alt dudağında belirsiz bir kıvrım; alayını Demir'le paylaşıyor da, çocukluğundan beri böyle olmadı mı, ana oğul kapı arkalarında, bahçelerde, sofalarda kıkır kıkır gülerek, Feyzullah Efendi'nin tesbihiyle, nargilesiyle, heceleye heceleye gazete okurken dudaklarını oynatmasıyla alay edip durmadılar mı?

Demir'in çocukluğu!... Misafir odasında, oymalı sehpalardan birisinin üstünde, kapağı yaldızlı bir albüm durur, oradaki çocukluk resimlerine sahiden benzer miydi acaba? Sahiden öyle saydam bakışlı bir çocuk muydu, görünüşte uysal, üstüne varılmadıkça ağlamayan? Bir zamanlar bunu düşünmüştü düşünmesine ya, nasıl bir çocuk olduğunu bulup çıkaramamış; daha çok, annesinin aynaların önünde kendini unutup sürme çekişini, her görüşünde nedense korktuğu gümüş sürmedenliğini; ya da dedesi 'Çukurcalı' Rasim Hoca'nın 'beyzi' gözlüklerini hatırlamıştı; haa tabii, ilkokulu bitirinceye dek gölgesinde büyüdüğü Kalfa Nine'yi de: Başörtüsü oyalı, çitlembik gözlü, kuru incir buruşuğu, dişsiz bir ihtiyarcıktı bu kadın, gözlerinin içi güler, basbayağı aileden sayılır, herkesin kahrını çekerdi; Karacabeyliydi galiba, daha doğrusu, Demir'in kulağında bir Karacabey lafı kalmıştı, artık oralı olduğundan mı, yok-

sa bacak kadar çocuk olduğuna bakmadan ona anlattığı şeylerde sık sık Karacabey adı geçtiğinden mi, bilemiyordu. Bildiği, buz tozuyla yüklü bulutların Uludağ'ı boğduğu kış gecelerinde, sessiz bir kar dışarda sokakları kaplarken, dökme sobanın kızıl sıcaklığında gözleri mahmurlaşmış Demir'e, portakal kabuklarını yuvarlak yuvarlak kesip, ortalarından yanmış kibrit çöpü geçirerek, fırıldaklar yaptığı: Kibritin başından tut, hızla çevirip sobanın sacına at, süzüle süzüle bir döner ki, şaşarsın!

Demir'in çocukluğu!... Yağmurlu bir sonbahar kafesleri döver, arı kızılı yaprakları önüne katıp dallarından olduğu gibi yere indirirken, cumbanın önünde kaynamış kestane yemek! Islak, kabukları handiyse cilalı kestaneleri, dişlerinle bastırınca damağından başlayıp bütün ağzına yayılan o tatlı krem yumuşaklığı! İpek böcekleri sonra, dut yapraklarının yoğun yeşilliğini inanılmaz bir oburluk, şaşırtıcı bir çalışkanlıkla kemire kemire büyüyen, günün birinde kendilerini bulut beyazı kozalar örmeye kaptıran ipek böcekleri! Bunlar başlarını sallaya sallaya ışıltılı salyalarıyla kozalarını örmeye koyuldular mı, Demir'i kimse bulundukları odadan çekip alamazdı: Sabırlı ve gizemli hamaratlıklarına dalar gider, annesinin sonradan dediği gibi, 'âdeta dünyasından geçerdi'.

Demir'in çocukluğu!... Bahçesinde telli kavakların pırıldadığı o ahşap konak yavrusundan, bazı akşamüstleri yaylı tambur sesleri duyulurdu. Cumba içlerindeki saksılarda ağdalı mor üstüne ebruli karanfiller çiçek açarsa da, pencerelerin kafesleri usandırıcı bir inatla sımsıkı kapalı dururdu. Yalnız, seyrek misafirler uğurlanırken, çift kanatlı, çift fenerli cümle kapısının aralığından billur bir kadın kahkahası sokağa taşar, beklenmedik bir su serpintisi gibi, ortalığı basbayağı serinletirdi.

Kimilerine bakılırsa, 'Çukurcalı' Rasim Hoca bu konağı Marsilya'ya göç eden Ermeni bir kuyumcudan düşürmüştü; kimilerine bakılırsa varlığını yitirmiş eski bir âşâr mülteziminden. Suat Hanım, biraz aklı erebilecek bir yaşa ulaşınca, konağın ve konağa gelişiyle değişen yaşantısının öyküsünü, oğluna şöyle anlatmıştır:

"...cennetmekân pederim İsmail Raci Bey, Abdülhamid'in sadık bendelerinden imiş, kendisi söylerdi, İttihatçı makulesi Selanik'ten gelip payitahtı zaptedince, onu sadaka kabilinden bir defterdarlıkla Bursa'ya nefyediyorlar, lakin benim doğumum Üskü-

dar'dır. Üsküdar, İhsaniye Mahallesi; soysop İstanbulluyuz, asil yerdeniz; merhum pederim, devletin de, Dersaadet'in de âtisini gayetle karanlık gördüğünden, bilahare memuriyetten çekilip Bursa'da yerleşmeyi muvafık buluyor; eh, bunun münasip tarikı, nedir, nikâh dolayısıyla yerlilerle sıhriyet peydah eylemek değil mi?"

"Benim baban Feyzullah Efendi'yle teehhülüm, işte böyle garip bir düşüncenin mahsulüdür; garip diyorum a, mahza garip, çünkü nur içinde yatsın pederim hakkın rahmetine kavuşunca annem Bursa'da barınmayıp Üsküdar'a geri döndü, bense Harb-ı Umumi'nin sonlarına doğru gelin geldiğim bu konakta bizzarure esir kaldım; filhakika esirdim, deden Rasim Hoca, baba evinde iktisap ettiğim her türlü âdet ve itiyadı 'Şer'an günah addolunup Müslümanlığa sığmaz' diyerekten yasakladıktan başka, beni Bursa'nın yerlileri gibi giyinmeye icbar eder, aksi halde konağa hapsederdi. Ben ki usul erkân görmüş asri bir kızdım, cennetmekan pederim musiki dahil her hususta layıkıyla yetişebilmem için muhtelif hocalar tutmuş, elinden geleni esirgememişti. Birkaç aylık yeni gelin iken, tamburumu dahi herkesten gizli, ağlaya ağlaya çalar, çok geceler Rabbime canımı tez elden alması için dualar ederdim, lakin her şey nasip ile, kısmet bu imiş, böyle oldu.

"Bu nobran taşralılar içindeki kasvetli hayatıma revnak veren iki şey olmuştur ki, birincisi elbette seni dünyaya getirmem, böylece mevcudiyetime bir mana vermiş bulunmamdır, ötekiyse Hayrullah Amcan. Rahmetliyi tanımanı ne kadar arzu ederdim! Zira Mekteb-i Tıbbiye'yi ikmal edip Osmanlı ordusunda kıymettar bir tabip olarak vazife gören bu fevkalade münevver, fevkalade ince ruhlu adam, hiç de diş tebabeti tahsiline gönderilip muvaffak olamayarak geri dönmüş, Bursa Kapalıçarşısı'nda havluculukla iştigal eden baban gibi âdeta bir kimse değil idi; İngilizceye bihakkın vakıf, musikiye ziyadesiyle âşinâ, hin-i hacette Cenab'dan, Fikret'ten bir iki mısra söyleyebilecek kıratta hassas bir münevverdi."*

"Esasında bunlar üç birader oluyorlar, her ikisi cephelerde harbettiğinden en küçükleri Feyzullah Efendi'nin gayr-i müsellah

* Doktor Hayrullah İçin bkz: **"Bıçağın Ucu"** ve **"Sırtlan Payı"**, Bilgi Yayınevi.

olarak Bursa'da Ahzıasker Dairesi'nde kalmasına izin çıkıyor ki, evlenmemiz bu suretle imkân dahiline giriyor zaten. En büyükleri Nurullah Efendi'yi tanımak mümkün olmadı, Sarıkamış cephesinden şehit haberini almışlar. Rabbim gani gani rahmet eylesin, kayınvaldem çok yanardı, 'ilkgözümün ağrısı derdi, hepsinden dirayetli ve akıllıydı'. Doktor Hayrullah Bey ise, Harb-ı Umumi'yi Suriye cephesinde tabib olarak geçiriyor. Mütareke ilan olunup da Dersaadet'e, yani İstanbul'a intikalini müteakip, Bursa'ya da gelmiş idi; birkaç gün zarfında, Rasim Hoca'nın mutaasıp idrakiyle Feyzullah Efendi'nin esnaf idraksizliği arasında, bu konakta ne kadar bedbaht olduğumu müşahade ederek, burada iken hoş sohbeti, Dersaadet'te iken vefakâr mektupları ile yegâne teselligâhım oldu."

"Heyhat ki iyiler gider, nâdanlar kalır; Hayrullah Beyden de, Anadolu'ya iltihakını müteakip ses seda kesildi, endişeli meçhuliyetler içinde kaldık; her ne kadar içime doğuyor, felaket bana malum oluyor idiyse de, kendi kendime itirafa dahi cesaret edemeyerek, intizar dolu günler geçiriyordum. Nihayet, şehit olduğunu haber aldık, onunla beraber hayatımın tek istinatgâhı da yıkılmış oluyordu; insan ruhuna bigane, kabasaba taşralıların elinde nevmid ve yalnız idim; sen doğmuş olmasaydın ne yapardım, bilemiyorum, tecennün ederdim ihtimal; bütün ümidimi sana, senin de günün birinde onun gibi ince ruhlu, fevkalade bir asker olarak yetişmene bağlamış idim."

Anneyle çocuk, babayla dedeye karşı dışa vurulması zor bir öfke, gizlenmesi zor bir korkuyla birleşmişlerdi: Anne, kibirli sessizliği ve anlamlı gülümsemeleriyle her ikisine meydan okur, ne yapsa ne etse, yine evin içinde başörtüsüz dolaşamaz, tamburunu ancak onların konakta bulunmadığı mutlu saatlerde eline alırdı. Çocuksa bahçeye çıktı mı, sağ alt kat penceresine, neden hep böyle içine bol korkunun karıştığı heyecanlı bir saygıyla dönüp bakardı acaba? Artık kulakları gittikçe zor duyan dedesinin, –ünlü 'Çukurcalı' Hoca Rasim Efendi– gümüş çerçeveli 'beyzi' gözlüklerinin üzerinden, onun yine güvercinleri kovaladığını farkedeceğinden mi korkardı? Yoksa Müslüman, süt köpüğü sakalı, muşmula kırışığı yüzü, rahlesi, kitabı ve 'fakfon' enfiye kutusuyla, onu böyle sadece görüvermenin bile ağır bir saygısızlık, bağışlanması güç bir kabahat olduğunu mu sanırdı? Babası Feyzullah Efendi'nin, çocuk gibi eğilip

elini öptüğünü gördüğü günden beri dehşetli korkuyordu dedesinden: Bir bayram günüydü galiba, annesi ona bahriyeli takımlarını giydirmiş, ayrıca eline bir kutu kestane şekeri vererek el öpmeye, duasını almaya göndermişti. Rasim Hoca, çocuğu ürküten bir ağırlıkla elini öptürdü, fakat bir süre konuşmadı, sakallarının beyaz köpüğü arasından jilet moru dudaklarının fısır fısır dua ettiği görülüyordu, duasını bitirince, yüzünde şöyle belirip kaybolan bir gülümsemeyle çocuğu rahlenin başına çöktürüp, Mızraklı İlmihal'den bir bölümü belletmeye kalkıştı: Önce o, davudi sesiyle okuyor, ardından Demir'in kelimesi kelimesine tekrarlamasını istiyordu:

"– ...ve dahi, Cennette dört ırmak akar, bunların menbaı bir akışı ayrı ayrı olup, bunların her birisinin lezzeti dahi birbirine uymaz. Onların birisi safi su ve birisi halis süt ve birisi Cennet şarabı ve birisi de safi baldır..."

Çocuğun dili dönmeyince, dedesinin gözleri 'beyzi' gözlüklerinin üzerinden ateş saçıyor, bir tutam enfiyeyi törenle burnuna çekip üstüste birkaç kere aksırdıktan sonra, başka bir bölüme geçiyordu:

"– ...ve Cennette Tûba ağacı vardır. Bu ağacın kökleri yukarıda ve dal budakları aşağıya doğru sarkmaktadır. Bunun dünyada misali ay ve güneştir."

Çocuk, beceriksizliğine kızıp da dedesi onu odasından ko vuncaya kadar, hem Tûba ağacını, Cennetteki süt, bal, şarap ve sı ırmaklarını tasarlamaya, hem de, korkudan mıdır nedir, birden ge liveren çişini tutmaya çalışmış; can havliyle kendini sofaya atar at maz, ağlayarak ortalığı kirletmişti. Annesi koşup geldi, onu bağrına bastı, içerki odada onunla birlikte ağladı.

Ne var ki, o gün bugün, Hoca Rasim Efendi işi gücü bir kenara koyup beş paralık Demir'in üstünde kalıyor; efendim neymiş, 'Mustafa Kemal'in dinsiz imansız mektebine başlamadan', torunu ille Mızraklı İlmihal'den geçmeliymiş! Vakitli vakitsiz Demir'i çağırtıp rahlenin başına oturtuyor, camların ardından telli kavaklar pırıl pırıl yanar, güvercinler patır patır avluya dökülürken, ürkütücü bir dua sesiyle 'Ya Allah' deyip başlıyordu:

– ...fukara-yı sâbirin, agniya-yı şâkirinden yüzyıl evvel Cennete girse gerektir. Agniya-yı şâkirin onları görünce, 'Ne olaydı da,

biz dünyada iken fukara-yı sâbirinden olsaydık' diye temennide bulunsalar gerektir...

Demir'i oldum bittim ısınamadığı dedesinden iyice soğutan, başka bir olaydır, fakat çok daha sonra meydana gelmiştir: O yıl, ortaokulun ikisinde miydi neydi, kış kıyamet, Uludağ, buz kırığı, kar tozu, bulut zerresi olarak Bursa'nın üstüne ufalanıyor sanki; zamanlardan, ayağı mestli, tahta sakallı ihtiyarların gece boşluklarını barutlu öksürükleriyle doldurdukları; bozkurt kasketli Darülfünun talebelerinin 'Vatandaş, Türkçe konuş!' diyerek Wagon-lits acentalarının vitrin camlarını tuzla buz ettikleri bir zaman! Şehirde bir söylentidir yayılmış, vay memleketin her tarafında Arapça okunan ezan Bursa'da ne demeye Türkçe okutulurmuş, Ulucami'deki cemaat camiin eski imamlarından 'Çukurcalı' Rasim Hoca'nın ardına takılıp, namazdan sonra Evkaf Müdürlüğü'nün kapısına dayanıyor, besbelli hesap soracaklar, bakıyorlar ki orada dertlerinin devası yoktur, ver elini Hükümet Konağı: Vali evindeymiş, ne yapsınlar, o gelinceye kadar merdivenlere serilip öfkelerini öyle gösteriyorlar. Birden, Bursa'da bir 'gerici ayaklanması' havası! Çarşılarda, ürküp dükkânını erkenden kapatarak evlerine sıvışanlar mı ararsın, elinde tesbih dudağında tekbir, Hükümet Konağı önündeki kalabalığa katılanlar mı?

Demir, ne de olsa ortaokul öğrencisiydi, olayın Gazi Paşa'ya karşı bir yanı olduğunu kendiliğinden bulup çıkarmıştı ya; annesi Suat Hanım, ya o tarihte, ya da biraz daha sonra, olup bitenleri heyecan ve mutluluktan yanakları pembeleşe pembeleşe ona şöyle açıklamıştı:

"– ...Gazi Hazretleri, tesadüf İzmir'delermiş; İsmet Paşa ise Antalya'da! Her ikisi de vaziyetten yıldırım telgraflarıyla haberdar ediliyorlar. Vak'aya muttali olur olmaz, Gazi Hazretleri, pürhiddet, mürteci güruhunun tevkiflerini emredip, Bursa'ya müteveccihen yola çıkıyor. İsmet Pasa kendilerine Afyon'da mülaki olmuş, Bursa'yı birlikte teşrif ettiler, Vükeladan da gelenler oldu, hususiyle Dahiliye ve Adliye Vekilleri."

"– ...o gün, hiç unutmam, roman okumaya dalmıştım, elimde Mebrure Sami Hanım'ın 'Leylâklar Altında'sı, kaçıncı okuyuşum kim bilir, yine fevkalade zevk duyarak okuyorum; baban vakitsiz çıkageldi, ahlıyor ofluyor, kendi kendine bir şeyler söylüyor ki hiç

mutadı değildir, ziyadesiyle korkmuşa benzer, merakımı mucip olmuyor değil a, sormayı tenezzül addediyorum doğrusu! Nihayet baklayı ağzından çıkardı, dedi ki: '– Başımıza büyük bir musibet gelmiştir hanım, pederi tevkif ettiler, Kemal Paşa ayağının tozuyla müddeiumumi'yi, Sulh Ceza Hâkimi'ni azletti. Müftü Nureddin Bey de azlolundu! Gidişat maazallah kötüdür, Kemal Paşa'nın hiç insafı olmadığından topunu asar fukaraların!' "

"– ...filvaki hükümet vaziyete derhal hâkim olmuş, mürteci güruhunun elebaşlarından birkaçını, bu meyanda dedeni tevkif eylemişti. O mütekebbir, o burnundan kıl aldırmayan, etrafındakilere rahat huzur vermeyen mütaassıp herif hepishanedeydi öyle mi? Ferahımdan hiç yapmadığım bir şeyi yapmama, babanın boynuna sarılmama ramak kaldı. Mamafih, yarım ağızla da olsa, '– İnşallah kurtulur' demekten geri durmadım, 'adaletin tecellisini beklemek iktiza eder' "

Bursa'ya gelip durumu inceledikten sonra, Mustafa Kemal Paşa, bir gerici ayaklanması olmadığını saptamış, hemen o gün, Suat Hanım'ın gazetelerde okuyup ağlayacağı bir bildiri yayınlayarak, ("Bursa'ya geldim. Vak'a hakkında alâkadarlardan malumat aldım. Hadise haddizatında çok mühim bir hadise değildir. Cahil mürteciler herhalde Cumhuriyet Adliyesinin pençesinden kurtulamayacaklardır.") önce Mudanya'ya, oradan Gülcemal vapuruyla İstanbul'a geçmişti.

'Çukurcalı' Rasim Hoca'nın tutukluluğu çok sürmedi zaten, aradan bir hafta geçti geçmedi, salıverdiler, o kadar korkmuş ki, cezaevinde hastalanmış, inme mi diyorlar ne! Bulgur bulgur ufalanan buğday esmeri bir kar altında, onu bir gece, yatsıya yakın eve getiriyorlar: Gizlice, bu da ağır bir suçmuş gibi: Bütün vücudu külte, bir yanı hiç tutmuyor. Ya on gün, ya on beş gün, ortalıkta 'uhrevi' bir sessizlik. Ağır sakallı, lamelif suratlı sofular, ölüm hayaletleri sanki, gelip gelip gidiyorlar. Konuşmalar alçak sesle, bazen fısıldayarak, bazen göz kaş işaretleriyle. Konağın kuytularında, dumanlı Arabistan çiçekleri halinde açılan Kur'an sureleri. Suat Hanım odasına kapanmış, sorana hastayım, arayana yok dedirtiyor. Her şeye koşan Kalfa Nine, ölümle fazla haşırneşir olanların gülümser fütursuzluğuyla odalardan odalara, sofalardan sofalara girip çıkıyor, kıvançlı bir mum ışığı gibi pırıl pırıl. Demir'le il-

gilenen de o, herkesten habersiz ceplerine dut kurusu, kestane, arada sırada ceviz sucuğu dolduran; dersini bellerken yanına diz çöküp, ilmiklerini yüksek sesle saya saya çorap ören! 'Çukurcalı' Rasim Hoca'nın mübarek bir cuma gecesi 'ruhunu teslim ettiğini' de ilk o farkediyor. Demir, ertesi gün, dedesinin tabutunu sofada şu Yesarizade taklidi talik yazının altında görmeyecek midir:

"F'Allah ü hayrun hâfızan
ve huve erham ür râhimin"

Şimdi, aynı levhanın altında, hasır iskemleye şöyle atılıvermiş, bir Tasviriefkâr gazetesi duruyordu. Tarihi: 15 Temmuz 1943. Teğmen Demir, oturduğu yerden başlıklarını okudu: **"Von Manstein Durakladı. / Rus Ağır Topçusu Alman Taarruzunu Sekteye Uğratıyor."**

Babası sedire, bir ayağını altına alıp öteki dizini dikerek oturmuştu. İmamesi sarı püsküllü kehribar tesbihi, elinde. Kısa boylu, hayli şişman olduğundan, uzaktan bakıldı mı, toparlanmış bir tesbihböceğini andırıyor. Suat Hanım, az önce, edalı edalı salınarak, getirmiş, onun dizi dibine, silinmiş camları ve oğulmuş pirinçleriyle ışık saçan heybetli nargilesini koymuştu. Teğmen Demir için her şey, çocukluk yılları boyunca yaşadıklarına, hem ne çok benziyor, hem hiç benzemiyordu: Başta babası!

Feyzullah Efendi sandığından farklı bir adam, böyle her dakika gülümsemeye yatkın bir ihtiyara nobran denebilir mi, ne münasebet! Çarşıda ziyaretine gittiğinde ahbaplarını çevresine toplamış, Nasreddin Hoca fıkraları anlatıyordu: Nargilesinden bir soluk üflüyor, çayını 'ahkâmla' karıştırıyor, dinleyenleri adamakıllı meraklandırdıktan sonra:

"– ...Hoca bir vakitler... diye başlıyor! Babasının bu türden bir kişiliği olması, Teğmen Demir'in aklının köşesine gelmezdi: Nekre mi demeli, hoşsohbet mi?

Bu arada ne öğreniyor, havluculuğundan çok eşe dosta salık verdiği kocakarı ilaçlarıyla ün yaptığını. Savaş zamanı, bunalım eczaneleri kurutmuş, ilaç ya yok, ya ateş pahası, millet ne yapsın Feyzullah Efendi'ye başvuruyor: Setbaşı'ndan, Işıklar'dan, Çekirge'den, gelen gelene! Nefes darlığı mı diyorlar, cevabı belli:

"– ...adaçayı kaynatacaksın bey bilader, nefesini şıp diye açtıktan başka, fazla terini keser, idrar söktürür.

Birisinin boğazı ağrıyormuş da bademcikleri mi şişmiş, reçete hazır:

"– ...iki avuç ebegümecini bir çaydanlık suda kaynat, ılık ılık gargara et! Ha bak, içsen de olur bey bilader, ne nezle bırakır, ne öksürük: Bıçak gibi kesip atar...

Romatizmalılar, ağrılı yerlerini atkestanesi tohumu yağıyla 'bir güzel' ovmalıydılar; gözlerine kan oturanlar, gül yaprağı suyuyla, sabah akşam 'yövmiye iki defa' göz banyosu yapmalı! Teğmen Demir, babasına değgin bu gerçekleri ilk öğrendiğinin akşamı, annesinin etkisinde, uzun yıllar, babasına belki de haksızlık ettiğini düşündü. İzninin geri kalan günlerinde, ona biraz daha yakın olmaya çabalaması, bu yüzden.

Dedesi ölüp, konağın iliklerine işlemiş dindar ağırlığı dağılınca, annesiyle Demir, onu açıkça hiçe saymamışlar mıydı? Dünmüş gibi hatırlıyor, ölümünün kırkı çıkar çıkmaz Suat Hanım'ın evvelce el altından, gizli saklı yaptığı bir sürü şeyi, nasıl 'aleniyete' döktüğünü: Nezihe Muhittin'in, Mebrure Sami'nin, Suat Derviş'in 'aşk ve tahassüs' romanlarını; Resimli Ay, Boğaziçi ve Yedigün gibi 'salon' dergilerini odasına saklanıp okumuyor artık; her zaman, evin her yerinde elinden bırakmaz oldu. Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği 'Türkiye Güzellik Kraliçeliği' yarışmalarını, açık açık izliyorlar; başta 'dünya güzeli' seçilen Keriman Hâlis Hanım olmak üzere, ünlü kraliçelerden Mübeccel Namık, Feriha Tevfik ve Naşide Saffet Hanımların resimleri 'camlatılıp' duvarlara asılmış, Suat Hanım, bazı pek neşeli saatlerinde yatak odasındaki boy aynasının karşısına geçip, kendi kendine kırıtarak, o tarihte dillerden düşmeyen bir şarkıyı mırıldanıyor: **"Türkiye Güzeli Mübeccel'im ben / İsmimin üstünde toplandı reyler."** Zaten yaylı tamburunu da 'esaretten kurtardı', arasıra, akşam kederli bir bulut gibi Bursa'yı kuşatıp da, Feyzullah Efendi nargilesinin ucunda dertop olmuş uyuklarken o, çevresine 'hicranlı' sesler dağıtıp, çok sevdiği bir şarkıyı çalıp söylemekten çekinmiyor:

"Martılar ah eder çırparlar kanat
Derya açılır, açılır kat kat,
Gayrı beklemeye kalmadı takat,
Görünsün karşıdan İstanbul şehri..."

Bu yıl 'Leblebici Horhor Ağa'yı çeviren İpekçiler 'Mineli Kuş' diye bir film yapacaklarmış, başrolde Münir Nurettin Bey, bu şarkı o filmden. Aslında 'vücudu' burada, Muradiye'deki bu konak yavrusunda ama, Suat Hanım 'ruhuyla muttasıl İstanbul'da' yaşıyor: Ana oğul 'salon' dergilerinden o sırada İstanbul'da sürülen yeni yeni rujları, kremleri, allıkları, rimelleri öğrenip, adreslerine mektuplar yazarak 'numuneler' getirtiyorlar; Suat Hanım tuvalet aynasının karşısına geçip saatlerce ince ince boyanıyor, süsüne düşkün kadın, çevresinde bu düşkünlüğünü değerlendirecek kimseler olmadığından, yaptığı bir suç, suç ortağı da sanki Demir; dizinin dibinde oturup, rujların, sürmelerin, çeşitli renkleriyle gözlerini kamaştıran parfüm ve pomad şişelerinin, annesini nasıl bir 'dünya güzeline' dönüştürdüğünü seyrediyor; Rasim Hoca'nın sağlığında odada başlayıp odada biten bu gizli tören, o öldükten sonra Feyzullah Efendi'nin hoş görüsüyle mi, yoksa karakter zayıflığıyla mı ne, konağın içine taşmaya olanak buldu; annesi, güzelliğini fazla önemseyen, handiyse bir yaşama sebebi sayan çok kadınların düştüğü yanılgıya düşüyor, onu boyayla abartıyor, düpedüz alımlı olmaktan çıkıp kendini 'teşhir ediyor': O kadar ki, ortaokulu bitirdiği yıl, Setbaşı'nda bir evin önünden geçerken, kafeslerin arkasından bir kadın sesinin: "– Aaa, bu 'Sürmeli' Suat Hanım'ın oğlu ayol" dediğini, Demir hiç unutamaz...

İlkokuldayken olduğu kadar ortaokuldayken de, annesi Demir'e, 'amcası Hayrullah Bey gibi yanı kılıçlı bir zabit olacağını' o kadar sık, o kadar çok tekrarlamıştı ki, babasının oğlunu 'günün birinde Mülkiye Kaymakamı görebilmek' hayalleri kurmasına kimse kulak asmadı, çocuk annesinin hayalini benimsemişti, ortaokulu bitirir bitirmez askeri liseye girmek istedi. Başardı da: Kenarları kırmızı zırhlı, lacivert askeri lise öğrencisi üniformasıyla eve geldiği ilk gün, Suat Hanım, duası kabul olunduğu için, arka bahçede bir kurban kestirmiş, oğlunun boynuna sarılarak sürmeli sevinç gözyaşları dökmüştü.

Demir, evdeki rahatlığından, annesinin aşırı özen ve bakımından, askeri okulun hayli katı, epeyce acımasız koşullarına düşünce, yadırgamadı mı hiç? Yadırgamasına yadırgadı, bunaldı bile: Çoğu karanlık Anadolu yoksulluklarından gelen öteki öğrencilerin, sağlıklı ve güvenli bir mutluluk saydığı okul düzeni onu bunaltmakla

kalmıyor, askerlik diye hanidir besleyip büyüttüğü tozpembe umutları da, körpe çocuk parmaklarını kırarcasına, kırıp atıyordu. Akşamları, Işıklar'ın üstüne devrilecekmiş gibi duran Uludağ'ın boğucu dumanına dalar; yaylı tamburunun başında içli içli göğüs geçiren annesini, çeşit çeşit koku ve renklerin kaynaştığı, tül çiçeklerinin narin yeşillerini toz toz döktüğü sokak üstündeki odasını düşünür, bütün bunlar çok uzaklarda kalmışçasına üzülürdü.

İstese de istemese de farklı bir öğrenci olmuştu: daha bir 'Alman generallerininki gibi dursun diye', İstanbul'da, Yüksekkaldırım'daki şapkacılarda, nizami şapkasının içine yuvarlak şemsiye telleri geçirtiliyor; beylik üniforması, askeri terzilerde vücuduna göre yeniden kesilip biçilip, göğüslerine tela, omuzlarına vatka konuluyordu. Okulda hemen bir ad yakıştırdılar: "Jön Demir." Jön Demir aşağı, Jön Demir yukarı! Belki serpildikçe doğal güzelliğinin büsbütün göze çarpar hale gelmiş olmasından takılmıştı bu ad, belki de Demir'in 'Tayyare' Sinemasında gösterilen hiçbir filmi kaçırmayıp seyretmeyi, yağmuru sisli sonbahar günleri koridorlarda arkadaşlarına heyecanla anlatmayı sevmesinden. Hafta sonu izinlerinde, annesi, Münir Nurettin'le Feriha Tevfik'in, ayrıca 'Bütün Darülbedayiin' rol aldığı 'Allahın Cenneti' gibi Türk filmlerini görmelerini mi istiyor, oğlunun aklı fikri alarm düdüklerinin kederli kederli inlediği savaş kurdelalarında! Seyrederken, İkinci Dünya Savaşının bütün cephelerinde savaşır gibi oluyor, onları; yangın kızıllıklarıyla korkunç bombardıman şehirlerinden genç kızları kurtarıyor, rüzgârların ıslık ıslığa kol gezdiği steplerde, kuleleri ufka simsiyah çizilmiş düşman şehirlerine doğru ilerliyor. Şu Türkiye de bir türlü savaşa girmiyor ki canım!

Düzenli satın aldığı savaş dergilerinden birinde, (Signal'da, belki Vanguard'da), Alman Mareşali Keitel'in bir resmini görüp çarpılması bu sıralara rastlar. İlle onun gibi metal çerçeveli güneş gözlükleri edinmeyi kafasına koymuş, savaş yokluğu çeken Bursa'nın taşralı gözlükçülerine bir eşini yaptırıncaya kadar akla karayı seçmişti. Etkisi nasıl oldu ama? Çelik Palas'ta, Dağcılık Kulübü'nde verilen çaylarda, delikanlının bütün bütün seçilmesine, genç kızların (hatta çoğu kadınların) dikkatlerini mıknatıs gibi üzerine çekmesine yol açtı. O yıllar, gözlerinin buğusu yeşil İstanbullu İncilâ Hanım yıllarıdır, kestirmeden subay çıkmayı, saçlarının yansıması gözlerini

alan bu İstanbul dilberine evlenme önermeyi kurduğu yıllar. Savaşa girilmesini istemesi bundan değil mi? Sevdiği kadını ardında bırakıp, çepheye, zaferler kazanmaya koşacak!

Demir, başlangıçta o kadar yadırgadığı askeri liseyi bitirirken, üniformalı lacivert yakışıklılığını, sesinin derinliği bol güzelliğini, ustaca kullanmayı öğrenmiş; taşra çaylarının süksesi 'La Comparsita'yı 'filmlerdeki gibi' dans etmenin kolayını almıştı. Çok üstüne varılırsa, şarkı da söylerdi, günün modası Türkçe tangoları, en çok da:

"...kemanımla sana bir ses verebilseydim eğer"

diye sürüp gideni. Şöyle bir bakılırsa, çocukların yakıştırdığı 'jönlüğü' benimsiyordu sanki! Derslerine fazla düşmese de, ya olağanüstü bir dönemin olağanüstü koşullarından, ya gittikçe askerliğe daha büyük bir tutkuyla bağlanmasından, ortanın üstünde bir öğrenci sayıldı hep; savaş olasılığı artıp da askeri okullarda ders yıllarının kısaltılması kararı uygulanınca, Işıklar'ı çabucak bitirerek, soğuğunu nefes borusunu yırta yırta soluduğu bir sonbahar sabahı kendisini Ankara'da. Harb Okulu'nun önünde buldu Sevinçten balon gibi şiştiğini sanıyor, nizamiyeden içeri adımını atamadan basbayağı uçacağından korkuyordu. Harbiyeli olmak, ne şeref!.. Mezuniyet töreninde, Işıklar'daki Okul Komutanı onlara nasıl anlatmıştı bunu:

"– ...Fevzi Çakmak'ların, Mustafa Kemal'lerin, İsmet İnönü'lerin feyz aldığı mukaddes ocak!..."

Şimdi içerde, salondaki konsolun üstünde duran çerçevesi telkâri gümüş Harb Okulu öğrencisi resmi yok mu, evin duvarlarını sarmış sürüyle resimden biri, belki en saygını, Harbiye üniformasını giydiği gün, Demir onu Ulus'ta bir köhne fotoğrafçıda çektirmiş, alır almaz annesine göndermişti. Bir cumartesiydi, soğuğun isli sarı bir duman olarak bastırdığı, güneşi boğulmuş, aydınlığı kısık bir öğle sonu, vitrininde suluboyayla renklendirilmiş alaturka bar kızı resimleri sergileyen sarsak fotoğrafçı, ışıklarını bir türlü istediği düzene sokamıyor, Laz olduğundan mıdır nedir, dedikleri de anlaşılmıyordu. Zar zor iki poz çekebildiler. Demir, ertesi hafta resimler cebinde fotoğrafçıdan şehre çıkınca o kadar mutluydu ki kendini kınından sıyrılmış bir kasatura sanabilirdi: Öyle keskin, öyle yıldırıcı, parıl parıl.

Doğrusu, Işıklar'da okurken kurduğu Harb Okulu düşleri, gelince burada ne kadar yerli yerine oturduysa, başkent düşleri o kadar boşa çıkmıştı. O, Bursa'nın zengin yeşilliğiyle İstanbul'un saltanatını birleştirmiş bir Ankara tasarlamıştı nedense, Gazi'nin bir işaretiyle bozkırın göbeğinde çatır çutur kuruluvermiş, her şeyi çağdaş, her şeyi yepyeni bir şehir; oysa asfaltlarında eşekli köylülerin, şalvarlı kadınların kaçak dolaştığı kasvetli bir taşra kasabasına benziyordu burası, sazbenizli, alaca boz, kocaman bir kasaba! Birkaç anıt, anıttan farksız birkaç büyük yapı, Yenişehir çevresindeki bazı mağazalar gelecekteki büyük bir şehrin belirtileri halinde görünüyorlar, kış akşamları erken bastıran karanlık seyrek kalabalığı dağıtıp atınca, hem birbirlerini, hem de üstünde bulundukları toprağı garipsiyorlardı: Kimsenin adını sanını bilmediği uzak ve büyük bir metropolden, inanılmaz bir sihirle, sanki bu yanlış kıracın ortasına aktarılıvermişler!

O sıra, üstelik savaşın ilk yılları: Wehrmacht, gamalı haçlı bir dev ahtapot ki, Avrupa'ya bütün yayılmış, her ağızda onun lafı. Anlayan anlamayan, panzer tümenlerinin şaşırtıcı yıldırım savaşı uygulamalarından, Messerschmidt ya da Stuka uçaklarının İngiliz uçaklarına olan üstünlüğünden dem vuruyor. Amiral Doenitz'in denizaltıları, Atlas Okyanusunu dipten ele geçirince, İngiltere dımdızlak ortada kalmış, ha bugün düşmüş, ha yarın düşecek! İşin tuhafı, hemen herkes Hitler'den yana: Almanlar canım, ahlakı yozlaşmış Fransa'yı şöyle çökertmişler, Yugoslavya'yı şöyle duman etmişler de, Rusya'ya şöyle kök söktürüyorlarmış! Demir, okulda öğrencilerin, hatta öğretmen çoğunluğunun Almanları tuttuğunu farkediyor. Günlük gazete, tek partinin 'resmi organı' Ulus bile yasak ama, el altından Bozkurt'u, Gökbörü'yü okuyan bazı öğrenciler, Nihal Adsız'a, Reha Oğuz'a hayranlıklarını gizlemiyorlar ki! Saldırgan bir ırkçılık, küstah bir Turancılıkla pekiştirilmiş, kapıları tutmuş! Disiplini, düşünme yetkisini ve alışkanlığını yitirmek sanan öğrencilerin çoğu, eğri bağnazlıklarını doğru vatanseverlik belliyorlar.

Nâzım Hikmet olayının etkisi yok muydu bunda, vardı elbet! Aradan epeyce geçtiği halde, çocuklar yüksek sınıflardaki ağabeylerinden o zaman olup bitenleri hâlâ tüyleri ürpererek dinlemez mi? Çeşitli bölüklerden yirmi kadar öğrenci aralarında örgütlenmişler, Altıncı Bölükten Ömer Deniz diye biri başı çekiyor,

yirmi iki maddelik bir tüzük düzenleyip imzaya açmış, örgütün adı "İyi Bir Hayat Tarzının Tanzim Edilmiş Şekli", yalnız o kadar kötü ve tehlikeli ne yaptıkları pek anlaşılamıyor, söylentilere bakılırsa içlerinden birisi, galiba Ömer Deniz, bir 'kız dalgası' yüzünden İstanbul'a 'firar ettiğinde' Nâzım Hikmet'le konuşmuş! Cür'ete bak, cür'ete! Ulan Nâzım Hikmet kim, ünlü bir komünist şair değil mi? Bereket işin farkına çabuk varan Turancı öğrenciler, ihbarı basıp durumu okul komutanlığına yansıtıyorlar; soruşturma, koğuşturma, arama derken, sanıklar saptanıp, teker teker kalorifer dairesindeki, komutanlık binasındaki hücrelere kapatılıyor; Nâzım Hikmet'in, olaya karıştığı ileri sürülen daha birkaç sivilin, palas pandıras Ankara'ya getirilmeleri, öğrencilerle birlikte Harb Okulu'ndaki mahkemeye çıkarılmaları biraz daha sonra! Nâzım Hikmet on beş yıl hüküm giymiş, öğrencilerin beşi ağır hapis cazalarına çarptırılmışlar. Beraat edenler bile, Genelkurmay'ın özel emriyle, önce 'gayr-ı müsellah' sınıflara kaydırılıyorlar, arkasından 'alaya çıkarılmak' geliyor. Kim ürkmez bundan?

Olacak şey mi, Harb Okulu boyunca adını hep lanetli bir yaratık gibi anıp durdukları adamla, Teğmen Demir, izninin son günlerinde Bursa'da karşı karşıya geldi. O sabah bir süre çarşıda dolanıp bir iki çocukluk arkadaşına uğramıştı; öğleye doğru, gidecek başka bir yer bulamayınca Kapalıçarşı'ya, babasının dükkânına düştü: Ooo, meğerse orada yine meclis kurulmuş, nargileler çaylar, söyleşi koyultuluyor. Sakalına kır düşmüş, bakışları gölgeli, avuçları tesbihli çarşı esnafı, onu, daha dün ayaklarına dolaşan 'kısa pantollu' çocuk değilmiş de, 'Erkânıharbiye-i Umumiye Reisinin bizzat kendisi imiş' gibi, abartılmış bir saygıyla karşılıyor. Önce biraz hoşbeş, sonra topunun yüreğini yakan Varlık Vergisi lakırdısı: Her ne kadar bu verginin asıl İstanbul'daki 'çıfıt tüccarları yolmak' amacıyla salındığı söyleniyorsa da, Bursa Kapalıçarşısı'ndaki esnafın bile 'yok canıyla, alınterinden biriktirdiği üç beş kuruşu devlete kaptırdığı' saklanacak gibi değil! Geçen ay Ankara'da toplanan CHP Kurultayını açarken, Milli Şef İnönü, "Dünya Savaşının türlü dalgaları arasında, Türk milletinin itibarı ve kuvveti şerefle yükselmiştir" demiş ama, bilenler 'vatan sathındaki bilumum namuslu tüccarın kan ağladığını' bilmiyorlar mı?

Babası, öğle yemeğine eve faytonla gitmelerini uygun gördü. Yaz sıcağı, yaprak yeşili ve çini mavisi bir buğu, şehri kuşatmıştı;

cami avlularında sofu güvercinler, şadırvan şakırtıları arasında bulduklarını boşlukları dem çekerek dolduruyorlardı. Demir'le babasının bindiği fayton Cumhuriyet Alanını henüz geçmiş, belki geçmemişti ki, yan sokaklardan paldır küldür çıkan bir faytona yol verdi: Kırbacı al püsküllü bol bıyık bir arabacı, yanıbaşında mavzerini dizlerine sıkıştırmış bir jandarma, asıl oturma yerindeyse, kızıl saçları başının üstünde ayağa kalkmış, mavi gözleri her baktığı yeri sanki teslim alan heybetli biri! Feyzullah Efendi, şişmanladıkça sayısı artan çenelerini gerdanına sarkıtarak, oğlu sormadan cevap verdi:

"– ...Nâzım Hikmet'tir, meşhur komonist! Bizim mahpusanede yatıyor. Vakit vakit, dişçiye, doktora diye koyverirler."

Tesbihi avcunda tortop, ekledi: "– ...kalem gücüyle devleti sarsmış denir. Nasıl bir halsa..."

Demir sımsıkı içine kilitlendi. Eve kadar ağzını bıçak açmıyor. Çok şaşırmıştı çünkü, Harbokulunda dinlediklerinin imgeleminde yaptığı Nâzım Hikmet'le, önü jandarmalı bu fayton yolcusunu birbirine hiç çakıştıramıyordu; ilki, yüzü ipek maskeli, teri yapışkan, gözleri yağlı, fısıldayarak konuşur, sinsi bir casustu; buysa, mahpusluğun her yanını sarmış bürümcük hüznünü, masmavi bakışlarıyla yırtan, adam gibi bir adam!

O gece, arka bahçenin telli karanlığında oturmuş, Bursa ovasına sapır sapır dökülen yıldızları seyrediyorlardı ki, Ankara Radyosu beklemedikleri bir haber ulaştırdı: Roma'da, Büyük Faşist Konseyi, Mussolini'yi görevinden almıştı. (Ne mümkün canım, ne mümkün?) Kralın yönetime el koyduğu, Mussolini'nin yerine Mareşal Badoglio'yu atadığı bildiriliyordu. (Allah Allah, bak hele şu işe!) Müttefiklerin Sicilya çıkarmasından sonra, Hitler'le Mussolini Verona'da buluşmuşlardı; Alman Genelkurmayının Güney ve Orta İtalya'dan çekilip, Roma kuzeyindeki bir savunma hattında 'düşmanı' karşılamakta ısrar ettikleri duyulmuş; Mussolini, bu öneriyi tek başına benimsemeye karar veremediğinden, sorunu Faşist Konseyi'ne götürmüştü; sonuç umduğu gibi çıkmamıştı anlaşılan. (Fesuphanallah!) Feyzullah Efendi, nargilesini unutmuş, gözlerini kırpıştıra kırpıştıra, soru üstüne soru yağdırıp, oğlundan olayın ayrıntılı yorumlarını bekliyor. Acaba 'makarnacılar' teslim mi olurlarmış? Führer 'cenapları' böyle bir densizliğe müsaade eder miymiş? "Farz-ı muhal etse, İngilizle Amarika'nın galebe çalacağına delalet etmezmiş ki bu?"

Suat Hanım, ateş kırmızısı dudaklarında belirip kaybolan o gizli alay, bambaşka bir telden çalıyor: "Orhangazi eşrafından Süleymanoğulları'nın küçük kerimesi Nihal'i ucundan çıtlatmamış mıydı, ne tesadüf, ne tesadüf, şu sıra Bursa'ya inecekler! Cumartesiye değilse, pazara! Demir iznini birkaç güncük uzatabilseymiş eğer, (Raporla maporla a cancağızım herkesler nasıl yapıyor?), bir punduna getirilip buluşmaları, hatta birbirlerini görmeleri 'temin edilebilirmiş muhtemelen', Süleymanoğulları az buz mutaassıp sayılmazlarmış a, Nihal'cik Demir'i bir kere görse ebeveynini dinlemedikten başka, nâgihan nutku tutulup körkütük âşık olacağından..."

Teğmen Demir, kendisini annesinin sözlerine sırıtırken yakaladı, adamakıllı utandı. Kafasını irili ufaklı binlerce soru bürümüş, bir Mussolini'nin görevden alınmasının savaşı ne yönde etkileyeceğini kestirmeye çabalıyor, bir annesinden duyduklarının ruhunda neden böyle bir tutku yeli estiriverdiğini bulup çıkarmaya! Güzel, dakikasında tutulacak bir kız lafı edilir edilmez onu böyle ışıklandıran, acaba Küçük Kavaklı Çadırlı Ordugâhı'nda geçirdiği günler, Trakya'nın şişe çatlatan soğuğu, kör ışıklı nöbet gecelerinde boğazına tozlu bir paçavra gibi tıkılan terkedilmişlik duygusu mudur; yoksa 'resmen' yakışıklı olduğu, çevresinde dolaşan kadınları kızları yakıp yandırdığı halde, onlarla içli dışlı olmasını, ilişki kurmasını engelleyen sıkılganlığı mı?

Askerlik, askerliktir: Annesinin öve öve yere göğe koyamadığı Nihal Hanım'ı göreyim diye içinden kavrulsa da, Teğmen Demir iznini uzatmaya kalkışmaz, kalkışamaz. Olayların ne yolda gelişeceği belli mi? Yolcu yolunda gerek! Muradiye'deki konak yavrusu evde, son günler, Harb Okulu izinlerinin dönüş telaşına benzer bir telaş! İster istemez Kalfa Nine'yi hatırlıyorlar: Delikanlının bütün çoraplarını, mendillerini, çamaşırlarını birer birer elden geçirişini; tekrar tekrar açıp kapayıp, bavullarını şaşırtıcı bir düzenle yerleştirişini! Allah rahmet eylesin! Yaaa, içine doğmuş mübarek kadının, geçen Ramazan ille Karacabey'e gideceğim diye tutturuyor, göndermek istemiyorlar filan ama, söz dinleyen beri gelsin! Bayrama on gün kala hastalanmış, arife günü sizlere ömür! Şimdi Demir ne zaman odasına girse, bavulunun üzerine eğilmiş başörtülü bir Kalfa Nine hayali, yumuk dişsiz çenesi, iple bağlanmış göz-

lükleri, derinliklerinde gizli ışıklar tomurcuklaşan akıllı gözleri... Babası kederini sezmiş olmalı, geçen akşam durup dururken:

"– ...işte böyle evlat, dedi, insan hayatta kemâle nasıl erişir bilir misin? Ölüleri çoğaldıkça..."

Suat Hanım, hareket günü yaklaşalı, yumuşak bir kederle buğulanan zebercet yeşili gözlerini pencereden uzaklara çevirip, ne diyor:

"– Bu dünya böyle, geleni giderken görmüşler!"

Bazen üstünde bir canlılık, dakika başı ağzında Mebrûke lafı:

"– ...Mebrûke kızım, Demir ağabeyine, fırında sakızlı sütlaç yapalım, bayılır, gitmeden yesin."

Ya da sabah kahvaltısının ortasında hepsinin yüreğini ağzına getirerek: "– ...Mebrûke kooş, kayısı reçelimiz olacaktı, kilerdeki kavanozda.

Bazen alıyor odasını sırtına, suspus, görkemli bir sultan hicranına gömülüyor: Sanki bir rüya, sürekli, aralıksız yenilenen; her yenilenişiyle, algılanması son derece zor duygu titreşimleri çoğaltan, eski bir rüya: Aynasının önünde pırıldayan boy boy, renk renk şişeler; çevresinde uçuşan çeşitli koku zerrecikleri, o yaylı tambur çalan kadın! O zaman Demir, mutlulukla mutsuzluk arasında askıda, gözlerinin yeşili koyulaşmış, dudakları titrek, hiçbir kadının (ama hiçbirinin), annesi kadar güzel olamayacağını düşünüyor; yanındaki herkese onun gibi yücelikler katamayacağını, böyle bir rahatlık duygusu veremeyeceğini! Kafeslerden süzülen ikindi güneşi, tül çiçeklerinin ince yeşilini yaldızlamış. Kokulardan bir koku, **L.T. Piver (Paris)** damgalı bir kutudan çevreye yayılan bir pudra kokusu, delikanlıyı kaptığı gibi çocukluk yıllarına götürüyor. Sürmenin yeşilini yoğunlaştırdığı zebercet gözleriyle, oğlunun yatağına eğilmiş, dünya güzeli bir annenin, büyüleyici kokusu bu!

...Teğmen Demir, Yalova üzerinden İstanbul'a döndü. İskelede kavuştuğu o sabahki İstanbul gazeteleri doğu cephesinden gelen yeni bir haberle heyecanlıydılar: **"Von Manstein'a karşı Rus taarruzu / Kızılordu, Orel ve Bielegorod'a ilerliyor / Almanlar üç bin tank, bin beş yüz uçak kaybetti."** Vapurda çayını karıştırırken, için için, Harb Okulu'ndaki hocalarından Alman zaferine inanmayan tek subayın, çocukların 'Hımbıl Çavuş'

adını taktıkları Sevkülceyş öğretmeni olduğunu hatırlıyor. "Adamla alay ederdik, sonunda haklı çıkacak galiba!" Deniz ufkunda İstanbul'un narin silueti belirir belirmez, kulaklarında elbet, annesinin söyleye söyleye yıllardır bıkmadığı o güzel şarkının, uzak yankılanmaları:

"...gayrı beklemeye kalmadı takat
görünsün karşıdan İstanbul şehri..."

Nöbetçi olduğu her gece yapmaz mı, Hemşire Julie, gece yarısına birkaç dakika kala, duvarın yarısını kaplayan 'tavşan kız' takviminden o günün yaprağını kopardı: **"3 June 1951 / 3 Haziran 1951."** Her defasında bir an durur, geçmişten geleceğe akan zamanın gizli uğultusuna kulak verip nasıl dalarsa, öyle dalacaktı ki, iç telefon:

– **... Sheldon speaking,** diyen Bostonlı olduğu her hecesiyle belli, kibirli bir ses: – ...Sheldon konuşuyor, Hemşire Julie, 12 numaradaki hastaya özel dikkat istiyorum; durumu ciddi. Nabızda, tansiyonda en ufak bir değişiklik olursa, beni uyandırınız. **That's Okey?**

Yüzbaşı müzbaşı, Hemşire Julie'nin gözünde Dr. Sheldon, yersiz uyarılarıyla hemşireleri küçük düşürmekten hoşlanan bir züppeydi, yakışıklılığı katlanılmasını zorlaştıran bir züppe hem de! 12 numaranın çok ağır bir ameliyattan çıktığını, ayrıca 5 ve 7 numaraların sürekli bakım ve ilgi istediklerini bilmiyor mu o? Bir daha uyarmak niye?

Japon yardımcısı, yazıhanenin kenarına ilişmiş, tırnaklarını törpülüyordu. Sinema tutkunu bir kızdı bu, kadın mı erkek mi anlaşılmaz Japon artislerinin, resimleriyle süslü film dergilerini, elinden düşürmezdi. Yetmiş iki türküsü, çevrilmiş, çevrilmekte olan, ya da gösterilen filmler üzerine. Telefon çalmadan, bunları saçmalamıyor muydu: Kinugasa, **Dai Butsu Kaigen** diye bir film hazırlıyormuş da, "Büyük Budha" anlamına gelen bu film, yıllarca önce seyretmiş olduğu **Aru Yo No Tonosama**'nın, İngilizcesi "Prensle bir akşam" diye oynamış, o unutulmaz.

Hemşire Julie yüzünü ekşiterek, telefona cevap verdi:

– **...Yes, Doc!** Merak etmeyin! Her ilginç durumda sizi uyandırmaktan geri kalmayız.

Arkasından sunturlu bir küfür: – ...Kibirli domuz!

Sonra, Merih'li bir robot gibi bütün nikelleriyle köşede parıldayan otomatik aygıta yanaştı: Plastik bardağına dumanı tüten sıcak kahve, koltuğuna otururken de bir Chesterfield!

Gözlerinin akına kadar çilli, çok yassı, çok uzun bir kadındı Hemşire Julie Perkins, sık çillerinin kızıllığı, yer yer, ezilmiş dut moruna çalıyor; yüzünün çatılışındaki köşeli üçgenlik, kollarının ve parmaklarının oransızlığı, onu, insan olmaya heveslenmiş kınalı bir çekirgeye benzetiyordu. Yıllar yılı, her yanına sinmiş keskin ecza kokusuyla, teneke bir levha gibi çevresine çarpa çarpa koğuşları dolaşır, söz dinlemeyen hastaları azarlardı. Huysuzluğuyla ün salmıştı, gözünün karalığı, bir de ölecek hastaları uzmanlardan önce kestirmesiyle! Genç hekimlerin pantolon düğmelerine meraklı olduğu söylenir, bunlardan toyca, az sıkılgan birisini tenhada kıstırdı mı, o uzun bacaklı kızıl örümceklere benzeyen eli oğlanın düğmelerini çözüp dosdoğru içeriye...

Japon hastabakıcı şıngır mıngır güldü. Güldü mü, yüzünde göz diye bir şey kalmıyordu. Gülmediği an da yoktu pek, İngilizceyi doğru dürüst kıvıramadığı için, olura olmaza gülümseyerek ayıbını örtmeye uğraşıyordu galiba. Japon mandalinası gibi tombul, sımsıkı ve şuruplu olduğundan mıdır nedir, Amerikalı yaralılar kıza "Miss Satsuma" adını yakıştırmışlardı. Artık bütün gün dinle:

"– ...Miss Satsuma gelsin!"

"– ...beni Miss Satsuma'nın tıraş etmesini istiyorum."

"– ...Miss Satsuma yapmazsa, dünyada iğne yaptırmam!"

Yazıhanenin üstüne örtü niyetine serilmiş o günkü Ashai Shimbum gazetesine, eteğine toplanan tırnak tozlarını silkeleyerek, Miss Satsuma Hemşire Julie'ye hak verdi:

– Doktor Sheldon sizi çekemiyor, savaş kıdeminiz var.

Doğru! Hemşire Julie Pasifik Savaşına bir boydan bir boya katılmış, Guadalcanal çıkarmasında gösterdiği gözkamaştırıcı gözüpeklik sayesinde "Golden Star" madalyasını kazanmıştı. Kolay mı böyle bir onura erişmek? Helikopterle insan ayağı değmemiş orman içlerinden yaralı toplayacaksın, düşman ateşi kanlı orağıyla Gl'ları biçerken...

Cıgarasının dumanlarını burun deliklerinden salıveriyor:

– ...hem asıl durumu ciddi olan 5 numaradaki Türk! Hepsi kasığındaki yara ile uğraşıyorlar, oysa başındaki daha tehlikeli. Komadan öyle müthiş bir başdönmesiyle çıktı ki!..

Sustu. Cigarasından derin bir soluk aldı. Kendi kendine söylermiş gibi, yumuşak bir sesle:

– ...gözleri kapalıyken başka bir insandı, dedi, açınca başka bir insan oldu: Sen bu derece güzel yeşil göz gördün mü, Miss Satsuma? Hele bir erkekte? Türkleri hiç böyle sanmazdım.

Üsteğmen Demir, günlerce süren kalın dalgınlığından, üstünde garip bir ürkeklik, içinde ürkütücü bir sorumluluk duygusuyla çıkmıştı. Nereden nereye? Sarıkamış'ta sonbahar 'tatbikatındaymışlar', arazide geceliyormuş da, sabaha karşı bastıran yağmurun çadırın bezinde çıkardığı takırtıdan uyanmış sanki. İlk düşüncesi: "–Davranmalıyım," oluyor, "...nöbetçi çavuşunu bulup, silahlar ıslanmadan..."

Davranır davranmaz, o korkunç başdönmesi! Başdönmesi mi bu, her şeyi silip süpüren güçlü bir anaforda yitip gitme mi? Eşyalar, artan bir hızla, onları değişmez biçimlerinde zapteden kenar çizgilerinden taşıyor; döne döne eriyip koyu bir bulamaç halinde akarak, dev bir lavabonun deliğinden kara bir bilinmezliğe boşalıyor. İşin garibi, Üsteğmen Demir'in hem çalkantıya kapılıp, vücudunun elden çıktığını duya duya sıvıya dönüşmesi, hem olup bitenleri bilinçli bir göz dikkatiyle dışardan izleyebilmesi! Ayağının altında bir sağlamlık duygusuna varabilmek için, neler vermez?

Kirpikleri birbirine kavuştuktan, yastığın üzerinde başı kaskatı kesildikten nice sonra; dönmesini, bu defa dalga dalga koyulaşıp açılan bir karanlıkta sürdüren anafor yavaşlıyor. Büsbütün duracak mı? Evet duracak! Ama en ufak bir kımıldama, başının en küçük bir hareketi, yeniden başlamasına yeter. Yok canım, Sarıkamış'ta sonbahar manevralarında olmadığı kesin; Kore'de ateş hattında da değil; burnuna yoğun bir ecza kokusu geliyor, kulaklarında alışmadığı sesler, yoksa hastanede mi?

"...hay Allah! Tabur Karargâhına, brifinge gitmiyor muydum? Evet, gökte kum gibi yıldız kaynıyordu. Bu sargılar nereden çıktı öyleyse? Ohooo, mumyadan farkım kalmamış, kafam, bacaklarım, her yanım sargı! Yaralanmış olmalıyım. Muhakkak. Dur hele... Öyle ya, çadırın kapısını açmamla havaya savrulmam bir olmuştu, demek o sırada..."

Yeniden başını oynatmamaya dikkat ederek, gözlerini açtı: Porselen beyazı yüksek bir tavan, geniş bir pencerenin üst camları,

bir mendil gökyüzü. Hemen sağında Japon işi örme hasırdan bir paravana, koğuşun öteki yanıyla ilişkisini kesmiş; onu, sıra sıra dizili (cam tüpler, lastik hortum sarmaşıkları, fizyolojik serum şişeleri) aygıtlarla, beyazlığı parıldayan duvar arasına sıkıştırmıştı. Kımıldamasına ayakucunda peydahlanıveren Hemşire Julie'nin söyledikleri mi, koğuştan kulağına çalınan yürek parçalayıcı inilti mi neden oldu, bilemedi; birden o renk, çizgi ve biçim anaforunun orta yerinde buldu kendini; döndükçe eriyor, eridikçe burgacın çalkantısına kapılıp, kocaman bir huninin deliğine doğru sürükleniyordu. Farkında olmadan, yüksek sesle:

– ...Hay Allah, diye tekrarladı. Bana ne oluyor yahu?

Bu ses onun mu, tanımak olasız. Hemşire Julie'nin dedikleri kezzap damlacıkları gibi kulaklarından beynine akıp gidiyor. Tek kelimesini olsun, anlayabilse! Nerede? Yalnız, ne yapıp yapıp derdini İngilizce anlatması zorunluluğunu duyurdu bu ona; gözleri kapalı, dudakları kıpır kıpır, gerekli sözcükleri bulmaya uğraştı bir zaman, hepi topu bir tek sözcük bulabildi ama:

– **...my head,** dedi, **my head!**

– ...başım, demek istiyordu, başım!

Üsteğmen Demir, Tokyo Amerikan Askeri Hastanesi'nde ağır yaralı yattığının bilincine epeyce geç vardı. Varınca da korktu: Köklenmiş, sağır bir yabancılığın toprağına aktarılmıştı. Çevresinde pervane olan hemşireler içini ısıtacağına soğutuyor, hele onu basbayağı kanadı altına almış görünen Hemşire Julie'nin üstüne titremesi iyice batıyordu. Başdönmesi geçmedi hemen, tam tersine, yaşantısını altüst eden bir alışkanlık halini aldı. Hiç beklemediği bir anda, birden meydana çıkıyor; sağlığına inancını, hayata bağlılığını tuzla buz ediyordu. Hekimler neden yakındığını anlayınca nelerden kuşkulanmadılar ki? Kim bilir kaç kere belkemiği testi yapıldı, kafa röntgeni alındı? Kim bilir kaç kere ilaç tertip edildi? Sonuç, sıfır! Davranışlarına boş verip, kafayı biraz hızlıca döndürdü mü, o çıldırtıcı çalkantı kopup geliyor, Üsteğmen Demir'i kaptığı gibi, en uğursuz yürek çarpıntılarına, en ürkütücü can telaşlarına götürüyordu.

Bir süre, öleceğine inanıyor. Saplantısı, 'askerce ölmek!' İyi ama, yurdundan uzakta, bırak yurdunu dilini anlayacak bir sağlık erinden uzakta kolay mı bu? Hem acımasız bir tırtıl gibi içini oyan

terkedilmişlik duygusunu ne yapmalı? Onları bu kadar mı kaderlerine bıraktılar? Hani komünist saldırısı aslında memlekete yönelmişti de, onu Kore sınırında durduracaklardı? İşte ancak haritalarda nokta halinde gördüğü yabancı bir şehirde, yabancıların hastanesinde, canıyla uğraşıyor. Hani nerede onu buraya gönderenler? Hani nerede onların yakın ilgisi? 'Askerce ölmek' iyi, güzel ama, 'Askerlikte hayati ve zaruri olmayan' amaçlar için savaşmak; olmadık ülkelerde, olmadık kimselerle, olmadık belalara bulaşmak var mı?

Geceleri, yatağına kaskatı uzanmış, gözleri kapalı, ölümünü düşünüyor. Bütün askerlik hayatı boyunca, ölüm denince nasıl yanılmış durmuş hep! Nasıl soyut, gerçekle ilişkisi olmayan şeyler tasarlamış! Cephede, silah arkadaşlarının birer ikişer ölümüyle algılamaya başladığı gerçek, ucu canına dokununca sivriliğini hainceduyuruyor. Ölebilir. Yarın sabaha çıkmaz. Hemşire Julie, çilli parmak uçlarıyla nabzını tutar, atmadığını saptayıp, battaniyeyi başına çeker, 5 numarayı kayıttan düşerler, işte o kadar. Dünyaya hiç gelmemişe döner. Çığlık çığlığa zaferler, gösterişli madalyalar, tarihe geçecek savaş anılarıyla yüklü hayalleri, boşlukta kalır. Havada bulut, sen bunu unut!

Bir gece sabaha karşı, uykusundan adı çağrılmışçasına uyanıp, kesinlikle ölmek istemediğini, ter içinde farketti. 'Askerce ölmek' değildi özlemi, 'askerce yaşamak'tı belki. Ne var ki, yatağa uzatılmış bu yarı mevta haliyle yaşıyor sayılır mıydı?

Ağır, derin su dipleri gibi kör dalgınlıklarla, loş yarı dalgınlıklar, aydınlığı sağlıksız uyanıklıklar arasında gidip geliyor: Ölümle hayat arasında bir sarkaç! Ne zaman bilinci silen, düşünceyi dağıtan dalgınlıklardan birisine kaysa, imgeleminde bir sürü eski hayal: Birbirleriyle hiçbir ilgileri olmadığı halde, çokluk içiçe, sırtsırta, birisi öbürüne zincirlenerek!

En çok da Kalfa Nine'nin masalları. İlkokula henüz mü başlamış, yeni mi başlayacak? Kış, Uludağ'dan top patlamalarıyla kopup, buz tozu serpen bulut salkımlarıyla, Bursa'nın üstünde gelişiyor ha, gelişiyor. Kalfa Nine, portakal kabuklarından kestiği, ortasına yanmış kibrit çöpü geçirdiği fırıldakları, sobanın sacında döndüre döndüre masallar anlatıyor Demir'e:

"– ...Keloğlan'dır canavar domuzlara çatar, korkusundan dilini

yutup bir kuytuya siner, bir de ne görsün, melun hayvanlar hünkürdükçe burunlarından etrafa cevahir saçılmıyor mu: Elmaslar, zümrütler, yakutlar..."

Ya da asıl en korkunç, en müthişi: "– ...ravıyâni ahbar, nâkilânı asar, rivayet ederler kim, zaman-ı mazide bir adam yaşarmış ki bencileyin garip, kimsesiz, yüreği dağlı bir adam imiş, Azrailden gayet korkmayla günlerden bir gün 'Acap n'olur, ölümün hiç olmadığı bir diyara göçülüp yerleşilse!..' demiş. Deyiş o deyiş, devrisi gün demir âsâ demir çarık, düşmüş yola: Gel zaman, git zaman dağlar ortasında bir diyara varmış, dağlar ki her biri bu bizim Keşiş Dağının beş katı, yücesinden baktın mı aşağısı kuyu görünür. Ora ahalisine sordukta, buna demişler ki: Zinhar bu diyarda ölüm yoktur, Azrail uğramaz, kendi halimizde yaşar gideriz. Yalnız vakterişince şu gördüğün dorukların ardından bir ulu ses yükselir, içimizden birini adıyla çağırır, o da hısımı akrabasıyla helalleşip sesin geldiği yere gider. Gidenlerin döndüğü görülmemiştir. Ne olduklarını bilmeyiz.'...

Ağır yaralılar koğuşu, gece lambalarının ecza kokulu alacasında, telaş telaş sabahı aranırken, Üsteğmen Demir'in ölüm dalgınlıklarını, dağların ardından gelen bir ses, ama nasıl gür, nasıl ulu bir ses parça parça ediyor; sıçrayıp uyanmasına, güp güp atan yüreğini yaralı bir kuş gibi elinde bulmasına neden oluyor:

"– ...Feyzullah oğlu Demir!"

"– ...Feyzullaaah oğlu Demiii-ir!"

Şakakları zonklar, ağzı kurumuş, canı göğüs kafesinde tir tir titremektedir. Bir yudum su içebilse, ah bir yudum su içebilse, dünyalar onun olacak, kımıldayabilmek olası mı? Canavar başdönmesi pusuda hazır bekliyor. Git git düğmeye basıp hemşireyi çağırmayı öğrenecek: Gelen nedense hep Hemşire Julie, kınalı kızıl bir kocaman çekirge, tırtıllı ellerinde bir bardak su, bakışları soğuk, değmesi sırt ürpertici. Yok canım, Hemşire Julie de nereden çıktı, ona su içiren Kalfa Nine'si, bir eliyle başını tutmuş, öbürüyle bardağı kaldırıyor, Demir içip bitirdikten sonra, onun yerine, dolu dolu:

"– Yarabbi şükür!" diyor.

O günlerde Tokyo'daki Türk İrtibat Heyeti'nden püfür püfür yaz kokan bir yüzbaşı hastaneye gelmeseydi, Üsteğmen Demir kim bilir daha ne umutsuzluklara düşecekti. Türk yaralılarının hatırını

sormak, 'moralleri düşükse yükseltmek amacıyla' sık sık uğrarmış bunlar. Bir iki paket cıgara. Birkaç gazete. Memleketten iyi haberler... Ütülü, tiril tiril üniforması, bu üniformaya beyaz porselenden bir süs gibi eklenmiş bembeyaz dişleriyle, savaştan çok uzak bir yüzbaşıydı gelen, çatır çatır İngilizce konuşuyor, sağına soluna fiyakalı Amerikan 'Hello'ları dağıtıp, yaralılardan fazla Hemşire Julie'nin acayip çekirge güzelliğiyle ilgili görünüyordu.

Yanına gelir gelmez, iskemleyi çekip, başucuna oturdu:

– Geçmiş olsun Üsteğmenim, dedi, büyük geçmiş olsun!

Gözlerini iri iri açarak, ekledi: – ...Allah saklamış!

Demir, günlerdir öyle kalın bir yabancılaşma kabuğu bağlamıştı ki, Türkçe söylenen bu sözlerin anlamını hemen çıkaramadı. Boğazına bir şey düğümlenmişti. Ağlayabilirdi de. Bereket Yüzbaşı, cevabını beklemeden, Hemşire Julie'den öğrendiklerini aktarmaya girişiyor:

– ...efendim, kasıktaki yara gözlerini korkutmuş çok, şimdi iyiye gidiyor, diyor! Elbette canım başının döndüğünü anlamışlar, –anlamaz olurlar mı, kaçın kurası bunlar,– sebebi henüz meçhul, röntgen pek bir şey vermemiş, hemşire iç kulaktaki bir zedelenmedendir kanaatında, belki diyor kafatasındaki yaranın tesiriyle...

Üsteğmen Demir, Yüzbaşı'nın sözünü kesti:

– Beni, dedi, burada koymazsınız ya?

– Burada mı? Ne gibi? Anlayamadım?

Üsteğmen Demir, kısaca: – ...ölürsem! dedi.

– Ölmek mi? Hoppala, ölmeyi nereden çıkardın birader?

Dönüp Hemşire Julie'ye eğlenceli şeylerden söz edermişçesine, gülerek İngilizce patırdıyor. Onu dinlerken, kadının gözleri Demir'in gözlerinde hep: İçine haşhaş pembesi bulutların karıştığı göl grisi gözler, kırmızı kirpiklerle donatılmış, kırmızı ve seyrek! Yüzbaşı susunca bu defa kadın konuşuyor, yine gözlerini Demir'in gözlerinde eriterek, üstelik zehirli bir örümcek sırıtmasıyla! Yüzbaşı'nın acelesi olmalı, sözlerini bitirmesine meydan bırakmıyor, çeviriye geçiyor o dakika:

– ...bak ne diyor, dinle, halet-i ruhiyen bozuk, yaralı olmanın tabii neticesiymiş bu, bırak ölmeyi mölmeyi, sakatlık ihtimali bile yok diyor, alnında derince bir yara izi kalırmış, o kadar, kolu ba-

cağı hatta kelleyi verenleri düşünürsen seninki bir şey değil, bundan iyisi can sağlığı...

Aklına bir şey gelmiş gibi elini alnına vurdu:

– ...tuh bendeki kafa kafa mı, asıl söylenecek şeyi unutuyordum, yarası ağırca olanları burada bırakmıyoruz, uçakla memlekete nakle başladık, bir iki posta gitti, hele biraz toparlan, seni de aralarına katarız, olur biter...

Yastığın altına katlanmış bir Cumhuriyet gazetesi soktu: –...arasıra bir göz atarsın, Kore'de duydunuz mu bilmem, Menderes yeni bir hükümet teşkil etti, ha sahi hepimize müjde, düşük rütbelilerin evlenme yasağı kaldırıldı, evet, ekmek çarpsın ki...

Sapır sapır dökülen sözcük yağmurundan, Üsteğmen Demir, sonradan geceler boyunca geliştireceği birkaç korku, kaygı ve kuruntu olanağı yakalamıştı ya, Yüzbaşı gitmeden içisıra hanidir biçimlenen bir sorunun karşılığını da almak istedi. Sordu:

– Cephede durum nasıl? Bizim Tugay ne yapıyor?

Yüzbaşı'nın her şeyi olağan karşılamaya alışkın tavrı değişmedi hiç, pişkin pişkin:

– ...ha, dedi, Tugay mı? İki gündür ihtiyatta düşmanın iyice tahkim ettiği bir bölgeye taarruza hazırlanıyor: Kıyasıya vuruşulacak, baksana herifler cephelerine 'Demir Üçgen' adını takmış...

Bir saniye aralığından, Üsteğmen Demir kendisini Simin-ni baskınında görür gibi oldu: Elinde tabancasıyla oradan oraya koşuyor, seçebildiği her namlu yalazına ateş ediyordu. Çevresindeki karanlığın gizli boşluklarından, ateşten, eflatuna çalar pembe mızraklar atılıyor sanki, bütün patlamalar kulaklarında yankılanıyor: Olduklarından birkaç kat daha büyüyerek hem!

Yüzbaşı ayağa kalkmıştı bile, alışılmış sağlık dilekleriyle çekip gidecekti, Hemşire Julie durduruyor; suratında deminki zehirli gülümseme, yaralının üstüne üstüne eğilip bir şeyler söylüyor. Yüzbaşı:

– ...hadi işin iş Üsteğmen, diye çevirdi söylediklerini, pis pis sırıtıyordu, bir gözünü kırptı:

– ...hemşire Julie, diye sözünü sürdürdü, seninle bizzat âlâkadar olacağını vaadediyor, ne ihtiyacın olursa ona şahsen bildirmeliymişsin, tamam mı?

Hemşire Julie, Üsteğmen Demir'le ilgilenmeyi şaşırtıcı bir aşırılığa götürdü: Dakikanın başı, yanında bitiyor, ya yemeğini yedirecektir, ya iğnesini yapacaktır, ya da elektrikli tıraş makinesini prize sokup sakallarını tıraş edecek! Hele pansumanları, kaçırdığı görülmemiş! Demir'i asıl bunaltan bu, en çok da kasığındaki yaranın pansumanı. Oysa Hemşire Julie, delikanlının bacaklarını ayırıp karşısına geçti mi dünyayı unutuyor nerdeyse, çilli parmak uçlarından sıçrata sıçrata vücuduna sanki binlerce pire salıp, orasını burasını, fakat asıl şeyini elliyor: Sıralı sırasız, bazen ucundan, bazen kökünden tutarak, her seferinde özel bir dikkat, yüzünde ateşi duyumsanan yakıcı bir tutkuyla! Heyecanlanması haksız mı, hayır, genç hekimlerin pantolon düğmeleriyle oynamak alışkanlığı olsa da, Hemşire Julie'nin hayatında gördüğü ilk sünnetli şey bu, merakını gıcıklıyor, pansuman bahanesiyle tutabilmekten altını ıslatan cinsel bir tat alıyor. Üsteğmen Demir'i bunalttığını farketmiyor mu, ediyor belki, etse de aldırmıyor ki! Böşdönmesi korkusuyla, nasıl olsa başını kımıldatamayacaktır, yakınsa dilinden kimse anlamaz, bağırmaya da kalkışmaz elbet!

Nöbetçi olduğu her gece yaptığı gibi, geceyarısına doğru takvimin yaprağını koparırken, bir Chesterfield yakıyor, bir tane de Miss Satsuma'ya uzanıp:

– ...ah, diye göğüs geçiriyor, büyüleniyorum dersem abartmıyorum, inan! Böyle etkileyici adam görmedim, elim tenine de ğer değmez gözlerim kararıyor...

Üsteğmen Demir yüzünden Dr. Sheldon'la atışıyorlar. 12 numaradaki hasta ölmüş, ona fazla önem veren doktor ölümün Hemşire Julie'nin ihmalinden ileri geldiğini dokunduruyor, 5 numaradan başkasını gözünün gördüğü yokmuş ki, Miss Satsuma'nın göreceği en ufak hizmetlerini bile 'bizzat' görmekte direniyor, öteki hastaların, bu arada elbette 12 numaradakinin bakımını unutuyormuş! Hemşire Julie'yi gördü mü, pis bir kokuya toslamış gibi, Dr. Sheldön'ın suratı buruşuyor hemen, yıldızlarının barışmadığı açık! Doğrusu aranırsa, kadının yaptıklarından Demir de rahatsız, pansuman demiyorlar mı ne yapacağını, yorganının altında nasıl kaybolacağını bilemiyor.

İşin kötüsü, ölüm korkusunu gidermek amacıyla Yüzbaşı'nın söylediklerinin, yeni kuruntular doğurması: Önceleri korkusu tekti,

ölüm; ona ölmeyeceğini söyledikleri sırada, başka bir tehlikenin tohumunu bilmeyerek imgelemine ekmişler, nemi yapışkan, kokusu bunaltıcı, insan yiyen bir bitki gibi serpilip büyümesine ortam hazırlamışlardı: Sakat kalmak!

bu yaraların beni sakat bırakması ihtimali kafalarını kurcalamasa, böyle bir şey olmayacağını söylemek lüzumunu neden duysunlar?"

Kasığındaki yara belki ayak sinirlerini koparmıştı, artık yürüyemeyecek, kötürüm kalacaktı; belki kestiremediği bir organını çok daha başka ve kötü etkileyecekti. Ya bu bir türlü geçmeyen, her seferinde onu yumurta gibi çalkalayıp duvara çarpan başdönmesi? Sakatlığın en müthişi değil mi? Ya hiç geçmez, ömrübillah kafası çalkalana çalkalana yaşamak zorunda kalırsa? Ölmek çok daha geçerli bir kurtuluş!

" ...Haaa, bir de yara izi deniyor, nasıl bir iz? Suratımın düzenini berbat eden bir şey mi? Eskiden ne yakışıklı çocuk diye gözlerini benden alamayanlar, suratımı darmadağın etmiş korkunç bir yara izi yüzünden artık görür görmez başlarını mı çevirecekler? Böyle damgalı eşek gibi yaşamak, yaşamak sayılır mı?"

Geceleri koğuş iyice alıştığı, hepsini ayrı ayrı bellediği seslerle için için uğulduyordu. Camlardan içeriye gizemli bir aydınlık sızıyor: Ay ışığı! Dışarda çıldırtıcı bir mehtap olmalı; gümüş bir kaşık gibi parlayan; Tokyo'yu tepeden tırnağa donanmış yaldızlı bir masal ülkesine çeviren, sunturlu bir mehtap! Demir uyuyor uyanıyor, bir paravana engellediğinden hiç göremediği, ama koğuşun öteki ucunda bir yerlerde yattığını sezdiği o yaralının her geceki sayıklamalarını işitiyor, bir yanıbaşında, paravananın hemen ardında yatanın dişlerini gıcırdata gıcırdata salıverdiği öfkeli iniltileri!

İşittiklerine doğru dürüst bir anlam veremeden, hop yine hummalı bir uykunun kalın bulutları! Bir zaman Muradiye'de Sultan Orhan Köşkü dolaylarında lastik sapanla kuş avlamaya çalışıyor. Ne zor iş! Sırılsıklam terlemiş. Serçeler de az hınzır değil hani, daldan dala zıplıyor; nişan alıp lastiğini germesine, taşı fırlatmasına meydan bırakmıyor. Ya da Harb Okulu'nda diploma töreni! Havada bir büyük günler heyecanı dalgalanmaktadır. Harbiye Marşı'ndan heybetli mısralar. Okul birincisi, yaş kütüğüne yılın çivisini çaktı çakacak. Ya da, dorukları iğneucu yüce dağların çevrelediği o kuyu

derinliğindeki ülkede, birliğini tam eğitime çıkarmaya hazırlanırken, camları titreten ulu ses yankılanarak yükseliyor:

"– Feyzullah oğlu Demiiii-ir!"

"– Feyzullah oğlu Demiiii-ir!"

Üsteğmen Demir gözlerini açıyor ki, buz gibi bir tere batmıştır, koğuşta boydan boya gece lambalarının kör mavi loşluğu, ay çoktan çekilmiş, yatak aralarındaki boşluktan uğursuz bir hayalet gibi Hemşire Julie geçiyor: uzun, yassı, handiyse saydam!

Haziran ortalarına doğru, Üsteğmen Demir'in sağlığı epeyce düzeldi. Alnındaki yara kapanmaya yüz tutmuş olmalı, kafasını çepçevre saran sargıları çıkardılar, ilk tedavi sırasında saçlarını makineyle alıvermişlermiş, o günden bugüne uzayabildiği kadarıysa, olsa olsa kuştuyü kabası, Üsteğmen Demir eli kafasına gittikçe atlattığı vartanın ağırlığını daha iyi anlıyor. Kasığındaki ameliyat yeri, artık Hemşire Julie'nin aşırı ilgisi ve özeninden mi, hekimlerin ilaçlarından mı nedense kapandı gitti: İki gün önce dikişlerini aldılar, sen sağ ben selamet!

Çok yavaş, çok dikkatli olmak koşuluyla, Üsteğmen Demir, yatağında doğrulabiliyor artık. İyi kötü yemek yiyebiliyor: Çorba, haşlama, peynir. Yalnız kafasını sağa sola çevirmeyecek, birden kıpırdamayacak, yoksa başdönmesi yıldırım hızıyla iniyor, onu ensesinden kavrayıp yılan silkeler gibi silkeleyerek yerden yere çarpıyor. Kıpırdamazsa, basbayağı iyi. İyileşmeye yöneldiği, vakitli vakitsiz acıkmasından anlaşılmıyor mu? Arasıra kendisini, alımlı, her çizgisiyle çarpıcı bir kadını düşlercesine, memleket yemeklerini düşlerken yakalamasından da: Bir keresinde, annesinin, Mütareke ertesi Bursa'da bulunan Ahzıasker Şubesi Müdürü Binbaşı Salâh Bey'in saraylı zevcesi Nevnihal Hanım'dan öğrendiğini anlata anlata bitiremediği, fırında sakızlı sütlaç; ama nasıl, öyle kenarları yaldızlı ufak kâselerde değil, lengerler dolusu; bir keresinde, susamlı İstanbul simidi, Mudanya vapurundan, sabah sabah Tophane'de inersin de –Çeşmemeydanlı mı artık nereliyse– bıçkın simitçinin camı buğulu tablasından alıp, kaşar peyniriyle ayak üstü yersin!

Yemeklerde ona yardımcı olan Miss Satsuma, başdönmesinin hastanın kulağı ardında kalleş bir düşman sinsiliğinde beklediğini biliyor. Çekik gözlerini yüzünden silip atan o bülbül gülüşlerine, yerli yersiz, bir sürü "– ...**I am sorry!**", bir sürü "– ...**Please!**" ka-

tarak, arkasını yastıklarla besleyip, tepsinin altına destekler koyması bundan. Üsteğmen Demir, Miss Satsuma'ya razı, ohoo, çoktan razı. Bir kere güleç kız. İngilizcesi kırık dökük olduğundan, al takke ver külah, anlaşabiliyorlar da. Umar mısın, sinemaya düşkünmüş, Türkiye'de nasıldır diye sordu geçen akşam, yıldızların adlarını, şusunu busunu

Sağlık durumuyla içten içe ilişkiliymiş demek, sağındaki paravanayı çekip aldılar, koğuşta olduğu halde koğuşa yabancı tutulan Üsteğmen Demir, ortaklaşa yaşantıya sokulmuş oldu. Hayret, yattığı yerden bol pencereli, yüzlerce yataklı, tavanları hant hant öten koskoca bir salon, bir çeşit hangar diye tasarladığı koğuş, umduğundan ufakmış, hepsi hepsi otuz kırk yatak, bir iki paravana, camlarda klima aygıtları, bütün bunların üzerine ince ince yağan pudra şekeri gibi pütürlü bir aydınlık. Yavaş yavaş, önceden kulağında yer etmiş bazı seslerin, sahiplerini tanıyor. Hele bak, geceleri sayıklayan yaralı yok mu, hiç de öyle ağzı yüzü dağılmamış, galiba sol kolunu kesmişler, ama ciklet çiğneyip sabahtan akşama kadar hemşirelere asılmakta üstüne yok! Paravananın hemen ardında, en yakın komşusu, karayağız, kıvırcık saçlı bir adam. Hayır, Amerikalı olamaz. İlk göze geldiklerinde Üsteğmen Demir'e gülümsedi. O kadar soluk bir gülümsemeydi ki bu, daha çok taze, henüz kanamaya fırsat bulamamış, bir ustura yarasına benziyordu. Cılız, duyulur duyulmaz bir sesle adını söyledi sonra:

– ...Ramon, Montalban y Villardel, dedi, **Captain Montalban!**

Adını, Üsteğmen Demir'in bulunduğu yerle bağdaştıramadığını yüzünden okuyup ekledi:

– ...**Puerto-Rico armed forces!**

Üsteğmen Demir, Seul sokaklarının bozgun kalabalığında gösterişli üniformalarıyla operet kahramanları gibi dolaşan Puerto-Rico subaylarına nasıl güldüklerini hatırladı elbet, fena halde utandı. Nedenini kestiremese de, yatak komşusunun çok ağır yaralı olduğuna hükmetmişti. Acıdı ona. Bu acımanın kendini kurtulmuş saymasından, gizli bir bencillikten doğduğunu farketmekte gecikmedi. Sonra bir süre geniş camlarından mavi bir göğün ve sıcak bir haziran güneşinin şarıl şarıl aktığı geniş ve aydınlık koğuşu seyre daldı. Hicbir gürültü, kulağı tırmalayan hiçbir ses yoktu.

– ...**my head, my head, my head!..**

– ...başım, başım, başım!..

Dr. Sheldon çareyi yatıştırıcı bir iğne yapmakta görüyor. İlacın, damarların mavi ağacına dağıldığı saniyeden başlayarak, Üsteğmen Demir'in içinde yanıp sönen bir deniz feneri. Ürkütücü bir kasırga öncesi durgunluğunda, uzak bir uçak, tekrar tekrar dümdüz bir denizin ölü gri aynasına alçalıyor, ama nasıl, iniş takımı suya gömüldü gömülecek. Arkasından geniş yapraklı sık dalların çıplak bir güneşi acı yeşil yansıtması, görkemli bir bahçe, fıskıyeli bir havuz, havuzda kuğular, biri siyah. Yoo hayır, 25/26 Ocak savaşlarında, haldır haldır, 156 rakımlı tepeye saldırıyorlar, bütün III. Tabur yukarda, köstebek yuvalarına gömülmüş Çinliler, üstlerine, mandalı açık el bombalarını yuvarlıyor. O ne, çatısı boynuzlu şu tapınak nereden çıktı böyle? Kollarını kavuşturmuş, bön bön sırıtan tombul Budha heykeli? Birden Mamasan Shamisen'le gözgöze geliyorlar. İyi mi? Heykelin dizi dibinde, iki gümüş buhurdanlığın arasına oturmuş, usturayla kazınmış kafası parıl parıl, göz uçları boyalı kuyruklarla şakaklarına uzayıp gidiyor, dişlerinin arasında kocaman bir yaprak cıgarası, Hay Allah, ne arıyor bu kadın burada yahu? 'Zizi Yüzbaşı'nın yeni bir soytarılığı mı? Yoo hayır, düşmanın karşı saldırıya kalktığını Üsteğmen Demir kaçırmıyor hiç, sağdan bastırıyorlar, başarırlarsa komutasındaki bölük çevrilmiş olacak, telsizci neredesin, buyur komutanım! acele Alay Karargâhını bul, başüstüne komutanım. Aa, Yoko da buralarda bir yerde galiba, hüzünlü bir sonbahar çiçeği, durduğu yerde kelebek tozuna dönüşüp, renk renk rüzgârda savrulan! Yoko Yoko, beni duyuyor musun, o gün seninle son defa buluşmuştuk hani, Taegu'da, ben cepheye ateş hattına hareket ediyordum, ellerini olsun bir kere öpemediğime sonradan ne çok yandım bir bilebilsen, şimdi hele şu zayiat raporuna bir göz atayım, belki yine... Dur bakayım, beni çağırıyorlar, Allah kahretsin, yine beni çağırıyorlar, dağların arkasından o ulu ses gümbür gümbür yankılanıyor:

"– ...Feyzullah oğlu Demiii-iir!.."

"– ...Feyzullah oğlu Demiii-iir!..

Birisi omzuna dokundu, dönüp bakıyor: Uzun bir adam, kim bu yahu, subay olduğu parkasından anlaşılıyor ya, başlığını geçirmiş, kim olduğunu seçmek zor, yüzü silme karanlık.

"– ...seni de mi çağırdılar, kurban?"

Hay Allah, bu ses, k'ları g'ye çalar söyleyen bu Güney Anadolu ağzı? Üsteğmen Demir'in yüreğinde yumuşak bir ferah, tatlı tatlı kanat çırpıyor: Yüzbaşı Cevdet!

"– Yüzbaşım" diyor, "...öldü dedilerdi, maşallah bak...

Sahiden Cevdet Yüzbaşı mı? Yüzünü bir görebilse, zenci dudaklarını, Halep çıbanı izini... Ses, olanca özelliğiyle onun sesi, bak bu kuşkusuz.

"– ...seni de mi çağırdılar kurban?"

Kayalıkların yılan sırtı parıldadığı yalçın bir uçurumun ağzındalar. Ortalık fena halde puslu. Gece de sabah mı oluyor, gündüz de sular mı kararıyor, belirsiz. Havada hoyrat ve küstah bir barut kokusu. Buralarda savaşılmış, üzerinden çok da geçmemiş, çevrede unutulmuş cesetler, için için hâlâ yanmakta olan araçlar olmalı.

Üsteğmen Demir ansızın ürktü:

"– 'seni de mi çağırdılar?', ne demek? Yoksa... yoksa öldüm mü?"

Yüzbaşı Cevdet kemikli eliyle yakalıyor onu, pençesi zorluymuş, omzunu basbayağı eziyor, hiç ummazsın! Söyledikleri ağır sözler çok, Üsteğmen Demir'in boynuna, pazılarına tut ki, lobutla vuruyorlar, sarsıla sarsıla dinliyor. Ağzında alev salar gibi parlayarak fışkırmaya hazır bir itiraz, binlerce itiraz, çıkartabilse rahatlayacak, ama nasıl?

"– ...hele kurban, sonunda bir bok olmadığın, bir bok yiyemeyeceğin kafana dank etti mi? Aklında mıdır, Han vapurunun güvertesinde, deniz kuşlarına tabanca sıkıp dediklerin, 'Şu savaşa bir kavuşsak da Kore'nin fâtihi olsam!' Kim kimin fâtihi oldu? Kore seni yedi. He mi? Kore hepimizi yedi. Bizi buralara gönderdiler, unuttular. Dahası sandığımızla olduğumuzun arasına dağlar sığarmış, evet dağlar. Kötü Kore'liden, kötü Çinli'den asker mi olur diyordun, de bakalım şimdi, olur muymuş, olmaz mıymış?.."

Üsteğmen Demir, terden bunalmış, soluk soluğa:

"– ...fakat," diye kekeliyor, "– fakat Yüzbaşım...

Sözcükler biçimlenip bir türlü ağzından çıkamıyor! Bakla bakla birbirine zincirlenip düğüm oluyorlar. Çinlilerin ağır topçusu çevrelerini dövmeye başladı: Uzak ve yuvarlak gökgürültülerini, ka-

yaları çatır çatır söküp ufalayan toprak fışkırmaları izliyor: Göz kamaştıran bir ışıltı, yeri göğü sarsan bir patlama, taşın toprağın yağmur gibi dört bir yana dökülüşü!

Yüzbaşı Cevdet'in umurunda mı, suçlamalarını keyifle sürdürüyor:

"– ...bak kurban, biz enayi bir nesiliz, bildiğin enayi: Mustafa Kemal'in temennilerini hakikat bellemişizdir: Adam ulaşın demiş, biz muassır medeniyet seviyesine ulaştığımızı sanır, dünyayı hor görürüz. Şu Japonun harbden çıkmış perişan hâline bak, bizden kaç gömlek yukarıda, ondan paha biç! Toplu iğneyi bile ithal edip, radyonda alafranga çalmakla mı bunlardan baskın olacaktın sen, yoksa ahalinin yarısı bitten kırılırken, muhalif gazete kapatıp, ağzını açanı mapusane mapusane süründürerek mi? Senin nefsine itimadın da bir hayal-i ham mahsulüdür, fiyakan da, hakikatla karşılaştın mı, ikisi de duman olacaktır. Olmadı mı hay oğlum, söylesene!.."

Ses kesildi, dikkatle bakınca Üsteğmen Demir başlığın içini dolduran karanlıkta bir kuru kafanın oyuk gözlerini, iri beygir dişlerini seçer gibi oldu, tüyleri ürperdi:

"– ...yüzbaşım," dedi, ...yüzbaşım..."

"– ...gözüm üstüne, kurban!"

Peki, bu veda sözlerini periler mi söyledi, meydanlarda kimseler yok. Üsteğmen Demir, barut kokusu burnunda, tüyleri diken diken uyanıyor. Koğuşun gece mavisi karanlığı. Sabah hayli yakın anlaşılan, camlar usulca fosfor yeşiline çalmış. Başının dönmediğini saptamak, ne güzel, ne kadar sevindirici! Yatak komşusu Yüzbaşı Ramon, gözlerinde çivit mavisi iki damla, ona bakıyor. Gülümsüyor galiba. Üsteğmen Demir de gülümsedi, başdönmesi korkusuyla kafasını o yana tam çeviremediğinden, yarı yarıya dönük:

– ...işte böyle Yüzbaşı, diye fısıldadı.

Müthiş bir dertleşmek, içini dökmek telaşına düşmüştü; her şeyi anlatmak istiyordu, hiç kimseye, annesine bile söylemek istemeyeceği sırlarını açıklamak!..

– ...işte böyle, diye devam etti, rüyaymış, ama ne rüya! Bak, hâlâ titriyorum: Senden iyi olmasın. bir yüzbaşımız vardı, vuruldu...

İngilizce konuştuğunu sanıyor, gerçekte Türkçe söylüyordu:

– ...aldanmışım, tutum temelinden yanlış, temelinden diyorum, en başından! **Okey?** Herkese tepeden baktım, annem öyle yapar, babam dahil kimseyi beğenmez. Acaba kendimi beğenmişliğim ondan mı? Olur mu canım, tahsil mahsil hepsinin payı olmalı, ilkokuldan Harb Okulu'na kadar, hep 'bir Türk dünyaya bedeldir' belledik, bir yaptıysak on öğündük, şişine şişine kendimizi nerelere çıkarmışız, dünyayı sahiden görünce anlıyorum elbet, paldır küldür, yukarıdan aşağıya...

Büyük korkularla başını hafifçe yana çevirdi, Yüzbaşı Ramon, gözleri yine öyle iki mavi ışık damlası, onu dinliyordu. Dudaklarında o suçlu gülümsemesi. Sessiz. Gereğinden fazla sakin. Üsteğmen Demir, bu defa itirafına başka bir yanından daldı:

– ...seni bilmem, ben Kore'ye dünyayı fethetmek niyetiyle geldim. **Okey?** Ölüm neydi ki, tehlike neydi ki? Oysa bak, günlerdir şu yatağa mıhlanmış yatıyorum, öleceğim diye ödüm patlıyor. Ölüm bir şeymiş, elle tutulur, korkunç bir şey, doğum öncesiyle ölüm sonrasının sürekliliğini ve hiçliğini düşünürsen, galiba gerçek olan tek şey. Bunu anlamış olmak beni yıkıyor işte, ayaklarımın üstünde eskisi gibi duramıyorum, başımın dönmesi de Allah bilir bundan...

Sustu. Ağır kabahat işlemiş bir çocuk nasıl göğüs geçirirse, öyle göğüs geçirdi:

– ...aldanmışım, diye tekrarladı, her şeyde aldanmışım: Ne Türkiye benim sandığım Türkiye, ne askerlik benim sandığım askerlik, ne ben sandığım benim. **Okey?**

Sonunda idam hükmü kadar tumturaklı bir yargı:

– ...Cevdet Yüzbaşı haklı, çok haklı: Bir bok yapamadım, çünkü bir bok değilim!

Yüzbaşı Ramon'a yeniden göz ucuyla baktı; yine aynı durumda, mavi ışık birikmiş gözleri ve suçlu gülümsemesiyle görünce, yüreğine bir kuşku düştü. Dikkatini verince, gözlerini hiç kırpmadığını farketti. Adamakıllı ürktü. El yordamıyla komodindeki düğmeye bastı. Hayır, Hemşire Julie değildi gelen, kepi başında kaykılmış, şişman, uyku sersemi bir başkası. İşareti üzerine Yüzbaşı Ramon'un nabzını yokladı, başını çaresiz iki yanına salladı, örtüyü ölünün başına çekti.

Üsteğmen Demir, itirafını bir cesede yapmıştı.

MADALYA BERATIDIR

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Kongre'nin 9 Temmuz 1918 tarihinde kabul ettiği yasanın vermiş olduğu yetkiye dayanarak, Türk ordusundan

Üsteğmen Demir Çukurcalı'yı

göstermiş olduğu kahramanlığa karşı, Silver Star madalyası ile taltif etmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri 241. Alay, II. Tabur Birinci Takım Komutanı Piyade Üsteğmeni Demir Çukurcalı, Kore'de Suvan dolaylarında yapılan ve 26 Ocak'tan 6 Şubat 1951'e, ayrıca Hantan Irmağı dolaylarında yapılan ve 5 Nisan 1951'den 30 Nisan 1951'e kadar süren harekâtta gösterdiği kahramanlıkla dikkati çekmiş, bu savaşlardan sonra ağır surette yaralanmıştır.

Üsteğmen Çukurcalı, birliğinin sayıca üstün ve inatçı bir düşmanla muharebelere giriştiği 156 rakımlı tepe ve Hantan Irmağı savaşlarında, düşmanın direnme yuvalarına saldırmak, bunları almak göreviyle görevlendirilmişti. Üsteğmen Çukurcalı, taktik harekâtı yönetmek amacıyla birçok kereler, kendisini düşmanın öldürücü ateşine açık bırakarak, birliğin en ilerdeki adamlarıyla birlikte savaşmaktan kaçınmamıştır.

Savaşın gergin anları boyunca kendisinin buradaki varlığı askerleri üzerinde kuvvet ve kararlılık yaratan bir etki meydana getirmiş ve onlara ne pahasına olursa olsun düşmanı yok etmeyi esinlendirmiştir. Üsteğmen Çukurcalı tarafından gösterilen olağanüstü kahramanlık, ateş altındaki gözüpeklik, kendisini ödevine adama yeteneği, birliğinin başarılı işlerinde geniş ölçüde yardımcı olmuş, kendisi ile Türk ordusu şeref kazanmıştır.

1955

Ekim / Kasım

Milli Emniyet Teşkilatı
Başmüfettişliği
Yüksek Katına
İstanbul

Özü: Gazeteci Ümid Ersoy ve temasları hakkında.

12.9.1955

Birlik gazetesi muhabir ve röportajcılarından Ümid Ersoy (Keleşoğlu) hakkında mütemmim malumat arzeden raporumdur.

1. Mezkûr şahsın, gazetenin sahip ve başmuharriri Hüsnü Faik ve Neşriyat Müdürü Ragıp Erol ile 'gizli' toplantıları tevâli edip gitmekte, bu toplantılarda (bizzat Ümid Ersoy'dan öğrendiğime göre) iktidarı canevinden vurabilmek için bir muhalefet stratejisi tesbit edilmeye çalışılmaktadır.

Tam itimat ve teveccühünü kazanmış olduğum Ümid Ersoy'dan çeşitli muhaverelerimiz esnasında edindiğim malumata göre, Birlik gazetesinin iktidara iki ana istikamette yüklenmesi kararı alınmış, her ikisi ile ilgili bilgi toplama faaliyetini gazetede gittikçe imtiyazlı bir şahıs durumuna girmekte olan Ümid Ersoy'un yürütmesi muvafık görülmüştür. Bu vaziyette:

a. Kore harbine iştirak etmiş ve yurda dönmüş subay ve assubaylar arasında, harbin sebebi cereyanı, sevki-i idaresi ve neticelerine dair büyük bir röportaj hazırlanacaktır. Zahiren Türk askerinin Kore'deki kahramanlıklarını efkâr-ı umumiyeye aksettirmek maksadıyla neşredilecek bu röportaj, hakikatte, iktidarın Meclis'ten geçirmeksizin Türk askerini Kore'ye sevk ve orada kırdırmış olduğunu gözler önüne sermek, Çinli ve Kuzey Kore'li komünistlerin

ne kadar kuvvetli olduklarını tebarüz ettirmek, Kunuri'deki Türk zayiatını mübalağa ederek ordu saflarında huzursuzluk doğurmak maksatlarına matûftur.

Vakit kaybetmeyi sevmeyen Ümid Ersoy'un, Yıldız'daki Harb Akademisi'ne kurmaylık tahsiline gelmiş, 'Zizi Yüzbaşı' namıyla maruf Yüzbaşı Aziz diye bir subayla temas temin ettiğini öğrenmiş bulunuyorum. Mezkûr şahıs bu yüzbaşı vasıtasıyla Kurmay Akademisi ve Yüksek Kumanda Kursu'na gelmiş subaylar arasında bulunan Kore gazilerine hulul etmeye çalışmakta, bu muhitten maksadına muvafık malumatı istihsal edeceğini ummaktadır.

b. Saniyen, memlekette her türlü yolsuzluğun ve istismarın alıp yürüdüğü, hükümet memurlarının dahi mahiyeti şüpheli münasebetlere giriştiği, hususiyle döviz kaçakçılığına ve karaborsacılığa tevessül ettiği yolunda bir seri yazı hazırlanması muvafık addedilmiştir. Ümid Ersoy'un ifadesinden anladığıma göre, bu yazıların mihverini Hariciye Vekili Fatin Rüştü ile Bankalar Caddesi'ndeki birçok ve bu meyanda Akın Limited Şirketi'nin ortağı ve kurucusu Seyit Sabri teşkil edecek; Fatin Rüştü'nün azası bulunduğu Döviz Komisyonu'ndan Seyit Sabri'ye resmi kurla tahsis ettirdiği dövizleri, mumaileyhin piyasada nasıl karaborsa fiyatına sattığı meydana çıkarılmaya çalışılacaktır.

Ümid Ersoy, Bâbıâli'ye geldiği günden beri herkesçe bilinen serbestliği, erkeklerle münasebetlerindeki fütursuzluğu ile, Seyit Sabri'nin muhitine hulul edebilmek için, mumaileyhin oğlu Akın'ı baştan çıkarmayı kafasına koymuş görünmektedir. Bilahare yaptığım araştırmaya istinaden diyebilirim ki mezkûr çocuğun Beyoğlu'ndaki pavyon ve barlarda, umumiyetle solcu sanatçı ve muharrirlerin devam ettikleri meyhanelerde kötü bir şöhreti vardır, hayli genç yaşma rağmen kendisinin alkolik ve homoseksüel (mef'ul) olduğu rivayet edilmektedir. Ümid Ersoy ilk hamleyi yapmış, müşterek dostları ressam Eşfak vasıtasıyla (1946 tevkifatı sanıklarından, partili) Seyit Sabri'nin oğlu Akın'la tanışmaya muvaffak olmuştur.

2. Ümid Ersoy'un, bundan başka mezkûr ressam Eşfak, müseccel komünistlerden (halen bir benzin istasyonunda çalıştığını

bildiğim) Ali İhsan (İleri Gençler tevkifatında içeri alınmıştı, 46'da mahkûm oldu), Çiçek Palas'taki Nâzım Hikmet'i kurtarma toplantısının perde arkasındaki muhtemel tertipçilerinden aktör Galip ve benzeri müseccel komünistlerle temasları temadi etmektedir.

3. Bu meyanda mühim addettiğim bir husus da şudur ki, tahsil bahanesiyle uzun müddet Paris'te ikâmet eylemiş olan Ümid Ersoy, şimdi Milano'da olduğunu öğrenebildiğim bir İtalyan arkadaşı ile muntazam muhaberat halindedir. Muhaberatın mahiyeti hakkında maalesef hiçbir malumatım yoktur. Sadece Ümid Ersoy'un düşürdüğü bir zarfın üzerinden mektuplaştığı şahsın ismini kopya edebildim. Bu şahıs Milano şehrinde yaşamakta olup, adı Gianna Mattei'dir.

Ümid Ersoy ve faaliyetleri hakkında verebileceğim malumat şimdilik bundan ibarettir. Bana gösterdiği samimiyetten bilistifade mütemmim bilgi edinip arzedeceğimi tekrarlamaya lüzum yoktur. Bu vesileyle hürmetlerimin kabulünü rica ederim.

Birlik Gazetesinden
İrfan

Bir insana rastlamak, bazen bir hayatı değiştirir.

27 Mayıs sabahı, saat 04.45 sularında, Yüzbaşı Demir, jeep'iyle Maçka'dan Dolmabahçe'ye inerken, gözü Taşlık'taki 'Şark Kahvesi'ne takılınca, ister istemez bunu düşünecektir.

Yıllardır subay subay, komite komite oluşturdukları ihtilal, o gece İstanbul'u ele geçirmiş; Ankara'nın gecikmiş olmasına aldırmayarak, İstanbul Radyosu ihtilalin ilk bildirisini on dakika önce yayınlamıştı:

"– ...Silahlı Kuvvetlerimiz İstanbul, Ankara, Eskişehir ve diğer büyük merkezlerde 27 Mayıs saat 03.00'den itibaren iradeyi ele almıştır. Bütün vatandaşlarımızın..."

Yüzbaşı Demir, harekâtı ayarlayan Sıkıyönetim Karargâhı'ndan, İstanbul tarafında görevli birliklerin komutanı Albay Erdoğan'a gizli bir haber götürüyor. Sıkılgan pembeler, sinsi mavilerle yüklü sabah karanlığında, 'Şark Kahvesi'ni görmek, kaşla göz arasında onu kaldırıp beş yıl öncesine, gazeteci Ümid Ersoy'la buluştukları akşamüstüne atmaz mı?*

O suya boğulmuş, içi kestane kızılı dışı külrengi sonbahar günü, siyah tüy kalem gibi narin ve hafif o genç kadınla tanışmış olmasa, şimdi içlerinden birisi olmakla övündüğü 'ihtilalin karıncaları' arasında bulunmayacaktı. Her şeyi değil ama, çok şeyi borçluydu Ümid'e: Kore dönüşü çeşitli düzeylerde üstüste uğradığı yenilgiler onu yıkmış; yaralı bir hayvan güreliği ve yırtıcılığıyla, her gün biraz daha inine çekilmesine, dışarıya açılan pancurlarını kapatmasına yol açmıştı. Kuytularında acıların, düş kırıklıklarının, kendine güvensizliklerin, diş ağrıları gibi uzayıp gittiği yalnızlıklar arıyor; hele bir bulmasın, bu sefer, ateşinde ve öfkesinde kendisini 'helak ettiği', iç hesaplaşmalarına kalkışıyordu.

Ümid'in o akşamüstü parlak siyah naylon yağmurluğu, siyah

---

* Ümid için bkz: **"Kurtlar Sofrası"**, **"Bıçağın Ucu"**, Bilgi Yayınevi.

yumuşak çizmeleri, yarısı örgü siyah eldivenleriyle, merdivenlerin üstbaşında dal gibi görünüp, şöyle inivermesi bile, içindeki rezeleri yosun tutmuş kalın ve korkunç zindan kapılarını kapamış; belki sisli bir dalgınlığa, belki yaprak kızılı bir içlenmeye bakan, ama aydınlığı iyimser ve verimli yeni pencereler açmıştı.

Yağmurdan mı neyse, kahvede kimseler yoktu. Bahçe tarafındaki camların önünde, baygın bir çift. Elinde mercek, gazetesine eğilmiş, burnuyla çift sürerek satır satır okumaya uğraşan, dünyasından geçmiş bir ihtiyar. Bir de Demir: Boğaz'a ve Marmara'ya egemen masalardan birinde, önünde bir roman: "Karamozof Kardeşler." Tanışmaları kolay olsun diye, telefonda 'üniformalı geleceğini' söylediğinden, yağmurluğunu vestiyerde bırakıp salona girer girmez, Ümid, duraksamadan ona ilerledi: Siyah saçları inanılmayacak kadar kısa kestirilmiş, gözleri inanılmayacak kadar iri, boynu inanılmayacak kadar uzun bir kız.

Yüzbaşı Demir, buluşmayı ayarlayan 'Zizi Yüzbaşı'nın gülerek söylediklerini hatırlıyor:

"– ...yok canım, güzelliği kim kaybetmiş de o bulmuş, ince, uzun, zarif. Alımlı da sayamam doğrusu, hatta bak ne diyeceğim, alafrangalığı mı, yoksa değişikliği mi bilemem, bir acayip yanı var ki insanı itiyor. Uzun yıllar Avrupa'da okumuş, gâvurluk bulaşmış belki. Hâsılı alışmadığımız bir kadın. Kore gazileriyle röportaj yapıyormuş, aklıma sen geldin, Orduevi'nde pinekleyip duracağına..."

'Zizi Yüzbaşı', sarı bıyıklarının toz yaldızını üstüne başına döke döke, öğüt vermeyi unutmamıştı ama:

"– ...bana bak, lafına dikkat et, gazetesi fena muhalif, karıya da solcu diyorlar. Bu zamanki zamanda..."

Yüzbaşı Demir, ayağa kalkmıştı. Ümid yürümedi de, kedi yumuşaklığıyla oraya doğru sanki aktı. Suçlu suçlu gülümsüyordu:

– ...geciktim Yüzbaşım, affedersiniz! Hanidir yola çıkacağım, gazetede oyaladılar: İkide bir Ankara arıyor, Menderes, Ekrem Hayri'yle Karaosmanoğlu'nu partiden atacakmış, Genel Merkez'de sorguya çekilmişler, İspat Hakkı önergesinden imzalarını geri almaları isteniyor, reddetmişler! Bomba gibi bir haber: Menderes kongreye gidiyor ya, ispatçılarla orada mücadeleyi göze alamadı galiba.

Bunları bir çırpıda söylemişti. Yüzbaşı Demir, alnındaki yara

izini gizlemeye çalışarak, onun altına bir sandalye çekti; sonra en dokunaklı, en derin sesini aradı:

– Ne diyorsunuz? Son derece mühim! Partisini parçalayacak böyle giderse, ne yapacağını bilmiyor bu adam!

– Acaba Yüzbaşım? Yoksa, fazla mı biliyor?

Ümid, oturur oturmaz, besbelli çok tekrarlanmış alışkın hareketlerle, çantasından Yenice paketini, Zippo çakmağını ve siyah ebonit ağızlığını çıkarıyor. Davranıp ondan önce çakmağını kavrayan Yüzbaşı Demir'in avcundaki aleve eğilerek:

– ...bütün yaz, diyor, Taşlık'a taşındık: İsmet Paşa evine geldi, mübareğin misafiri eksik olmaz, hele muhalefet işbirliği yapacak diye Bölükbaşı'yla temaslara başladıktan sonra, ne yapalım, postu buraya serdik, siz nerede buluşalım deyince...

Ağızlığıyla işaret ediyor: – ...o zaman tabii mevsim müsait, bahçede oturuyorduk, ağaçların altı serin olur, manzara fevkalade...

Durgunlaştı biraz, yoğun sis yüzünden mavimsi bir loşluğa bürünmüş Boğaz'ı ve Marmara'yı camlara çekilmiş bir manzara halinde yeni farketmişti, ağızlığını dudaklarına götürdü, burun deliklerinde incecik bir duman çizgisi:

– ...şimdi de güzel, dedi. Güzel ve hüzünlü.

Yüzbaşı Demir, o zaman gözlerine bakabiliyor. Nasıl kocaman şeyler bunlar böyle? Çok yakından, ikisi burnunun üzerinden sanki birleşik, süt mavisi bir zeminde aralıksız renk değiştiren sihirli iki yuvarlak leke: Şimdi koyu, içisıra çıtırtılı kızıl kıvılcımların uçuştuğu vapur dumanı; az sonra, derinliklerinde gizli neonlar uyanmış gibi eflatuna çalan hâreli bir morluk titreşe titreşe yayılıyor; yağmura baktı mı, kül mavisiyle karışık kum sarısı; denize baktı mı, yoğun, handiyse bıçakla kesilebilir bir lacivert!

Yüzbaşı Demir, yanıbaşında siyah bir lale gibi bitiveren bu ince kadının yanardöner gözlerinden etkileniyor, alttan alta tut ki sarhoş. O sırada garson: Kır saçları yağlı kıvırcık, sarkık bıyıkları ağzına giren bir Rum.

Ümid, olmadığını bile bile: – ...kahve olsaydı? dedi.

Garson gülüyor: – Kahve nerde bayan, tadını unuttuk!

Ümid ondan çok Yüzbaşı Demir'e, biraz da sıkılarak:

– İçki istesem, dedi, çok mu ayıp olur?

– O nasıl söz, emredersiniz.

– Öyleyse votka, limonlu, sahici limon sıkılacak, öyle limon tuzuyla filan yapıyorsunuz, sakın ha!

Sonra, konuşmasının biçimini, sesinin tonunu değiştirmeksizin, aynı rahatlık ve kolaylıkla konuya daldı: Yüzbaşı da bilirmiş ya, Menderes ne yapıp yapıp Amerika'yla uyuşmayı kafasına koymuş; belki Ruslardan korkuyor, bir ara Boğazlar'dan üs müs istemediler mi, ondan; belki memleketi 'Küçük Amerika' yapmanın tek çıkar yoludur sanıyor; sanır sanır, yalnız Amerika bu, öyle kafana estiği gibi anlaşamıyorsun, koskoca bir çıkar düzeninin merkezi, ancak o düzene katılırsan, buyruklarına uyarsan yanaşıyor; yanaşması da neden, kara gözlerine bayıldığından mı, yooo hayır, çıkarlarına kullansın diye! Demokrat Parti çoğunluğunun çıkardığı 'Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu' neymiş, bu değil mi; ya ülkede petrol arama ayrıcalığını yabancı şirketlere bağışlayan 'Petrol Kanunu', aynı şey; aslında Menderes'in Meclis'e danışmadan Kore'ye asker göndermesi de Amerika'nın gönlünü böyle yapacağını ummasından, öbür iki davranışının tıpkısı, ama Türk askeri hiç üstüne gerekmeyen bir savaşa bulaşırmış, pisipisine kırılırmış, adamın umurunda mı?

Dirseklerini masaya dayayıp, kollarını dikmiş; artist ellerini bileklerinden kesilmiş gibi aşağaya aşağıya sarkıtıyor: Sağ eli, parmakları arasında uzun siyah ağızlığıyla, bir balıkçıl.

Gözlerini açа açа, sözünü bağladı: – ...düşündüm ki, Kore'den dönenlerle görüşür, uğradıkları belaların dökümünü yaparsak; elde edildiği ileri sürülen siyasi başarının, beyhudeliği meydana çıkmış olur. Bu bakımdan...

Yüzbaşı Demir, durup dururken, onu hiç dinlemediğini farketti. Harıl harıl, ilk gördüğü andan beri içinde büyüyen yakınlık duygusunun nereden doğabileceğini araştırıyordu:

"...hay Allah, gözüm ısırıyor yahu, yapmacıksız inceliğini, hüzünlü durgunluğunu, zeytin yeşili esmerliğini... Başka bir hayatta, dayanılmaz şartlar altında sanki beraber olmuşuz; müthiş, tarife sığmaz, heyecanlar çekmişiz. Olacak şey mi? Ne dedi 'Zizi Yüzbaşı', bu kız Avrupa'dan birkaç yıl önce dönmüş, ben oralara adımımı atmadım, İstanbul'da yaşadığım müddet belli, peki nasıl oluyor da..."

Ümid görevine düşkün gazeteci özeniyle küçük bloknotunu çıkarmıştı. Gülümseyerek:

– ...ilkin, dedi, fişinize bir göz atalım, bakalım topladığım bilgiler doğru mu, yanlış mı? Evet, Yüzbaşı Demir Çukurcalı, 1339, Bursa Muradiye doğumlu, babası Mehmed Ali Feyzullah, annesi Emine Suat...

(Annesinin adını duyar duymaz, bunaltıcı yaz sıcağında bir pencere açıldı. Telli kavakları sarmış görünmez ağustosböceklerinin, titreşerek alçalıp yükselen, z üzerine çeşitlemelerle dolu çığırtısı odayı dolduruyor. Yüzbaşı Demir, öğle sonu sıcağının sersemliğiyle, yatağın başucundaki ceviz komodinin çekmecelerini çekecek oldu. Yıllardır yapmadığı şey. Muradiye'deki evde bu oda, onun, Askeri Lise öğrenciliği odası. Çekmecelerde ne olabilir ki? Yaprakları sararmış eski kitaplar, çoktan atılması gereken görev defterleri, birkaç resim... Hayret, en alt gözün gerisinden o güne değin evde gördüğünü hiç hatırlamadığı süslü bir kutu bulup çıkarıyor: Mor kadifeyle kaplı büyükçe bir kutu, kapağına iri ve sarı kayısı gülleri boyamışlar, köşesinde eski harflerle bir iki satır, yanında Fransızcası: **Confiserie Lebon, Péra-Constantinople.**

Yüzbaşı Demir, bilinmez hangi dürtüyle açıyor kutuyu, aaa, mavi ipek kurdeleyle bağlanmış bir deste mektup, pembe fantezi zarflar, kurdeleye iliştirilmiş eski harflerle bir etiket. Peki, kimin mektupları bunlar? Hem burada ne arıyor bu kutu? Yüzbaşı Demir hayretle karışık öyle bir meraka düşüyor ki, artık ne sıcağın ter olup burnundan damladığını farkedebiliyor, ne ağustosböceklerinin adamı çılgına çeviren zırıltısını. Eski yazıyı bir okuyabilse!.. Nerde? Yarım yamalak, Osmanlı puluna vurulmuş damganın Latin harfleriyle yazılı bölümünü sökebiliyor ancak: **21.5.1919 / Péra-Constantinople.** Hay Allah, 1919 Mayıs'ı demek, Mütareke yılları demek, Mütareke yıllarında, İstanbul?)

– ...ağır yaralı olarak uçakla yurda nakledilmiş. Ankara'da, Gülhane Askeri Hastanesi'nde üç ay tedavi. Sonra altı aylık hava değişimi. Arkasından kıtaya tayin. Son defa, Çankırı Piyade Okulu'nda görevliyken, hastalığın nüksetmesi, yeniden altı aylık bir hava değişimi. Nasıl, tamam mı?

Ümid, şimdi koyu vişneçürüğüne dönen gözlerini koskocaman açmış, Demir'e bakıyordu. Yüzbaşı, suçlu suçlu toparlandı. Siyah kaşları kalın ve düz dişleri enli, ağızlığında yanmamış cıgarası tebeşir beyazı bu garip kadın, ister misin onu dinlemediğini saptamış

olsun? Ne ayıp, ne ayıp! Çakmağına davranarak, çabucak doğruladı:

– ...elbette, dedi, elbette efendim.

Ümid masanın üstüne havai mavi bir duman çilesi dağıtıyor:

– Adım Ümid, yakınlarım Ü diye çağırır.

– Evet Ümid Hanım, tamam.

Ümid'in gözlerinden yumuşak bir şefkat pembesi geçti. Dokunaklı, anne sesini andıran bir sesle:

– Hep o başdönmesi mi Yüzbaşım? diyor.

– Evet, hep o başdönmesi: Aylarca sereserpe yatamadım, bir yandan öbür yana dönmek mesele, asansöre binsem dünya başıma yıkılır, koşan bir çocuğa bakamam...

Bir süre sustular. Dışarda yağmur hızlanmıştı, birden meydana çıkan yılan hışıltılarıyla sessizliği dolduruyordu. O anda, ikisi de neden camdan baktılar, bilinmez. Gördükleri kederli bir şeydi: Bastıran akşam karanlığıyla katmerlenmiş yağmur karanlığı. Harem'in, Salacak'ın üstünde, soğan moru leylak rengi arası, korkutucu bulutlar. O kadar alçalmışlar ki, deniz nerede bitiyor, gök nerede başlıyor, belirsiz. Marmara'da, yağmur sislerinden ağır ağır soyunarak, dev bir tanker peydahlanıyor: Uzay boşluklarından sanki dünyaya inen yanlış bir uzay gemisi. Üsküdar'ın ışıkları, ıslak ıslak, yandı. Kuzguncuk, Vaniköy tarafları, Boğaz'ın üst yakası, gece olmuş bile.

Ümid, ağızlığı ince uzun parmaklarıyla dişleri arasında, yağmura dalmıştı. Duygulandı da, gizlemeye mi uğraşıyor? Duygulandıysa, neden? Yüzbaşı Demir'in bir türlü geçmek bilmeyen başdönmesinden mi, şehrin üstüne yıkılan bu harami karanlığından mı?

Ansızın döndü, öbür elinin ucundaki kitabı çevirip adını yüksek sesle okudu:

– ...'Karamozof Kardeşler!'

Ardından, bir.duman perdesinin örttüğü, şakacı gülüşü:

– ...vay canına be! Dostoyevski ha? Yahu biz asker kısmı okumaz diye biliriz. Halbuki bakıyorum...

Demir utanmıştı, başını eğdi: – ...doğru biliyorsunuz, diye kemküm etti, Harbiye'ye gazete girmez. Usuldendir. Bendeki merak Gülhane'de başladı: Yat yat, vakit geçmiyor, valdeye yazıp kitap istedim, sağolsun göndermiş, bir, iki, üç derken, baktım kü-

tüphaneler dayanmıyor bana. Hele tebdilhava alınca, ne yaparsın, iş yok, güç yok...

Garson, Ümid'in içkisini getirdi. Akşamdan mı, yağmurun ışıltılı dokumasından parıltılı hayaletler halinde kesilip gelen iki üç yeni çiftten mi nedir, kahvede iyi kötü bir canlılık seziliyor. Işıkları yaktılar. Gizli hoparlörden, cızırtılı bir de müzik: Bayat sesli bir kadın, Amerikalı olmalı, Demir'in duyar duymaz ellerini titreten o şarkıyı söylüyor:

"Goodnight Irene, goodnight!.."

Ümid titremeyi içkisini yudumlarken gördü, açık bir yara görmüş gibi irkildi, durumun ne kadar ağır olduğunu anladı. İçine o anda tozlu bir yapışkanlık sıvanmıştı. Bardağı yerine koyarken:

– ...öğrenmek istediğim ilk şey, dedi, şudur: Kore'de savaşanlar gerçek durumlarını müdrik midirler? Diyeceksiniz ki, nedir bu gerçek durum? Amerikalı bir yetkilinin ağzından öğrendiğimi sanıyorum, bizim gazetelerde haber diye çıkmıştı, Temsilciler Meclisi Başkanı Mr. Martin demiş ki...

Cümlesini askıda bırakıp bloknotuna eğiliyor:

– ...en iyisi, aynen okumak: ...bir Amerikan askerinin bakımı yılda 11 bin dolara mal olmaktadır. Dünyanın en iyi savaşçılarından biri olan Türk askerini donatmak için yılda 570 dolar yeter. Türk askerinin cesaret ve yiğitliğini Kore'de gördük."

Ümid, ağızlığından uzun bir soluk alıyor, dumanları ağzından burnundan salıverirken, acı acı gülümseyip:

– ...yahnisi kötü olmayan ucuz et, diyor. Gerçek durum işte bu. Çıkarları için kullanacakları kurbanların maliyetini hesaplamışlar.

(Birdenbire, Kore. 1951 mi oluyor? General Ridgway'in 8. Ordu Komutanlığına geldiği günler. İnce buz levhalarından farksız, buğulu saydamlığı maviye çalar bir gök. Dizboyu kar. Tugay, 25. Tümen emrinde 'keşf-i taarruzi' görevi almış. Kumyongjong-ni dolaylarında savaşıyorlar. Herkesin canı burnunda.

185 rakımlı tepeyi güçbela düşürdükleri akşam, açıkta, kar üstünde gecelemişlerdi. Hava saldırısı korkusundan, ateş yakmak ya-

sak. Yüzbaşı Cevdet, donmuş parmak uçlarını sarmısak dişleriyle ısıra ısıra canlandırmaya çalışırken, diyordu ki:

"– ...ceddine rahmet, bizim Albay baba adam, geçende ne dese beğenirsin, 'Taarruz icap etti mi, Amerikalılara düz arazi veriliyor' dedi, 'bize nerede çetin, tahkimatı rabıtalı dağ tepe varsa orası. Onlar muharebenin safasını sürüyorlar, biz cefasını çekiyoruz'. Bugün bize kök söktüren tahkimatı hele bir düşün kurban, Cello haksız mı?")

O gece, geç vakte kadar, Ümid sordu Demir karşılık verdi. Yemeği birlikte yediler: Bonfile, Rus salatası, krem karamel! Ümid, şaşırtıcı bir düzenle cıgaralarını birbiri ardınca ağızlığına, ağızlığını biçimli dudaklarına ekliyor; içkisiyle sulayarak, dumandan inanılmaz imgelem ağaçları büyütüyordu. Yüzbaşı Demir, içmedi. Söyleşi koyulaştıkça Ümid ne kadar rahatlıyor, aralıksız renk değiştiren bakışları nasıl anlamlı ve ısrarlı, yakınlığı nasıl sıcak ve içten oluyorsa, Demir o kadar içine kapanıyor, alışmadığı bir serbestlikle üstüne gelen bu genç kadından, gözlerini kaçıra kaçıra saklanmaya çabalıyordu.

Ümid bunu anlamadı mı, elbette anladı, yine de buluşup konuşmayı sürdürmeleri gerektiğini iddia etti. Ne çok şey vardı daha öğrenmek istediği, memleket olarak Kore, Çinlilerin durumu filan... Şark Kahvesi'nden çıkmışlardı. Sinsi adımlarıyla yağmur, partal giysileri sırılsıklam aşağılık bir hırsız gibi pısır pısır çevrelerinde dolaşıyor. Maçka'dan ağaçlı karanlığa girip, arka yoldan Harbiye'ye yürüdüler. Bir dolmuşa atlayıp, Tarlabaşı'ndaki 'bekâr pansiyonuna' gidecek olan Ümid, Yüzbaşı Demir'i Orduevi'nin kapısında bıraktı. Elini kuvvetle sıkıp gözlerini aralayarak:

– İyi geceler, dedi. Yakışıklılık suç sayılmaz, Yüzbaşım.

Sonra, bir buyruk: – ...yine görüşeceğiz.

Sabaha karşı Yüzbaşı Demir, korktuğuna uğruyor: Çarpıntılı uykusunun, boğum boğum yıldız alacasına açıldığı bir yerde küt! Mamasan Shamisen. Önce bayrak alı koyu bir ruja doyurulmuş, yağlı kırmızı ışıldayan şehvetli dudakları; kalın ve uzun King Edward purosunu hafifçe ısırmış düzgün beyaz dişleri; büklüm büklüm, puslu sarı bir duman salıveren gizemli ağız boşluğu! Arkasından, saçları ve kaşları usturayla kazınmış, dazlaklığı jilet mavisi, başı: Mavi yaldızlı gözkapakları; şakaklarına uzatılmış, ağır takma kirpikli gözleriyle...

Bir ara, nasıl oluyorsa, uçakta 'Zizi Yüzbaşı'nın gösterdiği o resmin canlısı görülüyor: Yaprak cıgarası, öteki ağzının kahverengi dudakları arasında, apışarasının örümcek kızılı tüylerine gömülmüş; ateşi, bir tehlike ışığı gibi kıpkızıl! Yoo hayır, aslında öpüşüyorlar, Mamasan Shamisen'in dili bonbon pembesi bir yılan balığı, ağzına akıyor, hop bu yana atıyor kendini, hop o yana! Yüzbaşı Demir, boynundan yukarıya Mamasan Shamisen'i okşamaya kalkışmış, kaygan dazlaklığın altından kazınmış saçların iğne uçları parmaklarına batıyorlar, dudaklarını kadının dişlerinden, ağzını içindeki tek durmayan yılan balığından kurtarabilse, duygusunun iğrenme mi, yoksa iğrenmeye benzer irkilmelerin sakladığı hoşlanma mı olduğunu anlayabilecek...

En korkuncu, Mamasan Shamisen'in buhar gibi ıslak ve yakıcı soluğuyla kulağına eğilip:

"– ...şimdi senin puronu içeceğim" deyişi!

Ne deyişi be, demesiyle bacaklarının ortasına öyle tutkusal bir eğiliş eğiliyor ki, Yüzbaşı Demir'in kulakları başlıyor uğuldamaya, gözlerinde bir zevk baygınlığının pır pır kelebekleri, bütün kaslarında şiddetli bir kasılma, soluğunda hızlılık!

Soğuk bir yağmur loşluğuna uyandı, pencere camları sanki kararmış gümüşten, bir yerde inatçı damlalar, saniye aralıklarıyla, şıpırtılı bir zemine düşüyorlardı. Odanın gizli fare tersi, soğuk izmarit ve küf kokuları gezinen havasında, kalın, ürpertici, tüylü bir nem birikmişti: Tenine, ıslak bir yarasa yapışmasından farksız!

Yüzbaşı Demir, saatine baktı: 03,28. Bacaklarının arasında, erkekliği, yine tahta gibi sert, havaneli gibi dik. Bunun farkına varmasıyla, dikliğin erimesi, sertliğin çözülmesi bir oluyor. Allah kahretsin! Kore dönüşü, Gülhane'deki ilk gecelerinden beri hep böyle: Önce Mamasan Shamisen, birbirinden kışkırtıcı iki ağzı, 'müstehcen' yaprak cıgarası, toz mavi dazlaklığıyla, rüyasına ruh gibi girip, şehvet oyunlarının birinden öbürüne geçerek onu çılgına çeviriyor; sonra bir uyanıyor, öfkeli bir kobra diriliğiyle ayakta bulduğu erkekliği, dakikasında, utandırıcı bir yumuşaklığa dönüşüvermiş; yüreğini oyan, duvarları yumruklaya yumruklaya onu bağırmaya iten bir pörsüklüğe...

Uyuyamayacağını bildiğinden kalktı oturdu. Roman mı okusa? Aklını kitaba verebilse ne iyi, bir türlü veremiyor, kafasına ya o

gün tanıdığı Ümid'in neden o derece 'âşina' geldiği takılıyor, ya Mamasan Shamisen'in bayrak alı rujla sıvanmış, pis sarı dumanlar sızdıran orospu ağzı! Hatta, Aysel! Göl yüzü aydınlığı donuk donuk ışıldayan bir aynada, kıvamlı sarışınlığıyla, gözleri halka halka mor, ona diyormuş ki... Dediklerini hatırlamak Demir'i yıktı, kılcal bir damarı mı koptu, bilinmez bir yerinde incecik bir kemiği mi kırıldı ne, kendini tutamadı, yumruklarını ısıra ısıra bir süre sessizce ağladı. Kalfa Nine, dişsiz ağzı, oyalı yemenisi, iple tutturulmuş gözlükleriyle hayalinde belirmiş teselli olsun diye saçlarını okşamaktaydı.

Bereket öğle üstü Yüzbaşı Aziz'le buluşacakları aklına geliyor da, içlenmekten kurtuluyor. Önemli bir buluşma bu, tehlikeli de: Yüzbaşı Aziz bir zamandır Yıldız'da Kurmay Akademisi'nde okuyor, dokundurduklarına bakarsan, oradaki bazı subaylar 'ihtilalci bir komita' örgütlemişler. Büyük sır ha! Tantuna gider adam.

Yüzbaşı Demir, Bursa'dan İstanbul'a bu defaki gelişinde, eli değer değmez Kore'deki 'silah arkadaşını' aramıştı elbet, Akademi'ye devam ettiğini o zaman öğrendi. İki gün sonra mı ne, Beşiktaş İskelesi'nin üstündeki kahvede buluşup konuşuyorlar. Ne gerilimli günlerdi o günler! Eylülün ilk haftası, Kıbrıs Mitingi, sessiz yürüyüş filan derken, kantarın topu kaçıyor, nereden çıktığı anlaşılamayan kara bir kalabalık Beyoğlu'nu basıyor mu sana: Rum mağazalarından başlayarak, cam çerçeve ne bulursa indiriyorlar, kiliseleri yakıyorlar. Rezillik kıyamet! Bayar'la Menderes, İstanbul'dan Ankara'ya gitmekteymişler, yarı yoldan palas pandıras dönüp, duruma el koyuyorlar: Gecesi sıkıyönetim; ölüler dahil, bütün solcular gözaltına alınıyor.

Yüzbaşı Demir vapurdan, kumaş toplarının tramvay rayları boyunca sokaklara serildiği bir yağma şehrine inmiş, rastgele sanık toplayan kolluk kuvvetlerinin elinden üniformalı olması sayesinde kurtulmuştu. Camları tuzla buz edilmiş vitrinler, mağazalarda ne varsa sokaklara kusmuşlardı, kusuş ki ne kusuş, buzdolapları, avizeler, hesap makineleri, antika ev eşyası, insanüstü güzellikleri herkesi büyüleyen plastik mankenlerin kopuk kol ve bacakları, şurada burada atılıyor; aynaları, görülmemiş bir ışık yağmuru olarak kaldırımlara yağmış berber dükkânlarından, keskin kolonya kokuları, haydut gibi etrafa saldırıyordu. Bazı özel otomobiller altüst edilmiş,

bazıları yakılmıştı. Havada cankurtaranların uzayıp giden canavar düdükleri, ara sokakların kuytularında askeri jeepler, yangından yangına savrulan itfaiyecilerin kaba koşuşmaları...

Gördüklerinin, belki daha önce 'malulen mütekait' Yarbay 'Baba' Saffet'le konuştuklarının etkisinde, Yüzbaşı Demir; Boğaz esintisinin, akşam gazetelerini, yorgun kadınların renkli başörtülerini durup dururken uçurduğu yumuşak ve serin o eylül akşamı, 'doğrusu, gidişattan kaygılandığını' söyleyince; 'Zizi Yüzbaşı', sırmalı bıyıklarıyla ağzının çevresini yaldızlaya yaldızlaya bir güzel gülmüş, sonra da 'ordunun artık sabrının tükendiğini' ona açıklamaktan çekinmemişti. Nedeni çokmuş bunun...

"– ...ne biçim demokrasidir, anlayamadık birader! Esasında hürriyet manasına gelmez mi bu bok yiyen, ne hürriyet, ne hürriyet: Adam ikinci seçimini kazanıyor, nasıl bir kazanmak, tulum, tulum yahu, eh rahatlar diyorsun, sen misin diyen, küt seçim kanununu değiştiriyor, pat memurîn kanununu değiştiriyor, muhalefete rey verdi diye, hadi Kırşehir'i vilayetlikten kazalığa indiriyor, mutbuat üstündeki tazyik ayrı bahis..."

Cıgarasını dişlerinin arasında tutup, dumanını yiye yiye:

"– ...yok, diyor, yok arkadaş, halk reyini verecekmiş de, hükümet teşekkül edecekmiş de, hürriyet nizamı olacakmış: Ölme eşeğim, ölme! Halk kime rey vereceğini ne bilir be? Koyun sürüsü, koyun: Ezan mezan diyorsun, radyoda mevlit okutuyorsun, tamam, tut burnundan götür. Doğru dürüst iki kadeh içki içemez olduk yahu!"

Sustu. Gözlerinin boncuk maviliği koyulaşmış, bir keder sisiyle gölgelenmişti. Dişlerini sıkarak dedi ki:

"– ...gidip cehennemin finnarında, demokrasi, hürriyet, bilmem ne diye kan döküyoruz, memlekette demokrasi kazık olup kıçımıza batıyor."

Yüzbaşı Demir şaşırmıştı, şaşkınlığı duyduklarından değil, bunları 'Zizi Yüzbaşı'nın söylemiş olmasından ileri geliyordu, o adam mı bu hani uzun tutulmuş gece yaşantılarına, fosforlu bar kızlarına, ince 'zabit fiyakasına' düşkün olan, hayret! Yüzbaşı Aziz ne çetin bir ceviz olduğunu savaşta göstermişti ama, böyle 'muhataralı işlere bulaşacağını' kimse ummazdı doğrusu:

"– ...dahası, bizi Kore'de bozuk para gibi harcamak yetmedi herife, izzetinefsimizi de iki paralık ediyor. Duydun elbet, seçimden

sonra ne laf etmiş. 'Ben istersem orduyu yedeksubaylarla da idare ederim', bizi adamdan saymıyor yani, doğru, hâlimizin perişanlığına bakarsan pek de sayılacak yanımız kalmadı ya, kimin eseri bu, 'beyefendi'nin değil mi? Omuzlarındaki yıldızları, Toprak Ofisi'ndeki siktirici bir memurlukla değiştirmeye can atan çok babayiğit tanıyorum ben!"

Cıgarasını söndürmek bahanesiyle eğilip, daha alçak bir sesle son sözünü söyledi:

"– ...Mısır'daki harekâtı takip ettin mi? Gözünü aç öyleyse: Herifler şıp diye şâibeli bir müstebidi başlarından defettiler, memleketlerine ilerleme yolunu açtılar. Atatürk sağ olsaydı, başka türlü mü yapardı?.."

Sonraki buluşmalarında, Yüzbaşı Demir bu sözlerin kaynağını öğreniyor: Geçen sonbahar, Tuzla'daki Uçaksavar Okulu'nda iki yüzbaşı, Dündar Seyhan'la Orhan Kabibay, bir 'teşkilât' kurmayı kararlaştırmışlar, git git çoğalmışlar da, neredense bir yerden uçları Yüzbaşı Aziz'e değiyor, o da katılıyor aralarına. Bu yıl, hemen hepsi Akademi'ye kurmaylık okumaya geldiklerinden, niyetleri, çalışmalarını orada sürdürmek, yurdun dört bucağından gelmiş subayları örgütlemek!

Daha Çankırı'dayken, Yüzbaşı Demir'in kulağına Ankara'daki bazı subaylar arasında bu türden kımıldamalar olduğu çalınmıştı. Bursa'da Yarbay 'Baba' Saffet'le, üç aşağı beş yukarı, aynı şeyleri konuştular. O yüzden, 'Zizi Yüzbaşı'nın söylediklerini ağırbaşlı bir sessizlik içinde dinledi, 'bütün kalbiyle' ona hak veriyor, yalnız 'ne yalan söylemeli', uğradığı bunca yenilgiden sonra, haklı da olsa, böyle bir serüvene karışmayı içi istemiyordu. Hani her karşılaştığı olaya göre davranışlarını ayarlayan, öyle değil böyle olmasını sağlayan, gizli bir yay varmış da içinde, kırılıvermiş gibi. Birkaç hafta sonra, arkadaşlıkları duygusal bir yakınlığa dönüşünce, o dakika siyah çam yeşiline dönmüş gözlerini kocaman kocaman açarak, Ümid ona diyecektir ki:

"– ...senin Yüzbaşı, sigortaların yanmış!"

Olsun! Demir, 'Zizi Yüzbaşı'yla ilişkisini kesmemişti. Haftada en az bir kere buluşuyorlar. Bazen Beşiktaş İskelesi'nin üzerindeki kahvede, bazen bugünkü gibi Yıldız Parkı'nda. Buluşmalara, ne olur ne olmaz, ikisi de 'sivil' giyinip geliyor. Daha az dikkati çeker, sivili kimse hatırlamaz, onun için.

Yüzbaşı demir, tıraş olurken, bir yandan kremi köpürtüyor, bir yandan sol kaşından başlayıp alnını kıpkırmızı çizen yara izini Ümid'in görüp görmediğini düşünüyordu. Bir türlü alışamamıştı işte, eksikleniyordu yara izinden. Hele karşısındaki böyle değişik, etkileyici, kişiliği belirgin bir kadın olursa!..

...yooo, hoşlanacağım tiptir diyemem, fazla serbest, adamın gözünün içine bakıyor, kadın dediğin mahçup olmalı biraz; sonra renksiz, giyimi öyle, tutumu da: Koyu gri, siyah, ağaç kabuğu, vapur dumanı... kadının hası öyle midir, görür görmez renklerine çarpılırsın, gökkuşağı mübarek, nerelerden gözünü alır, çevresindeki her şeyi siler; sonra neredeyse kadınlığından utanıyor canım: Ne göğüs belli, ne kalça, hadi ondan geçtik, Allah vergisidir diyelim, iyi ama saçlarını besleme gibi dibinden kestirmesine ne buyrulur, hiç olmazsa onları değerlendirmez mi insan, sonra gözleri de iyi, iyi ne demek, basbayağı güzel, eh gözdü, kaştı, saçtı diyerek biraz çabalasa..."

Bu kadar beğenmediği Ümid'i ona neyin yakınlaştırdığını birden buldu çıkardı. Bir ara ağızlığını parmaklarıyla dişleri arasında tutup camlardan yağmura bakmıştı ya, işte o hâli gözleri önünde canlanıyor, en çok da elleri, ince uzun parmakları, cilası saydam badem biçimi pembe tırnaklarıyla!

...Hay Allah nasıl farkına varamadım, Ümid bana Yoko'yu hatırlatıyor: Taegu'da bir görüp bir kaybettiğim o yarı Japon, yarı Kore'li mahzun kadını..."

Ümid daha boyluydu elbet, gözleri çok daha ağır basıyordu, fazladan kafalı bir kızdı, gel gör ki bakışlarında belirip kaybolan kederli bulutlar, yeşil zeytin esmerliği, birer kuğu boynundan farksız bilekleri, uzun ve zarif elleri, büyüleyici bir benzerliğin doğmasına yetiyor, bu da Yüzbaşı Demir'in görür görmez Ümid'e açıklanması zor bir yakınlık, 'bir âşinalık' duymasını hazırlıyordu. Yoko unutulur mu? Bir kere olsun öpmeyi akıl edemediği, o mücevher tırnaklı artist elleri? O gün ateş hattına hareket edilecekti de, bir Budha tapınağı yakınında onu görmüştü, sokaklarda cephe gerisinin bütün telaşı!

Yıldız Parkı'nda, o ağaçtan köprü yok mu, onun çevresinde buluşuyorlar. Yağmur tozunu ince ince soluyarak, ya varmış ya varmak üzereydi ki, Yüzbaşı Demir'in sağ göz alt kapağı seğridi.

Tokyo'dan sonra, unutmuştu bunu, meydana çıkması atılacağı tehlikelerin, bulaşacağı belaların ön habercisi miydi yoksa? Kaçmasına keyfi kaçtı, "Bu işte bir uğursuzluk olmalı" diye içten içe düşünmedi denemez, elleri yağmurluğunun ceplerinde, bir aşağı bir yukarı dolaşarak, Yüzbaşı Aziz'i beklemekten de vazgeçmedi. Saat yarımı geçiyordu, gecikmişti basbayağı.

Havada nem kalın ve yoğundu, enseye değse yıldırıcı ürpertiler üreterek, kuyruk sokumuna doğru çarçabuk yayılıyor; suratına dokunsa, insanda, ıslak bir havlu yanaklarını yalamış izlenimini uyandırıyordu. Sis basmıştı ortalığı, yoo hayır, sis olamazdı bu, su yüklü yağmur bulutları alçala alçala bahçeye inmişler, çözülüp bağlanan üşütücü buhar yumakları, gelişigüzel etrafa dağılmışlardı. Ağaçlar, gövdeleri yarı yarıya emilmiş, buzlu cam mavisi bir duman içinde yüzüyordu. Nem ve yağmur, sesleri kalleşçe boğuvermiş! Ortaya yayılan ıslak pamuk sessizliğinin üzerine, yanlış birtakım kargalar, siyah küstahlıklar olarak dökülüyorlar. Bir ara Yüzbaşı Demir, kendini 1950 sonbaharında, o unutulmaz Kunuri çekilmesinin kötü bir anında sandı, içi sıkıldı.

– Vay yakışıklı çocuk, böyle fazla dalma boğulursun!

Döndü, 'Zizi Yüzbaşı': Sırtında kanatlı lacivert trençkot, başında tüyü yeşil lacivert fötr şapkası, ağzında çiklet. Bir de, hiç eksit etmediği sırmalı gülümsemesi.

– ...geciktim öyle ya! Kusurumuz bağışlanacak: Yattığımda üç mü, üç buçuk mu neydi, yahu bir çengi tanıdım, âfet, Beyrut'tan yeni gelmiş, Araptır çoraptır diyorlar ya, külahıma, kenarın dilberi hem de halisinden, fakat bitirim, bir de içiyor şıllık...

Koluna girdi, birkaç adım attılar, o çenelerini çatırdatarak uzun uzun esnedikten sonra, arkadaşı sormuş da karşılığını bekliyormuş gibi:

– ...Londra Bar'da canım, dedi. Geçen sefer gitmiştik, geldiğinde, Ayten miydi, Ayfer miydi neydi bir karı bulmuştum, sarışın, geçkince... Sonra sırra kadem basıp, beni ekmiştiniz hani?

Yüzbaşı Demir düzeltiyor: – Aysel!

– ...üstüne bastın, Aysel onu gördüm işte, çene çalıyorduk, sonra bu kaltak çıktı ortaya, evlere şenlik, aklımı başımdan aldı yahu... resmen...

Âdeti üzere cebine davrandı, bir resim, 'bar artistlerinin' sağa sola dağıttığı resimlerden, dalgalı saçları yaldızlı platin, burun de-

likleri titrek, etli dudakları yarı açık bir sarışın, her gece kulübünde rastlanan Marilyn Monroe benzerlerinden birisi.

– ...şuna bak, bir içim su, adı Semra Murat, malum "Semra" esmer demek, karı tam zıddı, saçlar çil kuruş beyazı, ten teleme peyniri...

Asıl konuya, sesini bile değiştirmeden sincap gibi atlıyor:

– ...seninkinin grubuyla başı dertte, 'İspatçılar' tekerine taş koydu. İyi yerden duyduk, Ekrem Hayri'yi Kongre Başkanlığı'na, Fevzi Lütfü'yü Genel Başkanlığa namzet göstereceklermiş!.. O zamana kadar partiden atılmazlarsa tabii...

Cebinden buruş buruş bir gazete çıkardı, kenarları ıslak, yıpranmış:

– ...bunu gördün mü? diye sordu.

Yüzbaşı Demir yan gözle başlıkları okuyor: **"Doktor Sarol Devlet Bakanlığı'ndan istifa etti / Kongre arifesinde bu istifa manidar görülüyor / Sarol, 'Kendimi daha çok parti çalışmalarına vereceğim' dedi."**

Yüzbaşı Aziz, gazetesini tekrar cebine soktu:

– ...tedbirini alıyor. Vaziyeti Dündar'la konuştuk, şimşekleri üzerine çeken kim, Sarol mu tamam, kızağa çekiyor onu, üstelik kongrede ötekileri yemek için kullanacak... Akıllı adam!

Konuşmadan birkaç adım yürüdüler. Yapraklar, ayaklarının altında, yorgun sarı ve kestane kızılı. Yukarılara çıktıkça duman hafifliyor, bir ara güneş bile görüneyim dedi, bütün ağaçlar ansızın gümüş suyuna batırılmışa dönmesinler mi, pırıl pırıl. Yüzbaşı Demir, parkı kuşatmış duman örtüsünün sürekli değişkenliğinden mi nedense, gerçekle bağlantısını koparmıştı. Yoksa 'yarınki' buluşmasını rüyasında mı görüyor, işittiğini sandığı bu sözler birer yakıştırmaca mı?

Gerçek olup olmadıklarını sınamak istermişçesine araya girdi:

– Hepsi istifa edecekmiş diye duydum.

– Kim, 'İspatçılar' mı?

– Öyle diyorlar.

– Ayrılsalar ne olur? Yeni bir muhalefet partisi. Fena mı? Ayrıca seninki en has adamlarını kaybetmiş olacak.

Yanıbaşlarındaki bir fundalıktan bir kuş fırladı, ama ne fırlayış, sanki ok! İrkilip durdular. Yüzbaşı Aziz yeniden ilk fikrine dönüyor:

– ...grubuyla başı dertte, bunun neticesini beklemeliyiz, istifaya dahi zorlayabilirler. Geçen gece arkadaşlara da söyledim.

Harp Akademisi'ndeki çalışmalar ne âlemde, arkasından onu anlatıyor: Yeni yeni 'arkadaşlar' katılıyormuş aralarına 'zehir gibi subaylar, kafaları işleyen kurmay namzetleri', herkesin canına tak demiş zaten, aklın yolu bir, önce ordunun ıslahı, sonra Atatürkçü bir iktidar, bunlarınkine benzemeyecek... Gecen gece Orhan'ın Levent'teki evinde toplanmışlar, sabâha kadar tartışma, daha önce Dündar'ın Bostancı'daki evinde, bu hafta Üsküdar'da olacaklar, neden mi, hedefler tayin ediliyor, teşkilât imkânları araştırılıyor, çalışma usulleri vs...

'Zizi Yüzbaşı' çikletini tükürdü: – Seni de götüreceğim, dedi.

– Beni de mi? Neden?

– ...bana hak vermiyor musun?

Yüzbaşı Demir: "– ...daha çok şaşıyorum" diyecekti, diyemedi:

– ...veriyorum ama, dedi, bana sorarsan...

Arkadaşı omzuna şakacıktan bir yumruk tosladı:

– ...sana soran kim, diye kesti attı, aklın başında sayılmaz ki, dün akşam Barones'le beraberdin, ne Barones'tir o, şeytana pabucunu ters giydirir vallahi, sende akıl mı koymuştur?

'Barones' dediği, Ümid, bu adı Bâbıâli'de gazeteciler takmış, fazla alafranga, hayli kibar, biraz kibirli havasından olmalı. Tüy kalem inceliği, siyah kuğu zarifliği gözlerinin önüne gelince, Yüzbaşı Demir, Ümid'in 'Barones'liğini yadırgamıyor, hoşlanıyor bile. 'Zizi Yüzbaşı' meğer neler biliyormuş, gazeteler bir zaman uzun uzadıya bir 'inşaat rezaleti'ni yazmışlardı hani, Zihni Keleşoğlu diye bir işadamı tutuklanmıştı, Ümid işte onun kızı, babası sevdalandığı gazetecinin ölümüne mi sebep olmuş ne, adamın bütün 'meslek sırlarını' matbuata ifşa ediyor, o gün bugün ailesinden kopuk yaşarmış, imzasını Ümid Ersoy diye atıyor, öldürülen sevgilisinin soyadı bu, çalıştığı gazete onun gazetesi.*

'Zizi Yüzbaşı', yeniden çatır çatır esniyor, bıraksalar oracığa, çürümüş yaprakların kahverengi kızıl döşeğine serilip, saatlerce uyuyacak. Demir'in merakla dinlediğini görünce, bilgi satmadan duramıyor ama:

---

* Bkz: **"Kurtlar Sofrası"**, Bilgi Yayınevi.

– ...neler söylemiyorlar yahu, yok efendim Tarlabaşı'nda garsoniyeri varmış, gözüne kestirdiği erkeği tavlayıp 'resmen' oraya atarmış! Tokatlıyan'ın barına tek başına kurulup kafayı çektiğini çok görmüşler...

– Vay canına!

– ...gazeteciyle kırıştırırken, Turgut adında 'kulampara' bir şairle gezmiş tozmuş, kimilerine bakarsan bir merakı bu!.. Her neyse, şimdi bir milyonerin oğluyla çıkıyor, bebek yüzlü, kız gibi bir oğlan, adı Akın...

Yüzbaşı Demir, nedense rahatsız oldu, sormayı gereksindi:

– Sen inanıyor musun bunlara?

– ...kız beni açmaz, üstünde durmadım, böylesine alışmamışız, millet söyler, benimle röportaj yaparken kibar ve dürüst davrandı, yalaklığını görmedim...

İki arkadaş, Yıldız Parkı'nın kapısında, sözleşerek ayrıldılar: Buluşma, cumartesi akşamı, Beşiktaş İskelesi'nin üzerindeki kahvede! Yüzbaşı Aziz, Demir'i oradan alıp Üsküdar'a, Binbaşı Necati'nin evine götürecek. 'İhtilalci' subayları tanıması gerekmez mi? Yüzbaşı Demir, doğrusu isteksiz, kafasıyla ileri sürülen bütün kanıtlara katılıyor, bütün söylenenleri onaylıyor, yüreğiyle uzak: Yenilgilerin getirdiği kırgınlıktan mıdır nedir, kendisini insanların dünyasından saymıyor.

Lafın ucu Ümid'e dokununca, kulakları neden dikiliyor öyleyse? 'Zizi Yüzbaşı'nın anlattıkları, onu niye böyle tedirgin etti? Neden o gün, akşama kadar, doğru olup olamayacaklarını tartıştı durdu?

"– ...sebepsiz olabilir mi?"

Yok, Ümid hiç kuşkusuz tipi değil, hayallerine uymuyor; delikanlının 'özel durumu' aralarında ciddi bir ilişki doğmasına ayrıca engel; olsa olsa, aralıksız renk değiştiren iri gözlerinde rastladığı Yoko'nunkini andıran o keder bulutları, ellerinin Yoko'nun ellerinden farksız, ince ve güzel oluşu, belki de ona Yoko'yu (acaba Yoko'yu mu, yoksa yaralanmadan önce sağlıklı Demir'i mi?) hatırlatması ilgi duymasının temel nedeni, açıklanması zor 'âşinalığının' da! Orduevi'ne geldiğinde telefonla arayıp, not bıraktığını öğrenince heyecanlanması niye, bundan: "**Saat beşte, Şark Kahvesi'nde olacağım / Ümid.**"

Yüzbaşı Demir, beşe çeyrek kala Şark Kahvesi'nde oldu, aynı masaya oturdu. Kısa sonbahar günü, dışarda, gözle görülebilir bir hızla eriyor; siyah bir yağmur ıslak çalışkanlığıyla sanki karanlığı dokuyordu. Camlardan bakıldı mı, garip şey, bir geminin kaptan köşkünde olmak izlenimi: Büklümlerine çivit mavileri, gizemli lacivertler üflenen kıvamlı bir duman, denizle cam arasındaki karayı silmiş, sanki Boğaz'ı Taşlık'a kadar genişletmişti. Yüzbaşı Demir, bu defa sivil giyinmiş de olsa, garson onu tanıdı, limonatasını hangi abartılmış saygıyla getirdiyse, bir süre sonra, telefondan arandığını aynı abartılmış saygıyla haber verdi: Her subay, sıkıyönetimin bir parçasıdır.

Telefonda, Ümid: – Yüzbaşım, maalesef gecikiyorum, özür dilerim. Haberler, dehşet: Demokrat Parti'deki 'ispatçı' mebuslardan onu istifa etmişler, Ankara'yla sürekli irtibat halindeyiz, arkadaşlara yardımcı olmaya çalışıyorum. Kusura bakmayın, arzu ederseniz görüşmemizi daha müsait bir akşama bırakabiliriz...

Demir, birden terlemişti, alnını kurulayarak:

– ...siz, dedi, nasıl olmasını istiyorsunuz?

Telin öbür ucunda Ümid güldü, gizli ıslıkların yırttığı, halden anlar bir gülüştü bu:

– ...beklemenizi isterdim, en geç yedide ordayım, bir de açım ki!

Dediği saatte geliyor: Saydam, şişe yeşili bir yağmurluğa bürünmüş, başında garip, kasketi andıran ördekbaşı bir bere, ayağında pantolon. Yok canım, neresinden bakarsan bak, başka bir kadın vesselam, alışılmışların çok yukarısında yaşıyor, seni de oraya çekiyor.

Daha otururken: – ...işler, dedi, iyice kızıştı.

Yüzbaşı Demir, çakmağın ateşini cıgarasının ucuna uzatıp soruyor:

– ...istifalar ona yaramayacak mı? Kongre, üç gün sonra, muhalefetsiz yapılacak.

Hem yemek yiyip, hem konuştular. Heyecanlıydı Ümid, içkisini içerken bardağını, bifteğini keserken bıçağını bırakıyor, başladığı cümlelerin birini bitirmeden ötekine atlıyordu: Nasıl heyecanlanmasın, akşama doğru bir telefon, şehirlerarası, Fevzi Lütfü Ankara'dan Hüsnü Faik Bey'i arıyor, gazetenin sahibini, iyi mi,

amacı 'ispatçıları' desteklediklerini için teşekkür etmek, bu arada çok kararlı olduklarını tekrarlıyor, kesinlikle başeğmeyeceklermiş, Hüsnü Faik Bey de diyormuş ki zaten:

"– ...cesedimizi Adnan Bey'in önüne atmak cür'etini gösteremezsek, başımıza diktatör kesilecek, büyük feda-yı nefslerin zamanıdır!"

Ne de olsa tecrübeli adam, Atatürk'ün inkılâp arkadaşı! Ya Bâbıâli'de dönen söylentiler, ne, duymamış mı, hayret, yabana atılır şeyler değil: Başta New-York Times, çoğu Amerikan gazeteleri Menderes'e takmış, sözden anlamadığından tutturup ne savrukluğunu bırakıyorlarmış, ne Amerika'nın verdiği paraları çarçur ettiğini... ah ah, yardımı bir kesseler yok muymuş ya, iktidar adamakıllı bunalır, seçime kadar sıkıntıdan kahrolan halk gözünü açarmış, halk açmasa da bir açan bulunurmuş elbet...

Ümid sözlerini Demir'e öyle anlamlı anlamlı bakarak bağladı ki, delikanlı "Acaba bir şey mi biliyor?" kuşkusuna düştü, renk vermedi ama, onu dinlerken Yüzbaşı Aziz'in anlattıklarını düşünüyordu, böyle yalın, böyle soylu ve 'efendiden' bir kadının o rezilliklere düşmesi olası mı?

Yemekten sonra, yeniden Kore: Soğuktan taş kesilmiş ölüler, pirinç tarlalarının dondurucu bataklığı, ikide bir hedefini şaşıran Amerikan topçusu! Demir, gözlerini, Ümid'in ışığa baktı mı kılıç grisine, yağmur karanlığa baktı mı tesbihböceği kabuğuna dönen gözlerinden kaçıra kaçıra konuşuyor, biraz yara izini saklamak çabasından bu, daha çok etkilenmek korkusundan; çünkü Ümid onu, ağızlığı yine öyle dişleri ile uzun parmakları arasında, burun deliklerinde inceçik bir duman çizgisiyle dinliyor; konuyla hiç ilgisi olmayan şeyler söyleyerek, zaman zaman şaşırtıyor:

– ...üniformayla yakışıklı olmak kolaydır derler, siz üniformasız da değme aktörden yakışıklı sayılırsınız.

Ya da: – ...bu sesi nereden buldunuz Allah aşkına, insan dinledikçe içi ısınıyor.

Kalkacaklarına yakın, Rum garson, sarkık beyaz bıyıklarını çiğneye çiğneye, hesabı getirince, o kaşlarını çattı:

– ...bu gece, dedi, ben ödeyeceğim.

Karşı çıkmaya hazırlanan Yüzbaşı Demir'i, ağızlığını kılıç gibi uzatarak durduruyor:

– ...itiraz istemem, subayların hâli malum!

O geceden sonra, buluşmaları, yağmur alacası kestane kızılı, birbirine zincirlendi durdu. Camlar hep denizle göğün karıştığı dumanlı bir sonbahara bakıyor; yağmur bazen perde perde su tozu, bazen iri ve çekirdekli, arasıra sık ve sürekli yağıyordu. Ümid, ya şişe yeşili, ya siyah yağmurluğunun içinde, dal gibi zarif, bakıyorsun pat! Şark Kahvesi'nin kapısında beliriyor. Her seferinde, ertesi sabah gazeteleri boydan boya kaplayacak bir haber:

– Yüksek Haysiyet Divanı'nı giyotin gibi çalıştıracaklar: Ekrem Hayri ile Fevzi Lütfü'den yıldırım telgrafla müdafaaları istenmiş. Yarın sabaha kadar mühlet!

Ertesi akşam, daha yerine oturmadan: – ...tamam diyor, mühletin sona ermesini bile beklemediler: İki 'ispatçı' lider, on iki saat önce Demokrat Parti'den atıldı. Kurucusuymuşlar, biliyor musunuz? Ankara'da rivayetin bini bir para, yeni partinin hazırlıkları almış yürümüş...

Kongre'nin açıldığı günün heyacanını birlikte yaşadılar. Ertesi gün mü, ne, Ümid benzi mum gibi geldi. Yüzünden yorgunluk akıyordu. Dudakları solgun mavi, gözleri menekşe moru, daldı, bir süre tek laf etmeden cıgarasını dinledi. Sonra, kırık bir sesle:

– ...şu işe bakın, dedi, Başkanlık Divanı'na elli imzalı takrir verdiriyorlar, korkunç canım, partilerinden çıkarılan mebusların mebuslukları düşmeliymiş, bu durumda kim Menderes'e kafa tutabilir?

Onları birbirine, duman duman dağılan bir yağmur şehrini her gece başbaşa yaşamak mı, yoksa ülkenin kaderini belirleyecek siyasal bir dramı beraber izlemek mi yaklaştırdı, Yüzbaşı Demir, sonraları çok düşünmüştür. Her ikisi de belki, belki Ümid'in uçsuz bucaksız gözlerindeki keder bulutlarıyla Yoko'yu hatırlatması, belki Demir'in yorgun savaşçı yakışıklılığıyla daha ilk günden Ümid'i etkilemesi!.. İster o olsun, isterse bu, gerçek olan şu ki bir akşam Demir, o kadar kaçındığı halde genç kadına "siz" yerine "sen" dedi; bir başka akşam, ilk çalındığında Demir'i yoğun bir dalgınlığa sürükleyen o Amerikan şarkısı ortalığı kaplayınca, Ümid:

– Baksana Demir, dedi, bu şarkıda ne var, ne zaman çalsalar, karşında varolmaktan çıkıyorum.

Farkına varmadan, ilk defa adını söylemişti. Demir sıkıldı, sıkılınca yara izinin kanlı kızıla döndüğünü biliyor, bu da sıkıntısını çoğaltıyordu. Gözlerini yağmura kaçırıp:

– ...hiçbir şey! dedi. Kore'ye giderken, gemide bu şarkıyı dinleyip durduk. Kore'deki Amerikalıların dilinden düşmüyordu.

Susup, daha yumuşak bir sesle eklemişti:

– ...seni silmesi mümkün mü?

Durumun 'elverişsizliği' yüzünden, Ümid'e böyle sözler etmemeye çabalıyordu oysa; üstüne üstüne gelişini, anlamlı dokundurmalarını farketmemiş görünüyordu, Ümid bir keresinde içki bardağını onun şerefine kaldırmış, bütün dişleriyle gülerek:

– Korkma yahu, demişti, alt tarafı evde kalmış bir kızım ben!

Artık bu açıklanması zor yakınlaşmadan mı, yoksa Ümid'i zaptetmiş bezginlikten mi bilinmez, son gece, yemekten sonra Kore lafını açmadılar. Ümid, cıgarasını ağızlığından çıkarıp, kül tablasında bir mayısböceği gibi cızırtılarla ezdi:

– Demir, dedi, yağmur çok yağmıyorsa, çıkıp dolaşalım mı?

Yağmur hiç yağmıyordu. Ortalığı, sessiz bir aceleyle birbiri içinden çıkıp yürüyen, sık dokunmuş sis yığınları kaplamıştı. Işıkların çoğu boğulmuş, boğulmayanlar uzak ve umutsuz yıldızlar gibi ölgün. Sarayburnu'ndan, Haydarpaşa'dan, sis düdüklerinin uluması işitiliyor. Neme doymuş havada, kalın bir linyit kokusu. Siyah bir yapışkanlık.

Bayıldım Yokuşu'nun başında Ümid'in içi ürperdi:

– Soğukmuş, dedi. Rutubet insanı üşütüyor.

Hiç duraksamadan Demir'in koluna girdi, sokuldu:

– ...ne dersin, Dolmabahçe'ye inelim mi, deniz kenarına?

Yüzbaşı Demir'in içinde harıltılı mavi bir havagazı alevi gittikçe büyüyordu. Kulaklarında, Amerikalı şarkıcı kadının, takılmış plak inadıyla tekrarladığı o şarkı:

"...goodnight Irene, goodnight"

Yol boyunca kimseye rastlamadılar: Yalnız, stadyumun orda, ıslak tüyleri vücuduna yapışmış, külhanbeyi bir sokak köpeği; bir de, caddeye çıkar çıkmaz, başında camları buğulanmış tablasıyla,

iki yanı ağaçlı yoldan Beşiktaş'a doğru kaybolan gece börekçisi! Rıhtıma varıp denize karşı durdukları sırada Dolmabahçe saati yalnızlığı çaldı. Dev bir tankerin, sis öbeklerini burnuyla dağıtarak, birden peydahlandığını görüp irkildiler, gizli makine uğultularıyla önlerinden geçip Marmara'ya süzüldü gitti. Ümid bir süre ardından bakıyor, sonra göğüs geçirerek:

– Denizden korkuyorum artık, diyor, sevdiğimi elimden aldı.

Ellerini yağmurluğunun ceplerine sokmuş, ince boynu, uzun ve narin boyuyla öyle uçucu, öyle düş gerçeği bir görünüşü var ki, Yüzbaşı Demir elini uzatıp ona dokunsa siyah zerreler halinde dağılıp, sise karışacağını sanıyor. Acaba 'Neden?' diye sorması gerekli mi? Sormayacak ama, su yüzeyinde çevirdiği gizemli burgaçlarla, denizin kaynadığı izlenimini uyandıran dumanları seyretmeyi yeğleyecek. Yeniden sis düdükleri: Yürek parçalayıcı, akla ölümler, ayrılıklar, katlanılması zor felaketler getiren!

Ümid, başını ona çevirdi, yumuşacık sordu:

– Korece bir şeyler öğrenebildin mi bari?

Yüzbaşı Demir, gülümsüyor: **– Komopsinida!**

– Manası ne bunun?

– "Teşekkür ederim", sık sık söylemek gerektiğinden olacak, aklımda kalmış; öbür öğrendiklerimi, anlaşılan Kore'de bırakmışım.

Ümid, biraz çaresiz epeyce hüzünlü gözleriyle, onun gözlerini aradı, fakat bulamadı. Kalın ve düzgün kaşlarında su tozları parlıyordu:

– Kore'de dedi, kalbini de bırakmış olmayasın Demir?

Yüzbaşı Demir'in karşılığı ateş etmek gibi bir şeydi:

– Hayır Ümid, kalbimi değil, erkekliğimi bıraktım.

Yüzbaşı Demir, Kore serüveninde erkekliğini yitirdi mi?

Aysel'e bakarsan öyle: Camların sıcaktan eridiği o eylül gecesi, elini, ağzını, kalçalarını yardıma koşup, fahişeliğinin olanca hünerini dökerek, umduğu sonucu alamayınca, yataktan, yere bıraktığı içki bardağına uzanmış:

"– Benim, demişti, hayatım ne kadar hapı yutmuşsa, senin erkekliğin o kadar hapı yutmuş! Sana acıyamayacağım, bu işi becerebilsem, önce kendime acırdım: Bakma barlarda çalıştığıma, eski bir güzellik kraliçesiyim ben!"

O günler, birinci hava değişiminin ilk günleri. Yüzbaşı Demir, tepeden tırnağa tere batmış. Nedeni belli, her yakalayışında onu yerden yere çalan başdönmesi, alıcı bir kuş, tepesinde bekliyor. Uğradığı başarısızlıktan, şaşkın. Olacak şey mi bu: Gülhane'deki aylar süren 'nekahet devresinde', Mamasan Shamisen'i vırt zırt rüyasında görüp, erkekliği dimdik uyanan kim, o! Ne rüyalar, ne rüyalar? Işığı, buzlu ampul mavisi, donuk donuk yansıtan dazlak bir kafa. Bayrak alı rujla sıvanmış şehvetli dudaklar. Dişleri, koskoca King Edward purosunu, nazik bir organı ısırırmışçasına hafif aralanarak tutuyorlar da...

Taburcu edilir edilmez, 'hasret gidermek için' Bursa'ya şöyle bir uğrayıp İstanbul'a atlamış, kendini sınamak istemişti. Nerden nerden, Kumburgaz'da bir birliğe atanmış Yüzbaşı Aziz'i buluyor, vay yakışıklı çocuk biz seni öldü diye duymuştuk yahu, ilahi Yüzbaşım, Kumburgaz'da pineklemek Tokyo'da umum barlar üstüne müfettişlik etmeye benziyor mu, benzemiyor mu, sen ondan haber ver, vs... Kucaklaşıyorlar. Pat pat omuzlara vurma, yerli yersiz cıgara tutma, çoğu acı savaş anıları derken karar: Felekten bir gece çalınacak! Kafa kafaya verip çapkınlık planları kuruluyor, 'Zizi Yüzbaşı'nın Londra Bar'da fi tarihinden tanıdığı 'müstesna' yosmalar varmış ki...

Cumartesi gecesi, buğulu bira bardaklarının serinliğinde üç ka-

lem pirzola atıştırıp, Orman Birahanesi'nden Londra Bar'a düştüler. Yüzbaşı Demir, Aysel'i orada tanıdı: Kıvamlı sarı saçları Jeanne d'Arc kesilmiş, gözleri ıslak siyah, düzgün ve dolgun dudakları ayışığı mavisi bir kadın. Otuzu aşkın olmalı. Çok da çekmiş. Elini uzattığı an, içki bardağını hop dudaklarına değmiş görüyorsun, değdiği an boşalıp bitmiş. Hırçın bir kibirle, erkekleri küçümsüyor.* Yüzbaşı Demir'i tuttu ama, ya savaştan dönmüş olmasının kişiliğine kattığı ağırlıktan, ya düpedüz yakışıklılığından! Sabaha karşı Tepebaşı otellerinden birisine gidiyorlar, Alp Oteli, eski Royal. Öpüşmek faslı iyi, ötesi yürekler acısı...

Aysel, yerden aldığı bardağı bir solukta boşalttı, Demir'in saçlarını okşayarak

"– Boşver, dedi, dünya yaşayan ölüyle dolu, sadece senle ben değiliz. Alışırsın..."

Oysa hekimler, 'tıbbi bakımdan' Yüzbaşı Demir'in erkekliğinden emin: Pazartesi sabahı Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'nde başvurduğu, anlattıklarını dinleyip, kasıklarındaki yara yerini, raporları, röntgen filmlerini inceledikten sonra, "anatomi ve fizyoloji nokta-i nazarından bir ihtilat olmadığını, olsa olsa ruhi bir ihtilatın ona mani teşkil ettiğini" açıklıyor. Hay Allah, bu yaşında ruh hekimlerine mi koşacak? Ne diyecek peki bu adamlara? "İktidarsızım" mı?

İçi boğucu bir kederle kararıyor, bitkinliği andıran bir yanına ulaşıyor bu kederin, dizlerini çözen, çevresine ilgisini dağıtan: Bir başkasının rüyasında geziniyor sanki!

Taksim'e çıkıyor ki meydan bir atlıkarınca gibi renk renk dönmektedir, o şenlik dağdağası ortasında ellerinde gazeteleriyle bembeyaz parlayan müvezzi çocuklar:

"– ...yazıyor, Türkiye'nin NATO'ya girdiğini yazıyor."

"– ...anlaşmanın imzalanacağını yazıyor!"

"– ...haydi yazıyor."

Doğu garnizonlarının subay gazinolarında, (nar kızılı soba, çıgara dumanı, demli çay) az mı tartışılmış bu konu, 'hayati' önemi ve gereği az mı savunulmuş? Sonunda gerçekleşiyor, fakat Yüzbaşı Demir hâlâ o adam mı? Zehirli yeşil bir gaz dumanı halinde içisıra

---

* Aysel için bkz: **"Kurtlar Sofrası"**, Bilgi Yayınevi.

büyüyen duygu, kahır ve öfke; izlenim, kullanılmış olmak izlenimi, hem de fena halde kullanılmış olmak: "...bizi, bir tugay adamı, Azrail'in sofrasına attılar, gayeleri, Amerika'nın emrinde, Amerika için ne kadar kolay ve yiğitçe ölebileceğimizi göstermekti. Aşkolsun! Demek başarmışız, baksana NATO'ya girilecek..."

Ölse, o da kurtulmuş mu olurdu? Böyle yaşamaktansa!.. Birden, Tokyo'dan ayrıldıkları gün, Dr. Sheldon'ın söyledikleri. Sessiz, sıkıdüzenli bir koşuşma ortalığı kaplamış. Türkiye'ye gönderilecek yaralılar, kauçuk tekerlekli sedyelerle ambülanslara taşınıyor. Başucunda Dr. Sheldon, hep o pis bir koku almış da tiksinmiş halleri, Boston'lu burnu, büyük entelektüel küçümsemeleriyle. O güne değin olağan hekimlik görevinin dışında hiçbir özel yakınlık göstermemiş miydi, ona aktarması ricasıyla şimdi irtibat subayına söyledikleri şunlar:

"– ...uyarımı gözünde büyütmesin, kaygılanacak bir durum yoktur, yalnız iyileştikten bir süre sonra, Üsteğmen bir kadınla yatmayı denemeli. Mutlaka. Test kabilinden."

Başdönmesinin aman vermez pençesinde fazla bunaldığı için mi, Gülhane'deki ilk haftalarından başlayarak gördüğü cinsel rüyalar içini yatıştırdığından mı, nedense, Yüzbaşı Demir, dertlenir gibi olduysa da, Dr. Sheldon'ın uyarısı üzerinde durmamıştı. Ama, asıl etkili olan, galiba o rüyalar: İyileşme dönemini, boydan boya, öyle sıkı, öyle somut bir gelişme süreciyle kaplamışlardı ki, Gülhane'deki hayatından Yüzbaşı Demir; öteki yaralıları, doktorları, eşi dostu, annesinden şaşmaz aralıklarla aldığı mektupları değil; Mamasan Shamisen'i, Mamasan Shamisen'le 'yaşadıklarını' hatırlıyor. Belleğinde yer eden bu. Sanki Ankara'da askeri bir hastanede yatmamış; Tokyo'da, Budha rahibesi kılıklı bir fahişeyle, şimşek çatalları arasında beyaz beyaz belirip kaybolan bir hayal evde, cinsel bir serüven yaşamış!

Erkekliğinden nasıl kuşkulanabilir?

Kuşkulanamaz, çünkü her gece sınıyor. Tut ki iki gecede bir, üç gecede bir. İlk zamanlar, hep aynı rüyayı görüyordu: Tokyo'daymış, cephe gerisi izninde, Daichi Oteli'nden bir arabaya atlayıp, 'Zizi Yüzbaşı'yla gittikleri 'malum' eve damlıyor. Ama tek başına! Yağmur o yağmur, konak çatısı boynuzlu o Japon konağı, şimşekler o şimşekler, sadece insanlar kayıp, ne geçkin ve görgülü

Mamasan ortalarda, ne muhallebi esmeri teniyle Mishiko, ne çalgıcılar! Yüzbaşı Demir'in içeriye nasıl girdiği de karışık, kapının önüne gelmesiyle, kendisini Mamasan Shamisen'in karşısında bulması bir oluyor.

(...sütlü eflatun, ağdalı mor, kükürtlü yeşil ipekliler. Balık pulu ışıltıları saçan, besbelli gümüş, iki büyük buhurdanlık. Tütün rengi koskoca bir gong! Bu çerçeve ortasında o, kanarya sarısı harmaniyesi bir göğsünü açıkta bırakarak, öteki omzundan düğümlenmiş, sereserpe uzanmış. Altından çıplak olduğu seziliyor, bu da Yüzbaşı Demir'in aklını başından alıyor.

Her Budha rahibesi gibi, saçları ve kaşları kökünden kazınmış, onlardan farklı olarak, yüzü son derece özenle boyanmış. Bir kere dazlaklığı öbürlerinde olduğu kadar kof bir boşluk duygusu, yanlış bir çıplaklık izlenimi uyandırmıyor; ayrıca, uzak ve gizli maviliği, gözlerinin çevresini gölgeleyen firuze mavisiyle uyuştuğundan gerçek dışı bir alımlılık kazanıyor. Üstelik yok edilmiş kaşların yüze getirdiği fazla aydınlığı, gözleri, siyah kuyruklarla şakaklarına doğru uzatıp azaltmışlar. Kirpikler, hem takma kirpiklerle pekiştirilmiş, hem suluboya laciverti yoğun bir rimelle. Zaten dumanlı bakışlarını büsbütün buğulandırıyor bu. Dudakları kızıl, bayrak kızılı, iyice uzun ve sipsivri tırnakları da. Sereserpe oturuşu yüzünden, daha dikleşen tek göğsünün ucu ve çevresi de boyalı: Pembe kahverengi mi, kakao köpüğü mü?

Karşısında olduğu halde, onu görmezden gelip, parmakları arasındaki kalın, hayli kocaman King Edward purosunu dudaklarına götürüp, derin soluklar çekişinde, hükmedici bir yan, bir ulaşılmazlık öğesi, bir yücelik var. Işığı su mavisi yansıtan çıplak kafası üzerinde, kıvrılıp bükülerek, tütsülere karışan puro dumanları.

Yüzbaşı Demir, yaprak cigarasını farkeder etmez, elinde olmadan Yüzbaşı Aziz'in söylediklerini hatırlıyor: "–...işittiklerim doğruysa, Mamasan Shamisen cigarayı her iki ağzıyla içermiş!..")

Sonra sonra, rüya rüyalıktan çıktı, yaşantılaştı: Acaba imgelem mi işe karışıyor, bilinçaltının sisli perdelerinde hayali geliştirerek, yaşanmış bir gerçeğin anısı biçimine sokuyordu? Yoksa, daha o ilk gece, bilinçaltı tıkabasa Mamasan Shamisen'le dolmuştu da, vücut sağlığına kavuşunca, sıra gözetmeden hepsini rüyalara mı salıveriyordu? Kestirebilmek, ne kadar zor! Yüzbaşı Demir'in

duyumsadığı Mamasan Shamisen'in her geçen gün hayatına biraz daha fazla girdiği, onu biraz daha fazla etkilediği: Hem parıltılı renk, şaşırtıcı güzellik, kışkırtıcı koku gibi girse, neyse; birlikte yaşanmış bir gündeliklikten rastgele resimler, ister istemez cinselliğe bulaşan çağırım zincirleri olarak giriyor, öyle etkiliyor.

(...duvarları camgöbeği fayans, geniş bir banyo. Deniz gibi aydınlıkları yansıtan kocaman bir ayna. Önündeki buzlu cam rafın üstünde, renk renk şişeler, bir de elektrikli tıraş makinesi. Mamasan Shamisen'in eli, bilinmez nerden uzanıp, sivri ve uzun tırnakları bayrak alı parmaklarıyla tıraş makinesini aldı. O ne, aynanın orta yerinde bulanık mavi bir leke, usulca netleşiyor, aaa, Mamasan Shamisen'in dazlak başı, aşırı boyalı yüzü, zarif kulakları. Gözlerinde, muzip bir gülümseme, belli belirsiz: Alışılmadık bir şey yapacak ama ne?

Tıraş makinesini prize sokuyor, arı gibi vızıldata vızıldata, kafasını traş ediyor. Hareketlerindeki uyumdan bunu sık sık, –belki her sabah– yaptığı belli, iyice alışmış, ustalaşmış bile denebilir: İlkin nerelerini alacak, sonra nerelere uzanacak, başını ne vakit sağa sola çevirip, ne vakit önüne eğecek, iyi biliyor. Var yok saçların hakkından geldi mi, geldi, sıra kaşlarında: Saçı kaşı hiç uzatmamak Budha rahibeliğinin zorunlu kuralı, bu kuralı ciddiye almış anlaşılan, özenle uyguluyor. Tıraş bitince, usturanın gezindiği yerler, yarı krem yarı fondöten bir sıvıyla ovulacak, deri içine sindirinceye kadar, üzerine de pudra!..)

Cinsel gerilim, uykunun uyanmaya en yakın yerlerinde uç noktasına ulaşırdı: Bazen, insanı soluksuz bırakan boğucu bir öpüşmeydi bu, ikisinin özsuyu birbirinin ağzına akıyor, dilleri toz pembe birer alev, aralıksız birbirine dolaşıyordu; bazen de kasıklarını ağrıtan çıldırtıcı bir seyir: Mamasan Shamisen, çırılçıplak oturmuş, ağır ve görkemli, purosunu içiyor. İki ağzıyla birden. Felaket bir şey canım! Yüzünün yarısı bayrak alı, yarısı firuze mavisi. Burun delikleri genişlemiş. Gözleri, takma kirpiklerin lacivert perdesi altında, kayıp kayıp gidiyor. Yaprak cıgarasını, derin bir esrarkeş soluğu alıp da dumanlarını düğüm düğüm burnundan salıverdi mi, eliyle apışarasına, öteki ağzına götürüyor, dudakları arasına yerleştiriyor: Tüylerin kınalı kızıl karanlığında, puronun ateşi, iblisin tek gözü, bir kösülen, bir dirilen!

Daha müthiş, sedef pembesi dişleri, vampir alı dudaklarıyla,

Mamasan Shamisen'in eğilip 'onun purosu'nu içmeye kalkışması! Ah bunu bir kerecik olsun sonuna kadar yaşayabilse! Yaşayamıyor: Tam iki elini uzatıp kadının su mavisi dazlaklığını avuçlayarak saçlarının iğne ucunu etinde duyduğu an, bakıyor uyanmış erkekliği ayakta, her yanı terden sırılsıklam. Rüya gerçeğiyle düpedüz gerçek arasında askıda kaldığı o birkaç saniye yok mu, adamı öldürür: Kısa, çabucak geçen, ama adamın aklını başından alan birkaç saniye bu; sonra ne cinsel gerilim kalıyor zaten, ne erkekliğinin öfkeli kobra sertliği.

Aysel diyor ki: "–... bunlar işaret! Önceden sana işaret verilmiş, anlamamışsın! Mamafih, sakatlığın sinirden olduğuna aklım yatıyor, hele bu geceden sonra!..."

O gece hekime gittiği günün gecesi: Kendisini o kahveden bu kahveye, o sinemadan bu sinemaya atmış akşamı zor etmiş! Sonra gidip Londra Bar'da Aysel'i buluyor, sabaha karşı yeniden Alp Oteli, kanter içinde yeni bir deney, sonuç sıfır! Yalnız, içini biber gibi yakan bir kederle, uyur uyumaz, rüyasında Mamasen Shamisen, bütün çıplak, meme uçlarını ve çevresini kakao köpüğüne boyamış, King Edward purosunu öteki ağzından usulca alıyor, Allah Allah, kılların kınalı karanlığından yükselen bu dumanlar ne, yoksa sahiden...

Demir sıçrayarak uyandı, erkekliği inanılmaz bir dirilikteydi, sevinerek Aysel'i uyandırdı, bir daha denediler: Hayır olmadı, iş rüyadan gerçeğe döndüğü anda gizemli bir güç meydana çıkıyor, delikanlının erkekliğini silip atıyordu. Aysel bunun üzerine öyle demişti zaten

"–...bunlar işaret! Önceden sana işaret verilmiş, anlamamışsın! Mamafih, sakatlığın sinirden olduğuna aklım yatıyor, hele bu geceden sonra!.."

Komodinin üstündeki kükürt sarısı abajuru yakmış; çırılçıplak kalkıp, devleşmiş gölgesini perdelere, duvarlara vurarak termostan içkisine buz aramıştı; bardağını bir dikişte yarılayıp, yatağın kenarına oturdu, daha çok kendi kendine söyler gibi:

"-...işaret, dedi, hep veriliyor, hiçbirimiz anlamıyoruz."

Demir'i yalnız bırakmadı. Asker olduğunu öğrendi öğreneli, geçirdiği bunalımı çok daha önemsiyordu. "...subaylar ne için yaşar, yiğitlik için! Yiğitliğin yarısı erkeklik gücüdür, onu kaybettiler mi, Allah muhafaza, çekip kendilerini vururlar. Dürnev anlatırdı,

bir tarihte, Ankara'da mı nerde, çok yakışıklı bir Albay..." Yüzbaşı Demir, ne düşündüğünü ayrıntılarıyla kestiremese de, Aysel'in o günlerde gösterdiği yakınlığı sanradan duygulanarak anmıştır: İçkiden şişmeye başlamış biçimli yüzü, ıslaklığı ağlıyormuş ya da ağlayacakmış izlenimini veren mor halkalı iri siyah gözleriyle, nasıl üstüne üstüne eğilip ona canyoldaşlığı etmişti; sıralı sırasız gezmeler, anlamlı anlamsız eğlenceler icat edip nasıl 'efkârını dağıtmaya', onu oyalamaya çabalamıştı. Unutulur mu hiç?

Sözgelişi, Tepebaşı'ndan bir taksi çevirip Emirgân'a gidiyorlar. Hava lodos. Kaba bir rüzgâr, sokak aralarından uçak uğultularıyla geçip, duvarlardan hart hart afişleri koparıyor. Kuruçeşme'de deniz, mika mavisi! Ağaçlar, kökleriyle toprağın derinliklerinden süzüp, içlerinde biriktirdikleri öfkeyi, yükseklerde fırtına ıslıklarıyla, alçaklarda hırçın hışırtılarla boşaltıyorlar. Arabada çıt yok, motorun sesi.

Şoför, suratının ağırlığı afili bıyığında toplanmış bir İstanbul çocuğu, dikiz aynasından farketmiş olmalı:

"–...vay, diyor, Aysel Ablam! Ben de deminden beri yahu diyorum..."

Aysel gözlerini kısarak şoföre baktı, çıkarmaya çalıştı.

"–...tanımadın mı, Celâl değil miyim, sözüm meclisten dışarı, hani Hırbo Celâl derler..."

Ardından bir soru: "-...Dündar Ağbiy nerelerde, hiç göremiyoruz: Kayıplara karıştı yine!"

Aysel, pek az yaptığı bir şeyi yaptı, cıgara istiyor. Dumanlar, yüzünün iki yanından uçuşurken:

"–...Evet, dedi, kayıplara karıştı."

Emirgân'da oturur oturmaz, açıklama gereksinmesi neden:

"–...bu Dündar'a yıllarımı verdim, eski bir futbolcu, evlenmeyi düşünürmüşüm demek, sevdiğimi sanırdım, bırakıp gidince sarsıldım bayağı, halbuki sık sık döverdi..."

Sustu, öfkeden ve kinden arınmış yorgun bir sesle:

"-...üstelik," dedi, "...beni erkeklere ilk satan odur."

Ya da, Yüzbaşı Demir'i alıp 'değişik yerdir' diye Rejans'a götürüyor. Yemek yiyecekler. Gulaş, Rus salatası, kırmızı şarap. Orada da, aynı şey: Duvarları ite ite genişleten çigan kemanlarının iç bayıltıcı çalkantısını yarıp masaya oturuyorlar ki, tepelerinde, katana kalçaları, boyalı kaşlarıyla beyaz Rus madam:

"– ...bonjur Madam Aysel, çoktan gelmediniz?"

Hemen ardından, Demir'e yan gözle bakarak, aynı soru:

"– Müsü Dündar, iyidir?"

Yüzbaşı Demir, bu arada, hiç bilmediği bir İstanbul'u tanıyor; keskin sidik ve parfüm kokularının, havagazı sızıntılarına karıştığı yarı gece sokaklarından geçip, kusuk gibi sağa sola sıçramış ışık lekelerini çiğneyerek hep aynı otele, daha doğrusu hep aynı yatağa geliyordu: Yeni umutlarla yeni bir sınayış için! Her sınayıştan biraz daha yıkılmış, kendine güvenini biraz daha yitirmiş çıkıyordu ya, ayrıca masraflıydı bu hayat, böyle giderse Kore'de biriktirdiği kaşla göz arasında tükenecekti. Oysa...

Birkaç yıl sonra, Dolmabahçe rıhtımında, ıslak dumanlar salıveren denize karşı durup, sis düdüklerini dinledikleri gece, İstanbul serüveninin nasıl sonuçlandığını Yüzbaşı Demir Ümid'e şöyle anlatacaktır:

"–...erkekliğimi sınayacağım diye çabaladıkça, vücut elbet takattan düşüyor. O telaşın arasında, farkında olmamışız. Bu arada, öteki bela namussuz başdönmesi, tamamıyla aklımdan çıkmış. Son gece, aşırı yorgunluktan, yüreğimde ezilmeye benzer bir duygu! Kalkıp lavaboda yüzümü bir yıkasam diyorum, belki açılırım. Bak, aynen aklımdadır: Aysel, sırtında sabahlığı, pencerenin önündeki koltuğa oturmuş, termosundan bardağına buz koymaya çalışıyordu. Yüzümü yıkayıp doğruldum, Allah Allah; sarı abajur durduğu yerde oynuyor, sanırsın çizgilerini zorlayıp çoğalacak! Çoğalıyor da: Birken iki, ikiyken beş, beşken on oldu, sonra yüz, sonra beş yüz! Başladılar mı topaç gibi etrafımda dönmeye?"

...avuçlarımla suratımı örtüp, ah dediğimi hatırlıyorum. Tabii boylu boyunca yere yıkılmışız. Baygınlık gibi fena bir durum. Aysel dehşete düşüyor. Ne yapabilir? Kolonya molonya, ayıltmaya kalkışıyor beni, nafile, arasıra su yüzüne çıkmış gibi bazı sesler alıyorsam da, kendimi bir yerde, bir tavanda, bir o duvardan bu duvara çarparken görüp, yeniden dibi boyluyorum. Zifiri bir karanlık. Derinliklerinde ışıklı halkalar dönmekte!.. Aysel'in o gece, ertesi gün, daha sonraki günler boyunca yaptıklarını ödeyemem. Borçluyumdur. Ablam olsa, öz ablam, yapar mıydı şüpheliyim: Gecenin o saatinde, otelden hastaneye telefon, hüviyetimi veriyor, tınmıyorlar. Kore gazisi, yaralı ve tebdilhavalı olduğumu söyleyince

nöbetçi tabip insafa gelmiş, sedye, ambülans, uzatmayalım, ertesi gün öğleye doğru gözlerimi bir açtım, hay Allah, yine bir tavan! Kahroldum."

"...bereket başdönmesi uzun sürmedi, geldiği gibi kendiliğinden geçti. Bursa'ya dönmeye orada karar verdim, doktorlar da uygun gördüler, toparlandık, vapur biletini Aysel alıveriyor, sağolsun, gideceğim sabah taksiye atlamış gelmez mi, vapura ille eliyle bindirecek, şimdi inanır mısın, yol boyunca belli etmeden ağlıyor, biz ne yapacağımızı kestiremiyoruz, çok zor bir durum! Tophane'de gemiye benimle girdi, Şekerci Lebon'dan bir kutu badem ezmesi yaptırmış, onu bıraktı, sonra da gemi uzaklaşıncaya kadar rıhtımda dikildi: Sırtında açık renk pardösü, saçlarını şarpayla örtmüş, dudakları besbelli titrek!"

...dedim ya, ablam olsa bu kadar üstüme düşemez. Vapurdan ineceği sırada, ağzını hafifçe ağzıma dokundurmuş, '–İstanbul'a gelirsen, mutlaka beklerim' demişti, hepsi o kadar. Öğleye doğru, vapurun radyosundan NATO'ya giriş belgesinin imzalandığını duyduk, büsbütün kötüledim, baktım denizin üstünde martılar, ufukta kara bir bulut yığını, eh insan olarak benim şahsi mağlubiyetim, bir yerde hayatımın ve hayallerimin çökmesi, iktidardakilerin muvaffakıyetinin bedeli oluyordu. Bursa'ya kadar ağzımı bıçak açmadı..."

O yıl Bursa'da sonbahar bitmek bilmiyor: Leylekler gideli nice olmuş, kırlangıç yuvaları hanidir boş, günler her gün biraz daha kısa, şehrin üstünde hâlâ güç solan bir eylül aydınlığı durmaktadır, atlas mavisi bir aydınlık. Dutluklarda, meyve bahçelerinde ağaçlar, nazlı nazlı yapraklarını döküp soyunuyorlar; sabahları ortalığı billur bir bardak gibi ışıldatan ince bir çiğ düşüyor, olsun, havada insana geniş soluklar almak, sinek vızıltılarını dinleye dinleye açıkta uyumak isteğini veren bir eylül sonu rahatlığı ve yumuşaklığı! Takvimler kasım demiş, kış sanki hiç gelmeyecek.

Gerçi Bursa savaş biteli dikişlerini çatır çatır söken bir gelişme ve büyüme humması içindedir, acımasız bir büyü ahşap Osmanlı evlerini kaşla göz arasında beton apartmanlara çeviriyor, Çekirge yöresinde bir sürü yeni inşaat, kahvelerde kurulmuş kurulacak şirketlerin, alınmış alınacak kredilerin dedikodusu, ama, Tokyo'yu, Yokohama'yı, Seul ve Pusan'ı görmüş, son birkaç haftasında çok

farklı bir İstanbul yaşamış Yüzbaşı Demir'e, ufak, bakımsız, gereğinden fazla taşra görünüyor doğduğu şehir: Kılıklarda eski zaman fotoğrafları eskimişliği, geçen yüzyılın çıngıraklarıyla belirip kaybolan köhne faytonlar, sokak aralarını kasabaya çeviren mahalle çocukları, Müslüman sakallarının ağırlığıyla iki büklüm ihtiyarlar, tesbih şakırtısı, şadırvan, nargile.

Annesi Suat Hanım, 'uzunca bir müddet kalmak üzere' dönüşünü, sürekli bir şenliğin başlangıcı saydı, 'İstanbul'daki başka doktorlara da görünmeliymişim' bahanesiyle evine bir uğrayıp kaybolmasından 'hicranlara garkolmuştu zira.' Fakat, garip şey, Demir'in hayatını ve sağlığını allak bullak eden zaman, annesine hiç dokunmamış, atlayıp üstünden geçmiş: Hep o eski Suat Hanım, koyu sürmeli zebercet yeşili gözleri iki gizemli çiçek, dudakları ateş kızılı, dilinde 'ah-ü-vah', gönlünde 'bitmez tükenmez hasret', bakışlarında ise 'seviyeli bir istihza'nın yumuşattığı güzel kadın kibiri! Akşam sabah, kalkıp kalkıp oğlunun boynuna sarılıyor; sıralı sırasız, tombul paluze beyazı ellerini göğe açıp 'yegâne oğlunu kendisine bağışladığı içün Cenab-ı Hakka hamd-ü sena ediyor':

"– ...ya maazallah, yaran biraz daha ağır olsaydı da, rahmetli Hayrullah Amcan gibi şehit düşseydin, ben ne yapardım? Şu kaba, hissiyattan nasipsiz babanla..."

Babası Feyzullah Efendi, bak o, değişmiş: Çökmüş bir kere, iyice ihtiyarlığa kaymış, hiç saçı kalmadığından kafası bütün cavlak, şişmanlamış da! Asıl değişiklik, galiba dünyayı alış biçiminde, davranışlarında görülüyor: Savaş sırasında İnönü'ye hayranlıkla bağlanan sanki o değil, kuruluş günlerinde Demokrat Parti'ye duyduğu yakınlık açık bir yandaşlığa dönüşmüş zamanla, bağıra bağıra savunuyor; karısına bakarsan, 'seni İdare Heyeti azası yaparız diyerekten, ağzına bir parmak bal çalmışlar, bunu kandırmışlar', inanıp 'kayıt dahi' olmuş. Demir'in geldiği sıra, 'kazandıkları' ara seçimin sarhoşluğunu yaşıyordu: Ne demek efendim, ne demek, yirmi mebusluk için seçim yapılıyor, yılların Halk Fırkası aralarında Necmeddin Sadak, Lütfü Kırdar, Nihat Erim gibi 'zevatın' bulunduğu 'namzetler' gösteriyor, iki mebusluk kazanabiliyor ancak, gerisi bütün Demokratların! Dahası, Lütfü Kırdar basmış istifayı, onu eski başka bir İstanbul Valisi Muhiddin Üstündağ izlemiş, hem de 'alenen beyanat verip, CHP'nin son senelerde halkın sevgisini celbedemediğini ilan ederek!'

Havalar iyi gittiğinden, geceleri, arka bahçede oturulabiliyor. Suat Hanım, yün çilesini Mebrûke'nin kollarına geçirmiş, edalı yün sarmaktadır, önümüz kış, Demir'e balıkçı yakalı kazak örecek, nefti pek yakışır. Feyzullah Efendi, bir dizini dikip öteki ayağını altına alarak oturmuş, elinde nargilesinin marpucu. İkisi de oğullarının ağzına bakıyorlar, 'yabancı diyarlarda' başından geçenleri biraz anlatsa fena mı olur, hiç umma: Demir konuya kendiliğinden yanaşmadığı gibi, üstüne varılırsa sinirleniyor. 'Tabiatı değişmiş âdeta oğlanın', yaşaması bir tuhaf, 'tarik-i dünya' sanırsın, her şeyden elini eteğini çekmiş, kederli. Karanlıkta yapraklarını usul usul döken kavakların, çocukluğundan kalma hışırtısını dinleyip, göğü kibrit yeşili, maytap mavisi imzalayıp duran yıldız kaymalarına dalıyor, hani biraz çabalasa gerilerde mevzilenmiş Amerikan topçusunun salvolarını işitecek!

Odasına çekildikten sonra, uyuyabilse, iyi: Ne gezer, ya tavus kuyruğu renklerinin gözalıcı yansımaları arasından Mamasan Shamisen peydahlanıyor: Kalaylı dazlak kafası, utanmaz yaprak cigarasıyla; ya da Tokyo'daki hastanenin alacakaranlığından Hemşire Julie'nin 'müstehcen' elleri: Dokunduğu her yere parmak uçlarından pire gibi zıplaya zıplaya çil dağıtarak! Bir iki kere kendisini, Puerto-Rico'lu Yüzbaşı Ramon'un olmayan cesedine atıp tutarken yakaladı. Basbayağı yüksek sesle konuşuyor: "Aldandım, bir boka yaramam" diye. Ürktü biraz. Uyku tutmadı mı, gelsin kitaplar: Geçen gün Şekercioğlu'nun kitabevine uğrayıp; Tolstoy, Balzac, Zola, Dostoyevskiy, ne bulduysa almıştı, bir sürü de polis romanı. Birini bitirip öbürüne başlıyor. Her kitap başka bir ülke. Sayfaların üzerinde uyuyakaldığı çok.

Hoş, gündüzleri de sokağa pek çıkmıyor ya!.. Çokluk, kitaplarıyla oyalanıyor, bazen radyo, keyfi pek yerinde ise kanaryaların ötüşünü teybe alma filan, yaralı maralı ta Tokyo'lardan sırtlanıp getirdiğine değsin! Evvelsi gün mü ne, annesinin tambur çalışını gizlice banda çekmiş, sonra dinletti, kadıncağız bir şaşırsın, durup durup: "–... cancağızım, anahtar deliğinden gözetlenmek gibi bir hal bu, diyor, fakat ne kadar falsolu çalmışım..." Sonbahar güneşi, yine kafeslerden halıya benek benek dökülmüştü. Aynanın önünde, ağır kokularını buharlaştıran 'esans' şişeleri; Suat Hanım'ın, yorgun ve 'hicranlı' Valde Sultan güzelliği.

Acılı oldu mu, her şey nasıl koyuyor adama: Muradiye'deki

konak yavrusunda, alışılmadık bir tutum, her ayın birinci ve üçüncü çarşambaları Suat Hanım'ın 'akrabadan ileri ahbapları' çaya geliyorlar. Kabul günleriymiş. Üç gün öncesinden evin içinde bir telaştır gidiyor. Artık ne hazırlıklar.

"– ...Mebrûke, boğaçanın peynirini rendele!"

"– ...Mebrûke, kızım, tepsiyi aldın mı fırından?"

"– ...Mebrûke, biblolar bir karış toz..."

Yüzbaşı Demir, Alp Oteli'nin tramvay şimşekleriyle camları yemyeşil odasında uğradığı ağır yenilgiden, yoksa kadınlara saklı bir düşmanlıkla mı çıkmıştı? Yüzlerini görmek istemiyor. Konukların salona doluştuğu, kadın kahkahalarının duvarlara çarpıp şangır şungur kırıldığı, annesinin 'sihirli tamburuyla hazırûnu âdeta gaşyettiği' bu çarşambalar onun kâbusu. Hele sabah sabah Suat Hanım bir yerini düşürüp, Orhangazi'den tamamıyla Bursa'ya nakl-i mekân etmiş Süleymanoğulları'nın küçük kerimesi Nihal'in de geleceğini dokundurmuyor mu, çıldırabilir: Efendim kızcağız, Kore'den gönderdiği resimleri göreli, taliplerini sırtısıra reddeder olmuş da, 'esasen küçük rütbeli zabitlerin teehhülüne izin çıktığından', artık nişanlılığı hiç uzatmayıp...

Yüzbaşı Demir kaçıyordu: Çekirge'ye doğru, asfalt boyunca, ta son durağa kadar. Oralarda bir kahve edindi, masalarına gazeteler serili, iskemleleri hasır, buram buram yanmış şeker, tömbeki ve demli çay tüten bir yerdi burası; ocakçısı garsonu aynı kişiydi, kirpiksiz gözleri kanlı mavi bir göçmen, müşterileri ise, daha çok çevrenin ihtiyarları! Demir'in Bursa'daki yaşantısını değiştiren rastlantı bu kahvede oldu bir gün, ikinci, belki üçüncü gelişiydi, sivil, canı adamakıllı sıkkın, cebinde bir roman, içeriye daldı ki kimseler yok, sadece köşedeki masada harıl harıl bir şeyler yazan kır saçlı bir adam: Kül tablasında cıgara ölüleri dağ gibi yığılmış, koltuk değneği yanındaki masaya dayalı, bağa gözlükleri ikide bir burnuna düşüyor. Besbeli bir emekli, yazması da bir garip, öyle eğiliyor ki sanki defterin içine girecek, acaba gözleri mi görmüyor, yoksa kendini yazdıklarına mı kaptırmış?

Yüzbaşı Demir, çayını yudumlarken: –...tuhaf şey, diye düşünmüştü, tevekkeli herkesin bir ikizi vardır demişler, herif hık demiş bizim Tabur Komutanı Binbaşı 'Baba' Saffet'in burnundan düşmüş..."

İnsan bir tanıdığını, yıldırıcı koşullar altında, yabancı bir yerde bırakmasın, artık hep orada, o katlanılmaz serüveni sürdürüyor sanır. Yüzbaşı Demir, yaralandığı gece cephede bıraktığı Binbaşı 'Baba' Saffet'in, Bursa'da rastgele bir Çekirge kahvesinde karşısına çıkabileceğini, bu yüzden olası sayamıyor: Şu gördüğü sol bacağı dizkapağından kesik adam, olsa olsa, komutanına çok benzeyen bir başkasıdır.

Yanılmıştı. Bunu, sessiz sessiz ıhlamurunu karıştıran topalın, kalın camlı gözlüklerinin ardından, gözlerini kısarak kendisine baktığını sezince anladı:

"–... yoksa, hay Allah 'Baba' Saffet'in ta kendisi mi?"

Evet, o: Kırlaşmış pos bıyıklarından süzülen cıgara dumanları, kafası üstünde dalgalanan kurşuni beyaz saç denizi, öfkeli olmadı mı suskun yanardağını andıran ürkütücü sessizliğiyle, o!

Silah arkadaşını hemen tanıyor:

"– Vay, Çukurcalı!..."

Yüzbaşı Demir, masasına oturunca, bazı şeyleri açıklamayı gereksindi:

"–.... evet, bacağı orada bıraktık, topal zabit görülmüş mü, terfian emekliye sevkettiler. Memlekette iki mütekait şehri olduğu malum, ya Bursa, ya İzmir, bizim kayınço Bursalı bir hanımı tutuyor, kalktık geldik: Ev bu civarda, önü gayet ferah..."

Cıgarasından bir duman aldı, çok sevinçli bir şey anlatacakmış gibi gözleri parlayarak, başka bir söze atladı:

"– yahu, seni Türkiye'ye gönderiyorlar, hastaneye ben geliyorum, aynı koğuşa, hatta aynı yatağa! İşe, bak! Amerikalı hemşireyi unutmadın ya, hani münasebetsiz bir karı, laf arasında ondan öğrendik, 5. numarada başka bir Türk yatıyordu demiş..."

Kısaca susup, pos bıyıklarını dumana boğarak, Demir'in asıl merak ettiğini söyledi:

"– cepheden taarrruz ettik, fevkalade muhkem bir yer, 'demir üçgen' tabir ediyorlar, sen yaralandıktan sonra bölüğüne vekâleten Kara Başefendi kumanda ediyor, baktım vaziyet muğlak, hayli muhataralı, jeep'e atlayıp yakından bir göz atsaydık diyoruz: Büyükçe kalibreli bir top mermisiydi, üstümüze düştü, ya da çok yakınımıza, şoför, karargâh subayı Nuri, gitti gider, benimkisi parça isabeti değil, tazyikten savrulmuşum, jeep bacağın üstüne devriliyor..."

Övündüğü gibi bir duyguya mı kapıldı ne, pakete davranıp Demir'e cıgara tutu, sözü değiştirdi:

"– ...senin için de çok ağır diye duyduk."

"– ...ağır Binbaşım, şey Yarbayım! Bir zaman Gülhane'de süründük, musibet bir başdönmesi, asla geçmiyor, tarifi imkânsız bir azap!; Şimdi tebdilhavalıyız, altı ay, sonra herhalde tekaüt edecekler."

"–...o nasıl laf, çocuk? Başı dönüyor diye adam tekaüt edilir mi? Nerde görülmüş? Aslan gibisin maşallah!"

Yüzbaşı Demir, yosun yeşili gözlerini eğdi:

"–... görünüş öyle," dedi, " ...fakat içim perişan Yarbayım, yara âdeta ruhumda, açık bir yara üstelik, durmadan kanıyor. Nefsime itimadımı kâmilen kaybettim, yalnız nefsime olsa neyse, memlekete, askerliğe..."

Pantolonunun paçalarına bir kedi sürünüyor, geçen gelişinde görmüştü, amber sarısı koca bir sarman, görkemli, tok, gururlu bir kedi, kahvecinin olmalı, adı Boncuk. Onu görür görmez, Yarbay 'Baba' Saffet'in yüzü seyrek gülümsemelerinden birisiyle aydınlanıyor. Eğildi, kediyi okşayacak:

"– Ulan nerelerdesin sen? Aliş hergelesi kapadı mı yoksa?"

Boncuk bu defa ona nazlanıyor, sırtını kamburlaştırıp tek bacağına sürerek: Kuyruğu havalarda, sarı ela gözleri hafifçe kısık.

"–...kediler iyidir, çocuk! En öfkeli bir anında, okşarsın: Olanca zehirini alır."

Kapı açıldı kapandı, dönüp baktılar: Çember sakalı seyrek, Türkistan başlıklı bir ihtiyar. Elini göğsüne bastırıp onları selamladı:

"–...es-selam-ün-aleyküm!"

Yarbay 'Baba' Saffet, hanidir küsmüşler de barışmak istiyormuş gibi içten bir sesle Demir'e soruyor:

"–... birer ıhlamur içer miyiz?"

Cevabını beklemeden kahveciye seslendi:

"–...Aliş oğlum, yap bize iki ıhlamur."

Yüzbaşı Demir'e önündeki sarı defteri gösterdi: Eciş bücüş eski harflerle tıkabasa doldurulmuş, bazı yerleri cıgara yanığı sayfalarca yazı.

"–... başımızdan geçen serencamı yazayım dedim, iş güç yok, sıkılıyorum. Malulüz deyip oturacak mıyım? Az rezillik yaşanmadı,

neşri mümkün olur mu, bilemem, lakin sır kalmamalı bunlar? Haksız mıyım çocuk?"

Yüzbaşı Demir onu dinlerken, gözleri, duvardaki taşbasması resimlerde. Şimdiye kadar nasıl görmemiş: Lüle içen Acem dilberi, kaşları 'kazan kulpu' rastıklı, başında pullu fes, dudağında hırızma. Hemen altında, gövdesine tepeden tırnağa jelatin kâğıdı geçirilmişçesine yeşil yeşil zeytinyağı parlayan Cihan Pehlivanı Koca Yusuf, burma bıyıklar ki her çengeline adam asılır. Demir, neredense, 'Hımbıl Çavuş'u hatırladı, Harp Okulu'ndaki Sevkülceyş hocasını, bir ders sonunda çocuklar koridora boşalırken, çevresini alanlara, şöyle bir şeyler demişti galiba:

"–...harb insanı bitirir, şehit kurtulmuştur, gazi çeker: Hem şehitlerin ağırlığını, hem harbinkini! Harpten çıkmış adamı, cemiyette eski yerine koymak zordur, evvela nazarında hayat eski ehemmiyetini kaybettiği için, saniyen ne pâye versen harcandığı intibaından kurtulamayacağından!"

Yarım saat kadar sonra, kahvenin önünde bir fayton duruyor: Yarbay 'Baba' Saffet'i almaya gelmiş. Her gün öğleden sonra getirir, akşamüzeri götürürmüş. Yüzbaşı Demir, eski komutanın kalkmasına, koltuk değneğini koltuk altına yerleştirmesine yardım etti. Utancından yüzüne bakamıyordu. Uzun uzun el sıkıştılar:

"–...görüşelim e mi çocuk, dertleşiriz. Yazdıklarımdan bazı yerleri okuma fikrindeyim. Bir bak bakalım, hakikatı layıkıyla aksettirebilmiş miyim?"

Akşam eve döndüğünde, Yüzbaşı Demir salona bir giriyor, iç gıcıklayıcı bir koku, parfüm ve cıgara dumanı perdelere sinmiş, kadın gülüşmelerinden artakalmış kırıntılar halıların üzerinde cam kırığı gibi pırıl pırıl! Mebrûke onu görür görmez sırıtıyor: "– Demir Ağbiy, Nihal Ablam gitmek bilmedi, kapılara baka baka bir hal oldu." Mutfakta çay bardakları, pasta tabakları, çatal kaşık yığılmış; kül tablalarını dök dök bitmez, üstelik Suat Hanım ortalarda görünmüyor, 'başına bir ağrı çıktığından' odasına çekilesiymiş, yemeğe de çıkmayacak.

Çıkmadı da. Baba oğul, başbaşa yiyorlar. Feyzullah Efendi yemekte çene çalmayı sevmez, radyo dinler: Haberleri, radyo gazetesini.. Çok bilmiş bir spiker, sözcüklerin altını çize çize, günün önemli haberini duyuruyor: İstanbul'da gizli komünist partisi kurdukları anlaşılan pek çok kişi tevkif edilmiş, Doktor Sevim Tarı

adında bir kadın Marsilya'ya müteveccihen Ankara vapuruna ineceği sırada yakalanıyor, üzerinde 'yurtdışındaki komünist teşekküllerine tevdi edilmek üzere tanzim edilmiş bir sürü vesaik', 'tahkikata büyük bir gizlilik ve ehemmiyetle devam edilmekte'ymiş, ayrıca Ankara ve İzmir'deki diğer suç ortaklarının 'tesbiti ve tevkifi cihetine gidilmiş!'

Feyzullah Efendi önce hiç sesini çıkarmadı, kahvesini içerken de oğlundan çok koltuklara konuşurmuş gibi:

"–...Allah," dedi, " Menderes'ten razı olsun: Irz düşmanlarına aman vermeyecek! Ayriyeten, çok hususi bir yerden istihbar ettim, ilkokullarda din tedrisatına karar çıkmış, bugün yarın ilanı bekleniyor."

Sustu. Tesbihi parmakları arasından su gibi akıyordu. Derin derin içini çekerek ilave etti:

"–...heyhat ki deden bügünleri göremedi."

Gariptir, sorun onu doğrudan doğruya ilgilendirmediği halde, Yüzbaşı Demir o gece uyuyamıyor. İçinde karanlık bir önsezi. Yatağında bir o yana dönüyor, bir bu yana. Birkaç gece hep böyle. Bir keresinde el yordamıyla cep radyosundan bir müzik bulayım diyor, belki ferahlatır: Gökkuşağı renkleriyle ardı ardına açılıveren akordeon sesleri, gizemli flütler, bir saksafon! Rastlantı bu ya, çeşitli dillerden çeşitli konuşmalara takılıyor hep, aaa, birisi Türkçe galiba, neresi orası? Moskova Radyosu'ydu, yarı gece yayınında Sovyetler'in NATO'ya girişini protesto amacıyla, Türkiye'ye vermiş olduğu notayı okuyordu:

"– bu şartlar altında şurası gerçektir ki, Atlantik Okyanusu ile hiçbir bağlantısı olmayan Türkiye'nin Atlantik Blokuna katılmaya daveti emperyalist devletlerin Sovyet Rusya sınırlarında tecavüzkâr amaçlarla askerî cephenin kurulması için Türk topraklarını kullanmak istediğinden başka bir anlama gelemez...."

İki gün sonra, Çekirge'deki kahvede, notanın reddedildiğini Yarbay 'Baba' Saffet'le beraber gazetelerden okudular. Külrengi bir nemliliğin yumuşak bir sansar gibi havada gezindiği bir öğle sonuydu, yapraklar sessiz sessiz dökülüyorlardı, kavakların uçlarına dolanmış mavi bir duman, Uludağ'a doğru toplaşıp şamatayla dağılan alakargalar.

Yarbay 'Baba' Saffet, kucağında keyifli keyifli ron ron eden Boncuk'u okşamasına ara vermeden, konuştu:

"–...anlaşılmayacak bir husus yok Yüzbaşı, her şey ayan beyan ortada: Müteyakkız bir bîtaraflıktan muhataralı bir tarafgirliğe sürükleniyoruz, diyeceksin ki bunu istemedik mi, amenna istedik, lakin bu Amerikalılara elimizi bir verdik mi, kolumuza sahip çıkmalarından korkarım.."

Susup cıgarasını dinledi, gözlerini duvardaki resimde lülesini tüttüren Acem güzelinden ayırmaksızın:

"–...farkettin mi, dedi, geçen ay İstanbul'a bir heyet gelmişti, nasıl bir heyet mi, akla ziyan bir şey canım. Amerikan, İngiliz, Fransız Genelkurmay Başkanlarından müteşekkil, evet, evet, babalarının hayrına gelmiyorlar tabii, bir Ortaşark paktı teklif ediliyor, şimdi Allah var, ben evvela Rusya'ya karşı yeni bir ittifak zannettim, bilahare anladım ki..."

Başını birden döndürdü, cıgara dumanları gözlük camlarının önünden ince bir sis gibi geçiyordu:

"–...gayeleri Süveyş Kanalı'nı muhafaza etmek, böylece bütün Şarki Akdeniz'i kontrolları altında bulunduracaklar: Anadolu, Ortaşark'ta merkez üssü olarak kullanılacak..."

Yüzbaşı Demir, Tokyo Amerikan Hastanesi'nde Yüzbaşı Ramon'un cesedine büyük itirafını yaptığı geceyi hatırladı. Kore'deki uğraşlarının gerçek anlamını şimdi daha iyi görüyordu. Farkında olmadan o geceki sözcük dudaklarından dökülüyor:

"–...ah, ah, aldandık Yarbayım, fena halde aldandık!"

Yarbay 'Baba' Saffet sessiz ağırbaşlılığına hiç yakışmayan bir öfkeyle parlamasın mı:

"–...aldandık mı? Katiyyen! Biz aldanmadık çocuk, bizi aldattılar! Ne yaptıysak hulûs-ü kalple yaptık biz, cehennemin bucağında vatan toprağını müdafaa ediyoruz diye kan döktük, can verdik, halbuki hesap başka imiş, çok başka imiş..."

Gözlüklerini çıkardı, yumruğuyla gözlerini oğuşturarak:

"–... büyükler tepişir," dedi, "...arada ufaklar güme gider."

Yüzbaşı Demir'in göğsünden ansızın bunaltıcı bir ağırlık kalkıvermişti, öyle ya ne diye kabahati kendisinde arayıp duruyordu, hadi o saftı diyelim, aldanmıştı, kanmıştı, peki ya öbürleri, hepsi saf mıydı, öyleyse aldanmadan çok bir aldatmaydı söz konusu olan, ne olduklarına, ne yaptıklarına, ne olacaklarına değgin tehlikeli bir aldatma!

Yarbay 'Baba' Saffet, sonra gazeteleri bırakıp, sarı deftere yazdıklarından bölümler okuyor. Sesi konuştuğu zaman ne kadar açık, ne kadar sert ve diriyse, okuduğu zaman o kadar kapalı, çocukça ve tutuk. Sanki acemi bir öğrenci, bazı sözcükleri sökemeyip kekeliyor. Bu arada vapur gibi tütmesi, cıgara küllerini defterin sayfaları arasına dökmesi, ömür.

"–...25/26 Ocak 1951 gecesi, işte bu ağır şartlar altında, sabaha kadar çok şiddetli soğuk ve buz tabakaları üzerinde ve gündüzden keşfe fırsat bulamadığımız meçhul bir arazide, taburlar gösterilmiş hazırlık mevzilerini işgale çalışıyorlardı. Alaya tahsis edilen 10 kilometre genişliğindeki bu hazırlık mevziinden, 25 Ocak günü saat 06.00'da, 241. Alay hedefi Kumyongjong-ni şehri olmak üzere taarruza başlayacaktı ki, 11. Tabur sağ cenahta, kumandam altındaki III. Tabur ise sol cenahta görevlendirilmiş bulunmakta idi..."

Ya da, ufalmış cıgarasından bir yenisini yakıp, kahveciye bağırıyor:

"–... Aliş, çabuk tarafından iki ıhlamur daha!"

Arkasından bir eliyle Boncuk'u okşaya okşaya, aynı acemi okuması:

"–... saat altıda bütün cephede ileri sürülen keşif kolları himayesinde kuzeye doğru ileri harekâta başlanılmış olup, taburlar açılmış bir vaziyette kendilerine gösterilen hedefe doğru bölgeden bölgeye ilerlemek suretiyle, ileri harekete mukavemete uğramadan devam etmiştir."

Yarbay 'Baba' Saffet yazdıklarına dalmış okurken, Yüzbaşı Demir düşündü: "–... Ocak'ın 25'i, pek pek on ay önceki tarih, oysa bana üzerinden yüzyıl geçmiş gibi geliyor, neden?" Bir yandan da, kim olduğunu bilmediği zaten göremediği biri, belki bir şehit hayaleti, dua eder gibi kulağına fısıldayıp duruyordu: "–...aldanmadık, bizi aldattılar: Ne olduğumuzdan, ne yaptığımıza kadar..."

İrkiltici bir hızla, olaylar mı birbirine zincirleniyordu; yoksa, ağır yenilgisini unutabilmek amacıyla bütün dikkatini dışarıya çevirmiş Yüzbaşı Demir mi böyle sanıyordu? O belalı 1951 yılının sonlarına doğru, Sovyetler Türkiye'ye NATO ile ilgili bir nota daha verdiler, daha şiddetli, basbayağı tehdit edici bir nota! Türkiye, bunu da reddetti, hem de Menderes'in ağzından " Rusya'nın son

protesto notası Türkiye'in hatt-ı hareketinde hiçbir değişiklik husule getirmeyecektir. Çünkü Sovyet Rusya ile anlaşabilmek için en iyi usul kuvvetli olmaktır. Ruslar kuvvetten anlarlar ve kuvvete hürmet ederler" diyerek. O günlerde, 'solcu, profesörlerden Behice Sadık Boran Ankara Üniversitesi'nden çıkarılmıştır. Hemen ardından, 'komünizmle mücadeleyi pekiştirmek için' Ceza Yasasının 141/142. maddelerinin cezaları ağırlaştırılıyor.

Yüzbaşı Demir, sağlığı ve mesleği bakımından uğradığı yenilgilerin kahrıyla ezilirken, bir de aldatılmış olmanın utancı: Görünmez bir mermi isabeti, benliğini cam gibi çat diye ortasından çatlatmış, böyle bir yaranın iyileşmesi olası mı? Ona sorarsanız, hava değişimi süresinin nihayetindeki ilk muayenede defteri dürülecek, o da yaşayan bir ölü olarak 'emekliye sevkedilecektir.'

Yüzbaşı Demir, gece ilerledikçe bastıran sisin, uğultuları sinir bozucu bir ağırlık kazanan sis düdüklerinin arasında, gözlerini sonuna kadar açmış kendisini dinleyen Ümid'e, birkaç yıl sonra, üçüncü ve son yenilgisini şöyle anlatacaktır:

...tahminde yanılmışız, muayenede sağlam çıktım, Gelibolu'da boktan bir birliğe, tayin ettiler: Garnizon boğaza hâkim bir yerde, eratı eğitime çıkarıp geçen gemileri seyrediyorum, içim bomboş, yaşamakta mıyım belirsiz, askerlikte istikbâl göremiyorum, bir kadın sevmek, onunla evlenmek hayallerim tarumar olmuş, ruhumdaki yara muttasıl kanıyor! Bol bol okuyup vakit öldürmekteyiz..."

...arkasından Çankırı Piyade Okulu, Kore'deki bizim Alay Komutanı oradan gelmişti, varır varmaz hakkında binbir sual, yeniden savaş hikâyeleri. Hiç ummadığım, artık tamamıyla iyileşmiş olduğunu sandığım bir sıradaysa, tekrar o melun başdönmesi! Lavabonun önünde tıraş olacağım, sabah, köpüğü dağıtayım diye başımı kaldıracak oluyorum, sen misin kaldıran, aynanın içinden önce bir sonra bin ayna çıkıyor, başlıyor parıl parıl etrafımda dönmeye! Ellerimle ancak suratımı örtüp emirerini çağırabildim, o kadar. Sonra yine hastane, yine heyet-i sıhhıye, altı ay daha tebdilhava.."

Bursa'ya dönüyor ki, yaz, aylardan temmuz mu ne, Uludağ'ın arkasında kaz tüyü bulutlar üflenmişçesine dağılıyorlar, sırmalı bir mavilik yaprakların körpe yeşiline pul pul yağıyor, sokaklarda bir

canlılık, eskisinden çok yoğun bir otomobil otobüs kalabalığı. Gelibolu Garnizonunda, Çankırı Piyade Okulu'nda geçirdiği birkaç yıl, Yüzbaşı Demir'i içinden çökertmiş, dışından bozmuş: Üstüne başına özenen, giyimine kuşamına titiz o Demir nerde? Günlük kaygıların, küçük önemsemelerin ötesinde, daha çok ruhsal kargaşalığının gürültüsünü dinleyerek ölmeyi bekleyen yaşlı bir adam sanki. Varlığını kemiren iktidarsızlık, yerli yersiz öfkelere dönüşüyor mu, dönüşmesine dönüşüyor, ne var ki geçici patlamalar bunlar, sağlam desteklerden yoksun, dokuması gevşek, patlamasıyla unufak dağılması bir olan.

Suat Hanım saçlarını boyatmak çılgınlığını yaptığından, sürmeli gözlerinin zebercet yeşili güneşli bir çini aydınlığı gibi büsbütün dışarı vurmuş, boyası süsü tamam, hiç olmadığı kadar 'Valide Sultan' karşılıyor oğlunu, durumunu görünce de 'derin tasalara düşüyor, esasen Nihal'in nevmid olup önüne ilk çıkan taliple evlenmeyi kabul etmesi onu eleme boğmuş iken, bir de yegâne oğlunun böyle mühmel, pejmürde bir halde çıkagelmesine tasalanmasın da ne yapsın a efendim?'

Yüzbaşı Demir, cırcırböceklerinin açık camlardan odasına doluşan dağdağasını dinlerken, kitabını elinden düşürüp uyuyakalıyor: Rüyasında hop! Mamasan Shamisen, hem bir değil kaç Mamasan Shamisen! Taşrada geçirdiği koyu yalnızlık geceleri belleğindeki görüntüden daha nicelerini üretmiş, tayf renkleri birbirinin içinden fışkırarak büyülü boy aynalarına yansıyorlar, her aynada bir başka renge çizilmiş bir başka Mamasan Shamisen, hep aynı kalaylı dazlak kafası, bayrak kızılı rujla sıvanmış buğulu fahişe dudakları, 'müstehcen' yaprak cıgarasıyla ama, bunda anadan doğma çıplak, meme uçları kakao köpüğü, onda yumuşak deriden kızıl çizmeli, üstünde saydam bir gecelik, donsuz, ötekinde Amerikan Deniz Piyadesi üniforması giymiş, berikinde tülden bulut bulut gelinliklere bürünmüş olarak..

Ne kılıkta görünürse görünsün, hangi cinsel rezilliğe bulaşırsa bulaşsın, her seferinde Yüzbaşı Demir erkekliği taş gibi elinde uyanıyor; uyanır uyanmaz kalkıştığı umutsuz kendi kendini doyurmak çabaları da Tepebaşı'nda Alp Oteli'nin sarı abajurlu odasında Aysel'in onu doyuma ulaştırmak çabaları kadar boşa gidiyor.

Yüzbaşı Demir, erkeklik defterinden büsbütün silinmiş midir?

bir gün, öğle sonu sıcağının sersemliğiyle, yatağın başucundaki ceviz komodinin çekmecelerini çekecek oldum. Yıllardır yapmadığım şey! Muradiye'deki evde bu oda, benim, Askeri Lise öğrenciliğimin odası. Çekmecelerde ne olabilir ki? Yaprakları sararmış eski kitaplar, çoktan atılması gereken görev defterleri, birkaç resim... Hayret, en alt gözün gerisinden o güne değin evde gördüğümü hiç hatırlamadığım, süslü bir kutu bulup çıkarıyorum: Mor kadifeyle kaplı büyükçe bir kutu, kapağına iri ve sarı kayısı gülleri boyamışlar, köşesinde eski harflerle bir iki satır, yanında Fransızcası: **Confiserie Lebon, Pera–Constantinople...**"

" bilinmez bir dürtüyle açıyorum kutuyu, aaa, mavi ipek kurdeleyle bağlanmış bir deste mektup, pembe fantezi zarflar, kurdeleye iliştirilmiş eski harflerle bir etiket. Peki kimin mektupları bunlar? Hem burada ne arıyor bu kutu? Eski yazıyı bir okuyabilsem!.. Nerde? Yarım yamalak, Osmanlı puluna vurulmuş damganın Latin harfleriyle yazılı bölümünü sökebiliyorum ancak: **21.5.1919/ Pera-Constantinople.** Hay Allah, 1919 Mayıs'ı demek, Mütareke yılları demek. Mütareke yıllarında, İstanbul? "

Onu paldır küldür Yarbay 'Baba' Saffet'i aramaya iten ne, eski söyleşilerinden kalan tat mı, bilinçaltındaki garip dürtü mü: Eski harfleri bildiğini unutmamış!... Ne olursa olsun, ağustosböceklerinin Bursa şehrini velveleye verdiği bir öğle sonu, aynı asfaltı aynı yalnızlık düşünceleriyle yürüyerek, Aliş'in kahvesine vardı: Bu formika masaları krom bacaklı, iskemleleri renk renk plastik, camları pırıl pırıl kahve, o eski külüstür kahve mi? Ocak değişmiş, nargilelerin yerini raflarda semaverler almış, köşeye halk türküleri böğüren 'gıcırt yeni' bir radyo koymuşlar. O günlerden kalan, sadece taşbasması iki resim, biraz daha sararmış, biraz daha kirlenmiş olarak: Lülesini tüttüren, kaşları 'kazan kulpu' rastıklı Acem güzeli ile Cihan Pehlivanı Koca Yusuf!

Ha, bir de Aliş, kirpiksiz mavi gözleri sarhoş sarhoş bakan, tüyü tümürü düzmüş bir Aliş bu, çayını önüne dehledikten sonra, onunla ilgilenmeyecek bile, Demir bir punduna getirip cigara paketini önüne sürüyor:

"–... Aliş usta," diyor, Boncuk nerelerde senin, ortalarda göremiyorum. Ne şahane sarmandır o!"

Aliş'in gözyaşları hazırmış, iğneucu belirgin kır sakalları üzerinden iki sıralı boşanıyorlar. Ayrıca koyu Rumeli ağzıyla ko-

nuşması Demir'i şaşırtıyor, bu özelliği zihninde yer etmemiş demek:

"–... iç sorma beyciyizim, iç sorma Buncuğun akibetini? İyice kocalmıştı fakir, geçen ay mı, tübe de bunak Aliş, önceki aydı sanırsam, kapamışım tükânı, gideceğim eve, asfalta çıktım, arkamdan seğirteyim ister, nasıl anlattırayım o sırada bir kamyon..."

Çocuğu ölmüşten beter dertleniyor, Yüzbaşı Demir'in avutucu sözleri boşuna', 'yalnız Boncuk'u hatırlamış, onu sevmiş olması, Aliş'in gözünde ona ayrı bir değer mi biçtiriyor ne, Yarbay 'Baba' Saffet'i sorduğu zaman, ayrıntılı karşılıklar alabiliyor: "A be 'Topal' Saffet Biyi mi sorarsın, iç bilmez ulur mu," birinciye gelen müşterisi, evvelden her Allahın günü damlarmış eksik olmasın, parti ciliğe bulaşalı, daha çok orada çalıştığından cumartesileri uğrayabiliyormuş ancak, ikindiye doğru, bir iki ıhlamur içimi! Evet ya, Halk Partisi'ne yazılmış, onun gibi umur görmüş bir kişizade 'büle nâlet bir işi neden yapsın' akıl ermezmiş, ama...

Yüzbaşı Demir, cumartesi gününe kadar bir yerlere sığamadı, hiçbir işin sahibi olamadı: Romanlara giremiyor, gazeteler elinden düşüyor, ağustosböceklerinin çağrışması aklını başından alıyordu. Odasında yalnız kaldığı her dakika, mıknatısla çekiliyormuş gibi elinin komodinin alt gözüne uzanması, kurdeleyle bağlı eski mektup destesini çıkarması niye? Sanki bir ihanetten kuşkulanıyor, bir hayatı kaydıracak, yaşanacakların ve yaşanmışların anlamını kökünden değiştirecek, gizli fakat sunturlu bir ihanetten!

Nihayet, cumartesi: Kirazlıyayla'dan Bursa'nın üstüne sütlü mavi bir aydınlık çığı yuvarlanıyor, şehre çarpıp öyle tuz parça bir dağılışı var ki, dört bir yana ayna kırığı savrulmuş sanırsın. Minareden minareye ulanan ikindi ezanları, dokunaklı ve Müslüman. Merinos Fabrikası'nın üstünde, ama çok yukarılarda, büsbütün ince ve narin gözüken iki leylek. Yüzbaşı Demir, çıktığı sırada Suat Hanım'ın yaylı tamburuyla çalıp söylediği şarkının, sözlerini çiğniyor.

"Hayatı gel içelim, gel içelim
bûseden kadehlerle..."

Yarbay 'Baba' Saffet, koltuk değneğini yanıbaşındaki iskemleye dayamış, masanın üzerine yaydığı gazetelere eğilmişti: İlk görünüşte ufalmış izlenimini uyandırmıyor mu? Saçları yine öyle

bol, dalga dalga ama, iyice aklaşmış. Kalın camlı bağa gözlükleri burnunun ucunda, cıgara dumanları pos bıyıkları arasından süzülüyor. Onu görünce hiç şaşmadı, cephede topçu desteğinin gecikmesinden sorumluymuşlar gibi, Demir'le 'Zizi Yüzbaşı'ya bir keresinde nasıl çıkıştıysa, öyle çıkıştı;

"–... bu ne halt etmek Çukurcalı? Aliş'ten duymasak, geldiğinden sittin sene haberdar olmayacağız."

"– Yarbayım kusura bakma, rahatsız etmek istemedim."

"–... rahatsızlık mı olurmuş?"

Burnuyla öbür yanındaki boş iskemleyi işaret etti:

"–...otur!"

Önce havadan sudan birkaç laf ettiler. İçini asıl yakan şey o olmalı ki, Yarbay 'Baba' Saffet fazla uzatmadan sözü siyasete döktü: Yüzbaşı gazetelerde okumuş mu acaba, Demokrat Parti'nin ileri gelenlerinden Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, İzmir'de verdiği bir 'beyanatta' demiş ki, 'Matbuata ispat hakkının tanınmasından yanayım', bunun iktidar grubundaki 'muvazeneyi' altüst etmesi işten değil! Nerde o Kore cephesinde düşman ateşi altındayken bile üstüne çok varılmadıkça sesini soluğunu çıkarmayan adam, nerde bu her dakika üstüne varılıyormuşçasına atıp tutmaya yatkın ekşi ihtiyar? Yüzbaşı Demir, 'binbaşısını' tanıyamıyor. Sanki Başbakan Adnan Menderes'le kişisel bir hesabı var görülecek, öylesine hırslı, öylesine kin yüklü:

"– şerefimizi iki paralık etmesini yanına bırakacak mıyız? Sırtında o urba oldukça, sen bir halt edemezsin çocuk, topal mopal, benim gibiler, hakkından geleceğiz onun. Duydun elbet, 'ihtiyatlarla bile harp kazanırım' demiş olduğunu, ha?"

Ya da, cıgarasından okkalı bir nefes çekiyor, ortalığı dumana boğarak, değişik, nerdeyse şefkatli bir sesle diyor ki:

"–... adamın kesilmiş ayağını mükerreren rüyasında görmesi ne türlü bir fecaattır, farkında mı?"

Konuşmasında nedense bir tuhaflık, belli belirsiz bir tıslama duyumsanıyor. Ağzının duruşu da eskisinden farklı, iyice bıyıkları mı koyuvermiş, yoksa gerdanı mı sarkmış? O, Yüzbaşı Demir'in merakını farketmekte gecikmedi, açıklamayı gereksiniyor:

"–...laf ederken tıslıyorum, dişleri çektirdik, ondan: Ne hal-

tedersin, düşe düşe üç beş tane kalmıştı, söktürdüm vesselam, partide askeriyeden ayrılma bir dişçi tanıdım ki, senden iyi olmasın, pırlanta gibi çocuk..."

Arkasından asıl sorununa dönecek: "–... geçenlerde, geçenlerde dediysem 19 Mayıs münasebetiyle, Ankara'daydım. Vilayet Merkez İlçe Teşkilâtı olarak, İsmet Paşa'yla görüştük. Hayli bedbin gördüm Paşa'yı, 'bahar havası' filan deniyor ya, damadı hapsedilince..."

Yüzbaşı Demir, bulduğu mektuplardan ilkini, kurdeleye iliştirilmiş etiketle birlikte ertesi hafta getirip, Yarbay 'Baba' Saffet'e okuttu. Etiketin üzerinde, **"Doktor Hayrullah Bey'in Dersaadet'ten tarafıma mektuplarıdır"** yazılıydı. Mektup ise, şöyle başlıyordu:

"Nûr-u aynım efendim,

Dersaadet'e muvasalatımı müteâkip, hasretiniz an-be-an şedit, âdeta tahammül-fersâ bir hâl almıştır, arzolunur. Ahvâl-i hâzıra dolayısıyla, yol imtidâdınca filhakika müşkülât azîm, taht-ı işgâlde bulunan her tarafta teessür ve elem kâim idi. Lâkin Bursa'dan müfarakatım esnasında lütûf buyurduğunuz birkaç iltifatkâr sözden fehmettiğim mânâ-yı hatırnevaz ile mevcudiyetim o kadar meşbû ve mesrurdu ki, giriftâr olduğumuz aşk-ı memnûun muhtemel netayicini tasavvura dahi mecâlim kalmamıştı.

Böyle bir muhabbet belki (heyhat! Belki değil muhakkak) bir günahtır, binaenaleyh..."

O gece, her şeyi öğrendiği halde, Ümid'in Yüzbaşı Demir'in büsbütün üstüne düşmesine, ne anlam vermeli?

Nasıl da sonbahar? Kestane kızılı, yaprak sarısı, her geçen gün biraz daha Boğaz'daki uzak koruların ıssız kuytularına çekiliyor. İstanbul; kırağı tozu, vapur dumanı ve kömür kokusu yüklü, soğuk gri bir koca bulut; Yenikapı'dan Kavaklar'a, Kâhtane'den Bostancı'ya yayılmış; her boğumunda poyraz uğuldamaları, her kıvrımında buzlu mavi pırıltılar! Günler de, öldüresiye kısa: Sabahtır diye geceleyin uyanılıyor, Çiçek Pasajı'ndaki öğle sonu buluşmaları akşam randevularına dönüşüyor. Lakerdacının vitrininde kıyılmış mor soğan, renkli ampuller; Haçik'in tezgâhında köpüklü siyah bira, sahanda yumurta, muska böreği!

Öğrencilerin, ellerinde çantaları, savrula savrula dağılmalarıyla karanlığın bastırması bir oluyor; sokak lambaları yanar yanmaz, bıyıkları çıtır çıtır gece bekçileri, bıçkın şoförler, dudak rujları kaldırımlara kan kırmızı damlayan Beyoğlu yosmaları, tehdit dolu gerilimli gecede yerlerini hemen alıyorlar.

O birkaç haftayı Yüzbaşı Demir, 'Zizi Yüzbaşı' ve komitacı çevresiyle Ümid arasında yaşadı. Bir orada, onlarla beraber; bir burada, bununla birlik. Bir akşamüstü, Beşiktaş İskelesi'nin üstündeki kahvede, (balkondaki masalar içeriye alınmış, camlı kapılar sıkı sıkı kapalı), tavla pulları çatlar, tavşan kanı çay yaldızlı bardaklarda dinlenirken, Yüzbaşı Aziz'in arkadaşlarından bir subay, bir subay daha, (Allah Allah!) bir subay daha tanıyor; ilkinin adı Faruk, onlar gibi Kore'den gelmiş, Topçu Tabur Komutanlığı'nda başarıları var, hırslı adam, öfkeli konuşuyor; ikincisinin adı Dündar, Amerika'da bulunmuş biraz, Tuzla'daki Uçaksavar Okulu'nda ilk 'komitayı' kuranlardan, 'Zizi Yüzbaşı'nın fikrince 'ihtilalcinin önde gideni'; üçüncüsü, Dündar'ın Uçaksavar Okulu'ndan arkadaşı, adı Orhan, Akademi'ye girmeye hazırlanıyor, Robert Kolej'e giriş sınavını kazanmış, İngilizcesini ilerletecek!

Bir gece, rüzgâr haşarı, oradan oraya çarpınıp ağaçlardan son yaprakları yoluyor; Adalar'ın ışıkları, Marmara üzerine devrilmiş

yıldız kümeleri; Kınalı İskelesi'nden bir vapur ışıldağının, su yüzünü pala gibi sıyırdığını görüyorlar: 'Zizi Yüzbaşı' ile Yüzbaşı Demir, Dündar Seyhan Bostancı'da oturuyor ya, dönüş oradan, saatlerdir kafayı çekip konuştular, şimdi yüreklerinde par par eden bir ateş, kulaklarında söyleşilerinden kalmış heyecan verici sözler:

"–... ben palavra dinlemem beyim, yüksek kumanda kademesini ehlileştirdiler, 6-7 Eylül olaylarını bahane edip üç paşaya işten el çektirmek yoksa hadlerine mi düşmüş, orduda ciddi bir ıslahat için hayır yok bunlardan, bu iş belki albaylar seviyesinde gerçekleştirilir, hatta bak ne diyorum, belki daha bile aşağı bir seviyede..."

Ya da: "–... Mısır'da Kral Faruk, Arjantin'de Peron gümbürdedi, artık sıra kimde dersiniz, ha?"

Ya da: "– ... belediye seçimlerine şunun şurasında ne kaldı, bir hafta bir şey! Bari halkın aklı başına gelse, şu heriflere bir ders verse... Nerde o günler? Halktan hayır yok, katiyyen yok, afsunlanmış, herifin kıçına takılmış gidiyor yahu!"

Kadıköy'den ya son vapura bindiler, ya sondan bir öncekine: Fosforlu bir böcek duyargasından farksız ışıldağıyla yalıyı elleye elleye gelip yanaştı, iskeleye suratları yorgun 'akşamcı'lar, bir iki polis, gecikmiş birkaç 'aile babası' çıkardı. İki arkadaş, bomboş bir gemiye bindiler, sadece, yukardaki büfede aralarında kim bilir hangi 'gırgır' sürdürüp gülüşen büfeciyle garson! Yüzbaşı Aziz, yanlarından geçerken, iki sade kahve söylüyor. Gerilerde bir pencere önüne oturur oturmaz, o laf:

–... Dündar haklı, yangın bacayı sarmadan duruma el koymalı, bu demokrasi mavalına kafam yatmıyor benim, zorla mı birader, herifler kalkmış radyoda mevlit okutuyorlar, tarikatçılık almış yürümüş, neydi o, o herifin adı Said-î Kürdî mi, Nursî mi?...

Vapur Haydarpaşa'ya uğradı. Merdivenlerden, eli tahta bavullu, sakalları uzamış, avurtları çökük hayalet adamlar, kapaklı sepetleri, kucaklarında uyumuş çocuklarıyla başörtülü yılgın kadınlar sökün ediyor. Anadolu içlerinde gecike gecike İstanbul'u bu saatte ancak tutabilmiş bir posta katarının yolcuları. Yüzbaşı Demir, damağında kahvenin tortusu, kulağında 'Zizi Yüzbaşı'nın sesi, bir an dalıyor: Gelibolu çarşısında mı; yoksa Çankırı'da sokağa çıkmış da, ne yapacağını, nereye gideceğini şaşırıp, boş boş bakan taşralı kalabalığa mı karışmış?

'Zizi Yüzbaşı', lafı değiştirdi. Akademi Komutanı, 'disiplin gereğidir' diyerek, onun 'medar-ı iftiharı' sırmalı bıyıklarını dibinden kazıtmış, ondan yakınıyor. Adam bıyıklı yaşamaya alıştı mı, felaket, kesilince sanki sokağa çıplak çıkmış canım, her sabah aynada suratını tanıyamayışı da fazladan:

–...ne sanıyorum, almışım önüme bir yabancının kelek suratını, tıraş ediyorum! Bokluk şurada ki Semra orospusunun gözünden düşeceğiz, bıyıksız ilk gördüğünde çıngıraklı bir kahkaha savurdu şıllık, 'Ayol' dedi, '...dişle soyulmuş hıyara dönmüşsün, erkek dediğin bıyıklı olur, hele zabit kısmına ne de yaraşır mübarek?' İyi mi?

Hadi bu sefer, 'Semra orospusunu' diline doladı: Güvercin göğüsleri, ağdalı bakışları, işlek kalçalarıyla, ne tarafından baksan bir içim suymuş ama, sevişmeye sıra geldi mi öpüşmekten öte gitmiyormuş haspa, pek pek memelerini elletiyormuş biraz, daha zorlarsan uçlarını öptürüyormuş, o kadar, fazlası yasak, doktor müsaade etmiyor!

– Yahu delireceğim, türlü işve, fettanlık, diliyle dudağını yalamalar, suratıma cıgara üflemeler, neler canım, erkekliğimi kışkırtıyor, kışkırtıyor, o ki hamle ediyorum, kaltak bir kalıp sabun, tuttuğunu sandığın an bakıyorsun elinden zıypmış...

Yüzbaşı Demir'in o dakika Ümid'i hatırlamaması elinde mi? Dolmabahçe saatinin dibinde onu uzun uzun dinledikten sonra, siyah bir kuğu inceliğiyle sokulup: "–...öpüşelim!" diye fısıldamasını? Hayret, 'Zizi Yüzbaşı'nın Semra'sı alt tarafı bar çengisi, nazlanıyor, kendini ağır satıyor da, Ümid, ünlü işadamı Keleşoğlu'nun 'Avrupalarda okumuş' gazeteci kızı, hoşlandığı erkeğin yanına yalansız dolansız sokulup "– Öpüşelim!" diyor. Demekle kalsa iyi, öpüşüyor da: Yüzbaşı Demir'i allak bullak eden, ılık, sürekli, biraz tütün, biraz alkol kokan bir öpüşme bu! Delikanlı neresinde olduğunu bilmediği o ağır yaranın yeniden kanadığını duyumsuyor, içinde bir acı, kısılmış bir lamba hüznü, giderilmez bir umutsuzluk!

Ümid, öpüşmeden sonra, demişti ki: "–...seni Şark Kahvesi'nde gördüğüm ilk akşam, 'Şu oğlanı bir öpebilsem!..' diye düşünmüştüm. Eşref saatine denk gelmiş! Anlattıklarınla gözümü korkutup beni caydırmak istiyorsan, boşuna zahmet, cayacak göz var mı bende, filinta gibi delikanlıyı bulmuşum!..."

Kolkola, merdivenli yoldan Gümüşsuyu'na çıkarlarken, bir yabancıdan söz ediyormuş gibi ekliyor:

"–... tutukluğun nedeni, ruhsal, hiç şüphem yok, beraber deneyeceğiz, göreceksin bir şeyin kalmayacak..."

O gece Ümid, –sonraları ince bir alayla dediği gibi–, 'Koskoca Yüzbaşı Demir'i, Tarlabaşı'ndaki bekâr odasına atmıştı.' Beyoğlu'nun ufunetli ara sokaklarını nasıl geçip, Pelesenk Sokağı'ndaki eve nasıl geldiklerinin farkında bile olmadılar. Alçalmış bulutlar, neon yansımalarıyla kızıllaşarak Mütareke yapılarının bacalarına sürünüyor; saz salonlarından, barlardan, içkiyi kulaklarından fışkıracak kadar fazla kaçırmış yarı gece sarhoşları, kalın sesli fahişeler, gözleri ufalmış bir it köpek kalabalığı dışarıya vuruyordu. Yol boyunca Ümid konuşmuştu hep, anlattıkları da neler, eve vardıktan sonra yapmayı tasarladıklarından hiç kapak kaldırmayan ufak tefek değinmeler, çağrışımların sürüklediği birkaç anı: Paris'te okurken herifin birine rastlamış Montparnasse'daki **cave**'larda, sözde Macar Çingenesi, esmerliğine esmer, kulağının tekinde küpesi de varmış ama, belli olmazmış ki!... Yüzbaşı Demir, öpüşmenin şaşkınlığından hâlâ sıyrılamamış, onu yarım kulakla dinliyor, hele evine bıraksın, bir dolmuşa atlayıp Orduevi'ne dönecek, başına gelenleri orada düşünüp değerlendirecek!...

Ne gezer! Evinin kapısını açınca Ümid ansızın içi altın pullu koyu laciverte dönmüş gözleriyle ona koskocaman bakarak, gülümsedi;

"– Gel, dedi, birer Nescafé içelim, ben PX'lerden buluruyorum."

Delikanlının duraksadığını görünce kolundan çekti basbayağı:

"–...korkma yahu, adam yemiyoruz! Hem evde yalnızım, Madam'ı Paris'e gönderdik, hısımlarımı göreyim diye ölüyordu."

Sonradan defalarca girmiş de olsa, Ümid'in onu buyur ettiği salon, Yüzbaşı Demir'in belleğinde hep o ilk gördüğü hâliyle kalacaktır: Camlardan vuran asit yeşili ışığın, dantelli perdelerin gölgelerini, tavana ve duvarlara, gizemli imgelem çiçekleri olarak işlediği, gevşek bir karanlık. Yarasa elleriyle insanın tenine dokunan, sinsi küf, eskimiş nemli tahta kokusu. Yürüdükçe çıtırdayan, köhne parkeler. Korku filmi mi, ne?

Elektrik düğmesini bulan Ümid, bekletmeden ışığı yakmış; bü-

yülü yeşilin can havliyle kendini camların dışına attığı anda, tepesindeki boncuklu abajur aydınlığıyla, tepeden tırnağa dantele boğulmuş, otuz yıllarından kalma bir salon meydana çıkmıştı. Perdeler, masa ve sehpa örtüleri, divan örtüsü ve yastık yüzleri danteldendi hep, kişiliği olmayan soluk renklerde, krem, toz pembe, güneş görmemiş hamamböceği sarısı...

Ümid çantasından Yenice paketini çıkarmış, ağızlığına cıgara iliştiriyordu. Yüzbaşı Demir'in köşedeki 'Meryem Ana Tasviri'ne bakakaldığını görünce güldü:

"–...her ne kadar rahibe mektebinde okudumsa da henüz Hıristiyan olmadım," dedi, "...burası Madam Bercuhi'nin odası, gideli ben kullanıyorum!"

Çok iyi kullanmadığı, besbelli: Kül tablaları boşaltılmamış, sabahki kahvaltı tepsisi masanın üstünde duruyor, divana gelişigüzel atılmış Fransızca dergiler: Paris-Match, l'Express, vb... Kalfa Nine'nin çocukluğunda ona aşıladığı aşırı düzen duygusunu savaşta bile atamadığından mı nedir, Yüzbaşı Demir yadırgadı bu dağınıklığı, rahatsız oldu, ne yapacağını kestiremeden bir süre ayakta kaldı: Ümid'in aklına uyup yukarı çıktığına bin kere pişman, hemen bırakıp gidemeyecek derecede sıkılgandı. Üstelik, dişlerinin arasında ağızlığıyla Ümid koridorda bir balıkçıl gibi kaybolmuş, az sonra mutfaktan havagazı ocağının harıltısı işitilmiş: Kahve hazırlayacaktı ya!

Kahve sıcak, yeterince şekerliydi, içlerini ısıttı. Meğerse üşümüşler, rutubet iliklerine işlemiş! Ümid'in prize taktığı elektrik sobası narçiçeği kızıllığıyla çevrelerini kuşatıyor: Demir'in evi yadırgamasından doğan yabancılığını eritip, elini ayağını köstekleyen duraksamayı dağıtmış bile. Hele genç kadın radyoya uzanıp, sarmaş dolaş kemanların alabildiğine genişlediği bir Balkan müziğini salona boşaltınca, iki yalnız insan, iki gece arkadaşı, yumuşak bir içlenmeyi başbaşa paylaşıyorlar. Ümid elektrik sobasının yansımasından gözleri buğulu kızıl, divana, Demir'in yanıbaşına kendini bırakıvermiş, dişleriyle uzun artist parmakları arasında tuttuğu ağızlığından büyülü duman ağaçları üretiyor. O ne, Yüzbaşı Demir hanidir umutsuzca ardından koştuğu soluklatıcı dinginliğin, saçaklı yıldızları, çocuk gülüşmeleri ve ısrarlı menekşe kokularıyla, bir haziran akşamı gibi gönlünde nihayet kurulduğunu mu duyumsuyor yoksa?

Yeni ve uzun öpüşmelere bulaşmadan Ümid neler demişti? İnsanın yüreğini avucuna alıveren, dokunaklı, etkileyici bir sürü şey. Bak sen, sesi ne kadar içerlekmiş, biraz da kalınca; söylediklerine bu içe işleyen bir boyut katıyor: İnsancıl bir derinlik boyutu.

"–... bizim nesil dünyasını yalanlar üstüne kurmuştur; şahsiyetimiz hakkında, memleketimiz hakkında, kendimizi aldatır dururuz. Hastalık yahu, illet! Biz mi yatkınmışız, öyle mi öğretmişler, bilemem. Fert seviyesinde bu aldatma, adamın asıl gerçeğini es geçip kafasındaki hayali öz şahsiyeti zannetmesi! Bu başka bir seviyede yaşayıp, başka bir seviyede düşünmek acayipliğini doğuruyor: Şahsiyetlerimiz edinilmiş tecrübelerle, bu tecrübelerden çıkardığımız **synthèse**'lerle teşekkül etmiyor Demir, kurduğumuz hayallerden teşekkül ediyor, en azından biz bunu böyle sanıyoruz, üstüste bu kadar çok sukut-u hayale uğrayışımız da bundan!"

Elektrik sobasının yalazını, gözlerinden Demir'in gözlerine yansıtarak, bir cıgara soluğu susuyor, sonra daha kararlı bir sesle sürdürüyor sözlerini, ağzından burnundan çıkar çıkmaz dağılan dumanlarla:

"–...ben yaşamış olmayı seçtim, zor olanı demek: Ya hayatımdan bir **synthèse**'e ulaşmaya çabalıyorum, yahut düşünce **synthèse**'imi bir yaşama şekli haline koymaya! Duymuşsundur, babamın bir yolsuzluk şebekesinin ardında olduğunu keşfeder etmez basına açıkladım, izahı budur. Erkek olarak beğenir beğenmez senin hayatına girmeye karar vermemin de! Doğrusu beğenip seninle sadece hayalimde sevişmekle yetinemezdim, **réaliste**'im ben, gerçekçi, şahsiyetimin gerçekler arasında, **vécu**, yani yaşanmış deneyler seviyesinde teşekkül etmesini arzuladım hep... hiç değilse Paris'ten döneli..."

Beklenmedik bir anda kolunu Demir'in boynuna dolayıp başını yüzüne doğru çekti, dudakları dudaklarına değdi değecek, elektrik sobasına sırtını verdiği için gözlerinin mikası ansızın simsiyah, fısıldadı:

"–...öpüşelim! Suratındaki ifade, gözlerinin şekerli yeşili, sesinde tan tan öten kocaman erkeklik, hatta alnındaki şu yara izi yok mu, işte o, aklımı başımdan alıyor. İlk gördüğüm günden beri. Şaka maka, sana tutuldum!"

Öpüştüler. Yüzbaşı Demir, yine kilitlenmişti. Durumu nasıl de-

ğerlendireceğini kestiremiyordu. Hakçası, ne Bursa Askeri Lisesi yıllarından bu yana arzulayıp durduğu 'renkli' kadından en ufak bir esinti vardı Ümid'de, ne herhangi bir erkeği bir görüşte çileden çıkarabilecek belirgin bir dişilik; oğlan çocuğu saçları, kuğu boynu, dal vücuduyla ilginçti daha çok, söyledikleri çevresini şaşırtıyor, yaptıkları kafaları karıştırıyordu; böyle bir kadınla bir gönül bağlantısı sağlam ve sürekli olabilir miydi ki?

Öpüşmeleri bitmek tükenmek bilmiyor, Ümid bu işin ustası: Dudaklarını, dilini, dişlerini öyle oyunlarla devreye sokuyor, öyle çeşitli öpüşme düzenleri kuruyor ki çekimine direnmek zor, çok zor. Yüzbaşı Demir etkilenmiyor mu, etkileniyor elbet, yalnız etkilenişi ne yazık ki Ümid'in umduğu ve beklediği doğrultuda değil; delikanlı cinsel bir coşkuya kapılıp sürüklenmiyor da, içinden bir yerinden ürküyor, irkiliyor galiba.

Ümid bu defa onun dudaklarını bıraktı; çenesinin ucunu, şakaklarını, boynunu, kulaklarının arkasını ufak ufak öpmeye dağıldı; bir yandan da konuşuyor ama, her öpücüğü bir cümlesinin noktalaması:

"–...memleket hakkındaki hayaller mi? Mukayese imkânının doğduğu her yerde tuzla buz oluyorlar: Ben Paris'e ayak bastığım gün aldatıldığımı farketmiştim, sen Tokyo'ya ayak bastığın gün farketmişsin! Hem şahsiyeti hem memleketi üzerinde yanılmış bir adamdan ne beklenebilir? Ya çöküntüye dayanamayıp o da çökecektir, alkol aylaklık, çeşitli **évasion'lar**... yahut hayal sukutlarının öğrettiği acı hakikatlardan **realité**'ye dayalı yeni bir mücadele felsefesi inşa edecektir. Ben çökmüştüm, tam manasıyla, aklı başında biri ikinci yolu gösterdi, kılavuzum oldu; sen de çökmüşsün, bu yalnız senin başına gelmiş bir faciadır sanıyorsun, senin kılavuzun ben olacağım. 'Yaralıyım, yaram ruhumdadır, iflah olmaz' mı diyorsun, komik, bu senin kendine acıman, kendi kendine acıyarak bir yere ulaşamazsın ki! Yaraya tuz basacağız, evet, yakacak, acıdan deli edecek seni, yerinde duramayıp kafanı duvarlara vurmak isteyeceksin, yara kavruluncaya, kapanıncaya kadar, sonra... sonrası mühim, yepyeni bir adamsın, erkekliğin dahil, her şeyinle..."

Elini rahatça Yüzbaşı Demir'in apışarasına uzattı, dilini erimiş kurşun gibi kızgın ve kızıl ağzına akıtırken:

"– sahi be," dedi, "...o ne âlemde?"

Demir, şehvetin bulanık sarhoşluğuna gerçekten kapıldı mı, öyle mi sandı? Düşünmesi durmuş, komutayı güdülerine bırakınca, kolları ve bacaklarıyla gövdesine sarılmış genç kadının kışkırtmaları, çoktan unuttuğuna hükmettiği tepkilerini canlandırmıştı: Ümid onu bir öpüyorsa, o Ümid'i on öpüyor; ensesinin, ufacık saçlarının bittiği yerden usulca ısırıyor; hastalıklı bir telaşa düşmüş, kazağının üstünden el yordamıyla göğüslerini arayıp arayıp, ufak oluşlarından mı, telaşının çokluğundan mı nedense, bir türlü bulamıyordu. Radyoda kemanlar susmuş, çıtırtılı parazitlerin içinden güleç bir kadın bildik bir Balkan diliyle (Bulgarca mı?) haberleri vermeye başlamıştı.

Ümid dayanamadı; kalktı, radyoyu kapattı, elektriği söndürüp, kopçalarını fırt diye çözerek etekliğini, arkasından bir çekişte kazağını çıkardı: Altına ne sutyen giymişti, ne kombinezon, sadece varla yok arası bir slip! Işık söner sönmez nerdeymişsin meydana çıkan neon aydınlığı camlardan üstüne sıçramış, esmer çıplaklığının bir yanını jelatin yeşili bir zar gibi sarmıştı; öbür yanı, elektrik sobasına dönük olduğundan, bir yangın kızıllığına bürünüyor. Şu hâliyle ne kadar az kadın, ne kadar çok çocuk: Saçları kesik, geniş omuzlu, kalçasız ve göğüssüz, dikine büyümüş çelimsiz bir çocuk hem!

Yüzbaşı Demir, uzandığı yerden, onun böyle gözünü kırpmadan soyunup çırılçıplak kalışına ne kadar şaştıysa, yanına uzandıktan sonra erkekliğini diriliğine kavuşturabilmek için başvurduğu çarelere o kadar şaştı. Aysel kırk yılın fahişesiydi de, eski Beyoğlu hünerleriyle onu ayaklandırmaya çalışmıştı öyle mi, su dökemezdi Ümid'in eline! Üstelik Ümid uğraşına yüreğinden çabalar, gönlünden bir sıcaklık kattığından, Aysel'e oranla çok daha etkili, karmaşık ve işbilir görünüyordu. Başarısızlığına bu neden olmadı mı? Yüzbaşı Demir, neredense, Ümid'in çırpınmalarını sırf onu iyileştirmek, doyuma ulaştırmak amacına bağladı, o anda güdüleri dönüp gelen bilinç ışığından ürküp, bilinçaltının dehlizlerine kaçıştılar. Sigorta atmış, film kopmuştu. Şundan belli ki sevişme heyecanının ufaladığı, kulaktan sildiği sesler, rahatsız edici bir irilikte yeniden meydana çıkıyor: Tarlabaşı asfaltından vınlıyarak geçen otomobiller, sokakta, pencerenin altında dolu dolu öksüren gece bekçisi, çaydanlığa su doldururken Ümid'in mutfakta iyice kapatmadığı musluktan damlayan su.

Yüzbaşı Demir hileye başvurup Ümid'in terli çabasına bir ucundan katılmayı denedi. Acaba uykularına girdikçe onu çıldırtan Mamasan Shamisen'i düşlese, ama şöyle böyle değil gökkuşağı renkleri, gizemli 'müstehcenliği', hayâsız iki ağzı ve bulutlu şehvetiyle düşlese, bir yararı olabilir mi? Hadi gözlerini yumuyor, göbeğinden aşağıya tenini, yumuşak ve ıslak, damgalayan dudakların Mamasan Shamisen'in bayrak alı bir rujla sıvanmış fahişe dudakları olduğunu kuruyor, ellerini uzatsa sanki onun buzlu ampul mavisi dazlaklığına değecek!...

Fakat, hayır! Olmadı, olmuyor, olmayacak. Olmayışı bir yana, Yüzbaşı Demir'in yüreğinde artık yorgunluktan mı, yoksa bir kere daha denemiş bir kere daha yenilmiş olmaktan mı, ürpertici o korku: "–...şimdi ister misin, yeniden başdönmesine tutulayım?" Başdönmesi, ensesinin ardında, pusuda bekleyen aşağılık bir panter, boş bulunduğu bir dakikayı yakaladı mı yakaladı, benzin alevi parlamasıyla üstüne atılıp...

Ümid'in kulağını ufacık öperek, soluk soluğa diyor ki:

"–...artık yeter, beyhude uğraşıyoruz. Başım dönerse diye korkuyorum, biliyor musun? Ne yaparız..."

Ümid söz dinledi, ama oyunu bırakmadı; biçimini değiştirip delikanlıyı adamakıllı şaşkına çevirdi: Doğrulup, boylu boyunca yanına uzanıyor, sırtüstü; kolundan tutup, onu kendine çekerek:

"–...üstüme gel Yüzbaşı, diyor, ...ağırlığını üstümde hissetmek istiyorum: Bacağının biri bacaklarımın arasında olsun e mi, mümkünse dizin tam pubis'in üzerinde... gör bak, nasıl uçacağım!"

Yüzbaşı Demir, utancından ve kahrından ölecek; bir kere 'pubis' neresi, bilmiyor; ikincisi sevişmede hakkını böylesine arayan bir kadına ömründe rastlamamış; olacak şey mi canım, yosma mosma Aysel bile uğraşıp uğraşıp sonuç alamayınca teselliyi içmekte bulur, biraz Demir'e saygısından, biraz her türlü cinselliğin ona verdiği tiksintiden lafı değiştirip bir an önce uyumayı yeğlerdi, oysa şuna bak, kalçalarını gittikçe daha hızlı çevirmekle kalmıyor, arada zevkten ağdalaşmış sesiyle komutlar veriyor: Gemi yanaştırıyor sanırsın!

"–...göğüslerimi tut, uçlarını öp!"

Ya da "–...kulak memelerimi ısırsana, hafifçe, evet!"

Sonunda mengenede sıkıştırılmış yay titreşimleriyle par-

sıldayarak boşaldı; aynı anda, dişlerini olanca gücüyle Demir'in çıplak omzuna geçirmiş, ilenmeyle uluma arası bir de çığlık atmıştı. Hareketsiz, bir zaman soluklarını dinlediler. Sonra, Beyoğlu İtfaiye Grubu, çan seslerini duvarlara çarpa çarpa, Tarlabaşı asfaltından hışım gibi geçti. Bir yer yanıyordu, neresi?

Yüzbaşı Demir, Ümid serüveninin sonraki gelişmelerini, beş yıl sonra hayatına giren başka bir kadına, 27 Mayıs'tan önce Kuledibi'ndeki evinde birkaç ay barındığı aktör Halim Hacıbeyoğlu'nun karısı Suat'a şöyle anlatmıştır.

...Ümid'in bana moral takviyesi, itiraf etmeliyim ki çok yüksek oldu. Fevkalade yüksek. Sadece onu mesut edebilmiş olmak, kendi gözümde taşıdığım ehemmiyeti çok artırmıştı. İstikbâle daha nikbin bakmaya başlamıştım. Biraz şaşkınlık var tabii. Olacak artık o kadar. Ümid aşka dair fikirlerimi karmakarışık etmekle yetinmiyor, hayata bakış tarzımı değiştiriyordu. Esasen memleket durumuyla daha yakından alâkadar oluşum, bir arkadaş vasıtasıyla irtibatlandığım o zamanki devrimci komitalarla teması sıklaştırışım, bundan sonradır. Meseleyi kavramıştım. Tamamıyla kavramıştım. Memleketi içine düştüğü çıkmazdan kurtarmak, beni de kurtaracaktı. Vakıa hayatımı tehlikeye atıyordum, haritada kurşuna dizilmek de yazılıydı, ama atılacağım tehlike iyi etmek zorunda olduğum yaraya basacağımız tuzdu işte..."

...iyi kötü toparlandık, üstümdeki miskinlik gitti, nefsime itimadıma kavuştum, Ümid'le her dakika beraberiz, kasımdı zannederim, soğuk yağışlı havalar... Şark Kahvesi'nde, arasıra Kulis'te (Atlas Sineması'nın girişinde, hani?) buluşuyorduk, bir iki kadeh aperatif, hafif bir yemek, bazen bir sinema, arkasından değişmez surette Pelesenk Sokağı'nda Madam Karanfilyan'ın evi! Ümid, samimi alâkası, hayret verici aşkı, gözükara kadınlığıyla, beni dünyaya yeni baştan getirmiştir demek, mübalağa olmaz. Ona minnettarım. Ziyadesiyle minnettar..."

..çalıştığı gazetenin sahibi (nasıl tanımazsınız. Atatürk'ün milli mücadeleden arkadaşı, malum ve meşhur Hüsnü Faik Bey), daha o tarihte Menderes'le fena kapışmıştı. Yazı İşleri Müdürü öldürülmüş, bir fıkra yazarı hapiste, adam Ümid'e sık sık: '–...bu beladan bizi, kurtarsa kurtarsa, askerler kurtarır kızım!' dermiş. Ümid'in o sıralar giriştiği Kore röportajları, hakikatte subay muhitine girebilmek için

bahane teşkil ediyor. Nabız yokluyorlar. Ben durumun epeyce geç farkına vardım. İçimi sevinçle karışık bir heyecan kapladı..."

...soğuk bir akşamdı, geç vakit evde müzik dinliyor, kahve içiyoruz; subay arkadaşlarla temaslarımı, aramızda konuştuklarımızı çıtlatacak oluyorum, hayret, Ümid olup bitenlere fazlasıyla vâkıf: Ankara'daki bir komiteden söz açıyor. Menderes'i devirme planlarından! Hay Allah, çıldıracağım; başbaşa verip, sabaha kadar ihtilal programı çiziyoruz. Bir başka akşam, arkadaşın biriyle Bostancı'ya gitmiştik, aramızdan bir başkası orada oturuyor, dönüşte son vapura kaldık, bereket o gece Ümid gazetede nöbetçi, beni orada bekleyecek..."

Köprü'de Kadıköy İskelesi'ne iniyorlar ki tombalacılar, gece börekçileri, çeşitli semtlere dolmuş yapan şoförler, birkaç ayak satıcısı rıhtıma birikmiş, bağırışıyor. Arkalarında siyah, ölü bir ahtapot gibi Karaköy Meydanı. 'Zizi Yüzbaşı'nın nereye gideceğini sormak gereksiz: Londra Bar'da 'Beyrut Kraliçesi' Semra Murat'la buluşacaklar. Yüzbaşı Demir suçlu suçlu gülümseyerek:

– Ben burada kalsam dedi, acaba ayıp mı olur?

Yüzbaşı Aziz'in dudaklarında, o afacan gülümsemesi:

– Hayırola beyim. Barones'le mi randevu?

– Bakıyorum, sinek sektirmiyorsun.

–...ulan Demir, bana da mı?

Kolunu tutup, kulağına eğiliyor:

–...bak, tetik bulun: Sahi tehlikelidir.

– Merak etme, acı patlıcanı...

O gittikten sonra, Yüzbaşı Demir bir taksi çevirdi, Ümid gazetenin kapısı önünde onu cigara içerek bekliyordu, geciktiği için merak etmişti. Arabaya biner binmez:

– Ankara kaynıyor, arkadaş! dedi. CHP'de seçimlere katılmama temayülü belirmiş. İyi mi? İktidarın dürüstlüğüne güvenemiyorlar. Demokrat Parti'nin durumunu düşünebiliyor musun?

Demir'in ağzını açmasına fırsat vermedi, şoföre bir buyruk:

–...Beyoğlu'na!

Taksinin karanlığında antrasit siyahı gözlerini sonuna kadar açıp, daha alçak bir sesle diyor ki:

–...önce bir yere uğrayıp bir şey içelim. Susuzluktan ölüyorum

Demir. Öğleden beri, çene çene: İrfan'la burun burunayız, bahsetmiştim canım, hani eski komünistlerden, o mu, ohooo bıraksan yarın sabah Eminönü Meydanı'na barikatları kuruyor...

Yol boyunca anlattı durdu: Gazetenin Ankara bürosu öğrenmiş. 'İspatçı milletvekilleri' bir basın toplantısıyla yeni bir parti kurduklarını açıklayacaklar, adı 'Hürriyet Partisi'. Demokrat Parti Meclis Grubu 'ciddi şekilde' rahatsızmış bu yüzden. '...zaten Mükerrem Sarol'un nüfuz ticareti, Fatin Rüştü'nün döviz komisyonu canlarını sıkmıyor mu 'baba?', 'belki de partinin ikiye bölünmüş olmasını' hazmedemeyecekler.'

Konuşurken, ağızlığı tutan eliyle yaptığı jestler, arabanın karanlığında bir ateşböceğinin uçtuğu izlenimini yaratıyor. Yüzbaşı Demir, kulağı onda, camlardan geçen duvara dalmış, üstünde sinema afişleri olan bir duvar. (Sonku Film iftiharla sunar: BEKLENEN ŞARKI. Başrollerde Zeki Müren, Cahide Sonku) Arabanın radyosunda parazitli bir gece müziği, akıllı bir viyolensel bir şeylerden yakınıyor.

Ümid bir zaman nereye gitmeleri gerektiğini kestiremedi:

–...'Baküs' desek, saati geçti, 'Yeşil Horoz' ağzına kadar doludur, en iyisi galiba 'Efendi.'

Bıraktığı yerden, sonra yine Ankara haberleri: –...şimdi, çocuklar diyor ki, İnönü mutlaka İspatçılar'la temas halindedir, evet, hatta Bölükbaşı'yla: Niyetleri, bir muhalefet cephesi havası yaratmak, belki CHP'nin seçimleri boykotunu bu çerçeve içersinde düşünmeli...

...cinayet yeşili bir loşluğun, dağıldığı salona sığamayan bir gitar tınlamasının derinliğine indiler: Işık az ve yabancılaştırıcıydı, gitar çok ve kalabalık! Amerikan barda, memeleri dizlerine düşmüş bir kadın barmen, iskemlelere tünemiş sarmaş dolaş bir çiftin bardaklarına içki dolduruyor. Duvar diplerindeki alçak masalarda, müziğin darmadağın ettiği gece insanları, yalnızlığı yoğun bir hüzne sarkmışlar. Barmen kadın, Ümid'i görünce gülümsedi; ona hiç yakışmayan bir genç kız sesiyle:

–...oo, dedi, merhaba.

– Merhaba Fetânet! Bize, her zamanki gibi.

Kadın bir kaşını yükselterek soruyor:

– İkinize de mi?

Ümid, Demir'in yerine karşılık verdi: –...ikimize de!

Onu burada tanıyorlar. Çok gelip gitmiş. Oturuşu kalkışı, çevresine bakışı, belli ediyor bunu. Yüzbaşı Demir gitarın dalga dalga çarpıp duvarları ittiği yeşil loşluğa girdikleri saniyede, Ümid'i yitirmişti. Ümid onun hiç yaşamadığı, yaşamaya hiç alışamayacağı bir İstanbul'un kadını; o, ruhundaki gizli yara aralıksız kanayan 'Kore Gazisi', bu kadından ne umabilir, ne bekleyebilir? Gitarcıya en yakın masadaki 'kız yüzlü oğlan', bardağını şerefine kaldırarak tam o sırada Ümid'i selamlamasın mı:

– **Prosit**, Ü!

Ümid bardağını kaldırıp, cevap verdi:

– **Prosit,** Akın!

Arkasından, cıgarasıyla Yüzbaşı Demir'in çakmağına eğilip: –... bu çocuk, diye durumu açıklıyor. Seyit Sabri'nin oğlu, hani meşhur işadamı! Haftalardır peşindeyim, ahbaplığı ilerletmeye uğraşıyorum. Neden mi, ilâhi Demir, ayda mı yaşıyorsun yoksa? Seyit Sabri, Fatin Rüştü'nün maşası, bunların bir Döviz Komisyonu var, diyelim ki Seyit Sabri'ye açıktan yüz bin dolar tahsis ediyor, kaçtan, iki yüz seksen kuruştan, doların karaborsada kaç lira olduğunu işitmişsindir, on beş lira, aradaki fark heriflerin cebine iniyor, temiz temiz beş milyon lira... Sen gazeteci ol da ilgilenme bakalım.*

Yüzbaşı Demir, nereden nereye, Yıldız Parkı'nda buluştukları gün, Ümid lafı açılınca, 'Zizi Yüzbaşı'nın dediklerini hatırlamıştı:

"–...her neyse, şimdi bir milyonerin oğluyla çıkıyor, bebek yüzlü, kız gibi bir oğlan, adı Akın..."

Uzunca bir zaman gözlerini Akın'dan ayıramadı: Şımartılmış bir çocuk, sağındaki solundaki masalara bulaşıp duruyor, sarhoş da, hem adamakıllı, Ümid'e ve Demir'e bakmak arzusuyla yandığı meydanda, korktuğundan bir türlü bakamıyor; bütün hüneri, dikkatleri üzerine toplayabilmek amacıyla iri iri gülmek, çalgısına dalmış gitarcıya sataşmak, sıralı sırasız Fetânet'e laf atmak!

Baktı olmuyor, sonunda gitarcının kulağına eğilip bir şeyler fısıldadı: Salonun cinayet yeşili karanlığında, birdenbire Edith Piaf'ın "La vie en rose" şarkısı: **"Quand il me prend dans ses bras..."**

---

* Akın ve Seyit Sabri için bkz: **"Kurtlar Sofrası"** ve **"Sırtlan Payı"**, Bilgi Yayınevi.

Ümid içiyordu, durdu, gözlerini kısarak artık gerilerde kalmış Paris yıllarına baktı: Montparnasse Metrosu'ndan çıkmış, sokakta cıgara içe içe, Dupont Kahvesi'ne yürüyor: Gianna ile mi buluşacak?

Yüzünde dalgın bir gülümseme, önce gitarcıya sonra Akın'a dönüp:

– **Yassu** Vasili! dedi.

–...sağol Akın!

Yüzbaşı Demir, ömründe ilk defa kıskançlığı işte o dakika, yıldırıcı başdönmesinin çok yakınındaki tehdidi gibi duyuyor. Çirkin bir his! Kendini tutmasa, alaycı sarhoş bakışları kıvırcık siyah kirpiklerinin arasından kayıp kayıp giden şu şımarık zengin çocuğunu bir vuruşta duvara yapıştırabilir. Öfkesinden mi ürktü ne; yumruklarını, kendi başlarına bir halt karıştırmaları olasıymış gibi, masanın üstünden usulca dizlerine indirdi. Ümid ona dönmüştü, yüzünün yarısından çoğu cinayet yeşili iki göz, yumuşak bir gülümsemeyle sessizliğini çözmeye çabalıyordu:

–...herkesin şarkısı kendine göre, dedi. Bu da benimkisi, Paris yıllarımı hatırlatıyor.

Yüzbaşı Demir'in sustuğunu görünce, gülümsemesi büyüdü. Ağızlığına cıgara iliştirip diyor ki:

–...zayıf bir çocuktur Akın, elinden hiçbir iş gelmez, kafayı buldu mu babasının marifetlerinden bildiği kadarını bülbül gibi anlatıyor. Yayınladığımız gün kıyamet kopacak...

Yüzbaşı Demir, soğuk soğuk: – Sevmedim, dedi. İçkini bitir, bir an önce gidelim burdan.

Ümid'in çakmağı elinde, ağızlığı havada kalakaldı. İlkin anlam veremedi Demir'in söylediklerine, sonra bir gözünü kırpıp çapkınca gülümseyerek:

– Yaşasın, dedi, beni kıskanıyorsun. Ne güzel!

İki gün sonra mı ne, Yüzbaşı Demir, genç kadının sevişmekten yorgun başı göğsünün kılları üzerinde dinlenirken, kısacık saçlarını okşaya okşaya bir neden aradı:

"– Kıskançlık durumu normal. Ağır surette sakatlanmış bir adam, hiçbir kadını, hiçbir şekilde mesut edemem zannettiği sırada, bir kadın bunun mümkün olabileceğini ispatlıyor Ondan vazgeçebilir mi? Asla! Başka bir kadınla yine olmayabilir: Ümid'i kaptırmak istemem! Hayır! Sayesinde dünyaya yeniden geliyorum."

Ümid, Yüzbaşı Demir'in yapmayı unuttuğu, unutmak söz mü, gerek bile duymadığı bir sürü 'çocukluğu' şaşılası bir kolaylıkla yapıyor; her yaptığından kıvılcımlı bir yaşama sevinci, içten içe zincirlenen heyecanlı mutluluklar üretiyor: İşte Tünel'deki simitçiden iki simit alıp yiye yiye Yüksekkaldırım'dan iniyorlar; borulu gramofonların zırıltısı, okkalı bıyıklarını taşıyamayan Ermeni bakkallar, Zührevi Hastalıklar Dispanseri'ne muayeneye gelmiş yırtık sesli genelev kadınları arasından, okul kaçakları gibi güle oynaya geçip Karaköy'e varıyorlar. Olmadı mı, Yenikapı'daki deniz kahvelerinden dönerken, Ümid, odun depolarının oralarda çığlık kıyamet futbol oynayan mahalle çocuklarının içine dalıyor; pısırık bir yağmur tepelerinde fısıldasın varsın, Demir'i bu tarafa bek dikerek, öbür tarafta kaleci duruyor. Dostlarının sayısı belirsiz, üstelik kimler: Tarlabaşı'nda elektrikçi çırağı Güngör, Emirgân'da Tatar sakallı kozhelvacı Hüseyin Efendi, Bâbıâli'de emekli mürettip Mustafa! Bir öğle sonu, Kapalıçarşı çıkışı, Nuruosmaniye'deki İkbal kahvesine girdiler, içerde ilaç için kadın yok, garson Ümid'i tanıyor olmalı ki kraliçe gelmişçesine törenle karşıladı, demli çayların söylenmeden peydahlanması bir yana, Ümid'in bilardoda Yüzbaşı Demir'e avans vermesine ne buyurulur? Bu oyunun bayağı ustası, Paris'te öğrenmiş, önceki gelişlerinde İkbal'in demirbaş bilardocularından önceki ikisini altedişini anlata anlata bitiremiyorlar.

Ümid'in yaşama tutumu da, fikirleri de, kimselere benzemiyor! Ne 'alafrangalık' taslayıp gülünç olan yaşıtı 'sosyete kadınlarına', ne 'aydınlık' taslayıp kadınlığını kaybedenlere! O, ayrıma karşı bir kere, Yüzbaşı Demir "Bilardo erkek oyunu yahu" deyince, ıstakasıyla topu nişanladığından bir gözü yumulu, ne karşılık vermişti:

– Hadi ordan! Hiçbir şey bu kadının, bu erkeğin diye ayrılamaz. Hele sosyal planda. Eskidenmiş onlar. Erkekler ne yapıyorlarsa, şimdi kadınlar da yapabilirler. Yapmaları icabeder. Bunun aksi de doğru elbet.

Böyle böyle, mevsim ilerledikçe soğuk kırağı örtünmüş, minareleri sanki daha ince, kubbeleri daha kalın, apartmanları ışıklı gemiler gibi sonbahar gecelerinde yüzen İstanbul'da, Yüzbaşı Demir'in hanidir kopmuş 'hayati irtibatlarını' yeniden bağlıyorlar: Sabırla, beraberce, sevişerek. Delikanlı, bir ucundan memleket sorunlarının siyasal bilincine varıyor, bir ucundan 'ruhundaki yaranın'

mutluluk şansını yoketmediğinin! Işığı söndürdüler mi, Madam Karanfilyan'ın salonu, elektrik sobasının yangın kızıllığıyla, pencereden vuran neon yeşilinin jelatin aydınlığına kalıyor; yarı çıplak, Türkiye'yi kurtaracak reçeteleri birbirinin kolları arasında tartışmaktan yorulunca, sevişmenin çalkantılı, kaygan ve tuzlu sularına salıveriyorlar kendilerini. Ümid gözlerinin altındaki mor halkalar her seferinde biraz daha derin, sevgilisini asıl beklediği sonuca ulaştırabilmek için nelere başvurmuyor ki! Demir'se, onun gücünü böyle cömertçe harcayışı karşısında çaresizliğini unutmuş, verebildiği kadarının onda yarattığı mutluluğu paylaşmakla yetiniyor. Az değil bu, geçirdiği bunalımlı aylardan sonra, hiç de az değil.

Ümid, Yüzbaşı Demir'i yenilemekteydi. Delikanlının önce hayata bakışı değişti, yumuşadı mı acaba, umulmadık köşelerden ışıklar toplayıp aydınlandı biraz; git git davranışlarına yansıdı bu değişme, üzerine sinen ürkeklik dağıldı, içini oyan güvensizlik gitti; sonunda ne görsün, giyimi kuşamı bile eskisinden farklı: Üniformalı olduğu zaman, Ümid pek sesini çıkarmıyordu ama, Japonya'dan alınmış 'Amerikan' gömleklerle onu sivil gördü mü hoşnutsuzluğunu saklamıyordu hiç. Aklı başında bir erkek, hele Demir kadar yakışıklı olursa, böyle mi giyinirmiş canım? Çağdaş giyim, rahatlıkla çizgi ve renk uyumunun bileşimiymiş, bu da ancak... Baktı ki lafla olmuyor, Demir'i koluna takıp Beyoğlu'nda mağaza mağaza gezerek, kafasındaki 'ideal giyime' uygun giysiler aradı sevdiği adam için. Demir, eli ayağı dolaşa dolaşa çifte aynaların önünde alacakları ceketi, gömleği, kazağı giyer çıkarırken, o mağazanın en görkemli koltuğunda ayak ayak üstüne atmış, ağızlığı dişleri arasında, fikrini açıklıyordu:

–... gözlerinin yeşili öyle şekerli ki 'baba', uygun renk düşürebilmek, başlıbaşına mesele!

Ya da: –...sen beni dinle, o tweed ceket tuzlu ama, daha diri gösteriyor, onu alalım.

Mecalsiz, donuk donuk parlayan bir güneşe; kuru, serinliği incecik tozlu bir sonbahara alışılmışken; ıslak ve dumanlı günler geri geldi. Belediye seçimlerinden az önce Cumhuriyet Halk Partisi'nin, arkasından Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin katılmayacağını öğreniyorlar. 'İktidar çevrelerinde' belirgin bir öfke, gizlenemeyen bir tedirginlik! Yüzbaşı Demir Orduevi'ne gitmeyecek mi, Pelesenk So-

kağı'ndaki evden sabaha karşı asfalta çıkıyor, bir de ne görsün: Ortalık bütün duman, görünüşü vahşi, şakırtılı yağmurlara gebe sürüyle bulut şehrin üstünden geçiyor; durup durup patlayan lodos, bomboş asfaltın yılansırtı parıltısında eski bir konserve kutusunu tangır tungur yuvarlamaktadır; karanlık fuhuş sokaklarından acı bir kedi miyavlaması!

Seçim sonuçları, şaşırtıcı: Meydanı boş bulan Demokrat Parti'nin oyları toparlayıp ne kadar belediye varsa büyük bir çoğunlukla ele geçireceği bekleniyordu ya, hayret, Trakya'da iki ilde Köylü Partisi adayları, Anadolu'nun yirmi ilinde ise bağımsızlar başlarını becermiş, Demokratlar'la birlikte Belediye Meclislerine girmişti. O sabah, elinde gazete, Yüzbaşı Demir ne yapacağını bilemiyor: Üzülsün mü, yoksa sevinsin mi? Sevinebilir, sonuç halkın DP'ye ilk uyarısıdır; üzülebilir de, CHP ve CMP'in bunu öngörüp seçimlere katılması belki daha iyi olacaktı. Bağımsızların çoğu CHP'liydiler, seçime partili sıfatıyla da girseler kaybetmeyeceklermiş! Seçim sonuçları, çoğunluğa dayanan 'tahakküm rejimine', demokrasi adı altında halkın soyulmasına karşı, ufak da olsa, bir umut ışığı mı?

Akşam, Radyo Gazetesi'ni evde Ümid'le başbaşa dinledi. İstanbul dumanlara karışıp ev, cami, kilise, sokak ve meydan olarak yitmiş; yağmurun dağınıklığı, rüzgârın bulutları bir yandan bir yana aralıksız aktarışı, sanki şehri de garip bir köşe kapmaca oyununa sürüklemişti. Lodosun harıltısı klaksonları, kilise çanlarını, ezanları kapıp kapıp gidiyor; şakırtılı basıncıyla yağmur, dolmuşları, otobüsleri, tramvayları yamyassı ediyordu. Kulis'te limonlu, birer votka içip soluğu evde almışlardı. Demir o akşam ilk defa masanın üzerinde unutulmuş Fransızca bir kitap gördü, ürktü: **"l'Imperialisme, Stade Suprême du Capitalisme/Lénine."** Yanıbaşında notlarla dolu bir bloknot, bir de kalem olduğuna bakılırsa, okuduğunu ciddi ciddi ele almıştı Ümid. Lafını etmediler. Mutfağa dalıp bir şeyler hazırlıyorlar, yiyecek: Sosis, patates tava, rafadan yumurta, beyaz peynir. Yemeğe oturuyor oturmuyorlar, Radyo Gazetesi:

"–...bütün yurtta tam bir nizam dahilinde ve sulh içinde cereyan eden belediye seçimleri göstermiştir ki, milletin Demokrat Parti'ye teveccühü her gün biraz daha artmakta, CHP'ye itimadı ise

mütemadiyen azalmaktadır. Nitekim, bu seçimde Demokrat Parti'nin reylerin yüzde 63,55'ini, Cumhuriyet Halk Partisi'nin ise ancak yüzde 0.12'sini almış olduğu tespit edilmiştir. Bundan önceki son belediye seçimlerinde bu nispetler DP için 57,12, CHP için ise yüzde 35'di. Açıkça görüldüğü üzere..."

Yüzbaşı Demir handiyse boğulacak. Lokmasını yutamıyor. Allah Allah, nasıl bu kadar yan tutabilirler? Seçimlere CHP'nin katılmadığını dünya âlem bilmiyor mu? Böyle olduğu halde sen kalk katılmışçasına rakamlar uydur, gerilediğini ilan et! "–...Yooo, bu kadarı fazla! Dündar haklı, yerden göğe kadar haklı. Demokratlar'a hadlerini bildirmek vâcip oldu, evet." Ümid, elektrik sobası yansımalarıyla yangın kızılı gözleri cıgarasının dumanlarına dalmış, düşünüyor. Son günlerde daha da inceldi mi ne, oracığa bırakılmış siyah bir tüy kalem, o derece hafif, uçacakmışçasına eğreti. Radyonun yorumunu sonuna kadar dinleyip, içerlek sesi iyice ağırlaşmış diyor ki:

–...kim bilir, belki sonun başlangıcıdır. Seçime iştirakin düşüklüğü dikkatini çekti mi? Mukabil bir aksiyon için halktan bir zemin teşekkül etmişe benzer. Ama, mukabil aksiyon ne olacak?

Söz ne zaman buraya dayansa, Yüzbaşı Demir, tanıdığı 'ihtilalci' subaylarla Ümid'in önerilerinin denk düşmediğini üzüntüyle görüyordu. Üzülmesi akla yakındı çok, çünkü bir yerde bu eylem yarasına basılacak tuzdu onun, biricik kurtuluş çaresi. Subaylar, ister Dündar'ın Bostancı'daki, Faruk'un Küçük Bebek'teki, Orhan'ın Levent'teki evinde olsun, bir araya geldikleri toplantı gecelerinde, (kalın cıgara dumanı, koyu kahve telvesi, demli çay burukluğu), çabuk sonuç alıcı bir komitacılığa yatıyorlar; kimse adını söylemiyor ama, hepsinin tasarladıkları bir cuntanın gizlice örgütlenerek iktidara el koyması; gerici ve tahakkümcü bu politikacı takımını, alaşağı etmesi! Ardından ne olacak, belirlenemiyor pek, görünüşte herkes 'Atatürkçü', herkes 'Atatürk İlkeleri'nin uygulanmasından yana, bu ilkelerin içeriğini açıklayabilen yok.

Demir'in çok üstüne vardığı bir gün, 'Zizi Yüzbaşı' kestirip attı:

"–...şu soyguncu çakalları bertaraf etmek, başlıca hedef, hele o hedefe varılsın, ne yapılacağı bilahare kararlaştırılır. Ayrıca çift meclis sistemi, gizli oy açık tasnif, üniversite ve radyo muhtariyeti, basın hürriyeti vs. deniyor baksana...

Oysa Ümid'in yaklaşımı başka, iktidarın devrilmesinde o da orduya güveniyor gerçi, sonrası için düşündükleri farklı, onca Mustafa Kemal'in kalkıştığı devrim yarım kalmış, o tamamlanmalı bir kere. İlk elde toprak reformunu gerekli görüyor, endüstrileşmeyi. Topraksız köylüler topraklandırılacak, ülke, merkezi ve zorunlu bir plana bağlanarak endüstrileşecek. Yönetimin halka devredilmesi ana ülkü, bunun için de devrimden sonraki seçimlerin Kurucu Meclis niteliğinde olması, üyelerinin işçilerden, köylülerden, yoksul şehir halkından seçilmesi baş koşul.

Söylediklerinin Yüzbaşı Demir'i anlamlı bir sessizliğe boğduğunu görünce, Şark Kahvesi'ndeki camlardan, denizin üstüne yığılmış bulut tomarlarını hüzünle seyrederek diyor ki:

–...devrim ister istemez düzeni değiştirir. Mustafa Kemal buna başlamıştı, bitiremeden öldü, sonrakiler devrimi dondurdular, şimdikiler geriye dönüyor. Biz, iktidar olur olmaz, düzen değişikliğini gerçekleştirmek zorundayız. Yoksa yaptığımız İsmet Paşa devrine dönüş olmaz mı? O devir, artık iyice biliyoruz, faşizmdi, alaturka bir faşizm!

Ya da, içkisinden bir yudum alıp, ağızlığına tebeşir beyazı bir cıgara ekleyerek: –... bunlar, halk hâkimiyeti fikrinin asalakları, Demir. Bunları tasfiye edip, fikri realiteye tatbik etmeliyiz. Askerler tasfiyenin vazgeçilmez gücü, çünkü işçi sınıfı uyanmamış, teşkilâtsız; köylüler hâlâ geleneğin göreneğin esiri. Mustafa Kemal nasıl yapmış, ona bakılacak: Aydınlarla orduyu kılavuz ederek, işçisi ve köylüsüyle halkı harekete geçirmemiş mi? İşte reçete bu. Aksi halde, İsmet Paşa'lı ya da İsmet Paşa'sız, seçkinler diktası olur sonuç, bunu arzu etmiyoruz ki biz.

Yüzbaşı Demir'in şaştığı, elbette, Ümid'in bu akıllıca sözleri nereden bulup çıkardığı. Paris'te öğrenmiş sanıyor, okuduğu kitaplardan, belki gazeteci çevrelerinden. Değilmiş. Bir gece Ümid, yeşil zeytin esmerliği pencereden vuran neon ışığının jelatin yeşilini sıvanmış, gözleri yine elektrik sobasının yansımalarıyla yangın kızılı, dedi ki:

– Neden daima burada oturuyoruz, daima Madam Bercuhi'nin divanında sevişiyoruz, hiç merak etmedin mi? Neden seni hiç benim odama sokmadığımı?

– Bir iki kere aklıma geldi, nezaketsizlik olmasın diye sormadım.

– Nezaketsizlik olmazdı: Benim odam, aslında Mahmud'un odası, duvara koskoca resmini yaptırdım, astırdım. Onun odasında, onun resmi önünde, –sen bile olsan– başkasıyla sevişemem.

Yüzbaşı Demir anlamasına anlamıştı, yine de sordu:

– Mahmud mu? Mahmud da kim?*

Ümid, kısa, kalın ve sert kirpikli gözkapaklarını yavaş yavaş indirip gözlerindeki yangını söndürüyor. Fısıltıya benzer bir sesle:

–...nişanlımdı, diyor, bana bütün bu söylediklerimi öğreten adam. Ayaklarımı yere bastıran.

Sustu, göğüs geçirdi, daha yüksek bir sesle sözünü bağladı:

–...öldürdüklerini söylemiştim, galiba.

---

* Mahmud için bkz: **"Kurtlar Sofrası"**, Bilgi Yayınevi.

Millî Emniyet Teşkilâtı
Başmüfettişliği
Yüksek Katma
İstanbul

Özü: Gazeteci Ümid Ersoy ve siyasi münasebetlerine dair.

24.11.1955

Birlik gazetesi muhabir ve röportajcılarından Ümid Ersoy'un (Keleşoğlu) son haftalardaki temasları ve bu temasların mahiyeti aşağıda dercedilmiştir:

1. Evvelce Ümid Ersoy'un Paris ikâmetinden tanıdığı İtalyan arkadaşı Gianna Mattei ile muntazam muhabere halinde olduğu arzedilmiş, malumat kifayetsizliğinden İtalyanın mahiyeti ve Ümid Ersoy ile münasebetinin şekli hakkında bilgi verilememişti.

Bu kere, bizzat Ümid Ersoy'dan bir konuşma esnasında Gianna Mattei adındaki İtalyan kadınının Milano'da bir sendika gazetesinin neşriyat müdürü yahut benzer bir makamın mes'ulü olduğunu, ayrıca İtalyan Komünist Partisi'nin kayıtlı üyesi bulunduğunu öğrenmiş bulunuyorum.

Anlaşılmaktadır ki, Ümid Ersoy ile bu İtalyan kadını arasında Paris'te başlamış olan münasebet, alelade dostluk seviyesinde olduğu kadar siyasi seviyede de devam etmektedir. Ümid Ersoy, mezkür kadından sitayişle bahsetmekte, görüşlerinin ekseriya doğru çıktığını söylemektedir.

Bu bahsi kapatmadan, Ümid Ersoy'un geçenlerde gazeteye elinde bir kitapla geldiğini, kitabın adını gizlemek istercesine bir tavrına şahit olduğumu, kitabı masasında unuttuğu bir ânı fırsat bilerek Lenin'in meşhur "Kapitalizmin Son Merhalesi, Emperyalizm"

isimli eserinin Fransızcası olduğunu tesbit ettiğimi kaydetmek isterim. Bu nev'i kitaplar İstanbul'da yabancı kitaplar satan yerlerde dahi satılmadığına göre, Ümid Ersoy'a İtalyan komünisti Gianna Mattei tarafından gönderilmiş olduğu tahmin edilebilir.

2. Demokrat Parti'den 'ıspatçıların' ayrılarak Hürriyet Partisi'ni kurmuş olmaları, Birlik gazetesinde sevinçle karşılandı. Neşriyat Müdürü Ragıp Erol'dan öğrendiğime göre, hadiselerin son inkişafları karşısında bile Hüsnü Faik'in iktidarı ancak ordunun yıkabileceğine ait inancı değişmemiştir. Bu bakımdan Ümid Ersoy'un Kore röportajı vesilesiyle İstanbul'daki muhtelif askeri erkân arasında tevali ettirdiği temaslar ehemmiyet kazanmaktadır. Bu meyanda,

a. Aslen Çankırı Piyade Okulu'nda görevli olup tebdilhava dolayısıyla İstanbul'a gelmiş bulunan, (galiba Orduevi'nde kalıyor) Yüzbaşı Demir (soyadı tesbit edilememiştir) adında bir subayla başladığı münasebet büyük bir süratle inkişaf etmiş, hissi olduğu kadar cinsi bir karakter iktisap etmiştir. Henüz sadece bu subayı daha evvel adını zikrettiğim Yüzbaşı Aziz vasıtasıyla tanımış olduğunu öğrenebildim. Kunuri savaşında bulunmuş, bilahare ağır surette yaralanarak Türkiye'ye iade edilmiş olduğu anlaşılıyor. Ümid Ersoy ondan Kore harbine dair istediği malumatı aldığı gibi, bu subayın öteki bazı subaylarla temasları hakkında ihtiyaç duyduğu malzemeyi de toplamaktadır.

b. Aramızdaki samimiyeti artırmak, sırlarına bütünüyle vâkıf olabilmek maksadıyla, Ümid Ersoy'un gazetede nöbetçi kaldığı geceler, yardım bahanesiyle gitmeyip beraber oluyorum. Bunlardan birisinde, mezkûr subayın, Bostancı'da ziyarete gittiği başka bir subayın evinden dönmesini bekliyordu. Geceyarısına doğru kapıya indi, durumu pencereden takip eyledim, filhakika Yüzbaşı Demir olduğunu tahmin ettiğim subay taksiyle gelip Ümid Ersoy'u yanına alarak gitti, taksinin arka camından yalnızca yağız bir erkek olduğunu farkedebildim.

Münasebetin şekline bakarak, Ümid Ersoy'un Yüzbaşı Demir'i yalnız başına kaldığı Tarlabaşı Pelesenk Sokak'taki evine aldığını iddia etmek yanlış olmayacaktır kanaatındayım.

3. Diğer taraftan Seyit Sabri işiyle alâkalı olarak, mezkûr işadamının oğlundan elde ettiğini ifade eylediği bazı mühim malumatı gazeteye getirmiş, Neşriyat Müdürü Ragıp Erol ile patronun odasına kapanarak saatlerce daktilo etmişlerdir; bilahare Ümid Ersoy gazetenin arabasına atlayıp, rahatsız olduğu için evinde is-

tirahat etmekte bulunan Hüsnü Faik'in Dolmabahçe'deki evine bizzat götürmüştür.

Buradan Ümit Ersoy'un Akın adındaki çocukla da tesis ettiği münasebete devam ettiği isdldlal edilebilir. Kadının iffet ve namus mefhumlarını ne kadar hiçe saydığının bir delili de budur.

Raporuma bu satırlarla nihayet verir, son haftalarda büyük bir mali müzayeka içersinde bulunduğumu bilvesile arzederim efendim.

Birlik Gazetesinden
İrfan*

* İrfan için bkz: **"Kurtlar Sofrası"**, Bilgi Yayınevi.

DP GRUBU, HÜKÜMETİ İSTİFAYA MECBUR ETTİ

Menderes hariç bütün vekiller 'İstifa! İstifa!' çığlıkları arasında çekilmek zorunda bırakıldı.

Ankara, 29 (Özel) – Demokrat Partl'nin günlerdir merakla beklenen Grup toplantısı fevkalade hadiseli ve heyecanlı cereyan etmiş, Ekonomi ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı hakkında verilen Gensoru Önergesinin müzakeresi, Başvekil Menderes hariç kabinenin bütün vekillerinin istifası ile neticelenmiştir. Gruptan tek başına şahsı için 'itimat' almış bulunan Adnan Menderes'In yeni hükümetl kurma çalışmalarına önümüzdeki günlerde başlaması beklenmektedir.

Bilindiği gibi Başvekil'In Bağdat ziyareti esnasında Ankara'da 22 Kasım'da toplanmış olan Grupta kalay darlığı müzakere edilirken hükümet şiddetli tenkitlere uğramış, alâkalı Vekil Yırcalı'nın verdiği izahat tatminkâr görülmeyerek, Ekonomi ve Ticaret Vekili hakkında Gensoru Önergesi verilmişti. Önerge zahiren bir vekâleti ilzam etmekle beraber, hükümetin iktisadi politikasını bizzat başbakan tayin ettiğinden Grubun dünkü toplantısına büyük ehemmiyet veriliyordu.

Toplantıdan evvel DP mahfillerinden sızan bazı bilgilere göre, Menderes Bağdat dönüşü Sıtkı Yırcalı'yı İstanbul'da Parkotel'dekl dairesinde kabul ederek durum hakkında malumat almış, sonra da Grupta katiyyen istifaya tevessül etmemesini söyleyip izahatla iktifa etmesini, onu ve hükümetl kendisinin bizzat müdafaa edeceğini söylemişti.

Bu gergin hava içinde başlayan Grup toplantısında kürsüye çıkan Sıtkı Yırcalı, beklenenin aksine yumuşak ve sathi bir konuşma

yapmış, sözlerini 'Mağdem ki memnun değilsiniz, o halde istifa ediyorum' diye bitirmiştir. Yırcalı'nın istifası üzerine toplantının çığrından çıktığı anlaşılmaktadır. Onun arkasından 'İstifa! İstifa!' çığlıkları arasında önce Maliye Vekili Hasan Polatkan, daha sonra ise 'En uzun boylu, Fatin Rüştü Zorlu' çığlıkları arasında Hariciye Vekili kürsüye çıkartılarak istifa etmeleri sağlanmıştır.

Bu arada ayrı mahalde acele toplantıya çağrılan Vekiller Heyetinde, bütün vekiller istifalarını Menderes'e vermişlerdir. Bu vaziyette Menderes'in hükümetin istifasını bildirmek üzere Çankaya'ya gitmesi beklenirken, Başvekil'in Grubunun karşısına çıkarak son derece yumuşak, milletvekillerini pohpohlayıcı bir konuşma yapıp, 'şahsı için' itimat istediği ve aldığı görülmüştür.

Tarafsız müşahitler Menderes'in böylece kendisine 'Sâbık Başbakan' dedirtmemek prensibine sadık kaldığını, buna rağmen Grubun bu ayaklanışıyla iktidar partisinde ciddi ve ehemmiyetli bir hoşnutsuzluk ve huzursuzluğun hüküm sürdüğünün meydana çıktığını ileri sürmüşlerdir.

Menderes'in bugün yahut yarın Celâl Bayar'la görüşmesi beklenmektedir.

1960

Nisan / Mayıs

İNÖNÜ AMERİKAN DOSTLUĞUNA SAHİP ÇIKTI

CHP Genel Başkanı, "Münasebetlerin milletten millete olduğu hakikatini zedelemek münasebetlerin temeline zarar verir" dedi.

İnönü'nün konuşmasından önce ABD Elçisi Fletcher Warren'e evinde bir yemek verdiği bildiriliyor.

Ankara, 26 (Özel) – TBMM'de dün bir konuşma yapan CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Türk/Amerikan dostluğunun DP iktidarı ile kaim olmayacağını ima ederek, bu münasebetlerin hükümetten hükümete, partiden partiye değil, milletten millete devam ettirilmesi gerektiğini söylemiş, 'Esasen biz İkinci Cihan Harbinin başından beri müdafaamızı Batılılar safında görüyoruz' demiştir.

İnönü şöyle devam etmiştir: "Bizim kanaatımızca Birleşik Amerika dostluğunun temelini hükümetten hükümete bir münasebet manzarasının ötesinde, milletten millete münasebet kaidesinde sağlam olarak muhafaza etmek lazımdır. Amerika'yla münasebetlerin sağlam tutulmasında zarar verecek tek unsur, bu münasebetlerin milletten millete olduğu hakikatini zedelemektir, böyle bir hatadan dikkatle sakınmak lazımdır. Her iki memlekette iktidarda bulunan siyasi partiler gelip gidecek, fakat bu dostluğun temeli ve yürüyüşü mahfuz kalacaktır. Amerika'yla münasebetlerimiz karşılıklı emniyet ve menfaat ihtiyacıyla iki müstakil milletin ve devletin münasebetleri şeklinde devam edecektir. Amerika emin olmalıdır ki kendisi için en sağlam müttefik Türkiye, demokrasiyle idare edilen bir Türkiye olacaktır. Söylediklerim CHP'nin bugün muhalefetteki ve yarın mesuliyetteki dış politika yoludur."

Öte yandan, CHP Genel Başkanı İnönü'nün ABD Büyükelçisi Fletcher Warren ve eşini, Ayten Sokak'taki evinde bir öğle yemeğine çağırdığı, yemekte ABD Büyükelçiliği Müşteşarı Cowles'le eşi, ayrıca CHP Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal ve eşi, İnönü'nün damadı ve Akis dergisi sahibi Metin Toker'in bulunduğu öğrenilmiştir.

İnönü'nün daveti konuşmasından bir hafta kadar evvel vaki olmuştur.

(Şubat)

BAŞBAKAN MENDERES, KRUŞÇOV'LA BULUŞACAK

Menderes'in temmuzda Moskova'ya yapacağı ziyareti Nikita Kruşçov'un Ankara ziyareti takip edecek.

Haber her tarafta büyük akisler uyandırdı.

Ankara, 13 (Özel) – Dün gece saat 23'e doğru Hariciye Vekâleti'nden yapılan bir açıklamayla, Başvekil Adnan Menderes'in 'Türk–Sovyet münasebetlerinin ıslahı ve iki tarafı karşılıklı olarak ilgilendiren diğer meseleleri görüşmek maksadı ile' önümüzdeki temmuz ayında, SSCB Başbakanı ve Komünist Partisi Birinci Sekreteri Nikita Kruşçov'la buluşacağı bildirilmiştir.

Açıklamaya göre SSCB Başbakanı Kruşçov daha sonra bu ziyareti iade edecektir.

Hariciye Vekâleti'nin açıklamasında, Menderes'in Rusya seyahati ile ilgili olarak özetle şöyle denilmektedir.

"Doğu ile Batı camialarına mensup devlet adamları arasında karşılıklı ziyaretler teatisi suretiyle yaratılacak yumuşama sayesinde silah yarışına dayanan kuvvet muvazenesi yerine kontrollü bir silahsızlanmaya ve anlaşmazlıkların sulh yoluyla ve adalet prensipleri dahilinde halli esasına müstenit yeni bir nizamın tesisine gayret sarfedildiği malumdur. Türkiye'nin böyle bir nizamın teessüsünden bahtiyar olacağı, Türk devlet adamları tarafından defaatle beyan edilmiştir."

Diplomatik müşahitlerin ifadesine göre, Ankara'daki Sovyet Büyükelçisi Rijov'un bir buçuk aydır tahakkuk ettirmeye çalıştığı bu ziyaretin yapılacağı haberi, Yunanistan'da büyük hayret uyan-

dırmış, Bulgaristan ve Yugoslavya'da ise müsbet karşılanmıştır. Fransa'da yayınlanan Le Monde gazetesinde Edouard Sablier ziyaret dolayısıyla Türk politikasında ani bir değişiklik beklememek lazım geldiğini yazarken, İngiltere'nin tanınmış gazetesi London Times haberi şu cümleyle başlayan bir yazıyla vermiştir:

"Bay Menderes, Moskova'nın yaz ziyaretçileri listesinde sürpriz uyandırıcı bir isimdir."

(Nisan)

"Menderes politikasını değiştirmediği takdirde, olayların nasıl gelişeceği bilinemez."

New York Times
8 Mayıs 1960

Yeniden, telefon. Yüzbaşı Demir: "– Bu defa Ümid," diye düşündü, "başka kim olabilir?" Ümid değildi. Kulaklığın derinliklerinde uzak konuşmalar, gizli ıslıklar hırsızlama işitiliyor, telin öteki ucundaki inatla susuyordu. Bir saat önce yine telefon çalmış, Demir "Ümid" diye koşmuş, yine cevap alamamıştı. Kızgınlığını saklamaya çalışarak:

–...alo, dedi, birini mi aramıştınız?

Öteki, sesini alır almaz, kapadı. Kulaklıkta ansızın beliren o siyah boşluk, sonra sinyal.

"–...ne demek bu yahu? Oyun mu oynuyoruz? Yoksa evi mi yoklamaktalar: Kimse var mı diye?"

Aynı soru, birden hayatıyla ilgili bambaşka bir önem kazanarak, içinde yenileniyor:

"–...benim burada olup olmadığımı öğrenmek istemesinler?"

(Sorgusunu yapan Yargıç Generalin altın çerçeveli ince gözlükleri, pencereye döndükçe, parıldardı. Lavabo beyazı takma dişleriyle, yanlış yanlış gülümseyerek:

"– Bir defa nezaret altına alındın ya, derdi, "...bitti! Ölünceye kadar endişe içinde yaşamaktan halâs olmazsın. Bu berbat meseleden temize çıksan dahi, sokakta bir zat suratına dikkatlice baksa, akşam evinin kapısı hızlıca dövülse, yüreğin kararır..."

Pürüzsüz, handiyse cilalı yanaklarını, tırnakları bakımlı tombul rahibe eliyle usul usul okşuyor, her seferinde aynı törenli, hayli çok bilmiş boyun kırışıyla:

"–...bilmez miyim," diye ekliyordu, ...Mütareke'de, terütaze mülazım iken, İttihatçıdır diye tevkif etmişlerdi. Bekirağa Bölüğü'nde birkaç hafta yattım.")

Yüzbaşı Demir'in içini ne karıştırıyor? Üç yıl önce yaşadığı belalı bir serüvenden belleğine yansıyıveren Yargıç Generalin altın çerçeveli gözlükleri mi, yoksa üç hafta önce Ankara'da Mustafa'nın Anıttepe'deki evinde yaptıkları toplantıdan dönerken, çocuk mavisi

gözlerinde o muzip gülümsemesiyle, 'Zizi Binbaşı'nın söyledikleri mi:

"–...bana bak, parlak çocuk, oyun oynamıyoruz, ayağını tetik al! Barones mahkûm olduğuna göre, uzak dur biraz: Siyasi Polis'i ondan devralıp başımıza sardırabilirsin!."

Barones bu olasılığı hiç yabana atmamıştı. Ebonit ağızlığı ile çakmağının alevine siyah bir balıkçıl gibi eğilerek:

"–...ohoo" demişti, "...sen ne konuşuyorsun oğlum? Bizim polis muhabirlerine bakarsan, sinek sektirmiyorlar. Gazetenin telefonları dinleniyormuş. Benim kuyruğumda hâlâ iki üç dava olduğuna göre..."

Mavi duman düğümlerinin arasından rengi belirsiz gözlerini sonuna kadar açmış, kocaman kocaman bakmıştı. Salondaydılar. Yalnız akvaryumun yosun yeşili ışığı yanıyor, balıkların irileşerek perdelere vuran gölgesi, ağır ve hantal, kımıldıyordu. Galiba bir de müzik. Ümid'in son zamanlarda merak sardığı baroque bestecilerden birinin plağı: Monteverdi mi, yoksa Boccherini mi?

Yüzbaşı Demir, telefonu kapatıp, banyoya, akşamdan beri onarmaya çalıştığı şofbenin başına döndü. Canı sıkılmıştı. Fayansların dört bir yanını kuşatan acı mavisi, burnundaki zengin şampuan, saç kremi ve tuvalet sabunu kokusu, onu saplantısından kurtaramıyor; bir yandan gazı açar, aygıtın memelerini birer birer denetlerken, öte yandan içindeki kaygı, karanlığını yoğunlaştırıyordu.

"–...hadi polis diyelim, sinek sektirmediklerine göre, bunlar Ümid'in İsmet Paşa'yla Kayseri'ye gittiğini bilmezler mi? Bilirler. Öyleyse evi yoklamaları doğrudan benimle ilgili: O yokken geliyor muyuz, gelmiyor muyuz? Geliyorsak, ne yapıyoruz?"

Birden elini alnına vurup, yüksek sesle:

– Ulan, dedi, beni de takip eder mi bunlar?

(...epeyce oluyor, Beşiktaş İskelesi'nin üstündeki kahvede 'Zizi Binbaşı' ne demişti ona:

"–...adı Dokuz Subay Olayına karıştı diye Faruk'u komiteye almıyorlar. Seni de düşünmüyorlardı, ben üsteledim, biraz da Erkanlı..."

Bulutlu bir gündü, kahvenin camlarına ağır ve bulaşık bir aydınlık sıvanmıştı. Yüzbaşı Demir, elinde olmadan Yargıç Generalin lavabo beyazı yanlış gülümsemesini hatırlıyor. Dediklerini:

"–...itham çok ağır, Yüzbaşı! Silahlı Kuvvetler dahilinde rejime komplo kurmak, ihata edebiliyor musun dehşetini?"

Yıl kaç, 1957. Adamın takır takır buz çiğnediği bir aralık sabahı, onu garnizondan çıkacağı sırada tutukluyorlar. Cemal Yıldırım'ın o gece yarısı, İlhami Barut'un sabaha karşı tutuklanmış olduğunu çok sonra, duruşmalar başlayınca öğreniyor. Hele İlhami Albay'ın şaşkınlığı! Gece düğünden dönmüşler, konuklarına meyve suyu ikram edeyim demiş, birden kapı: Merkez Komutanlığı'ndan bir ekip, jeep kapıda hazır, onu götürecekler!

Yüzbaşı Demir, Beşiktaş İskelesi'ndeki kahvede, Binbaşı Aziz'in dediklerine bozulmuştu biraz. Kore'de, Wowan Boğazı'nın ağzında beraber baskına uğradığı bu adam mı?

"–... Dokuz Subay Olayına adımın karışması, yeni komiteye alınmam için tezkiye sayılmalı be! Hem o mahkemede beni davaya sanık olarak katmamışlardır. Hücrede üç buçuk ay boşuna yattık. Sanki bilmiyorsun.")

Gazı kesti, onarmak amacıyla aygıtın söktüğü parçalarını yerli yerine taktı, vidaları ingiliz anahtarıyla sıkıştırdı. Bu şofben ikide bir böyle aksar, her seferinde daha kapıdan Ümid'in kötümser yüzü:

"–...Demir, biliyor musun, şofben yine bozuldu."

Bu akşam geldiğinde Ümid yoktu, aynı sözleri bayrak gibi koca bir kâğıda yazmış, bırakmıştı. İmzasının altında, harfleri iki eğri satır halinde bulunmayışının nedeni: **(İsmet Paşa'yla beraber Kayseri'ye gidiyoruz. Cümbüşlü bir yolculuk olacak, garanti. Her gece telefonumu bekle!)** Yüzbaşı Demir, saat altıdan beri bekliyor: Onun yerine kim olduğu belirsiz birinin sinir bozucu telefonları.

"–...benimkisi lüzumsuz kıskançlık. Kötüye yormak doğru mu, arkadaşı filandır, erkek sesi çıkınca konuşmaktan ürküyor..."

Ya o mektup? Postacı evde kimseyi bulamadığı için, kapının altından atıvermiş, Demir girer girmez ayağına dolaşıyor. İlk düşüncesi açık ve aydınlık, kuşkulardan uzak:

"–...Gianna'dan olmalı, Ümid sevinecek."

Mektubun İtalya'dan değil İstanbul'dan, daha kötüsü Beyoğlu'ndan postaya verilmiş olduğunu görünce sarkmasın mı? Süslü, dolambaçlı bir el yazısıyla adresi zarfın üzerine döktüren kim

olabilir? Demir'in sevgisi ve kıskançlığı öylesine iç içe girmiş ki, kadın olabileceğini düşünmek istemiyor. Bir adam var, kim olduğunu kestiremediği, Ümid'e mektuplar yazan! Peki Ümid'in bunu ondan saklamasına ne demeli? Ah şu sağ göz alt kapağının seğrimesi, sabah sabah boşuna mıydı canım: İlle bir bokluk olacak. Şaşmaz!

Şofbeni bir daha denedi, suyun sıcaklığına baktı, tamam. Ellerini kuruladıktan sonra, salona geçti. Yalnız akvaryumun ışığı yanıyor, yosun yeşili karanlıkta kauçuk yapraklı süs bitkilerinin yaldızlı parıltısı gizli gizli çoğalıyordu. Perdeler açık olduğundan, camlarda Kadıköy ve Üsküdar yıldız kümeleri halinde gökyüzüne karışmıştı. Demir, kaloriferin rahat fakat kuru sıcağını, kulak içlerinde yumuşak bir vınlama olarak duyuyor; oturduğu divandan, karşı bir duvara asılı iki büyük portreyi, geleceğini tehdit eden ciddi bir yanlışlığın şaşmaz kanıtları gibi görüyordu: Birisi Ümid'in portresi, hani ona da imzalayıp verdiği resim, çok büyütülmüşü: Uzun artist parmaklarının arasında siyah ağızlığı görünmez bir çakmağın havagazı mavisi alevine eğilmiş; düz ve kalın kaşlarının altında rengi belirsiz kocaman gözleri onulmaz bir acı, gülümseyen bir kederle buğulu! Öbürü, kıvırcık saçlı, pörsük gözlü bir adam; gazeteci Mahmud Ersoy, Ümid'in eski sevgilisi, evlenecekleri sırada mı ne, öldürmüşler. Birinin ölmesi sağ kalanı mutsuz kılmış, sağ kalanın ölenin anısına bağlılığı ise Yüzbaşı Demir'in bahtını karartıp askıda yaşamasına neden oluyor: Ne kadar her yanıyla kendini ona verse, Ümid bir yanıyla, ama en önemli yanıyla ötekine bağlı: Evlenmeyi kabul etmiyor! Onun için Demir ne zaman bu eve gelse içinde bir başkasının karısıyla sevişiyormuş izlenimi. Hele şu kısa kıvırcık saçlı adamın resmiyle gözgöze gelmiyor mu, şeytan çek tabancayı diyor, doğrult...

Düşündüklerinden mi, camlardan içeriye dağılan yıldızlı karanlıktan mı, yüreği örtülüyor. Birden içinde diri ve sert, handiyse elle tutulabilir bir ışık açlığı: Bir düğmeye basacaklar, buzlu ampullerden çağlayan gibi şakır şakır ışık boşanacak! Üşenmeyip kalktı, saçaklı avizeyi yaktı, tavandan aydınlık bastırınca, akvaryumun yosun yeşili daralıp küçülerek köşesine saklanıyor, camlardaki yıldızlar fırt diye silinmiş, az önce karanlığın gözden sakladığı bir şey olanca çiğliğiyle meydana çıkmış: Salon, fena halde dağınık! Kadife koltuğa atılıvermiş l'Express dergileri, kimisi üs-

tüste, kimisi kaymış, yerde. Birisinin orta sayfası açık, üzerinde bir kül tablası, tıkabasa cıgara ölüsü. Divanın yastıkları çarpık, düzensiz; en diptekinin altından ne gözüküyor: Ümid'in naylon çorapları. Sehpada gümüş tepsi, fincanda çoğu içilmiş Nescafe, yanıbaşında boş bir Kent paketi, kâğıdına rastgele çiziktirilmiş desenler: Ay yıldız, gamalı haç, sürüsepet ünlem işareti.

Yüzbaşı Demir, bir kere daha üzüntüyle karışık bir şaşkınlığa uğramıştı. Her defasında böyle olmaz mı?

"–...hay Allah! Bir insan, üstelik bir kadın, salonunu böyle 'dandini ayakta' bırakıp, memleket aşırı yolculuğa nasıl çıkabilir?"

Bir yandan, iyi kötü ortalığı topluyor, bir yandan aynı Ümid'in Dokuz Subay Olayında tutuklandığı zaman, nasıl yeri yıkıp göğe kement atarak onu kurtarmaya uğraştığını düşünüyor. Başvurmadık Alpay Dora mı bırakmıştı, getirmedik Gülhane'den Heyet-i Sıhhiye raporu mu? Yargıç Generalin karşısına dikilip, neler söylemiş meğer, 'bir sözü bir sözünü tutmayan muhbirlerin iddialarına kulak verip, Kore'den ağır yaralı dönmüş, kaç kere hava değişimine çıkarılmış bir gaziyi, ne hakla göz altında tutabilirlermiş, hem de sağlığa muzır olduğu hekim raporuyla sabit hücrelerde!..'

Yok, yok, Ümid'i herkes için geçerli ölçütlerle değerlendirmeyeceksin, yanıltabilir adamı, en sığ olması gereken yerde derinliği ölçüye sığmaz da, en derin sandığın yerde bir karış bile su yoktur.

Yeniden, telefon. Yüzbaşı Demir, sövmeye hazır, aygıtı kaldırdı: ne şehirlerarasının ıslıkları, ne deminki sinir bozucu ıssızlık! Birlik gazetesinden Ragıp Bey:

– Yüzbaşım, siz misiniz? Az evvel bacımla görüştük, Kayseri'den aradı. Hiç sormayın artık, orada Allahıma vaziyetler olmuş, Inönü'yü Yeşilhisar'a sokmuyorlar, cihet-i askeriye tedbir almış, asker masker, Paşa neferlerin sırtını sıvazlayıp yürüyerek barikatı geçiyor, Allah vere de neşir yasağı gelmese, haberi verebilsek...

Arkasından bir saptama: –...evet, ne dersek diyelim, esmâ orduya da sıçradı ki Allahıma Allahıma, akibetini merak ederim.

Bir de müjde verdi: –...bacım, yarından sonra burda. Her gece ararım diye not bırakmış, taşra telefonlarını bilmiyor, irtibat kolay mı, bu gece basın-yıldırım aradığı halde bize zor kavuşabildi, vaziyeti bildirelim diye rahatsız ettik, bir emriniz olursa...

Yüzbaşı Demir bir cıgara yakıp düşündü: 'esmâ' orduya 'Dokuz Subay Olayı' ile sıçramıştı, Demokrat Parti hükümeti rastgele bir 'muhbir'in iddialarını önemseyerek, 'asker'e güvenmediğini daha o zaman belli etmişti ama, Yeşilhisar olaylarının iktidarla ('Zizi Binbaşı' yeniden salıverdiği bıyıklarının sarı yaldızını sağa sola dökerek, 'Sivil Cunta' diyor buna) ordu arasında artıracağı gerilim, tasarladıklarını çabuklaştırma nedeni olamaz mı? Gerilimli bir ortam, memleketin dört yanına dağılmış birliklerin 'harekete' katılmasını kolaylaştırabilir.

Akvaryumun büyülü yeşilinde, sessiz ve gizemli danslarını sürdüren süs balıklarını, gözleriyle izleyerek:

– Durumu, dedi, arkadaşlarla tezekkür etmeliyiz.

Der demez, yüksek sesle söylediğini farkedip irkildi.

(... Onu, rutubetin salyangoz izleri gibi ince ince pırıldadığı hücresinin karanlığında, isteyerek 'unutuyorlar': Üç gün, beş gün, bir hafta. Dışardan kabaralı postalların ayak sesleri, açılıp kapanan kapılar, yere düşen bir anahtar demetinin şıngırtısı. Demir çılgınlığa çok yakın bir öfkeyle sarsılıyor, artık küfürün bini bir para!

Yargıç General bir hafta sonraki sorgusunda, sık sık burnuna düşen altın çerçeveli gözlüğünü, bakımlı rahibe elleriyle düzelterek:

"– Kendi kendine konuşmaktaymışsın, yakıştı mı sana bu" diyecektir, "...askersin sen, askerin mukavim olması icab eder, vakıa Kore'den ağır yaralandığına mütedair bir rapor almadık değil lakin..."

O gece hücresinde, çok uzak bir Budha tapınağının görkemli tören gongu ağır ağır tınlıyor. Birden, kaşları ve saçları kazınmış kalaylı parıl parıl kafası, bayrak alı dudakları arasında tüten kocaman King Edward purosuyla Mamasan Shamisen! Takma kirpiklerinin kalın perdesini işveyle aralayıp öyle kışkırtıcı bakıyor ki, gel de sus, konuşma!)

Yüzbaşı Demir, sonunda mektubu açtı. Buğulu pembe parşömen bir kâğıda süslü bir el yazısıyla çiziktirilmiş iki üç satır: **"Sevgili Ü, babam olacak aşağılık herifin sana yaptıklarından ben utanıyorum, karıştırdığı haltlara dair bir sürü şey öğrendim, sana anlatmak ihtiyacındayım, mahkemede belki bir yararı dokunur. Sevgiler./Akın."** Daha aşağıda, iki satırlık bir not: **"Geceleri çıkmıyor musun, yazdan**

beri görüşemedik, biz ekseriya 'Reşat'ta oluyoruz. Beklerim." Kıskançlık önsezisi Yüzbaşı Demir'i hiç aldatmaz, işte mektup kestirdiği gibi bir erkekten geliyordu, hem de kimden, verdiği saçmasapan bilgilerle Ümid'in mahkemeye düşmesine, üstelik hüküm giymesine neden olan o kız yüzlü, kıvırcık kirpikli oğlandan!

Ümid Ersoy'un 'Döviz Komisyonu ve İçyüzü' başlıklı yazıları Birlik'te yayınlandığı sırada, 'Dokuz Subay Olayı'ndan yakayı zarzor sıyırmış, Yüzbaşı Demir, 48. Piyade Tümeni Karargahı 3. Şube 'mülhak' subayı göreviyle kapağı Erzincan'a henüz atmıştı. Yazıları da, 'mahkeme safahatını' da uzaktan, asla olağan sayamayacağı bir dikkatle Ümid'in yazdığı mektuplardan, göndermeyi unutmadığı gazetelerden izledi. İçi içine sığmıyor, İstanbul'da olmadığı ve genç kadını koruyamadığı için eksikleniyordu. Başı derde girince kızcağız nasıl koşunmuş, kurtarabilir miyim diye yeri göğü nasıl birbirine katmıştı; değil mi ki Ümid'in başı derde girmişti, kurtarmaya uğraşmak Demir'e düşmez miydi? Düşmesine düşerdi ama, elinden ne gelir, hele atlattığı onca 'bâdireden' sonra?

Ah o Erzincan'da geçirdiği ilk haftalar!... Sürbehan yolundaki sıra kavakların uçlarında çırpınan atlas mavisi gök, akşam çökünce ne türlü bir turuncuya döner, anlatılabilir mi hiç? Yaz geceleri (ay karanlık) denetlemeye çıkıyorlar; Tümen Bağlı Birlikleri'nde 'gece eğitimi' usturubunla yapılıyor mu, yapılmıyor mu, bakılacak! Ağır Bakım Fabrikası'nın dibine sokulmuş çakalların, yıldız alacasında, soğuk ve kalabalık çığlıklar halinde, handiyse havalandıkları duyuluyor. Askeri Hastane çevresinden, tüyleri diken diken, gözleri kanlı çoban köpeklerinin bir ağızdan ürüdükleri de.

Yüzbaşı Demir, bindikleri jeep Muhabere Bölüğü'nün Nizamiye'sine yaklaşırken, kim bilir nasıl bir çağrışımla kendini Kore'de sanıyor: Az önce Simin-ni baskınına uğramış, Kunuri doğrultusunda karmakarışık çekiliyorlar. Ellerinde yine o kötü titreme. Şimdi ister misin başı dönsün? Mevsimin yaz olması yanılgısını düzeltiyor elbet, havadaki yoğun biçilmiş ot kokusunun yardımıyla.

"–...Kore'de olamam, hayır! 1958 yazında Erzincan'da gece teftişindeyim. Hiç hesapta olmayan bir hapislik, hiç akla gelmeyen bir gönül macerasından sonra ve sevdiğim kadın ciddi bir mahkûmiyet tehdidi altında bulunurken..."

Ümid'in yazıları, 'Döviz Komisyonunun faaliyetlerinde Dışişleri Bakanı Zorlu'nun oynadığı role' dokunur dokunmaz 'neşir yasağı' patlamıştı, arkasından mahkeme! Ne çarpıntılı günlerdi onlar! Yüzbaşı Demir, Orduevi'nin bahçesinde, akasyaların altında bir masaya oturur, bardakta ılık birasının köpüğü usulcacık kösülürken, böcek çıtırtıları, arı vızıltılarıyla yüklü 'taşra' yalnızlığının, görünmez bir deve gibi üzerine ıhtığını duyumsardı. Kafasında hep bir merak:

"–...mahkûm ederler mi acaba?"

Elbette ettiler, karar Yargıtay'dan bozularak döndü ama, mahkeme ısrar ediyor: Ümid'i ikinci defa aynı cezaya çarptırdığı gün, Yüzbaşı Demir İstanbul'a döneli iki hafta ya olmuş, ya olmamıştı.

"–...Nisan başında olduğumuza göre iki ayı buluyor."

'Erzincan sürgününden sonra' Ümid'le ilk karşılaştıkları günü, ölse unutamaz. Acı soğuk bir ayaz, sokak sokak topladığı buz iğnelerini camlara hışımla çarpıyor; külrengi, hastalıklı bir aydınlık insanın üstüne başına çamurdan beter sıvaşıyordu. Demir, gazeteye çıkmak istememişti. Telefonla Büyük Postane'nin merdivenlerinde buluşmayı kararlaştırdılar: Zarf kâğıt kartpostal satıcılarının kaynaştığı, girenin çıkanın belli olmadığı, kalabalıkta! Yüzbaşı Demir ondan önce varabilmek için çok çırpındı, boşuna, taksiden indiği sıra, Ümid'i merdivenlerin yukarısında, omzunu duvara dayamış, (sırtında siyah bir kaban, ayağında pantolon) çikolata yerken gördü. İki erkek arkadaş gibi kucaklaştılar. Genç kadın biraz alaycı:

– Ne görüyorum, dedi, yüzünde kırışıklar mı?

– Yaş Barones, yaş hükmünü sürüyor!

Genç kadın, bütün dişlerini gösterip güldü:

– Saçma!

Dediği onun bakımından doğru, Ümid zamanın yıpratamadığı insanlardan: Hiç değişmemiş, ne yüzünde bir çizgi, ne görünüşünde göze batan bir eskime, sanki dün ayrılmışlar, her şey o kadar aynı: Kısacık kesilmiş oğlan çocuğu saçları, kalın kalın iki kaş, baktığı ışığın rengini dakikasında çalan kocaman mika gözleri, upuzun artist parmakları arasında siyah ebonit ağızlığı! Tek değişiklik, Yenice yerine arada Amerikan cıgarası içmesi, Kent. Takside farkedip söyleyince gülüyor:

– Bu yaz alıştım, Gianna'nın yüzünden.

Ağızlığıyla bacaklarını gösteriyor:

–...pantolona da! Avrupa'da iyice gündeliğe binmiş, biraz rahat ve kolay olduğundan, biraz erkeklere inat.

Eski sıcaklığıyla koluna girip, Demir'e sokulurken: –...Gianna, diyor, az bulunur bir kız... Adamakıllı eğlendik, sana yazmıştım ya! Daha çok tadını çıkarırdık belki, polis rahat vermedi ki, nereye adım atsak ardımızda siviller...

Gianna geçen yaz tatilini İstanbul'da Ümid'le geçirmişti. Demir mektuplardan öğrenmişti bunu, Şile'den, Polonezköy'den, Adalar'dan postaya verilmiş, minnacık merhabaları, birden parlamış heyecanları içeren kısa mektuplardı bunlar, arasıra içlerinden resimler çıkardı: Sırtı bellerine kadar açık, askılı emprimeler giymiş; başlarında geniş kenarları fırfırlı hasır şapkaları, gözlerinde iri güneş gözlükleri, dalgın dalgın gülümseyen iki genç kadın: Gianna, çok siyah saçlı, çok beyaz tenli, tombulca; seyrek kaşları, bütün kökeninden tel tel alnına dağılıyor; dümdüz kesilmiş tırnaklarına sürdüğü cilanın, sedefli beyaz olduğu resimlerde bile belli; kucağında tüy yumağı bir Pekin finosu, adı Gloria. Gianna'nın yanında, Ümid'in o siyah tüy kalem inceliği büsbütün meydana çıkıyor.

Garip şey! Yüzbaşı Demir bu resimlere baktıkça uzakta olmanın mı, Erzincan'da olmanın mı verdiği bir eziklikle Ümid'e yabancılaşırdı, sanki onu tanımamıştı hiç, aynı yastığa baş koyup geceler boyu sevişmemişti. Bu yabancılaşmanın altında bencil bir kıskançlığın yattığını Ümid'le karşılaşınca, daha doğrusu anlattığı her şeye gizli bir tepki, düşmanlığı andırır bir öfke duyunca anlıyor: Birlik gazetesi, Hüsnü Faik, Avukatı Sadık Bey, Seyit Sabri davası, yargıçlar, Gianna, Akın, kısaca onun yaşama çemberi dışında kalan Ümid'in bütün ilişkileri, Yüzbaşı Demir'e şiş olup batmaktadır. Onu sırılsıklam sevdiğinden mi, 'yarım bir adam olarak' son mutluluk umudu siyah lale gizleriyle dolu bu alışılmamış kadında olduğundan mı, giriştiği tehlikeli serüvene biraz da onun özendirmesiyle bulaştığından mı, belirsiz!

Ümid, Tarlabaşı'ndaki eski pansiyonunda kalmıyordu, Firuzağa'da, 'şirin kutu gibi, manzarası çok kral bir çatı katına taşındığını; eşin dostun yardımıyla, yeni evini filmlerdeki gibi döşediğini' yazmıştı; buluşur buluşmaz buraya geleceklerini kestiriyordu ya, yine de Demir girer girmez yadırgadı; aylardır sinsi bir

nem hınzırlığıyla iliklerine işlemiş Anadolu yoksulluğunun etkisindendi belki, evin her şeyinde Ümid'e eldiven gibi uyan çağdaş, 'fazla' çağdaş bir hava olmasından! O, bıyıklarının siyahı çivit mavisi parıldayan, boya sandıkları Ceneviz kadırgaları gibi kat kat, cıgaraları kulaklarının arkasında tüter Kürt boyacılara; Kemaliye'den, Aşkale'den pazara gelmiş uzun suratlı, hoyrat elleri kendilerinden büyük taşçı ustalarına alışmıştı, birdenbire bu konfor!...

Kapıdan hole adımını atmasıyla Ümid'in uzun kollarını boynuna dolaması bir olmuş, yakıcı bir fısıltıya kayan içerlek sesiyle:

– Öpüşelim, demişti. Bu dakikayı kafamda bin kere kurdum.

İştahla öpüştüler. Ümid'in soluğu tütün kokuyordu, dudaklarında sütlü çikolata tadı. Öpüşmeden sonra, elinden yakalayıp onu içeriye, bu salona çekmiş, divana oturtmuştu. Bir yandan, Demir'in ne kadar özlemiş olduğunu görünce anladığı hareketlerle çakmağını, ağızlığını, cıgara paketini çantasından çıkarıyordu; bir yandan soruyor:

–...anlat 'baba', meraktan çatlıyorum: Şu tayin işini nasıl becerdin?

Ne kadar severse sevsin, ağzının sıkılığına ne kadar güvenirse güvensin, o gün Yüzbaşı Demir, Davutpaşa'daki 3. Zırhlı Tugay Karargâhı'na atanmasının altında yatan gerçeği ona tamamıyla açamadı. Dedikleri aşağı yukarı şunlar mı:

– Küçük Kavaklı'da, bir bölük komutanım olmuştu vaktiyle, Erkân Dairesi'ne tayin etmişler, ne de olsa arkadaş, etti bir iyilik.

Ya da: – Nasıl olduğunu ben de pek anlayamadım, Ümid. Yılbaşına doğru, bir sabah, Genelkurmay kuranportöründen Binbaşı Aziz arıyor dediler, santrala seğirttik...

Ümid, akvaryumun ışığından kocaman gözleri üstünde yosun yansımaları titreşen iki ıslak yaprağa dönmüş, sözcüklerini mavi duman iplikleriyle sarıp sarmalayarak, sesini öykünüyor:

–...flon, flon, flon!...ses mi bu 'baba', alev mübarek, akıp insanın damarlarına, sıvanıyor. Ne çok özlemişim bilsen.

Yüzbaşı Demir, postanenin merdivenlerinde buluştuklarından beri içini oyan yabancılığın nedenini, buldu çıkardı: Ümid'in taşıdığı çelişkiden doğuyor bu, aylarca mektuplarıyla içli dışlı olan biri kendisine rastlayınca şaşırıyor; açıklaması kolay, yazarken ne derece ciddi, oturaklı, hatta bilimselse, yaşarken o derece hafif, dal-

gacı, işin alayında bir kadın; Yüzbaşı Demir onun 'toplumsal' gerekçelerini, 'siyasal' yorumlarını uzun uzun okuduktan sonra, böyle Bâbıâli argosuyla şakalar yapan 'hafif külhanbeyi' bir kadın beklemiyormuş demek; yadırgaması bundan; 'modern döşenmiş' bu çatı katının soğuk konforu da tuzu, biberi; yalnız o mu canım, yazın bir ay boyu burada yaşamış Gianna'nın kalıntılarına ne demeli: 'Ciao' diye bir selam sözgelişi, pantolonla sokağa çıkmak, bardaki Campari şişeleri, kitaplıkta kimsenin bilmediği o yazarlar, Gramsci, Pavese, Calvino, plakların arasında eski İtalyan bestecileri, Pergolesi, Boccherini, Albinoni vb...

Nasıl yabancılaşmaz peki adam, nasıl?

O günden bugüne, bağlantılarını –duygusal olsun, cinsel olsun–, kuramadılar mı? Başdöndürücü bir hızla gelişen olayların, ayrı ayrı yerlerde yaşayıp çalışma zorluklarının izin verdiği ölçüde, evet! Aşılmaz bir engel, gözle görünmez bir duvar kalmış olmalı ki arada, Ümid Ersoy, 'sevgilisi' Yüzbaşı Demir'in Ankara'da yeniden kurulmuş 'devrimci' gizli bir komita tarafından İstanbul'un örgütlenmesine yardımcı olarak gönderildiğini hâlâ bilmiyor. Bildikleri, daha çok söylentiler: 'Dokuz Subay Olayı'nın darmadağın ettiği eski komitalar ordunun her kademesinde yeniden almış yürümüş de, Menderes'in yerli yersiz subaylara takılması yangını büsbütün körüklüyormuş, bu gidişle...

(Sinir bozucu o şıngırtıyla sıçrayarak uyanır, hücresinin nemli karanlığında bir zaman hiçbir şeyi yerli yerine koyamazdı: Tokyo'da Amerikan Askeri Hastanesi'nde mi yatıyor, Ankara'da Gülhane'de mi, yoksa Gümüşsuyu'nda mı? Şıngırtının, arkasında cam tozundan yaldızlı bir iz bırakarak sürmesi, fısıltıyla verilen bir emir, kabaralı postallardan dağılan ayak sesleri, çeşitli olasılıklara bölünmüş zihnini derleyip toplar, Harbiye Kışlası'ndaki tutuklu yatağında odaklaştırırdı:

"– Beni birisi yaktı, ama kim? İçimizden olabilir mi?"

O günlerde 'muhbir'in Binbaşı Samed Kuşçu olduğunu bilmiyordu, adının 'ihbar edilenler' listesine dahil olmayıp, Yüzbaşı Aziz ve Binbaşı Güventürk'le ilişkileri yüzünden gözaltına alındığını da! Acaba 'Zizi Binbaşı' Ankara'da komita yeniden örgütlenirken bunu düşünerek mi, onu Erzincan çukurundan çıkarıp, İstanbul'da görevlendirmeyi önermişti? Olur, olur!

Önce telefonla 48. Tümen Karargâhı'ndan arıyor, bir 'mazeret izni' uydurup mutlaka Ankara'ya gelmesini söylüyor. Niçin? Belirsiz. Üsteleyince, binbir anlama çekilebilecek bir söz:

"–...hadi, hadi uzun etme: Barones'i özlemedin mi hiç?"

Yüzbaşı Demir zarzor izni koparıp, Doğu Ekspresi'yle Ankara'ya vardı ki şehir toz mavi bir kar altında çatır çatır buz tutmuştur: Soğuk, külrengi çelikten enli bir bıçak, insanları yukardan aşağıya doğruyor; Erzincan'ın, derinliklerinde hâlâ köpek havlamaları, sığır böğürmeleri işitilen kasaba tenhalığına oranla, Ulus Meydanı, basbayağı büyük şehir, Yenişehir tarafları ise, Avrupa.

'Zizi Binbaşı', Genelkurmay'da görevli, telefonda onun sesini alır almaz, her zamanki gırgırına başlıyor:

"– Hoşgeldin, yakışıklı Yüzbaşı! Oğlum sen neler yapıyorsun oralarda? Erzincan'ın güzel kızları, sokaktan geçtiğini gördüler mi, kendilerini camlardan atıyorlarmış! Vallahi Barones'in kulağına gitmesin..."

Arkasından, ona çok yakışan bir randevu verdi:

"–...bu gece buluşalım e mi? On buçuğa doğru, Gar Gazinosu'nda: Yemek yemeden gel, sana bir ziyafet çekeyim miden bayram etsin, bu arada yeni yengenle tanışırsın, iyi mi?"

'Yeni yenge', göğsü, iki ayva, piyano siyahı saçlarını İspanyol topuzu yapmış, fıkırdak bir çengi: Adı, Estella! Boyu kısa ama vücudu biçimli, eti sıkı; dil bilmeyen çoğu yabancılar sıralı sırasız nasıl gülerse, o da öyle kıkırdayıp duruyor. 'Zizi Binbaşı'nın ısrarı üzerine, yarısı zaten meydanda olan memelerini, elleri utançtan titreyen Yüzbaşı Demir'e elletti: Kuşku yok, bu yaşta ve boyda bir kadın, istediği kadar İspanyol ve çengi olsun, göğüsleri böyle iri ve diri olamaz: İçine bir şey doldurmuşlar.

Binbaşı Aziz, arkadaşının sıkılgan şaşkınlığını gördükçe keyifleniyor, kahkahadan kırılacak:

"–...nasıl, sanki tahta öyle mi? Bakma sen, fevkalade hassastır, yalnız onları okşayarak Estella'yı iyi edebilirsin yani!"

Estella hiçbir şeyin farkında değil, anlar anlamaz kıkırdıyor:

"– **Si**, diyor, **si!**"

Yanlarında çok oturmadı, bunlar üç kız üç oğlan bir dans 'numarası' yapıyorlarmış, kulise hazırlanmaya gitti: İki arkadaş başbaşa kaldılar. Binbaşı Aziz hep o şakacı, fiyakasına düşkün, yeri

düştü mü gözünü budaktan sakınmayan subaydı; geçen yıllar gözlerinin çevresinde bir sürü çizgi, çenesinin altında belli belirsiz bir gıdı olarak birikmişti. Yemek boyunca, sırmalı bıyıklarının altın tozunu üstüne başına dökerek, Ankara'dan, Genelkurmay'daki işlerinden, Estella'nın 'yatak durumu'ndan dem vurdu, asıl söyleyeceğine yanaşmadı. Saat, geceyarısına yaklaşırken:

"– Seni oteline götüreyim, dedi. Ben sonra Estella'yı almaya döneceğim. Yol boyunca görüşürüz."

Çıktılar. Bekleşen taksilerin üzerine dumanlı bir kar yağıyordu. Köşede fincanlarını avuçlamış, külüstür bıyıklarıyla salep içen birkaç şoför, şöyle kımıldadılar. Binmeyeceklerini anlayınca, gocuklu salepçiyle söyleşilerini sürdürdüler. Konuştukça, ağızlarından burunlarından duman saçılıyordu.

Binbaşı Aziz, cıgarasını dişleriyle tutup, dedi ki:

"– Seninle biz, bir kere daha geceleyin böyle yanyana yürümemiş miydik. On yıl kadar evvel?"

Yüzbaşı Demir gülümsedi, gülümsemesi temiz ve aydınlıktı:

"– Evet, Kore'de! diye cevap verdi. Wowan Boğazı'nın methalinde, Çinlilerin baskınına uğrayınca! Tugay Karargâhı'na kadar. Yaralıydın."

Binbaşı Aziz, başka bir yerde başka birisiyle giriştiği vahim bir tartışmayı hükme bağlarmışçasına kesti attı:

"–...safmışız saf! Hadiselerin içinde yüzüyorduk, esasına vâkıf olmadan. Şimdiki aklım olsa!..."

Kısacık sustu, ekledi: "–...Saffet Baba'yı hatırlıyor musun?"

"– O nasıl laf? Bizim Tabur Kumandanı, gözlüklü, bıyıklı. Son tebdilhavamda Bursa'da görmüştüm: Partici olmuş."

"–...sizlere ömür."

Yüzbaşı Demir kalakaldı. Kar, sıralı sokak lambalarının çevresinde, yüzlerce kelebek gibi uçuşuyordu. Lağım bacalarının ağızlarında buhar dantelleri. Ortalıkta, yakıcı bir is kokusu.

"– Nasıl olur, fakat...

"– Fakatı bu, Kore hatıratını yazmış gariban, zannediyor ki hangi gazeteye götürse kapışacaklar: Önce Bâbıâli'de şansını denemiş, nereye başvurduysa meczup muamelesi, aslansın deyip sırtını sıvazlamalar, netice sıfır. Geldi beni buldu, tutturmuş yazdıklarının Harp Tarihi neşriyatından çıkmasını ister, olacak iş mi?"

Yüzbaşı Demir, belleğinin buğusunu sildi: Çekirge'deki kahvede, 'Baba' Saffet'in bilmem kaçıncı ıhlamur bardağını şıngır şıngır karıştırıp, lokomotif gibi tüterek, sarı defterleri nasıl doldurduğunu açıkça görüyor. Kucağında kahveci Aliş'in nazlı kedisi, Koltuk değneğini iskemleye dayamış.

"–...bir şey yapamadık tabii, dehşetli müteessir oldu, otobüse elimle bindirdim, sonradan duyduk ki Bursa'ya dönüşünün haftasına bir kalp krizi, gitti gider."

İstasyonu Ulus'a bağlayan düz asfaltta, uzaktan bir çift otomobil farı belirdi. Işık çoğalıp yoğunlaşınca kar sanki sıklaşıyor. Bir süre konuşmadan yürüyüp arabanın geçmesini bekliyorlar. Tekerlekteki kar zincirinin sesi, beyaz karanlığına benekli sessizliğinde nasıl da büyümektedir?

'Zizi Binbaşı' asıl konuya girdiğinde, Yüzbaşı Demir, Yarbay 'Baba' Saffet'in ölüm haberiyle uğradığı sarsıntıdan henüz sıyrılamamıştı. Lafın başını izleyemedi pek, soğuktan, karın pusundan sözcükler mi anlamını yitirmiş, yoksa o mu ne demek istediklerini algılayamıyor? Sonra birdenbire ayıldı, neler söylüyordu Binbaşı Aziz böyle:

"–...işi Alamanya'da pişirmişler, görevle gitmişlerdi ya, Koçaş her şeyi göze alıp meseleyi Kumandan Paşa'ya açıyor, bir reddederse hâli duman, Paşa Demokrat Paşası değil, erkek adam, 'Ben de varım, Sadi' demez mi? Dönüşte ilk iş, Köksal'ın Erkân Dairesi'ne tayinini çıkartmak, neden mi, hay oğlum kilit mevkilerine şayan-ı itimat arkadaşları başka türlü nasıl getireceksin, haa? Şimdi bak, ben Koçaş'ın eski dairesindeyim, Köksal nerede dersin, ölsen aklına gelmez, Riyaset-i Cumhur Muhafız Alayı Komutanı oldu, evet, aşağı kurtarmıyor. Erkân Dairesi'ne Karaman'la Solmazer'i getirmişler, onlar vasıtasıyla Anadolu'daki çeşitli garnizonlardan buraya otuz kırk subay aktarılmış ki en ufağı kan kırmızı..."

Gecenin yankılı boşluğunda bir tren gürültüsü büyüdü, Gar'dan henüz hareket etmiş bir yük katarı olabilir, tekerleklerinin raylardaki tıkırtısı açıkça duyuluyor. Yüzbaşı Demir'in sağ alt gözkapağında seğrime. Yolun iki yanında, şeker billurundan yapılmışa benzer kar ağaçları.

'Zizi Binbaşı' Rüzgârlı Sokağa sapacakları köşede durdu, eliyle arkadaşının omzunda birikmiş karı silkeleyerek:

"– Ankara'da, dedi, iyiyiz! İyi demek lafın gelişi, fevkaladeyiz. İstanbul gündeme alınınca Orhan'la seni düşündük..."

"– Orhan mı, hangisi: Kabibay?"

"–...hayır, Erkanlı: 3. Zırhlı Tugay'da şimdi, Davutpaşa'da, yanına seni istiyor, helvayı beraber yapacaksınız. Var mısın? Varım dedin mi tayinin bir aya kalmaz..."

Gülümseyip ekledi: "Barones ne sevinir kim bilir?"

Yüzbaşı Demir, gayet iyi hatırlıyor, Gündeş Palas'ın camlı kapısına kadar ağzını açmadan yürümüştü. Bir anahtar salkımı, içinde, şangır şungur betona düşüyor, tekrar düşüyor. Çeneleri birbirine kilitlenmiş. Sağ alt gözkapağında o uğursuz seğrime. Otele girmeden Binbaşı Aziz'in mavi mahalle çocuğu gözlerini aradı, gülümseyerek:

"– Varım, dedi, pilavdan dönenin kaşığı kırılsın.

O gece yatmadan, otelin lavabosunda ellerini yıkarken, aynada yüzünü gördü, hayret, bir başkasının yüzüydü, daha yaşlıca, görmüş geçirmiş birisinin: Alnındaki yara izi sanki kaybolmuş, gözlerinin likör yeşili kararıp neftiye dönmüş! Ucundan bulaştığı serüvenin onu kısa sürede İstanbul'a birkaç ay sonra Ankara'ya atacağını aklından bile geçirmiyor; nedense kuşkulu, Erzincan'dan 'kurtulmasının' gerçekleşemeyeceğini sanıyordu. Ne kadar yanılmış! Nasıl yanlış hesaplamış!

İstanbul'a gelir gelmez, kolları sıvayıp işe girişiyorlar: Orhan bir yandan, Demir bir yandan! Ankara'dan verilmiş adlar dikkatle araştırılıp bulunuyor, bağlantılar kuruluyor. Kabibay'ın Yüksek Komuta Kursu'na gönderilmesi durumu pekiştirdi. O da, Yıldız Harp Akademisi'nde, hem eski örgütten arkadaşı Gürsoytrak'ı, hem de Paris'te Hava Kurmayı Halim Menteş'in 'işine yarayabilir' diye adlarını vermiş olduğu havacıları, (Ataklı ve Tunçkanat) öğretmen olarak bulmasın mı? İşe bak! Ankara'daki komitadan Türkeş, Akademi öğrencilerinden Özdağ ile Esin'in adlarını Erkanlı'ya yazdırmıştı, bu ikisinin aracılığıyla Karavelioğlu'yla Er'i tanıdılar. Hava Harp Akademisi'nde okuyan Çelebi'yse, çoktan Ataklı'nın hücresine girmiş!

Yüzbaşı Demir, başdönmesini, cinsel bunalımını bir kenara koymuş, çelikten bir mekik gibi İstanbul'un dört köşesine gidip geliyor, 'ihtilal'in görünmez kumaşını dokuyordu. Önceleri kışlada kalmayı denemişti, olmadı: Her tarafa uzak! Firuzağa'da Ümid'in evinde barınmasına herkes karşı çıktı. 'Barones mutlaka izleniyor' de-

diler. İyi ama, geceleri Yüzbaşı Demir, Levent'teki evde Kabibay ve Erkanlı'yla buluşup, hazırlıkları nasıl gözden geçirecek? Yeniden özel bir anlam kazanmış Beşiktaş İskelesi'nin üstündeki kahvede, akşamları, Akademili subaylara Ankara'dan aldığı son 'talimatı' nasıl ulaştıracak?

Çaresi, otele çıkmak mı, hayır: Otel pahalı, üstelik denetim altındadır. Öyleyse pansiyon! Ümid, pansiyon sözünü işitir işitmez Madam Karanfilyan'ın Pelesenk Sokağı'ndaki odasını öneriyor, eski yerini; hiç fena fikir sayılmaz ama, daha ilk girişimlerinde 'dolu' olduğunu öğreniyorlar, altı aylığı peşin ödenmiş. Yüzbaşı Demir bunun üzerine 'Küçük İlânlar'dan birkaç adres avlayıp yollara düştü: Hava lodos, rüzgâr kör bir gergedan, ağır hantal, uğultulu, sokaklar boyunca koşturuyor. Birden açılan pancurlar. Dördüncü kat penceresinden kaldırıma düşüp tuzparça dağılan sardunya saksısı. Burun deliklerine dolan gizli toz..

Burasını tutmuşlar, oranın ev sahibini Demir'in gözü tutmuyor: Cıgarası alt dudağına yapışık, sesi çatal bir kadın, çipil gözleri boyadan kaybolmuş. Mart başında mı ne, Kuledibi'nde nihayet bir yer bulabildi. Halim Hacıbeyoğlu adında kimsenin tanımadığı bir tiyatrocunun evi, daracık bir oda, fakat okumuş yazmış insanlar, hiç değilse aktörün karısı böyle: Kirpikleri eflatun rimelle belirtilmiş, menekşe rengi kadifeden dalgın iki göz, gizemli iki imgelem çiçeği; güneş vurmuş bal kavanozu gibi ağdalı yansımalar dağıtan, çekile çekile taranıp sımsıkı topuz yapılmış, görkemli saçlar; ya adındaki raslantı, akla durgunluk veren bir şey: Suat!*)

Yeniden, telefon. Yüzbaşı Demir benliğini Suat'ın gözlerinden zorla koparıp, Ümid'le Mahmud'un resimleriyle yeşil bir rüya halinde gelişen akvaryumun büyülü evrenine döndü. Saatine alışkanlığından bakıyor: 00.35! Gecenin bu saatinde Ümid'i o kız yüzlü oğlandan başka kim arayabilir? En yakası açılmadık küfürleri yağdırmaya hazır, aygıtı kulağına götürdü ki yanılmış, yapmacığı bol bir kadın sesi heceleri sakız gibi uzata uzata soruyor:

– Affedersiniz, Ümid yok mu beyfendi, ben Suzi, arkadaşıyım.

Demir, en tumturaklı sesiyle cevap verdi.

– Yok efendim, vazifeyle Kayseri'ye gitmiş.

* Halim ve Suat için bkz: **"Bıçağın Ucu"**, **"Sırtlan Payı"**, Bilgi Yayınevi.

– Kayseri'ye mi, aman Allah, o da nesi?

Kayseri'den, Ümid'den önce heyecanlı haberler geliyor. Ertesi gün (birden İlkbahar, ısındıkça tüten kiremitler, Haliç üzerinde diş macunu beyazı bulut köpükleri) gazetelerde, Başbakan Yardımcısı Medeni Berk'in demeciyle, Kayseri'de barikatı İnönü'ye açan Binbaşı Çetiner'in istifası yanyana: Binbaşı Çetiner, 'uhdesine verilen vazifeyle subay çıkarken Harb Okulu'nda ettiği yemini bağdaştıramadığını' belirtip dilekçesini şöyle bağlamış: **"– bu itibarla, bir asker çocuğu olarak girdiğim ve aşk derecesinde bağlı olduğum mesleğimden teessür içinde istifa ediyorum."** Oysa Başbakan Yardımcısı, Kayseri Valisinin 'hükümetten emir almadan kendi başına işler yaptığını' ileri sürüyor. Hangisi doğru? Halk arasında söylentinin haddi hesabı yok, istifa eden subayı divan-ı harbe vermişler, subaylar arasında isyan çıkmış, 'neşir yasakları' yüzünden gazeteler yazamıyormuş ki!...

Ümid, söylentileri doğruladı: – Evet, Binbaşı Çetiner'den sonra, birisi kurmay albay, iki subay daha istifa etti, üçünü tutuklayıp Ankara'ya sevkettiler, haberi Ankara'dan elimle geçtim, neşir yasağı gelince gazeteye girmemiş. Sana bir şey diyeyim mi Demir, ordu bu defa da müdahale edemezse, bir daha sittin sene edemez. Himmetdede İstasyonu'nda, İncesu Köprüsü'nde, ben askeri gördüm, için için kaynıyor.

O sabah gelmişti, öğleyin yemekte Hüsnü Faik'le berabermiş, akşamüzeri Şark Kahvesi'nde buluştular: İlkbaharda kahve bahçeye taşınmaz mı, ağaçların altında, en uç masaya oturmuşlar, karşılarında akşam güneşinin kana boyadığı kabartma bir Üsküdar, altında inanılmaz durgunlukta bir deniz, çevrelerinde Maçka'dan, Teşvikiye'den bir kadın ve çocuk kalabalığı: Buzlu çikolataya düşkün altındişli Rum kızları, örgü meraklısı yaşlı madamlar, fazla yemekten yastığa dönmüş apartman çocukları.

Ümid, ağızlığıyla bir balıkçıl gibi Yüzbaşı Demir'in yaktığı çakmağa eğiliyor. Sesinde, bir kırıklık:

– Neden burayı istedim, açıklık diye mi? Yakında kodesi boyluyoruz ya, ondandır. Ankara'da çocukları yokladım, Temyizden hayır yok, bu defa garanti tasdik gelecek diyorlar, hava bozuk.

Burun deliklerinden salıverdiği duman, gözlerinin aynasında eğri büğrü iki duman ağacı olarak büyüyor. Belli belirsiz gü-

lümsüyor mu, Yüzbaşı Demir'e mi öyle geliyor. Gülümsüyorsa, acı bir gülümseme bu:

–...anlatmış mıydım, babamın hapse düşmesine sebep oldum ben, müstahaktı o başka, eden bulur dünyası, trende düşündüm, aynı cezaevinde buluşursak resmen çıldırırım. Paşakapısı'nda yatıyormuş, belki diyorum beni Sultanahmet'te alıkoyarlar.

(Sorgu sırasında, Yüzbaşı Demir, ne zaman dikkatlice baksa, Yargıç Generalin altın çerçeveli gözlüklerinin camlarında, kendi arkasına düşen bir pencerenin çifte hayalini görüyordu. Pencere, özgürlük demek. Adam yıkılmaz mı?

Arkasından haydi pencere çağrışımları, zincirleme olarak: Hemen hepsi hastane penceresi, içinde ölüm korkularının zehirli ağaçlar gibi boy attığı umutsuzluklardan, ışıklı maviliğe açılan!...)

Yüzbaşı Demir, elinde olmaksızın alnındaki yara izini saklamaya çalışırken: "– Korkuyor mu?" diye düşündü, "...korkabilir mi?" Ümid'in gülümser kötümserliği kafasını kurcalayan bir sürü şeyi sormasını engelliyordu. Ne de çoklar: Sabah Menderes'in CHP'ne karşı harekete geçeceği duyulmuştu; İçişleri Bakanlığı'na Kayseri olaylarını protesto eden binlerce telgraf yağmış; bazı yüksek rütbeli subaylar, el altından CHP Genel Merkezi ile 'temas kurup, İsmet Paşa'nın emirlerini' sorasıymışlar!..

Ümid bütün gözleriyle ona döndü, aklından neler geçirdiğini okumuştu sanki, kaşlarını çatıp:

–...bana sorarsan, dedi, CHP yeraltına çekilmeye hazırlanıyor. İsmet Paşa kararını vermiş, ne pahasına olursa olsun, bunları devirecek. Fakat dehşet bir şey yahu, dedem yaşında adam askerin üzerine yürüyor, selam verip geri çekiliyorlar. Tarihten gelmek bu mu?

Dirseğini masaya dayayıp kolunu dikmiş, ansızın dalıyor, ağızlığı tutan eli bileğinden aşağıya salıverilmiş; akşam yansımalarıyla bakır kızılı gözlerinde adamakıllı yoğun sessiz bir hüzün. Neden sonra, basbayağı fısıltıyla:

–...asıl müthişi diyor, Anadolu! ilk görüşüm, kahırdan az kalsın tıkanıyordum. Mahmud ne kadar haklıymış, o zaman. Biz, burada, ohooo, ekmek elden su gölden, Notre Dame de Sion, ardından Paris...

Elini, Demir'in eli üstüne koydu: –...herkes beni ecnebi sa-

nıyordu, dedi. Utancımdan öldüm. Böyle olduğumdan değil, yanlış anlama, onların istediği gibi hiç olamayacağımı bildiğimden.

Kuğu boynunu uzatıp, başını omzuna yaslıyor:

–...bu gece bende kalamaz mısın?

Üzerinden aylar geçtikten sonra bile, Yüzbaşı Demir, o gecenin çarpıntısını kimseye anlatmayacak, daima hatırlayacaktır. Unutabilir mi ki?... Daha Sıraselviler'deki dükkânlardan akşam yemeği niyetine şunu bunu alırken, gökyüzünün elektrikle yüklü olduğu seziliyor. Işıklı reklamların neon lambalarından, eflatun, sarı, yeşil ve kırmızı elektronlar sanki etrafa dağılmış: Saçları çıtır çıtır, kâğıtlar parmak uçlarına yapışıp kalıyor, kirpiklerden uçuşan görünmez kıvılcımlar! İşin garibi, ne havada bir tek bulut, ne görünürde bir yağmur olasılığı! Yalnız Firuzağa'ya inerken deniz ufkuna bakıp uzak şimşekleri görüyorlar: Birbirine zincirlenen, arsız, leylâk rengiyle cam yeşili arası, deli çakıntılar.

Yüzbaşı Demir rahatsız, yarısına taşıdığı paketler sebepse rahatsızlığının, yarısı pantolonla dolaşır, saçları oğlan çocuğu bir genç kadınla beraber görünmek; bu duygusunu istediği kadar ilkel, istediği kadar 'alaturka' bulsun, üstesinden gelemiyor işte: Hele derlitoplu giyinmiş 'hanımlar beyler' küçümseme azmanı bir şaşkınlıkla durup durup onlara bakmıyorlar mı, ölecek. Ümid'in 'taktığı' yok, Şark Kahvesi'ndeki kötümserliği üzerinden atmış, o alaycı haliyle daldan dala atlayarak aralıksız konuşuyor:

– Eee anlat bakalım, güzel pansiyoncunla aran nasıl, yoksa burada olmayışımdan yararlanıp, ha...

Ya da: –...şofbeni tamir edebildin mi Allah aşkına?

Belki, hangi çevrenin insanı olduğunu belli ediveren, şöyle bir dedikodu kırıntısı:

–...duydun mu, Ayfer Tatari'nin Ferda'yı evine ve yatak odasına rızasıyla aldığını, mahkeme kararında belirtmiş, rezillik paçadan akıyor, şimdi Ferda mahkemeye versin de bunları?

Arkasından, gelir gelmez Bâbıâli'de duyduğu 'şike' haberi:

–...Galatasaray Beşiktaş'a yenildi ya, eski bir idareci gazeteye telefonla bildirmiş, kırk beş bin biraya anlaştılar diye...

Yüzbaşı Demir, hem Ümid'in hızlı yürüyüşüne ayak uydurmaya çalışıyor, hem de araya evinde geçirdiği yalnız gecenin hesabını sokuşturuyor:

– Birkaç kere telefon çaldı, baktım, cevap vermediler, pirelendim. Bir keresinde Suzi diye bir kadın, arkadaşınmış. Ha, Seyit Sabri'nin oğlundan gelen mektubu açtım, çok merak etmiştim de...

Biraz duraksadıktan sonra, ekledi: –...belki kıskançlıktan.

Ümid, çantasında, anahtarını arıyordu, güldü:

– Boşver, dedi. Tam buldun kıskanılacak adamı.

Eve girer girmez, daha Yüzbaşı Demir mutfağın tezgâhı üzerine paketleri sıralarken, o çoktan salonda telefonun başına dikilmişti: Ne var ne yok gazeteden öğrenecek:

– Birlik mi? İrfan sen misin? Ben, Ümid, yahu merak ettim de.. Nasıl, yok canım, vay canına be! Aslı var mıdır dersin, belki uyduruyorlar? Tamam, tamam, dinleriz. Bak, ben evdeyim, yeni bir şey olursa...

Mutfağın kapısında, soru işaretleriyle tıkabasa dolu iki kocaman göz halinde, beliriyor:

–... haberler fena: Halk Partisi'nin gizli faaliyete hazırlandığına dair vesikalar ele geçirilmiş. Gazeteden İrfan'la konuştum, Radyo Gazetesi'ni mutlaka dinleyin diyor, açıklama yapılacakmış, Ankara'dan çocuklar uyarmışlar.

Elini Demir'in omzuna koydu:

–...ister misin partiyi kapatsınlar?

Demir, Rus salatasını kâğıttan tabağa aktarıyordu. Gülümsedi:

– Zannetmem!

Düşüncesini içisıra sürdürüyor: "–...bu bizim yaptığımızı CHP'ye mal eder, iyi bir durum sayılmaz, Ankara grubundan bazıları arzu ediyorlarsa da..."

Yemeklerini çabuk çabuk hazırladılar: Midye dolması, rafadan yumurta, Rus salatası, kaşar peyniri ve bira. Masaya oturduklarında Radyo Gazetesi'nin saati gelmişti ama, hafif müzik sürüyordu. Daha bir zaman sürdü: Ortasında duygusal gitarların kımıldadığı, asabi, ne olduğu belirsiz bir şeylerle hesaplaşan İspanyol müziği. Mor, haşhaş pembesi, asit yeşili şimşeklerin musallat ettiği parazitler olmasa, keyifle dinlenebilecek...

Spiker, tumturaklı bir sesle, CHP'ni suçlayan metni okumaya başladığı zaman, yemeğin sonuna gelmişlerdi:

"–...memleketi karıştırmak maksadıyla elinden geleni ardına bırakmayan CHP'nin 'halkı ihtilale teşvik etmek ve yalan haberler yaymak' için hususi teşkilâtlar kurduğu meydana çıkarılmıştır. CHP Vilayet Seçim Komitesi'nin teşkilâta yapmış olduğu gizli tamim bunun inkâr kabul etmez delilidir. Tamime göre, bundan böyle, gizliliği muhafaza bahanesiyle kademeler arasındaki seçimle ilgili muhaberat, kademelerin tayin edeceği azalar arasında yapılacaktır. Bu azalar, üstlerinde resimlerini taşıyan hususi kartlarla birbirlerini tanıyacaklardır..."

Bir çıt sesi duyunca, Demir o yana döndü: Ümid, cigarasını yakmış, çakmağın sesi. Mavi bir duman perdesinin arkasında kaybolán gözleri, hâlâ kaygılı soru işaretleriyle dolu.

"–...tamimdeki şu fıkra, CHP'nin yalan haber yaymak mevzuundaki kötü niyetini cürmümeşhut halinde ortaya koymaktadır: 'İlçelerin irtibata memur ettiği azalar, aynı zamanda kulak gazetesi muhabirliğini de deruhte edeceklerinden, bu arkadaşlar şimdilik haftanın salı ve cuma günleri, saat 14 ila 16 arasında İl Seçim Komitesi'nden Cemal Yıldırım ile muntazaman temas edeceklerdir.' Bu fıkra da da sarahaten göstermektedir ki CHP zimamdarları..."

(Cemal Yıldırım ha! "Dokuz Subay Olayı"nın ağır töhmetler altında ezilmek istenen emekli Albayı. Adamcağızı sabaha karşı uykusundan uyandırıp tutuklamışlardı. Sorguda adı geçti mi, Yargıç General, bakımlı elleriyle sinek kaydı yanaklarını okşuyor, yüzünde acı bir şey içmişlerin çirkin buruşması. Yüzbaşı Demir, Albay Yıldırım'ı ne tanımış ne görmüş, bu yüzden cevapları olumsuz, Yargıç Generali sinirlendiriyor:

"–...yüzbaşı yüzbaşı, sana söylüyorum, bir mütekaiti himayeye tevessül akıl kârı mıdır, o istikbâlini tüketmiş bir zat, halbuki senin istikbâlin henüz önünde, dikkatli ol!...")

Yüzbaşı Demir, alnını camlara verip şimşeklerin şenliğini ne kadar seyretti? Bilemiyor. Biraz saldırı günlerinin iç katılmasını yaşadı, biraz da hastane gecelerinin bunaltısını. Yalnız kendi varlığıyla değil, bütün ülkenin kaderiyle ilgili bazı vahim olayların yaklaştığını heyecanla önseziyor, bu sevgi onu düğümlüyordu. Böyle olmaz mı, Yargıç General, bakımlı elleriyle sinek kaydı yanağını okşar, sağ alt göz kapağı ise!...

Bu arada Ümid sofrayı toplayıp ışığı söndürmüş, salonda yal-

nız akvaryumun yaldızlı yeşil aydınlığı, bir de şimşekler, o farkında mı, hayır! Genç kadının ince ve çıplak kolları, ardından, narin bir sarmaşık gibi sarılınca, bir ara toparlanıyor: O ne, ensesinden sol kulağına yürüyen yakıcı bir soluk, kıvrak bir dil kulağından içeriye erimiş kurşun gibi akmakta mı?

Ümid: – Yüzbaşı gel! diyor.

Daha alçak sesle ekliyor: –... gel sevişelim!

Demir döndü, kaşla göz arasında soyunmuş Ümid'in diri çıplaklığını kolları arasına aldı. Öpüştüler. Camlardan vuran şimşek parıltıları, Ümid'in sonuna kadar açık gözlerinde, maytap yeşili, acı mor, haşhaş pembesi yanıp sönüyorlardı (Ejderha işlemeli fener. Ağaçların arasından çatısının boynuzları şöyle böyle seçilebilen Japon konağı. Bahçeye adım attıkları sırada ortalığı yemyeşil yalayıveren şimşek, hırsızlama zevklerin eşiğinde, onları sanki suçüstü yakalıyor. Az sonra Mamasan Shamisen'i görmeyecekler mi?) Ümid'in öpüşmesi iç bayıltan, uzadıkça büyüleyici, büyüledikçe karmaşık bir öpüşme: Sanki öpüşmüyor, adamın ruhunu ağzından çekip alıyor.

Divana nasıl uzandılar, belirsiz. Belirli olan iki şey, biri Ümid'in artık Mahmud'un resmi önünde sevişebildiği, (ışığı söndürmekle yetindi, baksana!) öbürü, eskiden olduğu gibi, ne pahasına olursa olsun onu doyurmayı değil, bir an önce doyuma ulaşmayı düşündüğü. Ne demeli buna, bencillik mi? Ayrıca bu işi Demir'i irkilten o serinkanlılıkla, tutkulu buyrukları vererek yapıyor: Gemi yanaştırıyor sanki:

– Gömleğini çıkarsana, tüylerini okşamak çok hoş!

Ya da: – Memelerimin ucuna dokunsana, dilinin ucuyla.

Daha sonra: –...bacağını bacaklarımın arasına ver, evet öyle, dizin tam clitoris'in üstünde olacak.

Siyah bir kuğunun uzun boynunu, küçük küçük, binlerce öpmek! Kulak memelerini dişlerinin ucuyla, hafifçe ısırmak! Yüzbaşı Demir, erkekliğini kışkırtabilmek umuduyla mı, yıldızlı bir karanlığı cilalı çıkartma renkleriyle doldurup boşaltan şimşek çağrışımlarıyla mı nedir, Mamasan Shamisen'i buluyor gidip. (...saçları ve kaşları kökünden kazınmış, yüzü son derece özenle boyanmış. Dazlaklığı kof bir boşluk duygusu uyandırmıyor, uzak ve gizli maviliği, gözlerinin çevresini gölgeleyen firuze mavisiyle uyuştuğunda, gerçek dışı bir alımlılık kazanıyor. Yok edilmiş kaşların yüze getirdiği fazla

aydınlığı, gözleri, siyah kuyruklarla şakaklara uzatıp azaltmışlar.) Ümid, enli dişleriyle Demir'in omuzbaşına saplanıp, vücudu mengenede çelik bir tel gibi parsıldayarak, 'uçtu'. Bir an Demir, başını göğsüne koyup soluklanacağını sanıyor, fakat hayır, hızı hiç eksilmedi, sevişmeyi sürdürecek, gittikçe boğuklaşan sesiyle durup durup:

–...üstüme gel, diyor, ağırlığını hissetmek istiyorum.

–... göğüslerimi tutsana diyor, avuçlarına göredir.

Gerçekten öyle, Ümid'in göğüsleri küçük, sert ve dik, Yüzbaşı Demir onları avuçluyor, aynı zamanda öpüşmeye eğiliyor, (...dudakları bayrak kızılı, iyice uzun ve sipsivri tırnakları da. Sereserpe oturuşunda daha dikleşen tek göğsünün ucu ve çevresi de boyalı: Pembe kahverengi mi, kakao köpüğü mü), ağzının karanlığında Ümid'in dili durduğu yerde duramayan, dokunduğu kuytuyu kavuran küçük bir cehennem alevi; dudaklarını öyle içten bir tutkunlukla dişlerinin arasına bırakıyor ki, bir an Demir erkekliğinin başkaldırdığını sanabiliyor. Olur mu? Olabilir mi? Acaba aynı istekle öpüşmeyi sürdürseler? (...kirpikleri eflatun rimelle belirtilmiş, menekşe rengi kadifeden, dalgın iki göz, iki imgelem çiçeği. Güneş vurmuş bal kavanozu gibi ağdalı yansımalar dağıtan, çekile çekile taranmış, sımsıkı topuz yapılmış, görkemli saçlar; ya adındaki rastlantı, akla durgunluk veren bir şey: Suat.) Galiba Ümid de alışmadığı bir sertlik duyumsadı, daha candan sarılması bu yüzden, ince uzun bir yılan balığı gibi altında kıvrılıp bükülmesi (...hay Allah, King Edwards purosu Mamasan Shamisen'in parmakları arasında mı, yoksa teni saydam beyaz, elleri dolgun, tırnakları hafif dörtköşe Suat'ın parmakları arasında mı?) Ümid bu defa ilenmeye de ulumaya da benzer bir çığlık atıp 'uçuyor', teninde çabuk seğrimeler, yeşil zeytin esmerliğinin gizli ter kokusu. Boşalmanın getirdiği huzur. Sonra bir zaman soluklanıyorlar. Şimşeklerin çarkıfeleği, akvaryum lambasının klor yeşili aydınlığına, toz pembeler, çivit mavileri, damarlı turuncular savurup duruyor. Sonunda, Ümid'in fısıltıyı andıran bir sesle Demir'in kulağına söyledikleri:

– Seninle evlenebilirim Demir. Kim bilir belki yakında hapse gireceğimden böyle söylüyorum, ama inan ki içimden geliyor.

Kalktı, çakmağın alevinde ağızlığı çevreleyen dudakları, terden sırılsıklam yüzü, masmavi görünüp kayboldu. İnce uzun çıplaklığını şimşek parıltılarına verip, camlardan bakıyor:

–...aa yağmur çiselemiş, ruhumuz bile duymadı.

Sonra mutfağa gitti. Buzdolabının şıngırtısı, açılan bira şişesinin tıslaması, besbelli susamış. Yüzbaşı Demir, akvaryumun gizemli aydınlığında nazlı nazlı salınan dantel balıklarını seyrederek, az önce yaşadığı garip başkalaşmayı düşünüyordu: Mamasan Shamisen, beklenmedik bir anda ve biçimde nasıl olmuş da, belleğinde Suat'a dönüşüvermişti? Epeydir için için kuşkulandığı, adını bir türlü koyamadığı bir isteğin ansızın bilince çıkışıydı herhalde bu, ansızın, acımasız ve kaskatı! Üstelik Ümid'in onunla evlenebileceğini söylediği gece.

Ümid, cıgarasının ateşini fosforlu bir böcek gibi pırıl pırıl uçurarak, ona bira getirdi:

– Buzluğa koymuştum, dehşetli soğumuş.

Biralarını, sessiz sedasız, yağmurun mırıltısını dinleyerek içtiler. Akvaryumdaki balıklar ışığın önünden geçtikçe dantelli dev gölgeleri karşı duvarı boydan boya kaplıyordu. Ümid, hep öyle çırılçıplak, cıgarasını bitirip söndürdü. Yüzbaşı Demir'e dönüp:

–...artık yatsak mı, dedi, saat bir buçuk!

Ve elinden tutup Yüzbaşı Demir'i yatak odasına götürdü. Ertesi sabah yüzünü yıkamak için, kışlaya yetişmek telaşıyla, yatak odasından banyoya seğirten Demir, önce kapının altından atılmış gazeteleri, arkasından iri başlıklarını görüyor: **"DP Grubu, muhalefeti halkı ve orduyu isyana teşvik etmekle suçladı. / Altı saat süren Grup toplantısında, CHP'nin yıkıcı faaliyetlerini tahkik etmek üzere Meclis'te bir Tahkikat Komisyonu'nun kurulmasına karar verildi."**

Yüzbaşı Demir, evinin kapısında ilk gördüğü gün, Suat'ın, Işıklar Askeri Lisesi'nden beri düşlerinde saltanat süren 'renkli kadın' olduğunu anlamış, çarpılmıştı.

İşin garibi, o hafta Kabibay'la Erkanlı'nın İstanbul'dan ayrılmaları uygun düşmediğinden; 'Ankara irtibatını' o yapmak zorunda kalıyor. Az yorgunluk mu? Yürek ağrıları çabası! 'Zizi Binbaşı'yla Gar Gazinosu'nun Amerikan barında kafa kafaya verip söyleşiyorlar. Ortalığın ısındığı, 'devrimin' kaçınılmazlaştığı apaçık meydanda ama, anlaşılan 'İhtilalin karıncıları' aralarındaki çekişmeyi bir sonuca bağlayamamış: 'Zizi Binbaşı' sırmalı sırmalı gülümseyerek, Albay Türkeş'in iktidarı bırakmamak eğilimiyle, Barselona dönüşü harekete katılmış olan Albay Küçük'ün iktidarı halka devretmek eğiliminin çatıştığını anlatıyor. "Velhasıl, karışık bir durum!" O kadar ki, dönüşte, yol boyunca Yüzbaşı Demir için için, tartışmasını yaptı durdu: Ümid'le konuşmalarından, son yıllarda okuyup düşündüklerinden süzülen sonuç, hiçbir devrimci hareketin halksız başarıya ulaşamayacağını gösteriyordu gerçi, sözü kalabalığa bıraktın mı, her seferinde Menderes'i ve takımını iktidara getirmesine ne demeli peki?

Çıkmazın altını çizince, 'Zizi Binbaşı' dişlerinin ucuyla tuttuğu cıgarasının dumanını yiye yiye demişti ki:

"–...oğlum, ben onu bunu bilmem, vazifemiz memleketi şu politika çakallarından temizlemektir. Önce onları silip süpüreceğiz. Bunu becermeden sonrasının münakaşasını yapmak, abesle iştigal yahu.

O öğle sonu, kafası Ankara izlenimleriyle karmakarışık, Kuledibi'nde Camekân Sokağı'nı zarzor bulabilmiş, bakımsız bir apartmanın karanlık merdivenlerinden çıkıp, kapıyı çalmıştı. Bir açıldı, "hay Allah", etine dolgun uzun kirpikleri kıvırcık, menekşe rengi gözlerinin derinliklerinde altın tozları uçuşan, özenle giyinmiş boyanmış, göğsü kalçası tastamam bir kadın! Sanki zaman ansızın kaymış, Yüzbaşı Demir, askeri lise öğrencisiyken Bursa Dağcılık

Kulübü'ndeki çaylarda dansedip hayran olduğu İstanbullu İncilâ Hamının, "o her hâliyle şuh ve işveli dulun", kapısını çalmıştı. Müthiş şaşırdı. Utandı da. Utancını lafa boğarak saklamaya çabaladı. Belki, sesinin dokunaklı tınısını bildiğinden, görür görmez çarpıldığı Suat'ı etkilemeyi amaçlıyor. Orası anlaşılamadı pek, yalnız beraber oldukları kısa sürede daha çok o konuştu. Saçmaladı bile. Neler neler.

"–...oda ufak biraz, boşver, idare ederiz! Pencereniz geniş, bak bu iyi, ama Kule'yi görüyor, berbat bir şey!"

Ya da: –...kitaplar da var, az buz değil hani. Öğretmen misiniz? Hayır mı, öyleyse okumayı seviyorsunuz..."

Daha da kötüsü: "–...kitapların önünde çaresiziz: Bu bir gerçek, elimiz kolumuz bağlı. Kesinlemeleri, ya da kuşkularıyla canımıza okuyorlar; ya dünyayı onların yüzünden, olmadığı kadar güzel görüyoruz, ya da olduğundan çok daha rezil..."

Suat'ın evli olduğunu, (nedense biraz üzülerek) o gün öğrenmişti, kocasıyla eve taşındığı günün gecesi tanıştı: Adı Halim, vapur dumanı gözlüklü, saçları kınalı kızıl, kötü kötü sarmısak kokan bir sarhoş; Suat gibi tepeden tırnağa özenli kadına asla yakışmayan bir koca. Kore'de şehit verdikleri Yüzbaşı Cevdet'in bir sözü geldi aklına, nerede surat yoksulu birini görse, nur içinde yatsın, "Kurttan kulağı eksik bunun" derdi. Suat'ın kocası Halim de, işte o hesap. Ayrıca, tahtakurusu avuçlamış gibi iri kızıl benekli elleri, Yüzbaşı Demir'e Tokyo Amerikan Askeri Hastanesi'ndeki başbelası Hemşire Julie'yi hatırlatıyor, sıtkının büsbütün sıyrılmasına neden oluyor.

Arkadaşlık etmediler mi? 'Nezaket icabı' ettiler, bazı geceler beraber yiyip içtikleri de oldu ama, aralarında hep bir yabancılık. Yabancılık değilse, soğukluk. Yüzbaşı Demir içisıra kesip atmıştı çoktan: Fi tarihinde oynadığı Horatio rolüyle, çevirdiği bir iki filmle istediği kadar şişinsin, zavallı bir adamdı bu, gösteriş düşkünlüğünün ardında ölçüsüz bir yükselme tutkusu, her şeye kulp takmasının ardında yaşı epeyce ilerlemiş olduğu halde hâlâ bir baltaya sap olmayışı yatıyordu. Aktörmüş deniyor, film milm çevirmiş, geçimini gazetenin birinde 'musahihlik' ederek sağlıyormuş, oradan da yol vermişler mi sana, dublajla filan yolunu bulacakmış...

"–...bu herif beni kıskanmıyorsa, bileklerimi keserim.

Suat dalgın bir kadındı, çok bulutlu. Yoğun ve sürekli suskunluklar üreten. Önceleri Yüzbaşı Demir'e bakıyor, kesinlikle görmüyordu. Sanki her günküden farklı, anlamı ve boyutları değişik, başka bir hayatta yaşamaktadır. Böyle 'kopmuş' bir kadının evini bunca derlitoplu tutabilmesini, giyinmeyi boyanmayı hiç boşlamayıp her zaman bakımlı dolaşmasını nasıl açıklamalı? Hakçası, başlangıçta Yüzbaşı Demir'i Suat'ın 'renkli ve dolgun güzelliği' çarptıysa, git git, Ümid'in savrukluğu ve düzensizliğiyle ister istemez karşılaştırdığı bu titizliği etkiledi.

Ne titizlik, ne titizlik!... O köhne, merdivenleri çamurlu, su boruları inler, duvarları ıslak apartmanda, insan Suat'ın kapısından içeri girmeye görsün, kaymak kâğıda renkli basılmış yabancı dergilerdeki ev dekorasyonu resimleri yok mu, onlardan birisine girmiş gibi olur: O kadar her şey yerli yerinde, her renk birbirine uygun. İlk bakışta halının, koltukların, ayaklı abajurun, duvardaki Gauguin ve Van Gogh kopyalarının, birbirine oranları kadar, kapladıkları yer bakımından da ince ince düşünülüp hesaplanarak yerleştirildikleri anlaşılır. Ya o mutfağın temizliği, eksiksiz donatımı? O banyonun yürek ferahlatan gülümser fayansları? Yatak odasının gizemli loşluğu? Büyülü tuvalet masası?

Suat'ın adı kadar, başından saatlerce kopamadığı bu tuvalet aynası da, Yüzbaşı Demir'e, son yıllarda hiç hatırlamak istemediği, hatırladıkça üzüldüğü birisini hatırlatıyordu: Annesi 'Sürmeli' Suat Hanım'ı! Muradiye'deki konak yavrusunun, kafeslerinden benek benek güneş saçılan sokak üstü odasında, onun da üstüne renk renk boyalar, kokular, kremler dizilmiş bir tuvalet masası, zebercet yeşili gözlerinin, 'mâlihülyasını' yansıtan kristal bir aynası yok mu? Suat'ın aynası kristal olamaz, (Kocası, alay olsun diye "– Bu ayna, diyor, 'Cinlerin Penceresi'dir, Suat bu pencereden onların hayatına karışır"), Kapalıçarşı malı bir yatak odasının herhangi bir parçası, ne var ki o, renk renk kaş kalemlerini, rimellerini, tırnak cilalarını, nar çiçeğinden vişneçürüğüne, soluk turuncudan mavimsi pembeye türlü dudak boyasını, törpülerini ve cımbızlarını önüne sıralamıştır, her gün tapınırcasına karşısına geçip uzun uzun uğraşarak yüzüne o biraz dalgın, epeyce uzak, biraz da sisli güzelliği nakşeder. Bazı sabahlar, aynanın başından henüz kalkmış, salonda karşılaşıyorlar, Demir'e gülümsüyor; kapıdan çıktıktan nice sonra, Yüksekkaldı-

rım'ın sabah kalabalığını yarıp Karaköy'e inerken, Yüzbaşı Demir, birtakım güzel kokuların burnuna geldiğini duyuyor: Suat Hanım'ın pudra kutusundan **(L.T. Piver/Paris)** dağılan, ilkbahar tomurcukları, çiçek tozlarıyla yüklü baygın koku mu bu; yoksa Suat'ın çokluk sabahları süründüğü losyonun hafif ve aydınlık kokusu mu?

Suat, başka bir vesileyle de, Yüzbaşı Demir'e annesini hatırlattı. Bir gün salonda oturuyorlar, aralarında tatlı bir söyleşi görünmez bir tığla pırıl pırıl örülüyor, çat kapı: Saçları, kaşları, bıyıkları bembeyaz ayakta, kapı gibi bir ihtiyar; nasıl patırtıcı, nasıl da geveze, söze sığmaz; herkes ille onu dinleyecek! Suat'ın dayısıymış, emekli bir albay, o elbet 'Süvari Miralayı' diyor, Demir'in subay olduğunu öğrenir öğrenmez de 'Hanım Evladı' adını taktığı Menderes'i hâlâ iktidarda tuttukları için orduya, orada ordudan başka kimse bulunmadığından dosdoğru Demir'e demediğini koymuyor. Nereden nereye, bu 'Miralay' Ferid Bey, Yüzbaşı Demir'in amcası Doktor Hayrullah Bey'in 'refik-i azizi' çıkmasın mı? İşe bak! "Köftehorla, Filistin cephesinde yemedikleri halt kalmamış" da, "Mütareke'de İşgal Polisi'nin burnunun dibinden, tereyağından kıl çeker gibi, Anadolu'ya silah ve mühimmat kaçırmışlar!" Evet, o Doktor Hayrullah, iri sarı kayısı gülleri boyanmış kapağına **Confiserie Lebon, Pera-Constantinople** yazılı kadife kutunun içindeki 'aşk mektuplarını' annesine gönderen...

Arkasından, beklenmedik bir Boğaz gezmesi: 'Miralay' Ferid Bey'in yemek çağrısına, kocası 'işi çıktığından' gidemeyince, Suat'ı Emirgân'a götürmek Yüzbaşı Demir'e düşüyor. Demir belli etmese de, sevindi, içten içe gelişen, saklı bir sevinmeydi bu, insanın kendine bile itiraf etmekten hoşlanmayacağı. Tesadüf o pazar, siyah damarlı, çabuk yırtılıp çabucak örülen, ürkütücü yağmur bulutlarının, Boğaz'ın üstünde hora teptiği bir gün; hava –hele akşama doğru–, ilkbahardan çok sonbahar, dökülen yapraklar eksik. Otobüsle gidip vapurla dönüyorlar, denizden dönmeyi Suat istiyor.

Böyle bir yemekte ne konuşulur? Birisi bastırılmadan öbürü patlak veren siyasal olayların nereye varacağı elbet. 'Miralay' asıp kesmek taraflısı, soyu gittikçe tükenen eski askerlerden, Menderes'in adını işitmesin, dakikasında parlıyor. Şefkat dolu arı mavi gözleriyle, gözlüklerinin ardından ona bakan, ufacık, sabun köpüğünden yapılmışa benzer, narin karısı: Ruhsâr Hanım.

Ne de uymuşlar birbirlerine! Hele Suat'ın o günkü güzelliği, onu nasıl tanımlamalı? Gizemli denilse, 'âsûdeliği' anlatılamaz; kederli denilse, akıllılığı! Gözlerinin menekşe rengi bir açılıyor, bir koyulaşıyor; açıldığında yaşından çok genç, bardak kırılırcasına gülmeye hazır, ilk başlayanla şarkı söyleyebilecek bir kız; koyulaştığında yaşı belirsiz bir ihtiyar: Yo hayır, ölme yetisini kaybetmiş, yüzyılların yüzyıllara devrettiği bir hayalet; bir acı, korku, hayal kırıklığı heykeli!*

Yüzbaşı Demir, çenesini tutamayıp sofrada siyasal bir eleştiriye girişti. Bunun, dediklerini hayranlıkla dinleyen 'Miralay'dan çok, Suat'ın gözünde ona bir ağırlık kazandıracağının farkındaydı. Bilerek yaptı belki, aradı bunu, istedi. Sonucunda babacan 'Miralay'ın katıksız sevgisini kazandı, Suat'ınsa yakınlığını. Acaba?... Zaman zaman, kıvırcık kirpiklerinin görkemli gölgelerini yanaklarına devirerek:

"–...Demokrat Parti, harb içinde semiren ticaret burjuvazisiyle, zirai kapitalizme heveslenen taşra eşrafının iktidarıdır" demesinden,

ya da: "–...orduyu işe karıştırmak küçük bir burjuva radikalizmi olmaz mı, bu çeşit maceralar **bonapartisme**'e götürür hareketi, onun bugünkü adı faşizmdir..." diye yargılamasından kestiriyor ki bu kadın, işi gücü süslenmek, divana kurulup günde bilmem kaç kahve içmek, ya da Fransızca bulvar romanları okumak olan 'boş' bir kadın değildir; göstermediği yüzü bambaşka, ağır, gün görmüş, politikayla, yaygın kahve politikasından çok farklı, çetrefil ve belalı bir politikayla içli dışlı! Kitaplarının arasından, Lenin'in Fransızca bir eserini bulması neyin işareti? Halim tek kelime Fransızca bilmediğine göre?

Durumu Ümid'e çıtlatayım dedi, ışıkta parıldayan kalın kaşlarını çatmış, dişleri arasında balıkçıl gagası gibi ağızlığı, büyük bir ciddiyetle balıklarına yem veriyordu. Üstünde durmadı pek:

"–...kardeşim solcu bunlar" dedi, ...Ragıp'la görüştüm, kocasını tanıyor, besleme gazetelerin birinde musahhihmiş, komünist diye çıkarmışlar. Sen de pansiyon seçermişsin ha, mimlendim diye benden kaçarken al sana mimlinin sunturlusu..."

---

* Miralay Ferid ve Ruhsâr için bkz: **"Bıçağın Ucu", "Sırtlan Payı",** Bilgi Yayınevi.

Ağızlığı sözlerinin anlaşılmasını engelliyordu, eline alıyor; söylemeye niyetlendiği başka bir şeymiş, nereye bıraktığını bilemediği konyak kadehini aranırken, salonu mavimsi bir dumana boğarak, diyor ki:

"– Bil bakalım, öğlen yemeğinde kiminleydim? Patronla! Konyalı'da yedik. Bak bu Hüsnü Faik kurttur ha, dikkatimi Londra mahreçli bir habere çekti, atlamışız ki nasıl, Rusya'yla Türkiye arasında bir ticaret anlaşması imzalanmış, iyi mi? Hüsnü Faik, 'Adnan Bey, Amerikalılardan umudu kesti' diyor."

Ertesi gün akşamüzeri Şark Kahvesi'nde buluşacaklar. Ümid, iyice gecikti. Yüzbaşı Demir'in içinde bir kararsızlık: Suat'ın evinden çıksa mı? Önce kesin karar vermişti, başka bir yer bulup çıkacak! İyi ama yeni pansiyon nerde? Araması bir dert, bulması bin. Hadi buldu diyelim, bakalım derlitoplu olacak mı? En iyisi, Kuledibi'ne seyrek uğramak! Pek çaresiz kaldığı geceler, Levent'ten geç döndüğü! Gecelerinin çoğunu kışlada geçirirse, kim ne diyebilir? Fikrini seviyor, sevmesinden, asıl gerekçesinin Suat'tan ayrılmamak arzusu olduğunu bulup çıkarıyor. Akşamları gelip, onu kırmızı abajurun ışığına bulanmış, divanda yalnız, bütün pancurları dünyaya kapalı bulmak yok mu, hoşuna gidiyor olmalı. Uzak uzak gülümsüyorlar. Bir kahve. Radyoda bir müzik, Romen müziği. Ajans haberlerini başbaşa dinleyip yorumlamak. Galata Kulesi'nden lacivert bir cam top gibi düşüp, Camekân Sokağı'na tuz parça dağılan bahar akşamı. İp atlayan Yahudi kızlarının çığlıkları Kırlangıçlar.

Ümid, (nefti deri tayyör, siyah bluz ve fular), nihayet gelebildi. Oturur oturmaz, gecikmesine neden olan haberleri sıralıyor:

"–...İsmet Paşa CHP İl Merkezi'ne uğrayacak olmuş, olanca öğrenci toplanıyor mu sana, sevgi gösterisi, alkış kıyamet, polis marifetiyle zor dağıtılıyorlar. Arkasından rektör, arkasından bir sürü paşa, ziyaret edecekleri tutmuş, kimler mi, Gürman Paşa, Gürler Paşa, Akman Paşa... üff, amma da susamışım!.."

Demir'in bardağından bir iki yudum içip, tamamladı:

"–...her şeyin önceden hazırlandığı belli, bir şeyler dönüyor ya, dur bakalım, yakında kokusu çıkar."

Yüzbaşı Demir'i yeniden bir kuşku kaplamıştı: "– Yoksa CHP'ye mi çalışacağız?" Boğaz'ın üzerinde, sırmalı eflatun bir ak-

şam. Yer yer parıldayan yaldızlı pembelikler. Nereden gelip, kim bilir nereye giden bir jet uçağının çok yükseklerdeki izi. Ümid'e dönüyor ki yüzünün yarısını yemiş kocaman gözleri 'resmen' pembe. Onu görünce niye Suat'ı hatırlıyor? Her ikisini niye her dakika karşılaştırıp durmak?

Ümid'le söyleşilerinde Demir, öğretmenleriyle konuşan öğrenci eksiklenmesinden kurtulamaz, sorunu çok iyi bilse de güveni kıt, bütün bunları ona Ümid öğretmedi mi, daha iyisini elbet o bilecek. Suat'ın yanında öyle mi: Bir kere eşit, Suat söylüyor, o söylüyor; sonra Suat açıldıkça, bu kadının siyasal konularda Ümid'den daha bilgili, daha görgülü olduğunu seziyor; bu derece 'kültürlü' bir kadınla ezilmeden konuşabildiğine göre, eh o da demek...

Ayrıca, Kalfa Nine'nin çocukluğunda aşıladığı aşırı düzen duygusundan mıdır, Muradiye'deki evin oldum olası tertipli olmasından mıdır, nedir, Ümid'in beraberliğinde sürekli rahatsız olan yanı, Camekân Sokağı'ndaki evde adamakıllı rahat. Annesi Suat'ı görse nasıl 'vasfederdi' acaba, ev kadınlığını filan nasıl değerlendirirdi: "– Endamlı, balık etinde bir taze, teleme peyniri cancağızım, bakışları hülyalı, süsü boyası tamam, üstelik pek 'rayihalı', titizliği dillere destan, hele yemeklerinin nefaseti?..."

Bu kadar mı, hayır! Suat'da, Yüzbaşı Demir'in Ümid'de bulamadığı, hiçbir zaman da bulamayacağını duyumsadığı bir şey daha var: Birbirlerini çok yeni tanıdıkları, (belki tanımadıkları) halde, aralarında acılar, özlemler, düşbozumları paylaşmış kırk yıllık arkadaşların içten yakınlığı! Nasıl olabiliyor? Dakikalarca tek kelime konuşmadan yanyana oturup, insanların kaderinden, kırımlardan, kıyımlardan uzun uzun söylemişçesine: "–...ya işte böyle!" diyebiliyorlar, "–...pekâlâ görmüş olacağınız gibi!" Ümid'le böyle olmaz. Hiç olmamıştır. Ümid dakikasında komutayı eline alır, bitmez tükenmez gözleriyle yüzüne yüzüne eğilip:

"–Yüzbaşı," der, ...öpüşelim."

Kayseri'den döndüğü gece Ümid'le sevişirken, Mamasan Shamisen'in Yüzbaşı Demir'in zihninde Suat'a dönüşmesi, hiç kuşkusuz, daha önce bilinçaltına itilmiş türlü duyguların etkisiyle olmuştu. Doğrusu, duyarlığı sakatlığıyla bilenmiş, Yüzbaşı Demir türünden bir adam istemeye istemeye içine düştüğü bu çıkmazdan kolay kurtulamazdı pek; siyasal gerilimi gittikçe artıran olayların

burgacına kapılmasaydı, kim bilir ne bunalımlar geçirecek, Ümid'le Suat arasında bir güzel çarmıha gerildikten başka, davranışını nasıl suçlayacaktı. Olaylar bırakmadı. Çarşamba akşamına, Ümid'le buluşmaya sözleşmişlerdi, buluşamadılar.

Ümid, gazeteden telefonla onu Şark Kahvesi'nden arayıp gelemeyeceğini bildiriyor:

–...fevkalade bir şey bekliyoruz. Ankara bürosu ikaz etti. Hariciye'den saat on bire doğru önemli açıklama yapacaklarını söylemişler... Hayır ne olduğunu kimse bilmiyor, her kafadan bir ses... Tabii, daha önce de açıklanabilir... İrfan izinli, Ragıb'ı bırakıp gelemem, istersen eve gidip orada bekle, telefonlaşırız..

Olacak şey mi? Yüzbaşı Demir kalkıp Kuledibi'ne gidiyor. İçisıra, ne hesaplar: "...Halim yine bir meyhanede takılmıştır, geç saatlere kadar gelemez; Suat, yemeğini tek başına yemiş, salonda kırmızı abajurun kanlı aydınlığına oturmuştur, kirpiklerinin upuzun gölgesi yanaklarında kıvır kıvır, elinde kahve fincanı, radyo dinliyor..." Merdivenlerde garip bir izlenime kapıldı: Çekinmek de, utanmak da denilebilecek batıcı bir duygu: Karşılaşır karşılaşmaz, sanki Suat onun ne türlü bir hayal yaşadığını gözlerinden anlayıp ayıplayacak!.. Korktuğuna uğramıyor, Suat evde yok, evde kimse yok, yalnızca inanılmaz temizlikleri, şaşmaz düzenleri ve çıldırtıcı değişmezlikleri ile eşyalar!

O gece rüyasında Mamasan Shamisen! Mamasan Shamisen mi, su götürür. Görüntünün belirmesiyle, Suat'ın çekile çekile taranıp sımsıkı topuz yapılmış bal rengi saçları, dazlak kafasında yerlerini alıyor. Firuze mavisi gözkapaklarının üzerinde, kestane kızılı kalemle düzeltilmiş, Suat'ın hafif kavisli kaşları. Gözlerinin rengi, diplerinde altın tozları uçuşan hercai menekşe rengine, ağır takma kirpikleri Suat'ın uzun ve kıvırcık kirpiklerine dönüşüyor. Dişlerinin arasında kocaman King Edwards purosu, biçimli burun deliklerinden halka halka inen kalın dumanlar, ağır ve sarımtırak!

"–...hay Allah, ne kadar zor bir durumdayım!"

Ertesi sabah bütün gazetelerde gece Ümid'i ondan alıkoyan haber: **"Başbakan Menderes Kruşçov'la buluşacak. / Menderes'in temmuzda Moskova'ya yapacağı ziyareti, Nikita Kruşçov'un Ankara ziyareti takip edecek. / Haber her tarafta büyük akisler uyandırdı."** Dolmuşa binerken elinde olmadan korkunç bir şey düşünüyor:

"–Temmuzda mı? Temmuza kadar, ohoo, ya deve, ya deveci!"

Kışlaya geldi, irkiltici bir başka haber: Binbaşı Erkanlı gece Ankara ile görüşüyor, öğrendiğine göre bugün yüksek komutanlar Savunma Bakanlığı'nda toplanacaklarmış, çağıran bakanın ta kendisi, Ethem Menderes! 'Mahiyeti meçhul' bir toplantı, Ankara'dakilerin ağzının tıvıştısı hiç yüreklendirici sayılamaz, acaba diyorlarmış hükümet subaylar arasındaki kaynaşmalardan 'haberdar' oldu da komutanlardan hesabını mı soracak?

Erkanlı, söyledikleri anlaşılmasın diye handiyse dudaklarını kımıldatmadan diyor ki:

– Kabibay gece bizdeydi, durumu müzakere ettik, böyle bir ihtimal vermiyor, düşünürsen haklı...

Daha o sözünü bitirmeden Harbiye'deki tutukluluk gecelerinin ağır anahtar salkımı, Yüzbaşı Demir'in içinde bir yerlerde şangır şungur düşmeye başlamıştır: Bir daha, bir daha! Sağ göz alt kapağının günlerdir seğrimesi boşuna mı, her seferinde bir bokluk çıkar, bu sefer de bu! Savunma Bakanı yüksek komutanları niye toplasın, istifalar dikkatini çekti, "Bunlar yine rahat durmuyor" diye düşünmüş olmalı, ister misin biz memleketi kurtaralım derken...

Ayrıntılı bilgi edinebilir miyim diye gazeteden Ümid'i aradı; gece, geç vakit ayrılmış, öğleden sonra ancak gelir diyorlar, cevap veren sesi tanımıyor, Ragıp olsa sorardı, olmayınca ne yapsın "–Sonra tekrar ararım!" deyip kapattı. Zaman geçmek bilmez, sünüp uzayan bir gün, surların ordan alacalı bir duman, bulut mu derken yarım saat sonra ne güneş, ne avuç içi kadar olsun mavilik, açıklı koyulu gölgelerin camları ağartıp kararttığı kederli öğle üstü, karargâhta yoğunluğu kıvamlı öyle bir sessizlik ki bıçakla kesilebilir, arada parlayan telefon zilleri kubbeli şamatalar, tıknaz bir binbaşı dudakları titreyen yedek teğmenlerle anlamlı anlamlı bakışıyor, çat bir cıgara, şurdan nefere bir kahve söyle oğlum, birliklerde herkesin içten içe duyumsadığı, kimsenin bir türlü adını koyamadığı bir heyecan, 3. Zırhlı Tugay.

Akşamüstüne doğru Ümid'i nihayet bulabildi: Sesi inanılmayacak bir açıklıkla geliyor, hep öyle içerlek ve dalgacı. Binbaşı Erkanlı'nın duyduğu haberi doğruladı, yorumu değişik:

– Yok canım, sıkıyönetime gidilecek; iktidar, orduya güvenip güvenemeyeceğini, yoklamasın mı? Cemal Paşa'dan kuşkulanı-

yorlar, Kayseri hadisesinde onu atlayıp 'durdur' emrini Suat Paşa'ya vermediler mi?

Arada, yarı şaka, bir soru: –...hişt bana bak, akşam niye eve gitmedin, ararım yok, ararım yok, haber de vermezsin, aklıma olmayacak şeyler gelir, meğerse beyimiz Suat Hanım'ın cazibesine kapılarak...

Cevap vermesine meydan bırakmadı: –...bil bakalım İsmet Paşa'yı Taşlık'da kimler ziyaret etti? Bir sürü emekli general ve amiral, bu gece Radyo Gazetesi'ni dinlemeli, nasıl sövüp sayacak?

Yüzbaşı Demir'in yüreğinden bir şey koptu, gelip pabuç gibi boğazına tıkandı. Ümid'in son sözleri kulaklarında yankılanıyordu:

–...Paşa sizden yana olduğunu daha nasıl belli etsin?

Acaba o gün öyle bir gün olduğundan mı, yoksa Ümid ertesi hafta hapse girip onu yalnız bıraktığından mı, Yüzbaşı Demir, nisanın öbür yarısını, hep şurasında burasında prizma renkleri kırılan, tesbihböceği grisi bir gökyüzü olarak hatırlayacaktır: Sıvama bulut, yağmur hazırlığı yağmura dönüşemeyen, durgun, sıkıntılı saatler: Hani sesler koflaşır, sinek vızıltıları sinir bozucu ısrarlarla işitilir de, insan bahar tembelliğiyle yumuşayıp hiçbir işin sahibi olamaz ya, öyle.

Oysa, olayların gelişmesi başdöndürücü bir hız kazanmıştı. O gece, saat on sularında, Ankara Radyosu, birbiri ardına üç 'tebliğ' yayınladı: Birincisi, 'Meclis Tahkikat Encümeni'nin kurulduğunu açıklıyordu bunların, ikincisi 'tahkikatın selamet-i cereyanının temini maksadı ile' bütün siyasal faaliyetlerin yasaklandığını, üçüncüsü ise 'Tahkikat Encümeni'nin vazife ve selahiyetlerini ve bilumum karar, tedbir ve faaliyetlerine müteallik her türlü haber, havadis, beyan, tebliğ, mütalaa, vesika, resim ve yazıların ve (TBMM Zabit Ceridesi hariç) bu takrirle alâkalı Türkiye Büyük Millet Meclisi Müzakerelerinin neşrinin 'men' edildiğini!'

Ertesi gün şehirde bir söylentidir yayılıyor: Ankara'da, yanında iki Adana milletvekiliyle Anadolu Kulübünden çıkıp İş Bankası Yenişehir Şubesi'ne 'para çekmeye' giden İnönü'ye halk ve üniversiteli gençler 'büyük tezahürat' yapmış! Öyle ki trafik duruyor, polis filan, yirmi altı kişi gözaltına alınmış, altısı üniversiteli.

Yüzbaşı Demir, o sabah mı, ertesi akşam mı ne, içinde görünmez bir zambak gibi büyüyen bir izlenimi birden yakaladı: Kaç gündür kendisini bir cephe gerisi şehrinde sanıyor, (Taegu mu,

Pyeng Yang mı, Seul mu?) Sanki savaş, cephe birkaç kilometre batıda, o ve tugayı, mavisi yoğun koyu külrengi bir bulut çadırı altında, 'ateş hattına' gönderilecekleri saati bekliyorlar. Gerilimi bol, insanı yaşadığı ana yabancılaştıran bir bekleme, dışındaki her şey ne derece sabit olursa olsun, sen öyle kaygan ve kaypak bir düzlemdesin ki, hayatın askıda, dünle yarın arasında sallanıyor. Belki yaşamakla ölüm arasında. (Zen Tapınağının çevresinde Koreli kalabalığı. Çamurları sıçratarak geçen jeep'ler. Kederli çekik gözleri, güzelliği rüyalarından çıkmayacak elleriyle, Yoko: "Onu öpmeliydim, ah onu öpmeliydim!")

Bu cephe gerisi çalkantısında, Ümid'le o, birbirlerini kaybettiler. Ümid, siyah saydam yağmurluğuna bürünmüş, duman duman ağızlığı ve oğlan çocuğu profiliyle İstanbul'un her yanına çoğalıyordu: Yürüyüşe hazırlanan öğrenci yurtlarında o, üniversitenin bahçesinde o, siyasal partilerin gizli oturumlarından haber sızdıran, Harbiye'deki Temsil Bürosu'na damlayıp, sık sık, 'cihet-i askeriyenin reaksiyonunu' araştıran o, hep o! İstanbul Komitesi, Yüzbaşı Demir'in onunla 'teması'nı sakıncalı görüyor, bunlar olağanüstü günler, 'Barones'in ne olacağı belirsiz, uzak durulmalı. Uzak duruluyor. Zaman zaman, olmadık yerlerden olmadık telefonlarla buluşuyorlar:

– Merhaba Demir, sesini duymak istedim.

– Sağol, nasılsın?

–...sorma, uykusuzum: Gece, talebelerle beraberdik, CHP gençlik kolundan çocuklar, yattığım da iki miydi neydi, ya sen?

– Biz, malum.

Garip şey, Yüzbaşı Demir Ümid'i dinlerken gözlerinin önüne Yoko'nun hayali geliyor, çoktan unuttuğunu sandığı yeşil zeytin esmerliği, kederli çekik gözleri, eşi bulunmaz elleriyle masaya dökülen içkiyi peçeteyle kurulayışı; telin öteki ucunda, teleksin sersemletici patırtısına sırtını vermiş, ayakta, ağızlığı arada dudaklarına götürüp burun deliklerinden bol duman dökerek kendisiyle konuşanın Ümid olduğuna bir inanabilse!...

Başka bir gün o arıyor, Eminönü'ndeki camlı telefon kulübelerinden birinden: Yeni Camiin merdivenlerinde güvercinler, gelip geçenden ürktükçe pat pat havalanıyorlar? Uzakta Köprü, tampon tampona bir sürü otomobil. Haliç, bulutların kalın kül ren-

gi atlasına bir ayna gibi yansımış. (Düşmanın ağır topçusu birazdan ateşe başlar mı?)

Ümid'in ilk sözü bir soru: – Yazımı okudun mu?

– Yazını? Hay Allah, yazmayacağım artık demiştin ya...

– Boşver, hapse girmeyecek miyim, eh...

Kısacık susup ekliyor:–...hiç görüşemiyoruz.

Yüzbaşı Demir'in kulaklığında bir gazete haber merkezinin bütün sesleri, irili ufaklı konuşmalar, kekeme bir daktilo, başka telefonların zilleri. Çabucak bir özür buluyor:

–...görüşemeyeceğiz de: Yirmi dört saat ayaktayım.

– Al benden de o kadar.

Gülerek, eski bir film adını söylüyor: –...aşka vakit yok.

Ardından, içten olduğu besbelli şu sözler:

–... Yüzbaşı, seni özledim.

Şakayı elden bırakır mı, hemen sonra: –...yahu, diyor, elinizi biraz çabuk tutsanıza, ben içeri girmeden....

Tehlikeli şaka! Yüzbaşı Demir, hem hattın dinlenip dinlenmediğini, hem Ümid'in korkup korkmadığını düşünüyor, ne kadar işin alayında görünse de cezaevini dilinden düşürmüyor hiç, neden?

Daracık yerde terlemişti, mendiliyle alnını silerken ellerinin titrediğini görüp şaşırdı: Yine mi? Lafı değiştirmeli ama nasıl?

– Ankara'dan yeni bir şey var mı?

– Olmaz mı, Paşa Meclis'te adamakıllı vermiş veriştirmiş, neşir yasağı konuşma metninden önce geliyor, böyle şey gördün mü sen, bak bak, ne demiş ihtiyar...

Galiba önündeki bir kâğıttan, tane tane okuyor: ....şartlar tam olduğu zaman ihtilaller milletler için haktır."

Ümid, telin öteki ucunda, gülerek:

–...işareti vermiş, dedi. Artık sıra sizde.

Peki, Camekân Sokağı'na uğramaya vakti oluyor mu, hayır!

Bazı günler, sabah sabah, kışladan doğru Köprü'ye: Kadıköy'e geçilecek. Parıltısız, kurşun mavisi bir deniz; tıraşı uzamış, esnemekten çeneleri yırtılan ilk vapur yolcuları; 'neşir yasakları' nedeniyle sütunları bembeyaz gazeteler! Ümid'in telefondaki sitemlerini hatırlayıp, hiç olmazsa o gün ne yazdığını okuyabilsin diye müvezziden bir Birlik isteyecek oluyor ki hayret, gazete kapatılmış. Kapatılan yalnız o mu, ne münasebet, yol boyunca çar-

çabuk okuduğu bir başka gazeteden, Meclis Tahkikat Komisyonu'nun, İstanbul'dan Birlik'le beraber, Ankara'dan Ulus ve Akis'i, İzmir'den Demokrat İzmir'i süresiz kapatmış olduğunu öğreniyor. Altıyolağzı'ndaki evde Kabibay'a Erkanlı'dan getirdiği önemli haberden önce bunu söyleyecektir. Kabibay biliyor. Sabah Ajansı'ndan öğrenmiş.

Bazı günler, Beşiktaş İskelesi'nin üstündeki o kahveye gitmek gerekiyor: Akademi'de okuyan subaylardan herhangi birisiyle buluşmak için. Kahve aynı kahve: Masalardan birkaçını balkona çıkarmışlar, damalı örtüleri rüzgârda çırpınmaktadır; Üsküdar, Boğaz'ın tuzu, denizin gümüşlü aydınlığı. İçerde hiçbir şey değişmemiş, tavla şakırtısı, tömbeki kokusu, görüşürken içine sığındıkları cıgara dumanından mavi cibinlik olduğu gibi duruyor ama, Yüzbaşı Demir'in her seferinde bu kahveden bir 'eskimişlik' duygusuna bulaşıp çıkmasına ne demeli? Barbaros Anıtı'nı geçip Dolmabahçe'ye doğrulurken, içisıra koskocaman bir soru:

"– Peki, eskiyen kim, kahve mi, yoksa ben miyim?"

Bazı geceler, haldır haldır Levent'e taşınıyorlar. Aralarında zama zaman sertleşen bir Atatürkçülük tartışması: Menderes'in tahakküm rejimini devirdikten sonra ne yapacaksın? Kurucu bir meclisle demokrasıyi pekiştiren yasaları çıkarıp, kestirmeden seçimlere mi gidilecek, tam tersine, önce devrimin zorunlu saydığı 'icraat' mı yapılacak?

Tartışma koyulaşıp salonun havası hepsine bunaltıcı geldi mi, pencereler açılıyor: Gece ilerledikçe çevredeki ışıklar birer ikişer kararıp kayboluyorlar, sessizliğin arttığı oranda karanlığa dağılan uzak sesler işitiliyor: Durakta manevra yapan Levent otobüslerinin gıcırtıyla vites değiştirmesi, hırçın bir bekçi düdüğü, uzaktan savrulup geldiğinden midir nedir, insana kesinlikle bir yosmanın dudaklarından döküldüğü duygusunu veren çıngıraklı bir kadın kahkahası.

Binbaşı Erkanlı, anlaşıldığına göre, son katıldığı Ankara toplantılarında aynı fikri savunmuştu: İhtilâl zorbalığa dönüşmemelidir, hele öç gösterisine, asla! Karmakarışık işleri, ne 'makamında' delik deşik edilmiş başbakanlar düzeltebilir, ne sokaklarda sürüklenecek general cesetleri. Suçlu kimse, yüksek mahkemelere çıkarılmalı, 'usulüne uygun' yargılanarak hakettiği cezayı yemeli. Arkadaşları-

nın gözlerine, teker teker, aşırı bir dikkatle bakarak, sık tekrarladığı bir düşüncenin altını yeniden çiziyor:

–...gaye milli birliği gerçekleştirmektir. Temellerinde cesetler yatan bir ihtilal gayesiyle zıtlaşır, başarıya ulaşamaz. Zulümle, cinayetle başlayan ihtilaller, ihanetle, hüsranla, felaketle sonuçlanır. Zinhar bu hale düşmemeliyiz. Zinhar.

Yüzbaşı Demir'i allak bullak eden olasılık başka, tartışma gelişti mi hep devrim gecesi Silahlı Kuvvetlerin ikiye bölünmesinden ürktüğünü belli ediyor, ya iktidardan yana olan yüksek komuta kademesi ilk elde 'tasfiye' edilemez de, ikinci ya da üçüncü orduya, 'farz-ı muhal' hava kuvvetlerine hâkim olursa, dökülen kanın hesabı kimden sorulacak? Cevap ister Erkanlı'dan gelsin, ister Kabibay'dan, değişmiyor:

–...görevimiz ne, harekâtı böyle bir ihtimale yer bırakmayacak mükemmellikte planlamak değil mi?

Gerçekten, ufak ufak, harekât planları tasarlanıyor artık, "İstanbul'u üç bölgeye ayıralım, birinci bölge Haliç'in öbür yakası, ikinci bölge Anadolu, üçüncü bölge ise..." Cıgara, kahve, yıldızsız bir karanlıkta büyüyen ajans haberleri, Yüzbaşı Demir'in sırtında uzak bir savaştan ürpermeler, yüreğinde ağır bir kuşku:

"–...hava kuvvetlerinin ne kadar netice alıcı olduğunu Kore'de görmedik mi, maazallah bir hükümete yatarlarsa...

Nasılsa boş bir saat yakalayıp, Kuledibi'ndeki eve uğradı mı, Suat'ı çekile çekile taranıp sımsıkı topuz yapılmış bal rengi saçları, hercai menekşe kadife gözleriyle, divanın üzerinde buluyor, yanında telvesi soğumuş kahve fincanı, elinde Fransızca bir roman. Bıraktığından bu yana, sanki yerinden hiç kımıldamamış! Karşılıklı gülümsüyorlar. Suat o hiçbir şeyi sormadan her şeyi anlayan, görmüş geçirmiş abla edasıyla:

– Mutlaka açsınızdır, diyor, nasıl bildim: Kendinize hiç bakmıyorsunuz Demir, bu vücut sizden davacı olur, çocukken babam yemekte nazlanınca bana böyle derdi...

O günlerde Yüzbaşı Demir onları birbirlerine yaklaştıran şeyin ne olabileceğini çıkarıyor, o bir savaş artığı, Suat da muhakkak öyle, yaşadıkları savaş aynı olmasa, çok farklı, hatta karşıt olsa bile! Bu sert deney, öteki insanların gündelik yaşantılarının dar bencilliğine kapılıp da böbürlendikleri bir sürü şeyi ellerinin tersiyle bir kenara itivermek gücünü kazandırmış onlara, varlıklarını ya-

şamanın temel anlamına indirgemiş, bu anlamı yitirmenin ne demek olduğunu Suat da onun kadar biliyor, belki Halim de! Onları Ümid'den ne ayırıyor, bu, biraz üstün bile kılıyor galiba, Ümid'in yeni yeni sınamaya kalkıştığı bir yaşama biçimini çok önceden yaşamışlar. İlk buluşmalarından birisinde, Ümid ona demişti ki: "–... sizin sigortalarınız yanmış Yüzbaşı", zeki kadın, gerçeği şıp diye saptamış, evet, Demir'in 'sigortaları yanık', Suat'ınkiler, Halim'inkiler de: Birbirlerini başka hiçbir şeylerinden değil, karanlıklarından tanıyorlar. Belki Ümid de gün gelecek..

Yüzbaşı Demir, cezaevine girmeden Ümid'i bir kere daha görmek istiyordu. Titizlikle uyguladıkları görüşme yasağına aldırmayıp gün bile saptadılar, saat, hafta yer: Olmadı, buluşamadılar. Bir gün önce, Tugay Komutanı'nın bir işi için, sabahtan I. Ordu Karargâhı'na gitmişti, öğleden sonra kışlaya döndü ki, yazıcılardan irisi, –İzmirli uyanık bir çocuk–, merak ve heyecanla onu bekliyor: "Birlik gazetesinden Ümid Hanım iki, yok üç kere aramış, çok önemli olduğunu, gelir gelmez Yüzbaşı'nın kendisini aramasını söylemiş." Hay Allah ne olabilir? Buluşmalarına şurada ne kaldı ki?

Garip bir önseziyle Ümid'i evinden sordu, genç kadının telefondaki sesi tatlı alaycılığını, ince umursamazlığını ne kadar korumak istese, biraz kırık, epeyce yorgun, bazı bazı dumanlıydı. Konuya geçti hemen:

–...aradım, çünkü kodese giriyorum, hemen bugün, biraz sonra. Evrak savcılığa gelmiş, emniyete bildirmişler, onlar da ekip çıkarmış!

Güldü, gülümsemesi cam kırığı gibi parlak fakat acıtıcıydı:

–...gidip savcılığa teslim olacağım, yoksa düşünebiliyor musun, Kasımpaşa Canavarı gibi polislerin ortasında bir hatun kişi...

Yüzbaşı Demir: – Acaba gelsem!... diye başlayacak oldu, saçmaladığını anlayıp çabucak sustu; ciddi, önemli, duruma uygun birşeyler söylemesi gerektiğini sanıyor, söyleyecek hiçbir şey bulamadığından kendi kendisine içerliyordu. Düğümlenmişti yine. Oysa Ümid hiç susmuyor! Hâlâ dışarda, hâlâ özgür olabilmesi sanki konuşmasına bağlı, sustu mu neresi olduğu belirsiz bir yerden polisler sökün edecek, onu alıp götürecekler.

–...saçmalama, nasıl gelebilirsin, gazete kapatıldıktan sonra, büsbütün mimlendik.

Arkasından Yüzbaşı Demir'de taş taş üstünde bırakmayan bir rica:

–...şey, balıklarıma göz kulak ol e mi, Hafize'ye söyledim, –kapıcının karısına–, bakarım ederim dedi, savruktur çok, dalgacının teki, unutur, arada yokla, ölmesinler. Hem mektuplarımı alır, bana getirirsin.

Yüzbaşı Demir: – Peki, dedi, merak etme Ü.

Ümid'le tanıştıklarından bu yana ilk defa 'Ü' dediğinin, ikisi de aynı anda farkına vardılar. Telefonda çarpıntılı bir sessizlik oldu, elektrik çöplerinin çıtırdadığı, gizemli sinyallerin belli belirsiz seçildiği tuhaf bir sessizlik; sonra Ümid daha ağır, açıkça duygulu bir sesle;

–...söylesene, dedi, Koreliler nasıl teşekkür ediyordu. Unutmuşum.

– **Komopsinida!**

– Öyleyse **komopsinida** Yüzbaşı, her şey için.

– O nasıl söz, teşekkür bana düşer, malul bir askerden bir adam çıkardın. Bana bak, hiçbir şeye ihtiyacın olmadığından emin misin?

Ümid güldü, alaycı sesi yeniden su yüzüne çıkmıştı:

–...korkma, açlıktan ölmem, Hüsnü Faik bakacakmış, hepimiz adamı pinti sanırdık, iyi mi? Sen de arasıra cıgara getirirsen, dokunma keyfime!

Yüzbaşı Demir bir şaka denemek istiyor:

–...markası Kent mi olmalı?

–...daha da neler, hapse düşen adamın kötü Yenice nesine yetmez.

Kısacık sustu, sonra birdenbire: –...hadi ciao, dedi, mesai bitmeden savcıya teslim olmalıyım, geceyi kapıaltında geçirmek istemem, hele emniyette hiç.

Yüzbaşı Demir'in cevabını beklemeden telefonu kapatıyor.

Canalıcı bir görüşmeden sonra kapanmış bir telefon ne kadar karanlıktır? Yüzbaşı Demir, farkında bile olmadan bir cıgara yakmıştı, hayret, dumanların eğirilip bükülen perdesi arkasında, Ümid'in uçsuz bucaksız gözlerini gördü: Fayans aklığı kızıl damarlarla ince ince örülmüş, renkleri aldığı ışığa göre aralıksız değişen!... Yüreğine ağır bir tasa çöküp oturuyor: Aslında hepsi doğru bazı yolsuzlukları gazetesinde açıkladığı için, Ümid gibi bir ka-

dının hapse girmesini bir türlü aklı almıyordu. Nasıl olabilirdi ki, gerçek suçlular, Döviz Komisyonu'nun üyeleri serbest dolaşıyor, Seyit Sabri ise sırtını dağlara dayamış, kimseyi iplediği yok!..

Ankara'da, Gar Gazinosu'nun barında mı, (ağdalı müzik, pullu giysileri ve renkli tüyleriyle gözleri kamaştıran iki zenci şarkıcı kadın, bardakta votka/limon); yoksa, son yolculuklarının birinde, Mustafa Kaplan'ın evinde mi (Türkeş'le Sami Küçük açıkça kavga ediyorlar) 'Zizi Binbaşı' şöyle bir şey yumurtlamıştı:

"–...enayiliğin âlemi yok, oğlum: Tamam, Orhan temiz hislerle konuşuyor, bana bıraksalar, topunu sallandırırım: İktidarlarında insanlığın zerresine yer verdikleri görülmüş mü? Ölenleri hatırla bir, Cevdet Yüzbaşı'yı, 'Baba' Saffet'i..."

Yüzbaşı Demir, ümid cezaevine girdikten sonra, günlerini nasıl geçirmişti, tam çıkaramaz. Bazen olayların yoğunluğu, insanın bireysel kaygılarına yer bırakmıyor, o anda birey toplumun çalkantısından zaten eriyip gitmiştir, kalabalık yaşamak tek başına duygulanmanın yerini alır: Savaşta böyle olmaz mıydı?

Bilinen odur ki nisan sonuna doğru, alışılmadık öğrenci gösterileri, İstanbul ve Ankara'da, genişledikçe genişleyecek; 'örfi idare ilanına lüzum hâsıl olup, cihet-i askeriye vaziyete el koyacaktır.' Subayların çoğunu çetrefil bir ruh düğümlenmesine sürükler yeni aşama, onaylamadıkları siyasal iktidarı korumak göreviyle onayladıkları öğrencilere ters düşürülmüşlerdir, içten içe acısını çekerler.

"...peki ne yaparsın, görev görevdir, o gün gelinceye kadar canla, başla uğraşıp etrafta şüphe uyandırmayacaksın!"

O da, öteki subaylar gibi, miting meydanlarından gizli konuşmalara, karargâhlardan fakülte avlularına koştura koştura yorgun düşüyor. Bir ara Merkez Komutanlığı'nda görevlendirildi, sonra Emniyet Müdürlüğü'yle 'irtibat'ta kullanılıyor. İşten güçten ne Ümid'in evine uğrayabildi, (Tüh, balıklar bir ölmüşse!..) ne Kuledibi'ne. Bazı günler, ağzına tek lokma koymadığının ışıklar yanınca farkına varabilirse, ne mutlu ona. Yüreğinde hep patlamaya yaklaşan saatli bombanın tıkırtısı, kafasında hep o melun soru:

"–...ya ordu ikiye ayrılır da...

Olayların soluk aldırdığı ilk boş sabah, kapı önleri sulanmış Yüksekkaldırım dükkânlarının vitrinlerinde, turuncu, sarı, mor, gökkuşağı renkleri uçuşurken, Camekân Sokağı'ndaki eve uğrayıp, öğ-

rendikleriyle altüst olacaktır. Fazlasıyla hem de. Kapıyı açıyor, Suat: Besbelli henüz boyanmış, o da başka bir gökkuşağı, mavi rimel, menekşe rengi göz, eflatun göz farı. Birlikte salona geçiyorlar. Ardında bıraktığı koku ne? Çok da tanıdık canım. Yüzbaşı Demir'in burun deliklerinde geçmişten kokular: Şeftali mi dese, ezilmiş çilek mi, pişmiş ayva mı?

Divandaki yerine oturmadan Suat, Demir'e çayını verir, radyonun düğmesini çevirirken, yalnız dağıttığı ballı meyve kokularıyla değil, sutyenine sığmayan ağır göğüsleri, yuvarlak kalçaları, dolgun bacakları ve süt mavisi gerdanıyla da onu sarhoş ediyor. Garip bir şey bu, aklın havsalanın alamayacağı: Sanki Suat'ın elini tutsa, Aysel'in, Ümid'in onca uğraştıkları halde üstesinden gelemediği oluverecek; Yüzbaşı Demir, 'renkli ve rayihalı' bu güzel kadını altına döşek gibi serip, erkekliğinin bütün dikliğiyle içine girecek!

Utandığından, anlattıklarını yüzüne bakmadan dinliyordu. Kulaklarına inanamadı. Neler söylüyor Suat? Olur şey mi? Bir süre önce Ümid buraya çıkagelmiş, acele savcılığa teslim olması gerekiyormuş da, Demir'i ancak iki gün sonra görebileceğinden, önemli bir buluşmanın saatini ve yerini Suat'a bildirmek zorundaymış..

Demir'in çay bardağını tutan eli havada kalmıştı. Hayretle:

– Ümid buraya mı geldi? diye sordu, Bak şu işe!...

Suat kirpiklerini nazlı nazlı eğip cevap veriyor:

– Evet, teslim olması müstaceliyet kesbedince size o mühim randevunun saatini haber veremeyeceğini düşünmüş, son derece telaşlıydı, bir o kadar sevimli...

–...buluşma mı, hangi buluşma?

Suat gizli görev yüklenmişlerin tedirgin sesiyle: –...Ankara'dan gelecek olan arkadaşınızla, dedi. Size tekrarlamamı istediği sözler, şunlar: Buluşacağınız adam yarından sonra öğleyin tam on ikide kararlaştırılan yerde bekleyecek.

Umutsuz, ellerini iki yanına açtı: –...geciktiğimizi sanıyorum Demir, siz kaç gündür görünmediniz, bulabilmek mümkün olamazdı, çok müteessirim...

Yüzbaşı Demir aklını yavaş yavaş başına toparlıyor. Çay bardığını usulca sehpaya koyarken, derin sesiyle radyoda birden meydana çıkmış yorgun bir kemanın yakınmalarını bastırarak:

–...üzülmeyin Suat, diyor, tamam, şimdi hatırladım: Tedbirliydik biz, başka bir kanaldan haberim oldu, icap eden saatte randevu mahallinde bulundum ben.

Fakat, o gece uyuyamadı: Ümid, cezaevine girmeden önce, olmadık bir buluşma haberi uydurup Kuledibi'ne Suat'ı görmeye geliyor, üstelik bunu ondan gizliyor. Neden? Kıskanıyor olmasın? Beğendiği adamı nasıl bir kadının evinde bıraktığını görmek arzusu? Belki de. Hiçbir zaman tam bir erkek olamayacağını bile bile, bu kederli balıkçıl, onu gerçekten bu kadar sevebilir mi? "Adam sevinçten ölür be!" Sevmese niye merak etsin peki, niye kıskansın?

Birdenbire, son seviştikleri gece, Ümid'in fısıltıyı andıran sesiyle kulağına söyledikleri:

"–...seninle evlenebilirim Demir. Kim bilir belki yakında hapse gireceğimden böyle söylüyorum, ama inan ki içimden geliyor..."

Hay Allah, şu kadınlar!....

Kore'de savaşırken, Yüzbaşı Demir'e bu ülkenin kaderiyle memleketinin kaderi arasında, ürkütücü bir benzerlik olacağını söyleseler, inanır mıydı? Asla!...

Gazetelerde, günlerdir Koreli öğrencilerin diktatör Syghman Ree'ye karşı giriştikleri gösterilerin, resimlerinden haberlerinden geçilmiyor. Bunu Türkiye'deki gösterileri yayınlamadıklarından yapıyorlar ama, Kore'de yaşamış, (yaşamış da laf mı savaşmış) birisi için, her olay bir çağrışım kumkuması, her şehir adı başlıbaşına bir serüven: **"Diktatör Ree'nin iktidarı sallanıyor. / Seul sokaklarında öğrenciler polisle çatıştı: Üç ölü var. / UPI ajansının bir haberine göre, Pusan ve Taegu'da da karışıklıklar çıktı."**

Seul, Pusan, Taegu!... Yüzbaşı Demir gerçekte basının Menderes iktidarını parmağına doladığını; Kızılay'daki, Beyazıt'taki öğrenci gösterilerine dokundurduğunu bilmiyor mu; biliyor elbet; yine de yumuşacık, pırıl pırıl bir yaz yağmurunda ıslanmaya benzer, ferahlatıcı bir yanılsamayı, çağrışımdan çağrışıma atlayarak sürdürüyor: Han vapuru Pusan'a yanaşmış, henüz çıkamıyorlar, güverteden bakınca şehrin üzerinde bir erimiş cam pırıltısı. Yoo, hayır, Taegu'da Belediye Başkanı'nın Pyeng-Yang'ın 'kızıllardan kurtarılışı şerefine' verdiği şölene hazırlanıyorlarmış, o gece Yoko'yla tanışacak. Ya da Kunuri çekilmesinin en belalı saatleri, bir jeep GMC sürüsü halinde Seul kapılarına yaklaşıyor: Karanlıkta motor uğultuları, havada görünmez helikopterler.

Yüzbaşı Demir, teypte göğüs geçiren Japon müziğini düğmesine basıp susturdu. Gongların içli tınlamaları, shamisenlerin gizemli kıpırtısı durunca, çağrışımların büyülü yolculuğundan İstanbul'daki gerilimli yalnızlığına dönecektir. Gizlice dağıtılan çoğaltılmış kâğıtlardan, İnönü'nün Meclis'te söylediklerini bir kere daha okuyor:

...bu baskı rejimini kuranlar, bu tedbirlere teşebbüs eden baskı tertipçileri zannediyorlar ki, Türk milleti Kore milleti kadar hayasiyetli değildir. Artık sizi ben bile kurtaramam!"

Bu sözler, kurduğu 'Tahkikat Encümeni'ni istediği yetkilerle donatabilmek için hükümetin çarçabuk Meclis'e ilettiği yasa tasarısının görüşülmesi sırasıda söyleniyor. Tasarının anayasaya da, demokrasiye de aykırı olduğu meydanda. 'Muvakkat Encümen'de görüşülürken Demokrat üyelerden Sıtkı Yırcalı da söylüyor bunu.

"...böyle bir yetkiyi bir gayr-ı mes'ul heyete vermek, sıkıyönetim kanununda kabul edilmiş yetkilerin bile ilerisindedir, yalnız anayasaya değil, adli sisteme de uygun değildir.."

Söylüyor ya, dinleyen kim: El çabukluğuyla tasarıyı Meclis'e göndertiyorlar, o sert çıkışı yapınca DP Grubunun oylarıyla İnönü'ye on iki celse Meclis'ten çıkarılma cezası uygulanıyor, ayrıca konuşması tutanaklardan silinecekmiş.

O gece, Kabibay'ın Altıyolağzı'ndaki evinde buluşmuşlardı. Açık pencerelerde uçuşan tül perdeler, sokaklarda çocuk çığlıkları, soluk lacivert gökyüzünde fosfor yeşili akşam yıldızıyla, ilkbahar, Kadıköy'ü kaplamış; arada Çiftehavuzlar'dan okşarçasına esen yel, çıldırtıcı mor salkım kokuları taşıyor. Binbaşı Erkanlı biraz gecikti. Daha şapkasını asarken, tane tane:

– Ortalık dedi, daha da karışacak. CHP'li gençlerin talebe yurtlarını kapı kapı dolaştıklarını istihbar ettik. Parola, 'Yarın sabah yedide, üniversitesi bahçesinde.'

Hükümet darbesinden birkaç ay sonra; vapurla, Vaniköy'deki yeni evinde Suat'ı görmeye gittikleri gün, Yüzbaşı Demir, tavşankanı çayını ufak yudumlarla içerek onu dinleyen Ümid'e, 28 Nisan olaylarını şöyle anlatacaktır.

...gece karar alındı, ertesi gün sivil kıyafetle Beyazıt'ta bulunup, olanları komiteye rapor edeceğim: Müşahit gibi bir durum. Elbet Siyasi Polis de keyfiyeti biliyor, sabah dolmuştan indim ki bir sürü polis üniversite civarını doldurmuşlar. Şöyle etrafı kolaçan edeyim diyorum, ohoo, Marmara Sineması'nın önündeki sokakta hazır kuvvet arabaları, havada elle tutulur bir gerginlik, fırtınadan önceki sükûnet mi ne derler, işte öyle. Hoş fırtına fazla gecikmedi ya.."

"Talebeler, ana binanın önünde toplanıyorlar: Usulen İstiklal Marşı söylenecek, Kore'de Syghman Ree'ye karşı mücadele eden talebelerle birlik olduklarını bildirecekler, o kadar. Ben başlangıç safhasına yetişemedim, polis dört tarafı kuşatmıştı, içeriye kuş

uçurtmuyor. Dedim 'Bu böyle olmaz', Kule tarafındaki kapıyı tutan polislere subay hüviyetimi gösterip bahçeye daldım: Rektörle münakaşanın üstüne gelmişim. Anlayışım talebeleri dağıtmak üzere polislerin harekete geçtiği sıra, tesadüf, rektör arabasıyla bahçeye giriyor. Malum, rektörlükçe çağrılmadan polisin üniversiteye girmesine kanunen cevaz yok. Sıddık Sami Bey, polislere bunu anlatmaya uğraşırmış, sonradan öğreniyoruz tabii, o anda yanlarına sokulamazsın, sokulsan da bir şey duyamazsın, çocuklar bar bar bağırıyorlar..."

"Evet doğrudur, vakanın görgü şahidiyim, o gün kim olduğunu bilmiyordum, sonradan Emniyet Amiri Zeki Şahin olduğunu öğrendiğim adam, rektörün üzerine yürüdü, kolundan çekip arabadan dışarıya sürükledi, 'Bütün bunların asıl mes'ulü sensin' diye bağırmış, selahiyetin vardır yoktur derken, itişip kakışma, Sıddık Sami'yi yerde gördüm, dakikasında vaveyla koptu: 'Rektörü dövüyorlar', galiba kaşı yarılmış, fevkalade bir durum, çocuklar yüz ise bin oldu, polisin rektörü kendi arabalarından birisine bindirip Emniyet Müdürlüğüne götürmesine mani olmaya çalışıyorlar, olamadılar, Sıddık Sami götürüldü, bu defa çocuklar tutturdu mu 'Rektör gelmedikçe dağılmayız' diye, görülecek şeydi canım. Meğerse Emniyet Müdürlüğü'nde rektörü istifaya mecbur etmeye uğraşırlarmış, eder mi adam, etmiyor, Beyazıt'taki ekipler o gelmedikçe talebenin dağılmayacağını rapor edince, ne yapsınlar, salıveriyorlar: Bir geliş geldi, muzaffer bir komutan! Durumu çocuklara anlatıyor, alkış, patırtı kıyamet, yer yerinden oynadı sanki..."

"Bana sorarsan, nümayişi asıl başlatan, talebenin hangi kapıdan dağılacağı meselesidir. Gençler üniversitenin ön kapısından çıkacağız diyorlar, polis arka kapıdan, Süleymaniye'den. Bu arada, tabii biz içerden görmüyoruz, Beyazıt Meydanı'nı atlı polis tutmuş, epeyce de yaya, talebeler çıkar çıkmaz önde atlı polis hücuma geçtiler, basbayağı harp: Atlarının üstünden çekip polisleri aşağıya alanları mı ararsın, talebelere kılıç çeken gözü dönmüş polisleri mi, hasılı anababa günü. Bir ara, nasıl oldu bilmiyorum, tabanca sesine benzer bir patlama işittim olur mu canım, yanılmış olmalıyım derken bir daha, bir daha: Polis başa çıkamayacağını anladı ya, ateş ediyor, önce havaya, sonra kalabalığa: Kaçışanlar, düşüp yerde kalanlar, son derece üzücü bir durum."

"Halk mı, halkı hiç sorma, meydanın etrafına dizilmiş olup biteni seyrediyor, sanki sinema oynatıyorlar. Dikkatini çekerim, içlerinden talebeden yana işe karışan tek kişi çıkmadı. İlaç için, tek kişi. Bu sokak muharebesi bir zaman devam etti, o kargaşalıkta bir yolunu bulup telefon etmeye savuştum, Erkanlı tafsilat vermeme vakit bırakmadan: '– Vali ordudan yardım istemiş', dedi, '...orada vaziyet karışık olmalı: Tanklarla geliyoruz.' Evet, aynen böyle demişti: 'Tanklarla geliyoruz'."

Tanklarıyla geldiler, ağır ağır, acımasız, korkutucu!

Sabahtan beri kursağına bir şeyin gitmediğini nihayet hatırlayan Yüzbaşı Demir, Beyazıt Camii'nin arkasındaki kahvede, çınarın gölgesine oturmuş, güvercinleri seyrederek çayla simit yiyordu. Tankları görmeden, savaştan kulağında kalmış uğultularını işitti, fena oldu: "–Talebelerimizin üstüne mi yürüyeceğiz?" Oysa öğrenciler askerleri sevinç çığlıklarıyla karşılıyorlar: GMC'lere tırmananlar, tankların taretlerine asılanlar, sürü sepet! Bir yandan, sloganlar atılıyor:

–...Men-de-res is-ti-fa! Men-de-res is-ti-fa!

–... Ya ya ya - şa şa şa / ordu, ordu - çok yaşa!

Bir de ne, ayaküstü uydurulmuş sözlerle, durup durup başladıkları, duruma çok uygun o türkü, Plevne türküsü:

"Olur mu böyle olur mu,
kardeş kardeşi vurur mu?
Kahrolası diktatörler,
bu dünya size kalır mı?"

Asker, öğrencinin ancak bir kısmını üniversite bahçesinde tutabiliyor, çoğunluğu ya Süleymaniye üzerinden Unkapanı Köprüsü'ne, ya Divanyolu'ndan Galata Köprüsü'ne akıyorlar; amaçları, Taksim'e çıkmak! Yüzbaşı Demir, yüreği elinde bir kuş, başdönmesi kulağının ardına sinmiş bir haydut, Cağaloğlu doğrultusunda seli izledi. Çevresinde terden parıl parıl genç yüzler, algılamayı bilmediği kalabalık bir öfke! Dükkân kapılarında, apartman pencerelerinde meraklılar. Yukarda, külrengi ışıltısı gözlerinin dibine kurşun gibi çöken, dağınık bir gök, yanlış bulutlar.

Eminönü Halkevi'nin önünde, polis; Vilayet'e giden yolu kesmişti. Zorladılarsa da, geçemediler. Gruplar halinde, bu sefer gazetelere dağılınıyor: İktidarı destekleyen Hürriyet yuhalandı, karşı

çıkan Cumhuriyet ve Birlik'e coşkun dayanışma gösterileri. Sonunda ara sokaklardan zarzor Eminönü'ne iniliyor ki, felaket, Galata Köprüsü açık, Karaköy'e geçilemez. Her kafadan bir ses çıkmayacak mıdır?

– Unkapanı'na, Atatürk Köprüsü'ne!

– Boşversene sen, orada iş yok.

– Niyeymiş lan?

– Niyesi var mı, baksana görmüyor musun?

Kalabalığın Taksim'e çıkmasını önleyebilmek amacıyla, Unkapanı Köprüsü'nün de açılmış olduğu az sonra anlaşıldı: Haliç'i, Atatürk Bulvarı doğrultusundan geçmeye yönelenler de, deniz kıyısını izleyerek, bu yana geliyorlar: İki kol birleşeceklerdir. Ufak, ters, kaldırdığı tozu herkesin ağzına burnuna dolduran çirkin bir rüzgâr. Haliç, belki bu yüzden çırpıntılı; deniz, siyah incir moru. Mısırçarşısı'nın orada bir demet öğrenci, kolkola girmiş, avaz avaz bağırıyorlar. Ortalıkta tozlu çuval, çiğ zeytinyağı, yeşil sabun kokusu. Bazıları, dolmuş kayıklarıyla karşıya geçmeyi öneriyor.

Yüzbaşı Demir, bu kayıklardan biriyle Karaköy'e geçebildiği zaman, ışıklar yanmıştı. Sıkıyönetimin ilan edildiğini, bir lostra salonunun kapısına birikmiş, kaygılı kaygılı radyo dinleyen kalabalıktan öğrendi: Ankara Bölgesi Sıkıyönetim Komutanlığına Namık Argüç getirilmişti. İstanbul bölgesine Fahri Özdilek. O Yüksekkaldırım'a vurduğunda, spiker, iki komutanın halka ilk bildirilerini, okumaya geçmişti bile. Gümüş mavisi bir karanlık, yokuşun üst başından, çığ gibi büyüyerek üstüne yuvarlanıyordu. Farkında olmadan, çevresinde ormanlık bayırlar, ağaçların arasından uzak uzak yanıp sönen işaret ışıkları aradı. Bütün varlığıyla, öyle bir burgaca kapılmıştı ki...

...durduğu yerde duramadı, sivil giysilerini evde çabuk çabuk üniformasıyla değişip, canını dışarıya dar attı: İlle Beyazıt Meydanı'na, üniversite bahçesine dönecek. Biliyor ki orada (...İkinci Tabur, Kumyongjong-ni şehrini birçok yerlerinden ateşe vermiş, düşman barikatlarını yıkmıştır. Üçüncü Tabur daha beride yayılıyor. Üsteğmen Demir'in komutan vekili olduğu II. Bölük ise, karanlık basarken 185 rakımlı tepeyi ele geçirdi. Siyah cam gibi bir gece, göz alabildiğine, soğuk soğuk parlıyor. Tepenin doğusuna düşen yalçın sırtlarda düşman faaliyeti tesbit olundu. Çıkardığı keşif

kolu, Üsteğmen Demir'e, II. Bölük mevzilerini yan ateşine alabilecek bazı düşman makineli tüfek yuvalarının varlığını haber veriyor. Bir karşı saldırı hazırlığı da sezmişler. Üsteğmen Demir, düşünüp taşındıktan sonra, Alay Karargâhı'ndan telsizle topçu müdahalesi isteyecek...) öğrenciler, 3. Zırhlı Tugay'ın tankları tarafından kuşatılmış, kuytularında tehlikeli olasılıkların, beklenmedik korkuların bela tomurcukları gibi pat pat açıldığı, alışılmamış bir geceyi göğüslemeye uğraşıyorlar.

O, Beyazıt kapalı tramvay durağına geldi, ateş kırmızısı bir arazöz kalın hortumuyla karanlığı parçalaya parçalaya, üniversitenin büyük kapısından çıktı. Yüzbaşı Demir buna bir anlam veremiyor. Duraktaki inzibat çavuşu ile göz göze geldiler. Çavuş omuzlarını kaldırıp, o sormadan durumu açıkladı:

– Çocukları dağıtamıyorlar Yüzbaşım, bütün ıslattılar, nafile.

Üniversiteyi kuşatan kendi birliği olduğu için, Yüzbaşı Demir, nöbetçilere takılmadan bahçenin içerilerine ilerleyebildi. Şurada burada, seyrek yıldızları iğneucu yansıtan siyah gölcükler. Havada, püskürtülmüş gümüş tozu gibi uçuşan pırıltılı su tozları. Islak ağaçlardan, bir yağmur sonrasının gittikçe aralıklı damlaları şıp şıp damlıyor. İtfaiye işini ciddiye almış anlaşılan.

Öğrenciler, binanın önündeki Gençlik Anıtı'nın çevresinde, birbirlerine sokulmuşlardı: Gündüzkünden daha az, yaşadıklarının heyecanıyla daha solgun; oğlanların yüzünde sakal gölgeleri, kızların saçı başı dağınık. Yüzbaşı Demir, aralarında bazı subayların dolaştığını görünce, sokulmaktan çekinmedi. Onu hemen kuşattılar. Soracakları, söyleyecekleri ne çok şey varmış!

– Yüzbaşım, Ankara'da asker öğrencilere ateş açmış, doğru mu?

– Yüzbaşım, bu arkadaşın annesi hasta, bırakın gitsin!

– Yüzbaşım, bu ne biçim demokrasi?

Daha neler, neler! Onlara bakılırsa Menderes Ankara'dan telefonla rektörü aramış, emniyet kuvvetlerinin davranış biçiminden özür dileyecek, Sıddık Sami konuşmayı reddediyor; Üniversite Senatosu toplantı halindeymiş, içerden sızan haberlere göre hava son derece gergin, iki eğilim çarpışıyor, ya hocalar toptan istifa edecekler, ya üniversite süresiz olarak kapatılacak, polisin üniversiteye izinsiz girişini kamuoyuna açıklayıp protesto etmeyi de

düşünüyorlar ("...Atatürk heykelinin etrafındaki toplantıdan haberdar olan rektör ve Hukuk Fakültesi Dekan Vekili, talebeyi teskin etmek kasdıyla toplantı yerine giderlerken, polis tarafından çevrilmişler ve şahıslarında İstanbul Üniversitesi'ne hakarete ve hatta tecavüzün en çirkinine maruz kalmışlardır. Bu ağır muameleler sırasında rektör gözünden ve yüzünden yaralanmış, Dekan Vekili de zabıta memurlarının yumruk darbelerine hedef olmuştur...")

Yüzbaşı Demir, bu arada, öteki subayların öğrencileri tatlılıkla teslim almaya uğraştıklarını saptadı. Az ötede, Beyazıt Kulesi'nin dibine doğru, Binbaşı Erkanlı'yı seçiyor. Yanına gitse mi? Gümüş mavisi gece, ağaçlık kesimde aralıksız yer değiştiren gölgelerle, nereden geldiği belirsiz gizemli fısıltılarla dolu. Bina cephesinde her dakika bir pencerenin ışığı ya yanıyor, ya sönüyor; öyle ki, yere vuran aydınlıkları anlaşılmaz bir büyüyle burada kaybolup, sanki orada beliriyorlar. Gökyüzü alçalmış, iyice alçalmış: Bulut yırtıklarından, avuç avuç sırmalı yeşil yıldız serpintileri, ağaçların üzerine nazlı bir tül gibi düşen ince bir duman. Ansızın bir vapur düdüğü, (kalın, özlemli, dokunaklı) dört ufkun dördünü çarpıntılı yankılarıyla yokluyor.

Binbaşı Erkanlı'nın yanına geldiği an, yukarda yanan bir ışığın aydınlığı üstlerine düştüğünden, öteki iki subayı tanıyabildi: Birisi Kabibay; öbürü, daha önce bir iki kere görüştüğü Numan Esin. Üçünün de bakışları kıvılcımlı, sesleri ağır; üçü de tetikte: En ufak bir çıtırtı, trak, elleri tabancalarında. Kabibay epeydir süren bir tartışmayı, gönlünün razı olmadığı bir sonuca bağlarcasına:

– Olur mu canım, dedi, bir çuval inciri berbat ederiz.

Erkanlı, direniyordu: –... ben kafama koydum bir kere. Numan acele Ankara ile temas etsin, muvafakatlarını alalım, arkası kolay.

Kısacık susup, kararlı ve dik, sözünü bitiriyor.

–...bu gece başlamış oluruz.

Yukarda yanan ışık söndü, dördü de karanlığa gömüldüler. Üstübaşı ıslanmış çocuklar, binanın yan duvarı dibinde ateş yakmış, suratlarında alevlerin kanlı aydınlığı. Yüzbaşı Demir, arkadaşlarının neyin sözünü ettiklerini anlayamıyor, açıkça sormayı da uygun görmüyordu. Uzatmayıp açıkladılar: Genelkurmay Başkanı Erdelhun, yarı geçeden sonra, askeri bir uçakla Ankara'dan İstanbul'a gelmiş, öğrencilerin üniversitedeki direnişine öfkeli,

...Ankara'da Namık Paşa bir iki el ateşle talebenin haddini bildirir de, İstanbul'da Refik Paşa niye tereddüt edip üzerine şüpheyi celbeder"miş? Refik Paşa dediği Refik Tulga, 3. Zırhlı Tugay'ın Komutanı. Binbaşı, işte bunu duyunca çılgınca bir karar veriyor, tankların toplarını dışarıya çevirtip, öğrencilerin gösterisine katılacak. Ankara'dakilerden onay beklediği bu.

İhtilalden sonra, Suat'ı Vaniköy'deki yeni evinde görmeye giderlerken, Ümid ağızlığına bir cıgara iliştirince, Yüzbaşı Demir çakmağına davranarak yakmış, o gece olayların nereye bağlandığını şöyle anlatmıştır:

...bereket sinir gerginliğinden çocukların mukaveméti azaldı da işlerin, daha başlamadan sarpa sarması önlenmiş oldu. Biz dört kafadar bu tarafta tartışaduralım, bahçenin öbür tarafında talebeden bir grup teslim olmuş. Subay arkadaşlar tabii belli etmeden, bunlara garanti veriyor. Duymuşsundur, çoğunu yolda salıvermişler. Kışlaya kadar götürülenlerin kılına bile dokunulmadı, biliyorum. Hasılı bir grup, bir grup daha derken, o meseleyi kimsenin burnu kanamadan hallettik."

"...sabaha karşı, üniversite bahçesinden çıktım, Beyazıt'a yürüyorum. Gecenin ölü aydınlığında meydan büsbütün tenha görünüyor, âdeta terkedilmiş bir şehir. Sadece çocukları götüren GMC'lerin ağır ve sarsıcı uğultusu. Bir ara uçuşan ufak kâğıt parçaları gözüme ilişti, kargacık burgacık yazılmış, zımbalı cep defterlerinden koparıldığı belli sayfalar. Merak bu ya, birisini yakalayıp baktım ne yazıyor: **'Saat 02.30. Bizi askeri kamyonlarla Topkapı tarafına götürdüler. Dört bin kadarız. Selam'.** Bir başkasına el attım: **'Ölen arkadaşlarımızın intikamını alın.'** Çocuklar, arkaları aransın diye yazıp atmış bu pusulaları.."

"...sana bunu niye anlatıyorum? O geceki halet-i ruhiyemi canlandırabilmek için mi? Asla! Bu kâğıtlardan birisi beni çok fena hırpalamıştır, onu söylemek için. Dosyalarımın arasında hâlâ muhafaza ettiğim bu kâğıda talebe ne yazmıştı, tahmin et bakayım, dünyada edemezsin: **'Halk bize yardım edin!'** diyordu, ama çok iyi bildiği gibi halk onlara yardım etmedi..."

Sabaha karşı, lacivert eflatuna dönüşür, doğuda yer yer elma yeşili, sardunya pembesi damarlar belirirken, Yüzbaşı Demir kederli bir ünlem halinde Taksim'e dikilmişti. Şimdi ne yapsın, Ku-

ledibi'ne gitse Suat'la kocasını uyandırabilir yakışık almaz; gün ağarıncayadek sokaklarda dolaşsa, anlamsız bir şey, ne kadar süreceğini kestirmek de zor; iyisi mi Sıraselviler'den sapıp dosdoğru Ümid'in evine gider, –böylece 'balıklarına gözkulak olacağım' sözünü yerine getirmiş olacak–, eh biraz da dinlenir.

Girer girmez evi yadırgadı. İçisıra salonu akvaryumun jelatin yeşili ışığıyla aydınlık bulacağını sanıyormuş herhalde, zifiri bir karanlıkla burun buruna gelince şaşırıyor; peki, camlardan şafak öncesinin yıldız alacası da mı vurmaz, vuramaz, güneş perdeleri sımsıkı çekilmiş çünkü; önce ışığı yakıp sonra perdeleri ardına kadar açıyor ki, ikinci şaşkınlık: Ümid'in evi, hiçbir gelişinde rastlayamadığı tertemiz bir düzen içindedir, tülden kesilmişi andıran dantel balıklarının sağlığı ve keyfi yerinde, kitapların ve sehpaların tozu alınmış, duvardaki resimlerde gazeteci Mahmud pörsük gözleriyle 'ilelebet kaybettiği' Ümid'e, Ümid ise cıgarasını uzattığı çakmağın mıknatıslı alevine bakıyor.

"–...kapıcının karısı, adı neydi onun Hafize mi, Ümid'in dediği kadar da savruk değilmiş hani..."

Birden mutfaktan mı, banyodan mı, inceli kalınlı birtakım tıslamalar. Olduğu yerde kulak kesildi. Önce ne olduğunu kestiremiyor; semte su verildiğinden, yeterince kapatılmamış musluklaran tısladığını anlayıp, sonra gülümsedi; arkasından, elini yüzünü bir güzel yıkayıp, buzdolabından yiyecek bir şeyler aradı, boşuna, Hafize dolabı boşaltmakla kalmamış, üstelik fişini çıkarmıştı. Neyse ki kavanozun birinde biraz çay buluyor, bir başkasında biraz şeker, havagazı yandığına göre niye ağzına uygun bir çay demlemesin: Buruk, koyu mu koyu, bir Erzincan çayı?

Çayını salonda, divana oturup içti. Camlardan şafağın saldırgan pembeliği harıl harıl içeriye doluyor, ampullerin kanı çekiliyordu. Geceleri ne de olsa soğuk, üşümüş meğer, bir bardak, bir bardak daha, oh içi ısındı, eli ayağı gevşiyor, üstüste esnemeler, gözkapaklarında tatlı bir ağırlık, yolu yok, bu gidişle uyuyacak, son düşüncesi: "– Bari şu ışığı söndürsem!..." oldu ya, ne mümkün, o dakika zaman kayması gerçekleşmiş; gözlerini yummasıyla, Yüzbaşı Demir kendini, ay ışığında yılan gibi ışıldayan, kayalık dorukları iğneucu tepelerle çevrilmiş, kuytu bir şehirde bulmuştu; Kalfa Nine'den çocukluğunda dinlediği o masaldaki korkunç şehirdi

burası, ölüm nedir bilinmiyor, zaman zaman dağların arkasından ulu bir ses sırası gelenin adını ünlüyordu.

"–...Feyzullah oğlu Demiir!"

"–...Feyzullah oğlu Demii-iiir!"

Savaş gecesi öyle soğuk, o kadar ışıl ışıl ki, çıplak elini uzatsan, buz tutmuş siyah bir cam ellemiş oluyorsun, parmak uçlarına buz kırıntıları yapışıyor. Alay Karargâhı, II. Bölük'ün yardımına İhtiyat Taburu'nun 2. Bölük'ünü gönderdi, ileriye açılıp ikinci kademede mevzilenecekler, topçu da ateşini düşmanın saptandığı sırtlara yoğunlaştıracak. İşte ilk mermiler, karanlığı ıslık ıslığa yırtıp, sağ yakadaki sırtlara ürpertici gökgürültüleri halinde yığılıyor, yığıldıkları yerden alev, duman ve kıvılcım bulutları kaldırıyorlar: Ağaçlar tutuştuğundan gözalıcı bir orman yangını başgösterdi.

Tam o sıra, 2. Bölük'ten ilk telsiz haberi, daha mevzilenemeden saldırıya uğramış, epeyce çekilmişler, düşman II. Bölük'ün arkasına sarkmış oluyor, tehlikeli bir durum. Üsteğmen Demir, telsizin başında, Alay Karargâhı'nı bulup çekilmeyi önerecek, buna hâlâ alışamadı, utanıyor, dişlerini sıkmaktan çene kemiklerinde bir ağrı; yüzünde, yavaş yavaş 185 rakımlı tepeyi yoklamaya başlayan düşman ateşinin, uğultulu yalazı.

"–...Yengeç, Yıldız'ı arıyor, Yengeç, Yıldız'ı arıyor, tamam!"

Omzunda bir el, acaba kimin eli, başını döndürdüğü an başka bir zaman başka bir yerdedir: Kızılcık kırmızısı bir aydınlığa gönülmüş, günlük kokan hol gibi bir yer, biraz Muradiye'deki konak yavrusunda annesinin odasına, biraz Mamasan Shamisen'in Tokyo'daki 'tapınağına' benziyor, biraz da galiba Camekân Sokağı'ndaki evin salonuna! Olacak şey mi, bütün dikkatiyle baktığı halde, Yüzbaşı Demir, omzundaki elin sahibini göremiyor; işin kötüsü eli görmek de olanaksız, sadece ağırlığı duyamsanıyor, o kadar. Bir de ne, inlemeye, göğüs geçirmeye benzer, hafif ve uzak gong titreşimlerini andırır bir Japon müziği mi?

Aaa, Mamasan Shamisen!... Çırılçıplak oturmuş, ağır ve görkemli, purosunu içiyor. İki ağzıyla birden. Felaket bir şey canım. Yüzünün yarısı bayrak alı, yarısı firuze mavisi. Burun delikleri genişlemiş. Gözleri, takma kirpiklerinin lacivert perdesi altında, kayıp kayıp gidiyor. Yaprak cıgarasını, derin bir esrarkeş soluğu alıp da dumanlarını düğüm düğüm burnundan salıverdi mi, eliyle apışara-

sına, öteki ağzına götürüyor, dudakları arasına yerleştiriyor: Tüylerin, kınalı kızıl karanlığında, puronun ateşi iblisin tek gözü, bir kösülen, bir dirilen!

Daha müthişi, sedef pembesi dişleri, vampir alı dudaklarıyla Mamasan Shamisen'in eğilip 'onun purosunu' içmeye kalkışması. O dakika, kadının su mavisi dazlaklığını koydunsa bul, başının üzezinde çekile çekile taranmış bal rengi saçlarından sımsıkı bir topuz, kaşsızlığının soğuk hayreti yerine Suat'ın tarçın rengi kalemle düzeltilmiş kaşları gelip yerleşiyor, hay Allah, Suat'la mı sevişiyor şimdi, fakat nasıl olur? Evet o, mutlaka o, iri ve ağır arı kovanı gibi uğuldayan bu ballı memeler kimin, onun, bu ak gerdan, yuvarlak ve oturaklı bu kalçalar? Gözleri görülebilse, asıl o zaman anlaşılacak kim olduğu, evet, kuşkusuz o, kirpikleri eflatun rimelle belirtilmiş, menekşe rengi kadifeden, dalgın iki göz, iki imgelem çiçeği, Suat'ın gözleri bunlar, bu kadın Mamasan Shamisen değil, Halim Hacıbeyoğlu'nun karısı Suat, bu salon onların salonu, Yüzbaşı Demir onların divanında Suat'la sevişiyor, yapmamalıyım deyip deyip sevişiyor, o evli bir kadın, üstelik ben Ümid'i seviyorum deyip deyip sevişiyor, annemi onca sevdiğim halde gözümden düştü, Hayrullah Amcamla o biçim mektuplaştığı için bağışlayamadım, yanına hanidir uğramıyor, mektuplarına baştan savma cevaplar veriyorum, şimdi aynı şeyi (hatta daha kötüsünü) Suat'la benim yapmam doğru olur mu, elbette olmaz deyip deyip sevişiyor, erkekliğinin sertliğine diriliğine inanılmaz, Suat kirpiklerinin gölgeleri yanaklarına vurmuş, yarı örtülü gözleri, buğulu ağzıyla üzerine eğiliverince, sıcacık, dumanı tüten erkeklik özü bir Thompson şarjörü gibi başlıyor pat pat boşalmaya, boşalış ne boşalış, on yılın boşalışı, bir daha, bir daha, bir daha, bir daha, bir...

Bunalımlı bir eksiklenmeyle uyandı. İçini acı bir suçluluk duygusu sarmıştı: Ümid'le kim bilir kaç kere seviştiği divanda, Suat'la sevişmek! Ümid'le gerçekten hiçbir zaman ulaşamadığı doyuma, Suat'la rüyada ulaşmak! Ne ayıp, ne ayıp! Utancı öylesine ağır basıyordu ki, erkekliğine yeniden kavuşmuş olmasının tadını çıkaramadı, doğru dürüst sevinemedi, üstünü başını batırmış olması da canını sıkıyordu. Salon, güneş içinde yüzüyor: Gün ilerlemiş. Camlarda vızıldayan bir karasinek. Sindiği kuytulardan, perde kıvrımlarından, kitap sayfalarından çıkıp, sinsi sinsi etrafa yayılan, eskimiş cigara kokusu. Alt katta sifonu çektiler, su paldır küldür akı-

yor. Uzak bir radyoda, yarım yamalak işitilen 'Yurttan Sesler.'

Birden kalkıp oturdu, saatine baktı: Ona çeyrek var.

"...geciktik yahu, uyumuş kalmışım!"

Bütün gün, o suçluluk duygusu: Ümid, sanki karısı, onu bir başkasının karısıyla, Suat'la aldatmış! Hem Suat'a duyduğu şiddetli arzudan utanıyor. hem aynı arzuyu aynı şiddetle Ümid'e duyamamış olmaktan! Hele Suat'ın epeyce 'mesafeli', hayli dalgın ilgisine oranla, Ümid'in gizlisi kapaklısı olmayan özverisini düşündü mü, suçluluk duygusu bunaltıcı bir kedere dönüşüyor. Bu yüzden o günlerde ne gazetelerin üstüste kapatıldığını farkedecektir, (1 Mayıs'ta Cumhuriyet, 4 Mayıs'ta Yeni Sabah onar gün yayından alıkonuldu) ne Başbakan Menderes'in her seferinde biraz daha yorgun ve öfkeli, radyo konuşmalarını! Ona en çok beraber oldukları son gece Ümid 'Seninle evlenebilirim Demir' dediği vakit, ağzını açıp tek kelime söylemeyişi koyuyor. Ümid ilk tanıştıkları sıralar, evlenmemeye yeminliydi: Varlığını, ölümüne neden olduğunu sandığı gazeteci Mahmud'un anısına adamıştı; beş yıl sonra, tutmuş açık açık 'Seninle evlenebilirim, Demir' diyor da buna karşılık o ne halt edeceğini bilemeyip kaz gibi susuyor. Densizliğin bu derecesi acaba görülmüş müdür? Bir de onunla seviştiği divanda...

Cezaevine Ümid'i görmeye gitti. Daha önce de gitmiş, görüşme yerinde onunla karşı karşıya gelince serseme dönmüştü, aynı izlenimi yeniden yaşıyor. Sanki başka bir Ümid bu, daha mı incelmiş, yeşil zeytin esmerliğine hardal sarısı mı karışmış ne, yoksa sezilmesi güç gizli bir hüzün mü onu böyle durgunlaştırıyor, üçgen yüzünde gözlerinin daha irileşmesine yol açıyor? Yüzbaşı Demir, geçen defa da, bu defa da, hafifçe 'müstehzi', cezaevini 'matrağa alacak' bir Ümid'le karşılacağını sanmıştı: Geçen defa da , bu defa da, ayağında bluejean, sırtında balıkçı kazağı, elinde cıgara paketi, ağızlığı ve çakmağıyla çıkagelen, ciddi ve durgun kadını görünce şaşırdı.

Ümid, belli belirsiz gülümseyerek:

"–...durum karışık" dedi, "...böyle zamanlarda galiba içerde olmak, dışarda olmaktan iyi."

Tek şakası bu oluyor. Erzincan'dan döneli Yüzbaşı Demir Ümid'in mektuplarındaki üslupla konuştuğunu ilk defa duymaktaydı: Yoğun cümleler, düşündürücü, bazı bazı çift anlamlı.

O ilk gelişinde, durup dururken demişti ki:

"–... dışarda insan teferruata dağılır; dal, yaprak, tomurcuk derken, bırak ormanı, ağacı bile gözden kaçırır; içerde, tersine, dikkatin ağırlığı temel kavramlar üzerine yığılıyor; yapıp ettiklerin önemini kaybediyorlar, onlardan sende kalan önem kazanıyor."

Bu defa şöyle bir şey dedi:

–...düşündüm de, insanların hayatı bu kadar girift, bu derece karmakarışık hâle getirmesi, herhalde monotonluğun bezdiriciliğinden doğmuş: Hayvan bilinçsizdir, monotonluk ona güven verir ancak, insansa bilinçli, bu sebepten monotonluk onun nazarında yaşamamakla müsavi; bak, cezalı olarak kapatılmakta ceza bizatihi kapatılmakta değil, kapatılmanın zaruri kıldığı monotonlukta..

Sıkıyönetim subayların saygınlığını artırdı da ondan mı, nedense, bu defa onları kayırmış; gardiyan odasına benzer ufak bir odaya alıp, yalnız bırakmışlardı. Ümid oturmadı, yazı masasının üzerinde yer yer mürekkep lekeli bir sümen, unutulmuş bir palaska, başlığı katlanmış bir gazeteden yarısı okunabilen bir haber: **"NATO toplantısı için sıkı inzibat tedbirleri alındı."**

Ümid, cigarasını yaksın diye Demir'in çakmağına eğilince, kocaman gözlerinde tebeşir mavisi iki alev parlayıp sönüyor. Dışarda durup durup çalan bir zil, telefon, belki hademe zili. İkisinin arasında kalın bir sessizlik, görünmeyen ama duyumsanan bir adam sanki. Ümid, dumanları eliyle dağıtarak ne diyor:

–...üç gündür revirdeyim, sözümona hasta! Orada bir arkadaş buldum, Mireille, Fransız bir şarkıcı, esrardan yatıyor, gümrükte yakalamışlar. Bol bol Fransızca konuşuyoruz, gazete, kitap derken...

Ya da, ağızlığı dişleriyle uzun parmakları arasında, gözleri tesbihböceği grisine dönmüş, göğüs geçiriyor:

–...bazı hayatlar, bazı gerçeklerle önceden irtibatlı mı? Hapishane gerçeğiyle hayatımın irtibatı gibi: Babamı hapse gönderdim, sen hapse girip çıktın, şimdi ben hapisteyim.

Yüzbaşı Demir söyleyeceğini araya sokuşturabildi:

– Yakında çıkacaksın Ümid, evleneceğiz.

Ümid galiba başka bir şey söylemeye hazırlanıyordu, söyleyemedi, dışardaki zili yeniden ve çok yakından işittiler, sonra o cigarasından bir soluk aldı, dumanların ağacı ardına gizlenerek, bir suç itiraf eder gibi:

–..o akşamı, dedi, hiç unutmadım: Yağmur yağıyordu, ilk defa

buluşmuştuk, Şark Kahvesi'nin camlarından bakınca, denizin üstüne yığılmış bulutlar...

Sustu, arayıp Demir'in gözlerini buldu:

–...beş yıl mı olmuş? dedi. Sana, daha o gün göz koymuştum Yüzbaşı.

Arkasından, o soru, heyecanını örtmek istediği yumuşak bir sesle:

–...sahi evlenecek miyiz?

– Sen çıkar çıkmaz, istersen çıkmadan. Fazla kalacağını sanmıyorum zaten, gidişat öyle gösteriyor.

Yüzbaşı Demir'in yüreğinde, çağrışım bu ya, Kore'de yaşadığı ayrılışın burukluğu: Ümid'e yaklaşıp, usulca Yoko'nun elini öpüyor. On yıl önce Taegu'da yarım bıraktığı, yarım bıraktığına yıllarca hayıflandığı hareketi, on yıl sonra İstanbul'da bir cezaevinde mi tamamlayacakmış? Sultanahmet'te dolmuşa binerken kararı kesinleşiyor; yarın 'ateş hattına' çıkıyorlar, ölmez sağ kalırsa, savaş biter bitmez Yoko'yla evlenecek.

Yoko da nereden çıktı, Ümid'le tabii...

Allah selamet versin, Harbiye'deki hocası 'Hımbıl Çavuş', sırası düştükçe derdi ki:

"Ne kadar cehdetsen murâda
olmaz mukadderden ziyâde..."

O tarihte bu 'zihniyet' Yüzbaşı Demir'e Osmanlı Müslümanlığından kalmış yersiz bir kadercilik gibi görünürdü, belki gericilik gibi. Savaşa girip yaralı düşeli, adamın dediklerini hoşgörüyle hatırlıyor, yargılamaktan dikkatle kaçınıyor. Hele mayıs başından o dağdağalı 1960 yılının sonbaharına kadar yaşayacakları, Yüzbaşı Demir'i ensiz, omuzları akmış, apoletleri kollarına sarkan 'Hımbıl Çavuş'un özdeyişine handiyse hak vermesine yol açacaktır. Nasıl açmasın. Ümid çok geçmeden cezaevinden kurtuluyor kurtulmasına, ama, evlenmeyi bırak, birbirlerini sık sık göremiyorlar bile.

Olayların burgacı soluk aldırmıyor ki!...

Saraçhanebaşı'ndaki yeni Belediye Sarayı'nda toplanacak NATO Dışişleri Bakanları Konseyi'nin açılışı başlıbaşına bir dert. Hü-

kümet törenin 'vukuatsız' geçmesi için sıkıyönetimi sıkıştırıyor: Ne gösteri istermiş, ne yürüyüş, ne göze batacak propaganda. Bulunabilen çare, geceleri uygulanan 'sokağa çıkma yasağı'nın, o gün, gündüze de uzatılması. İstanbul Radyosu, yayınını kesip kesip, sıkıyönetimin bildirilerini tekrarlıyor: Üç kişiden fazla topluluk yasak, yürüyüşe, gösteriye kalkışanların üstlerine ateş açılacak! O gece, Orhan Erkanlı ve Suphi Gürsoytrak, önceki gösterilerden tanıdıkları bazı öğrencilere, harekete geçerlerse 'ateş açılmayacağını' Yüzbaşı Demir aracılığıyla duyuruyorlar. Ertesi sabah, İstanbul, güneş tozu bulut südü, gök mavisi altında bomboş bir şehir: İnin cinin top oynadığı caddelerde, sıkıyönetim devriyeleri; konsoloslukların, önemli yapıların çevresinde, Amerikan postalları, her dönüşlerinde kıvılcım çıkaran süngülü nöbetçiler. Yine de toplantı saatinde, ara sokaklardan ansızın türeyen yüzlerce genç, ellerinde İngilizce, Fransızca dövizlerle, NATO bakanlarının, yabancı gazetecilerin karşısına çıkıyorlar:

"Nous voulons la liberté / Özgürlük istiyoruz!"
"Freedom! Freedom! / Özgürlük! Özgürlük!"
"A bas les dictateurs! / Kahrolsun diktatörler!"

Ertesi gün, Ankara'dan onu telefonla arayan 'Zizi Binbaşı', Yüzbaşı Demir'e müthiş bir haber iletti:

–...parlak çocuk, sıkı dur, keyfini kaçıracağım! Az önce muttali olduk, seninkiler, Faik Bey'e mecburi izin vermiş, bizim ziyafet gecikecek gibi...

Ne? Faik Bey, Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel'in aralarında kullandıkları şifreli adı, hükümet onu görevinden uzaklaştırdıysa bir şeylerden kuşkulandı demektir. Doğru mu, yanlış mı demelerine kalmıyor, Gürsel'in 'veda mesajı' telsizle birliklere ulaşıyor: **"...sizlere son sözlerim şunlar olacaktır: Her şeye rağmen, ordunun ve taşıdığınız üniformanın şerefini daima yüksek tutunuz, Şu sıralarda memlekette esen hırslı politika havasının zararlı tesirlerinden kendinizi korumasını biliniz."** Kabibay, başka bir kanaldan, Gürsel'in Savunma Bakanı'na bir uyarı mektubu bırakıp İzmire gittiğini işitmiş. Komitelerde, 'devrim'in başına mutlaka 'yüksek rütbeli' bir asker, bir general geçirilmesi zorunluluğu tartışılıyor. Kim olabilir?

Hiç akla gelir mi? Yüzbaşı Demir, yıllarca önce hayatının en acı birkaç gecesini, en savruk haftasını birlikte yaşadığı, bar kızı Aysel'e o karmakarışık gecelerden birinde tekrar rastladı. Rastlamaz olsaydı keşki. Bazı yüzler, belleğin bir köşesinde güzel bir görüntü olarak kalmalı, bu resmi bozmaya kimsenin hakkı olmamalıdır: Kendilerinin bile. Hayat bunu dinliyor mu? Her dokunduğu yerde görünmez tozlar duyumsadığı, sıkıntılı bir gece, sağ gözünün alt kapağı durmadan seğriyor. Yüzbaşı Demir, Sıkıyönetim Karargâhı'nda, nöbetçi subayı. Bütün gün Ankara'yla bağlantıda kalmış bir muhabere assubayıyla oturmuş konuşuyorlar. Bunlarda haber çok: Ankara'da Kızılay Meydanı'nda, gösteri yapan öğrenciler Başbakan Menderes'i tartaklamış. Arabasıyla geçiyormuş, iyice yuhalamışlar, katlanabilir mi, sen kalk arabadan in öğrencilerin üzerine yürü, eh onlar da durur mu? Görevliler zarzor bir yolunu bulup başka bir arabaya bindirerek uzaklaştırmasalar, Allah bilir, linç edilecekmiş oracıkta.

Yüksek tavanların garip yankılarıyla büsbütün irileştirdiği öfkeli konuşmalar, Yüzbaşı Demir'i haber derlediği başçavuştan kopardı: Yırtıkça, arada çatallaşan, yorgun bir kadın sesi, koridorda birilerini azarlıyordu; hem nasıl, saygıya sıraya kulak asmadan dikine dikine:

–...sıkıyönetim varsa n'olmuş yani, sokağa çıkıp kapımızın dibinden bir şişe votka alamayacak mıyız? Yasak mı, hıh, ne yasağı, bomba almıyorum kaşkaval, içki alıyorum, içki!.. Sen o kumandanına söyle ayyaş karıların işine karışmasın...

Tozlu bir ışığın zarzor aydınlattığı koridora çıkar çıkmaz, Yüzbaşı Demir'in burnuna, alkol ve parfüm karışımı, ağır bir koku çarptı. Devriye komutanı, suratı sırf kaş ve kirpik kapkara bir asteğmen, onu görünce seğirtip önüne çakılıyor.

– Bu kadını Tarlabaşı'nda, erkeği ise Şişhane civarında dolaşırken yakaladık komutanım, ikisi de sokağa çıkma yasağına...

Kadın, burnundan soluyarak hışımla üzerine yürüdü:

–...ne, ne, ne, sokağa çıkma yasağı mı? Sokağa çıkan kim züppe, ben apartmanın kapısından tütüncüye sesleniyordum...

Şişman, ne şişmanı, sanki şişirilmiş bir kadındı: Boyası geciktiğinden yarısı siyah, alacalı sarı saçları darmadağınık; yüzü boncuk boncuk ter, dudakları morumtrak; tırnaklarının bazıları kı-

rık, çoğunun yer yer cilası dökülmüş! Sarhoştu elbet, sarhoştu ya, insana çarpan sarhoşluğundan çok içkiden yusyuvarlak bu vücudun kofluğu, görünüşteki kızgınlığın gizleyemediği çökmüşlüğüydü.

Demir, en 'yüzbaşı' sesini bularak:

– Susar mısınız, dedi, lütfen?

Bu defa, selli sulu ağlamaya başlamasın mı? Yaşlar, anlamlı siyah gözlerinden fışkırıyor, rimel mimel ne bulursa dağıtıp, şiş yanaklarından iki siyah çizgi halinde çenesine iniyor. Çocuklar gibi içini çeke çeke, arada söyledikleri öldürücü şeyler:

–...ben, eskiden hiç ağlayamazdım, affedersiniz...boğazıma bir şey düğümlenirdi, o kadar... bir zamandır kendimi tutamıyorum, gözyaşlarım birden boşanıyor... ne kadar uğraşsam nafile...

Yüzbaşı Demir, sesin kırıklığından mı, bakışların bir ara edindiği şefkatli derinlikten mi, nedense, Aysel'i birdenbire tanıdı; aklın alamayacağı bir felakete uğramışçasına, üstüste:

– Yooo, dedi, olamaz! Olmamalı!

Bir saniye aralığında, o güzel ve anlayışlı yüz, Tepebaşı'ndaki Alp Oteli'nde (Eski Royal) kaç kere geceledikleri sarı abajurlu oda, yemeğe gittikleri Rejans, hastaneden çıktığı sabah onu Bursa'ya yolcu ederken rıhtımda gittikçe küçülerek mendil sallayışı belleğinden gelip geçiyor. Bulabildiği en dokunaklı sesiyle:

– Aysel, diyor, sen ha!

Ya da: –...beni tanımadın mı, diyor, ben Demir, hani Kore'de yaralanmıştım da Londra Bar'da seni bulup...

Aysel'in yüzü taş kesildi. Kirpiklerini kısarak baktı. Soğuk soğuk:

–...yanlışınız var Yüzbaşı, dedi, adım Aysel değil, Zeynep!

Mendiliyle yüzünü kurulayıp, ekliyor: –...buralarda bir lavabo bulunur mu, şafii köpeğine dönmüş olmalıyım.

Ensesinde ince bir ter soğukluğu, şakaklarında asabi zonklamalarla, Yüzbaşı Demir, erlerden birisinin ardına takılıp, yuvarlana yuvarlana tuvalete giden bu biçimsiz et yığınına baktı kaldı. İçinde bir soru işareti, kıpkırmızı, yanıyor sönüyordu: "–...aldanmış olabilir miyim, aldanmadıysam niye başkası olduğunu iddia ediyor?"

Yanıbaşında ansızın küstah bir ses, hayli yukardan:

– Yüzbaşı diyor, bakar mısınız biraz?

Döndü: Aysel'i tanıyınca varlığını bile unuttuğu uzun herif, burnunu dikmiş, iki gözlük camında tabandaki ampul iki ışıklı nokta, koltuğunun altında fötr şapkası, atıp tutuyor:

–...adamlarınız beni hodbehod sürükleyip getirmek hakkına haiz midir? Kendilerine rastgele bir şahıs olmadığımı söyledim, mükerreren ikaz ettim, ka'le bile almadılar... Harika yahu, harika!

Bir adım yaklaşıyor: Gözleri, uçsuz bucaksız bir deniz ufkuna bakıyor sanki, o kadar boş, öylesine sisli, ağzının sol ucunda ikide bir alt dudağını çeken bir tik, sakalında ecza kokusu! Yüzbaşı Demir, bir an "–...yoksa meczubun birine mi çattık?" diye düşünüyor, düşüncesini bitirmeden şatafatlı bir tanışma faslı:

–...efendim, bendeniz öğretmenim, felsefe öğretmeni Doğan Rumeli, şöylece söylenirse bu bir şey ifade etmeyebilir, fakat Meclis-i Meb'usan Reis-i sânisi Abdi Beyin oğluyum, Selanik'li Abdi Bey diye daha ziyade iştihar etmiştir...*

Takındığı soylu tavıra hiç yakışmayan bir sululukla kıkırdamaya koyulmaz mı, ama nasıl pis, anlamsız bir kıkırdama, o kadar olur: Sanki bulaşık suyu gargara ediyor. Arkasından, sağına soluna kuşkulu bakınıp, sesini alçaltarak önemli bir sır 'ifşa' edecektir:

–...hih, hih, hih, laf aramızda 'Bacaksız Abdi' de derler...

Yüzbaşı Demir, inzibat erlerine eliyle işaret etti:

"– Götürün!"

Öteki esaslı bir söylev tutturmuştu: – İbn Haldun, 'Mukaddeme'sinde demiştir ki... fakat dur, sen İbn Haldun adını, hayatında duydun mu. Yüzbaşı, sen kim İbn Haldun kim?... Evet, diyor ki muhtelif cemiyetlerin müessese ve âdetlerinde müşahede olunan farklar, mezkûr cemiyetin maişet tarzlarındaki farklardan neşet eder...

İnzibatların arasında uzaklaşırken ağzını adamakıllı bozuyor:

–...omuzlarına yıldızları taktın diye, kendini adamdan mı sayıyorsun, hıyar oğlu hıyar, ben senin gibilerini kapımda...

Yüzbaşı Demir, sırf kaş ve kirpik yedeksubayı kenara çekmişti:

---

* Doğan Bey ve Selanikli Abdi Bey için bkz: **"Bıçağın Ucu"**, **"Sırtlan Payı"**, Bilgi Yayınevi.

–...bu, dedi, hasta: Sabaha kadar alıkoyun, salıverin! Kadına gelince, onu jeep'le götür, bulduğun yere bırak.

Duraksadı: "–...tanırım, iyi kadındır" diyecekti, diyemedi. Dişlerinin arasından kısaca sordu: – Anlaşıldı mı?

– Başüstüne Yüzbaşım!

Aysel tuvaletten akça pakça, yusyuvarlak bir kadın olarak dönüyor: Boyasız yüzü sarımtırak, sağlıksız beyaz; gözlerinin çevresindeki mor halkalar hainçe belirgin; boynunda sütlü kahverengine çalan lekeler, gözleri kırmızı: Yine ağlamış mı, yoksa içkiden mi? Üzerine dalgın bir aldırmazlık, kadere boyun eğmiş kişilerin süklüm püklüğü çökmüş ama, mendilini didikleyip durmasına ne demeli?

Yüzbaşı Demir 'resmi' sesini boşuna aranıyor:

–...Aysel bak, bir yanlışlık yapmışlar, asteğmene söyledim, seni şimdi arabayla evine bırakacak...

Aysel diklendi: –...adımız Zeynep dedik ya!

– Affedersiniz! Vaktiyle bir kadın tanımıştım, eski güzellik kraliçelerinden, sıkıntılı günlerimde iyiliği görmüştüm, sizi o sanıyorum.

Yanyana yürüyorlardı. Dışarıya çıktılar: Yıldızların kıvılcım kıvılcım harmanlandığı lacivert mavi bir gök, fosforlu danteller gibi şehrin üzerine sarkan gece bulutları, yorgun asfalt kokusu.

Aysel, Yüzbaşı Demir'in yüzüne bakmadan konuşuyor:

–...insanlar birbirine benzer. Ayrıca o kadını tanımış olabilirim. Londra Bar'da mı çalıştı demiştiniz?

– Evet!

–...bir ara ben de çalışmıştım da!

Yüzbaşı Demir bir vicdan borcunu ödemek istiyordu.

– Onu görürseniz, dedi, söyleyin lütfen, araya çok olaylar girdi bir daha arayamadım, üzgünüm.

Sustu, neden sonra: –...Yüzbaşı Demir dersiniz! dedi.

Bir süre konuşmaksızın yürüdüler. Aysel mendilini didikliyordu.

–...söylerim, dedi, görürsem.

Jeep'in başında durdular. Karşıdaki apartmanlardan birisinde sokak üstü bir dairenin bütün ışıkları yanmış, balkon kapıları ardına

kadar açılmıştı: Dışarıya dalga dalga, pikapta "Si boney"i söyleyen Katherina Valente'nin etkileyici sesi, küçük kahkahalar, sevinçli kadın çığlıkları taşıyor; camlardan içerde yanak yanağa dans edenler görülüyordu. Balkona, elinde içki bardağıyla bir erkek çıktı. Sonra, bir kadın: Cıgarasının ateşi uzaktan kıpkızıl parlıyor. Sokağa çıkma yasağını, sabaha kadar içip eğlenerek geçirecekler.

Jeep hareket etmeden Yüzbaşı Demir eğilip diyor ki:

– Bir şey daha rica etsem: Aysel beni hasta bilir, âdeta sakat, halbuki iyileştim: Tamamıyla!

Jeep'in karanlığına sığındığından olmalı, Aysel bu defa Yüzbaşı Demir'in yüzüne bakmayı göze alabildi. Çenesine ve ağzına vuran zayıf bir ışıkta dudaklarının titrediği görülüyordu. Kim olduğunu kesinlikle ele veren duygulu bir sesle:

– Geçmiş olsun! dedi. Mutlaka söylerim, Aysel çok sevinecek!

Jeep, sokak lambalarının yalnızlıklarını kirli sarı kustukları yoldan, şehrin tenha karanlığına dalıp gitti. Asfalt, yamyassı bir ceset gibi, Yüzbaşı Demir'in ayakları altında yatıyordu.

26 / 27 Mayıs

Saat 12.27

Telefon, şehirlerarası:–...orası 36 23 69 mu?

– Evet efendim.

– Orhan Kabibay orada mı bulunuyor?

– Benim...

– Ayrılmayın lütfen, Ankara görüşecek.

Açık camlara vuran güneş, odanın kuytularına yansımalı ışık tozları dağıtıyor, mutfaktan ferahlatıcı bir rendelenmiş salatalık kokusu, cacık mı yapıyorlar? Hanidir telefonun başına çakılmış bekleyen Yarbay Kabibay, hem heyecanlı elleriyle kâğıdı kalemi hazır ediyor, hem: "–...Muzaffer'den başkası olamaz, mutlaka odur" diye düşünüyor. Kulaklıkta soğuk bir ıslık, Mors alfabesini andıran aralıklı tıkırtılar, nihayet telin öteki ucundan beklediği tanıdık ses, Albay Yurdakuler'in sesi:

–...alo, Orhan sen misin, iyi, ben Muzaffer, şimdi bak kardeşim: Emekli Sandığı'ndan istediğin 2740 lirayı aldım. 10 lirasını kestiler, 2730 lira kaldı. Eskişehir'deki havacı arkadaşın da parasını aldım ama bildiremiyorum, onu da sen hallediver artık, olur mu?

Yarbay Kabibay telefonu kapattı, günlerdir ağırlığı altında ezildiği koskoca bir dağı sırtından alıvermişlerdi, oturup çabucak şifreyi çözüyor:

"27 Mayıs gecesi saat 04.00'de başlaması gereken hareket saat 03.00'e alınmıştır. Eskişehir'de bulunan Menderes'i de siz halledeceksiniz."

İlk düşüncesi kötü, dün olanların etkisiyle, kaygıverici bir olasılık:

"–... Allah vere de rezil olmasak! Bir kere daha tehir mecburiyetinde kalırsak, kimsenin suratına bakamayız."

18 Mayıs'tan bu yana nasıl tüketici bir gerilim yaşadılar! O gün ataşemiliterlik sınavlarını bahane ederek Ankara'ya gitmişti, Genelkurmay'da, en üst kattaki 23 numaralı odada yedi komiteci

kafa kafaya verip 'durum muhakemesi' yapıyorlar, hava son derece huzursuz, herkes bir türlü harekete geçememenin sıkıntısını yaşıyor.

Yarbay Kabibay, Genelkurmay'daki o toplantıyı, İstanbul'a döndükten sonra, Erkanlı'ının evinde arkadaşlarına şöyle anlatmıştır:

"–...asıl mühim konu harekâtın gün ve saatini tesbit etmekti. Bu konuda O'kan, Yurdakuler ve Küçük'ün azim ve isteklerini bilhassa takdirle yâd ederim...

...öğleden sonra kat'i bir netice almak ve bununla İstanbul'a hareket etmek azmini taşıyordum. Biletimi sabahtan aldırtmış bulunuyordum, vakit öğleden sonra saat 16 civarındaydı."

"Arkadaşlar dedim, yıllardan beri yapmakta olduğumuz hazırlığın son haddine gelmiş bulunuyoruz. Temin edebileceğimiz imkânların zirvesine ulaştık. Bundan istifademiz şarttır, binaenaleyh en kısa zamanda tekliflerim kabul edilmezse, beyhude yere bize inanmış birçok arkadaşımızın hayat ve istikballerini tehlikeye atmamızda hiçbir mana yoktur. Eğer şu veya bu bahane ile kararsız kalırsak İstanbul'a döner dönmez harekâtı paydos edeceğiz. Subaylar on beş gündür hakikaten sinir yıpratıcı bir bekleyiş içinde, şurada burada küçük gruplar halinde yaşamaktadırlar. Bundan başka faaliyetlerimiz hükümet tarafından tesbit edilmiş veya edilmek üzeredir..."

"Tekliflerim şunlardı: Eldeki mevcut hazırlıkla harekâta başlamak. Başlama tarihini 21 Mayıs'tan evvele 26 Mayıs'tan sonraya bırakmamak. Bazı eksiklerimizi başarıdan sonra tamamlamak. Netice olarak, tekliflerim arkadaşların da himmet ve desteğiyle kabul edildi. İstanbul kozunu tehdit olarak kullanıp baskı yaptığım bir hakikattir. Trenin hareketine ancak yirmi dakika kalmıştı. Arkadaşlara veda edip ayrıldım. Bu esnada yukardaki günler arasında tesbit edilecek harekât gününü kurye, telefon vesair vasıta ile arkadaşların en az bir gün evvelinden bana bildirmelerinde mutabık kaldık. Kaç gündür doğru dürüst ne yemiş, ne içmiştim. Fakat o anda kendimi çok zinde hissediyordum."

Ankara Komitesi, Harb Okulu'nun 21 Mayıs sessiz yürüyüşünden sonra, olayların denetiminden çıkacağı korkusuna kapılmış olmalı ki, iki gün önce, İrfan Paşa'nın 14 Mayıs Ma-

hallesi'ndeki evinde toplanıp, 'tarihi' kararı veriyor: Hükümet darbesi, 25/26 Mayıs gecesi yapılacak! Dün sabah Albay Muzaffer'in geniş alnı, kalın kaşları, iyiniyetli kocaman gözleriyle, elinde çantası çıkagelmesi bundan: Kurye görevi yapıyor, İstanbul Komitesi'ne harekât tarihini bildirecek! İşin güzeli, on günlük bir izin belgesi uydurmuş, sahte, Genelkurmay'daki camlı köşkte aralarında düzenlemişler, yetkili amir yerine Selâhattin Paşa'nın imzası çökertiliyor, taklid.

Yarbay Orhan Kabibay, 27 Mayıs olup bittikten sonra, bir türlü unutamadığı o 25 Mayıs gününü, Milli Birlik Komitesi'nin oturum aralarından birinde, eski Meclis'in bahçesinde 'Zizi Binbaşı'ya şöyle anlatacaktır:

...mutad saatimde Altıyolağzı'ndaki evimden, Akademi'ye gitmek üzere çıktım. İskeleye yayan yürümeyi tercih ettim. Herkes işine gücüne koşuyor, çehrelerde günün ümitleri parlıyordu. Aksine ben ağır bir yükün altında ezilmiş gibiydim. Eğer o gün de burası, yani Ankara, 'hazır' haberi vermezse, yılların ümitleri çökecek. Buna tahammül çok güç. Ne oldu Ankara'ya, bir Sfenks kadar sessiz? Bu kahredici sessizliğin sebebi ne? Ne oldu arkadaşlara?.."

...kafamda bu soruların insanı harab edici zonklamasını hissederek yürüyorum. İhtiyarımın haricinde ablamın rıhtım boyundaki evine giden yola saptım. Tarif edemeyeceğim bir hissin altında, Akademi'ye gitmekten vazgeçerek, ablamın evine geldim. Evdekiler bu zamansız ziyaretimin sebebini sormayacak kadar memnundular. Bir şeyler bekler gibiyim. Evet, devamlı bekleme halindeyim, fakat şu anda ne olabilir? Pek konuşmadan, odalardan birine geçerek, bir kanapeye uzandım. Yalnızdım..."

...bilmem ne kadar geçti, kapının zili çaldı. Kapı zili bu, bin defa çalar, ilgilenmedim bile. Kapıyı açanlar seslendiler, gelen Muzaffer'di, henüz trenden çıkmıştı. Sevimli yüzünü görmek bana her şeyi anlatmaya kâfi geldi. Zaten merdivenleri çıkarken, bir ara, '– Her şey tamam' demişti, ' bu gece'...

"...hemen telefona sarılarak, durumu parolayla Erkanlı'ya bildirdim. Ve saat 13'de Karaköy'de, Kadıköy Vapur İskelesi'nde buluşmamızı söyledim. Sırasıyla, diğer arkadaşları da aynı usulle haberdar ettim..."

Vapurla Köprü'ye geçiyorlar: sanki yaz, dümdüz, parıl parıl

deniz, erimiş cam gibi göz kamaştırıyor; Sarayburnu'nda çözülüp dağılan martı yumakları; romorkörlerin, gergin halatlarıyla ağır ağır çekerek, Galata rıhtımında ayırdıkları bembeyaz bir vapur, Romen bandıralı güvertesinde sürüyle yolcu: Hayal mi kuruyorlar, kurulmuş bir hayalin mi içindeler?

Karaköy'de ayrılmışlardı: Yarbay Kabibay, Erkanlı'yla Davutpaşa'ya, Albay Muzaffer Sıkıyönetim Karargâhı'na gitti. Öğleye doğru, gerekli her yere salınmış kuryeler, büyülü iki kelimeyi herkese ulaştırmıştı: "Bu gece." Hazırlıklar akşamüzeri tamamlandı. Birliklere yeterince mermi dağıtılmış, silahlar temizlenmiş, hazır. Yarbay Kabibay, Yurdakuler'le tekrar buluşuyor; akşam uçağı için Albay Muzaffer'in yerini ayırtıp biletini aldıktan sonra, Sıkıyönetim Karargâhı'na dönüyorlar. Binbaşı Mehmet Özgüneş, hanidir onları beklemekteymiş, görür görmez diyor ki:

"–...nerelerdesiniz Albayım, aramadığım yer kalmadı, Ankara'dan telefon ettiler, size mutlaka bildirmem lazım: Dündar'ın oğlu sınıfta kalmış!"

"– Ne?"

Çarpılmışa döndüler: Binbaşı Mehmet, farkında bile olmadan, o geceki harekâtın ertelendiğini bildiren parolayı söylüyordu. İki arkadaş, bakıştılar: Şimdi ne olacak? Uyarılmış, sinirleri gergin bunca birliğe, erteleme haberi nasıl duyurulabilir? Yanlış bir adım atıp, başlamadan her şeyi mahvetmeleri nasıl önlenebilir?

İşin kötüsü, akşamın eli kulağında: Yukardan bir toz mürekkep morluğu İstanbul'un üzerine ince ince eleniyor. Batı yakası, iç içe, sardunya kızılı, zambak sarısı, boru çiçeği eflatunu. Kaybolmuş güneş alttan vuruyor olmalı ki, bulutların bir yanı duman alacasına battığı halde, öbür yanı yangın yalazı: Kıvılcım üretiyor.

Fırlayıp çıktılar, jeep hazır bekliyordu, şehir telaşlı: Sokağa çıkma yasağı başladı başlayacak, sanki herkes yakın ve yıldırıcı bir tehlikeden uzaklaşmaya çalışıyor: Çabuk çabuk indirilen mağaza kepenkleri, iş merkezlerinden evlere dağılan otomobiller, kızıl pırıltılı lacivert bir perdeden kayan insan gölgeleri! Önce sıkıyönetim komutasındaki birlikleri uyarmaları gerekmiyor mu? En önemlisi Taksim Belediye Gazinosu'nun orada konaklamış, bir başkası Veznecİler'de. Peki ya Harp Akademileri?

Yarbay Orhan Kabibay'ın, kaşla göz arasında her yere yetişip, birlikleri bir bir dolaşarak, erteleme emrini nasıl ulaştırdıklarını

unutması olası mı? Bir yandan Harp Akademisi'ne, uzaktaki birliklere telefonlar işliyor, bir yandan evlerine gitmiş subayları uyarmak amacıyla özel haberciler çıkarılıyordu. Sonunda istenilen zor da olsa başarılmış, hareket ertelenmişti ama, Yarbay Orhan arkadaşını ucu ucuna yetiştirebildiği akşam uçağına bindirmeden, İstanbul Komitesi adına, Ankara'dakilere şöyle bir 'ültimatom' vermekten doğrusu kendisini alamamıştı:

"–...bugünkü hadiseden sonra, bu iş yarın yapılmazsa, hepimizi toparlayacaklardır. Artık tam manasıyla deşifre olmuş durumdayız. Ankara var veya yok, bu işi biz İstanbul'da yarın yapacağız. Bunu böylece bilsinler ve bana yarın öğleye kadar kesin kararı telefonla bildirsinler."

Tutumu etkili olmuştu demek, az önce Albay Muzaffer'in Ankara'dan verdiği şifreli haber, dün ertelenen harekâtın bu gece yapılacağını müjdeliyordu. Yarbay Orhan Kabibay, saatine baktı, 12.59, cama vuran güneş cıva yansımalarıyla yayılıyor, sonsuz mavilikte sakız gibi ağdalaşan kocaman ak bir bulut usul usul yere ağıyordu.

Erkanlı'yı aramak için telefona uzandı.

Öğleden sonra

Gazeteci Ümid Ersoy'un, haziran sonlarına doğru Birlik'te yayınlayacağı "İhtilalin Karıncaları" başlıklı yazı dizisinde, Binbaşı Orhan Erkanlı, 26 Mayıs günü olanları şöyle anlatacaktır:

"...saat 13. Tabur Komutanı odasında haber bekliyorum. Telefon çaldı. Orhan Kabibay'dan şu haberi aldım:

"– Emekli Sandığı'ndan istediğiniz borç para 2730 lira olarak gönderilmiş. Yarın elinize geçecek. Aslında 2740 lira olan bu paranın on lirası masraf olarak kesilmiş. Ayrıca Eskişehir'deki arkadaşımızın istediği para da gönderilmiş. Yarın alacak. Biz ona haber vereceğiz."

"Telefon çok parazitliydi. Güçlükle anlayabildiğim haberin manası şuydu: '26/27 Mayıs gecesi saat üçte harekât başlayacak. Eskişehir'deki (Menderes oradaydı) iş de İstanbul'a bırakılıyor. Onu da biz halledeceğiz.' "

"Orhan Kabibay ile saat on dörtte Köprü'de buluşacaktık. Kadıköy'den gelecekti. Yanımda bulunan subaylara döndüm:

"– Bu gece elektrik işletmesinin açılış törenini yapacağız. Saat altıda Assubay Gazinosu'nda bir kokteyl hazırlayın, ben şehre gidiyorum..."

"Assubay Gazinosu'nun seçilmesinin de sebebi var. 28 Nisan'dan sonra Davutpaşa'ya gönderilen misafirlerin (Biz onlara böyle diyorduk) bir grubu orada kalmışlardı."

"Arkadaşların gözleri parladı. Sevinçle bana bakıyorlar, daha çok bilgi istiyorlardı. Doğru Piyade Tabur Komutanı Binbaşı Şükran Özkaya'nın odasına gittim. Odada başkaları olduğu için kısa bir not yazarak verdim. Böylece 3. Zırhlı Tugay alarm emrini almış oluyordu."

"...saat 14.20'de Orhan Kabibay'la yolcu salonu önünde buluştuk. Sarıldık, birbirimize söyleyecek çok şeyimiz vardı, sustuk. Doğru Harp Akademileri'ne gittik. Eskişehir işini havacılarla halledeceğimiz için derhal Kurmay Albap Mucip Ataklı'yı görmemiz icabediyordu. Havacılarla münasebetimizi o sağlıyordu."

...Ataklı'yı bulduk. Diğer birkaç arkadaşla beraber Hava/Kara İşbirliği Okulu'nun bir odasında toplanarak Eskişehir durumunu görüştük. Sonunda Kurmay Yarbay Agasi Şen ve Kurmay Yarbay Hulûsi Kaymaklı'nın Eskişehir'e gönderilmesine, Menderes'in ele geçirilmesine karar verildi. Agasi Şen:

"–...aman yine tehir edilmesin, bizi harcamayın! dedi."

"Acı gülüşler sırasında onu ikna ettik. Karar kat'iydi, mutlaka tatbik edilecekti. İki arkadaşımız bizimle vedalaştılar. Özel otomobilleriyle Eskişehir'e hareket ettiler. Eskişehir hikâyesi bu dakikadan başlar."

"Mucip Ataklı ve öteki arkadaşlarla teferruatı konuştuk. Saat 20.30'da üniversite bahçesinde buluşmak üzere ayrıldık. Orhan Kabibay'ı Ordu Karargâhı'nda bıraktık. Oradaki arkadaşlarımıza haber verecekti. Ben üniversiteye gittim. Kurmay Yarbay Vahit Erdoğan'ı gördüm, durumu anlattım. Gözleri yaşardı, Saat 20.30' daki toplantıyı üniversite bahçesinde, heykelin yanındaki ağaçların altında yapmaya karar verdik.."

"...saat on altıda kışlaya döndüm. Tugay'dan harekâta katılacak birlikler hazırlıklarını sürdürüyorlardı. Silahlar silinip gözden

geçiriliyor, cephane tanklara yerleştiriliyor, telsizlerin son kontrolü yapılıyordu. Birlikleri gezdim, gördüm, güvenim arttı: Bu birliklerle her şey yapılabilirdi, her şey..."

Ümid, Binbaşı Erkanlı'yla haziranın son haftası içinde, Ankara'da konuşacaktı: Rastlantı bu ya, tam 'yeni rejime' Vehbi Koç'un '26 kilo altın ve bir bina', on dört firmasının ise 'ayrıca bir kilo altın, 250 adet Reşad altını ve 235 bin lira hibe ettiği' günler, nereye gitsen dedikodusu! Milli Birlik Komitesi eski Meclis binasında toplanıyor, Basın Odası'nda herkesin ağzında bu laf! Ümid'i, Binbaşı Erkanlı'yla bir süredir Ankara'da görevlendirilmiş olan Yüzbaşı Demir tanıştıracak: Sol merdivenden çıkıyorsun, sol koridorda Erkanlı, yanında Albay O'kan, karşısında Albay Acuner, suratı hep asık. Dışarda bozkır sıcağı sarı bir duman, camlarda güneş yağıyor, asfaltlarda yaz buğusu.

Binbaşı Erkanlı Ümid'i, (Yüzbaşı Demir'den üç aydır dinlediği ilginç kadını) belirsiz bir gülümsemeyle karşılayacaktır. Gereksiz bir sürü ayrıntısıyla 'O' geceyi uzun uzadıya anlatanların tersine konuşmak istemiyor, acele işi mi varmış, bir yere mi davetliymiş ne, bu yüzden. Yalnız, önünde pembe bir dosya, 'konuyla ilgili bazı notlar almış imiş de, eğer Ümid Hanım bir göz atarsa belki yararı dokunurmuş'..."

Dişlerinin arasında siyah ebonit ağızlığı, upuzun boynuyla Ümid, beyaz kâğıtlara elle yazılmış notların üzerine, zarif bir balıkçıl gibi eğilecektir.

"...saat 18.30'da Tank Taburu'nun Assubay Gazinosu'nda toplandık. Harekâta katılacak bütün subay ve assubaylar oradaydı. İsimleri sayamam. Kimi durumu önceden biliyordu, ama çoğuna açıkça söylenmemişti. Bir konuşma yaptım."

"...dedim ki: 'sevgili arkadaşlarım, Davutpaşa Kışlası'nın tarihi görevlileri! Türk milletinin kaderini değiştirecek milli harekâtın bir parçası olarak İstanbul şehrini kurtarmak görevini alacaksınız.'..."

...dedim ki: '...sizlerin başarılı olmanız isteniyor. Ölüm askerlerin asıl görevidir. Her an ölebiliriz. Bunu düşünmeyin, aileleriniz için kuşku duymayın, milletimiz onları bağrına basacaktır. Sizleri bir aydır kışlada ve alarmda tutmamızın sebebini şimdi anladınız. Bu andan itibaren şehirle münasebet kesilmiştir, hiç kimse şehre inmeyecek. Bu saatten sonra her türlü engelleme silahla mu-

kabele görecektir. Harekât başlamış sayılabilir. Geri dönmeyecek kadar ileri gitmiş bulunuyoruz...."

"...dedim ki: '...toplantıdan sonra herkes kıtası başına gidecek, son hazırlıkları gözden geçirecek. Saat 21.30'da birlik komutanları son emri almak üzere benim odamda buluşacaklar. Allah sizleri korusun!"

"...saat 19.00'da toplantı sona erdi. Arkadaşlar yerlerine gittiler. Kışla çevresinde emniyet tedbirleri alındı. Artık komutanlardan başka hiç kimse dışarı çıkamazdı..."

Saat 19.30

Yüzbaşı Demir, Karaköy'de sıkışık kaldıkları araba kuyruğunda, bir dolmuş radyosundan yayılan saat başı sinyalini duydu, saatine baktı: 19.30! Farkında olmadan: "–...bir saat kaldı!" diye düşündü.

Emniyet Müdürlüğü'nden Sıkıyönetim Karargâhı'na gidiyor. Olaylar biraz yatıştığından sokağa çıkma yasağı süresi kısaltılmadı mı, trafik sıkışıklığı daha geçe kalıyor böyle. Jeep'in içinde ne yanına dönse, otomobil camlarına çizilmiş insan suratları: Minicik burnu, lüle lüle saçlarıyla, gülümseyen bir kız çocuğu; gözleri yorgunluktan sakallarına sızan, gitti gidecek bir ihtiyar; spor arabasının direksiyonunda sinirli sinirli cıgara içen küllü sarışın sosyete dilberi: Dudakları ve sivri tırnakları yaldızlı siklamen!

Yüzbaşı Demir'in aklından yine o düşünce geçiyor.

"–...iki saatçik olsun kestirebilseydim, geceye ne kadar zinde olacaktım! Bir saat bile yeterdi..."

Üç gecedir uykusuz, sürekli nöbet tutuyor da ondan. Komite öyle kararlaştırdı. "Karargâhtaki arkadaşlar, nöbeti bırakmayacak: Yüzbaşı Demir, Binbaşı Mehmet, Yarbay Ahmet vs..." Bir de başağrısı, musibet bir şey, seğriyip duran sağ gözünün üzerine çıkıp oturdu, sanki oyuyorlar. Şimdi şeytan ne diyor, şoföre emri ver. Jeep'i Ümid'in Firuzağa'daki apartımanına çeksin: Salondaki divanda bir saat öyle bir uyku çekerdi ki!

"– Peki, neden Kuledibi değil de, Firuzağa?"

Suat'ı görmeye dayanamıyor. En son geçen gece uğradı, amacı Ümid'le evlenmeye karar verdiğini duyurmak! Suat uyumamış

meğer, geldiğini işitince kalktı, banyo hazırladı ona, yiyecek bir şeyler. İnsan ölür! O boyasız süssüz hâliyle bile ne kadar etkileyici bir kadın: Sabahlığından kayı kayıveren dolgun göğüsleri, ağır kımıldanışlarıyla adamı sarhoş eden yuvarlak kalçaları!...

Yüzbaşı Demir, geceyi orada geçirmişti. Rüyasında (al bakalım) Mamasan Shamisen: Tavus kuyruğu zenginliğinde, ama nasıl, durduğu yerde duramayan, kıpır kıpır, bir renk mahşeri; buzlu ampul mavisi dazlak kafası, bayrak alı vampir dudaklarıyla Mamasan Shamisen bir görünüyor, bir kayboluyor: Her kayboluşunda değişerek, biraz daha Suat'a dönüşerek: Önce kaşlanıyor, sonra saçlanıyor, gözleri kadife parıltılı menekşe rengini alıyorlar, teninde damarlı mermer beyazlığı; ezilmiş çilek, portakal kabuğu, şeftali kokusu, hay Allah...

Yüzbaşı Demir bir uyanıyor, dipdiri ayağa kalkmış erkekliği, sıcacık ve yapışkan özünü duman duman kusmaktadır.

"–...Kuledibi'ne gitmeyi nasıl düşünürüm? Ters bir durum!"

Gün boyunca yediği güneşten olacak, jeep etüvden farksız, içi ısınmış metal, toz ve benzin kokuyor. Yüzbaşı Demir, bir an, başağrısının yerini yıllardır unuttuğu o korkunç başdönmesinin alacağından korktu. Sağ gözünün seğrimesi hiç durmuyor. Hadi dün harekâtın erteleneceğine işaretti, bugün neye? Hakçası, geçen hafta kurye göreviyle birkaç saatliğine İstanbul'a gelen 'Zizi Binbaşı'nın dediklerinden, bu erteleme olasılığı bal gibi sezilebilirdi. Tabii, daha başka şeyler de!

Binbaşı Aziz, baktığı her güzel kadını boncuk mavisi gözleriyle maviye boyaya boyaya ne demişti:

"–...Ankara'da ufak birlik kumandanları mesele çıkarıyor, parlak çocuk! Harekete geçmek için yazılı emir istiyorlar: En az üç yıldızlı bir generalden!"

Keyfi yerindeydi ama, Ankara Komitesi'nde CHP yandaşlarıyla köklü devrim yandaşlarının hiç de uyuşamadıklarını, üstelik devrimcilerin sağcı ve solcu diye pekâlâ ikiye ayrılabileceklerini ağzıyla söylediği halde! Cigarasını dişlerinin arasında tutup, dumanını yiye yiye gülümsüyor:

"–...bana göre" diyordu, dereyi görmeden paçalarını sıvıyorlar. Hele hayırlısıyla şu sivil cuntayı bir alaşağı edelim, sonrasını..."

Erteleme haberini öğrenir öğrenmez, Yüzbaşı Demir, bunun ya küçük birliklerin duraksamasından, ya komitenin iç uyuşmazlığından doğduğunu düşünmüş, canı sıkılmıştı; öğle üstü Kabibay Karargâh'a gelip dün yarıda bıraktıklarının bu gece tamamlanacağını söyleyince sevindi. Bu işe bulaştı bulaşalı içini kemiren kaygı yine de yakasını bırakmıyor.:

"–...ya müdahale dahili bir harbe dönerse, ne haltederiz?"

Bir ucu Karaköy'de, öteki ucu Tophane'deki araba kuyruğundan güç bela kurtulup, Dolmabahçe üzerinden Harbiye'ye ulaştıklarında, saat 20.00'yi bulmuştu. Yüzbaşı Demir 'Emniyet Müdürlüğü cihetinden harekât için endişeyi mucip bir hal olmadığını' Komite'ye bildirerek, öğleyin aldığı görevi yerine getirdi.

Jeep'lere atlayıp sonra Beyazıt'a gittiler.

Saat 20.30

Yüzbaşı Demir boş bulundu, jeep'ten indiği sıra kırmızı bir yıldız gördüğünü sandı. Olacak şey mi? Ama böyle işte, Beyazıt Kulesi'nin tepesindeki işaret ışığını gökteki yıldız kalabalığından ayırabilmek o kadar zor ki!... Başağrısı, gözünün üzerine çöreklenmiş bir yılan. Yol boyunca en azından üç kere içinden geçirdi, utanmasa, öteki subaylardan aspirin isteyecek. Varsa tabii...

Mayıs gecesinin donuk gümüş aydınlığı üniversite bahçesine yığılmış. Bütün pencerelerinden ışık taşan rektörlük binası dikkati çekiyor. Onları karşılayıp toplantının yapılacağı kuytu köşeye götüren Üsteğmen, ağzını her açışta bir altın diş çıkıntısıyla, nedenini açıkladı:

–...Üniversite Senatosu toplantı hâlinde. Menderes profesörlere sövdü saydı ya, cevap vereceklermiş!

Ardından gülüyor, 'gereği var mı?' anlamına bir gülüş: Sabaha ne Menderes kalacak, ne Demokrat Parti iktidarı!

Acaba!

Ağaçların altına girer girmez, Yüzbaşı Demir yıldızları kaybetti. İnce bir akşam serinliği, hafif bir nem. Karanlıkta cıgara ateşleri uçuşuyor. Bir de, ezilmiş yaprak kokusu. Bazı subaylar onlardan önce gelmiş, bazıları arkalarından geliyorlar. Birbirini tanımayan çok.

"–...harekâtın emniyeti bakımından en çok bu hususta gizliliğe dikkat edilmedi mi?"

Yüzbaşı Demir saatine baktı, ama görmedi, biraz sonra (...II. Bölüğü kuşatmak amacıyla, düşman 'sağ cenahtan' bir karşı hücum denemez mi? Sabahtan beri 156 rakımlı tepenin eteklerinde savaşıyorlar. 3. Tabur fena halde ateş yemektedir: Top, havan, makineli tüfek, Allah ne verdiyse! Üsteğmen Demir, bölüğünün iki ateş arasında kalacağını anlayınca telsizle Alay Karargâhı'nı bulup yardım istedi. Parazit böceklerinin çıtır çıtır kemirdiği elektrikli sesiyle Cello, kuşatmaya kalkışanların üzerine I. Taburu göndereceğini bildiriyor. Acı soğuk. Fundalıklarda birikmiş karı adamın suratına tozutan kötü bir rüzgâr. I. Tabur bu tarafa bir yanaşsın...) yeni bir serüven başlayacak: Üç aydır geceleri Erkanlı'nın evinde kafa kafaya verip hazırladıkları harekât planı uygulamaya konuluyor. O ne? İlk tanıştıkları günlerde Ümid'in ona söylediği eski sözler, belleğinde ışıklı tren katarları gibi dolaşıyorlar. Sırası mı Allah aşkına?

"–...başka çare yok, yaraya tuz basacaksın, yakacak belki, kavuracak, olsun!.."

Açıklamaları yapan kim, Erkanlı mı? Yüzbaşı Demir görevinin ne olduğunu biliyor. Sıkıyönetim Karargâhı'nda harekât süresince 'koordinasyon'un sağlanması! Yine de işitmek istiyor bunu, kulaklarıyla duymak! Biraz ötesinde, sırtını ağaç gövdesine vermiş öksüren bir Binbaşı, (galiba kurmay), istemeyerek engel oluyor.

–...Beyoğlu Grubu, Binbaşı Erkanlı komutasında aşağıdaki birliklerden müteşekkil olup, postaneyi, radyoevini kontrol altına alacaktır: 3. Tank Taburu Karargâh Bölüğü, 3. Tank Taburu Karargâhı, 2. Tank Bölüğü, 2. Zırhlı Piyade Bölüğü..

Ağaçların koyulaştırdığı karanlıkta, sık sık, ya bir çakmak, ya bir kibrit alevi, uyayan gölgelerin başkalaştırdığı bir suratı masmavi aydınlatıyor. Belirsizliklerin arı kovanları gibi uğuldadığı bir 'ihtilal' gecesinde, sönüp yanan subay suratları: Çizgileri aşağı aşağı çekilmiş, kaşları çatık, gözleri kıvılcımlı. Arada, önemli bir nok[illegible]un altını çizen oturaklı bir ses:

– 2. Zırhlı Tugay Komutanının durumu anlaşılmadı: Bizden midir?

Ya da, bir başkası: –...telsiz irtibatlarında serbest miyiz?

Yüzbaşı Demir onları dinledikçe, aylardır bir düş olarak kafalarında geliştirdikleri eylemler sisteminin somutlaştığını; insanların yaşantısını değiştirebilecek bir doğrultuda ivmeye koyulduğunu hissedip ürküyor. Eylemi başlatmak elimizdedir, peki ya durdurmak?

–...İstanbul Grubu, Albay Vahit Erdoğan komutasında olup Vilayet Makamını ve Emniyet Müdürlüğünü ele geçirecek. Bu gruptaki birlikleri sayıyorum: 4. Zırhlı Piyade Bölüğü, 3. Zırhlı Piyade Taburu Karargâh Bölüğü, 3. Zırhlı Piyade Tabur Karargâhı...

Kararsız bir rüzgâr, bir gece rüzgârı, ağaçları çabuk çabuk yokladı. Yapraklar, yumuşak hışırtılarla ürperdiler. Bir ara, Yenikapı tarafından bir tren çığlığı sipsivri gökyüzüne dikilip, pul pul dağılıyor.

Bu defa öksüren Binbaşı'dan bir soru:

– Ümraniye'deki Telsiz İstasyonu ne olacak? Haydarpaşa Garı?

Araya başka sesler karıştı, bazıları açıkça anlaşılamayan:

– Komando timi nerede teşekkül ediyor. Akademi'de mi, yoksa Örfi İdare'de mi?

–...Ali Paşa'nın vaziyeti nedir? Birinci Asayiş Bölgesi'nde komutan o olduğuna göre, menfi bir tavır takınırsa...

Yüzbaşı Demir, farkında bile olmadan, sorulan her soruya içinden cevap yetiştirmektedir: Haydarpaşa Garı'yla Ümraniye Telsiz Vericisi, Akademi'li subayların görevi. Komando timi, Akademi'de oluşturulacak, icabı halinde canlı ve cansız hedeflere sevkedilmek üzere Sıkıyönetim Karargâhı'nda bulundurulacak. Ali Paşa'nın harekâttan haberi yok, ama Kurmay Başkanı Binbaşı Şefik Komite'nin önde gelen subaylarından, az önce rektörlük binasının orada gözüne ilişir gibi olmadı mı?

Görevlerin dağıtımı tamamlandıktan sonra, parolayı saptadılar. Her kafadan bir ses çıkıyor, herkes başka bir şey ileri sürüyordu. Numan Esin'in önerisi onaylandı.

– parola 'vatan' olsun, işareti de 'namus'!...

Harbiye'ye dönmek için jeep'e binerken Yüzbaşı Demir dehşet içinde farketti: ihtilal başlamıştı.

Saat 23.10

Yüzbaşı Demir, camlardan baktı: "– Sabaha sağ çıkacak mı-

yız?" diye düşündü: "...demokratlar az buz değil, hani silaha davranıp mukavemete kalkışırlarsa durum zorlaşabilir."

İstanbul, donuk bir yıldız aydınlığına bürünmüştü. Işıklı pencereler gittikçe azalıyor. Asfaltlarına renk renk neon reklamları yansımış meydanlar, anlamsız ve boş. Sokak lambaları, direklerininn ucunda, yapayalnız.

'İçlerini tutsun' diye, birkaç subay, Orduevi lokantasında 'iki lokma bir şey' yemişlerdi. Yemez olsaymış! Karın doyunca uykusuzluğun ağırlığını mı artırıyor, yoksa sindirim mi böyle adamın elini ayağını gevşetiyor? Gözkapakları, kurşun. Belleğinde, düzensiz çağrışımlar, birbirini tutmayan düşünce salkımları. Sözgelişi Aysel, alkolden şişmiş suratı, titreyen sosis parmaklarıyla. Ya da Hemşire Julie, kemikli ellerindeki çilleri, parmak uçlarından pire gibi üstüne başına sıçratarak, pansumanını açmaya eğilmiş. Yoko. 'Kafadar' Hakkı. Yüzbaşı Cevdet.

Nereden nereye, Ümid'in Erzincan'dayken ona gönderdiği mektuplardan birini hatırlıyor. Kocaman yuvarlak, birbirine geçmiş harflerle 'Atatürkçü bir devrim ihtimali' konusunda yazdıklarını:

"...Kemal Paşa Samsun'a asker inmişti. Karabekir Kâzım'la, Ali Fuat Paşa'yla mutabıktılar. Anadolu hareketini, askeri bir hareket olarak planlamasına, o günkü şartlar altında, hiçbir engel yoktu. Öyle yapmayıp halk kongreleri, meclisler, hatta şûralarla sonuca gitmeyi tercih etmesindeki sebep nedir, düşünmeliyiz: **Bonapartisme** değil demokratik bir devrim yapmak istiyordu. Askeri bir isyan, hele generaller kademesinde yürütülürse, hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir şiarına nasıl bağlanabilir?"

Arkasından Camekân Sokağı'ndaki evde bir yağmur akşamı. Gece siyah sular halinde camlardan süzülüyor. Suat, menekşe rengi dalgınlığından bir an sıyrılıp, diyor ki:

"–...iktisadi temel değişmedikçe, ilerici askerlerden gerici diktalar doğar. Biz bunu böyle öğrendik. İşçi sınıfının, hiç olmazsa çalışan halkın başı çekmesi zaruri, fakat bu nasıl olacak, bu sorunun cevabını veremedikçe kabuğumuzdan dışarı çıkamıyor; çıkamadıkça, her türlü aksiyonun dışında kalıyoruz..."

Sonra, son görüştükleri sabah, ayrılırken söyledikleri:

"–...bir çocukluk yapmayın, Demir."

Yüzbaşı Demir yemekte iki aspirin yutmuştu, bu başağrısını usulca sildiğinden daha rahat, ama uykusuzluğun verdiği gev-

şeklikle kafası epeyce bulutlu, Harekât Dairesi'ne geldi. Binbaşı Mehmet'le Binbaşı Kenan başbaşa vermiş harekâtın zaman ayarlamasını yapıyorlar. Sonucun aynı anda alınmasını sağlayabilmek için hareket emri şu birliğe filan, ötekisine falan saatte verilecek. Oyalayıcı, çetrefil bir iş. Ona telefonlara göz kulak olmasını söylediler. Sordu.

– Ötekiler nerde?

– Bir kısmı Karakol Bölük Komutanlığı'nda, yarın sokağa çıkma yasağı konmayacak mı, halkın ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağımızı planlıyorlar; bir kısmı Paşa'nın odasındalar.

– Muzaffer gitti mi?

– Yirmi dakika oluyor. Komando timini toparlayıp gelecek!

Yeniden uğraştırıcı işlerine dönüyorlar: –...02.13'de Davutpaşa'yı, 02.15'de Selimiye'yi harekete geçirirsek...

Yüzbaşı Demir, iskemleyi çekip oturmadan önce, uzun uzun esnedi; uykusuzluk sanıyor, gerçekte sinir gerginliğinden esniyordu. Bu yetmezmiş gibi, sağ göz alt kapağı yeniden seğrimez mi?

Saat 01.10

Gece yarısından sonra sessizlik yoğunlaştı, Yüzbaşı Demir iyi kulak verirse kol saatinin tıkırtısını duyabiliyor. Arasıra açılıp kapanan bir kapı, uzaktan ayak sesleri, o kadar. Bahar gecesinin puslu serinliği, köhne Harbiye binasının yüksek tavanlı loş odalarına, yürek karartıcı koridorlarına, adamı zaman zaman ürperten gizli nem zerrecikleri olarak dağılmış. Dakikalar geçmek bilmiyor.

Yüzbaşı Demir, bir ara, Suat'ın dayısı 'o kapı gibi ihtiyarla' tartışmalarını hatırladı. Salkım saçak bıyıkları, kırçıl kaşları bembeyaz ayakta, daha tanıştırıldıkları dakika ona nasıl da çıkışmıştı Miralay Ferid: "–...Yüzbaşı, yüzbaşı, söylesene sen, bu orduda timsal-i cesaret bir zabit artık kalmadı mı? 'Hanım evladı' bir Başvekilin memleketi uçuruma sürüklemesine, haysiyetimizi ayaklar altına almasına nasıl bigâne kalabiliyorsunuz, anlamıyorum."

Yüzbaşı Demir, bir cıgara yakıp, için için gülümseyerek:

"– Al sana bir değil, timsal-i cesaret bir sürü zabit, Albayım,

diyor, ...memleketin uçuruma sürüklenmesini önlemeye bakalım yetecek mi?"

Peki, bu kuşku niye, niye kalkıştıkları işin sonucuna bir türlü yeterince güven duyamıyor? O zaman duyuyor muydu ki? Emirgân'a yemeğe gittikleri pazar günü, tartışırlarken, Miralay Ferid Bey'e Ümid'den daha önce dinlemiş olduklarını tekrarladığını düşünüyor: "–...vallahi Albayım, önce Menderes'in şahıs tahakkümünü önlemek lazım. Şahıs tahakkümü deyişim lafın gelişi, yarım buçuk liberalliğine, ağzı kalabalık komünizm düşmanlığına bakıp ona demokrat diyorlar ya, aslında yaptığı faşizm, hem Osmanlı faşizmi. Bu önlendi mi önlendi, devrim tarih içindeki hakiki yerine oturtulacak, en ileri sonuçlarına kadar geliştirilecek. Ama nasıl, kimlerle? Çözülmesi gereken de bu." İçindeki kuşku buna hâlâ geçerli bir çözüm bulamamaktan mı doğuyor, adı konmamış bir başarısızlık korkusu mu?

Telefon. Kim olabilir? Emniyet Nöbetçi Müdürlüğü'ymüş. Ne? Başvekil, Eskişehir'den, Örfi İdare Kumandanı'nı arıyor? Fahri Paşa burada yok ki! Bir dakika efendim, selahiyetli bir arkadaş bulalım. Yüzbaşı Demir, Binbaşı Mehmet Özgüneş'e bir koşu durumu söyledi, o, gazeteci Ümid Ersoy'un bir süre sonra Birlik'te yayınladığı 'İhtilalin Karıncaları' adlı yazı dizisinde olayı şöyle anlatacaktır:

...27 Mayıs gecesi. ben istanbul Örfi İdare Kumandanlığı Harekât Başkan Muavini idim. Binbaşı Kenan Ersoy'la bütün gece Harekât ve İstihbarat Odasında çalıştık..."

saat biri on geçe İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden Fahri Paşa'yı aradıklarını Yüzbaşı Demir Çukurcalı bana haber verdi. Arayan zat şunları söyledi:

"–...burası İstanbul Emniyet Müdürlüğü, ben nöbetçi müdürüm. Başvekil beyefendi Eskişehir'den Vali'yi ve Emniyet Müdürü'nü aradılar. Bulamadılar. Bunun üzerine Fahri Paşa'yı aradılar, onu da bulamadılar, emirlerini gazetelere biz tebliğ ettik. Siz de lütfen Fahri Paşa'ya haber verin."

"Harekât Başkanlığı'nca bu konuda yapılacak hiçbir şey yoktu. Telefondaki zata pekiyi dedim ve kendisinden Vali ve Emniyet Müdürü'nün o anda nerede bulunduğunu sordum. Aldığım bilgiyi bu 'canlı hedefleri' ele geçirmekle görevli arkadaşlarıma bildirmek üzere Birinci Ordu Birlik Kumandanının odasına koştum...

Ankaray'la bağlantı kesildi.

Binbaşı Mehmet Özgüneş, gözü saatinde ayağa kalkıyor:

– Vakit tamam! Hadi arkadaşlar, başlayalım.

Harekât emri birliklere duyurulacak. Cıgaraları söndürüyorlar. Ampullerin çevresini mavi bir tül gibi kuşatmış duman, yer yer aşağıya doğru saçaklanmış. Ağızları, tütün acısı. Binbaşı Kenan'ın alnında, belli belirsiz kımıldanan bir damar. Yüzbaşı Demir, Taegu Belediyesi'nin şöleninde, kederli Yoko'nun ona söylediği sözleri, bilinmez hangi çağrışımla, içisıra aralıksız tekrarlıyor:

"–...war is terrible, war is so terrible / Savaş korkunç bir şey!"

Önce Davutpaşa Kışlası'nı aradılar. Hattın öteki ucunda, Üsteğmen İbrahim Orhon. Hareket emrini iletiyorlar. Binbaşı Erkanlı, tanklarını çoktan asfalta çıkarmış, hanidir bekliyormuş. Demek, orası tamam. Arkasından, Selimiye Kışlası, Ümraniye Grubu uyarılacak. Hattın öteki ucunda, Selâhattin Özgür, emri hiçbir şey eklemeden alıyor. Sonra...

Dışarda, gecenin bu saati için yadırgatıcı bir trafik: Gümüş tozu üflenmiş lacivert karanlığı, birbirini izleyen motor uğultuları hızla dalgalandırıyor. Bir araç, bir araç daha, bir üçüncüsü. Ellerinde makineli tabancalarıyla şavkıyıp geçen, gümüş suyuna batırılmış subay gölgeleri. Nizamiye'de, Erkanlı'nın daha akşamdan gönderdiği telsizli jeep, böcek çıtırtılarıyla beklemektedir.

Kapı vuruldu, bir er: Biraz şaşkın, biraz kuşkulu:

– Binbaşım, dedi, bir sürü subay geldi aşağıya.

Binbaşı Mehmet'le Yüzbaşı Demir bakışıyorlar: Gelen, Üsteğmen Muzaffer Özdağ'ın Akademi'de oluşturduğu komando timi, fakat bu çocuğa ne söyleyebilirsin? Binbaşı Özgüneş, gülümsüyor:

– Ne olmuş geldilerse, işleri vardır.

–...iyi ama Binbaşım, silahlı bunlar.

Üstünde durmamış görünüp, bir bahaneyle eri odada tuttular. Yüzbaşı Demir aşağıya, Karargâh'ın alt salonuna indi. Uykusuzluğu sırtından sıyrılıp düşmüş, üstüne kıvılcımlı bir dirilik gelmişti. Bıraksalar, devrimi tek başına gerçekleştirebilir. Merdivenlerde sırıt-

tığını farkedip utandı. Salonda Akademi'li genç subaylar, grup grup, görev emirlerini alıyor, sessiz ve telaşsız dışarıya çıkıp, 'canlı hedeflerin icabına bakmak üzere' araçlarına biniyorlar. Nizamiye'deki telsizli jeep, ince ıslıklar, küçük parazitler arasından, şehrin her yanında harekete geçmiş birliklerden ilk haberleri alıyor:

–...Galata Köprüsü'ndeyiz, kayda değer bir vukuat olmadı.

–...Vilayet istikametinde ilerliyoruz, tamam.

–...Büyük Postane kontrol altındadır, durum normal.

Yüzbaşı Demir, alınan ilk mesajları duyurmak amacıyla yukarıya henüz dönmüştü ki, telefon, açtı: Yeni Sabah gazetesi:

– Sıkıyönetim Karargâhı değil mi?

– Evet,buyurun!

–...şey, etraftan tanklar geçiyor, bir fevkaladelik mi var?

Yüzbaşı Demir aklına ilk gelen yalanı söyledi:

– Ne münasebet, bazı birlikler yer değiştiriyor, bundan ibaret.

İyi ama, içisıra Yoko'nun sözlerini tekrarlayıp durması neden:

"–...war is so terrible, war is so terrible, war is...."

'Zizi Binbaşı' son gelişinde kadehini bir dikişte boşalttıktan sonra, sırmalı sırmalı gülümseyerek ne demişti: "– Bana bak yakışıklı çocuk, heyecandan, bu boka gittikçe daha çok düşüyorum. 'Kafadar' Hakkı'nın sözlerini hatırlarsın, harb görmüş asker sarhoş olur, acaba mı? İçki müptelası bir ihtiyar olmak istemem." Yüzbaşı Demir bunları niye hatırladığını bilemiyor, ama onu asıl rahatsız eden Binbaşı Aziz'le geçen haftaki buluşmasını, 'son gelişinde' diye değerlendirmesi. Ne saçmalık! Yaşantının gerilimi yükselince, yakın geçmişi birden çok uzaklara mı kaydırıyor? Kunuri çekilmesinde böyle olmuştu, herkes günlerini şaşırdı; birkaç saat önce olmuş şeylerden, aylarca önce geçmiş gibi söz ettiler.

Bir telefon daha, bu defa Cumhuriyet gazetesi:

– Tankların harekete geçtiğini tesbit ettik, yazabilir miyiz?

Yüzbaşı Demir telefonu Binbaşı Mehmet'e veriyor:

– Biraz daha bekleseniz, fena olmaz.

– Rotatifi durduralım mı?

Binbaşı bir şey demeden telefonu kapadı. Ne diyebilirdi ki?

Yüzbaşı Demir, yanardöner bir kararsızlık içinde: Acaba sevinmeli mi, yoksa üzülmeli mi? Her şey umduğundan kolay gerçek-

leşiyor. Geceler boyu, hayal güçlerini zorlayarak ne kötü olasılıklar hesaplamış, ne caydırıcı direnişler tasarlamışlardı: Görevliler karşı koyacak, halkın tepkisi, komutanlar vazgeçebilir, falan filan... Oysa ihtilal yapmıyor, tereyağından kıl çekiyorlar. Yüzbaşı Demir'in huzurunu kaçıran bu işte:

"–...bu kadar kolay olabilir mi? Olmalı mı?"

Son birkaç haberi toplayıp komutanlık odasına gitti. Gecenin başlangıcında yıpratıcı bir bekleyişin gerilimiyle sessiz ve sinirli görünen hava, nasıl değişivermiş: Yine ortalık bulut bulut cıgara dumanı, şuraya buraya atılmış gazeteler, 'makam'ın alışılmış ciddiliğine ters düşen bir savrukluk, ama süngü sivriliğindeki bakışlar artık yumuşamış, dudaklarda gülümsemeler, konuşmalarda ölçülü bir iyimserlik.

– Kabibay, Ümraniye Telsiz Vericisi, tamam: Komutanı, birliğiyle beraber harekete iltihak etmiş!

– Yarbayım, Yeşilköy'den haber var mı?

– Hayır, fakat gecikmez herhalde.

– Peki, Fahri Paşa'ya kim gidiyor yahu? Şaka maka, bir muvafakat etmezse hapı yuttuğumuzun resmidir.

– Ağzını hayra açsana sen!

– Vilayet'e kim bakacaktı. Vilayet'e?

Albayın biri (Ataklı mı?) sesini yükseltiyor:

–...bir dakika susar mısınız?

Susuyorlar. Konuşmalar, kılıçla doğranmış gibi düşünce, ilkin koridorda kof ayak sesleri, daha öteden bir telefonun çaldığı işitiliyor, sonra tankların gayet iyi tanıdıkları tumturaklı uğultusu: Demek gelmişler, ağır ağır radyoevini kuşatıyorlar.

Yüzbaşı Demir duramadı, o hızla dışarıya uğradı; gerçekten de, yıldızları inanılmayacak bir iriliğe erişmiş gümüş karası geceyi, tanklar taretlerinin ucuna almışlardı. Binbaşı Erkanlı'nın jeep'i ise, pencereleri birer ikişer aydınlanan binanın kapısı önünde duruyor. Yüzbaşı Demir, sefer görmüş subay alışkanlığıyla saatine bir göz attı: 03.01.

Nizamiye'deki telsizli jeep, parazit böceklerinin tıkırtıları arasından, hedeflerine ulaşmış şehrin her yanındaki birliklerin 'tekmil'lerini alıyordu:

–...Yeşilköy Hava Limanı, tamamdır!

–...Emniyet Müdürlüğü'ne vukuatsız girildi, bilgilerinize...

–...Kadıköy Postanesi'ni kontrol altına aldık.

Çok geçmeden komando timinin genç subayları ele geçirdikleri, ilk, 'canlı hedefleri' makineli tabancalarının namlularıyla ite ite, Harbiye'ye getirmeye başlayacaklardı.

Saat 04.36

O gecede askıda yaşadıkları bir saati, Yüzbaşı Demir, 27 Mayıs'tan sonra bir akşam, Suat'ın Vaniköy'deki yeni evinin denizüstü bahçesinde, şöyle anlatacaktır:

"...gerçi ben harp görmüşümdür, ağır yaralanma durumlarım filan oldu, birkaç sefer hayatımın sonuna geldiğime hükmettim, fakat 27 Mayıs gecesi saat sıfır üçle sıfır dört arasında çektiğim cehennem azabını, başka hiçbir vakit çektiğime ihtimal veremiyorum. Saçlarımda şüphesiz farketmiş olacağınız, birkaç tutam beyaz telin, bir saatlik o tahammülfersa bekleyiş esnasında peydah olduğunu söylemem, asabiyetin vüs'atini göstermeye kâfidir zannederim..."

"...İstanbul'daki harekâtı bir damla bile kan akıtmadan sona erdirmiştik, kaç para eder, sevinemiyorduk ki: İşte saat sıfır üç otuza gelmek üzereydi, Ankara'dan hâlâ ses seda yok! Hepimizde bir merak: Ne oldular? Müsademe mi çıktı, sık sık tahmin ettiğim gibi darbe dahili bir harbe mi döndü, yoksa olmadık bir sebepten her şeyi tehir edip bizi yaktılar mı? Durumumuz gözlerimin önünde şu an bile aynen canlanıyor: Karargâh'ta Harekât Başkanlığı odasındayız, Erkanlı var. Özgüneş var, ben varım, bir de galiba Ahmet Yıldız. Sokaklarda karanlığın beli kırıldı, pencereden ışıkların soluklaştığı görülmektedir. Derken Binbaşı Kenan Ersoy geliyor, radyoevini yayına hazırlamakla görevlendirilmişti, işini bitirmiş, ne yapılacağını öğrenecek. Bir karar almak lazım. Bu gibi hallerde karar almak fevkalade güçtür, adamı içinden oyar, bayağı çökertir. O dakika anlamasan bile içinden oyar, bayağı çökertir. O dakika anlamasan bile, sonra sonra şuuruna varırsın ki, sen artık sen değilsin..."

"...önceden kararlaştırılmış olan ihtilalin Ankara Radyosu'nca memlekete ve dünyaya ilan edilmesiydi. Hatta, Eskişehir'e Menderes'i 'derdest etmeye' sevkedilen arkadaşlara, ilanı müteakip harekete geçmeleri talimatı verilmişti. Ankara'nın gecikmesi bizi en-

dişe ve merak içinde bırakmakla kalmıyor, o önemli vazifeyi de muhataralı bir duruma sokuyordu. Şimdiki gibi aklımdadır, Binbaşı Erkanlı derhal ihtilali İstanbul'dan bizim ilan etmemizi teklif etti, ok bir kere yaydan çıktı diyordu, geri dönemeyecek kadar ileriye gitmiştik, bu bakımdan İstanbul'un sesini yükseltmesi durumumuzu daha kötüleştirmez, buna mukabil Ankara ve Eskişehir'de aksamalar varitse moral tesiriyle düzeltebilirdi..."

Yüzbaşı Demir bir ara kendisini yine o uğursuz Yargıç Generalin karşısında bulmuştu: Hani altın çerçeveli gözlükleri soğuk soğuk parlayan, bakımlı elleri rahibe ellerinden farksız, günde iki kere tıraş olmaktan teni incelmiş! Demek sorguya çekiliyor, vatana ihanetten sıkıyönetim mahkemesine çıkarılacak, (Yargıç General öyle demiyor, 'ihanet-i vataniyeden, divan-ı harb-ı örfi huzuruna' diyor) darbe girişimi tam bir başarısızlıkla sonuçlanmış, yakalanmışlar, sonunda kurşuna dizilecekleri kesin, sorguları 'usulen' yapılmakta, davaları 'usulen' görülecek, (Yargıç General öyle demiyor, 'ibret-i âlem için' diyor).

Yüzbaşı Demir, iğrenç bir canını kurtarma güdüsüyle mi, açıkça korkaklığından mı, olanları ya toptan inkâr ediyor, ya başkalarının üzerine yıkıyor. Aşağılık bir şey bu yaptığı, farkında; düpedüz alçaklık, biliyor; yine de elleri titreye titreye, sağ gözünün alt kapağı seğriye seğriye diyor ki:

"–...isyana katıldığım ithamını kabul etmem, ben sadece bana verilen emirleri yerine getirdim, bu da görevimdi, zira emirleri verenler rütbece hepsi benden yüksekteydiler, harekâtın Sıkıyönetim Komutanlığı'nca hazırlanmış bir caydırma harekâtı olduğunu düşünüyordum..."

Ya da, çok daha kötüsü: "–...orduda birtakım komitelerin teşekkül ettiğini gerçi ben de işittim, Yarbay Kabibay'la Binbaşı Erkanlı'nın methaldar oldukları söyleniyordu, hatta bir keresinde Binbaşı Erkanlı, ikimiz de 3. Zırhlı Tugay'da görevli bulunmamız hasebiyle, bana demişti ki Yüzbaşı..."

Yargıç General gülümsüyor mu, yoksa ağzının biçimi mi öyle? Gözlük camlarına pencerenin görüntüsü yansımış, parmaklıklar, parmaklıkların gerisinde suluboya mavisi bir gök, görünmez düğümleri çözüp bağlayan beyaz kuşlar: Martılar mı?

Yüzbaşı Demir, aklına geldikçe utancından yerin dibine geçtiği bu ayrıntıyı o akşam Ümid'e ve Suat'a elbet açıklamayacaktır. An-

laşıldığına göre, Ankara'yla telefon bağlantısı kurmayı denemişler, ne askeri kuranportör becerilmiş, ne Kadıköy Postanesi, bunun üzerine umutsuzlukları adamakıllı yoğunlaşmış, içleri kararmış.

"...vaktiyle bizim Yüzbaşı Cevdet diye bir arkadaşımız oldu, –Kore'de şehit verdik–, rahmetli derdi ki: '–Tereddüt felakettir, adamı bitirir. Kat'iyet olsun da, isterse en berbatı olsun, tereddütten iyidir.' Ne tarafından baksan, haklı bir söz. Dakikalar ilerliyor, Ankara Radyosu'ndan beklenilen sinyal bir türlü duyulmuyordu. Buysa tereddüdün devamı sayılırdı. Sadece devam olsa yine iyi, üstelik dallanıp budaklanması..."

"...kendi hesabıma ben, Binbaşı Erkanlı'nın fikrini çoktan benimsemiştim. Zannederim saat sıfır dört sularında, Erkanlı'yla Yıldız, Binbaşı Kenan Ersoy'u son yayın hazırlıklarını yaptırmak üzere radyoevine göndererek, açıklama metnini yazmaya oturdular. Ben pencerenin önüne dikilmiş cıgara içiyordum. Başımda feci bir ağrı. Birkaç sefer yazıp çizdiler, bazı kelimeleri çıkarıp yerine başkalarını koydular. Evvela ordu demişlerdi, sonradan Silahlı Kuvvetler ibaresi münasip görüldü, metin öyle düzeltildi. Bu arada İstanbul Radyosu yayın sinyali işitiliyor. Ankara'dan hâlâ çıt yok..."

"...metnin yazılı olduğu pelür kâğıdını alıp, Binbaşı Erkanlı'yla birlikte radyoevine koştuk. Allah selamet versin, Binbaşı Kenan mikrofonun başına geçmiş, bizi bekliyor. Malumunuz üzere, önce İstiklâl Marşı çalındı, arkasından o heyecanlı bir sesle ihtilalin ilk tebliğini okumaya başladı: – Dikkat!... Dikkat!"

"...saatime baktım, sıfır dördü otuz altı geçiyordu."

"Dikkat!... Dikkat!... Burası İstanbul Radyosu...

Büyük Türk Milleti,

1. Silahlı Kuvvetlerimiz İstanbul, Ankara, Eskişehir ve diğer büyük merkezlerde 27 Mayıs saat 03.00'den itibaren idareyi ele almıştır.

2. Bütün vatandaşlarımızın ve Emniyet Kuvvetlerinin Silahlı Kuvvetlerle yakın işbirliği sayesinde bu harekât hiçbir can kaybı olmadan başarılmıştır.

3. İstanbul'da ikinci bir tebliğe kadar, Silahlı Kuvvetler mensupları hariç, sokağa çıkma yasağı konmuştur.

4. Vatandaşlarımızın Silahlı Kuvvetlerin vazifelerini kolaylaştırmalarını ve milletçe ümit edilen demokratik rejimin kısa zamanda tesisine yardımcı olmalarını rica ederiz."

Silahlı Kuvvetler

Ekim / Kasım

"Dışişleri Bakanlığı'na Sarper'in getirilmesi, Türkiye'deki darbenin, Pakistan'dakinin benzeri, Mısır, Irak ve Küba'dakinin karşıtı olduğunu göstermiştir."

Sulzberger
5 Haziran 1960

Her şey olup bittikten sonra, Suat o sonbaharda olacakları, Mühendis Ahmet Ziya Bey'in çok önceden kestirdiğini söylemiştir.

Binbaşı Demir Çukurcalı, o kadarını bilemezdi. Devrim sonrasına değgin kaygıları varsa da, ilk defa geçen ay gerçekten kuşkulanıyor: Milli Birlik Komitesi'ndeki çekişme son kerteye ulaşmıştı da, iki taraf başkent çevresinde konaklamış birliklerden silah desteği aramak derdine düşmüşlerdi ya, işte o günlerde. Akıl alır mı?

'İhtilali' devrime dönüştürmekten yana olanlar Meclis Muhafaza Taburu'na kanca atmış, bir de Tank Taburu'na; 'seçime bir ayak önce gidip, iktidarı sivillere devretmekten' yana olanlarsa, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı ile Süvari Alayı'na: Allahın günü, git Vehbi Ersü'yü Süvari Alayı'nda bul, Dündar Taşer, iki gecede bir, Tank Taburu'nun karargâhında yatıyor: Herkes huzursuz, her dakika alarm emirleri!... O kadar ki, günün birinde tankların Yeni Mahalle çevresinde harekete geçtikleri işitildi. 'Zizi Binbaşı'nın sırmalı gülüşüyle aydınlatarak dedikleri doğru, 'ihtilal komitesi midir, yengeç sepeti midir, belirsiz bir şey bu: Gücü yeten, gücü yettiğini kıstırıp ısırıyor.' Bir yandan eski Meclis binasında, önlerine yığılmış onca sorunu çözüme bağlamaya savaşıyorlar, bir yandan komitacı gölgeler halinde gece karargâhlarını dolaşıp, savundukları tutuma yandaş sağlamaya!

Binbaşı Demir, önceki korkularını yeniden yaşıyordu:

"–...bunun sonu çatışmaya varır, evet! İhtilalcilerin birbirini vurmasına! 'Her ihtilal ilkin yavrularını yer' diye bir söz aklımda yer etmiş. Acaba nereden? Suat'tan mı duymuştum, Ümid'den mi?"

'Yassıada davaları'nın başlamasını fırsat bilip, kapağı İstanbul'a atarak, bir iki gün Ümid'le başbaşa kalmak, bu arada Suat'ı görmek umuduna kapılmıştı, nerde o talih, üç gündür Yassıada ile Dolmabahçe'deki İrtibat Bürosu arasında mekik dokumaktan başını alamıyor: Ümid'le beraber olmakmış, hani ya? İki kere mi ne, telefonda görüşebildiler, hepsi o. İntihar olayı, arkasından bomba ihbarı, soluk almaya vakit bırakmadı ki!

Yassıada Komutanı Yarbay Tarık 'asabi' bir subay, kızdı mı gözü hiçbir şeyi görmez; Yüksek Adalet Divanı savcı yardımcılarından birisine atmış tutmuş, savcı yardımcısı 'hassas' adam, yediremiyor, bilek damarlarına jileti çaldığı gibi... duyulsa rezalet, İstanbul'da yabancı gazeteci kaynıyor. Allahtan zamanında yetişilip sessiz sedasız hastaneye kaldırılıyor da, rezilliğin önüne geçiliyor.

Ya bomba ihbarı? Dün geceyarısı mıydı neydi, İrtibat Bürosu'na 'meçhul' bir telefon, sabah sanık avukatlarını, yerli yabancı gazetecileri, dinleyicileri Yassıada'ya götürecek vapura 'saatli bomba' konulduğu bildiriliyor. Tesadüf o ara Binbaşı Demir, 'nefes almaya' Dolmabahçe Camii'nin avlusuna çıkmış. Sonbahar gecesinin cam yeşili yıldızları, koyu ve durgun denizin üzerinde salkım salkım. Gecenin nabzı Kızkulesi fenerinde vuruyor. Karanlıkta görünmez motorların yankılı patpatları, Dolmabahçe'deki ulu ağaçların usulca göğüs geçirişi, Boğaz'a boylu boyunca uzanıvermiş bir Samanyolunu andıran ışıklar: İstanbul! Binbaşı Demir, Ankara'daki hummalı çalışma ortamından sonra İstanbul'un 'Osmanlı huzuru'nu, –birkaç dakika bile olsa– içine sindirebilmekten memnun içeriye dönmüştü ki, o ne: Binbaşı Erkanlı'yla İrtibat Bürosu Komutanı Albay Namık Kemal Ersun kafa kafaya vermiş, ciddi ve düşünceli, konuşuyorlar. Erkanlı onu görünce yanlarına çağırdı. Binbaşı Demir, bomba ihbarını böylece öğrenmiş oluyor.

Gecenin sonrası, bir felaket: Sabaha kadar ne uyku, ne durak. İlk karar uzman subay ve assubaylarla gemiyi tepeden tırnağa aramak, köşesini bucağını gözden geçirip, gerçekten bomba varsa 'imha etmek'! Karar uygulanıyor: Günlerce önceden bu işe ayrılmış geminin, Kaptan Köşkü'nden Sintine'sine kadar her yanı didik didik ediliyor: Yok, yok, yok! Bununla yetiniyorlar mı, hayır, sabaha karşı balık adamları daldırıp su kesiminin altını inceletiyorlar: Burnunu, kıçını, uskur ve dümen çevresini, sonuç aynı: Bomba bulunamıyor. Tehlikeyi göze alamadıklarından, hareketine birkaç saat kala ikinci kararı veriyor: gemiyi seferden çekerek, yolcuların Yassıada'ya başka bir gemiyle gitmesini uygun görüyorlar.

Binbaşı Demir, sırtısıra gelen bu iki tersliğin etkisiyle, sabah Yassıada'ya giderken huzursuzdu; Yüksek Adalet Divanı, bir kıyamet günü mahkemesi havası içinde, duruşmalara başlarken de: Her dakika beklenmedik bir talihsizliğin başgöstereceğini sanıyor,

gözüne güvenlik önlemleri yetersiz, mahkemelerin (niye saklamalı, belki de 'devrimin') kaderi pamuk ipliğine bağlı gözüküyordu. Bunda, Milli Birlik Komitesi'ndeki giderilemeyen uyuşmazlığın katkısı yok mu, çok, ilk duruşmayı kazasız belasız bitirip şehre dönerlerken, Binbaşı Erkanlı'yla, gece, Komite'den üç subayın, Emirgân'da yapacakları toplantıyı görüşüyorlar, bu uyuşmazlıkla ilgili çünkü: Milli Birlik Komitesi'ni 'temsilen' açılış duruşmasında bulunan Sami Küçük, Orhan Kabibay ve Suphi Karaman 'ihtilalin karıncalarını' ikiye bölüp Komite'nin çalışmalarını torpilleyen fikir ayrılıklarını uzlaştırmaya uğraşacaklar: Kabibay, 'radikal' kanadın temsilcisi, Küçük'se seçimlere bir ayak önce gidilsin diyenlerin!

Binbaşı Demir, Erkanlı'ya yakınlığından olmalı, devrimcilerden sayılıyordu ama, doğrusu bu gece Emirgân'a gidip tartışmaya karışmaktan çok, Ümid'le 'kendi hayatını yaşamayı' yeğlerdi: En son, Celâl Bayar'ın intihara kalkışması üzerine, 'acele' İstanbul'a geldiğinde buluşabilmişler. Aşağı yukarı bir ay. 27 Mayıs'tan bu yana, zaten ilişkileri –Ümid'in Ankara'ya, onun İstanbul'a yolculukları hesaba katılmazsa–, telefonlaşmalardan ibaret. Evlenmeyi düşündüğü kadınla, şehirlerarası telefonların ıslık ıslığa ses kanallarında beraber olabilmek yeter mi adama? Hele artık erkekliğine güveniyor, alacağı kadının yapmacık sıkılganlıklara boş veren, açık ve dolaysız cinselliğini özlüyorsa?

Binbaşı Erkanlı galiba bunu sezmişti, yoksa onu Taksim'de bırakırken neden: "–...bu gece esaslı bir uyku çekelim, Demir" desin, "...ben Levent'e uzanıp çocukları bir göreyim diyorum. Sen Barones'e uğrarsın mutlaka, unutma, saygılarımı söyle..."

Fakat 'Barones'i evinde yakalayabilene aşkolsun! Son zamanlarda böyle, ya gazetede 'meşgul', ya Vaniköyü'nde Suat'la beraber: Cezaevinden çıkalı, aralarından su sızmıyor, tadı çıkarılacak ortaklaşa ne çok şeyleri varmış!

Binbaşı Demir zile basıp içerden herhangi bir ses duymayınca, kapıyı anahtarıyla açıp girdi. Garip bir şey, mutfağın elektriği yanık, musluktan su sesi. Ümid zili işitmedi mi? Mutfağa bir göz attı, kimseler yok, gülümsedi: Ümid çıkmasına çıkmıştı, çokluk yaptığı gibi mutfağın ışığını yanık, musluğu yarı açık unutarak! Bu kadar olsa iyi, salona geçince pikabı, üstünde Boccherini'nin bir plağıyla çalınmaya hazır, renk renk plakları halının üzerine yayılmış buldu. Akvaryumun ışığı dantel balıklarının kocaman büyülü gölgelerini

duvarlara yansıtıyor. Telefonun yanıbaşında ona bırakılmış bir pusula: **"Binbaşım, gözlerim yollarda kaldı, gelmedin, Suat'a gidiyorum, kazara uğrarsan, bizi ara e mi?"** İki satır aşağıda, iri ve yuvarlak rakamlarla bir telefon numarası.

"–...demek Suat telefon da almış!"'

Hattın öteki ucunda Ümid'in boğukça, hayli içerlek sesini tanıdı. Yeşil zeytin esmeri teninin hafif tuzlu kokusu burun deliklerini yalıyor. Gözlerinin önünde, yumruk kadar göğüsleri dar kalçalarıyla ince uzun vücudu, bir yanını akvaryum ışığı yeşile boyamış, bir yanı şimşek çakıntılarından elektrikli mor. Burun delikleri titriyor mu ne?

– Ümid, benim, Demir.

Önce, eski şakaları: –...flon flon flon, bu ne ses yahu?

Sonra düpedüz çıkışıyor: –...nerelerdesin 'baba'? İstanbul'a geliyorsun, yüzünü gören cennetlik. Bu gece boş musun bari?

– Sayılır.

–...tamam öyleyse, hemen bir vasıtaya atla, gel, yemeğe bekliyoruz. Az önce senden konuşuyorduk, kulakların çınladı mı? Burası bir harika, yıldızlar filan! Bir şişe de White Horse bulmuşuz ki...

Binbaşı Demir Vaniköyü'ne gitmeyi göze alamayacak derecede yorgundu. Beşiktaş'a in, vapurla Üsküdar'a geç, oradan –dolmuşla mı olur, taksiyle mi–, Vaniköyü'ne uzan, en azından bir saatlik iş!

–...rahatsız etmeyeyim, dedi. Siz keyfinize bakın, ben burada kıvrılır uyurum. Öyle yorgunum ki!

– Olur mu yahu? Bak Suat ısrar ediyor, eski pansiyonerinin odası bu evinde de hazırmış, ona veriyorum, bizzat söyleyecek...

Binbaşı Demir'in her yanını bir anda ter bastı. Kulağında Suat'ın sesi: Uzak, buğulu, özlemlerle yüklü:

–...gelmezseniz, darılırım Demir.

Reddedebilecek mi? Elbette, hayır. Ümid'le Vaniköyü'ne son gittikleri günü hatırlıyor: Suat, üzerinde sağlıklı bir dirilik, bütün 'sislerinden' arınmış, yaldızlı güneş yanığı, 'şahane' bir kadın. Menekşe rengi kadife gözlerinin kuytularında, kızıla çalar sarı ateşler üflenen. Yaşantısında değişen şeyler olduğu belli, bazılarını açıklıyor da, bakalım hepsini mi?

Binbaşı Demir duyulur duyulmaz bir sesle:

–...evi, diyor, bulabilecek miyim? Yalnız hiç gelmedim de...

– Çok kolay! Bayraktarpaşa Yalısı'nı bilmeyen yoktur. Direkli yalı deseniz bilirler. Önünde inersiniz, solundaki küçük bahçe kapısı bizim.

Yolda suratını otomobilin ya da vapurun camında gördükçe irkildi: Bıçakla oyulmuş çizgileri, uç uç belirmiş sakalları, çirkin yara iziyle kötü kötü bakan, bu 'fena halde binbaşı' herif, o mu? Hani Muradiye'deki konak yavrusunda, Kalfa Nine'nin yaptığı portakal kabuğundan fırıldaklarla sobanın önünde oynardı da, odasından, annesi Suat Hanım'ın ünlü bir şarkıyı içli sesiyle okuduğunu işitip dalardı:

"Senden bilirim yok bana bir fâide ey gül..."

Şimdi bir 'ihtilale' katılıyor, 'eski hükümet ricalinin idam talebiyle' yargılanmaya başlandığı günün gecesi, birisini sevdiğini, birisiyle evleneceğini sandığı iki genç kadının çağrısına dayanamayıp, fosforlu kuyruklarıyla geceyi enine boyuna çizen yıldızların sessiz yağmuru altında, Vaniköyü yollarına düşüyor. Geceleyin mehtapsız Boğaz neden karanlıktır? İki kıyının ışıkları niye hüzünlü ve solgun görünür? Vapurun camından baktı mı, aklına neden Suat'la bir tarihte Emirgân'dan dönüşleri geliyor?

27 Mayıs'tan sonraki ilk görüşmelerinde Suat'la dayısının, 'o kapılardan sığmaz Miralay Ferid Bey'in' ölümünden söz etmişlerdi: Uzun uzun, Binbaşı Demir üzülsün mü sevinsin mi bilemedi: Canayakın ihtiyarın yitirilmiş olması içine koyuyor; gelgelelim, ondan Hayrullah Amcasına, Hayrullah Amcasından annesine, nihayet bu ikisi arasında varlığını 'tesadüfen keşfettiği kalbi alakaya' onu alıp götüren çağrışımların kaynağının kuruması acısını hafifletiyordu. İnsan tabiatının, ölümün karşısında, bencilliğin doruğuna çıktığını savaşta öğrenmişti Demir, duygularının çapraşıklığına şaşmadı.

Ümid Suat'la içli dışlı olmuştu çoktan, o kadar etkilenmişti ki, Ankara'ya uğurlarken Demir'e, havaalanında:

"–...Suat'tan çok hoşlandım" demişti, ...öyle süs bebeği görünüşüne bakma, kafası adamakıllı işliyor, iç dünyası fevkalade zengin..."

Aslı aranırsa, cezaevinden çıkalı Ümid de çok değişmişti. Hele şu son bir iki ay içersinde. Darbe ertesinde 'İhtilalin Karıncaları'nı

yazmak amacıyla Ankara'lara taşınan, geceyarılarına kadar komite toplantısı bitsin de üyelerinden birisiyle konuşabileyim diye bekleyen o heyecanlı kadın nerede? 'Düşükler'in Yassıada'da yargılanmasına geçiliyor da, hiç tınmayıp Boğaz'da Suat'ın 'kuş kafesi' yalısında 'kafayı çekmeye' gidiyor. İyi ama neden? Eylemin sonucuna bağlanan umutları boşa çıkarmasından mı; yoksa, o tehlikeli noktada, toplumsalla bireyselin birden çatışıp, ikincisinin baskın çıkmasından mı?

Taksi, sarmaşıklı bahçe parmaklıklarını, yaprakları azalmış sonbahar korularını, gece gezmesindeki kızlı erkekli grupları farlarıyla yalayıp, Vaniköyü'ne yaklaşırken, Binbaşı Demir içisıra 'Zizi Binbaşı'nın 'devrimden' üç ay sonra aldığı inanılmaz kararı tartıştığını saptadı ve şaştı. Ümid'in Yassıada'ya gösterdiği ilgisizlikle, Binbaşı Aziz'in kararı, belki aynı bezginlikten kaynaklanıyordu. Bir yerde belki..

Alacalı pos bıyıklarının ardına çekilmiş, Üsküdar'dan beri süklüm püklüm şoför, arabasını sola yanaştırıp o sırada diyor ki:

– Geldik Binbaşım! Bayraktarpaşa Yalısı, nah şu iki yanı fenerli kapıdır, önünde Chrysler duruyor ya, işte o.

Binbaşı Demir'in belleğinde, önceki gelişlerinden belli belirsiz izler. Şoförü savarken, büyük bahçe kapısı tüylerini ayağa kaldıran ince gıcırtılarla açılmaz mı? İlkin sinema sarışını bir yosma çıkıyor, arkasından yaşlıca, kerliferli bir zat. Kadın hoppa, iğne topuklu iskarpinlerinin üzerinde, kalçalarını oynata oynata yürüyor: Yukarı yukarı çizilmiş kaşlarına, sol şakağına kondurulmuş yapma bene bakılırsa, çengi. Öteki, elinde cıgara, bir şeyler anlatıp gülüyor. Hantal, epeyce oturaklı biri, fenerlerin aydınlığında platin dişi donuk donuk parlıyor, köse de olabilir hani. Yosmayı arabaya bindirdikten sonra, öbür kapının önündeki Demir'i farketti. Yadırgamış olmalı, bir süre dikkatle inceledi, cıgarasını yere atıp pabucunun burnuyla ezerek, direksiyonun başına geçti oturdu.

Lüks mü lüks, kanatlı kuyruklu, koskoca Amerikan arabası, acaba siyah olduğundan mı karanlıkta yağ gibi eriyip kayboluyor?

...Ümid, bir elinde viski bardağı, bir elinde ağızlığı, ulu iğde ağacının dibine serili seccadeye bağdaş kurup oturmuş. Yeni Sabah'ın magazin ilavesi Pazar'ı karıştırıyordu. Suat, birkaç adım ötesinde, hemen hemen hazır üç kişilik sofranın eksiği gediği kalmış

mı diye bakıyor: Sırrını onun bilip, ancak onun böylesini becerdiği tertipli bir sofra, tuzluğundan kürdanlığına her şeyi tamam, duruşuyla bile iştah kabartıcı. Yalının deniz tarafındaki bu koca ağacın altında yemek yemeyi, Direkyalı'da geçmiş çocukluk yıllarından mı çekti çıkardı; Kuledibi'nde harcadığı kapalı ve karanlık yılların bir tepkisi midir, bilemiyor. İlk taşındığı günler, sadece denize girdiği saatlerde oturuyordu, sonra sonra, yere bir seccade serip üzerine pufla minderler atarak, geceleri, hem el radyosundan müzik dinlemeyi, hem kitap okumayı âdet edindi. Ümid'le sıkıfıkı olalı, vaktin çoğunu burada geçiriyorlar: Sular 'buz kestiği' halde, güneşli bir tatil günü yakalanırsa, hâlâ denize giriliyor; rüzgârsız geceler müzik dinleyip, geç vakitlere kadar söyleşilerek oyalanılıyor. Kulaklarının dibinde, rıhtım taşlarını okşayan denizin şıpırtısı; uzakta, Boğaz vapurlarının ışıldakları.

– Çocuklar kusura bakmayın, geciktik galiba!

Ümid, Binbaşı Demir'in org uğultulu sesini duyar duymaz yerinden zıpladı. Koşup sımsıkı boynuna sarılıyor. Dudak dudağa öpüşüyorlar. Ağzında viski tadı, ıslak bir çakırkeyif yumuşaklığı. Bitmez tükenmez gözleri, nedense, yarı örtük. Suat'ın yanında Ümid'le öpüşmek, hay Allah! Binbaşı Demir, dehşetli rahatsız, sofradan yana şöyle bir bakayım dedi; Suat, kıvırcık kirpiklerini eğmiş, gölgeleri yanaklarında upuzun! Az sonra elini sıkarken, bakışlarını saklıyor:

–...hoşgeldiniz Demir, gerçekten darılacaktım.

Binbaşı Demir bir şeyler kekeledi: – Sizi kırabilir miyim hiç?

Ya da: –... gece vakti zahmet olacaktı, çekindim.

İkisi birden karşı çıktılar. Suat: – O nasıl söz dedi... Aramızda teklif mi var?

Ümid onun bardağına viski koyuyordu, biraz duraklayıp, kesti attı:

–...saçmalamasına Binbaşı!

Ardından, kaçınılmaz soru: –...Yassıada nasıl geçti?

Binbaşı Demir karşılık vermeden bir yudum viski alıyor. Ne diyebilir? Gemi havaya uçmadığına, savcı yardımcısı ölmediğine göre, işler tıkırında! Ama onun da Ümid'e bir soracağı yok mudur?

– Gelirsin sanıyordum, sağa sola bakındım sabah...

Ümid omuz silkti: –...boş ver, Boğaz kürü yapıyorum, Sultanahmet ikâmetinden sonra, şâyan-ı tavsiye!

Suat, balıkları getirmeye mutfağa gittiği zaman, Pazar dergisini Demir'in eline uzatıp, gerçek nedeni açıkladı:

–...çocuk musun, nasıl gelirim? Şuna bir baksana: Skandal! Halim bir haftadır buradaymış, evine telefon bile etmiyor. Suat çok üzgündü, yalnız bırakmak istemedim.

Binbaşı Demir, dergideki resimlerde Halim'i tanıdı: Siyah güneş gözlüklerinden! Dalga dalga saçları çıplak omuzlarına sel gibi akan, boylu boslu bir kadınla sarmaşdolaş. Resmin yanıbaşında birbirine geçmiş iki kalp, çevresinde uçuşan yıldızlar. Yazının başlığı: **"Yeşilçam'da sürpriz bir aşk / Ünlü vamp Gilda, İzmir Fuarı'nda Halim Hacıbeyoğlu'nu avladı."**

Ümid, viski bardağını tutan elinin bir hareketiyle:

–...sayfayı çevir! dedi.

Bu defa aynı kadınla Halim zarif bir spor arabaya kurulmuşlar, Halim'in hâlinde tavrında yanlış bir böbürlenme, Gilda'nın kolunu onun omzuna atışında bir 'Yeşilçam esnaflığı.' Resmin altındaki yazı, şu: **"Çifte kumrular, Hacıbeyoğlu'nun yeni aldığı 59 Mercedes arabayla Tarabya safasında / Gilda'nın saadetini gölgeyen tek şey, yıldızı tekrar parlayan aktörün evli olması."** Binbaşı Demir, Suat'ın ayak seslerini işitince, dergiyi, suçüstü yakalanmışçasına elinden attı. Halim ona hiçbir zaman güven vermemişti: Değeri anlaşılmamış büyük aktör havaları, terden sırılsıklam avuçları, aklına vırt zırt Tokyo'daki Amerikan Askeri Hastanesi'nin 'kâbusu' Hemşire Julie'yi getiren çilli parmaklarıyla!

Yemekte 'ihtilal'den konuştular. Daha çok Suat'la Ümid konuştu, Binbaşı Demir dinledi. Onlarda da neyi saptıyor, 27 Mayıs'ın hemen ertesinde her şeyi onaylayanların, son haftalarda edindikleri hesap sorma eğilimini! Türkeş'in 'faşistliği' doğru muymuş, Cemal Paşa onu Başbakanlık Müsteşarlığı'ndan bu yüzden mi uzaklaştırmış, anayasa taslağının gecikmesi neden, profesörlerin birbirini çekemediği, aralarında atıştıkları söyleniyor, aslı var mı, Silahlı Kuvvetlerden sonra üniversitelerde ve gazetelerde önemli tasfiyeler yapılacakmış, devrim demek tasfiye demek midir, böyle şeylerle uğraşacağına Milli Birlik Komitesi'nin ekonominin temellerini dönüştürmeyi tasarlaması gerekmez mi?

Binbaşı Demir söylenenleri; yorgunluğuna ve uykusuzluğuna,

çabuk çabuk, aç karnına içilmiş viskinin kattığı bir uyuşuklukla dinledi. Heyecanlı, hatta ateşliydiler. Konuyu önemsedikleri belliydi. Hele Suat, kocasının ihanet haberini sanki hiç umursamıyor; eflatun turuncu bluzunun, menekşe rengini aydınlatarak daha da saydamlaştırdığı 'hülyalı' gözlerinde tutkusal çakıntılarla, neler soruyordu, neler. Saçlarını kestirdiği ne iyi olmuş! Çekile çekile taranıp, sıkı sıkı yapılmış o topuz, vücudunun yumuşak ve yuvarlak dişiliğine ters düşmüyor muydu? Böyle, güneş yanığı yaldızlı esmerliğini çevreleyen bal rengi 'perişan' saçlarla, çok daha alımlı, çok daha etkileyici!

Ümid çat bir cıgara yakıyor, ağzından burnundan bol duman salıvererek, diyor ki:

–...ihtilalci cunta, seçilmiş halk komiteleriyle işbirliğine gitmez, hiç olmazsa dayanışmaya girmezse, nerde kalır onun Atatürkçülüğü? Mustafa Kemal, Amasya Tamimi'nden itibaren hareketi orduyla kumanda kademelerinde değil, halk kongreleriyle yürütmüştür, kuva-yı milliye'yi irade-i milliye'ye tâbi kılmıştır, siz bunun aksini yaparsanız yapılanın alelade bir hükümet darbesinden ne farkı kalır?

Masayı aydınlatan, ağaçtan sallandırılmış ampulün çevresinde, saydam kanatlı gece böcekleri. Sessizce beliriveren, varlığını karşı kıyının ışıklarını simsiyah gövdesiyle silmesinden anladıkları, bir şilep. Gece ilerledikçe nemli bir serinlik, denizden kalkıp, pırıltılı bir duman halinde ortalığa yayılıyor. Birden, komşu yalıların ulu ağaçlarından mı neredense, adamın sırtını üşüten bir baykuş kahkahası. Binbaşı Demir o dakika, Erzincan'da: Sürbehan dolaylarında gece tatbikatı yapıyorlar, sıra kavakların tepesinden üstlerine böyle bir baykuş kahkahası buzlu su gibi dökülüyor. Annesi, ne zaman baykuş sesi duysa der ki: "– Baykuş deme uğursuzluk getirir, ona Devletli diyeceksin..."

Suat'ın söyledikleri daha acımasız, –yoksa Demir puslu çekimserliğine alışmış da, onu böyle keşinlemelerini iki bıçak gibi birbirine sürterek şakır şakır biler görünce–, öyle mi sanıyor:

– İhtilal Hükümeti'nin Sanayi Bakanı sanayicilere teminat verdi, İstanbul Valisi çoğu gözaltına alınmış işadamlarından geçenlerde özür diledi, teferruatını Ümid'den dinledim, basın toplantısına o gitmiş: Yok tüccar mal beyanına tâbi tutulmayacakmış

da mahkeme kararı olmaksızın hesaplarına el konamayacakmış, tüylerim diken diken oldu, daha da beteri...

Sofradan kalkılmış, kahvelerini içiyorlar. Binbaşı Demir, hasır iskemlede, ışık yandan gölgesini devleştirerek rıhtıma uzatıyor. Öbür ikisi, sırtlarını iğdenin gövdesine verip seccadeye oturmuşlar, çevrelerinde bir minder yastık kalabalığı, yerde kül tablaları, birisi açık iki Kent paketi, viski bardakları, Pazar dergisi, sarı kapaklı Fransızca bir roman: **"Lawrence Durrel / Justine."**

Suat sözlerini askıda bırakıp, Ümid'in parmakları arasından ağızlığını aldı, cıgarasından bir nefes çekti. Yeni bir oyun mu, içtenliği artmış dostluklarının gözle görülür yeni kanıtı mı? Cıgarayı ortaklaşa içiyorlar. Binbaşı Demir bu marifetlerini geçen gelişinde görmüştü, işte yine! Yüreğinde çırpınan kuşun kanadı kırılıyor, yeniden o kötü dışarıda bırakılmışlık izlenimi!

Suat sorunun daha çapraşık bir yanına el attı:

–...bir hafta oldu olmadı, Amerikan Altıncı Filosu'nun gemileri, süzüle süzüle, gözlerimin önünden geçip Karadeniz'e çıktılar. Acaba neden? Sovyetler'e gözdağı mı? Daha önce atlamışım, –Ferid Dayı'mın ölümü beni altüst etti, herhalde bu yüzden–, Ahmet Ziya Bey uyandırdı: İhtilal hükümetine yardımın sürdürüleceğini Amerika niye durmaksızın tekrarlıyor Allah aşkına? Yanlış bilmiyorsam en son Ankara'daki elçileri Warren...

Ağızlığı dudaklarına götürdü, sonra Ümid'e geri verdi, yüzü bir duman tülü ardında kaybolurken, uysal uzlaşmaya daha yatkın bir sesle:

–...endişelerimi anlamalısınız Demir, dedi. Biz bir şey yapamadık. Siz yaptınız. Fakat, yanlış yaptınız!

Binbaşı Demir düşünüyordu:

"–...bir de Aziz'in davranışını bilse, bu davranışın nedenini!..

Asıl takıldığı, Suat'la Ümid'in 27 Mayıs eleştirilerinden çok, aralarında geliştirdikleri oyun. Çeyrek saat geçiyor geçmiyor, usul usul kayarak, Ümid seccadeye uzanıyor: Başı, Suat'ın dizinde. Suat eski Suat'tan ne kadar farklı: Gönlünde gürüldeyen büyük bir ateşin yalazı gözlerine vurmuş: Acayip bir parıltı, yanıp sönen sırma teller, aleve tutulmuş cam kırıkları. Hem konuşuyor, hem eliyle Ümid'in başını okşuyor, okşama denilebilir mi, kısacık saçlarını karıştırmak gibi bir şey!

Ümid, bir bakıyorsun dirseğinin üzerinde doğrulmuş, iri gözleri ışık yansımalarından iğde yaprağı grisi, dudaklarında çapkın bir gülümseme; bir bakıyorsun, Suat'ın 'renkli' kadınlığı yanında, yanlış büyümüş, kollarını bacaklarını nerelere koyacağını kestiremeyen bir oğlan çocuğu. Arada viskisinden bir yudum alıp söze karışıyor:

–...hareket, gittikçe, asıl amacı Menderes'i iktidardan almak olan bir askeri müdahaleye benzemiyor mu?

Ya da, bilinmez hangi tembelliğin tadını çıkara çıkara:

–...Suat, diyor, bir cıgara yaksana!

Yine aynı oyun, Suat Kent paketinden tebeşir beyazı bir cıgarayı siyah ebonit ağızlığa, ağızlığı dişlerinin arasına iliştirecektir, birkaç ay önce Demir'in gözleriyle görse inanmayacağı bir alışkanlıkla çakmağı çakacaktır. Eli ne kadar yatkınmış? Cıgaranın ateşböceği hop! onun boyalı dudaklarından Ümid'in boyasız dudaklarına uçuyor. Sahi, Ümid yalnız gözlerinin makyajına özenir, ötesine aldırmaz pek!

Sonbahar ürpertici serinliğini duyurmasaydı, takılmalar, taş atmalar, usturuplu dokundurmalarla gelişen bu gece söyleşisi, gün atıncaya kadar sürer miydi? Belki de! Binbaşı Demir, gündelik ıvır zıvırın unutturduğu sorumlulukların, itildikleri kuytulardan heybetle silkinip, karşısına dikildiklerini görmüştü birden, ah, ah, yönetim kırtasiyeciliğinin, duygusal iç çekişmelerin akıntısına kapılmış sürükleniyor, onları asıl desteklemesi gerekenlerin gözünden düşüyorlardı: Tarih adamlığı yerini kulis politikacılığına bırakmıştı, devrim ülküsü ise parlamento kombinezonlarına, falanın şu kadar oyu var, filanın şu kadar, eğer biz de şu doğrultuda oy verirsek...

Suat'la Ümid, onun, Ankara'nın bunaltıcı dağdağasında sezip de somutlaştıramadığı kaygıları dile getirmişlerdi. Gecenin koyu sessizliği, Kandilli tarafından boğum boğum yükselip bu sessizliği örseleyen köpek havlamaları, tepelerinde ateşten masal kuşları gibi uçuşan yıldızlar, yaşadıklarına ve düşündüklerine yıldırıcı bir 'fanilik' boyutu katıyor; Binbaşı Demir, 1960 yılının 15 Ekim gecesinde, varlığını ve yaptıklarını adamakıllı 'beyhude' buluyordu.

İçindeki bulutlar yüzüne mi yansıdı ne, her şeyi çabucak sezen Suat konuşmasını keserek, şefkatle uyardı:

–...siz yorgunsunuz Demir, türlü dert içindesiniz, başınızı ağrıttık, vakit geç oldu, odanızı hazırlamıştım...

Ümid söze karışıyor: –...hadi Binbaşı, sen çık yat! Suat haklı, biz daha sofrayı toplayacağız, baksana ortada duruyor.

Binbaşı Demir geceyi onunla geçirebilir mi? Çekiniyor bundan, Suat'ın evinde böyle bir şeye kalkışmak, bağışlanmaz densizlik! Ayıp canım, ötesi var mı? Ümid fütursuzdur, ister misin punduna getirip odasına dalıversin? Hay Allah? Ne yapıp edip, kalbini kırmadan önlemeli.

Suat, kirpikleri nedense eğik, yol gösterdi:

–...merdivenden çıkınca, soldaki denizüstü oda sizin, tuvalet koridorun sonunda, temiz bir havlu koydum Demir, yeşilli siyahlı.

Yalnız havlu mu? Binbaşı Demir'in özlemini aylardır çektiği, tiril tiril, çarşafları kolalı yatağın üstüne, lavanta çiçeği kokuları dağıtan bir pijama da koymuş. Halim'in pijamalarından. Fakat şu Halim'in yaptığı! Vay soytarı! Babası ölüp cebi para görünce az bulunur bir kadını bırakıp elin şırfıntısıyla ha! Oda ufak, eşyaları Kuledibi'ndeki evin eşyaları değil, yalıdaki eşyaların hepsi yeni, geçen gelişlerinden biliyor, Miralay Ferid Bey'in ölümü Suat'ı yıllardır küs olduğu annesiyle barıştırmış, bu evi ona hazırlayan o, ne de olsa varlıklı insanlar, bir solukta dayalı döşeli yalı kurabilmek varlıksızların harcı mı?

Pijamayı giyerken, bahçede, Ümid'le Suat'ın gülüşe konuşa sofrayı topladıklarını işitiyor. Sözlerini anlamak zor. Bir süre sonra ışık söndü, ses içeriye aktarıldı: Önce merdivenlere, daha sonra banyoya, yatak odasına!

Binbaşı Demir abajurun düğmesine bastı, hüryaa!... gökte ne kadar yıldız varsa odanın içine doluyor, korkunç bir şey! Tam yatacak, oda kapısı aralanmaz mı? Koridordan vuran ışıkta yarısı yaldızlı Ümid'i tanıdı. Sırtında var mı yok mu belirsiz saydam bir sabahlık, yoo, külotunu sutyenini apaçık gösteren bir baby doll, bacakları gerdanı sırtı tamamıyla çıplak. Fısıltıya yakın bir sesle:

– Hişt, diyor, uyudun mu?

– Hayır, yatmak üzereydim.

Kalbi güp güp vuruyor, neden, korktuğuna uğrayacak mı? Bu kızın sağı solu yoktur, tutar koynuna girer. Hayret, girmedi. Esnek, ince uzun vücuduyla her yanına sarmaşık gibi dolandı. Dudaklarını ağzına verdi. Dili kaygan, kışkırtıcı ve yumuşak, diş macunu kokuyor. Tutkuyla öpüştüler, uzun uzun. Ümid:

–...ben, dedi, burada yatıyordum, sana bıraktım. Suat'ın odasında, Halim'in yatağında yatacağım.

Hep öyle fısıldayarak konuşuyordu. İnsanı çıldırtan o sevimli hayasızlığıyla sağ elini yılan gibi apışarasına aktarıp, erkekliğini avuçladı. Gülerek:

–...beraber yatsaydık, dedi, ne şenlik olurdu?

Kuğu boynuyla uzanıp, sonra Demir'in kulak memesini dişlerinin arasına alıyor, sıcacık soluğuyla tenini yaka yaka:

–...yatamayacağım, diyor, Allah kahretsin! Hastalandım. Daha dün. Gelecek başka zaman bulamadın mı birader? Terslik işte.

Bir daha öpüştüler. O, odanın yıldız alacasında, esmer ten ve serin diş macunu kokusunu bırakıp gitti; Demir, bütün yorgunluğunu, acı uykusuzluğunu unutup, tül perdelerin ardından Boğaz'ı seyrederek cıgara içti. Suat'ın evinde birlikte yatmayışlarından memnundu, memnundu ama, Ümid'in gerekçesine kanmış sayılamazdı: Hastaymış, daha önceleri 'hasta' günlerinde az mı seviştiler, Ümid sadece bir yeriyle sevişmez ki, vücudunun her yanı duyarlı, kanını kızdırır adamın, aklını başından alır.

Binbaşı Demir'in ağzında yine o kül tadı, yine o dışarda bırakılmışlık izlenimi!

Deliksiz uyumuş. Rüya göreceğini sanıyordu. Geceleyin Suat'ın 'renkli' görüntüsünden öylesine etkilenmişti ki, uykusunda ilkin Mamasan Shamisen kılığında belirmesi, giderek ona dönüşmesi işten değildi. Hayır, ne rüya ne bir şey sımsıkı uyku! Demek nasıl yorgunmuş! İstanbul'la Ankara'da olsun, dur otur bilmeksizin oradan oraya koşunmaktan vücut; olayların karmaşıklaşmasından, sonuçların belirsizliğinden ruh yorgunluğu. Bu yıpratıcı çarkın ötesinde bir Boğaz gecesi bulup, körkütük uyumamak olası mı?

Sabah, Kuzguncuk'a geçen bir Boğaz vapurunun sırtlan çığlığına benzer düdüğüyle uyandı. Müthiş şaşırdı. "Neredeyim, burası hastane mi?" Camlardan odaya vuran göl grisi deniz yansıması da, yaklaşıp uzaklaşan motor patpatları da yabancıydı. Ankara'da böyle mi uyanıyor? Rüzgârlı Sokak'taki otelinde, geceleri ne kadar geç yatmış olursa olsun, danışmadaki çocuk tembihli, saat yedi dedi mi telefonla uyandırıyor. Odası sokağa baksa da, manzara getirir, ışığı az, banyosu iyice yalıtılmamış olduğundan, havası sürekli nemli. Doğruldu, saatine baktı: 08.37! "...ne? Eyvah geç kaldık!" Yorganı atıp, yataktan fırlıyor. Ancak pencereden iğdenin altında kah-

valtı sofrasını hazırlayan Suat'ı görünce, nerede bulunduğunu çıkarıyor: Öyle ya, Boğaz'a Suat'a gelmemiş miydi? Akşam, Ümid'le ve onunla beraber,...

Gökyüzünde, şurasında burasında erik moru lekelerin uçuştuğu pembemsi bir grilik; denizin üzerinde yağmur kokulu sonbahar sisleri. İşin güzeli, Binbaşı Demir, aylardan beri ilk defa 'uykusunu tamamen almış olarak' uyandı, sağlıklı ve 'zinde'. Tıraş olurken şarkı bile söyleyebilir!

Tıraş olmak deyince, gel de Suat'ın ince fikirliliğine çarpılma bakalım. Başka bir hazırlığın kadını, bu kadın. Lavabonun cam rafına Halim'in eski tıraş takımını görünecek biçimde yerleştirmiş, termosifonda sıcak su. Binbaşı Demir iç ferahlatıcı tıraş sabunu rahatlığının tadını çıkarırken, böyle bir şeyi, Ümid'in hayatı boyunca akıl edemeyeceğini hüzünle saptadı. Peki neden, savrukluğundan mı, bencilliğinden mi? Belki yaşadığı her yerde işlerinin hep başkalarınca görülmüş olmasından. İyi ama, Suat'ın çocukluğu da varlıklı geçmiş. O halde farklılık yaradılışlarında. Ya da sorumluluk duygusu ters gelişmiş, birinde fazla, öbüründe az.

Suat, Binbaşı Demir'i, aydınlık bir gülümsemeyle bahçe kapısında karşıladı. Sabah sabah, özenle giyinmiş boyanmıştı: Kalçalarının yuvarlaklığını iyice belirginleştiren bir pantolon, dolgun göğüslerini dışarı uğratmış bir pull-over: İkisi de gözlerine uygun renklerden seçilmiş, pantolon menekşe moru, pull-over ateş sarısı. Zaten dudaklarıyla tırnakları yaldızlı eflatun. Çevresine yine bir meyve kokusu dağıtıyor, ama ne, ezilmiş çilek mi, şeftali mi? Galiba şeftali.

– Günaydın Demir, rahat uyuyabildiniz mi, şu motor patpatları...

– Deliksiz uyumuşum. Günaydın.

Çekinerek ekledi: –...fakat gecikmişiz. Bir telefon edebilir miyim?

– Lafı mı olur? Öğleyin de beraber miyiz? Ümid uyanabilirse, iyi. Bugün izinli, biliyorsunuz.

Binbaşı Demir bu olasılığı yaşayamayacağına yandı:

–...korkarım hayır, çok arzu ederdim Suat, maalesef Ankara'ya dönmemiz mukarrer, evet.

Telefon çalışma odasındaydı: Alt katta, yine deniz üzeri, ufacık bir oda: Duvarları kitap rafı, pencereleri bütün Boğaz, yazıhanesi

eski süslü yazıhanelerden, mürekkep hokkaları. sumeni, kurutma kâğıdı tamam. Binbaşı Demir numarayı çevirdiği sırada, gözü açık bırakılmış bir dosyaya ilişti; ancak bir mühendis ya da bir mimarın yazabileceği düzgün bir yazıyla bir ara başlık: **"Komprador ekonomisine karşı çıkılıp komprador kültürü benimsenemez."** Allah Allah, bu da ne? Çevirip dosyanın kapağına göz atıyor: **"Yakın Tarihimizde Ekonomi ve Kültür Tenakuzu / Muharriri: Ahmet Ziya."** Eylülde geldikleri zaman tanıştığı adam!...

Telefonda, Yassıada İrtibat Bürosu Komutanı Albay Namık Kemal Ersun. Binbaşı Demir durumu kısaca anlatıp, öğleye orada olacağını haber veriyor. Neyse, Erkanlı not bırakmış, Ankara'ya saat ikiye doğru, askeri bir uçakla döneceklermiş, Kabibay, Küçük, Karaman.

"–...dün gece Emirgân'da buluşup konuşacaklardı, sonuç ne oldu acaba? Allah vere de anlaşmış olsalar, Komite'yi ikiye bölüp felce uğratan bu ihtilaftan kurtulsak..."

Bahçeye çıktı, doğru deniz kenarına. Arasıra alacalı, koruların sıklaştığı yerlerde eflatunumsu, ışık kırılmalarıyla gizli turuncular, sisli lacivertler üreten sincap grisi bir Boğaz. Buralarda denizin ve göğün egemenliği, içerilerde kestane kızılı yaprak döken sonbaharı, güneşli havalarda pırıltılı, kapalı havalarda dumanlı bir griye indirgiyor: Haşarı akıntıların çift sürdüğü deniz soğuk gri, yalılar sis rengi, camlar gümüş, ağaçlar bazen boz, bazen zeytin yaprağı.

Eylülün çıkmasıyla, yaz boyunca renk, ışık, kahkaha taşıyan Boğaz vapurları kaybolmuş; şimdi dalgın, kendi halinde uyuklayan iskelelere, isteksiz isteksiz uğrayıp, iner inmez yağmurluklarının yakalarını kaldıran, şemsiyesini açan kederli yolcular bırakıyorlar. Olayların çalkantısına kulak tıkayıp yazı Boğaz'da geçirenlerin çoğu, İstanbul'a göçmüşler, çiçekleri solgun, sabahları buzlu kırağılar düşen bahçelerde sevda şarkılarından mısralar, kadeh tınlamaları, boş içki şişeleri ve cıgara paketleri bırakarak. Hava soğuk değil serin, rüzgâr sert değil yumuşak, ıslaklık yağmur değil nem, belki de su tozu.

Suat geliyor, elinde tepsi, üzerinde çaylar:

– Böğürtlen reçelini sever miydiniz Demir, çocukluğumda ben içine düşerdim, annem unutmamış, bir kavanoz gönderdi: Dönüp dolaşıp yiyorum.

Sofraya oturdular. O, el radyosunda bir müzik aradı, Boğaz'ın sonbahar hüzünlerine yakışan bir müzik: Kalın, dokunaklı sesiyle içli bir viyolonsel, titrek bir klavsen, üzgün birtakım kemanlar. Binbaşı Demir, çıldırabilir: Bir an, yabancı bir ülkede, bilmediği bir kadınla önüne geçilmez bir aşka başlamak üzere olduğunu sanıyor.

Suat, kızarmış bir dilim ekmeğe, onun için tereyağı sürüyordu. Bir yandan konuşuyor. Kirpiklerini lacivert rimelle ağırlaştırmış. Gözleri parlak, diplerine ayna tutulmuş sanki, menekşe rengi loşluklarda fosfor yeşilleri kaynaşıyor, ikide bir ateş sarıları.

–...havalar serinledi, üstelik rutubet: Dışarda kahvaltı etmek, çılgınlık! Fakat, Kuledibi'nde yıllarca kapalı yaşamaktan o derece bunalmışım ki Demir, neredeyse yağmur altında yemek yiyeceğim.

Dediklerinden hoşlandı olmalı, bir zaman güldü. Demir, bir yolunu bulup Halim'den, yaptığı densizlikten söz edebilse uygun düşeceğini seziyordu: Koskoca adam, sizi bu kadar sevdiğini söylerdi, nasıl böyle bir çocukluğa hevesleniyor filan!.. Suat, bunu duyumsadı mı ne, lafı o dakika Ümid'e aktardı:

–...Ümid'le dostluğumuzu sağlayarak bana dünyayı bağışladınız, size nasıl minnettarım Demir, anlatamam! Ben böyle candan bir insana hayatımda raslamadım. Hapisten çıktığı günler, ihtilal henüz olmuş, işi başından aşkın, inanır mısınız, Ferid Dayı'mın ölümünden perişanım diye beni bir dakika yalnız bırakmıyor: O burada değilse, ben Firuzağa'dayım, bazı geceler karşı sahile geçip bir kahveye oturuyoruz, iki kadeh bir şey içiyoruz.

Bıçak elinde, daldı:

–...Ümid olmasaydı. dedi, bilmem ki ne yapardım?

Havada bir duman kokusu, civarda, dökülen yaprakları bir köşeye yığmışlar, yakıyorlar herhalde. Binbaşı Demir'i, bu, nereden nereye, 'Zizi Yüzbaşı'yla Yıldız Parkı'nda buluştukları günlere götürüyor. Beş yıl mı geçmiş? Suat'ın Ümid'i övmesi ilginç, çok ilginç; ilkbaharda Ümid daha çok Demir'e yakındı, sonbaharda Suat'a, sanki Suat'la Demir yer değiştirdiler. Peki, Demir'in hayalinde Ümid'le Suat yer değiştirmedi mi? Sus, sus!

Suat diyor ki: –...bende malum, tasarıyla uygulama arasında dağlar yükselir hep, tasarladığımı yaşayamam, yaşadığım tasarılarıma girmez, giremez. Ümid, bu sakat düzeni bozmama yardımcı oldu Demir, nasıl da ustalıkla! Onun hayatında bu ikilik yok,

ne güzel tasarılarını daha tasarlarken yaşamaya yöneliyor, yaşadıklarıysa zaten tasarladıkları!

Çayından bir yudum aldı: –...öyle sanıyorum ki, dedi, Paris'te **existencialiste**'lerle epeyce gezmiş tozmuş, o yapmış bunu: Yadırgatıcı görünse de sağlıklı bir şey, sağlam. İnsanı, başkalarının değer ölçülerine göre, kendisini yargılamaktan kurtarıyor.

İki Boğaz vapuru, Kalender ve İnşirah, yalının açığında karşılaştılar: Biri tiz, öbürü pes, iki çığlık: Selam düdükleri. Sonra martılar, neredeymişsin sökün ediyor: Boşlukta görünmez düğümler atıp çözerek uçuşuyorlar; bağırışları vahşi ve hırçın, sabahın puslu dinginliğini bir yerlerinden acımasızca yırtıyor.

Binbaşı Demir, farkında olmadan, en etkileyici sesiyle:

– Haklısınız Suat, dedi. Arkadaşlığın eşi az bulunur, beni adam ettiğini daha o zaman size söylememiş miydim?

Suat elinde tepsi, üzerinde boş fincanlar, ayağa kalktı:

–...birer çay daha içeriz?

– Zahmet olmasın?

– Daha da neler?

Birer çay daha içtiler. Binbaşı Demir, Suat'a cıgara sundu; çakmağının alevini gözlerinin içinde aradı: Eflatunlar, menekşe morları kayboluyor, ateş sarıları ürkütücü bir hızla öne çıkıyordu. Kaplan gözleri mi bunlar? Suat, birkaç saniye damar mavisi duman yumakları ardında azalıyor. Binbaşı Demir, 'öteki evde' Suat'ın cıgara içtiğini görmemişti hiç, onun için böyle eski bir alışkanlığı sürdürürcesine, hayli rahat, biraz da havalı içişine şaşıyor.

Bu defa içerden gazeteleri getirmiş, ikisinin de başlıkları hemen hemen aynı: **" 'Düşükler' mahkeme huzurunda / Yüksek Adalet Divanı'nda tarihi ilk duruşma."** Suat, bir göz hareketiyle 'sanık' fotoğraflarını gösterip, korkunç bir şey sordu:

– Onları asacak mısınız?

Tuhaf, Binbaşı Demir'in 'ihtilalin karıncaları'ndan olduğunu kim işitse bunu sorar: Asılacaklar mı? Kararı Yüksek Adalet Divanı verecek, niye ona soruluyor? Yeniden devrim tartışmalarına girmek istemiyordu, başka bir soruya sığındı:

– Her ihtilalde adam asılmaz mı Suat?

Suat çayını yudumlayacaktı, duruyor:

–...kurşuna dizilir, ama o dakika: Siz çok geciktiniz.

Üstelik başka itirazlar geliştiriyor, sorunu uzun uzadıya düşündüğü, Ümid'le, belki Ahmet Ziya Bey'le tartıştığı belli:

–...diyelim astınız, neyi halleder? Aslolan maddi şartları değiştirebilmek! Çoğunluk tahakkümüne niye sürüklendik, Menderes'in şahsi dikta temayülünden mi, yoksa Bayar'ın yıllanmış komitacılığından mı? Hiç sanmam. Bilimsel olmayan iddialar bunlar. Yarı feodal bir toplumsal bünye, az gelişmiş bir ekonomiyle emperyalist düzene katılışımızın kaçınılmaz sonucudur, tahakküm. Şartlar değiştirilmezse, bu gitsin, yerine bin Menderes getirirler. İhtilal dersen, ilk sabahtan beri, düzene bağlılığını ilan edip duruyor.

Daha yumuşak bir sesle sordu:

–...haksız mıyım?

Binbaşı Demir, geçen ay burada Ahmet Ziya Bey'in eleştirilerini dinlemişti; buna benzer sözleri tartışmalı iki komite toplantısı arasında, sonra orada söyledi: Ay ışığının camdan cama yansıyarak, eski Ankara içlerinde alabildiğine zenginleştiği, sıcak bir bozkır gecesi; Genel Sekreterlik Odası'nda, Binbaşı Erkanlı öfkeli öfkeli çayını karıştırıyor; yaşlanmış sinema jönü yakışıklılığını üniformasına sığdıramayan Albay Dündar da orada; dönüp hayretle ona bakıyorlar: Herkes 'Atatürkçülüğe' dönüldüğünden emin! Suat'a bunu anlatsa mı? Neye yarayacak? Hükümet darbesinin, 'ihtilalin ve inkılâbın' ayrı şeyler olduğunu, o bile yeni yeni anlamıyor mu? Bir iktidarı zorla alaşağı etmenin, mutlaka yeni bir iktidar olmak anlamına gelmediğini.

Ahmet Ziya Bey, piposunu ısıra ısıra, o gece ne demişti:

"–...Kemal Paşa'yla Enver Paşa'yı birbirine karıştırıyorsunuz: Eski paşaları tasfiye etmeyi inkılâp sanan Kemal Paşa değildir, Enver Paşa'dır; Bâbıâli baskını ile hükümet darbesi yapan da o, yani İttihatçılar! Kemal Paşa'da cunta fikri yok, meclis fikri var, hatta şûra fikri! Halktan topladığı kongrelerle irade-yi milliye'yi tahakkuk ettirmeye uğraşır durur, kuva-yı milliye'yi onun emrine verir. Sizin 27 Mayıs, fikrimce, ondan ziyade Enver Paşa'nın izini sürüyor Binbaşı bey: Kemal Paşa **Jacobin**'dir, siz **Bonapartiste**'siniz."

Güneş epeyce yükseldi, bu ne durgunluk, yaprak kımıldamıyor. Pırıltılı beyaz bir çizgi, bir jet yolcu uçağı çizgisi, gökyüzünü ortasından ikiye bölüp atmış. Sabah sisleri dağılıyor, çevrelerindeki griliğin her yanına alüminyum kâğıdından sanki saydam

bir zar geçirdiler. Ansızın tüyler ürpertici bir çığlık. "Ne oluyor?" dememe kalmadan, bir daha. Bir daha. Binbaşı Demir sandalyesinden fırladı fırlayacak, merakla Suat'a bakıyor. O, sakin sakin gülümseyerek açıkladı:

– Tavuslar!

Biraz boş bulunsa, "– Canım annemin tavusları, çoluk çocuk rahat vermiyor diye Çiftliğe götürmüştü, demek geri getirmiş," diyebilirdi, demedi, cıgarasının külünü usulca tablaya düşürürken:

–...bitişik yalının tavusları, diye sözünü tamamladı; görseniz şahane şeyler, ama ötüşleri canhıraş, her seferinde Ümid'i de yerinden uğratırlar, alışamadı bir türlü.

Binbaşı Demir daha fazla oturmadı: Vapur, dolmuş, İrtibat Bürosu derken, uçağa ancak yetişebilecek. Suat onu bahçe kapısına kadar geçiriyor. Yalının ön tarafı, sık ağaçlık: İki yanlarında, durup durup sararmış yapraklarını salıveren yaşlı çınarlar, görmüş geçirmiş at kestaneleri. Ayrılmadan, el sıkıştılar. Binbaşı Demir'in ensesinden sırtına soğuk bir ter akıyordu. Ayrılışa olağan bir anlam verebilsin diye, şaka yollu.

–...gelirsem, ararım! dedi. Ümid'i tarafımdan öpün.

Suat'ın gözleri, birdenbire kaplan gözleri. İnce cam bir bardağı ısırarak kırar gibi, basbayağı dişleriyle:

–...öperim! diyor.

Yüzüne sanki bir kapı kapandı. Yeniden o dışarda bırakılmışlık izlenimi. Sonradan Binbaşı Demir, gece yatısına kaldığı 'İğdeli Yalı' konukluğunu hatırladıkça, gözlerinin önüne Ümid'le Suat'ın ağızlığı birbirlerinin parmaklarından çekip alarak, ortaklaşa cıgara içişleri gelecektir. Şöyle bakarsan ne var bunda? Candan iki arkadaşın her zaman yapabileceği bir şey, olağanüstü sayılmaz, gelgelelim, artık yerleşmiş bir alışkanlığın kolaylığıyla yaptıklarından mı, onu, paylaştıkları bu keyfin dışında bıraktıklarından mı, Binbaşı Demir, aklına geldikçe tedirgin.

Daha uçakta başladı bu tedirginlik, Ankara'ya dönerken. Tesadüf, pervaneli bir nakliye uçağıydı, hantal, hava boşluklarına düştükçe herkesin miğdesini ağzına getiren. Yol uzadıkça uzadı. O, karşılıklı aynalarda binlerce çoğalmış, dal gibi bir Ümid'le gökkuşağı renkli bir Suat'ın, birbirlerinin ellerinden ağızlığı alarak ortaklaşa cıgara içen dumanlı hayallerini seyrediyor, Kabibay'ın verdiği sevindirici haberin tadını çıkaramıyordu.

Bunlar gece Emirgân'da uzun boylu konuşmuşlar, olumlu bir sonuca ulaşılmış. Ne kadar bir ayak önce seçime gidilmesinden yana olsa da, hiç değilse demokrasiyi sağlama bağlamak için, Albay Küçük de Milli Birlik Komitesi'nin bazı 'icraat' yapmasını benimsiyor. Şöyle bir çözümde uyuşuyorlar: Gelecek yılın 29 Ekim'ine kadar iktidarda kalıp kaçınılmaz saydıkları 'icraatı' gerçekleştirecekler: Oldu oldu, seçime gidilip iktidar sivillere bırakılacak; olmadı olmadı, 'iktidarda kalıp kalmama durumu' referandumla millete sorulacak. Ayrıca uzlaşmayı hafta içinde iki taraf arasında yeniden tartışmayı, daha sonra Komite'ye götürmeyi karara bağlamışlar.

Ankara'da küçük bir yağmur buldular: Pis, pısırık mı pısırık, iki çiseleyip bir vazgeçiyor. Kalın bulutlar şehrin üstüne boydan boya sıvanmıştı. Yağmur karanlığı camları ne kadar kararttıysa, trafik ışıklarına o kadar dirilik katmış, kırmızı, yeşil, sarı, göz alıyorlar. Binbaşı Demir, bir bahane uydurdu, Meclis'e gitmedi. Ellerinde, yüzünde, seyrek damlaların soğuk ıslaklığını duya duya oteline yürürken; içisıra, annesi Suat Hanım'ın kederli günlerinde odasına kapanıp, biraz da değiştirerek söylediği o eski şarkıyı tekrarlıyordu:

"Ne kadar yalnızım, haberin var mı?"

...oysa Yüzbaşı Demir, yaza ne umutlarla girmişti!

'İhtilal'de bilenmek kişiliğini pekiştiriyor, erkekliğini buyruğuna alması kendisine güvenini. Kan dökülmemiş de olsa, silahlı bir eyleme bulaşıp alnının akıyla çıkması, üstüne nasıl bir kahramanlık zırhı geçiriyorsa; yıllardır birikmiş ersuyunu, ilk sınamada, sevdiği kadının karanlık dehlizlerine, duman duman boşaltması, içeriğini öyle biçimine uyduruyor. Ülke çoğunluk tahakkümünden kurtulup artık özgürlüğüne kavuşmuştur. O da, devrimci bir subay olarak, 'mücadeleye kalemiyle katılıp hapse düşmüş' gazeteci bir kadınla evlenecek!

Bunu annesine yazma gereğini neden duydu? Kestirmesi zor.

Doktor Hayrullah'ın aşk mektuplarını bekârlık odasındaki komodinin alt gözünden bulup çıkaralı, Bursa'ya ayak basmadı. Suat Hanım'ın ısrarlı mektuplarına 'sıhhat ve selamette olduğunu' bildirmekten öte gitmeyen kuru, (aslında dargın), cevaplar vermekle yetiniyor. O halde 'ihtilal' ertesinin onca dağdağası ortasında punduna getirip o mektubu niye kaleme aldı? Annesinin yürekten destekleyeceğini bildiği devrimde, karınca kararınca, payının olduğunu duyurmak için mi? Yoksa, Ümid'le evlenme tasarısını eve ne de olsa bildirmek zorunda olduğuna inandığından mı?

Mayısın son günleri, eyleme bir hukuk kılıfı geçirsinler diye başvurdukları profesörleri almaya İstanbul'a gelmiş, mektubu uçakta yazıp alandan postaya veriyor: Belli belirsiz bir böbürlenme, içten içe genişleyip yüreğini kuşatan bir yeterlik duygusuyla! Adımları sağlam, selamları bıçak keskinliğinde, yosun yeşili gözlerine kükürt sarısı yıldırımlar düşüyor: Bir tarihte Han vapuruyla dünyayı fethe çıkan Kore yolcusu Üsteğmen Demir vardı ya, geri gelmiş.

Mektubuna, yarı Mütareke yarı tatlısu frengi bir duyarlıkla, Suat Hanım, ne de uzun cevaplar yazmıştı. Her mektup "Ailemizin medar-ı iftiharı yiğit evladım", diye başlıyor, "nobran, hayatın ve hadisatın ehemmiyetini idrakten aciz bir adamla senelerini heder etmiş olmasından" yakınmayı asla unutmayarak, asıl önemli konuya geçiyordu:

...vakıa dünya fânidir, kimin ölüp kimin kalacağı ise meçhul, bu fikre bütün kalbimle iştirak ederim, fakat bana bir emr-i Hak vâki olmadan seni elceğizimle dünya evine sokmak, pekâlâ tahmin edeceğin üzere, başlıca emelimdir. Geçen Kurban Bayramı, Mebrûke'nin düğününde, seller gibi gözyaşı döktüm, 'yegâne evladımın mürüvvetini bana müyesser kılması' için Cenab-ı Hakka niyaz ettim. Yazdıklarından anlıyorum ki duam kabul olunmuştur, müstakbel gelinimiz senin tercihin olduğuna göre en münasip tercih, bunda şek şüphe yok, münevver bir hanım olması, hassaten gazetecilikle iştigali beni sürûra garketti, hep düşünmüşümdür ki genç yaşımda baban gibi dünyadan bihaber bir zatla evlenmeseydim, muharrirliğe istidadım..."

Suat Hanım'ın heyecanı haklı, sevinci erkendi. Ümid'le Demir bugün yarın evlenmiyorlar. Evlenemezler. Anababa günleri bunlar. Tutuklu gazetecilerin 27 Mayıs sabahı salıverildiklerini bildiği halde Yüzbaşı Demir günlerce Ümid'le karşılaşamadı: Olayların ivmesi ikisini de kapmış, ayrı doğrultulara savurmuş: Ümid, cezaevinden çıkmasıyla soluğu Bâbıâli'de alır: Evine uğramadan, Birlik idarehanesine, neden, gazeteyi yeniden çıkaracaklar, kolay mı? Her telefon yeni bir haber, her haber yeni bir manşet! Yemekleri ya köfte piyaz savuşturuyorlar, ya sandviç ve ayran. İş, iş, iş. Boşalan teleks bobinleri, bir saniye olsun çenesi kapanmayan geveze daktilolar. Yüzbaşı Demir'se, ne gün Ankara'da ne gün İstanbul'da, belirsiz: Yirmi dört saatte iki kere gidip döndüğü oldu. Yüreğinin bütün pencereleri fora, damarlarında kan yerine rüzgâr dolaşmaktadır, püfür püfür.

Ne çılgın sevinçti!...

Haziranın ilk günlerinde bir akşam, Şark Kahvesi'nde zar zor buluşabildiler. Orada buluşmalarını Ümid istedi. Ona hiç yakışmayan bir duygusallık mı? Hayır, telefondaki sesi 'külhanileşiyor' o an, beklenmedik bir neden ileri sürüyor:

"–...yo 'baba', hapisten çıkıp gazeteye tıkıldım, Taşlık açıklık bir yer, hürriyetimin tadına varayım diyorum.

Muzip muzip gülerek, bir de itiraf:

"–...evde yiyecek tek lokma yok, hazırlaması uzun iş, karnımızı doyurur öyle gideriz."

Öyle yapmışlardı. Yaz başlangıcı, gece olmak bilmiyor. Saat neredeyse sekiz, batıda hâlâ lacivert oyalı narin turuncular, çivite

dönmeye hazır kan kızıllıkları. Hoparlörden, dönüp dolaşıp, Amerikalı şarkıcı kadının söylediği o eski şarkı yükselmiyor mu, gözlerini birbirinin gözlerinde kaybediyorlar. Kimin kim olduğunu hadi bil bakalım, neyin ne olduğunu:

"Goodnight Irene, goodnight,
Goodnight Irene..."

Yıllar geçti: Ayrılıklar, cezaevleri, postaya verilen mektup, gönderilen resim, şehirlerarası telefon kanallarında ses tozları, bir devrimin çarpıntılı ertesinde aynı kahvede karşılıklı oturup aynı şarkıyı dinlemek! Bu yaşamak mıdır, yoksa yaşlanmak mı? Ümid, (siyah eteklik, omuzlarını açıkta bırakan şişe yeşili bluz,) uçsuz bucaksız gözleri sonuna kadar açık, burun deliklerinde ince bir duman çizgisi, içkisini yudumluyor: votka-limon. Cezaevi günlerinin üstüne çöktürdüğü düşünceli durgunluktan çıkamamış henüz, sıralı sırasız, ucu oraya dokunan sözler etmesinden belli:

"– Ceza olsun diye insanları bir yere kapatmayı kim akıl etmişse, pes doğrusu, kum saati gibi zamanla boşalıyorsun!"

Ya da, küçük parmağının ucuyla Yüzbaşı Demir'in dudak sınırlarını usul usul dolaşarak:

"–...bazı geceler, çok bunaldım mı, seni böyle okşadığımı kurardım. Bunu sahiden yapabilmek, ne büyük bir saadet! Ayrıca, hürriyetimin isbatı."

Cezaevi deneyini günlerce anlatsa bitmez, yazacakmış belki, neler neler diyor, sözgelişi Mireille, esrarcılıktan yatan Fransız şarkıcısı, başlıbaşına bir roman, kadın diye alırsan varlığı, serüvenci diye alırsan yaşadıkları. Bir kere onun cezaevindeki durumunu rahatlatmış, zehirli alaycılığı düşüncelerini de etkilemiş. Yüzbaşı Demir, anlayışlı gülümsemesiyle dinlerken, alnındaki müthiş yara izinden artık gocunmadığını farketti. Niye eksiklenmiyor? Yoksa bu eksiklenme erkekliğini sakat sanmasının bir sonucu muydu? Erkekliğine değgin tek söz geçmedi aralarında, geçmeyecek de: Demir öyle istiyor, gece Ümid ya çok şaşıracak, ya çok sevinecek, ya da ikisi birden: En doğrusu!

Nedense o gece, Şark Kahvesi'nin tenha bir gecesi: Solgun ampuller sarkıtılmış ağaçların altındaki masaların çoğu boş, yalnız en dipte birkaç taşralı. Soğan zarı bir yel esiyor, havada ısınmış

yaprak kokusu, yıldız serpintileri. Dolmabahçe'den Beşiktaş'a alçala yüksele bir canavar düdüğü geçti: Cankurtaran mı, yoksa polis mi? Ümid upuzun boynu ve siyah ağızlığıyla, Demir'in çakmağına eğilmişti: Gözbebeklerinde havagazı mavisi iki küçük alev yanıp sönüyor, ağzından burnundan dağılan kalın duman yumağı.

Olayların hızı öyle yüksek, çalkantısı o kadar büyük ki, uzun bir ayrılık sonrasında bile, birbirlerini yeterince algılayamıyor; yalnızlık günlerinde tek başına yaşadıkları gerilimleri gereğince paylaşamıyorlar: Aralarında ya dumanı tüten bir haber, ya yaygın bir söylenti, ya da filiz süren bir kaygı. Ümid, gözleri Üsküdar'ın ışıklarında, ağızlığını dişlerinden ayırmadan diyor ki:

"–...Namık Gedik'in intiharı gerçekten açıklandığı gibi mi cereyan etti? İşin içyüzü başkaymış deniyor, güya İçişleri Bakanlığı'ndaki bir kasanın anahtarını vermemek için..."

Ya da yorgun başını onun omzuna bırakıp soruyor:

"–...İsmet Paşa'nın emniyetini temin bahanesiyle göz hapsinde tutulduğu doğru mu?"

Biraz sonra, başka bir soru: "–... Demir sen de Milli Birlik Komitesi'ne dahil misin? Susmasana canım! Ben komite üyelerinin açıklanmasından yanayım. Millet bu işi yapanları tanımalı, bak ne geldi aklıma, keşke hepinizle birer röportaj yapabilsem, ayarlayabilir misin ha, adını 'İhtilalin Karıncaları' koyardık..."

Yüzbaşı Demir'in içisıra büyüyen korku ağacını bilse: İster misin Suat aklına geldikçe genç bir kobra diriliğine kavuşan erkekliği; Ümid'in zarif, fazla ince kadınlığından etkilenmesin de, onu bu gece eski çaresizliğiyle başbaşa bıraksın? "Ölümüm olurdu bu!" Ama yok, genç kadının kırpılmış saçları, boynuna değdikçe, ıslak bir şeyler kımıldıyor, yapışkan bir karanlıkta ne olduğu belirsiz, sıcak ve tüylü böcekler çiftleşiyorlar. Erimiş, kıpkızıl bir metal, üstlerine, damla damla düşmektedir: Ürpertici bir yanık cızırtısı yalımlı bir duman!

Ümid, cigarasını ağızlığından çıkarıp attı, ateşli ucunun karanlıkta kısa bir eğri çizip düştüğünü gördüler. Başlarının üstünde, yarasalar: Telaşlı ve yumuşak. Arkasından bir soru daha:

"–...Ticaret Bakanı'nın demecine aklın yattı mı senin, benim aklım yatmadı, bir ihtilal hükümeti bakanı yabancı sermayeye nasıl güvenir?"

İçerlek sesi hafifledi mi, yoksa fısıldıyor mu:

"– Yüzbaşı, beni özledin mi hiç? O gece demek istiyorum, ihtilal gecesi, hayatınla oynarken, düşündüğün oldu mu?"

Yüzbaşı Demir ne diyebilir ki? Bir şey demedi, Ümid'in elini dudaklarına götürdü, usulca öptü. Konuştukları tuhaf, yaptığı garip; evlenirlerse, karısının Anadolu garnizonlarındaki subay gardenpartilerini nasıl allak bullak edeceğini düşünmeden edemiyor: Oğlan çocuğu saçlarını, ağızlığını, erkeklerin elini ayağına dolaştıran külhanbeyi rahatlığını yadırgamayacaklar mı? Hele söz cinsellikten açılır da, cezaevine girmeden bir gece Demir'e söylediklerini tekrarlarsa:

"–...cinsellikte hoşgörü esastır, yasak kuralı işlemez, erkek kadın farkı tanımıyorum, bu farkı kadının erkeğe iktisadi bağımlılığı yaratıyor, kadınlar iktisadi hürriyetlerini elde etmediler mi, cinsel hürriyetlerine kavuşmalarını nasıl önleyeceksin?"

Eve bir geldiler ki, geceyarısının eli kulağında, musluklardan su tıslayarak çekiliyor, mutfakta buzdolabının mırıltısı, salonda jelatin yeşili akvaryum ışığının duvara vurduğu balık gölgeleri: İri, ürkütücü, bir gidip, bir gelen. Akşamdan beri hiçbir ajansı dinleyemediklerinden mi ne, Ümid'in çantasını divanın üzerine atmasıyla telefona sarılması bir oluyor:

"–...alo, Birlik mi, ben Ümid, Ragıp yok mu, tüh be, haberler nasıl diye soracaktım da, ne, Le Monde mu, ne demiş, ne demiş, yok yahu, okusana şu haberi bana..."

O konuşadursun içersini bunaltıcı sıcak bulan Demir terasa iki şezlong taşıyıp, birisine çoktan uzanmış. Telefonu kapattığı işitilen Ümid, az sonra siyah bir tüy kalem zarifliğiyle başucunda beliriyor: Gözlerinde kuyruklu imzalar atan bir sürü yıldız:

"–... duydun mu Yüzbaşı, İrfan'la konuştum: Le Monde gazetesi devrimci cuntada iki temayül olduğunu yazmış, mutediller ve müfritler, müfritlerin başında Türkeş bulunuyormuş, öbürlerinin ise..."

Yüzbaşı Demir, yabancı bir gazetenin gerçeğe bu kadar yaklaşan bir haberi verebilmesine şaşmış, Ümid'i fazla konuşturmamıştı. Kolundan tutup çekti, kucağına oturur oturmaz dudaklarıyla ağzını buldu. Öpüştüler. Ümid'le öpüşmek serüven, dudaklarında hemen dişlerinin batıcılığını duyumsarsın; dili hiç tek durmaz, ağzının içinde pembe bir alev lokmasıdır, oradan oraya gezer durur;

ya soluğu, genzine vuran sersemletici, bir içki buharı. Öpüşme uzayınca, Yüzbaşı Demir, bluzunun açık yakasından sağ eliyle Ümid'in sol göğsüne uzanacak oluyor, aaa, sutyen takmamış, mandalina iriliğindeki memesi avcunun içinde tostoparlak, diri ve sert.

Seviştiler. Önce yıldızların altında, terasta; sonra akvaryumun aydınlığını su gibi çalkalayarak salonda, divanın üstünde. Ümid, daha ilk öpüşmeden cinsel önsezinin keskinliğiyle, Demir'de değişiklik olduğunu anladı: Parmaklarının göğüslerinde kenetlenişi mi, dilinin kulağından içeriye sımsıcak akışı mı, neyi, şimdiye kadar tanık olmadığı bir etkinliği deyimliyor. O, en soluk kesici sevişmelere dünden hazır. Hele bir ara, sevdiği adamın erkekliğinde beklemediği bir sertlik belirmiyor mu, tutabilirsen tut, dudak, diş, dil, tırnak ve meme olarak, Demir'in her yanına hızla dağılıyor. Öpüşmenin birini bitirmeden öbürü. Harıl Harıl, şehvet üretiyorlar. Arada Ümid'in şaşırtıcı uyarıları:

"–...çenemi hafifçe ısırsana!"

"–...göğüslerimin arasını öp!"

Birden ayağa kalktı:

"–...öfff, burada olmuyor, mecbur muyuz yahu? İçeriye gel, rahat rahat sevişelim!"

Adımını salona atar atmaz, hop! her zamanki çabukluğuyla çırılçıplak: Sutyeni olmadığı gibi, külotu da yokmuş: Akvaryumun ışığı yüzünden, yeşil selofanla kaplanmışa benzer bir ceylan vücudu: İnce, narin ve esnek! Soyunmak onda saplantı mı? Sıcaktan terlediklerini öne sürüp, Demir'in de soyunmasını istedi. İstemek ne kelime, soymaya davrandı: Gömlek, atlet fanilası, slip! Az sonra, ateş gibi yanan dişiliğiyle Demir'in ağzına oturup; kollarıyla bacaklarını kavrayarak, ağzıyla erkekliğine eğildi: Spermaya doymak bilmezmiş! Dudaklarının boğumlarının, hele dişlerinin kesici sertliğini şeyinin çevresinde duyumsayınca, Yüzbaşı Demir, iliklerinin çekildiğini sanıyor. İyi ama, sarsıla sarsıla Ümid'in gırtlağına boşalabilmesi için, neden yine gözlerini kapaması, Mamasan Shamisen niyetine Suat'ı düşlemesi gerekti: Rimelle ağırlaştırılmış kıvırcık kirpikleri, hercai menekşe gözlerinin kadife parıltısını gölgeliyor, kaşlarının uçları tarçın kahverengisine boyanmış, göz kapakları eflatun!

Biraz soluk alınca, Ümid, bir yılanbalığı hafifliği ve yu-

muşaklığıyla divana, divandan yere ağdı. Sehpadaki Kent paketinden bir cıgara yakarak Demir'e uzattı:

"–...yıllar önce söylemiştim Yüzbaşı, cinsel tutukluğun psikolojiktir, bir gün elbette geçer."

Ağızlığının ucuna iliştirip bir cıgara da kendine yakıyor. Çakmağın aydınlığında, üst dudağındaki ter damlacıkları parıl parıl:

"–...bugün işte o günmüş."

Dumanları, akvaryumun ışığında yeşil bir ağ gibi havada bıraktı, doğruldu, mutfağa geçti. Her zaman nasıl yapıyorsa, öyle yapacak yine: Buzdolabından iki bira açacak, köpük köpük bardaklara boşaltıp getirecek.

"– Kalk, şerefine içelim.

Ümid sevişirken, yaratıcı; cinsel zevki, çeşitlendirip zenginleştiriyor. Keyfince kullansın diye, gövdesini sevdiği erkeğe bırakan kadınlardan değil, oyunu akıllıca geliştirerek hazzı çoğaltmak, ortaklaşa paylaşmak için, elinden geleni ardına bırakmaz. Az şey de gelmiyor elinden. Yüzbaşı Demir, her seferinde, bunca marifeti Paris'te mi öğrenmiş olabileceğini içisıra sormuştur. Bunun ne türden bir yaşama biçimi gerektireceğini düşündükçe canı sıkılır, keyfi kaçar: Bir iki erkekle öğrenilecek hünerler mi bunlar? Ümid'le tartışamazsın da, çok üstüne vardın mı, o alaylı gülüşüyle kesip atıyor:

"–..sen söylesene Yüzbaşı, erkeklerin kullanabildiği bütün cinsel hakları, kadınlar neden kullanamayacakmış bakalım?"

Onca, kadınların da hayatları boyunca çeşitli cinsel deneyleri olmasından doğal bir şey yok, Ümid, boyutları değişik, bileşimi farklı bir kadın, evet!

Ayın yükselmiş olduğunu aynı anda gördüler, ucu epeyce kemirilmiş, gümüş mavisi bir ay: Şavkı, çevresindeki ufak yıldızları solduruyor, oysa denizin yüzünü cıvalı yansımalara boğmuş. Ümid bir duş altına girer gibi, terasa fırladığı an, gümüşten bir kadın heykeline dönüştü: Çıplak ve zarif. Yüzbaşı Demir, sevimli bir şaşkınlıkla, oturduğu yerden onu seyrediyor, için için çıplaklığından utanıyordu. Çağırdığı halde, yanına gitmedi; cıgarasını, birasını bitirip, koridordan yatak odasına geçti. Orasının daha az sıcak olduğunu 'tecrübesiyle' biliyor.

Fakat, o ne? Terasa şakır şakır yağan ay ışığı, camlardan içeriye vurmuş. Yarattığı gümüşlü loşlukta bütün eşyalar, karyola,

gardrop, tuvalet vs. hayal meyal. Yatağa uzanınca, havalanmayı hatırlatan, hafifletici bir sanrının, gönlünde, baloncuklar halinde uçuştuğunu saptadı. Doyum keyfi mi, mutluluk mu, gücünü sınama rahatlığı mı? Mutluluk olamaz, Ümid'i koynuna alıp, Suat'ı hayalleyerek mutlu olunur muymuş? Üstelik kadın evli.

Az sonra Ümid yatak odasının terasa açılan cam kapısından giriyor: İmgelemin ay ışığından biçtiği bir yaratık sanki, pırıl pırıl. Yanılıp da dokunulsa cam top gibi patlayıp ışık zerreleri olarak dağılacak, ya da dokunanın eli maddesi olmayan bir ışın demetine gömülecek! Tatlı bir yanılsama mı, büyülü bir imge mi bu? Ne o, ne o. boylu boyunca Yüzbaşı Demir'in yanına uzanıp, dudaklarını ağzına dokundura dokundura:

"–...sevişelim Yüzbaşı" diyen etten kemikten bir kadın, "ağırlığını üzerimde duymak istiyorum.

Kolay unutulamayacak o yaz gecesinin uygun bir anında, Yüzbaşı Demir, evlenme konusunu niye açmamıştır, erkekliğini ayakta tutabilmesinin 'renkli' bir Suat hayaline bağlı olduğunu görmesinden mi, yoksa Ümid'in cinsel serbestliği ve sevişmedeki ustalığının gözünü korkutmasından mı, ertesi gün Ankara'ya dönerken uçakta, sonraki günler boyunca Ankara'daki savruk yaşantısında bunu düşündü durdu. O sırada cunta daha gizli Emniyet Grubu'nu kurmamıştı, onu 'usulen' Meclis Muhafız Taburu'na atamışlar, kadrosu orada görünüyor. Ankara devrilmiş bir arı kovanı, gireni çıkanı belirsiz. Yaz, ışığının kıvamında alttan alta bir titreşim değişikliği, krom parıltısıyla saydam sarılar arasında delirtici bir başkalaşma süreci. Bulvar kahvelerinde akşamüstü insanları, Bakanlıklar'dan kıl pranga kızıl çengi sekreterler, yabancı elçiliklerin metropol havasına susamış görevlileri Peşmelba mı alırsınız, Çilek Chantilly mi hayatım, vallahi Flamingo'nun profiterol'ünü de çok methediyorlar ama, ben rejim yaptığımdan...

Orduevi'nde, Milli Birlik Komitesi tartışılıyor. Kimler girer, kimler girmez. Üyelerin kamuoyuna bildirilmesi doğru mudur? Başbakanlık'taki toplantılara elli kadar subay katılıyormuş, Milli Birlik Komitesi'ne hepsi alınacak mı? Akşam. Kadehlerde buzlu rakı beyaz bir duman. Tabakta dilinmiş salatalık, söğüş domates ve beyaz peynir Yüzbaşı Demir ısrarlı olmayı onuruna yediremiyor, toplantılara bir kere uğradı, bir daha ayak basmadı. O kadar kurmay

subay, albay, yarbay dururken, ona sıra mı gelir? Bir gece 'Zizi Binbaşı'yla buluşuyorlar. Hayret gözlerinin mahalle çocuğu mavisine, söze sığmaz bir yorgunluk gelmiş oturmuş. Hafif çakırkeyif, böyle oldu mu kadınlardan başlar değil mi, hayır hiç kapak kaldırmıyor, diyor ki:

"–...sen ne dersen de, iş sarpa sardı oğlum, biz yanılmışız, zor olan ihtilal sonrasıymış, kimse ne bok yiyeceğini kestiremiyor, şu komiteye girmek daha püsküllü bir bela: 'Kafadar' Hakkı bile hak iddia ediyor yahu, ayyaş kerata!"

Nice tartışmalardan sonra, otuz sekiz kişilik bir Milli Birlik Komitesi saptanıp açıklandı. O gece İstanbul'dan Yüzbaşı Demir'e bir telefon, Ümid: hani 'İhtilalin Karıncaları' diye bir yazı dizisi düşünmüştü ya, Hüsnü Faik bayılmış. Komite belli olduğuna göre Ümid subaylarla röportaj yapmak üzere yarın sabah uçağa atlayıp geliyormuş, ondan istediği komite üyelerinden Birlik için birer randevu alıvermesi...

Ankara'da Ümid'le olmak! Elverişli bir saat yakalar yakalamaz, artık Piknik'te mi olur, Orduevi'nde mi, başbaşa bir yemek yemek! Tereyağı usulca eriyen bonfile, bardakta köpüren biranın gizemli ıslığı. Ümid'in gözleri bu şehirde ne renge bürünür acaba, asfalt mavisine mi, beton grisine mi. Demir'e hep Muradiye'deki evlerinin avlusunu çağrıştıran telli kavakların puslu yeşiline mi? İstediği buluşmaları birer ikişer, ayarlamasına ayarladı, ancak Yüzbaşı Demir Ümid'i karşılamaya havaalanına gidemedi, aksilik bu ya o sabah işleri çok, Siyasi Polis eski demokratların sessiz bir gösteriye yelteneceklerini 'istihbar etmiş', tetikte duruyorlar, ne olur ne olmaz....

Birlik'in Ankara Bürosu Sıhhiye'de değil mi, 'çocuklar' Ümid'e Yüksel Palas'ta yer ayırtmışlar, Demir Rüzgârlı Sokak'taki Gündeş Palas'ta kalıyor, eski oteli, araları epeyce. İlk günler o da herkesle beraber Orduevi'ne dalmıştı ya, komite üyelerinin odalarda ikişer üçer yattıklarını görünce otele çıktı, hem işine yakın, hem başına buyruk, Ümid'le telefonlaşıp buluşuyorlar. Kavaklar pamuklamış, bulvarlarda toz toz. Mika sarısı sıcağın gün boyunca yumuşattığı asfaltlara, Kırkikindi yağmurları gökkuşağı pırıltılı serinlikler boşaltıyor. Ankara, hele o sıra, yüksek gerilim yüklü bir telden farksız, her kulacında korkunç vınıltılar, her dönemecinde elektrik kı-

vılcımları. Ümid, rengi belirsiz kocaman gözlerini, dumanlı güneş gözlüklerinin arkasına saklasa da, sesi org gibi uğuldayan yakışıklı subayın kolundaki 'siyah lale' dikkatleri çekiyor: Oğlan çocuğu profili, upuzun boynu, yeşil zeytin esmerliğiyle! Nereye gitseler, çevrelerinde fısıltılar: Kimmiş, neymiş, Amerikalı mı, İtalyan mı? Ne İtalyanı canım, hani gazeteci bir kadın hapsetmişlerdi, ta kendisi!

Çankaya'da bir iki elçilik kokteyline birlikte gittiler. Yazları, bahçeleri elverişli olanlar, kokteyllerini açık havada verirlermiş: baygın salkım söğütler, iri çınarlar, uğultulu çamlar arasında seçkin kalabalık, Ankara'nın kaymağı: İrili ufaklı diplomatlar, bakanlık ileri gelenleri, yerli yabancı gazeteciler. Hele onlar! 27 Mayıs'tan beri, adım başında bir yabancı gazeteci. Ümid'e ilgi gösteriyorlar çok, bir kere 'Paris'li gibi' Fransızca konuşuyor; ikincisi, giyimi kuşamı havasıyla yabancı bir gazeteciden farksız. 'Zizi Binbaşı' bu kokteyllerden birisinde onu çevresindekilere tanıtırken, gülerek ne demişti:

"–...biz yengeye İstanbul'da Barones derdik, teşbihte hata olmaz, hâline etvarına bir bakın, söyleyin. Barones marones, 1955'ten itibaren ihtilalin içindedir kendisi."

Artık Barones demiyor ama, yenge aşağı, yenge yukarı: Sanki Demir'le kırk yıllık evliler. Ümid bir sırasını düşürüp bundan hoşlanmadığını belli etti; yaprak yansımalarından neftiye dönmüş gözlerinde alaycı pırıltılarla dedi ki:

"–...yenge demiyorlar mı, cin ifrit oluyorum. Neden mi, ne bileyim? Kendimi kolları altın bilezikli, başı örtülü taşra gelini görüyorum da ondan galiba!"

Yüzbaşı Demir bu sözler üzerine kışın Ümid'in İstanbul'da başka bir vesileyle söylediklerini hatırlayacaktır. Hani İsmet Paşa'yı izlemeye Kayseri'ye gitmişti de, Anadolu'da herkesin onu 'ecnebi' sandığını görüp üzülmüştü. Ne diyordu, "–...asıl acıklı olan beni öyle sanmaları değil, hayır, benim değişemeyeceğimi bilmem!" Yüzbaşı Demir, o gün nedense beyazlar giymiş Ümid'i, bir elinde ağızlığı, öbüründe viski bardağı, yabancı gazetecilerle tatlı tatlı söyleşirken uzaktan seyrediyor; Gianna'nın geldiği sıralar, Erzincan'dayken ne türlü bir yabancılaşmaya kapıldıysa, yine öyle yabancılaşıyordu. İşin kötüsü o bu çevrede ne kadar tedirgin, yanlış ve huzursuzsa, Ümid o kadar rahat, keyifli ve mutlu. Başta Kabibay

ve Erkanlı, röportaj için konuştuğu bütün Milli Birlik Komitesi üyeleri 'Barones'in inceliğini, zekiliğini, etkileyici havasını anlata anlata bitiremiyorlar. İçlerinden yalnız birisi, –yoksa Yurdakuler mi–, kalın kaşlarını indirip, mahçup mahçup gülümseyerek:

"–Tam, demişti, "sefir karısı olacak bir kadın!"

Görünüşte övgüydü bu, gelgelelim o gece otelde dişlerini fırçalarken Yüzbaşı Demir Albay'ın sözlerinden, "– bu kadın sana yaramaz," anlamını çıkardı, üzüldü: Hiçbir zaman büyükelçi olamayacağını bilmez mi?

Ümid Ankara'da sürekli kalamıyor: İki, bilemedin üç gün, sonra hadi İstanbul. Kaç kere geldi gitti. Yazılarını çok beğeniyorlar. Şurasına burasına serpiştirdiği eleştiriler yok mu, (Devrimci kadro hiçbir ideolojik hazırlık yapmamış, Atatürkçülüğü bile tarihsel şartları içersinde toplumsal ve ekonomik olarak değerlendirmemişler vs...) 'Zizi Binbaşı' çok tuttu onları, Ankara'daki harekât sırasında, en çok da İçişleri Bakanlığı'nın çatışmayla ele geçirilişinde 'faal rol oynadığı halde' Milli Birlik Komitesi'nin dışında bırakılmış olmasından buruktu; çakırkeyif akşamlarında, sarışın gülümsemesini bir madalya gibi parıldatarak, gelip gelip Yüzbaşı Demir'e takılıyordu:

"–...parlak çocuk, bugünkü Cumhuriyet'i gördün mü, Amerika bize dört yüz milyon dolarlık kredi açacakmış, kafamı fena karıştırdı ha, ulan biz bu deyyusların işine yarayan bir şey yapmasak bu parayı verirler mi, Kore'den tanımıyor muyuz: Orada nasıl kullandılarsa, burada öyle kullanmış olmasınlar?"

Bir başka gariplik de, kadınsız öldür Allah yapamayan 'Zizi Binbaşı'nın hanidir ortalarda yalnız dolaşması. Nerde o bir kulpunu bulup ateş hattında bile hovardalık eden; cebinde yetmiş iki milletten yosma adresi, kolunda mutlaka bir kadın gezdiren çapkın subay? Soramıyorlar da! Bakarsın, alınır. Yalnız bir kere Baraj'ın lokantasında, bir kere Çiftlik'te, 'değnekten farksız' bir yaratıkla görülmüş, saçları soğan kabuğu, güdük kaşları kırmızı, dudaklarını dört köşe kelebek boyar, teni pütürlü bir kızmış ki, Ankara 'sosyetesinin' kalburüstü bir ailesinden olduğu söyleniyor, babası devlet ihalelerine mi girermiş ne!... Kimilerine göre Binbaşı Aziz kapana kısılmış işte, dünya evi yolcusu canım, daha ne olsun; kimilerine göreyse hayatında kadınların ağırlığı azalıyor, mesleğininki artıyor.

Bir öğle sonu, Başbakanlık'tan çıkarlarken Yüzbaşı Demir'e söyledikleri ikinci olasılığı güçlendirmiyor mu acaba:

"–...'Zizi Teğmen', şirin; 'Zizi Yüzbaşı", âlâ; 'Zizi Binbaşı' eh, orta şekerli: Rütbe yükseldikçe tadı kaçıyor bu işin, 'Zizi Albay' olmaz, olamaz, adamı tiye alırlar."

Temmuz mu neydi, erimiş cam macunu bir güneş kör edici çakıntılarla, otomobil farlarına, mağaza vitrinlerine, havuz yüzeylerine sıvanıyor. Ankara, Erdek, Akçakoca, Didim diyerek, yarı yarıya boşalmış. Milli Birlik Komitesi'ndeki ikilik gittikçe daha çok duyumsanmaktadır. Ufak ufak, Silahlı Kuvvetlerde 'esaslı bir tasfiye' yapılacağı rivayetleri. Bunun yarattığı elle tutulabilir huzursuzluk.

'Zizi Binbaşı', cıgarasını dişlerinin arasında tutup, dumanı yiye yiye dedi ki:

"– Dündar Albay'ın çaktırmadan hazırladığı neyin planıdır, haberin oldu mu senin? Benim kafamı kurcalıyor, bak."

Sesinde ona hiç yakışmayan bir bezginlikle, ya da şu sözleri:

"–...oğlum, NATO Başkomutanı durup dururken Ankara'ya gelmez, altından bir bokluk çıkacak görürsün. Kaşla göz arasında toz oluyor, neden?"

O günlerde Yüzbaşı Demir arkadaşının kaygı ve kuşkularını yeterince önemsemediğini çok sonra anlayacaktır, ne yapsın, özel sorunları, hele Ümid'le evlenmesi kafasını fazlasıyla kurcalıyordu. burnunun dibinde olup bitenlere gereken dikkati verememiş!

Yaz boyunca, İstanbul'a yolu düştükçe Ümid'le buluşup seviştiler. Hem ne sevişmek! Ümid, erkekliğinin bir daha kaybolmamak üzere geri geldiğine emin olunca, bütün iştahı, tutkusu ve zenginliğiyle cinselliğini kapıp koyvermişti. Firuzağa'daki yatak odasının dili olsa da söylese!... Bazen camlara yıldızlar ateşböcekleri gibi vızır vızır üşüşüyor, bazen gümüş mavisi ay ışığı donuk ayna yansımalarıyla vuruyor, onlar, terden kaygın vücutları bitişik, solukları tek, istekleri sonsuz, çığlık çığlığa boşalıyorlar. Su yılan ıslıklarıyla musluklardan çekilmektedir. Lacivert gece boşluklarında miyavlayan fosforlu kediler, ansızın patlayan vapur düdüğü, uzaklaşan uçak uğultuları. Ümid, ellerini başının altında kavuşturmuş, dişlerinin arasında ağızlığı, gözleri sonuna kadar açık, karanlıkta cıgara içiyor. Cıgarasının kızıllığı kocaman gözlerinin

akına yansımış. Yüzbaşı Demir'in dilinin ucunda hep o soru, acaba sorsa mı:

"–...peki evlenmeyecek miyiz?"

Cevabı neden kaçamak: "–...evlilerden farkımız ne ki 'baba', baksana bütün Cihet-i Askeriye'nin yengesi olduk."

Arkasından, Yüzbaşı Demir'i korkulara salan bir soru:

"–...ihtilalden sonra, Kuledibi'ne uğradın mı hiç?"

"– Hayır, vakit oldu mu ki? Neden sordun?"

Ümid, sağ elini başının altından çıkarıp, uzun artist parmaklarıyla ağızlığını dişlerinin arasından aldı, karanlığa görünmez dumanlar üfleyerek:

"–...nedeni var mı, dedi, ayıp oldu! Ben de uğrayamadım. Suat, biliyorsun, hapisteyken yakından ilgilendi benimle."

"–...bilmez miyim, bana sormuş durmuştur."

"– Sabah, bir baksak mı diyordum?"

Baktılar, kapı duvar sağır. Yüzbaşı Demir, sahanlık komşularından soruşturmayı akıl etti: Tanırlarmış, hasta kocasının Gümuşsuyu Hastanesi'nde tedavisine aracı olmuş! Oradan, babası 'Vefat ettiği için' Halim'in İzmir'e, 'Miralay Dayısı âniden fenalık geçirdiği için de' Suat'ın Emirgân'a gitmiş olduğunu öğrendiler. Ümid, aradıklarını bildiren bir iki satır çiziktirip kapının altından içeriye itti.

Epeyce bir zaman sonra Suat onu arıyor. Ama, nasıl bir Suat: Kederli, koyu renk giyinmiş, saçlarını kestirdiği ve hiç boyanmadığı için, Ümid'in ilk bakışta tanıyamadığı. Kıvırcık kirpikleri nemli, hıçkırmasın diye dudaklarını ısırıp paralayan! Miralay Ferid Bey sizlere ömür! Gazetelere ilan verilecek, yolunu yordamını bilmiyorlar, kim yardımcı olabilir diye düşününce Suat'ın aklına Ümid gelmiş, acaba şu ilanın Birlik'te, Cumhuriyet'te ve Hürriyet'te yarın çıkmasını sağlayabilir miymiş? Aa, tabii! Sağlayamaz olur mu: Geçti telefonun başına, on beş dakika içinde isteğini yerine getirdi.

Bağlantı böylece kuruluyor.

Ümid, 'dayısının ölümüyle' Suat'ın nasıl 'perişan olduğunu' şehirlerarası telefon konuşmalarından birisinde Yüzbaşı Demir'e anlatmıştır. Ağustos ortaları olmalı, durum gergin: Milli Birlik Komitesi, yüzlerce general ve subayı ordudan çıkarmakla kalmamış, 27 Mayıs hükümetinin on bakanını görevinde yetersiz sayarak iş-

ten atmış! Her yerde bunun dedikodusu. Onlar da asıl bunu tartışıyorlar, Ümid arada Suat'ı yalnız bırakmamayı bir insanlık borcu saydığını duyuruyor. Daha ne haberler: Bu ölüm, yıllardır dargın yaşadığı annesiyle barışmasına neden olmuş Suat'ın, baba mirasından ona Vaniköyü'nde ufak bir yalı alınıyor, Kuledibi'nden oraya taşınacak, acısını yeni evini döşeyip dayamakla dağıtmaktaymış, annesiyle mağaza mağaza geziyorlar, iğneden ipliğe her şey yeni baştan düzülüyor...

Yüzbaşı Demir, Camekân Sokağı'ndaki akşam söyleşilerinde annesinin adı geçtikte Suat'ın nasıl irkildiğini unutmamış. Kulaklarına inansın mı, inanmasın mı? Miralay Ferid'in ölümü başlıbaşına bir 'hicran': İçinde bir yerinde, bu yaşlı başlı askerin bir kere daha elini öpmeye varıp:

"–...Miralayım, işte Menderes'i devirdik, emriniz yerine getirilmiştir" diyebilmek umudu yatıyormuş meğer, bu fırsatın 'ilelebet' kaçırıldığını düşünmek yüreğini yakıyor.

30 Ağustos'ta terfi etti. Binbaşı olmak!... Erzincan 'sürgününde', Yüzbaşı Demir'in "Acaba ettirilir miyim?" kaygılarıyla gün hesabına yattığı 'terfii", umduğu oranda sevindirmedi onu: Durgun bir doğu garnizonunun tekdüze yaşantısında sivrilen olay, bir hükümet darbesinin ertesinde önemini nasıl da yitirmiş! Sonu belirsiz ortaklaşa bir kaderin, karmakarışık sorunları üstüste yığılırken, binbaşı olmuşsun, yüzbaşı kalmışsın, ne farkeder? Binbaşılığın çok ötesinde bir saygınlığı tatsa da, teğmenliğinin umut dolu Küçük Kavaklı günlerini aramıyor mu? Hele Karaman'ın önerisiyle "Emniyet Kontrol Koordinasyon Servisi" diye cafcaflı bir ad taktıkları Emniyet Grubu'nda çalışmaya başladı başlayalı. Adamda sinir bırakmayan bir görev.

Siyasi Polis'ten, jandarmadan öyle kötümser raporlar geliyor ki, halkın eğilimlerine ters düştüklerini görüp umutsuzluğa kapılıyorlar: Akşamsafaları henüz sulanmış, bahçeli Anadolu kahvelerinin, çarpık peykelerinde; Devlet Yollarının, iç lastik, benzin ve sidik kokan servis istasyonlarında, neler söyleniyormuş, neler: İhtilal dinsiz, camilerin kışlaya çevrilmesinin eli kulağında, namaz ve Kur'an yasaklanacak, ezanı yeniden Türkçe okutacaklar! Yoğun bir propaganda almış başını gidiyor. Gazetelerde iri başlıklar: **"Milli Birlik Komitesi din konusunda bildiri yayınladı / Hürriyetin ve vicdanın hazinesi olan kutsal dinimizi gerici si-**

yasal eylemlerin aleti haline sokmaksızın, saf ve lekesiz kılmak, MBK'nin en büyük amacıdır." Birkaç gün sonra, Devlet Bakanı Amil Artus radyoda açıklama yapıyor: "–...bu iddialar rejim düşmanları tarafından ortaya atılmaktadır."

Bu da garip! Devrim yapıyoruz diye geliyorsun, gerici eğilimleri okşamak niye? Binbaşı Demir, çağrışımların seline kapılarak, dedesi 'Çukurcalı' Rasim Hoca'yı, Muradiye'deki evin yüksek tavanlarında yankılar yapan 'tecvid üzre Kur'an-ı Kerim tilâvetini' hatırlamıyor mu, yüreğinde 'tahammülfersa bir elem':

"–...hay Allah! Bu mürteci güruhundan memleketi kurtaramayacak mıyız?"

Sorduğunun cevabını Mühendis Ahmet Ziya Bey'den alacaktır, bir iki hafta sonra, Ümid'le ilk defa gittikleri Suat'ın Vaniköyü'ndeki evinde:

"–...ümmetten millet çıkarmak bir terkip meselesidir Binbaşı bey, ümmeti millet yapmaya hamaset edebiyatı kifayet etmediği gibi, başka milletleri taklide tevessül hiç etmez. Milletin evvela iktisadi temelleri tahakkuk ettirilmek lazım gelir, kültür müesseseleri milli bir terkibin müşahhas tezahürleri olarak bilahare bu temellerin üzerinde vücut bulur ve mütekabil tesirlerle inkişaf ederler..."

Binbaşı Demir, adamın uçları dışarı dışarı porselen beyazı dişlerine, karabiber tuz karışımı saçlarına, en çok da ona vırt zırt "Binbaşı bey" deyişine bozuluyor. Konuşması yaşlı bir aydın konuşması ama giyimi genç bir balıkçı giyimi: Yelken bezinden, paçaları sıvalı pantolon, gırgırı açık Amerikan mont, boynunda fular; elinde, tütün yeri tüylü deriyle kaplı kısa bir pipo, ayakları da çıplak. Demir'i şaşırtan, aklına ve beğenisine güvendiği kızların, Ümid'le Suat'ın, onu katıksız bir saygıyla dinlemeleri. Soluk almıyorlar. Sanki keramet yumurtluyor. Oturmuş tatlı tatlı söyleşiyorlardı, rıhtıma bir sandal yanaştı, içinden bu adam çıktı, tadı tuzu kalmadı söyleşilerinin.

Kadınlar neden böyledir? Ümid, Suat'la çoktan senli benli olmuş. Demir'i binbaşı rütbesiyle görür görmez, kesip atıyor: Ne yapıp yapıp Vaniköyü'ne gidilecek: Başsağlığına!

"–..baksana, Miralay Ferid çok tutarmış seni, Suat anlatıyor, 'şahinim' diye ad takmış, ölünceye kadar haberlerini sormuş hep, işin tuhafı ne biliyor musun, ihtilalin akıbetinden endişelenmesi..."

Esmer çıplaklığı, akvaryumun aydınlığında, üzerine yeşil se-

lofan geçirilmişçesine parlıyordu. Duvarda dantel balıklarının irileşmiş gölgeleri. Pikapta, yaylı sazları uğuldayan Antonio Vivaldi. Geceyi sevişerek geçirdiler. Sabah sabah, Köprü'den vapurla Vaniköy. Yolda hem çay içiliyor, hem 26/27 Mayıs gecesi İstanbul'da olanlar konuşuluyor. Ümid'in gözünde en ufak ayrıntının bile önemi büyük. Denizde, istavrite çıkmış balıkçı kayıkları. Havada tuzlu bir serinlik. İnce bir nem. İstanbul.

"–...milli iktisadi terkip toprak reformu demek, sanayi inkılâbı demek Binbaşı bey, üzerinize düşen bunu yapmaktır, evvelemirde bunun, Mustafa Kemal dahi üstesinden gelememiştir ama, çare yok, zira milli kültür terkibini getirecek olan budur: İrtica ancak bu takdirde kudretini kaybediyor, neden derseniz, içtimai ve iktisadi istinatgâhı kalmıyor da onun için, belki bir müddet daha eski bir altyapının mirası olarak debelenir, kaybolur gider! Milli iktisadi terkibe varamadın mı, irtica içtimai bünyede istinad noktaları bulur, o zaman inkılâpçılığınız İsmet Paşa inkılâpçılığını yek parmak aşamaz: Kanun çıkarıp, şeriatı yasaklarsınız..."

Binbaşı Demir, Camekân Sokağı'ndaki evde son ayrılışlarından beri Suat'ı görmemişti, görünce çarpıldı: Ne değişiklik! Acıdan süzülmüş, güneşten yanmış, kestirip omuzlarına dağıttığı dalgalı saçlarıyla başka türlü güzel: Alnında, elmacık kemiklerinin üstünde güneş pembelikleri; menekşe rengi gözlerinde, yaldızlı helezonlar.

Miralay Ferid Bey'den söz açılmasa iyi ya, elde mi? Kemküm ede ede Demir 'hicranını' dile getirmeye çabalıyor; ağlamamak için dudaklarını ısıra ısıra, Suat, 'ihtiyarın' son günlerini anlatıyor. Bereket Ümid'in gerçekçi bir yaklaşımı var ölüme ("Duygusallıklar nesnel olguları ne ortadan kaldırabilir, ne değiştirebilir: Ölüm nesnel bir olgudur, duygularınla değil, aklınla, şuurunla yaşayacaksın"), bir iki söz edip onları dut gibi silkeliyor, arkasından haydi denize!

"– yaptığınız darbe, terkip merkip aramıyor Binbaşı bey, âciz kanaatım odur ki ciddi bir tenakuz da ihtiva etmektedir, güya demokrasiyi takviye edecek, irade-i milliye ile gelmiş bir hükümeti ifnâ ediyor, ortada demokrasi mi kalır? Sizinkisi İsmet Paşa'sız bir İsmet Paşa diktası! Böyle bir formül hâlâ itibarlı olsaydı, kırk yılın kurdu İsmet Paşa bırakır da demokrasiyi tatbike temayül eder miydi?...."

İğde ağacının altı 'sefalı' bir yer. Denizden çıkıp güneşe uzandın mı, yukarda çivit mavisi koyu bir gök, tıraş köpüğü bulutlar,

dünyasal bütün uğraşıları iki paralık ediveren bir evren sonsuzluğu. Binbaşı Demir, böyle görkemli bir izlenimi bir de nerde duymuştu, Kore'de, Kunuri çekilmesinin bunalımlı gecelerinde, güneşin doğması yaklaşırken mi: Hani elma yeşili bir boşlukta yıldızlar tutuşmuş örümcekler gibi üstlerine sallanırlardı da...

Suat'ı mayoyla görmek, sınavdan beter: Fazla alımlı, teni öylesine saydam ki cıgara dumanı büklümleri gibi mavi mavi damarları görünüyor, göğüsleri ağır, kalçaları dolgun, yürüdü mü çevresine ezilmiş meyve kokuları saçıyor ama, güneş yağı kokusuyla daha baygınlaşmış olarak. Binbaşı Demir, bakışlarını usulca Ümid'e kaçırdı, o çılgının teki, "beyaz beyaz izi kalıyor, doğru dürüst yanamıyorum" diye tutturdu, bikini mayosunun sutyenini çıkarıp attı, öyle güneşleniyor, denize öyle giriyor: Hem 'baba' erkekler göğüslerini örtmezlermiş de, kadınlar ne demeye örtmek zorunda bırakılırmış bakalım? Göğüsleri göğüs olsa, irice birer mandalina kadar mı? Demir belki bu yüzden telaşlanmıyor, pek uzaktan görenler bunu oğlan çocuğu bile sanırlar, gelgelelim gözü böylesine kara bir kadınla evlenmeye kalkışmak da zor ha!

"–...Miralay Ferid Bey mi, nur içinde yatsın, ruh gibi ahbabımdı: Birlikte çok kafayı çekmişizdir. Onların nesli ah, ah, günahkâr nesil! (Biraz da bizim neslimiz ya, neyse!) Enver Paşa tutar devleti Kayzer Wilheim'in emrine verir, on yılda imparatorluğu batırırlar: Kuva-yı Milliye'yi, Müdafaa-i Hukuk doktrinini kefaretleri sayarım ben, tabii Kemal Paşa'yı da: enkazdan yeni bir devlet çıkarmak her babayiğidin harcı değildir..."

"–...sizin nesil ki onları temadi ettirmek iddiasındadır, Atatürk'ün adını ağzından eksik etmez, niye Enver Paşa'nın izini sürer, izahı gayr-ı kaabil: Çünkü o Alman emperyalizmin Asya'daki menfaatlarını müdafaa maksadıyla İran içlerine, Kanal'a, nihayet Buhara Hanlığı'na asker sevkediyordu; siz ise, Amerikan emperyalizminin âli menfaatlarını müdafaa için Kore'ye asker sevkediyorsunuz..."

"– şimdi bak, Binbaşı bey, 27 Mayıs nedâmet hissinin doğurduğu bir aks-ül-amel ise, (hadi bakalım, neydi aks-ül-amel'in Türkçesi, gel de bul: Tepki mi?) bol bol Atatürk isminin zikredilmesine rağmen, Kuva-yı Milliye mahiyetinde bir kefaret addedilemez, şundan ki Mustafa Kemal Paşa **Jacobin**'di, sizler **Bonapartiste**'siniz...

Mühendis Ahmet Ziya bey piposunu ağzından düşürmüyor ama, içmiyor da: İçine tütün mütün koymamış, onunkisi kendini avutma. Bu, Suat'ın dikkatinden kaçmadı, sordu. Ahmet Ziya Bey, kabahat sırasında yakalanmış bir çocuk telaşıyla piposunu ağzından çekerek:

"–...yılların itiyadı Suat, dedi, bir çırpıda vazgeçemiyorum, halbuki hekimler, tütün içmeyi kat'iyetle yasak etti. Böyle oyalanıyorum işte."

Suat'ın gözleri merakla açıldı:

"–...hekimler mi, nereden icap ediyor da hekime gidiyorsunuz?"

Az önce, yaptıkları 'ihtilalin' hiçbir işe yaramayacağını takır takır Binbaşı Demir'e söyleyen adam, ansızın mahçup bir genç kız gibi ezilip büzülüyor: Efendim bir müddettir 'teneffüs etmekte müşkilata uğramaktaymış da' arkadaşlarının ısrarı üzerine tanıdık bir iki doktora görünmüş, 'onlar da başka bir âlem', bir kere işi ciddiye almıyorlar, 'hepimizi gömeceksin, acı patlıcanı kırağı çalar mı?' lafları gırla gidiyor, üstelik birinin dediği öbürününkünü tutmaz, bazıları kronik bronşitten dem vuruyor, bazıları nefes borusu iltihabından, hançerede kist mist diyenleri de yok değil, ama hepsinin 'müttefikan birleştikleri yegâne husus, tütünden suret-i kat'iyede vazgeçmesi zarureti...

O akşamüstü, gün kavuştu kavuşacak, aynı sandal gelip rıhtıma yanaşarak Ahmet Ziya'yı alır; Suat, Binbaşı Demir'e nedense bazı açıklamalar yapmayı gereksiniyor:

"–...biz, Ahmet Ziya'yı mühimseriz, partisiyle teorik ihtilafı olduğu söylenir, hanidir hareketin dışında yaşıyor, Nâzım'la, Şevket Süreyya ile yatmış, derler ki hapisteyken çok sevdiği, âdeta taptığı karısının ihanetine uğramıştır, güzel kadınmış, Ahmet Ziya'nın en samimi dostuyla sevişmişler, bir rivayete göre Rusya'ya kaçmış, bir rivayete göre...

Ümid'in gözleri batıdaki yangın yalazından bakır kızılına dönmüş. Ağızlığı, parmakları arasında; burun deliklerinde o ince duman çizgisi:

"– Vay canına be, ne karılar var hayatta!"

Binbaşı Demir, 'sâkıt reisicumhur' Celâl Bayar'ın Yassıada'da intihara kalkışması üzerine, eylül sonlarına doğru İstanbul'a gelince, bir fırsat yaratıp Ümid'le birlikte Suat'a tekrar uğradı.

Yaz biterken, güzün hüznünü duyuran, üşütesiye serin, yağmurlu günler olur, öyle bir gündü o gün. Köprü'den vapura binmişlerdi. Tirşemsi külrengi bir aydınlık, göğü ve denizi, buzul cam gibi kaplamış. Üsküdar'ın orda bir coster burunlarının dibinden geçiyor, Macar galiba, Tuna'dan Karadeniz'e çıkıp Akdeniz'e kadar inen gemilerinden olmalı: Güvertesinde şişman, beyazlar giymiş bir aşçıbaşı, sakallı da. Kuzguncuk'tan tam kalkacaklar, beklenmedik bir yağmur hazırlığı. Mor, homurtulu, su tozundan saçakları korulara sarkan sağanak bulutları, Vaniköy üstlerinde hızla birikiyor. Şimşeksiz bir gökgürültüsünün edepsiz tarrakaları.

Ümid, cıgarasını küpeşteden denize atıp dedi ki:

"– Islanacağız Binbaşı, bir dolmuşa rastlamazsak, yandık!"

İskeleye inmeleriyle iri çekirdekli bir yağmurun her yanı benekleyip pars derisine çevirmesi bir oluyor. Bereket bir araba varmış, edebiyat-ı cedide'den kalma, boş, hasır örgülü ve tenteli, canlarını dar atıyorlar. Suat'ın evine varıyorlar ki sağanak kaşla göz arasında şamatacı bir doluya çevirmiştir, dumanlı şakırtılarla atkestanelerini, çınarları, karaağaçları dövüyor. Birden, ürpertici bir sonbahar serinliği denizin handiyse yüzüne değen öfkeli bulutlar, zincirleme tarrakalarıyla Ümid'i her seferinde sıçratan o gökgürültüsü.

Suat, yukarda rüzgârdan çarpılan pancurları tutturmaya uğraşıyormuş, kapıyı açmakta gecikti. Onları görür görmez, dalgın yüzü menekşe rengi bir gülümsemeyle aydınlanıyor, ("–...ah, ne iyi ettiniz geldiniz, yalnız yalnız öyle sıkılıyordum ki, yağmur da indirmez mi, hele dolu camları kıracak, çok ıslanmadınız inşallah, çay içersiniz değil mi, sıcak sıcak?"), yalnız yaşayanların laf çabukluğuyla onları deniz üstündeki oturma odasına alıp elektrikli semaverle çay hazırlıyor, demli, tavşankanı, buruk bir çay. Camlarda yağmur karanlığı, gökte boğuk çığlıklarıyla martılar, denizde doludan delik deşik olmuşa benzer bir takanın ıslak patpatları.

Ümid çat diye bir cıgara yakıyor.

Binbaşı Demir, belleği o 'ziyaretten' neden sadece sağanağın telaşlı görkemini, Suat'ın düşünceli hâlini 'zaptetmiştir' bir türlü açıklayamaz. Evet, Suat düşünceliydi: Yok efendim, İzmir'de ne halt karıştırdığı belirsiz Halim'den, doğru dürüst haber alamadığı için değil; Mühendis Ahmet Ziya Bey nihayet röntgen çektirmeye razı olmuş, çok şükür akciğerlerinde bir şey çıkmamış ama, han-

çerede mi, gırtlakta mı ne leke saptamışlar, tümör olasılığı, anlaşılan biopsi yapılacak.

Suat üzgün gözlerini yağmurun çizdiği camlara çevirip, dokunaklı bir içtenlikle:

"–...tahammül edemem, diyor. Hayır, katiyyen edemem, dayım ölünce Ahmet Ziya Bey âdeta yerini almıştır, başına bir şey gelirse kaldıramam."

Dokunsalar ağlayacak. Ümid yanına sokuluyor:

"– Dur canım, hemen büyütme, hele netice alınsın!"

Bir eliyle dağınık bal rengi saçlarını okşuyordu. Rimelle ağırlaştırılmış lacivert kirpiklerini eğerek, Suat ona döndü, hüzünle gülümsedi. Ümid'in parmaklarından ağızlığını alıp dudaklarına götürdü, dumanların dolaşık yazısını boşluğa salıverirken bir şeyler söyledi. Binbaşı Demir ne dediğini asla hatırlamayacaktır, (yoksa ne dediğini zaten duymamış, sahneyi sessiz mi seyretmişti?) aklında kalan, Ümid'le Suat'ın Mühendis Ahmet Ziya'nın hastalığından söz ederken, aynı cıgarayı ortaklaşa içmeleri: Ağızlığı bir o alıyor, bir öteki.

İşte sonradan sık sık duyacağı o dışarda bırakılmışlık izlenimini ilk defa o gün, orada duyuyor Binbaşı Demir, en çok da Ümid:

"–...böyle üzüntülüyken Suat yalnız kalabilir mi?" deyince: "–... en iyisi, sen İstanbul'a yalnız dön Demir!"

Ümid'i Vaniköyü'nde Suat'la bırakıp, yalnız dönmüştü. Ankara'da Albay Dündar'la Binbaşı Aziz'in görevle yurtdışına atandıklarını işitmeseydi, olayı herhalde enine boyuna daha bir süre düşünecek, bazı önemli sonuçlara varacaktı. Ne var ki Albay Dündar'ın Roma'ya Ataşemiliter, Binbaşı Aziz'in Madrid'e Ataşemiliter Yardımcısı atanması, dikkatini yeniden 'ihtilal'in iç sorunlarına, Komite'de gittikçe tehlikeli bir hal alan ikiliğe çekti.

Albay Dündar'ın gidişi oldukça akla yakın, açıklaması kolay, ordudaki tartışmalı 'tasfiye'den o sorumlu tutuldu, içerleyen çok, ayrıca Komite'deki ikiliği, 'seçim taraftarlarını paketleyip yurtdışına göndererek' çözmeyi önerdiği sağda solda söylenip duruyor, ortalığı yatıştırmayı yeğlediler, fakat 'Zizi Binbaşı', o niye yolcu: 'Faal' bir görev yapmıyor, etliye sütlüye karışmaz.

Meğer o istemiş!... Binbaşı Demir birlikte geçirdikleri son gece, (ağdalı Arjantin tangoları çalan bir Güney Amerika orkestrası,

yelkenpaça goşolor, sürmeli gözlerini baygın baygın süzerek sigarillosunu tüttüren dilber senyora,) bunu öğrenince çok fena sarsıldı. İstanbul'dayken 'Zizi Binbaşı' telefon etmiş, Ankara'da olmadığını söylemişler, 'Beni arasın' diye not bırakmış.

Hattın öteki ucunda, Demir'in içten yankılı sesini alır almaz, dalga geçmeyi unutmadı elbet:

"–...oğlum bana bak, sen moruklasan da bu ses moruklamıyor: Barones'in üstüne gül koklamaya karar verdiğin gün, karıları telefonla keseceksin.

Cevap vermesine vakit bırakmadan bitiştirdi:

"– ...tamam tamam, merak ettiğin şeyi biliyorum, gece Gar Gazinosu'na düş, başbaşa konuşuruz: Mevsim yaz, tenhadır."

Binbaşı Demir yalnız olacaklarını sanmıştı, 'başbaşa' demedi mi, kim olsa sanır; oysa seninki bir kadınla gelmiş; 'değnekten farksız', saçları soğan kabuğu, güdük kaşları kırmızı, incecik dudaklarını kelebek boyamış bir kadın: Şıklığı pahalı, iyice takmış takıştırmış, adamın tüylerini ayağa kaldıran yanlış tonlarla konuşuyor, anlasın anlamasın her konuya burnunu sokuyor:

– Aziz hayatım, bu orkestra geçen yaz Fuar'da çalmamış mıydı?

Ya da: –...Suzan Sözen'i de Yassıada'da mahkemeye çıkartacak mısınız, ay meraktan çatlıyorum ayol, söylesen n'olur?

Binbaşı Demir'in garipsediği arkadaşının yalnız gelmeyişi mi, hayır, yanındaki kadını yıllardır yapageldiği gibi ona 'Yengen' diye tanıtmayışı. 'Zizi Binbaşı' üzerinden akan eğreti bir ciddilikle:

"– Nişanlım Seval, diyor. Bu da gönüller fatihi Binbaşı Demir, sana bahsetmiştim Seval, şu ara bir Barones'le kırıştırmaktadır."

Nişanlısı ha, demek söylenenler doğru. Seval, ortalarda dolaşan 'tariflere' tıpatıp uyduğundan, Binbaşı Demir'in onu görür görmez bunu kestirmesi gerekirdi, kestiremedi nedense, daha kötüsü Binbaşı Aziz "Nişanlım" diye tanıttığı halde, sahici nişanlısı sayamadı: Çapkın erkeklerde hep böyle mi olur?

Birkaç kadeh parlattılar. Sahnede, dimdik meme uçları arasında kıvılcım atlayan iki akrobat kadın, biri kayısı sarışını, öbürü zeytin esmeri. 'Zizi Binbaşı', cigarasını dişleriyle hafifçe ısırıp, dumanını yiye yiye diyor ki:

"– Madrid'i anlata anlata bitiremiyorlar, fevkalade bir şehirmiş,

bakalım göreceğiz. Ben yalnız gidiyorum, Seval'i bilahare gelip alacağım, bu arada tabii nikâh mikâh..."

Asıl soruna geç vakit temkinle sokuldu:

"–...vaziyeti nasıl görüyorsun? Bence, berbat: Ayrılık birliklere sirayet etti, yarın öbür gün aramızda kapışacağız: Ne o, devrim, boş versene sen!"

Gözleri daldı, boncuk mavisi biraz paslanmış mı ne: Sahnede soyunan bir dansöz, iç gıcıklayıcı bir melodiye uyarak üstündekileri birer birer çıkarıyor, çarpıcı olan soyunmasından çok yüzündeki anlam, çıplak dişiliğiyle erkekleri baştan çıkarmayı iş edinmiş bir yosma suratı mı bu, hadi canım, 'masum ve asude' bir genç kız yüzü, ama 'Zizi Binbaşı' farkında mı, orası şüpheli: Allah bilir, görmedi bile, baksana söze bıraktığı yerden, arkadaşını yıllardır ilk defa adıyla çağırarak başladı:

"– Bak Demir, seni bu boka ben soktum, kıştı, burada buluşmuştuk, öyle mi? İkazda bulunmak vazifem: Biz bir şeyi arzu ettiğimiz yere mi götürmekteyiz, yoksa birileri bizi kullanarak istemediği bazı şeyleri mi bertaraf ediyor, anlayamıyorum..."

Mahalle çocuğu gülümsemesinin altın tozları üstüne başına saçıldı:

"–...politakaya aklım ermez, kullanıldığımı çaktım mı kafam çok fena bozulur, iyisi mi dedim Ankara'dan voltayı alalım, bereket ataşelik imtihanlarına girmeyi zamanında akıl etmişim."

Seval lafa karışmasa olmaz: "–...ne imtihanı dedin hayatım?"

Sahnedeki kız pullu eteğinin kopçasını çözdü, kumaş güneşli bir su gibi ayaklarının dibine akıyor; kırmızıya dönen ışıkta birden meydana çıkan yusyuvarlak kalçaları, varla yok arası bir slip, düzgün bacaklar. Bir alkıştır koptu: Etraf hayli kalabalıklaşmış.

Binbaşı Demir'in kafasını kurcalayan sorun başka:

"– Bu karara hislerinle mi vardın Binbaşım, yoksa tesbit ettiğin müşahhas bir durum mu var?"

Yine Seval: "– Aa rica ederim, hiç hisleriyle olur mu?"

'Zizi Binbaşı' cıgarasını ezerek söndürdü, nişanlısına şöyle bir baktı, burun deliklerinden bol duman döküp:

"–...hele hafızanı yokla, dedi, ne demiştim hatırla: 'Nato Başkomutanı Ankara'ya boşuna gelmez!' Öğrendim ki deyyus orduda yapılacak tasfiye hakkında talimat vermiş..."

Binbaşı Demir ensesini acımasız bir kıskacın sımsıkı kav-

radığını duyumsadı, sağ alt göz kapağında hanidir unuttuğu o lanetli seğrime. Binbaşı Aziz, sesinde keder mi yoksa öfke mi olduğu seçilemeyen titreşimlerle:

"–...yalnız talimat olsa yüreğim yanmayacak, diye sözünü tamamladı, emekli ettiklerimize dağıttığımız para yok mu, o temin etmiş: On iki milyon dolar."

Alkış kıyamet: Patır patır kanat sesleriyle, sanki çevrelerinden bir güvercin sürüsü havalandı. Sahnedeki dansöz sutyenini sıyırmış ondan, uçları renk renk pullarla örtülü iri göğüsleri, alkolün buharlaştığı filiz yeşili ışıkta tir tir titriyor. Coşup bağıranlar filan. O kadar ki müziği işitemiyorlar. Binbaşı Demir, bilinmez hangi çağrışımların etkisiyle bir an sahnede kimi gördüğünü sanıyor, Wowan Boğazı'ndaki hâliyle Yüzbaşı Cevdet'i: Parkasının içinde kaybolmuş upuzun bir iskelet, zenci dudakları, Halep çıbanı, üstelik üşümüş, soğuktan dişleri takırdıyor:

"–...kurban, kurban, hadi gözüm üstüne!"

Albay Dündar Seyhan'a gelince, Ankara'dan uzaklaştırılmasına değgin düşüncelerini, Binbaşı Demir, bir rastlantı sonucunda ağzından öğrenebilecektir. Beş yıl sonra mı ne, başka bir münasebetle Ankara'ya gitmiş, Bulvar Palas'ın önünden geçiyor, (sonbahar, havada bir 'beyhudelik' duygusu, bulvar boyunca ağaçlar sessiz sedasız soyunuyorlar) kim ola ki, Allah Allah Albay Dündar değil miymiş?

Heyecanla kucaklaştılar: Vay Albayım, kayıplara karıştınız; ooo Çukurcalı bakıyorum fiyakan yerinde; ardından, hoşbeş: Neydi o günler, yıllar geçti yahu, hani Bostancı'daki evde kafayı çekip geç vakitlere kadar ihtilal tartışırdık, ya o hayaller, yapamadık vesselam, ihtilal heder oldu gitti, maksadına ulaşamadı, İsmet Paşa takımı kazandı davayı, hepimizi bir tarafa dağıttılar.

Lafın ucu buraya değince, Albay Dündar o zamanki gelişmeleri Binbaşı Demir'e şöyle anlatıyor:

"...Roma kara ataşeliğine atandım. Amerika'da bulunan ailemi alıp Roma'ya nakletmek için geçici olarak memleketten ayrılmak zorunda kaldım. Türkeş'e veda etmeye gittiğim zaman, o da Başbakanlık Müşteşarlığı'ndan ayrılmak üzere masasının gözlerini topluyordu. Türkeş'in müşteşarlıktan ayrılmaya zorunlu bırakılması, bizim grubun ilk yenilgisiydi veya karşımızdakilerin yaptığımız mücadelede ilk sınırlı başarısıydı. Yanlış durum muhakemeleri yü-

zünden içine düştüğümüz tereddüt havası, bize ilk rauntta sımsıkı bir direkt çekiyor ve sersemliyorduk..

"...Ekim 1960 başında, Roma'daki görevime katıldığımı arkadaşlarıma bildirdim. Kabibay'la sık sık telefon ve diğer muhabere araçlarıyla temas halindeydik. Yurttan ayrılmadan evvel hemen tekrar geriye dönmekliğim prensip kararına bağlanmıştı. Aradan on gün geçmişti, kimse beni yurda çağırmıyordu. Bu susuşun nedenini anlamamak katıksız aptallık olurdu!.. İhtilalin başında beni bir gün içinde memlekete çağırmaya muvaffak olan arkadaşlarım, demek ki başlangıçtaki etkilerini kaybetmişlerdi. Otoriteler nezdinde eski değerleri azalmıştı. Yahut kendileri otorite olma gücünü yitirmişlerdi. Mücadelemizde her gün kaybeden bizdik. Fakat, bu çekişme Türkiye içindi, vazgeçemezdik, vazgeçmemeliydik..."

"...Roma'dan Kabibay'a bir mektup yazdım. İçinde bulunduğumuz son durumu, sanki o görmüyormuş gibi, ince ince döktüm ortaya. Sonucu çırılçıplak gösterdim. Bir son kere dürtükleyeyim arkadaşlarımı dedim: **'Madem ki siz eski ihtilalciler olarak, en yakın arkadaşınızı memlekete çağırabilmek gücünüzü kendinizde bulamayacak hâle geldiniz, o halde çok yakın zamanda, Türkiye için esef ederim ki, benim sizleri yurtdışında karşılamam artık mukadder bir felaket olma yolundadır'...**"

'147'ler Olayı' patlak verdiği zaman, Binbaşı Demir, koyu bir sıla özlemine düşmüştü. Bu iş, ekim sonlarına doğru oluyor. Sanki Milli Birlik Komitesi Emniyet Grubu'nda görevli değil, Harb Okulu'nda öğrenci: Savaş yılları, Ankara'nın pas kızılı sonbaharında, burnunun direği sızlaya sızlaya, evini özlemektedir.

Cıgara yakarken, çakmağı elinde yanar unutup, birden dalmak niye? Gözlerinin önünde eski bir hayal: Pomponları renk renk, koşumları aynalı bir fayton, şıngır mıngır gelip, Muradiye'deki konak yavrusunun iki yanı fenerli cümle kapısında duruyor: 'Çukurcalı' Rasim Hoca'nın gelini 'Sürmeli' Suat Hanım'la, torunu Demir, Çekirge'ye kaplıcaya gitmişlerdi, dönüyorlar. Kalfa Nine, gözbebeklerinde ışık böcekleri, tülbentinin ucunu uçmasın diye ısırıp çoktan dışarıya seğirtmiş, bohçaları taşıyacak. Suat Hanım'ın yanakları al al, zebercet yeşili gözleri mahmur, dudakları solgun.

Akşam, yaylı tamburunun baygın eşliğinde, odasından şarkı söylediğini işitecekler, sesi kederli, arasıra kırılıyor:

"Issız geceler ben yine hicranı düşündüm,
sensiz geçecek ömr-ü perişanı düşündüm..."

Ya da, olur olmaz bir lokantada kaşığı eline alır almaz, damağındaki tat, Kalfa Nine'nin şehriye çorbasının tadı: Tavuk suyuna, bol limonlu. Yoksa bu yaşlanmak mıdır? Herhangi bir bahçeye bakan herhangi bir pencerenin tül perdeleri arkasında sakalı sütköpüğü gözlüklü bir ihtiyar gözüne ilişti mi, koşarak bahçeye çıkıp da güvercinleri her ürkütüşünde, camlardan görüp sarsıldığı dedesidir; nargilesinin marpucu kucağında, gazetesini iki eliyle bayrak gibi önüne açmış, biraz tıknazca, epeyce dazlak bir adam, babası! Yaşlanmaktan çok, bu özlemin, taşıyabileceğinden ağır sorumluluklardan kaçma isteğini deyimlediğini anlayamıyor. Belki yalnızlıktan kurtulmak isteğini de!

Onu kaçmaya iten seçebilmek sorunu olmasın!

Karmaşık, salkım saçak bir sorun: 'Devrim' diye kalkıştıklarının, 'alelade bir askeri müdahaleye' yozlaştığını görünce ne yapmalı? 'Namus belasına' sonuna kadar gitmeli mi, 'Zizi Binbaşı'yı izleyip, 'sayım suyum yok' diyerek kenara çekilmeli mi? Sorunun bu düşünsel yanı, duygusal yanı da var ki onu daha çok bezdiriyor: Ümid mi, Suat mı? Yıllanmış, deneyden geçmiş bir yakınlıktır diye Ümid ağır bastı diyelim; uçarılığını, irkiltici serbestliğini, üzücü savrukluğunu bile bile, onunla evlenecek mi, işi oluruna mı bırakacak? Suat dersen, evli, bunu nasıl hiçe sayarsın? Hem son aylarda ikisinin iyice pekişmişe benzer arkadaşlıklarını göre göre, araya nasıl girebilir? Girerse, çok ayıp olmaz mı?

"–...çözdükçe dolaşan bir düğüm! Şöyle bir mazeret izni uydurup bir haftalığına Bursa'ya gitsem mi? "

Gitmeyeli, yıllar oldu. Önceleri geçerliği su götürmez 'bahanesi' zamanla eskimiş, artık onu etkilemiyor. Etkileyemiyor demek daha doğru. Evin içinde oradan oraya atıla atıla, gelip odasında komodinin alt gözünde kalmış bir demet eski mektup baba ocağıyla bağlantısını koparmasına yeter mi? Annesinin, o dünyaya gelmeden önce yaşadığı aşka o kadar da önem vermediği, mektuplara sıkı sıkı sahip çıkmayışından belli, 'cidden benimsemiş bulunsa' başucundan ayırır, 'kıymettar hatıralarını muhafaza ettiği' sedef kakmalı ceviz sandığından çıkarır mı?

"–...hadi valdeye küstük, pederin günahı ne, onu ne demeye cezalandırıyoruz?..."

Elinde olmadan, hayal de kuruyor: Telgraf çekmeden, küt! Bursa'ya gelmiş; kavaklar yapraklarını dökmektedir, Uludağ bütün duman, havada is kokusu, şadırvanlarda güvercinler.

"–...gönlünü almak bakımından, evvela Kapalıçarşı'ya uğramak, pederi görmek münasip olur: İhtiyar bir şaşırır ki..."

Şaşırtıcı olan, oysa asıl, ondaki bu iç çözülüşünü haklı gösterecek, elle tutulur dış nedenin olmayışı: Yassıada davalarının başladığı günün gecesi, Emirgân'da, Kabibay, Esin ve Karaman'ın vardıkları uzlaşma, Ankara'da, üstüste yapılan toplantılarla benimsenmiş, (hele bir tanesi gece geç vakitlere kadar uzuyor, gerilim yüksekliğinden ışıklarda olağanüstü bir parlaklık, herkeste bir heyecan, çizgileri aşağı aşağı çekilmiş yüzlerde kederli sakal gölgeleri), bu sayede üniversitelerden 147 öğretim üyesinin tasfiyesini

öngören karar, handiyse oybirliğiyle çıkmıştır. El ele verilerek demek hâlâ bir şeyler kotarılabiliyor, 'devrim'den umudu öyle çabucak kesmemek lazım. Suat'la Ümid'e gelince...

O akşam yorgun argın otele varıyor, haberi henüz açıklamışlar, içinde bir sıkıntı: Sağ alt göz kapağının iki gündür uğursuz uğursuz seğrimesi sanki yetmezmiş, Rüzgârlı Sokağa girerken, az önce, ışıl ışıl su yeşili gözleriyle yağlı siyah bir kedi önü sıra parlamaz mı? Hiç iyi saymaz! Yüreği sıkılınca ışık onu bunalttığından elektrik düğmelerine elini sürmedi, camlardan vuran otelin reklam ışığı yeter: Kaba bir ışık, perdelerden süzülerek girdiği için, bir rüya boşluğu yaratıyor. Ilık bir duş yapsa mı? Belki açılır. Tam atlet fanilasını çıkarmıştı, telefon, danışmadaki çocuk şehirlerarasının İstanbul'u bağlayacağını haber veriyor.

Az sonra kulağında Ümid'in uzaktan daha boğuklaşan içerlek sesi, kızmış da öfkesini alaya mı döküyor, uyarısındaki ağırlığı takılarak mı hafifletiyor, anlamak zor:

–...Binbaşı, siz orada ne yapıyorsunuz Allah aşkına? Adam bindiği dalı keser mi be? Hareket zaten bürokrat aydın hareketi, arkasında halk yok, önceki tasfiye orduyu karmakarışık etti, bu yaptığınız üniversiteleri karşınıza dikecek. Gençliği de...

Sözlerinin ardında yaylı sazların koşturduğu tumturaklı bir müzik; demek evde; pikaba, Binbaşı Demir'i her dinleyişinde serseme çeviren o eski İtalyan bestecilerinden birinin plağını koymuş; Boccherini mi, Albinoni mi, ne?

–...dikecek mi, ben ne söylüyorum 'baba' çoktan dikti: Durumu teleksten öğrenir öğrenmez hocalardan birkaçını aradım, herifler ateş püskürüyor, haberiniz olsun! İhtilali en çok destekleyen bazı ilerici profesörlerin de işten atılması basını aleyhinize çevirecek, Hüsnü Faik bir makale döşendi, aklın durur...

Binbaşı Demir, bir an, sanki orada mı: Akvaryumun gizli aydınlığı etli kauçuk yapraklarının yüzeyinde yeşil vernik sürülmüş gibi yanıyor, duvarda dantel balıklarının irileşmiş gölgeleri, balkona açılan kapının camları silme yıldız.

Ümid başka bir konuya atladı: –...kiminle beraberim, hadi bil! Evet, Suat! Bu mevsimde tenha ve güzeldir, bilirsin, akşam yemeğini Şark Kahvesi'nde yedik, bu gece bende kalacak...

Ufa'cık susup ekledi: –...görüşmek istemez misin?

Suat'ın adını duyunca Binbaşı Demir'in ilk çağrışımı koyu menekşe rengi bir çift göz: Gözkapakları eflatun, kıvırcık kirpikleri lacivert, gizemli kuytularında pul pul üflenmiş ateş sarıları! Ardısıra, 'İğdeli Yalı'nın rıhtımında yürürken, adım attıkça mayosunun sutyeninden taşan göğüslerinin belli belirsiz titreyişini görüyor. Yanındaymışçasına. Birden, su yüzünde rüzgâr ürpertisi gibi, ensesinden sırtına yayılıveren o soğuk ter. Aygıtı tutan eli de titriyor mu? Hep olur ya!

Suat 147'lerden söz etmedi, dediklerinin birazı alışılmış 'nezaket' lafları, birazı kardeşine fazlaca düşkün, titiz ve kaygılı abla uyarıları. ("–...havalar âdeta soğudu, Ankara kim bilir nasıldır, üşümeyesiniz Demir? Kışlıklarınız Kuledibi'ndeki evde kalmıştı, ben mi göndereyim, bir geldiğinizde aldırır mısınız?") Yalnız, sesinin tonunu bile değiştirmeksizin, öyle bir haber veriyor ki, Binbaşı Demir yerle bir:

–...bu arada, bir karara vardım, önemlice sanıyorum: Halim'den ayrılacağım, ölü doğmuş bir evlilikti, düşüncemi mâkul bulacağınızı umarım, bir müddet hayatımıza yakından şahit oldunuz, şu son aylardaki sorumsuz davranışlar üzerine eklenince...

Kapatmadan, telefonu yeniden alan Ümid'in söylediklerini yarım yamalak işitiyor:

–...bak Demir, Suat haklı, kadınlar daima haklı: Erkeklerin keyiflerine göre kurdukları bir dünyada yaşıyoruz, kabul et ki iç açıcı bir yanı yok.

Güleç bir sesle, arkasından bir de şaka, ona özgü şakalardan:

–...Binbaşı, yarın boş musun?

– Hayrola?

–...uçağa atlayıp gelsene!.

–...OOO, Barones bizi özlemiş, ne şeref!

–...yok canım, şofben bozuldu da...

Telefonun büyüsü dağılınca, Binbaşı Demir, kendisini yoksul ve bakımsız bir otel odasında buldu: Yer yer cıgara yanığı battaniye, iskemlenin arkalığına geçirilmiş subay ceketi, masanın üstünde eski gazeteler, başucunda günlerdir tek satırını okuyamadığı bir kitap. Duşa gireceğini unutmuştu, yatağının kenarına oturdu. "Hay Allah. Suat boşanmaya karar vermiş. ne olacak peki, durum çetrefilleşiyor, belki her şeyi yeni baştan düşünmem icab edecek..

Belki mi, muhakkak!

Kulağına birtakım fısıltılar çalındı, görünmez birileri sanki odanın içinde fısır fısır bir şeyler konuşuyor. Merakla başını kaldırıp bakındı, camlarda benek benek ışıklı damlacıkları görünce, dışarda uysal bir yağmurun başladığını ancak anladı. Duyduğu o, yağmurun ölümsüz fısıltısı.

Ümid azını söylemiş, tepkiler azgın bir yangın hırsıyla ortalığı kaplıyor: Basın, 27 Mayıs'tan beri ilk defa, Milli Birlik Komitesi'ne ağız birliğiyle yüklenecektir, hem de ne yüklenme! Üniversite senatolarından, öğrenci kuruluşlarından, protestolar. Daha o gün, üç rektör görevlerinden istifayı bastı: Önce İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami, sonra Teknik Üniversite Rektörü Fikret Narter, daha sonra Ankara Üniversitesi Rektörü Suut Kemal! Tepkinin büyüklüğü ve yoğunluğu Komite üyelerini şaşkına döndürmüştü ama, asıl kaygılandıran Emniyet Grubu'nun aldığı haberler: Üniversite öğrencileri Milli Birlik Komitesi'ne karşı miting hazırlıyorlarmış, İstanbul'da ve Ankara'da sessiz yürüyüş söylentileri yaygın. Yaparlar mı yaparlar! Gençlik sokağa dökülürse, 'devrik iktidar' yandaşlarının aralarına katılmasını nasıl önleyeceksin? Önleyemezsen, olaylar büyür: Al sana bir iç savaş ortamı!

Hadi, İstanbul. Erkanlı, Esin ve Solmazer, 'ateşi yerinde bastırmalı' diye, palas pandıras yola çıkıyorlar. Binbaşı Demir, kebapçıda yemek yiyordu, (Bursa'nın yoğurtlu İskender Kebabı), Erkanlı jeep göndermiş, Komite Sekreterliği'ndeki assubaylardan birisi önüne çakılıyor, bıçkın bir selam: "– Sizi de çağırıyorlar, Binbaşım."

Uçakta ne yapacaklarını tartıştılar, en iyisi bir koldan yurtları dolaşıp, öğrencileri yatıştırmak, bir koldan gazetecilerle toplanıp, basını. Şehre vardılar ki, bir lodos karanlığı her yanı sarmış. Ahşap pencerelerde suratları lime lime ihtiyarlar. Gıcırtılarla sallanan otobüs durağı levhaları. Dört yanından bastırıp rüzgâr, havayı duvar diplerine, merdiven altlarına, çıkmaz sokaklara, kat kat, öylesine sıkıştırıyor ki, basıncından yamyassı ezilmemek olasız. Ne yanına dönsen, elektrik çıtırtıları. Etekleri ve eşarpları uçuşan, elleri fileli kadınlar. Koyu bir terkedilmişlik duygusu. Acı sonbahar.

Öğrenciler, aynı öğrencilerdi: 27 Mayıs öncesinin hummalı. eylem günlerinde, gizlice bağlantı kurup, birlikte çalıştıkları. Çoğu

Gençlik Kolları'ndan, CHP'li: Bıyıklarının cilası taze, kirpikleri kıvılcımlı, saçları kirpi. Komite üyelerini ayaklarına getirebilmiş olmak, güçlerini önemsemelerine yol açıyor. Direnecekler mi? Direnirlerse, ne yapılabilir?

Binbaşı Erkanlı, buram buram bekâr erkek, mutfak ve soğuk cıgara kokan yurtlarda, onları üçer beşer bir araya toplayıp, 'hocalarını' hangi nedenlerden 'tasfiyeye mecbur olduklarını' anlatmaya uğraşırken, Binbaşı Demir, için için karardı durdu: Bu ne iştir, İnönü ne sanmıştı, ihtilali onu iktidara getirmek için mi yaptılar? Kulağında, geçen gece Kabibay'ın gözlerine belli belirsiz bir acı dumanıyla söyledikleri:

"–...gidelim diye yolumuza bakıyor."

Öğrencilerin bazıları çabuk yatıştı, bazıları laftan anlamıyor: Sert çıkmak zorunda kaldılar, sonra pişman olursunuz, asarız keseriz filan. İçleri burkuluyor elbet, bir şeyin kopup dağıldığını duyumsuyorlar. Aralarına şimdiden hayli 'mesafe' girmiş, iki taraf olayları başka başka açılardan değerlendiriyor. Durumun gazetecilerle de böyle olduğunu, Dünya gazetesinde yapılan toplantıdan sonra, Binbaşı Erkanlı'dan öğrenecektir. Toplantıya katılamadı çünkü, Narlıbahçe Sokağı'ndaki binanın dar merdivenlerinde, koluna girmiş yaşlı Hüsnü Faik'i yukarı çıkarmaya uğraşan Ümid'e rastlayınca...

Nasıl bir Ümid? Kolları saçaklı, tesbihböceği grisi süed tayyör, camgöbeğiyle barut siyahı karışımı balıkçı kazağı. O zaman gözleri ister istemez, içinde tüylü mavilerin, pırıltılı siyahların uçuştuğu bulut grisine dönüşüyor. Saçlarını yeni kestirmiş olmalı, bu yüzden elmacık kemikleri daha yüksek ve çıkıntılı, yüzü büsbütün üçgen. Binbaşı Demir, geri çekilerek, onlara yol verdi. Hatta bir ara Ümid'in onu Hüsnü Faik'le tanıştıracağını sanıp heyecanlanıyor. Yanılmış, konuşa konuşa Falih Rıfkı'nın odasına doğruldular.

Toplantı, Dünya'dan Bedii Faik'in aracılığıyla yapılabilmişti. Komite, 'İlerici' gazetelerin desteğini çok önemsiyor. Falih Rıfkı ve Nadir Nadi katılmalıdır denildi, Hüsnü Faik ise mutlaka. Üçü de katılıyorlar. Onlarla, Komite adına bir 'heyet' konuşacak: Binbaşı Erkanlı'dan başka, Esin, Solmazer, Soyuyüce vs. Komite üyesi değildi ama, doğrusu Binbaşı Demir de 'bir durum ayarlayıp' içerde kalmayı kafasına koymuştu: Üç büyük başyazarın 'ihtilali' ne yanından

eleştireceklerini kulaklarıyla duymak istiyor. Katılamadı ki!.. Ümid, Hüsnü Faik'i bırakır bırakmaz, yalancı bir hiddetle üzerine yürüdü:

– Artık İstanbul'a habersiz geliniyor, öyle mi Binbaşı?

Demir ne cevap vereceğini bilemedi, eksiklendi biraz:

– Hesapta yoktu yahu, kebapçıdan çağırdılar.

– Beni öpmeyecek misin?

– Burada mı?

– Niye olmasın?

Sonraları Binbaşı Demir, söyleşileri boyunca, Ümid'in o gün gözüne neden bir başka göründüğünü düşünüp düşünüp bulamayacaktır. Esmerliği mi başka, hayır, hep aynı yeşil zeytin esmerliği. İnceliği mi farklı, ne münasebet, hep o incelik, siyah tüy kalem inceliği. Öyle olduğu halde, neden konuşmasında acıtıcı bir batıcılık, uzun parmaklı artist ellerinin hareketlerinde yadırgadığı bir keskinlik sezmişti acaba? Bunu hiç çözemedi. Çözemeyecek de.

Gazetenin arka tarafında boş bir oda bulup daldılar. Yazı masaları çentik çentik, ışığı son derece kusurlu, tek penceresinin çatlak camında lodosun vınladığı bir oda bu: Yerlere buruşuk ajans bültenleri saçılmış, masaların birinde kullanılmamış başlık müsveddeleri, öbüründe boş kahve çay fincanlarıyla yarısı yenmiş bir simit,

Ümid, masalardan birisinin ucuna ilişiyor. İlk sözleri, acımasız:

–...sana telefonda söylememiş miydim, al işte! Hüsnü Faik yolda ne dedi biliyor musun: 'Hocaların tasfiyesi bir hataydı, reaksiyonu bastırmaya kalkışmaları bir ikincisi, üstelik daha da vahim'. Haksız mı?

Çantasından paketini çıkarmış, cıgarasını ağızlığına geçirmişti. Binbaşı Demir'in çakmağına eğilirken, gülümseyerek:

–...Kent bulamayınca, dedi, Yenice'ye mum oluyoruz.

Ağzından burnundan dağılan duman yumakları arasında, yine o konu:

–...ihtilal ne adına yapıldı, mukaddes demokrasi ve hürriyet prensipleri adına; millete ne dediniz, şahıs tahakkümünü ve diktayı devirdik; iyi ama, gençliği tehditle, basını nasihatla sindirmek bir başka dikta ve tahakküm olmuyor mu: Cunta diktası ve tahakkümü?

Açık kapıdan, gazetenin her zamanki sesleri: Merdivenlerden inip çıkanlar. Akıl almaz bir hızla yarışan iki daktilo, vırt zırt telefonun zili. Binbaşı Demir yorgun: Yıldırıcı bir benzerlik, durup durup üzerine karanlık bir ağ gibi iniyor. Karşılığı yoksa bu yüzden mi hayli buruk oldu?

–...durum gördüğünüzden farklı Ümid, siz burada her şeyi prensipler seviyesinde tartışmaktasınız, halbuki biz orada müşahhas güçlüklerle karşı karşıya bulunuyoruz.

– Ne gibi?

–...Komite'deki ihtilafı bir icraat uzlaşmasıyla kaldırdık, 147'ler kararı bunun arkasından çıkıyor, oybirliğiyle alınmıştır; gençlik protesto, basın muhalefet ederse, ikilik hortlayacak: İktidarı bir an önce sivillere bırakmak taraflısı olanlar diyecekler ki, tamam, biz bu işi yapamıyoruz, işte isbatı.

–...kısacası, bizim muhalefet ihtilale değil, CHP'ye yarıyor: İktidarı sivillere bırakmak İnönü'ye devretmek olduğuna göre!

– Güzel söyledin: Yarın öbür gün Kurucu Meclis tasarısı yeniden gündeme getirilecektir, buysa...

Kapıda, elinde pırıl pırıl askısıyla, kahveci çırağı peydahlandı, sarı kirpikli elâ gözleri kocaman kocaman üstlerine açılıyor, beyaz garson ceketinin altında Galatasaray forması. Boş fincanları şangır şungur topladığı bir sırada, Binbaşı Demir, Ümid'e:

–...birer çay içer miyiz? diye sordu.

Çocuk çayları getirmeye kaybolunca Ümid çok daha yumuşak bir sesle:

– Sen dedi, üzgünsün: Çoktandır görmediğim kadar.

Binbaşı Demir omuzlarını kaldırdı, gözlerini ondan kaçırarak:

– Üzülmemek kaabil mi? dedi. Neyi tutsak elimizde kalıyor. Bir çıkar yol bulamıyoruz. Demokratlarla mücadele edeceğimizi sanıyorduk, ben şahsen hep iç savaştan korkmuşumdur, tuhafı şu ki gerginlik aramızda, karşımızdakiler Demokratlar değil, ihtilali CHP'yi iktidara getirecek bir manivela olarak görenler.

Sustular. Tesadüf gazetenin sesleri de kesilmişti. Kırık camdan lodosun köpek gibi uluduğu işitiliyor. Binbaşı Demir, belki sözü değiştirmek istiyordu, belki içindeki bir merakı gidermek; birdenbire:

– Ümid dedi, ne zaman evleneceğiz?

Ümid şaşırmadı, sadece gülümsüyor. Cevabı ilginç:

–...ben evliyim: Kocam ihtilalci bir binbaşıdır, görevi icabı Ankara'da bulunuyor.

Sol elinin parmak uçlarını Demir'in yüzünde dolaştırıp ekledi:

–...mutlaka resmiyete mi dökmek lazım? Suat'la Halim dökmüşlerdi, işte ayrılıyorlar.

Kahveci çırağı, askısını havalarda uçura uçura, çayları getirdi. Önlerine, öyle feleğin çemberinden geçmiş garson çalımlarıyla sürüyor ki, Ümid tutamayıp saçlarını okşuyor:

– Adın ne senin delikanlı?

– Mustafa.

– Kaç yaşındasın bakayım?

Mustafa, gözünün hiç tutmadığı bu kadının, (saçını bütün kestirmiş, cıgarıyı adamlar gibi ağızlıkla içiyor), ona çocuk muamelesi etmesine bozulduğundan mıdır nedir, kabara kabara, karşılığı daha çok Binbaşı Demir'e verdi:

–...on dört.

O gidince Ümid yeni bir cıgaranın ilk dumanlarını masmavi büyüterek, sözü bıraktığı yerden aldı:

–...çocuğun da olsun istersin sen, iyi bir ana olabileceğime aklın yatıyor mu? Ben çok şüpheliyim, Demir. Evlilik, bir sürü mesuliyet! Bense biliyorsun yıllardır serâzât yaşamaya alışmışım.

Gülümsedi, özür dileyen bir gülümseme. Dipdip karıştırarak, çantasından bir gözlük çıkarıp takıyor: Biçimi kullandığı güneş gözlüklerinden farksız, camları kocaman, fakat 'numaralı' bir gözlük bu. O hâliyle, şöyle durup sanki poz veriyor: Ağızlığı, ince uzun parmaklarıyla dişleri arasında; gözlerinde, ara ara, havai mavi cam iplikleriyle teyellenmiş, koyu gri bir göl suyu yığılması.

–...ayrıca yaşlandığımı saklayacak mıyım? Yazıları seçemiyorum diye şakacıktan doktora gidecek oldum, muayene muayene, adam kemal-i ciddiyetle gözlük reçetesini elime tutuşturmaz mı? Anla artık.

Çayından bir yudum aldı. Üzerinde, cıgarasının büklüm büklüm dumanlarına kulak veriyor gibi, yanlış bir dikkat. Nedense Fransızca:

– C'est la vie! diyor. Hayat bu!

Dışarda bir kapı açılıp kapandı, takır takır bir teleksin şişip kösülen patırtısını işittiler. Bir adam, besbelli basımevi teknisyenlerinden biri, iri iri söyleniyordu: "–...mabad sayfasına altı sütun ilan olur mu yahu, peki kırmaları nereye koyacağız?" Aşağıdan alan, uyarıcı başka sesler araya girip onu susturuyorlar. Binbaşı Demir'in içinde, kesinleşen bir duygu: Ümid benimle evlenmeyecek. Ümid evlenmeyi düşünmüyor. Bir ara düşünüyor görünmesi, cezaevine girecek olmasının doğurduğu kimsesizlik korkusundan ileri geliyordu.

Böyle bir anda insan susar mı, neler bulur söyleyecek, ne dokunaklı sevda sözleri: Tutkusunu ileri sürer, tehlikelerin onları nasıl birbirine kenetlediğini, bu kenetlemenin yasallaşması zorunluluğunu! Oysa Binbaşı Demir sustu, suskunluğu belki Anadolu garnizonlarının havasına bir türlü uyduramadığı 'fazla serbest ve alafranga' bir kadın hayali yüzendendi, belki hiç ummadığı dakikalarda, en ummadığı yerlerden savrulup benliğini saran karanlık ağın bezginliği yüzünden. Bir süre, iç odalardan birisinde kemküm eden acemi bir daktiloyu, camın kırık yerinde imdat ıslıklarıyla inleyen lodosu dinleyip çaylarını içtiler, sonra Ümid cıgarasını kül tablasında ezdi, ancak onun kıvırabileceği bir ustalıkla başka konuya atladı:

–...haftaya Suat'a davetliyim, bir yolunu bulup gelsene, her tarafından yorgunluk akıyor, Boğaz'da dinlenirdin biraz.

Boğaz'da dinlenebilmek, ne mutluluk!

Vaniköy'de kaldığı gecenin sabahı, Binbaşı Demir, pencereden bakıp sabah sislerini sıyırarark geçen ışık tozuna bulanmış Boğaz vapurlarını görünce, bir zamanlar annesiyle seyrettiği 'Allahın Cenneti' filmini hatırlamıştı. Bursa'daydı galiba, Tayyare Sineması'nda: Güzellik kraliçesi Feriha Tevfik ortaya çıktıkça Suat Hanım 'âdeta râşeler geçiriyor'; 'Türk sahne ve perdesinin medar-ı iftiharı bu güzel kadının' saçına, başına, boyanışına ayrı ayrı dikkat edip bütün ayrıntıları 'hafızasına zaptediyordu'. Demir'i kapıp götüren, başka bir şey, Münir Nurettin şarkı söylediği sıralar, birbirine zincirlenen 'Boğaziçi manzaraları' yok mu, onlar işte. Suat'ın penceresinden, yıllar sonra, o 'manzaraları' seyretmektedir, edindiği tuhaf bir izlenim: Sanki gerçeğini, o filmin gerçeğiyle değiştirmiş: 'Kore gazisi, ihtilalci bir subayın ıstırapları' yok artık, kendisine dışardan bakıyor.

Ümid için, gelişini başka bir gerekçeye bağladı ama:

–...iyi fikir, kışlıklarım oradaymış, Suat telefonda söylemişti, bu vesileyle almış olurum.

Ankara'ya döner dönmez, bir söylenti: Cemal Paşa, kimseye danışmadan, Ortadoğu Üniversitesi Rektörü Profesör Turhan Feyzioğlu'ndan bir 'Kurucu Meclis' tasarısı hazırlamasını istemiş! Meclis nasıl kurulmalı, yetkileri ve sorumlulukları neler olmalı, oluşturulacak uzmanlar kurulunda ele alınıp 'en geç yirmi gün zarfında' karara bağlanmalıymış. Komite'nin devrimci kanadı, Gürsel'in davranışını içine sindiremiyor: Meclis kulislerinde, durup durup alevlenen, tartışmalar; geceleyin, şakırtılı bir sonbahar yağmuru, siyah saydam diliyle camları yalamaktadır; ufalmış cıgaraların ucunda asabi komitacı çehreleri; masalara indirilen sert yumruklar: "– Nasıl olur, hani icraat hususunda mutabık kalmıştık. Kurucu Meclis'e razı olamayız..."

Komite'deki ikilik bütün heybetiyle ayağa kalkıyor. Üniversitelerdeki temizliğin uyandırdığı tepkiler, iktidarı sivillere devretmek isteyenlere yaradı. 'Kurucu Meclis'i devreye sokup, aradan çekilecekler, "–...peki nerde kaldı bizim ihtilalciliğimiz?" Üyelerden Taşer ve Özdağ şiddetle karşı çıkıyor. Basına demeç, filan. Kabibay da karşı. Hadi yeniden Ankara çevresindeki birliklerden silahlı destek aramalar. Kim daha önce davranacak, kim kimi temizleyecek kaygıları. Komite'de herkes diken üstünde. Tabancalar dolu. Mermiler namluya sürülmüş. Emniyetleri açık. Gerilim gittikçe yükselmektedir.

Binbaşı Demir, İstanbul'a gideceği günün gecesi, ansızın uyandı. Saate baktı, üç. Otelin penceresinden vuran ışık, masa abajurunun gölgesini, haydut gibi duvara vurmuştu. Sessizlik öylesine kalın ve yoğundu ki, bitişik odadan bir taşralının horultusunu ve hipodrom üzerinden bir tren çığlığını aynı anda işitti. "–...Hay Allah niye uyandık acaba?" Nedenini bir zaman kestiremiyor, el yordamıyla komodinin üstünden paketini bulup cıgarasını yakacağı an farkediyor ki yaralıdır, hem çok fena yaralıdır, hanidir unutup kapandı sandığı 'ruhundaki o feci yara' açılmış, ufak ufak kanıyor.

Çakmağı elinde yanar unutup dalmak niye, şöyle bir düşünce için mi:

"–...ruhumuzda bir yara açılmıştı, kanıyordu, denildi ki bu yaraya tuz basacaksın, kavurup iyi edecek, yaran kapanacak. Biz ya-

ramıza tuz bastık, yaktı kavurdu, tımar ettiğini zannetmiştik. Şifa bulmadığımızı, şimdi hüzünle anlamaktayız: Ya bu tuz yaramızı iyi edecek tuz değildi, ya da yaramız böyle tuz basmakla iflah olamayacak kadar derin...

Vaniköyü, rakı mavisi bir pus, ağaç diplerinde sararmış yaprak yığınları, genç kız gülüşlerinin su gibi aktığı yaz günlerini özlemle arayan, kederli ve dalgın yalılar. Sular her gün biraz daha çabuk kararıyor, gün İstanbul'un arkasına devrildi mi, uzak uzak, yakut iğneleri andıran minareler, etekleri tutuşmuş koyu mor bir bulut kalabalığı, bir anda yün atkıları, örme şalları, pardösüleri gereksindiren üşütücü karanlık. Kuzeyde, bilinmez bir yerde kış, büyük saldırısına hazırlanmaktadır.

Suat, ne sonbaharın hüznünden yakınıyormuş, ne yeni evindeki yalnızlığından. ("–...hayatım boyunca, daima yalnız olmadım mı?") Bu, Ümid'in telefonda söylediği. Doğrudur da. Suat'ın çocukluğu Vaniköy'de geçmiş, onların dışında bir arkadaş çevresi neden olmasın: İlkokulda aynı sırada oturduğu kız, koruda saklambaç oynadığı bir oğlan, belki hısım akraba.

Binbaşı Demir, 'İğdeli Yalı'da ne bulacağını sanıyor, yüzünün yarısını kaplayan fayans gözleri bulutlu gri, fuları gece laciverdi, tayyörü tweed bir Ümid'le; 'renkli' güzelliğini camlara ve aynalara, sütlü eflatunlar, bal yansımaları, haşhaş pembesi ve tarçın kızılı içiren, gittikçe daha olgun, gittikçe daha alımlı bir Suat mı?

(Kasım gireli, havalar adamakıllı serinlediğinden artık deniz kıyısında oturulamıyor, 'kış odası' yalının alt katındaki bol pencereli denizüstü oda: Kendini hangi koltuğa bıraksan, divanın hangi köşesinde otursan, camlarda Boğaz'ın oyalı kıvrımları, İstanbul'un hafif gölgeli profili. Duvardaki tablolar, Suat'ın sevdikleri, Van Gogh, Gauguin, Cezanne. Ünlü hattatların elinden çıktığı belli, birkaç kutsal yazı dikkati çekiyor. Öbür evde yoktu bunlar. Suat, kirpiklerini eğerek, nedense boğuklaşan sesiyle diyor ki:

"–...annemin ev hediyesi, büyük babamın zamanından 'bergüzar'mış, ne yapayım, kıramadım!")

Oysa yalıda, yağmur yorgunu bir akşamüstü, fazladan kimi buluyor: Mühendis Ahmet Ziya'yı. Fakat, bu gövdesine bollaşıvermiş giysilerin içinde yüzen 'ihtiyar', sahiden o mudur? Uçları dışarı dışarı dişlerine, karabiber tuz karışımı saçlarına, elinden eksik et-

mediği tüylü piposuna bakılırsa, evet! Birkaç haftada, nasıl eriyip tükenmiş? Ünlü 'solcu' Ahmet Ziya'nın, sanki yanlış bir kopyası: Çileli mapusaneciliklerin, dost ve sevgili ihanetlerinin, göz göre göre yok sayılmaların yapamadığını, hastalık yapmış, adamı içinden çökertmiş. Sesi kısık, konuşmayı uzattı mı, kuru bir öksürük peydahlanıyor. Yalnız arkadaşça takılmaya, öfkeyle parlamaya her an hazır gözlerindeki delici ışık, yerli yerinde. Daha sivrilmiş, iyice hummalı bir hâl mi almış ne?

Ahmet Ziya, Binbaşı Demir'i coşkuyla karşıladı. Kırık dökük bir şaka bile deniyor:

–...kıskandım be Binbaşı bey, vallahilazim kıskandım: Bir saatten fazladır, iki güzel hanım, ha geldi ha gelecek diye sizi bekler, diken üstünde otururlar. Ne saadet!

Çay içiliyor. Camlardan Boğaz, elektrikli semaverin dışbükey aynasına eğri büğrü yansımış; alçak sehpa üzerindeki 'kayık' tabakta, Suat'ın 'eliyle' yaptığı üzümlü kek; gümüş zarflı konak fincanlarında, demli çay. Suat, Demir'e de bir bardak dolduruyor. '147'lerin tasfiyesini', Milli Birlik Komitesi içindeki ve dışındaki tepkileri konuşuyorlarmış. Ümid semaverin pirinç aydınlığıyla gözleri yaldızlı sarı:

– Adamımız geldi, diyor, haberin esası onda: Kurucu Meclis dalgası neymiş anlarız, 'ihtilal'in halka açılışı ondan destek araması mı, dejenere olması mı?

Binbaşı Demir, karşılık vermeden, çayından bir iki yudum aldı: Tam ağzına göre, ne buruk, ne kekremsi, tadı karar. Şu Suat gibi kadın bulunur mu? Kıyamet kopsa, onun çayı nasıl sevdiğini unutmaz.

–...kıymetlendirmeye bakar, Halk Partisi'ni halktan sayarsanız birincisi doğrudur, saymazsanız ikincisi.

Ümid ağızlığının filtresini değiştiriyordu, durdu:

– Biz, dedi, objektif olarak, CHP'nin bürokrasiyi ve imtiyazlı aydınları temsil ettiğinde mutabıkız.

Binbaşı Demir gülümsüyor, onlar nede 'mutabık' olursa olsun, Kurucu Meclis'in kolay kolay 'tatbik mevkiine konulamayacağına' inanıyor da, ondan. Fincanını sehpaya bırakıp cıgara paketine davranıyor.

–...teşekkülü ancak geçici anayasanın değiştirilmesiyle mümkün, halbuki değişiklik Komite'nin beşte dört çoğunluğunu ica-

bettirmektedir, kafa hesabına vurdunuz mu temini imkânsız: Ne tarafından bakılsa, 'icraatçı' üyeler beşte birin üstünde.

Ahmet Ziya Bey görüşüne katılmadı. Deminden beri tütünsüz piposunun ucunu kemirip duruyordu:

– Keyfiyet, dedi, nazari olarak filhakika böyle, şu var ki meseleyi münhasıran dahili nokta-i nazardan mütalaa etmek bizi yanıltır, beynelmilel (yahu neydi bunun yeni Türkçesi, milletlerarası mı?) nokta-i nazardan ele almak daha münasip, bahusus...

Nasıl olduysa, batmakta olan güneş bulutlardan sıyrıldı, camlardan tam Suat'ın üstüne düşen ışıkları onu bir anda renkli kristalden kesilmiş bir heykele çeviriyor: Omuzlarına dökülen saçları, cam lifi; bakışları, erimiş billur. Işık semavere de değdiğinden, duvarlara altın parıltıları sıçramış, hele Ümid'in resmi yaldıza bulanmış gibi.

Ümid'in resmi mi? Binbaşı Demir önceki gelişlerinden burada öyle bir resim gördüğünü hatırlamıyor: Ümid'in vaktiyle imzalayıp ona verdiği resim, hani Firuzağa'daki evin salonunda, büyütülmüşü, gazeteci Mahmud Ersoy'un resminin yanında asılı duran: Uzun artist parmaklarının arasında siyah ağızlığı, görünmez bir çakmağın mıknatıslı alevine eğilmiş, düz ve kalın kaşlarının altında rengi belirsiz kocaman gözleri, onulmaz bir acı, gülümseyen bir kederle buğulu. "–...dur yahu, neler söylüyor bu Ahmet Ziya?..."

Neler söylemiyordu ki:

–...Komite, darbe sabahı NATO'ya ve CENTO'ya beyan-ı sadakat eyledi. Bunlar nedir? Cihanşümul emperyalist 'sistem'in askeri teşkilâtları. Projeleri neyi derpiş eder? Ortaşark'taki petrol havzasıyla komünist blok arasında bir 'emniyet kuşağı'nın tesisini. Yunanistan'dan başlayıp, taa Hindistan'da hitama eren bir kuşak. Bunun üzerindeki hükümetlerden 'sistem'e sadık olmayanlara hakk-ı hayat yoktur. İran'da Musaddık neden devrildiyse, Türkiye'de Menderes ondan devrildi. Mahiyet farkı yok aralarında, sadece derece farkı.

Kesik, kuru bir öksürükle sarsılıp sustu. Güneş göründüğü hızla kayboluyor, yağmurlu bir akşam karanlığına gömülüyorlar. Ahmet Ziya'nın bakışları, her tarafa sıvaşan loşlukta, daha da delici:

–... Komite Menderes'i bertaraf etti, âlâ. Üstelik 'sistem'e angaje oldu, âliyülâlâ. Felaket şunda ki, seçimle iktidar olmuş milli

hükümetini, 'sistem'e istinad ederek deviren bir hareket, 'sistem'in diyalektiğinden paçasını kurtaramaz; başka bir ifadeyle, angajmanı onu münhasıran dış politikada değil, iç politikada da bağlar: İktidarı seçimle geleceklere bırakmak zorundadır, bırakmazsa o da tasfiye olunur. Ha bak, komünizm tehlikesi varit olsaydı, o zaman başka.

Suat, çay fincanını dudaklarından ayırdı:

– Neden?

–....'sistem' komünizm tehlikesinin müşahhas olmadığı yerde totaliterlik arzu etmiyor, 'hür dünya' geçinmiyor mu, diktaya başvurabilmesi ancak komünizmin ciddi bir tehlike olarak kendisini hissettirmesiyle kaabil. Türkiye'de vaziyet bu mudur, katiyyen! Laftan anlamaz sağcı bir iktidar, 'sistem'in menfaatlarını kaale almıyor, küstahlığı Rusya ile flörte kadar vardırıyor, ona ciddi bir ders lazımdı, verildi. Şimdi 'takviyeli' demokrasiye dönülecek, biri öbürünün freni iki meclisli bir demokrasi, ananevi bürokrasinin murakebesi altında! Hâl-ü-keyfiyet bu, bu iken Komite kalkar da otoriter bir 'ilericilik' taslarsa ilk günkü beyanıyla mübayenete düşer; Amerika'ya yeni Nâsır'lar değil, Zahidi'ler lazım.

(Geçmişten, aynı saniyede, birbirine zincirlenen iki resim: Bursa, Aliş'in Çekirge'deki kahvesi. Deminden beri Sarman'ı okşayıp duran Yarbay 'Baba' Saffet, sessiz ağırbaşlılığına hiç yakışmaz bir hiddetle parladı:

"–...Aldanmak mı? Katiyyen! Biz aldanmadık çocuk, bizi aldattılar! Ne yaptıysak hulûs-u kalple yaptık biz, cehennemin bucağında vatan toprağını müdafaa ediyoruz diye kan döktük, can verdik. Halbuki hesap başka imiş, çok başka imiş..."

Gözlüklerini çıkardı, yumruğuyla gözlerini oğuşturarak:

"–...büyükler tepişir," dedi, "arada ufaklar güme gider."

Ya da, Ankara. İçkiye düştüğü o bunalımlı günlerde bir akşam, 'Zizi Binbaşı' sırmalı gülüşüyle telleyip pullayarak diyor ki:

"–...bugünkü Cumhuriyet'i gördün mü, Amerika bize dört yüz milyon dolarlık kredi açacakmış, kafamı fena bozdu ha, ulan biz bu deyyusların işine yarayan bir şey yapmasak bu parayı verirler mi? Kore'den tanımıyor muyuz? Orada nasıl kullandılarsa, burada öyle kullanmış olmasınlar?"

Aldatılmak, kullanılmak!... Ruhumuzda aldatılmış olmanın açtığı yarayı tuz basıp kavuralım derken, kullanılma utancına mı düş-

tük? Yara üstüne yara, memlekete hizmetten başka hırsı olmayan bir neslin nasibi bu mu? Buysa, kabahat kimin? Ah ne kadar saf mışız? Yok, saflık diyemeyiz, dupedüz cahillik, dünyayı bilmemek!)

Mühendis Ahmet Ziya Bey, onu 'Emirgân'a atacak' balıkçı sandalının yalının rıhtımına yanaştığını pencereden görünce, kalktı. Kalkmasaydı keşke, ayakta daha da savunmasız görünüyor, takattan düşmüş üflesen uçacak. Ayrılırken, Binbaşı Demir'in elini avuçları arasına alıp, beklenmedik bir içtenlikle uzun uzun sıktı:

–...müşkilât azimdir velhasıl dedi, muvaffakiyet temenni ederim.

Giderayak, bir de soru: –...Cemal Paşa galiba İstanbul'a teşrif etmiş, malumatınız oldu mu?

– Evet, Florya Köşkü'ne inecekti.

–...Zonguldak'ta bir söz sarfetmiş, zihnimi kurcalar durur. Diyor ki: 'Kulağınıza dikta rejimine gidildiğine dair gelecek dedikodulara inanmayın'. Bence manidar: Kurucu Meclis projesinin hazırlanması emredilmiş iken, diktatörlük dedikodularının mesnedi ne olabilir: Yakında şahidi olacağımız yeni bir teşebbüs mü?

Oda kapısından çıkıyordu, durdu. Binbaşı Demir'in omzunu okşadı:

–...kendinize mukayyet olun, dedi Binbaşı bey!

Suat onu sandala kadar geçirmeye gittiğinden, akşam karanlığının iyice çöktüğü odada Ümid'le Demir yalnız kalıyorlar. Ümid yalnızlıktan yararlanmasın mı? Upuzun kollarıyla Demir'in gövdesine sarmaşık gibi sarılıp, ağzına uzanacaktır: "– Öpüşelim Binbaşı." Öpüşmesi ıslak, sert, kışkırtıcı: İlkin dudaklarını dişleri arasına alıp hafifçe ısırıyor, sonra dilini ağzına sımsıcak akıtıyor. Binbaşı Demir, hem Ahmet Ziya'nın söylediklerinden, hem Suat'ın gelivermesi olasılığından tedirgin, öpüşmelerinden bir şey anlamadı. Fakat sonrasını, ölünceye kadar unutamaz; hiçbir olağanüstülüğü olmadığı halde, en ufak ayrıntısına kadar hatırlıyor. Nedendir, bilinir mi?

Camların önünde durmuş, denize ve akşama dalmışlardı: Binbaşı Demir, kolunu Ümid'in beline dolamış. Ümid başını onun omzuna dayamış. Yoğunlaşan gölgeler, odada, çivit mavisinden acı mora, eflatundan gece laciverdine gidip geliyor. Aa, karşı kıyıda ışıklar yandı. Rıhtımda Suat'ın Ahmet Ziya'yla ayaküstü bir şeyler

konuştuğunu görüyorlar. Hararetli bir konuşma. Suat'ın üstünde bir telaş, biraz da kaygı. Sandaldaki balıkçı iki eliyle taşlara yapışmış, saygılı bir merakla onlara bakıyor, bir yandan da dalgaların itişiyle sandalın rıhtıma çarpmasını engellemeye uğraşıyor. Ümid uzanıp pencerenin içindeki el radyosunun düğmesine bastı: Zengin, tanımlanması zor duygularla, hiç kullanılmamış izlenimlerle dolu bir müzik havayı değiştiriyor. Ümid'in sesi neden düşünceli:

–...ama bu Mozart, 'Haffner Senfonisi'...

Hemen ardından ağızlığıyla Suat'ı göstererek:

–...çok uzattı, diyor, üşüyecek: Baksana yağmur, sinsi sinsi.

– Yağmur mu, hayret: Farkında bile olmadım.

Yağmur denilebilir mi? Neme doymuş deniz kıyısında uçuşan su tozları; ışıklı yerlerde pırıl pırıl, kuytularda gölgeleri koyulaştıran; çevreye gamlı, daha kötümser bir anlam veren zerrecikler. Hanidir kafasını kurcalayan bir soruyu, Binbaşı Demir, bu arada sormayı başaracaktır.

– Ayrılma durumu ne oluyor, dava açıldı mı?

– Galiba. Suat çok incinmiş, gurur meselesi yaptı. Haklı da! Evliliklerinde ağır basan o, kocasının çapkınlığı koymaz mı?

Binbaşı Demir'in belleğine Halim'in dumanlı siyah gözlükleri, ne zaman elini sıkacak olsa, daima yapış yapış avuçları yansıyor:

– Zararsız adamdır, ruhen biraz zayıf, gösterişe meraklı.

– Hani yoksul zamanlarındaki servet ve şöhret hırslarını, solculuk zannedenlerden! Babasının mirasına konar konmaz...

Sustu, cıgarasından derin bir soluk aldı: Ateşin dirilen aydınlığında, dudakları ve gözleri kıpkızıl. Suat, elinden tutarak Ahmet Ziya'yı nihayet sandala bindirmişti, ama içeriye dönmedi, daha bir süre yağmurun puslu perdesi altında oyalanıp, eliyle uzaklaşanları selamladı. Ümid onu gülümseyerek seyrediyordu:

– Suat'a, dedi, ne mükemmel bir koca olurdun, Demir!

Binbaşı Demir'i o an vursalar, bir damla kanı akar mı? Ense kökünden belkemiğine, soğuk soğuk, su yüzündeki o rüzgâr ürpertisi dağılıyor. Dışarda, her şeyi hiçe indirgeyen bir genişliğe ulaşmış, sonbahar karanlığı; içerde Mozart, 'Haffner Senfonisi.'

Suat, döner dönmez, köşedeki ayaklı abajuru yaktı: Gözleri sise bürünmüş, kıvırcık kirpikleri ve dağınık saçlarında pırıltılı su tozlarıyla, onlara doğru ağır ağır ilerledi. Bir şeyden korkmuşa ben-

ziyordu, kaşla göz arasında bir felaket yaşamış, sanki uzak bir depremin gizemli uğultusuna kulak veriyor. Uyurgezer gibi, Ümid'in parmaklarından ağızlığını çekti aldı, dumanları üfleyerek:

–...yarın, dedi, hastaneye yatacakmış, soluyabilmesi için boğazından delik açılması muhtemel, belki artık hiç konuşamayacak.

O gece, ne korkunç bir gece: Binbaşı Demir'i önce uyku tutmuyor, sağına döndü mü Ümid'in sözleri, soluna döndü mü Ahmet Ziya'nın 'ihtilal'in geleceğine değgin karamsarlığı: Uyuyabilirsen, uyu!

Ümid, acaba onun Suat'a 'zaafını' anlamış mıdır? Yoksa, kadınca bir 'şüpheyle, taş atıp tavşan mı çıkarmak' istedi? Anladıysa, aylardır hiç renk vermeyişi, neden? 'Hissi rabıtalarını' hiç mi ciddiye almamış, 'hayatında başka birisi mi var?' "–...hay Allah, olur olur, Ümid gibi serbest bir kadın..." Ya Ahmet Ziya'nın durumu değerlendirmesi? Yanlış mı, pek sayılamaz, ne de olsa eski komitacı: 147'ler Olayı'ndan beri Milli Birlik Komitesi'nin yeniden ikiye bölündüğü gerçek. 'Tabii Senatörlük' sistemi Anayasa Tasarısına girdi mi, girmedi mi? Üyelerin çoğu şimdiden kendisini Senato'ya kurulmuş görüyor; iktidarda kalmakta direnip, dertsiz başlarını niye derde sokacaklar? Oysa öbürleri... Gerilime çare bulsun diye, Kabibay, Erkanlı, Esin ve Solmazer, Florya Deniz Köşkü'nde Cemal Paşa'yı 'ziyaret edip' görüşeceklerdi. Bu amaçla, İstanbul'a geldiler. Görüşmüşlerdir. Fakat Cemal Paşa'nın 'halet-i ruhiyesi' Ahmet Ziya'nın yorumu doğrultusundaysa, böyle bir girişim neye yarar? Kaldı ki Binbaşı Demir, Paşa'nın, Park Otel'de Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Tural ve İstanbul Askeri Valisi Refik Tulga ile, 'gizli' bir toplantı yaptığını biliyor....

Bir ara içi geçmiş, o müthiş başdönmesiyle sıçrayıp uyandı. Adamakıllı korktu, hastalığın yıllarca sonra bıraktığı yerden başladığını sanmıştı. Elleriyle gözlerini sımsıkı örterek, birkaç saniye hareketsiz bekledi. Hayır, başının döndüğü yok, rüyasındaymış. Kalbi güp güp atıyor. Odada pullu bir deniz karanlığı. Dışarda yağmur sürüyor belki ama, rüzgâr çıkmış, dalgaların rıhtıma vurdukça kaldırdığı şakırtıdan onun hain fısıltısı duyulmuyor! Saatine baktı: 02.35. Bir cıgara içse mi?

"–...yaş kemale geldi, dünyanın hâlâ farkına varamadık, olaylar başımızın üstünden aşıyor; muharebe görmüş, ihtilal yapmış bir

subay böyle öksüz çocuk kahırlarına düşmeli mi? Ben neden düşüyorum? Şundan ki..."

Binbaşı Demir, ilk vapuru kaçırmayayım diye, sabah sabah yalıdan ayrılırken, beş on gün sonra, 'bir zaman gizlenmek maksadıyla' oraya döneceğini kestirebilir miydi? Önsezisi güçlü de olsa, hayır!

Komşu Direkyalı'nın 'münasebetsiz tavusları', acı çığlıklarıyla onu erkenden uyandırmıştı. Pencerelerden dışarıya şöyle bir göz attı, denizin yüzü bütün sis, şafak söktü sökecek. Misafirlikte kimseye rahatsızlık vermeyi sevmez: Elini yüzünü sessizce yıkayıp 'acele' tıraşını olarak, merdivenlerden 'ruh gibi' aşağıya indi ki, hayret: Bahçe üstü yemek odasında Suat, sofrayı kurmuş çayı demlemiş, gülümseyerek bekliyor:

– Günaydın Demir! Kahvaltı etmeden gitmenize razı olamazdım. Akşam lafa daldık, kışlıklarınızı hazır etmeyi unutmuşum: Hepsini şu valize koydum, artık bir zahmet....

Binbaşı Demir düğümlendi, ne diyeceğini bilemiyor. Tül perdelerinden, rüzgârın ve yağmurun bir gecede soyduğu sonbahar ağaçları seçilen; semaver mırıltıları, kızarmış ekmek kokularıyla dolu, bir sabah odası. Bahçeye serilmiş yapraklardan içeriye vuran o hardal sarısı, örümcek kızılı koru aydınlığı. Buğulu bardaklar, tereyağı, böğürtlen reçeli.

–...geçen defa sevmiştiniz, Ümid bitirmiş, annemden bir kavanoz daha rica ettim...

Kahvaltıda havadan sudan konuştular. Binbaşı Demir dengine getirip boşanma konusunu açması gerektiğini düşündü durdu ama, Suat sözü aralıksız dağıttığından üstüne varamadı. Demir'i bahçe kapısına uğurlamakta, nedense ısrar ediyor. Hep böyle yapmıyor muymuş? Nemli bir sabah serinliği. Soğuğa çok yakın. Rüzgâr salladıkça ağaçlardan dökülen su serpintileri içlerini ürpertiyor. Yukarda, henüz dağılmamış şafak kızıllığının pembeleştirdiği parça parça bulutlar. Hanidir çok uzun, çok gizemli şeylerden konuşmuşlar gibi, Suat birdenbire:

– İşte böyle, dedi, işte böyle Demir.

Binbaşı Demir en yumuşak, en içten sesini aradı:

–...yalnız sıkılmayacak mısınız Suat?

Suat'ın bakışları değişiyor, menekşe rengi kadife perdeler ara-

landı, yeniden o üflenmiş ateş sarıları, parıl parıl. Yine ince bir bardağı sanki ısırarak kırıyor:

–...yalnız değilim ki!

Bunu söylemekle kimi kastetmişti? Ahmet Ziya'yı mı, Demir'i mi, yoksa Ümid'i mi? Binbaşı Demir, rakı dumanı sisi dağıta dağıta Köprü'yü tutmaya çalışan vapurdan başlayarak, bu sözün üzerinde kim bilir daha ne çok düşünecek, akla hayale gelmedik ne yorumlar yapacaktı ama, olaylar fırsat bıraktı mı: Florya Deniz Köşkü'nde Cemal Paşa'yla görüşen Komite üyeleri, Paşa'yı 'üzgün fakat müteredditi' görmüşler, bir sonuca varılamamış, karar Ankara'da alınacakmış!

Binbaşı Orhan Erkanlı, yıllarca sonra, başbaşa verip anılarını tazeledikeri bir akşam, Binbaşı Demir'e o görüşmeyi ve onu izleyen olayları şöyle anlatacaktır:

...Gürsel bizden arkadaşlarla tekrar konuşmamızı, gerginliği hafifletmemizi ve bu arada çareler düşünmemizi istedi; kendisi de temaslar yapacak ve tedbirler arayacaktı. Ankara'ya dönünce arkadaşlarla seri toplantılar yaptık, hatırlayacaksın, bütün köprülerin atıldığını, karşılıklı korku ve itimatsızlığın herkesi sarmış olduğunu gördük. Kimse Komite toplantılarında dahi durmuyor, çoğunluk sağlanıp oturum açıldıktan sonra, merdiven altlarında, odalarda gizli toplantılara gidiyorlardı..."

Türkeş'le iktidarı uzatmak konusunda beraber olduğumuz halde, bildiğin gibi, sistem ve doktrin bakımından ayrılıyorduk. Türkeş bizim liderimiz değildi; Türkeş'in liderliğinde bir iç darbeyi hiçbir bakımdan faydalı bulmuyorduk, bu konudaki tekliflerini kabul etmedik. Kendisi, yakınındaki birkaç arkadaşla böyle bir işe girişemezdi, gücü ve imkânları yetersizdi. İtiraf ederim ki Türkeş'in tekliflerini kabul etseydik 13 Kasım olmazdı, belki başka şeyler olurdu: Fakat sonunda nereye giderdik, ne kadar devam ederdik, şu anda bile kestiremiyorum. Türkeş'in ve bizim baskına uğramamız iyimserliğimizin bir sonucu oldu...

İyimserlik mi? Oysa Binbaşı Demir, 'o meş'um 1960 Kasım'ının ortalarına doğru', yüce bir karamsarlık dağının ağırlığı altında ezilmekteydi. Ankara İstanbul'dan farklı gerçi, yağmur yok, soğuk bir nikel aydınlığı camlarda parıldıyor, koyu mavi gökte aldatıcı bir güneş görülse de, hele sabahları hangi demire el sürülse

buz kalıbına dokunulmuşçasına ürperilmektedir. Binbaşı Demir'in 'varlığını ruhunda hissettiği feci yara yeniden açılmış, fasılasız kanıyor'; İstanbul'dan her dönüşünde, (Suat'ın düzenli evinde geçirdiği unutulmaz saatlerin etkisiyle mi nedir), subay çıktı çıkalı kurtulamadığı göçebelik, otel köşelerindeki bekâr perişanlığı yüreğine daha çok koyuyor.

Bir gece oturup düşündü: "–...valdemin evlenmemi tâcil etmek istemesinde isabet var. Ev bark sahibi olup çoluğa çocuğa karışmak mukadderse, vakit gelmiştir, geçmek üzeredir. Bu meseleyi Barones'le ciddi ciddi konuşmalı, müsbet menfi artık bir karara bağlamalıyız."

Ertesi gün o hızla Ümid'i gazeteden aradı, oradaymış, hafta sonunda İstanbul'a geleceğini bildirdi, aldığı cevaptan hiç hoşlanmıyor, elektrik böceklerinin vızıltıları, alçalıp yükselen ıslıklar arasında çünkü diyor ki Ümid:

–...çok iyi, ben Vaniköyü'ne gidecektim, sen de gel, Ahmet Ziya'nın ameliyatı galiba kötü geçmiş, Suat çok üzgün, biz yanında olursak elbette...

Binbaşı Demir sözünü kesmek için başka bir ses arayıp buldu, sonradan 'yaşlı ve kederli bir adamınkine' benzettiği bir sesti bu:

– Hayır Ümid, seninle yalnız konuşmak istiyorum, ikimize dair. Beni lütfen Firuzağa'da bekle, oraya geleceğim. Suat'a akşam gideriz.

Ümid kaygılanıyor: – Hayrola Binbaşı, bir şey mi oldu?

– Daha ne olsun?

Bir söylenti ve bir olay, yola çıkamadan, Binbaşı Demir'in karamsarlığını doruğuna çıkarıyor. Söylenti kulağına 'tesadüfen' çalındı: Meclis Muhafız Taburu, Milli Birlik Komitesi Sekreterliği'ne bağlı ya, iki taraf arasındaki uyuşmazlık silahlı bir çatışmaya dönüşürse, 'devrimciler' bu tabura güveniyorlarmış, neden mi, elbette Binbaşı Demir'in 'esas birliği' orası olduğundan! Hem badana madana ettirilip, Meclis'in sığınaklarına boşuna mı çekidüzen verilmiş, 'tutuklanan' Komite üyelerini buralara tıkacaklar 'icabı halinde' işlerini bitirecekler! Binbaşı Demir, kulaklarına inanamıyor, duyduklarını mutlaka Komite Sekreteri Binbaşı Erkanlı'ya iletmeli, haberi olsun, ne var ki onu yerinde bulamadı, Atatürk'ü anma törenlerine katılmak üzere İstanbul'a hareket etmiş....

Olay orada patlak veriyor: Çoğu CHP'li öğrenciler, 147'lerden çağrılı iki profesöre anlamlı bir 'tezahürat' yapıyorlar. Erkanlı'nın konuşmacı olarak kalabalığa takdimi ise, en azından garip: 'Süngü üzerine oturulamaz'. O yine de çıkıp ağzına geleni söylemiş. Yıllar sonra, başbaşa anılarını tazeledikleri akşam, bakışlarında içten içe tutuşan bir öfkeyle, 'hissiyatını', Binbaşı Demir'e şöyle anlatacaktır:

"....toplantıdan ayrılırken, uğurlamaya gelen yöneticilere 'yaptığınız ayıptır, Atatürk'ün ölüm gününde, anma töreninde bu oyunlara tenezzül etmeniz ancak sizleri ve sizleri bu yola itenleri küçültür, birbirimizi iyi tanırız, bunlardan artık vazgeçin' demekten kendimi alamadım. Bu olay benim için son darbe oldu Demir, içimde bir şeylerin kırıldığını koptuğunu hissettim. Altı ayda nereden nereye gelmiştik ve nereye gidiyorduk? Hata bizimdi, kimseyi suçlamaya hakkımız yoktu, iyi kullanamadığımız silahlar geri tepiyordu. Ankara'ya giderken uçakta durumu bir daha düşündüm, ya bir iç darbe ile Komite'yi arzu ettiğimiz düzene sokmak veya istifa etmekten başka bir yol göremedim. Neticede istifaya karar verdim, bu dönem için benim hizmetim bitmişti..."

Binbaşı Demir, bu sefer neden İstanbul Ankara mekik dokuyan askeri uçaklardan biriyle değil, Boğaziçi Ekspresi'yle gidiyor? İlk düşüncesi tabii uçakla gitmek, hep öyle yapmaz mı? İşi kurcalayınca altından çapanoğlu çıktı: Artık Milli Birlik Komitesi Sekreterliği emrine uçak verilmeyecekmiş! Bre olur mu, olmuş bile! Erkanlı'yla Ataklı bu yüzden Meclis'te atışmışlar, üyelerden tartışmaya katılanlar olmuş, rezalet! Zaten Erkanlı, 'bardağı taşıran' bu son olaydan sonra 'istifasını kaleme alıp, resmen Gürsel'e ulaştırıyor.'

...Bu durumda uçakla gidebilmek, bir hayal!"

Binbaşı Demir, 'neferi gönderip' cumartesi gecesi için bir yataklı bileti aldırdı. İçi fena karanlık ama, tasalı soru işaretleri, türlü olasılıklar ki her biri öbüründen beter:

...Erkanlı gibi has bir ihtilalci istifayı lüzumlu saydığına göre, ulan ben kim oluyorum da, komitacılıkta ısrar ediyorum? Nene gerek oğlum, oldu oldu, olmadı olmadı, inceldiği yerden kopsun! Barones'le aramızdaki meseleyi bir esasa bağlayayım, artık İstanbul mu İzmir mi, münasip bir görev isteyip kenara çekiliriz..."

Çakmağı elinde yanar unutup dalmak niye, böğrüne hançer gibi saplanan şöyle ağır bir suçlama yüzünden mi:

...hadi ordan aşağılık herif, Barones'ten ne umabilirsin, aşk belki, evlilik hayır; Dünya gazetesinde açık konuşmadı mı? Sen asıl Suat'a serbest kalayım diye Ümid'den kat'i red koparmak peşindesin, sanki öbürü mumları yakmış bekliyor..."

O akşam sahiden soğuk muydu, o mu üşüyordu? Parmak uçlarını 'hissizleştiren', içini ürperten, tuhaf bir üşüme. Otele gelip üstünü değişti: Kalın, yüksek yakalı bir kazağı vardır, giydi; üzerine, deri pantolon, deri ceket; boynuna yün atkı, enli ve uzun. Yanına kitap alsa mı, iyi olur ya, okuyamıyor ki: Son günlerde kafası dağınık, hep başka yerde, en iyisi el radyosu, yolda müzikle avunur, haberleri dinler. Gara geldiğinde, katar peronda hazırdı, hoparlör yankılı cızırtılarla yolcuları uyarıyor: –...dikkat, dikkat, Eskişehir üzerinden Haydarpaşa'ya gidecek Boğaziçi Ekspresi'nin hareket etmesine beş dakika kalmıştır, yolcularımızın...

...Gecenin bir vaktinde, betona düşen anahtar destesinin şangırtısıyla uyandı. 'Hücrenin' nemli karanlığı tüylü bir hayvan, göğsüne abanmış, nefesini tıkamıştı. Kapının ardında, uzaklaşan kabaralı postal sesleri. Sözde 'tutukluymuş'. Nasıl olur? Zaman ve yer duygusunun silindiği korkulu ve kaygılı bir boşlukta, bir süre yüzüyor. Bereket tekerleklerin tıkırtısından, trende olduğunu buldu çıkardı. "Öyle ya, hay Allah: İstanbul'a gitmiyor muyuz?" El yordamıyla, başucundaki gece lambasını yaktı. Mavi bir alacalığa, yataklı vagon kompartımanı çizgileri çekilir çekilmez, yine istasyondan beri yakasına yapışan o izlenim, hayır İstanbul'a gitmiyor, bu tren Doğu Ekspresi'dir, yolculuk Sarıkamış'a, yemekte lokantalı vagonda bir sarışın gözüne çarptı ki!... Saate baktı, üç. Geceyarıları böyle uyanmak, neyin belirtisi, sinirlerinin yıprandığının mı? İyice kestiremiyor, doğrulup cıgarasını yakacağı an farkediyor ki yaralıdır, hem çok fena yaralıdır. 'Ruhundaki o feci yara' sızlayarak kanıyor.

"–...yaş kemale geldi, dünyanın hâlâ farkına varamadık, olaylar başımızın üstünden aşıyor; muharebe görmüş, ihtilal yapmış bir subay böyle öksüz çocuk kahırlarına düşmeli mi? Ben neden düşüyorum? Şundan ki yaşadıklarımı bütün şümuluyla kavramaktan âciz kalmışım: Harb ediyorum, başkasının harbi, ihtilal yapıyorum, başkasının yararına: Kendi yarama tuz basayım derken, başkasının yarasına tuz oluyorum. Ortalıkta..."

El radyosunun düğmesine bastı, bir cıgara içimi müzik, fısıltıya

yakın titreşimlerin pullu bir tülbent gibi yumuşacık açıldığı bir gece müziği. Sonra uyumuş, radyoyu kapatıp, gece lambasını açık unutarak. Trenin sarsıntısıyla tekrar uyandığında, gözlerini bu yüzden alaca mavi bir aydınlığa açıyor. Dakikasında o izlenim: "– Kayseri'ye yaklaşıyor olmalıyız." O kadar güçlü bir izlenim ki, bu kıyısından gün ışığının sızdığı perdeyi çekerse, dumanlı doruğunda ölümsüz karlarıyla Erciyes'i göreceğini sanıyor; durgun, şafakta erguvan rengine dönmüş İzmit Körfezi karşısına çıkınca, şaşırması bundan. Küçük tünelleri birbiri ardına dizerek, kıyıyı izliyorlar. İstanbul'a bir şey kalmamış.

"– Kalkıp, tıraş olmalı."

Olayı, kahvaltısını ederken öğrendi. Ajansı dinlemek için, el radyosunu, lokantalı vagona götürmüştü. Demek içine doğmuş, "Türk Silahlı Kuvvetleri adına millete verilen sözün yerine getirilmesinde uğranılan aksaklıklar ve güçlükler karşısında, Milli Birlik Komitesi'nin feshedildiği ve yeniden kurulduğu millete açıklanıyor." Bu arada, bazı eski üyeler, Komite dışında bırakılmış. Binbaşı Demir, yeni Komite üyelerinin listesinde Kabibay'ın, Erkanlı'nın, Türkeş'in adını duyamayınca 'icraatçıların' korktuklarına uğradıklarını anladı. İç darbe gerçekleştirilmişti, acaba nasıl? Masada yalnızdı, radyonun sesi kısık, haberi ondan başka duyan olmuyor; herkes, bir o camdan bir bu camdan girip, çatal, bıçak ve kaşıklardan yansıyarak, bir ışık cümbüşü yaratan güneşe karşı, kahvaltısına dalmış. Keyif çayları içiliyor. İlk cıgaralar. Elinde çaydanlıkla dolaşan garson. Dünya yıkılsa, kimsenin kılı kıpırdamayacak.

Binbaşı Demir kompartımanına döndü. Geçmiş yıllarından kalma bir anahtar salkımı, içinde, büyük bir şangırtıyla görünmez bir betona düşüyordu: Artsız aralıksız, gittikçe daha sık. 'Tasfiye edilenleri' ne yaptılar, gece hepsini toparlamışlardı, 'mukabil bir harekete fırsat vermemek' başlıca düşünceleri olmalı. Erkanlı İstanbul'daydı, Kabibay da, 'direnmişler midir' merak ediyor. Yolda olmayıp Ankara'da kalsaydı, sabahın erken vaktinde o da 'derdest' edilip, bir deliğe tıkılacaktı. Haydarpaşa'da, 'inzibatların' ellerinde makineli tabancalarla, onu beklemedikleri nereden belli? Erkanlı'nın 'sağ kolu' kim? Kabibay'ın 'has adamı' kime deniyor? Hadi yine, betona düşen anahtar demetinin akıl sıçratan şangırtısı. Bakımlı rahibe elleriyle yanaklarını okşayan Yargıç Generalin bir ta-

rihte ona söyledikleri: "–... bir defa nezaret altına alındın ya bitti; ölünceye kadar endişe içinde yaşamaktan halâs olamazsın: Sokakta bir zat suratına dikkatlice baksa, akşam evinin kapısı hızlıca dövülse, yüreğin kararır."

Boğaziçi Ekspresi Haydarpaşa Garı'na beş dakika 'tehirli' girdi. Yolcuları (bavul, sandık, sepet) iner inmez, az önce gelmiş banliyö treninin yolcularına karıştılar. Binbaşı Demir, sağ alt göz kapağında o uğursuz seğrime, vagonun penceresinden kalabalığı güzelce taramış, gözüne kuşku uyandıracak kimse ilişmediğinden trenden inmişti. Güvercinler, tam garın merdivenlerinde, büyük saatin oradan pat pat üzerine dökülüyorlar. Güneş neredense peydahlanan bir bulut ardında kayboluyor. Sabah sabah, hüzünlü bir sonbahar loşluğu: Denizin ışıltısını sanki bıçakla sıyırıp aldılar, camlar pörsüyüp sarktı. Hava bozacağa benzer: Mor mor yağmur bulutları, Haliç'in yukarısında hızla çoğalıyor; Süleymaniye'nin, Sultanahmet'in minare uçlarına kıpkızıl şimşek ilmikleri atıyorlar. Martılar, birden bastıran gölgelerden, köpüklü beyazlıklarını bir kurtarabilse! Siyah bacalı iri bir şilep, kalın kalın uğuldayarak, o sırada limandan çıkmaktadır.

Binbaşı Demir kararsızdı. Firuzağa'daki eve gitse, kolayca kıstırılabilir. Ümid'le 'alâkaları' biliniyor. 'Ankara' buraya geldiğini 'tesbit ettiyse', 'İstanbul' gazeteci Ümid Ersoy'un evine ineceğini kestiremez mi? Çocuk oyuncağı. Oysa söyleyeceklerini bir düzene sokabilmesi, 'tevkif edilmeden' kafasını biraz toparlayabilmesine bağlı. Hiç olmazsa iki gün. Suat'la ilişkisini bilseler de yeni evini hemen çıkaramayacaklarından, belki Vaniköyü'ne, doğru 'İğdeli Yalı'ya giderse bu gerçekleşebilir, ama içine düştüğü bu 'çapraşık durumda', bakalım Suat onu ister mi?

Suat kapıyı açıp onu görünce hiç şaşırmadı. Yoksa bekliyor muymuş? Ayağına siyah bir pantolon geçirmişti, üzerine siyah bir bluz, eflatun hırkasını omuzlarına şöyle alıvermiş. Ona değil, gözlerini kısarak 'etrafa' bakıyor. Yüzünde keskin bir dikkat, ağırbaşlı bir uyanıklık. Kaşları hafifçe çatılmış. Binbaşı Demir söze nereden başlayacağını düşünedursun, o kestirip attı:

– Giriniz Demir, takip edilmediniz ya?

– Zannetmem! Size zahmet veriyorum, herhalde haberiniz...

Suat kapıyı çekti. İçerden içli bir piyanonun uzak tınlamaları işitiliyordu. Ayaküstü, seslerini alçaltarak konuştular. Suat:

–...oldu, dedi, Ümid'le saat altıdan beri irtibat halindeyiz: İkinci baskı yapılacakmış, o hanidir gazetede, yeni bir şey öğrendikçe bildiriyor. Onlar da geç farkına varmışlar, sabaha karşı Ankara bürosu ikaz etmiş sanıyorum.

– Ben Firuzağa'ya gidecektim, düşündüm ki...

–...iyi düşündünüz, ev mimli, göz hapsine alınmıştır. Durum aydınlanıncaya kadar, burada kalmanız münasip!

Onun fikrini sormuyor, ona söz sırası vermiyordu. Eğilip, elinden valizini aldı:

–...çalışma odasına geçelim, içerde komşuyla oturuyoruz. Direkliyalı'nın sahibi sabah kahvesine gelmiş, tam sırası! Kusura bakmayın artık savar savmaz gelirim.

Binbaşı Demir denizüstü odanın kapısı önünden geçerken yan gözle baktı. Kirli sarı cıgara dumanı. Boğaz'a dönük koltukların birinde kerliferli bir zat, lacivertler giyinmiş, kır saçları sımsıkı arkaya taralı, tombul parmaklarında ucu yaldızlı cıgara. Köse de olabilir. Bir gece, sarışın bir yosmayla, bitişik yalının bahçe kapısında rastladığı değil mi bu? Böbürlenmeyi seven birine benziyor: Sevimsiz, kaşarlanmış ve küstah. Suat'la uyuşabilmesi olası mı?

Suat, koridorda sesini yükseltmeden öğrendiklerini ona aktarıyordu:

–...tasfiye edilenler on dört kişi, operasyon gün doğarken başlamış, usuldendir. Bulabildiklerini evlerinde 'nezaret altına' almışlar, sadece Erkanlı Ordu Karargâhı'na getirilmiş, Ümid 'Ondan korkuyorlar' diyor. Kabibay'ı bulamamışlar, her tarafta arıyorlarmış.

Çalışma odasının kapısını kapatmadan, bütün yüzüyle ona döndü:

– Burada emniyettesiniz Demir, bir yorgunluk kahvesi?

– Külfet olmazsa!...

Binbaşı Demir yalnız kalınca ufacık odanın dört duvarı, bir tutuklu hücresi olarak çevresini sardı: Pencerelerden Boğaziçi, raflardan kitaplar, elinin altından o süslü eski zaman yazıhanesi sırra kadem basmış, bastığı işlemeli halı üzerine görünmez anahtar salkımlarının aralıksız düştüğü soğuk bir beton zemine dönüşmüştü. Bu sanrıdan nasıl kurtulmalı? Geniş bir nefes almak, perdeleri sıyırıp bulutlardan bir an sıyrılmış güneşin su yüzünde örüverdiği ışık ovalarına bakmak, masanın koltuğunda bir cıgara yakıp 'efkâr dağıtmak!'

Ümid'i bu arada farkediyor, çalışmaya oturanın tam karşısına düşecek bir yere konmuş gümüş çerçeve, o zamana kadar hiç görmediği bir resmi: Kocaman gözleri biraz dargın, epeyce yorgun, ince yüzü gölgelerle dolu. Suat'a verirken, iri ve yuvarlak yazısıyla kartın altına iki satır karalamış, ama ne diyor, anlaşılmıyor ki: Fransızca. Kafası Ümid'in resmine, belki Suat'a ne yazmış olabileceğine takıldığından, Binbaşı Demir önündeki açık dosyayı çok sonra gördü, Ahmet Ziya'nın yazıp da yayınlayamadığı kitabın müsveddesiydi bu, Suat belli ki inceleyerek okuyor, sıra sıra notlar alınmış bir bloknot, biri mavi biri kırmızı iki kalem.

Binbaşı Demir bloknotu çekti, notlardan altı kırmızı kalemle çizilmiş olanı içinden okudu:

"...inkılâpçı bir hareket, ne kadar cür'etkâr ve teşkilâtlı olursa olsun, halk yığınlarıyla –hassaten şuurlu ve mes'uliyetini müdrik proletarya ile–, birleşip kaynaşmadıkça, muallakta kalmaya mahkûmdur."

Ümid, yorgun ve gölgeli yüzüyle, ona gülümsüyordu. O da, acı acı gülümsedi. Arkasından, yıllardır unuttuğu o korkunç başdönmesi. Binbaşı Demir'i ensesinden tutup sanki silkelediler. Ümid'in resmi birden ikileşti, sonra üç oldu, sonra beş, sonra yüz. Odada ne varsa, cehennem hızıyla dönüyor. Bir eliyle yüzünü örtüp yere yığılmadan, Binbaşı Demir, sadece "– Ah!" diyebildi.

Öteki elini boşluğa uzatmış, bir yerlere tutunmaya çalışıyordu.

T.C.
Kara Kuvvetleri Komutanlığı
Emekli Şb. Md.

Sayı: **305-60-3540**
Konu: **P. Bnb. Demir Çukurcalı'nın Emeklilik İşlemi.**

Ankara, 24.11.1960

Genelkurmay Başkanlığı
Kışla Komutanlığı

Türkiye Büyük Millet Meclisi Muhafız Taburu'nda görevli P. Bnb. Demir Çukurcalı'nın (942/15) 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu'nun 47. maddesi gereğince emekliye ayrılması 15.11.1960 gün ve 7/584 sayılı kararname ile yüksek tasdike iktiran etmiştir.

Adı geçene tebliği ile, emeklilik işleminin tekemmül ettirilmesi için aşağıda yazılı hususların cevaplandırılarak tanzim edilecek belgelerin gönderilmesini rica ederim.

Kara Kuvvetleri Komutanlığı
Emekli Şb. Md.

Nüfus Cüzdanı sureti
2 adet fotoğraf
Daimi ikâmetgâh adresi
Görevden ayrıldığı tarih

Ekim 1959/Mart 1960
Teşvikiye (İstanbul)
Mayıs 1962/Nisan 1963
Neuilly S. Seine (Paris)

Ağustos 1970/Ekim 1971
Karşıyaka (İzmir)
Ağustos 1976/Eylül 1977
Kavaklıdere (Ankara)

"...**'Yaraya Tuz Basmak'**, büyük ilgi ve heyecanla okunan bir yapıt. İlhan'ın şiirleri gibi romanları da belirli bir nitelik taşır. Bir başladınız mı, bırakamazsınız, ille de sonuna dek hızla okuyacaksınız...

"... bu romanında **Kore Savaşı**'ndan **27 Mayıs** devrimine dek, bir subayın özel yaşamını sergilemiş. Oldukça önemli bir çalışma. **Kore** savaşlarını, olaylarını derinliğine ve ayrıntılarıyla incelemiş. O dönemin havasını ustalıkla duyuruyor. . .

"... **Attilâ İlhan**'ın **'Yaraya Tuz Basmak'** romanı başarılı bir yapıt. Okursanız seveceksiniz..."

Oktay AKBAL (Cumhuriyet)

9 789754 945133

3. basım

ISBN 975 - 494 - 513 - 6
95 . 06 . Y . 0105 . 0819

KDV dahil

kapak tasarımı pan matbaacılık ankara 230 75 90